

SVJETSKA TRGOVINSKA ORGANIZACIJA

REZULTATI URUGVAJSKE RUNDE MULTILATERALNIH TRGOVINSKIH PREGOVORA

Podgorica, septembar 2010. godine

**SVJETSKA TRGOVINSKA ORGANIZACIJA
REZULTATI URUGVAJSKE RUNDE MULTILATERALNIH TRGOVINSKIH PREGOVORA**

Izdavač

Ministarstvo ekonomije
Rimski trg 46,
81 000 Podgorica, Crna Gora
www.minekon.gov.me

Za izdavača

Branko Vujović, ministar

Autorski prilozi

Goran Šćepanović
mr Aida Salagić Ceković
Danijela Gačević
Svetlana Božović

Prevod

Ministarstvo ekonomije

Lektura

Skender Peročević

Štampa i dizajn korica

Pro File d.o.o.

Tiraž

580 primjeraka

Ministarstvo ekonomije - *Copyright 2010*

Nijedan dio ovog izdanja ne može biti reprodukovan ili prenesen u bilo kojoj formi i bilo kojim sredstvima, elektronskim ili mehaničkim, bez pisane dozvole nosioca autorskog prava, osim ako Zakon o autorskom i srodnim pravima tako ne dopušta.

Sporazumi, odluke i deklaracije, sadržane u ovoj knjizi predstavljaju prevod publikacije „*The Results of the Uruguay Round of Multilateral Trade Negotiations: The Legal Text*“, koju je objavila Svjetska trgovinska organizacija (STO) i Cambridge University Press. Zvanični tekst je na engleskom jeziku. STO je publikaciju objavila i na francuskom i španskom jeziku.

STO zadržava autorska prava na „*The Results of the Uruguay Round of Multilateral Trade Negotiations: The Legal Text*“ i ne preuzima odgovornost za prevod na crnogorski jezik.

Podgorica, septembar 2010. godine

Svjetska trgovinska organizacija (STO) predstavlja institucionalno-pravni okvir međunarodnog trgovinskog sistema u području trgovine robama, uslugama i trgovinskih aspekata intelektualne svojine. Organizacija je velike političke težine, kako zbog obuhvata svojih pravila, tako i zbog toga što je jedina međunarodna organizacija sa sankcionim mehanizmom za sprovođenje preuzetih obaveza.

Članstvo u STO je važan element podrške procesu unutrašnjih ekonomskih reformi, a istovremeno je jedan od ključnih koraka integracije zemlje u globalni trgovinski sistem. Implementacija STO Sporazuma obezbjeđuje rast tržišnih mogućnosti za sve Članice, i predstavlja pozitivan signal ino-investitorima da se poštuju unaprijed poznata pravila međunarodne trgovine.

Knjiga "Svjetska trgovinska organizacija - Rezultati urugvajске runde multilateralnih trgovinskih pregovora" ima za cilj upoznavanje svih zainteresovanih subjekata sa pravnom regulativom Svjetske trgovinske organizacije.

*Branko Vujović
Ministar ekonomije*

UMJESTO PREGOVORA

Proces pristupanja Svjetskoj trgovinskoj organizaciji važan je za svaku zemlju, kao i puno ispunjavanje obaveza kada se postane član ove najvažnije globalne trgovinske mreže gdje se vode najveći trgovinski ratovi i zaključuju obavezujući trgovinski paktovi. Stoga se za WTO članstvo treba sistematski pripremiti, pa je i ovaj izdavački poduhvat izuzetno vrijedan, sa dobro postavljenom strukturom i odabranim tematskim cjelinama koje prethode prezentaciji pravnih akata.

Umjesto očekivanog predgovora, opredjeljujem se za nešto drugačiji pristup, koji želim podijeliti sa budućim čitaocima jer WTO nije samo skup pravnih akata koje treba primjeniti. Za nas, članove Pregovaračkog tima, koji smo godinama radili posao pristupanja, WTO je mnogo više od pregovora. Ovo je prilika da se podsjetimo kako je počelo i kako su pregovori tekli.

Početak pristupanja WTO-u imao je za Crnu Goru posebnu specifičnu težinu i simboliku jer je tekao paralelno sa našim najvažnijim državnim projektom – obnovom državnosti. Stoga je prvo objavljivanje pravnih tekstova WTO-a na crnogorskom jeziku dobra prilika da ukažemo na neke važne momente sa početka borbe za punopravno članstvo u WTO-u.

Kada je Sekretarijat WTO u avgustu 2004. dobio odgovore na prva pitanja postavljena tadašnjoj Državnoj zajednici Srbije i Crne Gore, shvatili su da je nemoguće voditi jedan pregovarački proces o pristupanju jer se radi o dva različita ekonomska sistema, koji su predstavljali autonomne carinske teritorije, sa posebnom carinskom tarifom i odrednicama spoljnotrgovinske politike. To je uskoro potvrdila i Evropska komisija, uvodeći „dvostruki kolosjek“ za ekonomski dio pregovora o Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju oktobra iste godine. Početkom decembra 2004. Crna Gora je podnijela zahtjev za pristupanje Svjetskoj trgovinskoj organizaciji. Generalni savjet je 15. februara 2005. odobrio Crnoj Gori da počne pregovarački proces, čak i ne navodeći odrednicu „carinska teritorija“. Drugim riječima, to je značilo da se vrata WTO otvaraju za državu Crnu Goru, što je vrijeme i pokazalo, referendumskom odlukom naših građana maja 2006. Zato WTO ima posebnu simboliku za sve one koji su bili uključeni u borbu za nezavisnu Crnu Goru i jasno prepoznali značaj ovog procesa za državni projekat. WTO stepenica simbolizovala je prvi korak na putu crnogorske ekonomske reintegracije u međunarodne ekonomske odnose. Tog 15. februara 2005. u Ženevi Crna Gora je pozvana da u što kraćem roku uskladi svoj trgovinski sistem sa pravilima WTO-a, na šta smo bili izuzetno ponosni mi u Pregovaračkom timu jer je WTO pridruženi član sistema UN i veoma respektabilna organizacija na međunarodnoj sceni.

Proces pristupanja nije išao lako. Trebalo je promijeniti veoma veliki broj postojećih propisa, usvojiti nove, osnovati nove institucije, obučiti ljude, učiti pregovarati i zaista voditi multilateralni i bilateralni sistem pregovora. Do sada, održano je sedam multilateralnih rundi pregovora (u oktobru 2005, julu 2006, februaru i julu 2007, februaru, julu i novembru 2008). U finišu multilateralnog usklađivanja propisa, u periodu od svega 15 dana, Vlada je pripremila, a Skupština na vanrednoj sjednici usvojila, finalni paket propisa koji su bili

uslov za okončanje procesa pregovaranja. Entuzijazam i timski rad pratili su cijeli ovaj proces, a sa nama od samog početka bili su, kao snažna podrška, i eksperti USAID-a, EU i švajcarskog IDEAS-a. Naši ljudi u različitim institucijama izučavali su WTO propise i pronalazili način da ih uključe u domaći pravni sistem omogućavajući njihovu jednostavnu i potpunu primjenu u praksi.

Posebno iskustvo procesa pristupanja predstavlja bilateralni dio pregovora. Aprila 2008. led je probijen potpisivanjem prvog bilateralnog sporazuma o pristupanju WTO sa Evropskom komisijom u Briselu, čime nam je **27 država članica EU** dalo punu podršku i priznanje za uložene napore. Dobili smo važnog partnera, Evropsku komisiju koja jednim glasom zastupa svih 27 država članica EU u Ženevi.

Drugi bilateralni sporazum potpisan je sa **Kinom** u septembru 2008, čija važnost nije bila samo zbog našeg prihvatanja zahtjeva na simboličnom broju tarifnih pozicija, već prvenstveno zbog pokazanog diplomatskog umijeća u vođenju pregovora u oblasti primjene nekih aspekata iz kineskog ugovora o pristupanju. Dogovor je postignut, a time i naš drugi bilateral uspješno okončan.

Pregovore sa **Švajcarskom** obilježili su zahtjevi za otvaranje tržišta za sireve i čokoladu, kao i sektora bankarstva, osiguranja i advokatskih usluga. Prvi put smo osjetili šta znači insistiranje na konkretnim pozicijama i snaga dobrog pregovarača sa druge strane stola. Uz minimalne ustupke, savladali smo i tu prepreku.

Ohrabreni bilateralnim trojcem, bili smo iznenađeni zahtjevom **Brazila**. Međutim, zahtjevi su bili razumni, pregovori su išli dobro i kompromis je postignut veoma brzo, u novembru 2008. Veliki izvoznik govedine imao je razumijevanja za naš manje razvijeni sjever i potrebu određene zaštite domaćih proizvođača mesa.

Peti bilateral, sa **Norveškom**, trajao je duže od tri godine i okončan je tek u novembru 2008. Prošli smo sve faze postepeno, a u finišu su, naravno, bili pregovori o smanjenju carinskih stopa za ribe i riblje preradevine. Malo smo bili zapeli i oko otvaranja pomorskog saobraćaja i osiguranja, ali je danas iz ove perspektive to, takođe, bio jedan dobar bilateral sa posvećenom ekipom norveških pregovarača sa kojima smo se tokom pregovora i zbližili.

Kanadani, naš šesti bilateral, takođe su bili naši stari partneri. Pregovarali su od samog početka i imali nekoliko promjena pregovarača s njihove strane. Pregovore je obilježila „borba“ oko carinskih stopa za sjemenski krompir, kućice od drveta, viski, pa čak i sirup od javora, na koji su tako bili ponosni, predstavljajući ga kao nacionalni brend. Na kraju smo im velikodušno omogućili da sirup od javora može ući pod povoljnim uslovima na tržište Crne Gore, a tom prilikom je bila i prigodna degustacija istog.

Sedmi bilateral, sa **Japanom**, potpisan je zvanično u decembru 2008, a obilježen je pregovorima o industriji. Iako smo pregovarali više godina, konačno je postignut kompromis, a u prilog nam je išla činjenica da im nijesmo konkurencija u proizvodnji automobila i kompjutera.

Konačno, ili smo bar u decembru 2008. tako mislili, posljednji bilateral potpisali smo sa SAD. "Veliki igrač" sa nama, u stvari, nije mnogo pregovarao, već nas je od samog početka pažljivo pratio. Kada je završetak multilateralnih pregovora bio izvjestan i naš bilateral je postao veoma izvjestan. Zahtjev je konačno dobio konkretan oblik, atmosfera na pregovorima je bila odlična, bili smo veoma zadovoljni, jer smo mislili da će, nakon četiri godine druženja, račun biti znatno veći. Bilo je to naših osam bilaterala i pet godina posvećenog rada u pristupnom dijalogu. Cilj je bio tako blizu, a mi nestrpljivi da ga i zvanično dočekamo. Jedna mala zemlja sa juga Evrope, imala je dobre šanse da tada postane 154. Članica WTO-a.

Uspješna priča o našem pristupanju WTO-u, nažalost, nije okončana svečanim događajem planiranim za početak februara 2009. Na samom kraju, kada je Sekretarijat WTO već završio posao objedinjavanja pristupnih dokumenata i stavljao mašnicu na pristupni paket, stigao je 18. decembra 2008. neočekivani zahtjev Ukrajine, 152. Članice WTO sa stažom od čitavih osam mjeseci. Zahtjev za bilateral stigao je veoma kasno, a pravila pristupanja, u toj fazi, nijesu bila dovoljno jasna i razrađena, te nije bilo moguće naći razumijevanje u WTO-u da Crna Gora nije u obavezi da ovaj zahtjev razmatra. Naoružani optimizmom, ušli smo u neizvjesni proces bilateralnih pregovora sa Ukrajinom. Hrabrili smo se mišlju da je veliko pregovaračko iskustvo iza nas, da smo već dosta liberalizovali naš trgovinski sistem i da će se kompromis lako i brzo postići. To smo mislili i u februaru u Ženevi, i u julu u Kijevu, i u septembru u Beču, pa opet u novembru u Ženevi. Iako smo pregovarali na svim predloženim evropskim meridijanima i učinili izuzetan napor u dodatnoj liberalizaciji našeg tržišta, završili smo samo pregovore o industriji. Na Ministarskoj konferenciji u Ženevi, decembra 2009, podigli smo glas. Ne samo zbog Crne Gore, već i zbog 30-ak zemalja koje su u procesu pristupanja iza nas i nadaju se članstvu. I 2010. godinu obilježile su dvije runde pregovora, u maju i julu. Stalno stižu novi zahtjevi, od starih se ne odustaje. Kada i kako ćemo okončati proces pristupanja WTO-u, znaćemo vjerovatno poslije štampanja ove vrijedne knjige. Međutim, cilj je blizu i vjerujem da će uskoro biti i ostvaren.

Na kraju, iskreno se radujem što će knjiga pravnih instrumenata WTO na crnogorskom jeziku, ojačana autorskim priložima mojih kolega, biti dostupna svim zainteresovanim, kako u našim institucijama tako i u biznis asocijacijama i kompanijama, kao i mladima koji se edukuju za nove izazove i pregovaračke i integracione procese u koje je Crna Gora hrabro ušla.

*Prof. dr Gordana Đurović
Podgorica, septembar 2010.*

SADRŽAJ

I DIO - SVJETSKA TRGOVINSKA ORGANIZACIJA - kratak pregled	1
UVOD	2
1. SVJETSKA TRGOVINSKA ORGANIZACIJA KAO MEĐUNARODNA ORGANIZACIJA	4
1.1. Osnivanje Svjetske trgovinske organizacije	4
1.2. Opšti sporazum o carinama i trgovini	5
1.3. Opšti sporazum o carinama i trgovini i Svjetska trgovinska organizacija	6
1.4. Osnovni principi funkcionisanja i prednosti članstva u Svjetskoj trgovinskoj organizaciji	7
1.5. Organizaciona struktura i proces donošenja odluka	8
1.6. Rješavanje sporova	9
2. PROCEDURA PRISTUPANJA SVJETSKOJ TRGOVINSKOJ ORGANIZACIJI.....	11
2.1. Status posmatrača	12
2.2. Zahtjev za prijem i formiranje Radne grupe	12
2.3. Memorandum o spoljnotrgovinskom režimu	13
2.4. Multilateralni pregovori	14
2.5. Bilateralni i plurilateralni pregovori	15
2.6. Završna faza procesa pristupanja	16
3. PRAVNI INSTRUMENTI SVJETSKE TRGOVINSKE ORGANIZACIJE	18
3.1. Aneks 1 uz Sporazum o osnivanju Svjetske trgovinske organizacije	19
3.1.1. Aneks 1A - Multilateralni sporazumi o trgovini robama	19
3.1.2. Aneks 1B - Opšti sporazum o trgovini uslugama (GATS) sa aneksima	23
3.1.3. Aneks 1C - Sporazum o trgovinskim aspektima prava intelektualne svojine - TRIPS	29
3.2. Aneks 2 - Dogovor o pravilima i procedurama za rješavanje sporova (DSU)	30
3.3. Aneks 3 - Mehanizam za ispitivanje trgovinske politike (TPRM)	31
3.4. Aneks 4 - Plurilateralni trgovinski sporazumi	32
II DIO - PRAVNI INSTRUMENTI	33
DEKLARACIJA IZ MARAKEŠA OD 15. APRILA 1994. GODINE	34
ZAVRŠNI DOKUMENT KOJI SADRŽI REZULTATE URUGVAJSKE RUNDE MULTILATERALNIH TRGOVINSKIH PREGOVORA	38
SPORAZUM IZ MARAKEŠA O OSNIVANJU SVJETSKE TRGOVINSKE ORGANIZACIJE	40
ANEKS 1	50
- Aneks 1A: Multilateralni sporazumi o trgovini robama.....	51
- Opšti sporazum o carinama i trgovini iz 1994.....	52
- Dogovor o tumačenju Člana II:1(b) Opšteg sporazuma o carinama i trgovini iz 1994.....	54
- Dogovor o tumačenju Člana XVII Opšteg sporazuma o carinama i trgovini iz 1994.....	55
- Dogovor o platnobilansnim odredbama Opšteg sporazuma o carinama i trgovini iz 1994.....	56
- Dogovor o tumačenju Člana XXIV Opšteg sporazuma o carinama i trgovini iz 1994.....	60
- Dogovor u vezi sa oslobađanjem od obaveza po osnovu Opšteg sporazuma o carinama i trgovini iz 1994.....	62

- Dogovor o tumačenju Člana XXVIII Opšteg sporazuma o carinama i trgovini iz 1994.	63
- Marakeški Protokol uz Opšti sporazum o carinama i trgovini iz 1994.	64
- Sporazum o poljoprivredi	67
- Sporazum o primjeni sanitarnih i fitosanitarnih mjera	92
- Sporazum o tekstilu i odjeći	105
- Sporazum o tehničkim barijerama u trgovini	154
- Sporazum o investicionim mjerama koje se odnose na trgovinu	174
- Sporazum o primjeni Člana VI Opšteg sporazuma o carinama i trgovini iz 1994.	178
- Sporazum o primjeni Člana VII Opšteg sporazuma o carinama i trgovini iz 1994.	201
- Sporazum o kontroli robe prije isporuke	229
- Sporazum o pravilima o porijeklu robe	238
- Sporazum o procedurama izdavanja uvoznih dozvola	249
- Sporazum o subvencijama i kompenzatornim mjerama	256
- Sporazum o zaštitnim mjerama	295
- Aneks 1B: Opšti sporazum o trgovini uslugama	305
- Aneks 1C: Sporazum o trgovinskim aspektima prava intelektualne svojine	336
ANEKS 2: Dogovor o pravilima i procedurama za rješavanje sporova	368
ANEKS 3: Mehanizam za ispitivanje trgovinske politike	391
ANEKS 4: Plurilateralni trgovinski sporazumi	394
- Sporazum o trgovini civilnim vazduhoplovima	394
- Sporazum o javnim nabavkama	394
- Međunarodni sporazum o mlijeku i mliječnim proizvodima	394
- Međunarodni sporazum o govedem mesu	394
MINISTARSKE ODLUKE I DEKLARACIJE	
Ministarske odluke i deklaracije usvojene na Komitetu za pregovore o trgovini od 15. decembra 1993.	
- Odluka o mjerama u korist najmanje razvijenih zemalja	395
- Deklaracija o doprinosu Svjetske trgovinske organizacije postizanju veće harmonizacije svjetskih ekonomskih politika	397
- Odluka o procedurama notifikacije	399
- Deklaracija o odnosu Svjetske trgovinske organizacije i Međunarodnog monetarnog fonda	402
- Odluka o mjerama u vezi mogućih negativnih efekata programa reformi na najmanje razvijene zemlje i zemlje u razvoju neto uvoznice hrane	403
- Odluka o notifikovanju prve integracije prema Članu 2.6 Sporazuma o tekstilu i odjeći	404
Odluke koje se odnose na Sporazum o tehničkim barijerama trgovini	
- Odluka o prijedlogu Dogovora o informacionom sistemu STO/ISO standarda	405
- Odluka o ispitivanju Publikacije Informativnog centra ISO/IEC	406
Odluke i deklaracije koje se odnose na Sporazum o primjeni Člana VI Opšteg sporazuma o carinama i trgovini iz 1994.	
- Odluka o sprečavanju zloupotrebe	407
- Odluka o ispitivanju člana 17.6 Sporazuma o primjeni Člana VI Opšteg sporazuma o carinama i trgovini iz 1994. godine	407
- Deklaracija o rješavanju sporova saglasno Sporazumu o primjeni Člana VI Opšteg sporazuma o carinama i trgovini iz 1994. godine ili Dijela V Sporazuma o subvencijama i kompenzatornim mjerama	407

Odluke koje se odnose na Sporazum o primjeni Člana VII Opšteg sporazuma o carinama i trgovini iz 1994

- Odluka o slučajevima u kojima carinska uprava ima razloga za sumnju u istinitost i tačnost deklarirane vrijednosti 408
- Odluka o tekstovima koji se odnose na minimalne vrijednosti i uvoz isključivih zastupnika, isključivih distributera i isključivih koncesionara 409

Odluke u vezi Opšteg sporazuma o trgovini uslugama

- Odluka o institucionalnim okvirima Opšteg sporazuma o trgovini uslugama 410
- Odluka o određenim postupcima rješavanja sporova u Opštem sporazumu o trgovini uslugama 411
- Odluka o trgovini uslugama i životnoj sredini 411
- Odluka o pregovorima o kretanju fizičkih lica 412
- Odluka o finansijskim uslugama 413
- Odluka o pregovorima o uslugama pomorskog saobraćaja 413
- Odluka o pregovorima o baznim telekomunikacijama 415
- Odluka o profesionalnim uslugama 416
- Odluka o pristupanju Sporazumu o javnim nabavkama 417
- Odluka o primjeni i ispitivanju Dogovora o pravilima i procedurama za rješavanje sporova 418

Odluke ministara koje su ministri usvojili na sastanku komiteta za trgovinske pregovore u Marakešu 14. aprila 1994.

- Odluka o prihvatanju i pristupanju Sporazumu o osnivanju Svjetske trgovinske organizacije 419
- Odluka o trgovini i životnoj sredini 421
- Odluka o organizacionim i finansijskim posljedicama primjene Sporazuma o osnivanju Svjetske trgovinske organizacije 424
- Odluka o osnivanju Pripremnog komiteta Svjetske trgovinske organizacije 425

DOGOVOR O OBAVEZAMA U SEKTORU FINANSIJSKIH USLUGA 427

OPŠTI SPORAZUM O CARINAMA I TRGOVINI (GATT IZ 1947) 431

III DIO - DODATAK PREVODU “The Results of the Uruguay Round of Multilateral Trade Negotiations: The Legal Text” 499

PLURILATERALNI TRGOVINSKI SPORAZUMI I PROTOKOL

- Sporazum o trgovini civilnim vazduhoplovima 500
- Protokol (2001) izmjenana i dopunama Aneksa Sporazuma o trgovini civilnim vazduhoplovima 507
- Sporazum o javnim nabavkama 523
- Međunarodni sporazum o mlijeku i mliječnim proizvodima 550
- Međunarodni sporazum o govedem mesu 588

PROTOKOL UZ OPŠTI SPORAZUM O TRGOVINI USLUGAMA

- Trgovina uslugama – drugi protokol uz Opšti sporazum o trgovini uslugama 594
- Trgovina uslugama – treći protokol uz Opšti sporazum o trgovini uslugama 595
- Trgovina uslugama – četvrti protokol uz Opšti sporazum o trgovini uslugama 596
- Trgovina uslugama – peti protokol uz Opšti sporazum o trgovini uslugama 597

I DIO

SVJETSKA TRGOVINSKA ORGANIZACIJA
kratak pregled

UVOD

Svjetska trgovinska organizacija (STO) predstavlja najširi forum za vođenje pregovora o liberalizaciji međunarodne trgovine u svim njenim segmentima. U cilju postizanja veće koherentnosti u vođenju globalne ekonomske politike, STO surađuje sa Svjetskom bankom i Međunarodnim monetarnim fondom, i zajedno sa njima čini osnovu savremenog multilateralnog sistema.

Svjetska trgovinska organizacija je osnovana 1995. godine. Ipak, njen trgovinski sistem star je oko 50 godina, jer je nastala na temeljima Opšteg sporazuma o carinama i trgovini iz 1947. godine (GATT iz 1947). Naime, bilo je planirano da GATT funkcioniše do osnivanja Međunarodne trgovinske organizacije (ITO). Kako do osnivanja pomenute Organizacije nije došlo, GATT je nastavio da reguliše odnose u međunarodnoj trgovini, a o njegovom unapređenju razgovarano je tokom osam rundi pregovora. Ipak, pomenuti Sporazum nije pratio trendove u razvoju svjetske trgovine¹, pa je osmom, Urugvajskom rundom pregovora, osnovana STO. Osnivanjem STO stvorena je pravna i institucionalna osnova za obezbjeđenje nesmetanog protoka roba, ljudi i usluga u međunarodnim okvirima.

Broj Članica, kao i zemalja koje nastoje da to budu, ukazuje na značaj članstva u ovoj organizaciji. STO broji 153 Članice², između kojih se obavlja oko 97% svjetske trgovine robama i uslugama. Oko 30 zemalja je u procesu pristupanja, pa se bez STO članstva ne može govoriti o punoj integraciji zemlje u tokove međunarodne trgovine.

STO Članice se mogu svrstati u dvije kategorije i to: originalne koje su osnivači STO i ostale Članice koje su članstvo stekle kroz proces pregovora. Pristupanje kroz proces pregovora podrazumijeva postizanje dogovora, što znači da Članice uživaju privilegije koje su im dodijeljene od strane ostalih Članica, ali su istovremeno u obavezi da liberalizuju pristup svom tržištu, kao i da prihvate pravila definisana STO sporazumima.

Pristupanje Svjetskoj trgovinskoj organizaciji, je složen proces, specifičan za svaku zemlju. Započinje dostavljanjem Zahtjeva, a završava se usvajanjem Odluke o pristupanju od strane Generalnog savjeta (Ministarske konferencije). Zemlja kandidat pristupa STO-u trideset dana nakon dostavljanja zvaničnog obavještenja o ratifikaciji STO Sekretarijatu.

Trajanje i kompleksnost pregovora razlikuju se od zemlje do zemlje, i zavise od složenosti privrednog sistema zemlje i političke volje vlade da podrži taj proces. Takođe, sve se više primjenjuju nova pravila, tzv. "STO plus", koja podrazumijevaju pooštrene kriterijume koje zemlja kandidat mora da ispuni kako bi postala Članica.

Imajući u vidu da je jedan od osnovnih principa po kojima funkcioniše STO, princip trgovine bez diskriminacije, osnovna prednost članstva u ovoj Organizaciji je to što zemlja dobija garanciju da će njeni izvoznici biti tretirani na tržištima ostalih Članica po

1 Npr. između ostalog, nije regulisao trgovinu uslugama, niti zaštitu prava intelektualne svojine.

2 Zaključno sa oktobrom 2010. godine. Napomena: Zelenortska ostrva su posljednja zemlja koja je pristupila STO 23. jula 2008. godine.

tačno utvrđenim pravilima. Poštujući ostale principe po kojima funkcioniše Organizacija, princip transparentnosti, liberalizacije trgovine i promovisanje konkurencije i podsticanje razvoja i ekonomskih reformi, zemlja se obavezuje na transparentno vođenje trgovinske politike, na smanjenje trgovinskih barijera, kao i na pružanje pomoći zemljama u razvoju i najmanje razvijenim zemljama.

STO nije institucija "slobodne trgovine", već sistem pravila definisanih na način da promovišu slobodnu konkurenciju, nameće efikasno korišćenje oskudnih resursa, povećava strana ulaganja i ubrzava transfer tehnologije, a sve to daje doprinos ekonomskom rastu i razvoju.

Imajući u vidu da je jedna od funkcija STO-a administriranje Dogovora o pravilima i procedurama za rješavanje sporova i Mehanizma za ispitivanje trgovinske politike, Članice imaju mogućnost da ukoliko smatraju da je došlo do kršenja STO Sporazuma, pokrenu spor pred organima STO.

Ova publikacija pored STO pravnih instrumenata sadrži i autorske priloge, koji imaju za cilj upoznavanje svih zainteresovanih sa Organizacijom i osnovnim postulatima njenog funkcionisanja.

Goran Šćepanović
Pomoćnik ministra ekonomije

1. SVJETSKA TRGOVINSKA ORGANIZACIJA KAO MEĐUNARODNA ORGANIZACIJA

Svjetska trgovinska organizacija³ (STO) je međunarodna organizacija orijentisana na razvoj globalne trgovine. Organizacija je velike političke težine i daje institucionalno pravni okvir međunarodnog trgovinskog sistema u području trgovine robama, uslugama i trgovinskih aspekata intelektualne svojine.

1.1. Osnivanje Svjetske trgovinske organizacije

Svjetska trgovinska organizacija započela je sa radom 1. januara 1995. godine, kao nasljednik Opšteg sporazuma o carinama i trgovini iz 1947. (GATT)⁴, pa i pored toga što je jedna od najmlađih međunarodnih organizacija njen trgovinski sistem je pola vijeka star.

Sporazum, kojim je osnovana STO i kojim se reguliše njen pravni i institucionalni okvir je **Sporazum o osnivanju Svjetske trgovinske organizacije sa aneksima** (Sporazuma o STO). U pitanju je Sporazum iz Marakeša, kao dio finalnog akta koji sadrži rezultate Urugvajске runde multilateralnih trgovinskih pregovora, zaključen 15. decembra 1993. godine i potpisan na Ministarskom sastanku 15. aprila 1994. godine. Ovaj dokument ima obavezujući karakter za vlade zemalja Članica i u tom smislu one moraju svoju trgovinsku politiku ostvarivati i planirati u okviru unaprijed dogovorenih pravila.

STO je osnovana sa ciljem da obezbijedi da se međunarodna trgovina odvija na slobodan i predvidiv način i u tom smislu nudi solidnu pravnu osnovu. Kao ciljevi koji su definisani Sporazumom o osnivanju mogu se još navesti: povećanje životnog standarda, osiguranje veće zaposlenosti, stabilan rast realnih prihoda i efektivne tražnje, povećanje proizvodnje i spoljnotrgovinske razmjene, obezbjeđivanje održivog razvoja, zaštite životne sredine uz optimalno korišćenje svjetskih rezervi, i ekonomski razvoj Članica usklađen sa potrebama i interesima zemalja na različitim nivoima razvijenosti.

Kako bi se obezbijedila nesmetana aktivnost Organizacije i postizanje pobrojanih ciljeva, Sporazumom o osnivanju STO u članu III, definisane su sljedeće **funkcije Svjetske trgovinske organizacije** :

- Omogućavanje primjene, administriranje, djelovanje i unapređenje ciljeva svih STO sporazuma;
- Obezbeđenje foruma za pregovore kao i okvir za primjenu rezultata takvih pregovora;
- Administriranje Dogovora o pravilima i procedurama za rješavanje sporova i Mehanizma ispitivanja trgovinskih politika;
- Kvalitetna saradnja sa drugim međunarodnim organizacijam kako bi se postigla veća koherentnost u kreiranju globalne ekonomske politike.

3 Eng. World Trade Organization – WTO.

4 Eng. General Agreement on Tariffs and Trade - GATT.

1.2. Opšti sporazum o carinama i trgovini

Opštim sporazumom o carinama i trgovini iz 1994. godine regulisana je trgovina robama. Njegov tekst u stvari predstavlja GATT iz 1947, sa dogovorima i tumačenjima pojedinih članova radi njegove lakše i jednostavnije primjene.

GATT iz 1947. trebalo je da bude privremeni Sporazum, koji bi bio na snazi do osnivanja organizacije kojom bi se na međunarodnom nivou regulisala trgovina, ali važio je više od pet decenija. **Tokom vremena, GATT se razvijao kroz runde pregovora**, čime je stvaran snažan multilateralni trgovinski sistem. Do osnivanja STO, u periodu funkcionisanja samo GATT-a, organizovano je osam rundi pregovora. Predmet pregovora, prvih pet, bilo je snižavanje carina. Tek je Kenedijevom rundom (1964-1967) uz sniženje carina, razmatrana i antidampiška procedura. Preostale dvije runde bile su mnogo ambicioznije. Na dnevni red našle su se necarinske barijere i druga sistemska pitanja (vidi Tabelu 1: Pregled rundi pregovora GATT-a).

Urugvajaska runda multilateralnih pregovora

Posljednja runda multilateralnih pregovora, poznatija kao Urugvajaska runda (UR), trajala je od 1986. godine do 1994. godine. **Neophodnost pregovora javila se kao posljedica:** sve većeg odstupanja od pravila propisanih GATT-om koja su prijetila da uruše sistem, rasta broja ograničenja u trgovini, potpisivanja različitih bilateralnih sporazuma kojima su se kršili principi liberalizacije i otežavan pristup tržištima, kao i česte trgovinske nesuglasice jer poljoprivredni proizvodi, tekstil i odjeća nijesu bili obuhvaćeni i regulisani pravilima GATT-a. Činjenica da je GATT funkcionisao kao međunarodni sporazum a ne kao institucija, takođe je uslovalo pokretanje ove runde pregovora. Takođe, Sporazum je obezbjeđivao samo djelimičnu regulativu pravila ponašanja, bez kvalitetno riješenog pitanja kontinuiranog praćenja različitih aspekata međunarodne trgovine, blagovremenog reagovanja ili eventualnog sankcionisanja u slučaju kršenja pravila.

U pregovorima su učestvovala 123 države, tako da se po broju učesnika i sveobuhvatnosti materije koja je pregovarana, može reći da su to bili najobimniji pregovori do tada vođeni iz domena međunarodnih trgovinskih odnosa.

Glavni i najočigledniji rezultati UR pregovora su⁵: stimulisanje primjene carinskih stopa kao jedinog legitimnog instrumenta zaštite domaćeg tržišta, smanjenje broja proizvoda koji su opterećeni visokim carinskim stopama i definisanje Lista koncesija. Pregovori su za rezultat imali i zaključenje Sporazuma o poljoprivredi⁶, Opšteg sporazuma o trgovini uslugama (GATS)⁷, Sporazuma o trgovinskim aspektima prava intelektualne svojine (TRIPS)⁸

5 World Trade Organization, "Understanding the STO", STO Publications, Geneva 2005. p.15-29.

6 Eng. Agreement on Agriculture.

7 Eng. General Agreement on Trade in Services – GATS. Napomena: U praksi koristi se skraćenica GATS i ako je u pitanju skraćenica na engleskom jeziku.

8 Eng. Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights – TRIPS. Napomena: U praksi koristi se skraćenica TRIPS i ako je u pitanju skraćenica na engleskom jeziku.

i drugih sporazuma, što je trgovinu poljoprivrednim proizvodima, uslugama i intelektualnu svojinu po prvi put uvelo u okvire unaprijed definisanih pravila.

Urugvajska runda trgovinskih pregovora dovela je do najozbiljnije reforme sistema svjetske trgovine od vremena GATT-a. Pregovori su okončani prihvatanjem i potpisivanjem Finalnog akta, Deklaracije i Sporazuma o osnivanju Svjetske trgovinske organizacije.

Tabela 1. Pregled rundi pregovora GATT-a

Period	Lokacija/naziv	Predmet pregovora	Broj zemalja
1947.	Ženeva	carine	23
1949.	Aneksi	carine	13
1951.	Torki	carine	38
1956.	Ženeva	carine	26
1960-1961.	Ženeva (Dillon Round)	carine	26
1964-1967.	Ženeva (Kennedy Round)	carine i antidampniške mjere	62
1973-1979.	Ženeva (Tokyo Round)	carine, nacarinske mjere i okvirni sporazumi	102
1986-1994.	Ženeva (Uruguay Round)	carine, necarinske mjere, pravila, usluge, intelektualna svojina, rješavanje sporova, tekstil, poljoprivreda, osnivanje STO i dr.	123

Izvor: World Trade Organization, "Understanding the STO", STO Publications, Geneva 2005. p.16.

1.3. Opšti sporazum o carinama i trgovini i Svjetska trgovinska organizacija

Osnovne razlike između Opšteg sporazuma o carinama i trgovini i Svjetske trgovinske organizacije mogu se najkraće prikazati na sljedeći način.

- Opšti sporazum o carinama i trgovini kao što se iz naziva može vidjeti je međunarodni sporazum (ugovor). S druge strane, STO je međunarodna organizacija sa svim konstitutivnim elementima međunarodne organizacije (STO ima osnivački akt i stalne organe, precizno određene oblasti djelovanja, međunarodno pravni subjektivitet, i države kao osnivače ili tipične Članice).
- GATT kao međunarodni ugovor zaključen 1947. godine dopunjen je dogovorima i tumačenjima 1994. godine, i kao takav inkorporiran je u pravni sistem STO kao Aneks 1A uz Sporazum o osnivanju STO. U tom kontekstu, bitno je još jednom napomenuti, da je pravilima GATT-a regulisana samo međunarodna trgovina robama, dok STO sporazumi obuhvataju šire područje djelovanja.
- Tokijska runda pregovora, kao jedna od multilateralnih rundi pregovora GATT-a, za rezultat je imala seriju novih plurilateralnih sporazuma koji su imali dejstvo samo na one države koje su te sporazume potpisale. Nasuprot tome, sporazumi u okviru STO su multilateralni (svi osim dva)⁹ pa se kao takvi odnose na sve

9 Sporazum o trgovini civilnim vazduhoplovima i Sporazum o vladinim nabavkama.

Članice. Na taj način u značajnoj mjeri je omogućeno regulisanje međunarodne trgovine, posebno ako se zna da STO ima veći broj članica nego što je GATT imao ugovornica.

- U poređenju sa GATT-om, Svjetska trgovinska organizacija obezbjeđuje lakše rješavanje trgovinskih sporova. Sistem rješavanja sporova u okviru STO uvodi stalno Apelaciono tijelo. Zasnovan je na jednostavnim i detaljnijim pravilima, fiksnim rokovima i unaprijed definisanim procesom sprovođenja i rješavanja sporova.

1.4. Osnovni principi funkcionisanja i prednosti članstva u Svjetskoj trgovinskoj organizaciji

Osnovni principi na kojima funkcioniše Svjetska trgovinska organizacija su:

- Trgovina bez diskriminacije;
- Transparentnost;
- Liberalizacija trgovine i promovisanje konkurencije;
- Podsticanje razvoja i ekonomskih reformi.

Trgovina bez diskriminacije je prvi i najvažniji princip. Čine ga klauzula najpovlašćenije nacije (MFN)¹⁰ i princip nacionalnog tretmana.

- Klauzula najpovlašćenije nacije insistira na nediskriminaciji trgovinskih partnera. Pa otuda, povlastice date jednoj Članici ili više njih, automatski se odnose na sve Članice STO¹¹.
- Princip nacionalnog tretmana podrazumijeva da se ne pravi diskriminacija između domaće i strane robe, usluga i nosioca prava intelektualne svojine¹².

Princip transparentnosti podrazumijeva jasne i nedvosmislene procedure i pravila tj. da svi učesnici na tržištu, bili oni proizvođači, potrošači ili posrednici u prometu, znaju šta se od njih očekuje. Ovaj princip omogućava i predvidivost međunarodne trgovine jer sve Članice STO imaju obavezu javnog objavljivanja zakonske i druge regulative koja ima veze sa trgovinom. Objavljivanje ne podrazumijeva samo oglašavanje u nacionalnim glasilima (npr. Službeni list), već i obavezu zvanične notifikacije u STO¹³.

Liberalizacija trgovine i promovisanje konkurencije podrazumijeva smanjenje

¹⁰ Eng. Most Favoured Nation MFN. Napomena: U praksi koristi se skraćenica MFN iako je u pitanju skraćenica na engleskom jeziku.

¹¹ Sporazumi Svjetske trgovinske organizacije dozvoljavaju određene izuzetke od ovog principa. Oni su najvidljiviji u slučaju carinskih unija i zona slobodne trgovine (GATT) i u listama izuzeća Članica (GATS).

¹² Ovaj princip podrazumijeva da uvezena i domaća roba (uključujući usluge, žigove i dr.) mora imati isti tretman, odnosno uživati ista prava, nakon ulaska na tržište zemlje Članice STO.

¹³ Ova regulativa je predmet ispitivanja i revizije i predstavlja mehanizam ispitivanja trgovinske politike Članica. Periodična revizija trgovinskih politika ima za cilj dosljednu primjenu pravila, principa i obaveza preuzetih u članjenju u STO.

barijera u trgovini. To je proces koji se sastoji iz dva dijela i to: uklanjanje necarinskih trgovinskih barijera i snižavanje carina.

Polazeći od činjenice da su preko tri četvrtine Članica Svjetske trgovinske organizacije zemlje u razvoju ili nerazvijene zemlje¹⁴, STO sporazumi sadrže obaveze i posebne odredbe o zajedničkom djelovanju u cilju **podsticanje razvoja i ekonomskih reformi** zemalja u razvoju ili nerazvijenih zemlja.

Članstvo u STO jedan je od ključnih koraka integracije zemlje u moderne međunarodne ekonomske odnose. Koliko ova Organizacija utiče na unutrašnju i spoljnu ekonomsku politiku pokazuju primjeri novih Članica koje su liberalizacijom trgovine i opsežnim reformama kao preduslov članstva, ulaskom u STO zabilježile ekonomski rast. **Osnovne prednosti** članstva su: rješavanje sporova na konstruktivan način; sistem zasnovan na pravilima, a ne na moći; smanjeni troškovi života; veći izbor roba i usluga i njihov bolji kvalitet; rast spoljnotrgovinske razmjene; borba protiv korupcije.

1.5. Organizaciona struktura i proces donošenja odluka

Ministarska konferencija je najviši organ Svjetske trgovinske organizacije. Sastoji se od predstavnika svih zemalja Članica. Ovlašćena je da obavlja i preduzima sve mjere neophodne za funkcionisanje Organizacije i donosi odluke o svim pitanjima koja su regulisana multilateralnim trgovinskim sporazumima. Sjednice Ministarske konferencije, održavaju se najmanje jednom u dvije godine. Prosta većina Članica čini kvorum za održavanje sjednice.

Generalni savjet rukovodi radom Organizacije i donosi odluke značajne za njeno funkcionisanje u okviru smjernica koje odredi Ministarska konferencija. Sastaje se redovno, obično jednom u dva mjeseca. Zadužen je za funkcionisanje STO u periodima između dva sastanka Ministarske konferencije, djeluje u njeno ime i odgovara joj za svoj rad¹⁵.

U skladu sa odredbama Sporazuma o osnivanju STO, značajno mjesto u organizacionoj strukturi zauzimaju **komiteti**¹⁶.

Sekretarijat Svjetske trgovinske organizacije je administrativni organ i nije ovlašten za donošenje odluka. Njegov osnovni zadatak je da pruža tehničku pomoć, vrši analizu kretanja međunarodne trgovine, ostvaruje kontakte sa medijima, objavljuje studije i drugu stručnu literaturu iz oblasti svog djelovanja. Aktivnosti Sekretarijata usmjerene su

14 Ove Članice imaju poseban i različit tretman (eng. special and differential treatment).

15 Pod okriljem Generalnog savjeta djeluju Savjet za trgovinu robom, Savjet za trgovinu uslugama i Savjet za trgovinske aspekte prava intelektualne svojine. Ova tri savjeta obavljaju poslove iz nadležnosti utvrđenih odgovarajućim sporazumima, kao i one poslove koje odredi Generalni savjet. Sastaju se prema potrebi i otvoreni su za predstavnike svih Članica.

16 Tri glavna komiteta su: Komitet za trgovinu i razvoj, Komitet za platno-bilansne restrikcije i Komitet za budžetska, administrativna i finansijska pitanja. Članovi komiteta mogu biti predstavnici svih zemalja Članica STO. Generalni savjet formirao je još dva komiteta koji mu podnose izvještaje: Komitet za trgovinu i prirodnu sredinu i Komitet za regionalne trgovinske sporazume. Na Ministarskoj konferenciji Svjetske trgovinske organizacije održanoj u Ženevi 1998. godine osnovan je i Komitet za elektronsku trgovinu.

i na olakšavanje primjene i sprovođenja svih STO sporazuma, obezbjeđivanje foruma za multilateralne trgovinske pregovore i sprovođenje rezultata pregovora. Sekretarijat je u cilju obavljanja funkcija predviđenih Statutom STO, svoj rad organizovao u više **direkcija**. Svaka direkcija na čelu ima direktora koji je direktno odgovoran zamjeniku generalnog direktora ili samom generalnom direktoru. Ministarska Konferencija imenuje generalnog direktora i usvaja pravila kojima se definišu ovlašćenja, dužnosti, uslovi službe i mandat generalnog direktora.

Odluke se donose konsenzusom¹⁷ na sastancima Ministarske konferencije ili Generalnog savjeta i svaka Članica ima jedan glas. Ovakav način odlučivanja je demokratski jer uvažava princip jedna zemlja jedan glas, za razliku od Svjetske banke i MMF-a gdje se težina glasa određuje procentom finansijskog udjela u članarini.

Konsenzus je takav način donošenja odluke kad se ni jedna, Članica prisutna na sastanku na kome se odlučuje, formalno ne suprostavlja predloženoj odluci. Smatra se međutim, prihvatljivom i situacija u kojoj se ne može postići konsenzus, kada se primjenjuje princip odlučivanja o prijedlogu dvotrećinskom većinom, osim ukoliko nije drugačije predviđeno sporazumima.

1.6. Rješavanje sporova

Jedna od funkcija STO, prema Sporazumu iz Marakeša, je administriranje **Dogovora o pravilima i procedurama koje rukovode rješavanjem sporova**. Za sprovođenje pravila i procedura iz Dogovora, osnovan je poseban **Organ za rješavanje sporova** (*Dispute Settlement Body - DSB*). Ovaj organ nadležan je za: formiranje panela, usvajanje izvještaja panela i Apelacionog tijela, vršenje nadzora nad primjenom odluka i preporuka, davanje preporuka za suspenziju koncesija, kao i za druge obaveze propisane Dogovorom. DSB obavještava nadležne savjete i komitete o sporovima i sastaje se kad god je to neophodno.

Spor nastaje u slučaju kada jedna Članica, smatra da druga Članica krši neki od STO sporazuma i/ili preuzetu obavezom. **Postupak rješavanja sporova sastoji se iz sljedećih osnovnih faza:**

1. Konsultacije;
2. Osnivanje panela;
3. Ispitivanje slučaja u okviru panela;
4. Donošenje privremenog izvještaja panela;
5. Donošenje finalnog izvještaja panela;
6. Usvajanje finalnog izvještaja;
7. Primjena odluke i preporuka.

U slučaju da strana u sporu notifikuje kod DSB svoju odluku da se žali na finalni

¹⁷ Član IX Sporazuma o osnivanju STO.

izveštaj panela, broj faza u postupku rješavanja spora je nešto veći.

Alternativni načini rješavanja sporova

Svjetska trgovinska organizacija, pored prethodno pomenutog, predviđa i alternativne načine rješavanja sporova. Pa tako, Generalni direktor postupajući po službenoj dužnosti, u cilju pomoći Članicama da riješe spor i ukoliko se strane u sporu saglase, može ponuditi **dobre usluge, mirenje ili posredovanje**.

Svaka strana u sporu pored prava da traži alternativna sredstva za rješavanje sporova, od njih može da odustane u bilo kom trenutku. Postupci sprovedeni u vezi sa dobrim uslugama, mirenjem ili posredovanjem, a posebno iznijeti stavovi, su tajni i nemaju uticaja na prava bilo koje od strana u eventualno budućem postupku pred Organom za rješavanje sporova.

Arbitraža u okviru STO, takođe je alternativno sredstvo rješavanja sporova. Može se koristiti u skladu sa međusobnim dogovorom strana u sporu, ali samo pod uslovom da je predmet spora jasno definisan i da su strane saglasne da priznaju arbitražnu odluku.

Strane u sporu moraju blagovremeno obavijestiti Članice o rješavanju spora putem arbitraže, i to prije početka arbitražnog postupka. Druge Članice STO mogu učestvovati u arbitražnom postupku uz saglasnost strana koje su rješavanje međusobnog spora prepustile arbitraži. O arbitražnim odlukama mora biti obaviješten Organ za rješavanje sporova i Savjet ili Komitet nadležan za odgovarajući sporazum.

*mr Aida Salagić Ceković
Samostalni savjetnik
Ministarstvo ekonomije*

2. PROCEDURA PRISTUPANJA SVJETSKOJ TRGOVINSKOJ ORGANIZACIJI

Pristupanje Svjetskoj trgovinskoj organizaciji (STO), regulisano je članom XII Sporazuma o osnivanju Svjetske trgovinske organizacije, koji kaže:

” 1. Svaka država ili zasebna carinska teritorija koja uživa punu autonomiju u vođenju svojih spoljnotrgovinskih odnosa kao i u ostalim pitanjima koja su regulisana ovim Sporazumom i multilateralnim trgovinskim sporazumima, može da pristupi ovom Sporazumu pod uslovima koji će biti dogovoreni između dotične države i STO. Takvo pristupanje će se primjenjivati na ovaj Sporazum i na multilateralne trgovinske sporazume koji su mu priloženi.

2. Odluke o pristupanju donosi Ministarska konferencija. Ona odobrava sporazum o uslovima za pristupanje dvotrećinskom većinom Članica STO.

3. Pristupanje plurilateralnom trgovinskom sporazumu se reguliše odredbama tog Sporazuma.”

Kako je i definisano, Članica STO može biti i država i zasebna carinska teritorija. Ipak, uobičajeno je da države postaju Članice ove organizacije, pa će se u nastavku teksta koristiti termin država (zemlja).

Uslovi pod kojima zemlja kandidat za članstvo pristupa STO, dogovaraju se između kandidata i Članica, što jasno ukazuje na značaj i težinu pregovora.

STO Članice mogu se klasifikovati u dvije grupe: originalne tj. izvorne i ostale Članice. Originalne Članice, smatraju se osnivačima Organizacije, i prema Članu XI Sporazuma o osnivanju STO, definisane su kao Članice koje su na dan stupanja Sporazuma na snagu bile strane ugovornice GATT-a iz 1947. godine, koje su prihvatile dokumenata iz Marakeša i čije su liste koncesija i specifičnih obaveza pridodate Opštem sporazumu o carinama i trgovini (GATT) i Opštem sporazumu o trgovini uslugama (GATS).

Ostale Članice su pristupile STO kroz proces pregovora. Praksa pristupanja ustanovljena je tokom postojanja GATT-a iz 1947. godine, a preuzeta je Sporazumom o osnivanju. Imajući u vidu da je nakon okončanih pregovora neophodno da se donese odluka o pristupanju na Ministarskoj konferenciji (Generalnom savjetu), uobičajeno je da se koristi termin procedura pristupanja¹⁸.

18 Račić dr Obrad i Dimitrijević dr Vojin, “Međunarodne organizacije”, Savremena administracija, Beograd, 1988. str.95.

2.1. Status posmatrača

Prije nego aplicira za članstvo, država ima mogućnost da traži i dobije status posmatrača¹⁹ u Generalnom savjetu²⁰. Sticanjem statusa posmatrača država stiče pravo da prisustvuje formalnim sastancima, kao što su sjednice Generalnog savjeta i Radnih grupa (izuzev sjednicama Komiteta za budžet, finansije i administrativna pitanja). Ipak, na ovim sastancima država nema pravo podnošenja prijedloga i odlučivanja. Posmatrač takođe ima pravo pristupa najvažnijim dokumentima, kao i pravo na tehničku pomoć vezano za funkcionisanje i proces pristupanja STO.

2.2. Zahtjev za prijem i formiranje Radne grupe

Proces pristupanja Svjetskoj trgovinskoj organizaciji započinje podnošenjem **Zahtjeva za prijem** Generalnom direktoru. Momentom predaje, Zahtjev postaje predmet diskusije između Članica, imajući u vidu činjenicu da je STO ugovorna organizacija, sa pravima i obavezama za sve Članice.

Nakon što Generalni direktor verifikuje Zahtjev, isti dostavlja Generalnom savjetu. U slučaju da Generalni savjet prihvati Zahtjev, slijedi formiranje Radne grupe. Zadatak Radne grupe je da ispita Zahtjev za pristupanje i da nakon toga Generalnom savjetu, odnosno Ministarskoj konferenciji, dostavi preporuke u vezi sa uslovima pod kojima data zemlja može da pristupi ovoj Organizaciji.

Članstvo u Radnoj grupi je otvoreno za sve zainteresovane Članice, a prisustvo prvom sastanku određuje sastav iste. Nakon prvog sastanka Sekretarijat objavljuje spisak Članica Radne grupe. Imajući u vidu da je učestvovanje u radu grupe otvoreno za sve Članice, svaka Članica može da joj se priključi u bilo kojoj fazi procesa pristupanja. Jedini uslov za članstvo je dostavljanje zahtjeva STO Sekretarijatu, koji povremeno objavljuje revidirani spisak članova.

Nakon formiranja Radne grupe bira se Predsjedavajući. Uloga Predsjedavajućeg je da, u okviru svojih nadležnosti, usmjeri diskusiju o uslovima pod kojima zemlja može da pristupi STO-u. Ipak, njegov uticaj je ograničen, imajući u vidu da se pregovori vode između Članica i zemlje kandidata.

19 World Trade Organization, "Rules of Procedure for Sessions of the Ministerial Conference and Meetings of General Council", WT/L/161, 25 July 1996. p. 96.

20 Država takođe ima pravo da zatraži status posmatrača na Ministarskoj konferenciji, pri čemu mora da navede razloge za taj zahtjev, i ako ga dobije nema automatski pravo da prisustvuje sjednicama Generalnog savjeta i drugih tijela STO. Međutim, ako država dobije status posmatrača u Generalnom Savjetu i drugim tijelima, ima mogućnost, da u skladu sa utvrđenim procedurama prisustvuje Ministarskim konferencijama.

2.3. Memorandum o spoljnotrgovinskom režimu

Prije održavanja prvog sastanka Radne grupe, zemlja koja je u procesu pristupanja je u obavezi da dostavi informacije o svojoj privredi, spoljno-trgovinskom režimu i ekonomskoj politici dostavljanjem određenih dokumenata.

Prvi u nizu dokumenata koji je neophodno dostaviti je Memorandum o spoljnotrgovinskom režimu. Dokument se dostavlja u formi propisanoj dokumentom WT/ACC/1. Sadrži sedam poglavlja i to:

- Uvod
- Ekonomija, ekonomska politika i spoljna trgovina
- Okvir za kreiranje i primjenu politika koje se odnose na međunarodnu trgovinu robama i uslugama
- Politika koja se odnosi na trgovinu robama
- Trgovinski aspekti intelektualne svojine
- Režim koji se odnosi na trgovinu uslugama
- Institucionalna osnova za trgovinske i ekonomske odnose sa trećim zemljama.

Uz Memorandum se dostavljaju i sljedeći Aneksi:

- Aneks 1: Statistika i publikacije
- Aneks 2: Spisak zakona i propisa
- Aneks 3: Informacije o proceduri dodjele dozvola
- Aneks 4: Informacije o primjeni i nadzoru nad Sporazumom o primjeni člana VII Opšteg Sporazuma o carinama i trgovini iz 1994. godine (tzv. Sporazumom o carinskom vrednovanju)
- Aneks 5: Informacije o tehničkim barijerama u trgovini
- Aneks 6: Informacije o državnim trgovinskim preduzećima
- Aneks 7: Klasifikacija sektora usluga
- Aneks 8: Spisak međunarodnih trgovinskih ugovora.

Sve Članice imaju pravo da postavljaju pitanja na Memorandum. Memorandum, i predmetna pitanja i odgovori, predstavljaju osnov za sazivanje **prvog sastanka Radne grupe**.

Osim prethodno pomenutih, od zemalja se obično traži da dostave detaljne informacije o politikama i mjerama koje se odnose na poljoprivredu, usluge, tehničke barijere trgovini, sanitarne i fito-sanitarne mjere i intelektualnu svojinu. Pomenute informacije se na zahtjev Članica dostavljaju ili prije prvog ili prije narednih sastanaka Radne grupe. U pitanju su sljedeća dokumenta:

- Matrica usaglašenosti sa Sporazumom o primjeni sanitarnih i fitosanitarnih mjera i Sporazumom o tehničkim barijerama u trgovini²¹, WT/ACC/8
- Izvještaj o izvoznim subvencijama i domaćoj podršci u oblasti poljoprivrede²², WT/ACC/4

21 Eng. Checklist of Illustrative SPS Issues for Consideration in Accessions.

22 Eng. Domestic Support and Export Subsidies in Agriculture.

pristupanja preduzima konkretne korake u cilju izrade potrebnih dokumenta, usaglašavanja zakonske regulative, pripreme i zakazivanja narednog sastanka Radne grupe²⁵.

Svi naredni sastanci Radne grupe se odvijaju na sličan način kao prvi, s tim što kako pregovori odmiču, pitanja sa opštih prelaze na veoma konkretna i detaljna.

Cilj multilateralnih pregovora je da se utvrdi da li je, i u kojoj mjeri trgovinski režim kandidata u saglasnosti sa pravilima i principima STO, da se definišu oblasti koje treba unaprijediti, kao i da se definišu rokovi za izvršenje tih zadataka.

Sve Članice, bez obzira na to da li imaju ili ne spoljnotrgovinskog ili bilo kog drugog interesa, imaju pravo da postavljaju pitanja i traže objašnjenja i pojašnjenja. Odgovori zemlje kandidata, moraju biti onoliko detaljni koliko to Članice zahtijevaju. Članice imaju pravo na postavljanje dodatnih pitanja dok god odgovori ne budu u potpunosti konkretni i jasni.

Memorandum se tokom pregovora dopunjava i prerasta u tzv. Rezime o dosadašnjim pregovorima²⁶, odnosno nacrt završnog Izvještaja²⁷, i kao i sva ostala dokumenta, dostavlja se Članicama preko Sekretarijata, na jednom od tri radna jezika STO.

Multilateralni pregovori se završavaju sačinjavanjem Izvještaja Radne grupe koji sadrži rezultate ispitivanja spoljnotrgovinskog režima. Razgovori vođeni tokom sastanaka Radne grupe, vezano za pojedine oblasti Izvještaja, zaključuju se definisanjem obaveze kandidata da svoje zakonodavstvo uskladi sa STO Sporazumima.

Multilateralni pregovori traju sve dok se ne utvrdi da je zemlja kandidat u dovoljnoj mjeri uskladila režim spoljne trgovine sa pravilima i Sporazumima STO.

2.5. Bilateralni i plurilateralni pregovori

Kada multilateralni pregovori dovoljno odmaknu, tj. kada slika trgovinskog režima i ekonomske politike bude dovoljno jasna, otpočinju **bilateralni pregovori o pristupu tržištu roba i usluga**.

Bilateralni pregovori o pristupu tržištu započinju ili dostavljanjem lista zahtjeva od strane zainteresovanih Članica ili dostavljanjem inicijalnih Ponuda (za robe i usluge) od strane zemlje koja je u procesu pristupanja. Vode se samo sa Članicama koje za to iskažu interes, tj. sa Članicama koje mogu biti zainteresovane za izvoz roba i usluga novoj Članici.

Pristup tržištu predstavlja najkritičniji element procesa pristupanja.

25 Sva tražena dokumenta moraju se dostaviti najkasnije 4-6 nedjelja prije sastanka Radne grupe, kako bi Članice imale dovoljno vremena za pripremu.

26 Eng. Factual Summary Report.

27 Eng. Draft Final Report.

Faza bilateralnih pregovora završava se sačinjavanjem **Liste koncesija u oblasti roba**²⁸ (za industrijske i poljoprivredne proizvode) i **Liste specifičnih obaveza u oblasti usluga**²⁹.

Lista koncesija u oblasti roba sadrži zagarantovani maksimalni nivo obaveza pri uvozu, dok se Listom specifičnih obaveza u oblasti usluga garantuje minimum prava stranim pružaocima usluga.

Liste su obavezujući dokument jer su njima definisane preuzete obaveze. Izmjena datih koncesija podrazumjeva ponovne pregovore, pri čemu je zemlja u obavezi da zainteresovanim Članicama ponudi odgovarajuće kompenzacije, u cilju održanja opšteg nivoa recipročnih koncesija.

Iako su pregovori o pristupu tržištu bilateralni, u skladu sa klauzulom “najpovoljnije nacije”, sve prednosti, pogodnosti i privilegije za koje se izborila bilo koja Članica, automatski se primjenjuju i na sve ostale Članice, omogućavajući na taj način jednak tretman svima.

Lista koncesija i Lista specifičnih obaveza su aneks Protokola o pristupanju, i predstavljaju njegov sastavni dio.

Pojedine oblasti kao što su poljoprivreda, tehnički propisi i standardi, sanitarne i fitosanitarne mjere, se razmatraju na **plurilateralnim sastancima** između kandidata i zainteresovanih Članica. Plurilateralni pregovori su nezvanični, te se zaključci sa ovih sastanaka moraju dostaviti Radnoj grupi, koja će donijeti odluku da li su rezultati istih prihvatljivi.

2.6. Završna faza procesa pristupanja

Nakon što se okončaju svi pregovori Sekretarijat STO priprema aplikacioni paket³⁰ koji se objavljuje na website STO, i mjesec dana je dostupan na uvid Članicama. Čine ga:

- Nacrt Izvještaja Radne grupe
- Nacrt konsolidovane Ponude za usluge³¹
- Nacrt konsolidovane Ponude za robe³²
- Tabele domaće podrške poljoprivredi³³

Cilj ove tzv. verifikacione procedure, je da se Članice uvjere da su svi rezultati pregovora tačno unijeti u pomenuta dokumenta.

28 Eng. Schedule of Concessions and Commitments on Goods.

29 Eng. Schedule of Specific Commitments in Services.

30 Eng. accession package.

31 Eng. The draft Services Schedule.

32 Eng. The draft Goods Schedule.

33 Eng. Agriculture support tables. Predmetne tabele domaće podrške poljoprivredi se nakon završetka verifikacione procedure inkorporiraju u Listu koncesija u oblasti roba, kao njen IV dio.

Kada se dogovore uslovi za pristupanje kandidata održava se posljednji sastanak Radne grupe. Na posljednjem sastanku Radna grupa usvaja:

- Izvještaj o pristupanju, sa pratećim aneksima
- nacrt Odluke o pristupanju i
- nacrt Protokola o pristupanju³⁴,

i zaključuje da je ispunila mandat koji joj je povjerio Generalni savjet.

Usvojeni paket dokumenata Radna grupa dostavlja Generalnom savjetu (Ministarskoj konferenciji) na odobrenje i predlaže pristupanje zemlje kandidata.

Iako je Članom XII Sporazuma o STO predviđeno da Ministarska konferencija donosi odluku o pristupanju kandidata, većinu prijema odobrava Generalni savjet. Naime, imajući u vidu da se Ministarske konferencije održavaju jednom u dvije godine, što bi moglo da odloži prijem kandidata, Generalni savjet, koji se redovno sastaje svakih 4-8 nedjelja, obavlja funkcije Ministarske konferencije. U skladu sa članom IX:1 Sporazuma o STO, sve odluke se donose konsenzusom.

Nakon što Generalni Savjet (Ministarska konferencija) odbori prijem, nova Članica je u obavezi da do datuma predviđenog Protokolom, isti ratifikuje i o tome obavijesti STO Sekretarijat. Trideset dana, nakon što Sekretarijat primi obavještenje o ratifikaciji, država zvanično stupa u STO članstvo.

* * *

Posljednjih godina je izražena tendencija pooštavanja uslova pod kojima država može pristupiti Organizaciji, tzv. STO plus inicijativa. Naime, od država se traži da većinu obaveza prihvate unaprijed, zatim traži se dostavljanje detaljne dokumentacije vezano za proces privatizacije, prihvatanje plurilateralnih sporazuma i sl, što značajno usporava prijem zemlje u STO članstvo.

Nakon pristupanja, država mora otpočeti sa primjenom svih uslova na koje se obavezala, a koje je kroz proces pristupanja najvećim dijelom već integrisala u svoj pravni sistem. Tako npr. nivo carina prema Članicama ne smije biti viši od onog definisanog Listom koncesija. Carinska tarifa koja je važila do momenta članstva može se još jedino primjenjivati na zemlje koje nijesu Članice STO-a, a takvih je danas veoma malo. Takođe, članstvo podrazumijeva obavezu notifikovanja i podnošenja izvještaja u cilju ispitivanja trgovinske politike

Danijela Gačević
Samostalni savjetnik
Ministarstvo ekonomije

³⁴ Protokol je prilog Odluke o pristupanju i sadrži uslove pristupanja.

3. PRAVNI INSTRUMENTI SVJETSKJE TRGOVINSKE ORGANIZACIJE

Do osnivanja Svjetske trgovinske organizacije 1995. godine, GATT je bio jedini multilateralni instrument koji reguliše međunarodnu trgovinu. GATT je međudržavni ugovor koji reguliše oblast međudržavne trgovinske saradnje i ciljevi osnivanja GATT-a su: podizanje životnog standarda, obezbjeđivanje rastućeg realnog dohotka i efektivne tražnje, obezbjeđivanje pune zaposlenosti, povećanje upotrebe resursa, proširenje proizvodnje i razmjene dobara. Da bi se to ostvarilo, uloga GATT-a bila je da olakša smanjenje barijera trgovini i obezbijedi veću jednakost uz poštovanje tržišnog pristupa za sve uključene strane. Važno je napomenuti i to da u okviru GATT-a nigdje nije pomenuto ostvarenje potpuno slobodne trgovine kao osnovni cilj.

Najveći dio aktivnosti STO-a je rezultat pregovora održanih u periodu od 1986 - 1994. godine, nazvanih Urugvajska runda, ali i ranijih pregovora pod okriljem GATT-a. Organizacija je trenutno domaćin novih pregovora, pod Doha razvojnim planom (*Doha Development Agenda-DDA*), započetih 2001. godine.

Na kraju Urugvajске runde multilateralnih trgovinskih pregovora usvojeno je oko 60 sporazuma, aneksa, odluka i dogovora. Svi sporazumi su podijeljeni u nekoliko grupa. Prvi je Sporazum o osnivanju Svjetske trgovinske organizacije. Drugu grupu čine sporazumi za svaku od tri oblasti trgovine koje pokriva STO, a to su robe, usluge i intelektualna svojina. Naredne dvije grupe sporazuma se odnose na sistem rješavanja sporova i praćenje trgovinskih politika zemalja Članica, dok posljednju grupu čine plurilateralni trgovinski sporazumi.

Sporazum, kojim je osnovana Svjetska trgovinska organizacija i kojim se reguliše njen institucionalni rad je **Sporazum o osnivanju Svjetske trgovinske organizacije (Sporazum o STO)**³⁵ sa aneksima:

ANEKS 1

ANEKS 1A: Multilateralni sporazumi o trgovini robama

- *Opšti sporazum o carinama i trgovini iz 1994. (GATT)*
- *Sporazum o poljoprivredi*
- *Sporazum o primjeni sanitarnih i fitosanitarnih mjera*
- *Sporazum o tekstilu i odjeći*
- *Sporazum o tehničkim barijerama u trgovini*
- *Sporazum o investicionim mjerama koje se odnose na trgovinu*
- *Sporazum o primjeni Člana VI Opšteg sporazuma o carinama i trgovini iz 1994. (Antidamping)*
- *Sporazum o primjeni Člana VII Opšteg sporazuma o carinama i trgovini iz 1994. (Carinsko vrednovanje)*

³⁵ Sporazum o osnivanju STO-a je kodeks koga čini 16 članova i njime je utvrđena osnovna uloga Organizacije.

- *Sporazum o kontroli robe prije isporuke*
- *Sporazum o pravilima o porijeklu robe*
- *Sporazum o procedurama izdavanja uvoznih dozvola*
- *Sporazum o subvencijama i kompenzatornim mjerama*
- *Sporazum o zaštitnim mjerama*

ANEKS 1B: Opšti sporazum o trgovini uslugama (GATS) i aneksi

ANEKS 1C: Sporazum o trgovinskim aspektima prava intelektualne svojine- TRIPS

ANEKS 2: Dogovor o pravilima i procedurama za rješavanje sporova

ANEKS 3: Mehanizam za ispitivanje trgovinske politike

ANEKS 4: Plurilateralni trgovinski sporazumi

- *Sporazum o trgovini civilnim vazduhoplovima*
- *Sporazum o javnim nabavkama*
- *Međunarodni sporazum o mlijeku i mliječnim proizvodima*
- *Međunarodni sporazum o goveđem mesu*

Značajno je napomenuti da su službeni jezici u STO-u engleski, francuski i španski. U slučaju potrebe tumačenja bilo kog od pravnih tekstova ili pak u slučaju spora između Članica, ne uzima se u obzir prevod istih na jezike zemalja Članica.

U daljem tekstu su obrađeni pravni instrumenti Svjetske trgovinske organizacije. Imajući u vidu značaj međunarodne trgovine uslugama poseban akcenat je stavljen na Opšti sporazum o trgovini uslugama (GATS).

3.1. Aneks 1 uz Sporazum o osnivanju Svjetske trgovinske organizacije

3.1.1. Aneks 1A - Multilateralni sporazumi o trgovini robama

Aneks 1A Sporazuma o STO obuhvata sve sporazume koji se odnose na trgovinu robom, a zasnovani su na principima Opšteg sporazuma o carinama i trgovini³⁶ (GATT) iz 1947. godine.

Opšti sporazum o carinama i trgovini iz 1994. godine predstavlja skup unaprijeđenih postojećih pravila, mehanizama i instrumenata koji se tiču zaštite prije svega carinske politike država Članica.

³⁶ Eng. General Agreement on Tariffs and Trade.

Među njima su najznačajniji:

- carine postaju jedini legitimni instrument zaštitne politike na granici,
- primjena necarinskih mjera zaštite je u principu zabranjena (osim u specijalnim slučajevima koji su precizno definisani),
- zemlje Članice STO su preuzele obavezu da u detaljno preciziranim rokovima ostvare postepeno snižavanje postojećih carinskih stopa ili njihovo potpuno ukidanje za pojedine proizvode,
- reciprocitetom u carinskim koncesijama utvrđuju se i tzv. konsolidovane carinske stope za pojedine proizvode, koje postaju obavezujuće i ne mogu se jednostavno mijenjati, odnosno povećavati, bez kompenzacije glavnim trgovinskim partnerima,
- isključuje se diskriminacija zemalja Članica i uvoznih proizvoda u odnosu na domaće, a klauzula najpovlašćenije nacije se bezuslovno primjenjuje prema svim Članicama STO,
- uvozni proizvodi iz zemalja Članica STO imaju tzv. „nacionalni tretman“, tj. moraju imati isti tretman kao i domaći proizvodi,
- prosječna ponderisana carinska stopa na uvoz industrijskih proizvoda razvijene zemlje će se smanjiti sa 6,3% na 3,9% (tj. za 38%) i
- bescarinski uvoz u ukupnoj vrijednosti uvoza razvijenih zemalja se povećava sa 20% na 43%.

Tekst sporazuma u stvari predstavlja GATT iz 1947. godine, sa dogovorima i tumačenjima članova radi njihove jasnije i lakše primjene.

Sporazumom o poljoprivredi³⁷ se reguliše međunarodna razmjena brojnih poljoprivrednih proizvoda. Cilj sporazuma je da reformuliše trgovinu poljoprivrednim proizvodima, kao i da doprinese primjeni tržišno orjentisane politike u ovom sektoru. Nova pravila obuhvaćena sporazumom odnose se na:

- pristup tržištu,
- podršku domaćoj proizvodnji i
- subvencioniranje i druge oblike podrške izvozu poljoprivrednih proizvoda, koji predstavljaju tri stuba (*three pillars*) Sporazuma o poljoprivredi.

Prije usvajanja ovog sporazuma, uvoz poljoprivrednih proizvoda se uglavnom ograničavao kvotama i drugim necarinskim barijerama. Međutim, sporazumom je predviđeno da se uvozni kontingenti, sezonske uvozne restrikcije i ostale mjere, kroz proces tarifikacije transformišu u carine. Od razvijenih zemalja se zahtijeva da snize nivo carinske zaštite poljoprivrednih proizvoda u prosjeku za 36% u periodu od 6 godina, dok je odgovarajuće sniženje za zemlje u razvoju 24% u roku od 10 godina. Minimalno sniženje carina za pojedinačne proizvode iznosi 15% za razvijene zemlje, odnosno 10% za zemlje u razvoju, dok su od primjene obaveze izuzete najmanje razvijene zemlje među zemljama u razvoju. Sporazumom su predviđeni određeni uslovi u kojima postoji mogućnost izuzeća od obaveze tarifikacije (npr. specijalna zaštita se može primjenjivati u slučajevima ublažavanja negativnih posljedica značajnog pada cijena uvoznih proizvoda ili rasta obima uvoza i slično).

37 Eng. The Agriculture Agreement.

Podrška domaćoj proizvodnji kao drugi stub ovog sporazuma je podijeljena u tri kategorije, poznatije kao Kutije (*Boxes*): Zelena kutija (*Green Box*), Kutija boje čilibara (*Amber Box*) i Plava kutija (*Blue Box*). Zelena kutija se odnosi na isplatu fiksnog iznosa finansijske pomoći proizvođačima koji se pridržavaju programa za zaštitu životne sredine. Kutija boje čilibara sadrži tzv. domaću pomoć, oko koje su postojale brojne polemike, ali su se na kraju vlade zemalja Članica dogovorile da je smanje, ali ne i da je eliminišu. Plava kutija se odnosi na pomoć koja se može povećavati bez ograničenja, dokle god su isplate povezane sa 'programima ograničavanja proizvodnje'.

Sporazum o poljoprivredi je izuzetno značajan, iako su efekti liberalizacije međunarodne razmjene poljoprivrednih proizvoda veoma skromni.

Sporazum o primjeni sanitarnih i fitosanitarnih mjera - SPS³⁸ bavi se problemom regulisanja bezbjednosti u snabdijevanju hranom, kao i zdravlja biljaka i životinja. Istovremeno, njegov zadatak je da kontroliše da se stroga pravila o zdravlju i bezbjednosti ne koriste kao izgovor za zaštitu domaćih proizvođača. Sporazumom se dozvoljava zemljama da utvrde svoje nacionalne standarde, ali oni mogu da se primjenjuju samo u mjeri koja je neophodna u cilju zaštite života i zdravlja ljudi, životinja ili biljaka. Zemlje Članice se ohrabruju da koriste međunarodne standarde ili preporuke gdje oni postoje³⁹. Međutim, mogu da primjenjuju i više standarde ukoliko je to naučno dokazano. Sporazum dozvoljava da se primjenjuju različiti standardi i metode inspekcije proizvoda. Pri tome ukoliko zemlja izvoznica pokaže da mjere koje ona primjenjuje na svoj izvoz dostižu isti nivo zaštite zdravlja kao i u zemlji uvoznici, tada se od ove zemlje očekuje da prihvati metode i standarde zemlje izvoznice.

Sporazum sadrži odredbe o kontroli, inspekciji i proceduri odobravanja. Vlade moraju unaprijed da upozore na nove ili izmijenjene propise u oblasti sanitarnih i fitosanitarnih mjera.

Međunarodna razmjena tekstilnih proizvoda je od 1974. godine, pa do završetka Urugvajске runde bila regulisana Međunarodnim dogovorom o tekstilu i odjeći (*Multifibre Arrangement - MFA*). Najvidljiviji instrument zaštite su bile kvote. Njihovo korišćenje je bilo u suprotnosti sa osnovnim principima GATT-a da su carine jedini legitimni instrument zaštite. Način regulisanja međunarodne razmjene tekstila i odjeće je takođe bio u suprotnosti i sa principom nediskriminacije koji podrazumijeva jednak tretman svih trgovinskih partnera. Od 1. januara 1995. godine međunarodna razmjena tekstila i odjeće regulisana je **Sporazumom o tekstilu i odjeći**⁴⁰ kojim je bilo predviđeno da se od 1. januara 2005. godine cjelokupan sektor potpuno integriše u pravila GATT-a, čime prestaje potreba za postojanjem Sporazuma o tekstilu i odjeći,

38 Eng. Sanitary and Phytosanitary Measures Agreement.

39 U Aneksu Sporazuma o sanitarnim i fitosanitarnim mjerama su navedeni sljedeći međunarodni standardi: The FAO/WHO Codex Alimentarius Commission: za hranu; The International Office of Epiphytotics: za zdravlje životinja i The FAO's Secretariat of the International Plant Protection Convention: za zdravlje biljaka. Vlade ovom spisku mogu dodati druge međunarodne organizacije i sporazume u kojima je članstvo otvoreno za sve zemlje Članice WTO (WTO, Trading into the Future 1999, pp. 19).

40 Eng. Agreement on Textiles and Clothing.

tako da je to *jedini sporazum* u STO koji u sebi ima ugrađene odredbe o sopstvenom gašenju.

Proces liberalizacije međunarodne trgovine tekstilom i odjećom nadgleda Nadzorni organ za tekstil (*Textiles Monitoring Body-TMB*).

Sporazum o tehničkim barijerama u trgovini - TBT⁴¹ osigurava da tehnički propisi i standardi, uključujući zahtjeve kod pakovanja, obilježavanja i etiketiranja, i postupci za procjenu usaglašenosti sa tehničkim propisima i standardima, ne predstavljaju nepotrebne prepreke u međunarodnoj trgovini. Sporazum ukazuje na odgovarajuće međunarodne standarde, ali ne zahtijeva od zemalja da mijenjaju nivoe zaštite zbog standardizacije. Ne odnosi se samo na standarde koji se mogu primijeniti na sam proizvod, već i na metode prerade i proizvodnje.

Sporazum o investicionim mjerama koje se odnose na trgovinu⁴² nastao je iz potrebe da se multilateralnoj disciplini podvrgnu neke mjere koje remete uslove nediskriminatornog obavljanja trgovine, a postavljaju se kao uslovi koje strani investitor treba da ispuni u zemlji ulaganja. To se naročito odnosi na mjere koje su date u ilustrativnoj listi uz sporazum, kao što su zahtjevi za korišćenjem domaćeg materijala, zahtjevi da se ostave određeni izvozni rezultati. Sve mjere ovog tipa obavezno se notifikuju i moraju da se ukinu u roku od 2 godine za razvijene zemlje, 5 godina za zemlje u razvoju i 7 godina za najmanje razvijene zemlje.

Sporazum o primjeni člana VI Opšteg sporazuma o carinama i trgovini iz 1994. godine (Antidamping)⁴³ po kojem Članice mogu da uvode antidampinške dažbine na uvoz proizvoda čija izvozna cijena se ocijeni kao niža od "normalne vrijednosti" (koja predstavlja odgovarajuću cijenu na domaćem tržištu zemlje izvoznice) i pod uslovom da takav dumping izaziva štetu domaćoj industriji istog ili sličnog proizvoda u zemlji uvoznici. Sporazumom se detaljno propisuje postojanje dampainga i izazvane štete. Takođe, njime su postavljena pravila o primjeni i trajanju antidampinških mjera, kao i obavezno notifikovanje o svim preliminarnim i konačnim antidampinškim akcijama na Komitetu za antidampinšku praksu STO.

Sporazum o primjeni člana VII Opšteg sporazuma o carinama i trgovini iz 1994. godine (Carinsko vrednovanje)⁴⁴ postavlja pravila o vrednovanju robe prilikom carinjenja, sa setom objektivnih i jednoobraznih kriterijuma. Na taj način vrednovanje robe se vrši prema komercijalnim potrebama, bez arbitrarnih ili fiktivnih carinskih vrijednosti. Ovim sporazumom, odredbe GATT-a iz 1947. godine, dobile su neophodnu preciznost za praktičnu primjenu prilikom uvoza robe, utvrđenu u saradnji sa Svjetskom carinskom organizacijom. Sporazum sprovode carinski organi zemlje uvoznice.

Sporazum o kontroli robe prije isporuke⁴⁵ sadrži odredbe koje se odnose na rad agencija koje vrše kontrolu robe prije isporuke, a rade po ovlaštenju vlada svojih zemalja. Stoga, vlade imaju obavezu da poštuju princip nediskriminacije, transparentnost, zaštitu povjerljivih poslovnih podataka, izbjegavanje neopravdanog kašnjenja, verifikovanje cijena po usvojenim

41 Eng. Technical Barriers to Trade Agreement.

42 Eng. Agreement on Trade Related Aspects of Investment Measures.

43 Eng. Agreement on Implementation of Article VI (Anti-dumping).

44 Eng. Agreement on Implementation of Article VII (Customs Valuation).

45 Eng. Agreement on Preshipment Inspection.

uputstvima i izbjegavanje konflikta interesa.

Sporazum o pravilima o porijeklu robe⁴⁶ zahtijeva od Članica STO-a da njihova pravila o porijeklu budu transparentna, da ni na koji način ne remete trgovinske tokove, da se primjenjuju na razuman način i da se zasnivaju na pozitivnim standardima, odnosno da definišu šta čini porijeklo, a šta ga ne čini. Sporazumom je postavljen cilj da se izvrši harmonizacija u okviru Komiteta STO za pravila o porijeklu i Tehničkog komiteta pri Svjetskoj carinskoj organizaciji u Briselu. Uz Sporazum, u aneksu je data “zajednička deklaracija” o primjeni pravila o porijeklu robe sa preferencijalnim tretmanom.

U skladu sa ***Sporazumom o procedurama izdavanja uvoznih dozvola***⁴⁷ Članice se obavezuju da objavljuju informacije koje jasno daju pregled svih zahtjeva koje uvoznik mora da ispuni da bi dobio dozvolu. Takođe postoji obaveza notifikovanja svih zahtjeva ili institucija koje izdaju dozvole, uz opšti zahtjev da dozvole, automatske ili neautomatske, i njihovo izdavanje ne čine dodatnu prepreku u obavljanju trgovine.

Sporazum o subvencijama i kompenzatornim mjerama⁴⁸ donijet je sa ciljem da dogradi odredbe sporazuma o implementaciji i primjeni članova VI, XVI I XXIII GATT-a iz Tokijske runde. Napredak u odnosu na prethodni sporazum, je definisanje subvencija i uvođenje koncepta “specifične” subvencije, odnosno subvencije dostupne isključivo jednom korisniku ili industriji. Sve subvencije su podijeljene na zabranjene, uslovno dozvoljene (koje mogu biti predmet uvođenja kompenzatornih dažbina pod uslovom da se utvrdi da nanose štetu domaćoj industriji) i na dozvoljene subvencije koje ne mogu dovesti do uvođenja kompenzatornih dažbina.

Sporazum o zaštitnim mjerama⁴⁹ baziran je na članu XIX GATT-a kojim se dozvoljava da Članica preduzme mjere radi zaštite određene grane domaće industrije od nepredviđenog porasta uvoza koji može da dovede, ili prijeti da prouzrokuje ozbiljnu štetu toj industriji. Njime su postavljeni zahtjevi kojima se rukovodi istraga o nanijetoj šteti koja uključuje javne pozive na saslušanja, prezentaciju dokaza svih zainteresovanih strana i utvrđivanje javnog interesa od uvođenja mjere. Sporazumom su postavljeni kriterijumi za utvrđivanje “ozbiljne štete” i uticaja uvoza na domaću industriju. Uvedena zaštitna mjera ne smije da prelazi obim neohodan za uklanjanje nastale štete, a kada je ona u vidu kvote, njen obim se utvrđuje na nivou godišnjeg prosjeka u trogodišnjem referentnom periodu, takođe mjere se primjenjuju nediskriminatorski u odnosu na izvor uvoza, u trajanju od najviše 4 godine, odnosno 8 godina u slučaju da zemlja dokaže neophodnost produžavanja mjera radi sprovođenja strukturalnog prilagođavanja date industrije.

3.1.2. Aneks 1B - Opšti sporazum o trgovini uslugama (GATS) sa aneksima

46 Eng. Agreement on Rules of Origin.

47 Eng. Agreement on Import Licensing Procedures

48 Eng. Agreement on Subsidies and Countervailing Measures

49 Eng. Agreement on Safeguards

*Opšti sporazum o trgovini uslugama (GATS)*⁵⁰ je jedan od najznačajnijih rezultata Urugvajske runde pregovora (1986-1994), tokom koje je i osnovana STO. Naime, GATS je prvi i jedini skup multilateralnih pravila kojima se uređuje međunarodna trgovina uslugama. GATS je i nastao iz potrebe da se poveća izvjesnost u trgovini uslugama i pravno uredi slično kao što je GATT-om regulisana trgovina robom. Struktura GATS-a, odgovara strukturi GATT-a u prva tri dijela: **opšta pravila** koja se primjenjuju na sve sektore usluga, **aneksi** kojima se regulišu specifičnosti pojedinih sektora usluga i **Lista posebnih obaveza** koja je karakteristična za svaku zemlju i sadrži obaveze koje je ta zemlja preuzela u pojedinačnim sektorima usluga (a u odnosu na sve ostale Članice STO). GATS sadrži i četvrti dio, po kojem se razlikuje od GATT-a. Riječ je o **Listi izuzeća od tretmana najpovlašćenije nacije** (MFN tretman), koja pokazuje sektore u kojima Članica STO *privremeno* ne primjenjuje tretman najpovlašćenije nacije. Međutim, nijedna Članica STO više ne može da uvodi nova izuzeća u ovu Listu, već sve imaju obavezu njihovog postepenog ukidanja.

Član I GATS-a definiše da se ovaj Sporazum primjenjuje na svaku mjeru koja utiče na trgovinu uslugama, a takođe daje i definiciju trgovine uslugama kroz četiri načina pružanja usluga. Ova definicija je od posebnog značaja ne samo kao prva, već i jedina referentna definicija trgovine uslugama koju koriste i sve međunarodne organizacije (npr. UNCTAD, OECD, NAFTA).

Postoji više fundamentalnih razlika između robe i usluga. Za razliku od robe, mnoge usluge nijesu opipljive, vidljive i stalne, te zahtijevaju istovremenu proizvodnju i potrošnju. Upravo ovaj posljednji aspekt ima ključne implikacije na način obavljanja trgovine uslugama. Iz razloga što su proizvodnja i potrošnja iste usluge najčešće simultani procesi, međunarodna trgovina uslugama prije svega zahtijeva mobilnost faktora proizvodnje - kapitala i radne snage.

Definicija trgovine uslugama data u članu 1, stav 2 GATS-a, prepoznaje ovu specifičnost usluga i trgovinu uslugama definiše kroz četiri načina pružanja usluga:

1. način: Pružanje usluge preko državne granice ili prekogranična trgovina (engl. cross-border trade) - nastaje kad usluga pređe državnu granicu, a potrošač ne (na primjer kupovina softvera ili osiguranja od pružaoca usluge koji se nalazi u inostranstvu);

2. način: Korišćenje usluge u inostranstvu ili potrošnja u inostranstvu (engl. consumption abroad) – nastaje kada potrošač putuje u zemlju pružaoca usluge gdje uslugu kupuje (na primjer turistička posjeta, obrazovanje u inostranstvu ili popravka broda u inostranstvu, gdje samo imovina korisnika usluge putuje u inostranstvo);

3. način: Pružanje usluge kroz komercijalno prisustvo ili komercijalno prisustvo (engl. commercial presence) - nastaje tako što pružalac usluge ostvaruje komercijalno prisustvo, kroz direktno strano ulaganje, na inostranom tržištu, a sa ciljem pružanja usluga na tom tržištu (na primjer filijala strane banke ili osiguravajućeg društva koja na domaćem tržištu prodaje svoje usluge);

4. način: Pružanje usluge putem prisustva fizičkog lica ili prisustvo fizičkih

50 Eng. General Agreement on Trade in Services

lica (engl. presence of natural persons) – podrazumijeva privremeno prisustvo pojedinca (koji nije pravno lice kao u prethodnom slučaju) sa ciljem pružanja usluge na stranom tržištu; ta lica mogu da budu ili samostalni pružaoci usluga (na primjer ljekar) ili da budu zaposleni u preduzeću koje se bavi pružanjem usluga

Pravila na kojima se bazira GATS operišu na dva nivoa. S jedne strane postoje *opšte obaveze*, kao skup pravila koja se primjenjuju na sve mjere koje utiču na sve sektore usluga. S druge strane, svaka zemlja preuzima i *posebne obaveze*, definisane za pojedine sektore, kao skup obaveza specifičnih za svaku zemlju u okviru Liste posebnih obaveza. Svaka zemlja prilikom pristupanja STO pregovara o obimu i stepenu obavezivanja u smislu ovih posebnih obaveza. Konačan rezultat tih pregovora se nalazi u Listi posebnih obaveza te zemlje, koja je pravno obavezujući dokument nove Članice STO.

Opšte obaveze. Drugi dio GATS-a, “*Opšte obaveze*,” obuhvata članove II - XV Sporazuma, a pravila koja definiše se mogu podijeliti u pet kategorija.

1. *Bezuslovne obaveze* se odnose na sve sektore usluga i obuhvataju: tretman najpovlašćenije nacije (MFN princip), transparentnost (dostupnost zakonskih rješenja koja se tiču trgovine uslugama), obavezu usklađivanja «domaće regulative» sa pravilima GATS-a (domaći propisi ne smiju biti diskriminatorni ili nejasni), obaveze monopola i ekskluzivnih pružalaca usluga (ako u nekom sektoru postoje monopolski ili ekskluzivni pružaoci usluga, oni ne smiju da zloupotrebljavaju svoja monopolska prava) i mogućnost konsultacija u okviru STO ako neka Članica sprovodi mjere kojima se ugrožava pozicija druge Članice, u smislu principa STO (“poslovna praksa”).
2. *Uslovne obaveze* predstavljaju pravila koja nameću obaveze Članici STO samo u sektorima u kojima je prihvatila specifične obaveze (tj. u Listi posebnih obaveza). Uslovne obaveze uključuju transparentnost, domaću regulativu, monopole, plaćanja i transfere (neki članovi se odnose i na uslovne i na безусловne obaveze).
3. *Dozvoljena odstupanja* omogućavaju Članicama da odstupe od principa MFN da bi stupile u sporazume o ekonomskoj integraciji ili primijenile bilateralne mjere priznavanja licenci, sertifikata, obrazovanja i kvalifikacija stečenih u drugoj zemlji.
4. *Odredbe o izuzeću* definišu okolnosti pod kojima zemlja Članica može da uvede regulatorne mjere koje nijesu u skladu sa dužnostima i obavezama koje je Članica prihvatila, ukoliko treba da se ostvari neki od ciljeva politike definisan ovim odredbama.
5. *Odredbe za buduće donošenje pravila* u oblastima u kojima su multilateralna pravila nedovoljna ili treba da se dorade (i to u oblastima: domaće regulative, zaštitnih mjera, javnih nabavki i subvencija).

Posebne obaveze. U trećem dijelu GATS-a, pod naslovom “*Posebne obaveze*”, članovima XVI, XVII i XVIII se definiše pristup tržištu, nacionalni tretman i dodatne obaveze. Posebne obaveze, definisane kao ograničenja pristupu tržištu i pružanje nacionalnog

tretmana, predstavljaju samu srž GATS-a.

- Član XVI GATS-a, „*Pristup tržištu*“ (engl. *Market Access*, u daljem tekstu: MA), predviđa šest kategorija mjera koje utiču na slobodan pristup tržištu, a koje se ne smiju primijeniti na strane usluge ili njihove pružaoce, ako njihova primjena nije jasno naznačena u Listi posebnih obaveza.
 - a) *Ograničenja broja pružalaca usluga*, bilo u vidu numeričkih kvota, monopola, ekskluzivnih pružaoaca usluga ili uslovljene „testom ekonomske opravdanosti“. Na primjer, licenca za novi restoran je uslovljena postojanjem pozitivnog rezultata „testa ekonomske opravdanosti“ koji se bazira na gustini naseljenosti; dozvoljeno je npr. maksimalno 10 licenci za pružanje usluga posebnih igara na sreću u kazinima; monopol privatnog preduzeća u pružanju usluga mobilne telefonije.
 - b) *Ograničenja ukupne vrijednosti uslužnih transakcija ili sredstava* u obliku numeričkih kvota ili uslovljene «testom ekonomske opravdanosti». Na primjer, ukupna sredstva stranih banaka se ograničavaju na određeni procenat ukupnih domaćih sredstava svih banaka.
 - c) *Ograničenja ukupnog broja uslužnih transakcija ili ukupnog obima ostvarenog rezultata* uslužne djelatnosti izraženog u posebnim numeričkim jedinicama (u obliku numeričkih kvota ili uslovljene «testom ekonomske opravdanosti»). Na primjer, ograničenja vremena prikazivanja stranih filmova.
 - d) *Ograničenja broja fizičkih lica koja mogu da se uposle* u pojedinim sektorima ili koja pružalac usluga može zaposliti, a koja su neophodna ili direktno povezana sa pružanjem određene usluge (u obliku numeričkih kvota ili uslovljena «testom ekonomske opravdanosti»). Na primjer, strana radna snaga ne može učestvovati sa više od određenog procenta ukupne radne snage ili učestvovati sa više od određenog procenta ukupnih primanja.
 - e) *Mjere kojima se ograničava ili zahtijeva pružanje usluge kroz posebnu formu pravnog lica ili zajedničko ulaganje* za pružanje pojedinih usluga. Na primjer, nijesu dozvoljeni ogranci stranih banaka, preduzeće mora da ima pravnu formu akcionarskog društva.
 - f) *Ograničenja procentualnog učešća stranog kapitala* ili ograničenja ukupne vrijednosti stranog ulaganja kao maksimalni procentualni limit stranog učešća u ukupnoj vrijednosti pojedinačne investicije ili svih investicija. Na primjer, učešće stranog kapitala u domaćem sektoru osiguranja ne može iznositi više od određenog procenta.

Ovdje treba obratiti pažnju na dvije činjenice. Prvo, svi gore navedeni tipovi ograničenja, osim pod e)⁵¹, predstavljaju ograničenja kvantitativne prirode. Drugo, članom XVI nijesu obuhvaćene sve mjere kojima se ograničava pristup tržištu. Što se tiče ove konstatacije, posebno je interesantno da fiskalne mjere nijesu obuhvaćene gornjom listom

51 Mjere kojima se ograničava ili zahtijeva pružanje usluge kroz posebnu formu pravnog lica ili zajedničko ulaganje.

ograničenja pristupa tržištu. Tako, na primjer, bez obzira na preuzete obaveze u svojoj Listi posebnih obaveza, Članica može da ustanovi visoku, ali nediskriminatornu poresku stopu na određenu uslugu kojom bi se oštro ograničio pristup tržištu.

- Član XVII GATS-a, „*Nacionalni tretman*“ (engl. *National Treatment*, u daljem tekstu: NT), predviđa da Članica koja želi da održava na snazi ograničenja nacionalnog tretmana - mjere kojima se postiže da strana usluga ili pružalac usluge imaju lošiji tretman od onog koji se daje domaćim uslugama ili pružiocima usluga – mora te mjere i da navede u svojoj Listi posebnih obaveza. Za razliku od člana XVI, član XVII ne predviđa konkretan spisak mjera na koje se odnosi ili mjera koje nijesu konzistentne sa nacionalnim tretmanom. Ipak stav 2. tog člana pojašnjava da ograničenja nacionalnog tretmana obuhvataju kako *de jure* tako i *de facto* diskriminaciju. U objašnjenju ovog člana data su dva primjera ograničenja nacionalnog tretmana. Ako domaći pružalac audiovizuelnih usluga ima privilegovanu poziciju kod alokacije frekvencija na domaćoj teritoriji, takva mjera predstavlja eksplicitnu diskriminaciju, odnosno *de jure* povredu nacionalnog tretmana. Alternativno, ako je status rezidenta neophodan radi dobijanja licence za pružanje neke usluge, ova mjera ne predstavlja formalnu diskriminaciju. Ona, *de facto* pruža manje povoljan tretman, jer je malo vjerovatno da strana lica prije podnošenja zahtjeva za licencu traže ili dobiju status rezidenta.
- Član XVIII GATS-a, „*Dodatne obaveze*“ (engl. *Additional Commitments*) daje mogućnost Članicama da u pregovorima prihvate dodatne obaveze u odnosu na one koje su već preuzele u skladu sa članovima XVI i XVII GATS-a. Dodatnim obavezama treba da se pruži liberaliniji pristup tržištu. Njima se ne mogu predvidjeti dodatna ograničenja. Dodatnim obavezama se ne može umanjiti obuhvat primjene MFN tretmana, niti obaveza koje su preuzete na osnovu MA i NT. One se primjenjuju na pitanja koja se tiču npr. kvalifikacija i standarda ili uslova licenciranja. Tokom Urugvajске runde nijesu preuzete značajnije obaveze na osnovu ovog člana. Frekvencija njegove primjene raste tokom kasnijih rundi pregovora budući da se njegovom primjenom mogu riješiti određene nedorečenosti prethodnih obaveza, kao i postići osnovni cilj STO, a to je progresivna liberalizacija koja je predmet četvrtog dijela GATS-a.

Lista posebnih obaveza svake Članice STO se nalazi u Aneksu njenog Sporazuma o trgovini uslugama. Svaka država, tokom pristupa STO i kroz pregovore sa ostalim Članicama, utvrđuje u kojim sektorima usluga će preuzeti posebne obaveze u smislu pristupa tržištu i nacionalnog tretmana, zatim odlučuje koje mjere kojima se ograničava pristup tržištu i nacionalni tretman u tim sektorima želi ili treba da zadrži. Takve obaveze definisane po kriterijumima postavljenim sa stanovišta MA i NT i za dodatne obaveze, kao i za svaki od četiri načina pružanja usluga se nose u Listu posebnih obaveza i predstavljaju njenu međunarodnu obavezu.

Strukturu GATS-a čine i **aneksi** kojima se regulišu specifičnosti pojedinih sektora

usluga. To su:

- *Aneks o izuzećima od Člana II:* ovim aneksom utvrđuju se uslovi pod kojima Članica može da ostvari izuzeće od obaveza na osnovu stava 1, Člana II Sporazuma.
- *Aneks o kretanju fizičkih lica:* omogućava privremeni boravak fizičkim licima sa ciljem pružanja usluga, u nekoj od zemalja Članica.
- *Aneks o finansijskim uslugama:* odnosi se na mjere koje se preduzimaju u cilju obezbjeđenja integriteta i stabilnosti nacionalnog finansijskog sistema.
- *Aneks o telekomunikacionim uslugama:* reguliše sektor telekomunikacija, kao poseban sektor privredne aktivnosti i kao pomoćno sredstvo pri pružanju ostalih privrednih aktivnosti.
- *Aneks o uslugama u vazdušnom saobraćaju:* ističe da će se GATS primjenjivati na usluge popravke aviona i usluge održavanja, marketing usluge vazdušnog saobraćaja i kompjuterski sistem rezervacija.

MFN tretman je opšta obaveza koja se primjenjuje na sve mjere koje se tiču trgovine uslugama i u praksi znači da mora biti obezbijeđen isti tretman državljanima svih zemalja Članica STO. Međutim, dogovoreno je da pojedine mjere koje nijesu u skladu sa MFN tretmanom mogu biti zadržane, u principu ne više od 10 godina, i pod uslovom da se preispitaju najkasnije nakon 5 godina. Takve mjere su morale da budu naznačene u spisku MFN izuzetaka koji se podnosio do kraja Urugvajске runde ili do kraja produženih pregovora o pojedinim sektorima. U skladu s tim, molbama Članica za priznavanje izuzeća od MFN tretmana može se izaći u susret samo u skladu sa odredbama o odricanju Marakeškog sporazuma.

Svaka zemlja treba da osigura pet vrsta podataka za svako izuzeće:

1. opis jednog ili više sektora na koje se ono odnosi,
2. opis mjere i objašnjenje zašto nije u skladu sa članom II GATS-a (MFN tretman),
3. zemlju ili zemlje na koje se mjera odnosi,
4. očekivano trajanje izuzeća i
5. uslove koji su izazvali potrebu za njim.

3.1.3. Aneks 1C - Sporazum o trgovinskim aspektima prava intelektualne svojine - TRIPS

*Sporazum o trgovinskim aspektima prava intelektualne svojine - TRIPS*⁵², usvojen je 15. aprila 1994. godine. Ovaj sporazum, nastao kao rezultat sve veće integrisanosti svjetske privrede, ima za cilj da reguliše međunarodnu trgovinu pravima intelektualne svojine, kako bi se preduprijedili eventualni problemi i smanjila tenzija u međunarodnim trgovinskim odnosima.

⁵² Eng. Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights.

Sporazum o trgovinskim aspektima prava intelektualne svojine obuhvata 5 opštih pitanja:

1. Kako treba primjenjivati osnovne principe međunarodnog trgovinskog sistema i drugih međunarodnih sporazuma o intelektualnoj svojini,
2. kako adekvatno zaštititi prava intelektualne svojine,
3. kako države treba da adekvatno sprovode ova prava na svojim teritorijama,
4. kako rješavati sporove o intelektualnoj svojini između zemalja Članica STO i
5. posebne prelazne odredbe predviđene za period uvođenja novog sistema.

TRIPS reguliše sljedeće vrste intelektualne svojine:

- Autorska i srodna prava;
- Žigove, uključujući i uslužne žigove;
- Geografske oznake;
- Industrijske modele i uzorke;
- Patente;
- Šeme (topografije) integrisanih kola;
- Neotkrivene informacije, uključujući i trgovinske tajne.

Prava intelektualne svojine se najčešće dijele u dvije glavne oblasti – (i) autorska i srodna prava i (ii) prava industrijske svojine.

TRIPS je sastavni dio finalnog akta, usvojenog u toku Urugvajске runde i sadrži sljedeće djelove:

Prvi dio Sporazuma se odnosi na opšte odredbe i principe od kojih su najznačajniji princip nacionalnog tretmana i klauzula najpovlašćenije nacije. U pitanju su principi na kojima počiva GATT, što znači da su na snazi od 1947. godine. Međutim njihova primjena u međunarodnom regulisanju prava intelektualne svojine predstavlja novinu.

Drugi dio reguliše zaštitu pojedinih kategorija intelektualne svojine. Radi se o autorskim pravima, trgovinskim žigovima i žigovima usluga, geografskim oznakama, zaštiti industrijskih modela i dizajna, zaštiti patenata, zaštiti šema integrisanih kola, zaštiti trgovinskih tajni i know-how. Osnovna zamisao pri definisanju ovog Sporazuma bila je da se utvrdi da li u zemljama Članicama postoje adekvatni standardi za zaštitu prava intelektualne svojine, polazeći od obaveza sadržanih u konvencijama koje su obuhvaćene Svjetskom organizacijom za intelektualnu svojinu (WIPO), kao i da se doda određeni broj novih standarda u onim oblastima koje do tada nijesu bile regulisane na odgovarajući način. Ovaj Sporazum ima za cilj da dopuni Parisku, Bernsku i Vašingtonsku konvenciju.

Treći dio Sporazuma reguliše njegovu primjenljivost. Ovo je izuzetno značajan dio Sporazuma, s obzirom da omogućuje efikasno realizovanje prava intelektualne svojine kako u nacionalnim, tako i u međunarodnim okvirima.

Četvrti dio reguliše sticanje i održavanje prava intelektualne svojine i odgovarajuće *inter partes* postupke, dok je *petim dijelom* definisan način rješavanja spornih pitanja trgovinskih aspekata prava intelektualne svojine.

Šestim dijelom Sporazuma je predviđen prelazni period za njegovu primjenu: razvijenim zemljama je dat period od godinu dana da svoju praksu i zakonodavstvo usklade sa odredbama Sporazuma, zemljama u razvoju i zemljama u procesu tranzicije 5 godina, a najmanje razvijenim zemljama 11 godina. U tom periodu na snazi je tzv. *standstill klauzula* koja zabranjuje zemljama Članicama da smanjuju postojeći nivo zaštite prava intelektualne svojine na svojoj teritoriji. Obaveze iz sporazuma primjenjuju se kako na postojeća tako i na nova prava intelektualne svojine.

Sedim dijelom je formiran Savjet za trgovinske aspekte prava intelektualne svojine koji vrši nadzor nad funkcionisanjem ovog Sporazuma i usaglašenošću nacionalnih propisa sa njim, kao i prati da li Članice ispunjavaju svoje obaveze iz Sporazuma i omogućava Članicama da se konsultuju o pitanjima vezanim za trgovinske aspekte prava intelektualne svojine.

3.2. Aneks 2 - Dogovor o pravilima i procedurama za rješavanje sporova (DSU)

Rješavanje sporova u STO-u regulisano je ***Dogovorom o pravilima i procedurama za rješavanje sporova (DSU)***⁵³, koji je usvojen tokom Urugvajске runde pregovora. Naime, procedura rješavanja sporova postojala je u okviru GATT-a iz 1947. godine, međutim, imala je brojne nedostatke. Sa povećanjem obima međunarodne razmjene, pojavili su se novi problemi i nesporazumi, koje je tom zastarjelom procedurom bilo teško rješavati. To je uslovalo usvajanje novog mehanizma rješavanja sporova u STO-u, koji se značajno razlikuje od prethodnog.

Bazični cilj DSU je da obezbijedi sigurnost i predvidivost multilateralnog trgovinskog sistema, ali i da se podjednako primjenjuje na sve Sporazume, bez obzira na značajan diverzitet koji postoji među njima. Proceduru rješavanja sporova vode paneli koji se mogu formirati u tu svrhu. Prema ovom dogovoru zemlje Članice se mogu suprotstaviti određenoj odluci jedino ako postoji negativni konsenzus, tj. ako se sve zemlje izjasne protiv određene odluke.

Procedura rješavanja sporova između zemalja Članica u STO-u može biti izuzetno težak i dugotrajan proces. Da bi se izbjeglo rasipanje vremena, utvrđena je dužina trajanja svake faze u procesu rješavanja sporova. Faze novog sistema rješavanja sporova u okviru Svjetske trgovinske organizacije su: konsultacije, osnivanje panela, ispitivanje slučaja u okviru panela, donošenje privremenog izvještaja panela, usvajanje finalnog izvještaja i primjena odluke i preporuka.

U okviru mehanizama rješavanja sporova postoji mogućnost žalbe svih strana

53 Eng. Dispute Settlement Understanding.

na rad panela. Žalbe se razmatraju u okviru Tijela za žalbe (*Appellate Body*) koji je osnovao DSB. U sastav ovog Tijela ulazi sedam lica. Od njih se zahtijeva da budu priznati kao stručnjaci na pravnom planu i u međunarodnoj trgovini, i da ne pripadaju ni jednoj vladi. Tri člana Tijela zasijedaju stalno i razmatraju žalbe. Opšte pravilo je da procedura žalbe ne prelazi rok od 60 dana, a ni u kom slučaju ne traje duže od 90 dana.

3.3. Aneks 3 - Mehanizam za ispitivanje trgovinske politike (TPRM)

Aneks 3 čini sporazum koji je vezan za praćenje trgovinskih politika zemalja Članica. U tom smislu formiran je *Mehanizam za ispitivanje trgovinske politike (TPRM)*⁵⁴. Cilj ovog mehanizma je da se kroz stalni nadzor povećava transparentnost i razumijevanje trgovinskih politika i praksi, zemalja Članica STO.

Ova ispitivanja se vrše na regularnoj periodičnoj osnovi. Četiri najveće trgovinske nacije - SAD, EU, Japan i Kanada se ispituju približno na svake dvije 2 godine. Prema učešću u svjetskoj trgovini, sljedećih 16 zemalja se ispituju na svake 4 godine, a ostale zemlje na svakih 6 godina, s tim što je moguće produžavanje ovog perioda za najmanje razvijene zemlje u razvoju. Ispitivanje vodi Organ za ispitivanje trgovinskih politika (*TPRB*). Kako bi se postigao najviši nivo transparentnosti, svaka Članica će redovno podnositi izvještaje TPRB-u. Kompletni izvještaji će sadržati prikaze trgovinske politike koju primjenjuju Članica ili Članice o kojima se radi, a koji se podnose u dogovorenoj formi o kojoj odlučuje TPRB.

Između ispitivanja, Članice dostavljaju skraćene izvještaje kad god se desi neka značajnija izmjena u trgovinskim politikama; godišnje se, u dogovorenoj formi, dostavljaju najnoviji statistički podaci. Posebno će se voditi računa o teškoćama koje imaju Članice, koje su zemlje u razvoju ili nerazvijene zemlje, u sastavljanju svojih izvještaja. Sekretarijat ovim zemljama, na njihov zahtjev, a naročito Članicama koje su najmanje razvijene zemlje, stavlja i na raspolaganje tehničku pomoć. Podaci koji su sadržani u izvještajima treba da budu u najvećem stepenu usaglašeni sa notifikacijama koje su podnijete shodno odredbama multilateralnih trgovinskih sporazuma, i gdje je primjenjivo, plurilateralnih trgovinskih sporazuma.

Rad TPRB-a se zasniva i na izvještaju koji treba da sačini Sekretarijat prema svojoj nadležnosti, a zasniva se na informacijama koje su mu dostupne, kao i na informacijama koje mu obezbijedi Članica o kojoj se radi. Sekretarijat će tražiti razjašnjenja njihovih trgovinskih politika i prakse od Članice o kojoj se radi. Ova dva izvještaja se objavljuju nakon sastanka.

3.4. Aneks 4 - Plurilateralni trgovinski sporazumi

*Plurilateralni trgovinski sporazumi*⁵⁵ sadržani u Aneksu 4 uključeni su u pravne

54 Eng. Trade Policy Review Mechanism.

55 Eng. Plurilateral agreements.

instrumente date u ovoj knjizi. Pristupanje ovim sporazumima je po odredbama GATT-a, bilo dobrovoljno, ali sa osnivanjem STO-a 1995. godine i oni su ušli u jedinstven paket koji zemlje usvajaju. U pitanju su sljedeći sporazumi:

- Sporazum o trgovini civilnim vazduhoplovima⁵⁶
- Sporazum o javnim nabavkama⁵⁷
- Međunarodni sporazum o mlijeku i mliječnim proizvodima⁵⁸
- Međunarodni sporazum o goveđem mesu⁵⁹

Dva posljednja sporazuma okončana su 1997. godine, dok se u novoj rundi pregovora akcenat stavlja na javne nabavke, sa ciljem postizanja veće transparentnosti i obuhvata.

Ostali pravni instrumenti STO-a obuhvataju mnogobrojne *ministarske odluke i deklaracije*, kao i *Dogovor o obavezama u sektoru finansijskih usluga*.

Svetlana Božović
Samostalni savjetnik
Ministarstvo ekonomije

56 Eng. Agreement on Trade in Civil Aircraft.

57 Eng. Agreement on Government Procurement.

58 Eng. International Dairy Agreement.

59 Eng. International Bovine Meat Agreement.

II DIO

PRAVNI INSTRUMENTI

DEKLARACIJA IZ MARAKEŠA OD 15. APRILA 1994.

Ministri,

Predstavljajući Vlade 124 zemlje i Evropskih zajednica, učesnica Urugvajске runde multilateralnih trgovinskih pregovora, na završnom zasijedanju Komiteta za trgovinske pregovore na ministarskom nivou, održanom u Marakešu, Maroko, od 12-15. aprila 1994. godine,

Pozivajući se na Ministarsku deklaraciju usvojenu u Punta del Este, Urugvaj, 20. septembra 1986. godine, kojom su pokrenuti multilateralni trgovinski pregovori Urugvajске runde,

Podsjećajući na napredak postignut na Ministarskim konferencijama održanim u Montrealu, Kanada i Briselu, Belgija, u decembru 1988. g. i 1990. g,

Konstatujući da su pregovori suštinski zaključeni dana 15. decembra 1993. godine,

Odlučni da podstaknu uspjeh Urugvajске runde učešćem svojih ekonomija u svjetskom trgovinskom sistemu, zasnovanog na otvorenim, tržišno-orijentisanim politikama, i obavezama definisanim u sporazumima i odlukama Urugvajске runde,

Usvojili su:

DEKLARACIJU

1. Ministri pozdravljaju istorijsko postignuće u vidu okončanja Runde, koja će, po njihovom mišljenju osnažiti svjetsku ekonomiju i voditi ka jačem rastu trgovinske razmjene, investicija, zaposlenosti i prihoda širom svijeta. Oni posebno pozdravljaju:

- jači i snažniji zakonski okvir koji su usvojili za vođenje međunarodne trgovine, a koji sadrži efikasnije i pouzdanije mehanizme za rješavanje sporova,
- opšte smanjenje carinskih stopa za 40%, i veći broj sporazuma za otvaranje tržišta za robe, i povećanje predvidljivosti i bezbjednosti koju predstavlja značajno širi obuhvat preuzetih carinskih obaveza, i
- uspostavljanje multilateralnog okvira pravila za trgovinu uslugama i zaštitu trgovinskih aspekata prava intelektualne svojine i povezanih prava, kao i snaženje multilateralnih trgovinskih odredbi u oblasti poljoprivrede, tekstila i odjeće.

2. Ministri potvrđuju da osnivanje Svjetske trgovinske organizacije (STO) otvara novu eru svjetske ekonomske saradnje, odražavajući ispunjenje opšte želje da se djeluje u okviru pravednijeg i otvorenijeg multilateralnog trgovinskog sistema, za prosperitet svih naroda. Ministri izražavaju svoju odlučnost da se suprotstave protekcionističkim pritisci-

ma svake vrste. Oni vjeruju da će liberalizacija trgovine i ojačana pravila dogovorena na Urugvajskoj rundi postepeno voditi do otvorenijeg trgovinskog okruženja na svjetskom nivou. Ministri se obavezuju, sa trenutnim dejstvom, i za sve vrijeme trajanja do stupanja na snagu STO, da neće preduzimati trgovinske mjere koje bi mogle da umanje rezultate Urugvajске runde pregovora ili njihovo sprovođenje, ili mjere koje bi im bile suprotne.

3. Ministri potvrđuju svoju odlučnost da se na međunarodnom nivou zalažu za veće koherentnosti politika koje se vode u oblasti trgovine, novca i finansija, uključujući u tom cilju i saradnju između STO, MMF i Svjetske banke.

4. Ministri pozdravljaju činjenicu da je učešće u Urugvajskoj rundi bilo je znatno veće nego u bilo kojim prethodnim multilateralnim trgovinskim pregovorima i, posebno, da su zemlje u razvoju u njoj odigrale posebno aktivnu ulogu. Time je ona postala istorijska etapa na putu ka uravnoteženijem i integrisanijem globalnom trgovinskom partnerstvu. Ministri konstatuju da su tokom pregovora sprovedene značajne mjera ekonomske reforme i autonomne trgovinske liberalizacije u mnogim zemljama, kao i zemljama koje su imale planski centralizovane ekonomije.

5. Ministri podsjećaju da rezultati pregovora sadrže odredbe o odobravanju posebnog i povoljnijeg tretmana za zemlje u razvoju, uključujući i posebno razumijevanje položaja pažnju najmanje razvijenih zemalja. Ministri prepoznaju značaj primjene ovih odredbi za najmanje razvijene zemlje i potvrđuju svoju namjeru da nastave da podržavaju i šire njihove trgovinske i investicione mogućnosti. Saglasni su da bi Ministarska konferencija i odgovarajući organi STO mogli da periodično preispituju uticaj rezultata Runde na najmanje razvijene zemalje, kao i na zemlje u razvoju neto uvoznice hrane, u cilju podsticanja pozitivnih mjera, kako bi im omogućili da realizuju svoje razvojne ciljeve. Ministri prepoznaju neophodnost jačanja kapaciteta GATT-a i STO da pruže povećanu tehničku pomoć u oblastima iz svoje nadležnosti, a posebno da značajno povećaju pomoć koja se odobrava najmanje razvijenim zemljama i zemljama u razvoju.

6. Ministri izjavljaju da potpisivanje „Završnog dokumenta koji sadrži rezultate multilateralnih trgovinskih pregovora Urugvajске runde” i usvajanje zajedničke ministarske odluke koja se odnosi na Završni dokument, predstavlja prelazak sa GATT-a na STO. Oni su posebno osnovali Pripremni komitet u cilju postavljanja osnova za stupanje na snagu Sporazuma o STO i istovremeno se obavezali da će uložiti napore neophodne za potvrđivanje Sporazuma o STO, u cilju omogućavanja da isti stupi na snagu 1. januara 1995. godine ili u najskorijem roku nakon tog datuma. Ministri su usvojili i Odluku o trgovini i životnoj sredini.

7. Ministri izražavaju svoju iskrenu zahvalnost Njegovom Visočanstvu kralju Hasanu II za njegov lični doprinos uspjehu Ministarske konferencije, kao i njegovoj Vladi i marokanskom narodu za toplo gostoprinstvo i odličnu organizaciju. Činjenica da se završni sastanak Urugvajске runde održava u Marakešu dodatno potvrđuje privrženost Maroka otvorenom svjetskom trgovinskom sistemu i njegovoj punoj integraciji u svjetsku ekonomiju.

8. Usvajanjem i potpisivanjem Završnog akta i otvaranjem Sporazuma o STO za pristupanje, ministri objavljuju da je rad Komiteta za trgovinske pregovore završen i da je Urugvajska runda zvanično okončana.

**ZAVRŠNI DOKUMENT KOJI SADRŽI REZULTATE
URUGVAJSKE RUNDE MULTILATERALNIH
TRGOVINSKIH PREGOVORA**

ZAVRŠNI DOKUMENT KOJI SADRŽI REZULTATE URUGVAJSKE RUNDE MULTILATERALNIH TRGOVINSKIH PREGOVORA

1. Sastavši se u cilju zaključivanja Urugvajске runde multilateralnih trgovinskih pregovora, predstavnici vlada i Evropskih zajednica, članovi Komiteta za trgovinske pregovore, *saglasni* su da Sporazum o osnivanju Svjetske trgovinske organizacije (u daljem tekstu “STO Sporazum”), ministarske deklaracije i odluke i Dogovor o obavezama u vezi finansijskih usluga, priloženi u aneksima, sadrže u sebi rezultate njihovih pregovora i čine sastavni dio ovog Završnog dokumenta.
2. Potpisujući ovaj Završni dokument, predstavnici *su saglasni* da:
 - (a) podnesu STO Sporazum na razmatranje svojim nadležnim organima u cilju prihvatanja ovog Sporazuma, u skladu sa odgovarajućim procedurama; i
 - (b) prihvate ministarske deklaracije i odluke ministara.
3. Predstavnici *su saglasni* da postoji želja za prihvatanjem STO Sporazuma od strane svih učesnica Urugvajске runde multilateralnih trgovinskih pregovora (u daljem tekstu “učesnice”), a u cilju njegovog stupanja na snagu do 1. januara 1995. godine, ili u najskorijem roku nakon tog datuma. Ministri će se sastati, u skladu sa konačnim stavom Ministarske deklaracije iz Punta del Este, najkasnije do kraja 1994. godine, kako bi odlučili o međunarodnoj primjeni rezultata, uključujući i vrijeme njihovog stupanja na snagu.
4. Predstavnici *su saglasni* da će sve učesnice Sporazuma, saglasno njegovom članu XIV, prihvatiti STO Sporazum u cjelini, bilo potpisivanjem, ili na neki drugi način. Prihvatanje i stupanje na snagu plurilateralnog trgovinskog sporazuma, sadržanog u Aneksu 4 STO Sporazuma, biće regulisano odredbama tog plurilateralnog trgovinskog sporazuma.
5. Učesnice, koje nijesu strane ugovornice Opšteg sporazuma o carinama i trgovini, prije prihvatanja STO Sporazuma moraju okončati pregovore o svom pristupanju Opštem sporazumu o carinama i trgovini i na taj način postati njegove strane ugovornice. Za učesnice, koje nijesu bile strane ugovornice Opšteg sporazuma na dan donošenja Završnog dokumenta, prihvaćene liste nijesu konačne i naknadno će biti upotpunjene za potrebe njihovog pristupanja Opštem sporazumu i prihvatanja STO Sporazuma.
6. Ovaj Završni dokument i priloženi tekstovi biće deponovani kod generalnog direktora STRANA UGOVORNICA Opšteg sporazuma o carinama i trgovini, a on će u najkraćem roku dostaviti ovjerenu kopiju istog dokumenta svakoj od učesnica.

SASTAVLJENO u Marakešu petnaestog aprila hiljadu devetsto devedeset četvrte godine, u jednom primjerku, na engleskom, francuskom, i španskom jeziku, s tim da je svaki od tekstova autentičan.

**SPORAZUM IZ MARAKEŠA O OSNIVANJU SVJETSKE
TRGOVINSKE ORGANIZACIJE**

SPORAZUM IZ MARAKEŠA O OSNIVANJU SVJETSKE TRGOVINSKE ORGANIZACIJE

Strane potpisnice ovog Sporazuma,

Svjesne da njihovi odnosi na polju trgovine i ekonomskih dostignuća treba da se razvijaju u cilju porasta životnog standarda, osiguranja pune zaposlenosti i stabilnog rasta realnog prihoda i efektivne tražnje, te rastom proizvodnje i trgovine robama i uslugama uz istovremeno omogućavanje optimalnog korišćenja svjetskih resursa u saglasnosti sa ciljevima održivog razvoja, i težeći da se istovremeno zaštiti i očuva životna sredina korišćenjem sve boljih instrumenata da se to postigne na način i u skladu sa potrebama i interesima na različitim nivoima ekonomskog razvoja;

Shvatajući takođe da postoji potreba za pozitivnim naporima da zemlje u razvoju, a posebno one najmanje razvijene među njima, osiguraju udio u rastu svjetske trgovine primjeren potrebama njihovog ekonomskog razvoja;

Sa željom da doprinesu ostvarenju navedenih ciljeva stvaranjem uzajamnih, obostrano korisnih aranžmana usmjerenih ka znatnom smanjenju carina i ostalih prepreka trgovini i ukidanju diskriminatornog tretmana u međunarodnim trgovinskim odnosima;

Odlučne da razviju integrisan, trajniji i održiviji multilateralni trgovinski sistem koji će obuhvatiti Opšti sporazum o carinama i trgovini, predhodne rezultate u oblasti trgovinske liberalizacije i sve rezultate multilateralnih trgovinskih pregovora Urugvajске runde;

S namjerom da očuvaju osnovne principe i da ojačaju ciljeve sadržane u ovom multilateralnom trgovinskom sistemu,

Saglasile su se o sljedećem:

Član I

Osnivanje organizacije

Ovim se osniva Svjetska trgovinska organizacija (u daljem tekstu "STO").

Član II

Obuhvat djelovanja STO

1. STO obezbjeđuje zajednički institucionalni okvir potreban za obavljanje trgovinskih odnosa između Članica, o pitanjima vezanim za sporazume i njima pridružene pravne instrumente, koji su sadržani u Aneksima ovog Sporazuma.
2. Sporazumi i pridruženi pravni instrumenti uključeni u Aneксе 1, 2 i 3 (u daljem tekstu "multilateralni trgovinski sporazumi") su sastavni dio ovog Sporazuma i obavezujući za sve Članice.
3. Sporazumi i njima pridruženi pravni instrumenti uključeni u Aneks 4 (u daljem tekstu "Plurilateralni trgovinski sporazumi") su takođe dio ovog Sporazuma za one Članice koje su ih prihvatile i za njih imaju obavezujući karakter. Plurilateralni trgovinski

sporazumi ne stvaraju ni prava ni obaveze za zemlje Članice koje ih nijesu prihvatile.

4. Opšti sporazum o carinama i trgovini iz 1994. godine naveden u Aneksu 1A (u daljem tekstu “GATT iz 1994”) pravno je različit od Opšteg sporazuma o carinama i trgovini od 30. oktobra 1947. godine, koji predstavlja aneks Završnog dokumenta, usvojenog na zaključenju druge sjednice Pripremnog komiteta Konferencije Ujedinjenih nacija o trgovini i zaposlenosti, i koji uključuje sva njegova dosadašnja poboljšanja, izmjene i dopune (u daljem tekstu “GATT iz 1947”).

Član III

Funkcije STO

1. STO će omogućiti primjenu, administriranje, djelovanje i unapređenje ciljeva ovog Sporazuma i multilateralnih trgovinskih sporazuma i takođe će obezbijediti okvir za primjenu, administriranje i djelovanje plurilateralnih trgovinskih sporazuma.

2. STO će obezbijediti forum za pregovore svojih Članica o multilateralnim trgovinskim odnosima po svim pitanjima vezanim za sporazume iz aneksa uz ovaj Sporazum. STO će takođe obezbijediti forum za nastavak pregovora između Članica u vezi njihovih multilateralnih trgovinskih odnosa, kao i okvir za primjenu rezultata takvih pregovora, a prema odluci Ministarske konferencije.

3. STO će sprovoditi Dogovor o pravilima i procedurama za rješavanje sporova, a koji se nalazi u Aneksu 2 ovog Sporazuma (u daljem tekstu „Dogovor o rješavanju sporova ili DSU“).

4. STO će vršiti administriranje Mehanizma ispitivanja trgovinske politike koji je sadržan u Aneksu 3 ovog Sporazuma (u daljem tekstu „TPRM“).

5. STO će, u cilju postizanja veće usklađenosti u vođenju svjetske ekonomske politike, po potrebi saradivati sa Međunarodnim monetarnim fondom i Međunarodnom bankom za obnovu i razvoj i njihovim agencijama.

Član IV

Struktura STO

1. Ustanoviće se Ministarska konferencija sastavljena od predstavnika svih Članica, koja će se sastajati najmanje jednom u dvije godine. Ministarska konferencija će izvršavati zadatke STO i preduzimati akcije potrebne za izvršavanje tih zadataka. Ministarska konferencija će imati ovlašćenja da, na zahtjev Članice, donosi odluke o svim pitanjima obuhvaćenim bilo kojim od multilateralnih trgovinskih sporazuma, a u skladu sa pravilima za donošenje odluka iz ovog Sporazuma i iz odgovarajućeg multilateralnog trgovinskog sporazuma.

2. Osnovaće se Generalni savjet sastavljen od predstavnika svih Članica, koji će se sastajati po potrebi. U periodu između sastanaka Ministarske konferencije njene funkcije će obavljati Generalni savjet. Generalni savjet će takođe obavljati zadatke iz svoje nadležnosti koji su mu dodijeljeni ovim Sporazumom. Generalni savjet će donijeti pravilnik o radu i odobriti pravilnike o radu komiteta navedenih u stavu 7 ovog člana.

3. Generalni savjet će se sastajati po potrebi radi preuzimanja nadležnosti Tijela za rješavanje sporova, u skladu sa Dogovorom o rješavanju sporova. Tijelo za rješavanje

sporova može da imenuje svog predsjedavajućeg i donese pravilnik o radu, kojim će se regulisati obavljanje zadataka iz njegove nadležnosti.

4. Generalni savjet će se sastajati po potrebi radi preuzimanja nadležnosti Tijela za ispitivanje trgovinskih politika, shodno Mehanizmu ispitivanja trgovinskih politika. Tijelo za ispitivanje trgovinskih politika može da imenuje svog predsjedavajućeg i donese pravilnik o radu kojim će se regulisati obavljanje zadataka iz njegove nadležnosti.

5. Ustanoviće se Savjet za trgovinu robama, Savjet za trgovinu uslugama i Savjet za trgovinske aspekte prava intelektualne svojine (u daljem tekstu "TRIPS savjet"), koji će djelovati pod upravom Generalnog savjeta. Savjet za trgovinu robama će nadgledati sprovođenje multilateralnih trgovinskih sporazuma iz Aneksa 1A. Savjet za trgovinu uslugama će nadgledati sprovođenje Opšteg sporazuma o trgovini uslugama (u daljem tekstu "GATS"). TRIPS savjet će nadgledati sprovođenje Sporazuma o trgovinskim aspektima prava intelektualne svojine (u daljem tekstu "TRIPS sporazum"). Ovi savjeti će obavljati sve funkcije koje im se dodjeljuju po odgovarajućim sporazumima i koje im dodijeli Generalni savjet. Savjeti će donijeti pravilnike o radu, koje će odobriti Generalni savjet. Predstavnici svih Članica mogu da učestvuju u radu ovih savjeta. Savjeti će se sastajati kada je to neophodno za izvršavanje njihovih zadataka.

6. Savjet za trgovinu robom, Savjet za trgovinu uslugama i Savjet za TRIPS će, ako se to zahtijeva, osnovati pomoćna tijela. Ova pomoćna tijela će donijeti pravilnike o radu koje odobravaju odgovarajući savjeti.

7. Ministarska konferencija će osnovati Komitet za trgovinu i razvoj, Komitet za platno-bilansna ograničenja i Komitet za budžet, finansije i administrativna pitanja, koji će obavljati funkcije određene ovim Sporazumom i multilateralnim trgovinskim sporazumima, kao i sve dodatne funkcije koje im odredi Generalni savjet, a mogu se po potrebi osnovati i dodatni komiteti radi izvršavanja svojih zadataka. U okviru svoje nadležnosti, Komitet za trgovinu i razvoj će periodično ispitivati posebne odredbe multilateralnih trgovinskih sporazuma u korist Članica najmanje razvijenih zemalja i podnositi izvještaj Generalnom savjetu o potrebi preduzimanja odgovarajućih akcija. Predstavnici svih Članica mogu da učestvuju u radu ovog Komiteta.

8. Tijela osnovana u skladu sa plurilateralnim trgovinskim sporazumima obavljaju funkcije koje su im dodijeljene odgovarajućim sporazumima i isti će djelovati unutar institucionalnog okvira STO. Ova tijela će o svojim aktivnostima redovno informisati Generalni savjet.

Član V

Odnosi sa ostalim organizacijama

1. Generalni savjet će uspostaviti odgovarajuće aranžmane radi efikasne saradnje sa ostalim međuvladinim organizacijama čije su nadležnosti povezane sa nadležnostima STO.

2. Generalni savjet može da preduzme odgovarajuće korake radi konsultacija i saradnje sa nevladinim organizacijama koje se bave pitanjima bliskim nadležnostima STO.

Član VI *Sekretarijat*

1. Osnovaće se Sekretarijat STO (u daljem tekstu “Sekretarijat”) kojim će rukovoditi generalni direktor.
2. Ministarska konferencija imenuje generalnog direktora i usvaja pravilnik kojim se uređuju ovlašćenja, dužnosti, uslovi službe i trajanje mandata generalnog direktora.
3. Generalni direktor imenuje osoblje Sekretarijata i određuje njihove dužnosti i uslove rada u skladu sa pravilima koje usvoji Ministarska konferencija.
4. Odgovornosti generalnog direktora i osoblja Sekretarijata su isključivo međunarodnog karaktera. U obavljanju svojih dužnosti, generalni direktor i osoblje Sekretarijata neće tražiti niti primati instrukcije od bilo koje vlade ili bilo koje vlasti koja je van STO. Uzdržavaće se od bilo koje akcije koja može negativno uticati na njihov položaj kao međunarodnih službenika. Članice STO će poštovati međunarodni karakter odgovornosti generalnog direktora i osoblja Sekretarijata i neće uticati na obavljanje njihovih dužnosti.

Član VII *Budžet i doprinosi*

1. Generalni direktor će Komitetu za budžet, finansije i administrativna pitanja predstaviti procjenu godišnjeg budžeta i finansijskog stanja STO. Komitet za budžet, finansije i administrativna pitanja će analizirati procjenu godišnjeg budžeta i finansijskog stanja koje predstavi generalni direktor, i svoje preporuke o tome podnijeti Generalnom savjetu. Procjene godišnjeg budžeta odobrava Generalni savjet.
2. Komitet za budžet, finansije i administrativna pitanja predlaže Generalnom savjetu finansijske propise koji uključuju odredbe kojima se utvrđuje:
 - (a) obim doprinosa kojima se vrši raspodjela troškova STO između Članica;
 - (b) mjere koje će se preduzimati prema Članicama koje su u zaostatku u plaćanju svojih kontribucija.
 Finansijska pravila će se zasnivati, koliko je to praktično moguće, na odredbama i praksi GATT-a iz 1947.
3. Generalni savjet usvaja finansijska pravila i procjenu godišnjeg budžeta dvotrećinskom većinom koju čini više od polovine Članica STO.
4. Svaka Članica će bez odlaganja uplaćivati svoju kontribuciju STO za pokrivanje troškova STO u skladu sa finansijskim pravilima koje usvoji Generalni savjet.

Član VIII *Status STO*

1. STO ima status pravnog lica, i svaka od njegovih Članica će joj odobriti pravna ovlašćenja u mjeri neophodnoj za obavljanje njenih funkcija.
2. Svaka Članica će odobriti STO one privilegije i imunitete, neophodne za obavljanje njenih funkcija.

3. Članica će odobriti službenicima STO i predstavnicima Članica privilegije i imunitete neophodne za nepristrasno vršenje funkcija u vezi sa STO.
4. Privilegije i imuniteti koje Članica odobri STO, njenim službenicima i predstavnicima njenih Članica, biće slične privilegijama i imunitetima ustanovljenim u Konvenciji o privilegijama i imunitetima specijalizovanih agencija, koju je odobrila Generalna skupština Ujedinjenih nacija 21. novembra 1947. godine.
5. STO može zaključiti sporazum o glavnom sjedištu.

Član IX

Donošenje odluka

1. STO će nastaviti praksu donošenja odluka konsenzusom koja je prihvaćena u GATT-u iz 1947¹, osim ukoliko nije drugačije predviđeno. U slučaju da se odluka ne može donijeti konsenzusom, odluka se donosi se glasanjem. Na sastancima Ministarske konferencije i Generalnog savjeta, svaka Članica STO ima jedan glas. Kada članovi Evropske zajednice obavljaju svoje pravo glasanja, njihov broj glasova jednak je broju država Članica koje su istovremeno i Članice STO². Odluke Ministarske konferencije i Generalnog savjeta se donose većinom glasova, osim ukoliko nije drugačije predviđeno ovim Sporazumom i relevantnim multilateralnim trgovinskim sporazumima³.
2. Ministarska konferencija i Generalni savjet imaju isključivo ovlaštenje da usvaja ju tumačenja ovog Sporazuma i multilateralnih trgovinskih sporazuma. U slučaju tumačenja multilateralnog trgovinskog sporazuma iz Aneksa 1, Ministarska konferencija i Generalni savjet će svoja ovlaštenja sprovoditi u skladu sa preporukom Savjeta koji nadgleda sprovođenje ovog Sporazuma. Odluka o usvajanju tumačenja se donosi tročetvrtinskom većinom glasova Članica. Ovaj stav se neće koristiti na način da se dovede u pitanje primjena odredbi o izmjenama, sadržane u članu X.
3. U izuzetnim okolnostima, Ministarska konferencija može odlučiti da se Članica oslobodi od obaveza iz ovog Sporazuma ili bilo kojeg od multilateralnih trgovinskih sporazuma, ali pod uslovom da se odluka o tome donese tročetvrtinskom većinom glasova Članica, osim ako nije drugačije predviđeno ovim stavom.
 - (a) Zahtjev za oslobađanje od obaveza po osnovu ovog Sporazuma podnosi se na razmatranje Ministarskoj konferenciji, u skladu sa postupkom odlučivanja konsenzusom. Ministarska konferencija utvrđuje vremenski rok za razmatranje zahtjeva koji nije duži od 90 dana. Ukoliko se u tom roku ne postigne konsenzus, odluku o odobrenju zahtjeva za oslobađanje od obaveza donosi tročetvrtinska većina Članica⁴.
 - (b) Zahtjev za oslobađanje od obaveza u vezi sa multilateralnim trgovinskim sporazumima u Aneksima 1A, 1B ili 1C, i u njihovim aneksima,

¹ Smatraće se da je odgovarajuće tijelo donijelo odluku konsenzusom ako niti jedna zemlja članica od prisutnih kod donošenja odluke ne uloži i formalni prigovor na odluku.

² Broj glasova Evropske zajednice i njenih država članica ni u kom slučaju neće prevazilaziti broj država članica Evropske zajednice.

³ Odluke Generalnog savjeta kada se sastane kao Tijelo za rješavanje sporova donose se isključivo u saglasnosti sa odredbom stava 4 član 2 Dogovora o rješavanju sporova.

⁴ Odluka o odobrenju izuzeća u pogledu bilo koje obaveze tokom tranzicionog perioda ili perioda za faznu primjenu, koju članica koja zahtijeva izuzeće nije ispunila do kraja istog perioda, donosi se konsenzusom

inicijalno se podnosi pojedinačno i to najprije Savjetu za trgovinu roba-
ma, Savjetu za trgovinu uslugama i Savjetu za TRIPS, na razmatranje
i to u roku koji ne prelazi 90 dana. Odgovarajući savjet će po isteku
navedenog roka podnijeti izvještaj Ministarskoj konferenciji.

4. Ministarska konferencija će u odluci o izuzeću od obaveza navesti vanredne okolnosti koje opravdavaju takvu odluku, uslove primjene datog izuzeća, kao i datum isteka datog izuzeća. Bilo koje izuzeće koje je odobreno sa rokom trajanja dužim od jedne godine, ispitivaće Ministarska konferencija u roku koji nije duži od godinu dana od momenta nje-
govog odobrenja. Pri svakoj provjeri, Ministarska konferencija će ispitati da li još uvijek postoje izuzetne okolnosti koje opravdavaju dato izuzeće, kao i da li su ispunjeni uslovi na kojima se ono zasniva. Ministarska konferencija, na bazi godišnjeg ispitivanja, može produ-
žiti, izmijeniti ili okončati odobrenje izuzeća.
5. Odluke po osnovu plurilateralnog trgovinskog sporazuma, uključujući sve odluke o tumačenjima i izuzećima, regulisaće se u skladu sa odredbama tog sporazuma.

Član X

Izmjene

1. Svaka Članica STO može da podnese prijedlog za izmjenu odredbi ovog Sporazuma ili multilateralnih trgovinskih sporazuma iz Aneksa 1, podnošenjem takvog prijedloga Ministarskoj konferenciji. Savjeti navedeni u stavu 5 člana IV, takođe mogu da Ministarskoj konferenciji podnesu prijedloge o izmjeni odredbi odgovarajućih multilateralnih trgovinskih sporazuma iz Aneksa 1, čije funkcionisanje oni nadgledaju. Ukoliko Ministarska konferencija ne donese odluku o dužem roku, Ministarska konferencija će u roku od 90 dana od formalnog podnošenja prijedloga, konsenzusom odlučiti o tome da se prijedlog za izmjene podnese Članicama radi usvajanja. Ukoliko se ne primjenjuju odredbe stavova 2, 5 i 6, u odluci treba navesti da li se primjenjuju odredbe stava 3 ili 4. Ukoliko se dođe do postizanja konsenzusa, Ministarska konferencija će odmah podnijeti predloženu izmjenu Članicama na usvajanje. Ukoliko se u utvrđenom roku ne dođe do postizanja konsenzusa na sastanku Ministarske konferencije, ista će odlučiti dvotrećinskom većinom Članica, da li da predloženu izmjenu podnese Članicama na usvajanje. Sa izuzetkom odredbi stavova 2, 5 i 6, odredbe stava 3 se primjenjuju na predloženu izmjenu, osim ukoliko Ministarska konferencija odluči tročetvrtinskom većinom Članica da se primjeni odredba stava 4.
2. Izmjene odredbi ovog člana i odredbi sljedećih članova stupaju na snagu jedino ako ih prihvate sve Članice:
 - Član IX ovog Sporazuma;
 - Članovi I i II GATT-a iz 1994;
 - Član II:1 Opšteg sporazuma o trgovini uslugama;
 - Član 4 Sporazuma o TRIPS-u.
3. Izmjene odredbi ovog Sporazuma ili multilateralnih trgovinskih sporazuma iz Aneksa 1A i 1C, sa izuzećem onih navedenih u stavovima 2 i 6, a koje utiču na promjene prava i obaveze Članica, stupaju na snagu za one Članice koje su ih usvojile, nakon što date izmjene budu usvojene dvotrećinskom većinom Članica, a nakon toga za svaku Članicu koja ih usvoji. Ministarska konferencija može da donese odluku tročetvrtinskom

većinom svojih Članica o bilo kojoj izmjeni koja koja je stupila na snagu po osnovu ovog stava, a takve je prirode da svakoj Članici koja je nije usvojila u roku koji je odredila Ministarska konferencija, omogućava da u svakom slučaju slobodno odluči da li će se povući iz STO, ili će ostati Članica STO uz odobrenje Ministarske konferencije.

4. Izmjene odredbi ovog Sporazuma ili multilateralnih trgovinskih sporazuma iz Aneksa 1A i 1C, osim onih navedenih u stavovima 2 i 6, a koje ne utiču na prava i obaveze Članica, stupaju na snagu za sve Članice nakon usvajanja od strane dvije trećine Članica.

5. Sa izuzetkom odredbi navedenih u stavu 2, izmjene Djelova I, II i III Opšteg sporazuma o trgovini uslugama, i njihovih odnosnih aneksa, stupaju na snagu za Članice koje ih prihvate nakon što ih Članice usvoje svojom dvotrećinskom većinom, a nakon toga i za svaku pojedinačnu Članicu koja prihvati te izmjene. Ministarska konferencija može da odluči tročetvrtinskom većinom Članica o bilo kojoj izmjeni, koja stupa na snagu po osnovu ovog stava, a takve je prirode da svakoj Članici koja je nije usvojila u roku koji je odredila Ministarska konferencija, omogućava da se u svakom slučaju slobodno odluči da li će se povući iz STO ili će ostati njezina Članica uz odobrenje Ministarske konferencije. Izmjene Djelova IV, V i VI Opšteg sporazuma o trgovini uslugama, kao i njihovih odnosnih aneksa, stupaju na snagu za sve Članice kada ih prihvati dvije trećine Članica.

6. Bez obzira na ostale odredbe ovog člana, izmjene Sporazuma o TRIPS-u, koje ispunjavaju zahtjeve sadržane u stavu 2 člana 71 tog Sporazuma, Ministarska konferencija može da usvoji bez posebnog formalnog procesa usvajanja.

7. Svaka Članica koja prihvati neku izmjenju ovog Sporazuma ili nekog od multilateralnih trgovinskih sporazuma iz Aneksa 1, priložiće dokument o prihvatanju generalnom direktoru STO, u roku za prihvatanje koji odredi Ministarska konferencija.

8. Svaka Članica STO može da inicira prijedlog izmjena odredbi multilateralnih trgovinskih sporazuma iz Aneksa 2 i 3, podnoseći takav prijedlog Ministarskoj konferenciji. Odluka o odobravanju izmjena multilateralnog trgovinskog sporazuma iz Aneksa 2 donosi se konsenzusom i takve izmjene stupaju na snagu za sve Članice nakon što ih usvoji Ministarska konferencija. Odluke o odobravanju izmjena multilateralnog trgovinskog sporazuma iz Aneksa 3 stupaju na snagu za sve Članice nakon što ih usvoji Ministarska konferencija.

9. Ministarska konferencija, na zahtjev Članica strana ugovornica trgovinskog sporazuma, može da, isključivo putem konsenzusa donese odluku da takav sporazum doda Aneksu 4. Ministarska konferencija, na zahtjev Članica strana ugovorinca plurilateralnog trgovinskog sporazuma, može da donese odluku o brisanju tog sporazuma iz Aneksa 4.

10. Izmjene plurilateralnog trgovinskog sporazuma će se vršiti shodno odredbama tog Sporazuma.

Član XI

Originalno članstvo

1. Strane ugovornice GATT-a iz 1947, koje su imale taj status na dan stupanja na snagu ovog Sporazuma i Evropske zajednice, koje prihvate ovaj Sporazum i multilateralne trgovinske sporazume, i čije su liste koncesija i obaveza dodate GATT-u iz 1994. i čije su liste specifičnih obaveza dodate Opštem sporazumu o trgovini uslugama, postaće originalne Članice osnivači STO.

2. Od najmanje razvijenih zemalja, kojima je takav status priznat od strane Ujedi-

njenih nacija, jedino će se zahtijevati da preuzmu obaveze i koncesije koje su u skladu sa njihovim stepenom razvoja, finansijskim i trgovinskim potrebama ili sa njihovim administrativnim i institucionalnim sposobnostima.

Član XII *Pristupanje*

1. Svaka država ili zasebna carinska teritorija koja uživa punu autonomiju u vođenju svojih spoljnotrgovinskih odnosa kao i u ostalim pitanjima koja su regulisana ovim Sporazumom i multilateralnim trgovinskim sporazumima, može da pristupi ovom Sporazumu pod uslovima koji će biti dogovoreni između dotične države i STO. Takvo pristupanje će se primjenjivati na ovaj Sporazum i na multilateralne trgovinske sporazume koji su mu priloženi.
2. Odluke o pristupanju donosi Ministarska konferencija. Ona odobrava sporazum o uslovima za pristupanje dvotrećinskom većinom Članica STO.
3. Pristupanje plurilateralnom trgovinskom sporazumu se reguliše odredbama tog Sporazuma.

Član XIII *Neprimjenjivanje multilateralnih trgovinskih sporazuma između pojedinih Članica*

1. Ovaj Sporazum i multilateralni trgovinski sporazumi iz Aneksa 1 i 2 se neće primjenjivati između dvije Članice ukoliko, u momentu kada neka od njih postaje Članica, bilo koja od njih ne prihvati primjenu.
2. Originalne Članice STO, koje su bile strane ugovornice Opšteg sporazuma o carinama i trgovini iz 1947. godine, mogu se pozvati na stav 1 ovog člana, samo u slučaju kada su se iste predhodno pozivale na član XXXV ovog Opšteg sporazuma i kada je taj član primjenjivan između strana u Sporazumu u momentu stupanja na snagu ovog Sporazuma.
3. Stav 1 će se primjenjivati između jedne Članice i druge Članice koja pristupa STO po osnovu člana XII, samo u slučaju ako je Članica, koja nije saglasna sa pristupanjem druge Članice, obavijestila o tome Ministarsku konferenciju prije nego što je Ministarska konferencija prihvatila sporazum o uslovima pristupanja te druge Članice od strane Ministarske konferencije.
4. Ministarska konferencija, na zahtjev bilo koje Članice, može ispitati primjenu ovog člana u posebnim slučajevima i donijeti odgovarajuće preporuke.
5. Neprimjenjivanje plurilateralnog trgovinskog sporazuma između njegovih strana ugovornica će se regulisati odredbama tog Sporazuma.

Član XIV

Prihvatanje, stupanje na snagu i deponovanje

1. Ovaj Sporazum će biti otvoren za prihvatanje, putem potpisa ili na neki drugi način, strana ugovornica GATT-a iz 1947. i Evropske zajednice koje ispunjavaju uslove da, saglasno članu XI ovog Sporazuma, postanu originalne Članice osnivači STO. Dato prihvatanje će se primjenjivati na ovaj Sporazum i multilateralne trgovinske sporazume koji su mu priloženi. Ovaj Sporazum i njemu priloženi multilateralni trgovinski sporazumi stupa na snagu na dan koji odrede ministri u skladu sa stavom 3 Završnog dokumenta koji sadrži rezultate Urugvajске runde multilateralnih trgovinskih pregovora, i biće otvoren za prihvatanje u periodu od dvije godine od gore pomenutog datuma, osim ako ministri ne odluče drugačije. Svako prihvatanje, koje uslijedi nakon stupanja na snagu ovog Sporazuma, stupa na snagu tridesetog dana od dana prihvatanja.
2. Članica koja prihvati ovaj Sporazum nakon njegovog stupanja na snagu, primjenjivaće sve koncesije i obaveze iz multilateralnih trgovinskih sporazuma, koje se moraju sprovesti u vremenskom periodu koji započinje stupanjem na snagu ovog Sporazuma, kao da je prihvatila ovaj Sporazum na dan njegovog stupanja na snagu.
3. Do momenta stupanja na snagu ovog Sporazuma, njegov tekst i tekstovi multilateralnih trgovinskih sporazuma će biti deponovani kod generalnog direktora STRANA UGOVORNICA GATT-a iz 1947. Generalni direktor će bez odlaganja proslijediti ovjerenu originalnu kopiju ovog Sporazuma i multilateralnih trgovinskih sporazuma, kao i notifikaciju o prihvatanju svakog pojedinačnog od ovih tekstova, svakoj pojedinačnoj potpisnici i svim članicama Evropske zajednice koje prihvate ovaj Sporazum. Nakon stupanja na snagu ovog Sporazuma, ovaj Sporazum i multilateralni trgovinski sporazumi, sa svim izmjenama, biće deponovan kod generalnog direktora STO.
4. Prihvatanje i stupanje na snagu plurilateralnog trgovinskog sporazuma se vrši shodno odredbama tog Sporazuma. Takvi Sporazumi biće deponovani kod generalnog direktora UGOVORNIH STRANA GATT-a iz 1947. Nakon stupanja na snagu ovog Sporazuma, isti sporazumi će biti deponovani kod generalnog direktora STO.

Član XV

Povlačenje

1. Svaka Članica može da se povuče iz ovog Sporazuma. Takvo povlačenje se odnosi na ovaj Sporazum i na multilateralne trgovinske sporazume i stupa na snagu po isteku šestomjesečnog perioda, od dana kada je generalni direktor STO primio pismeno obavještenje o povlačenju.
2. Povlačenje iz plurilateralnog trgovinskog sporazuma se vrši shodno odredbama tog Sporazuma.

Član XVI

Ostale odredbe

1. Osim ako ovim Sporazumom i multilateralnim trgovinskim sporazumima nije drugačije regulisano, STO će slijediti odluke, postupke i uobičajenu praksu koje se pridr-

žavaju STRANE UGOVORNICE GATT-a iz 1947, kao i organi osnovani u okviru GATT-a iz 1947.

2. Sekretarijat GATT-a iz 1947. će, u obimu koji je izvodljiv, postati Sekretarijat STO, a generalni direktor STRANA UGOVORNICA GATT-a iz 1947. će obavljati dužnost generalnog direktora STO, sve dok Ministarska konferencija ne imenuje generalnog direktora u skladu sa stavom 2 člana VI ovog Sporazuma.

3. U slučaju sukoba između odredbi ovog Sporazuma i odredbi bilo kojeg multilateralnog trgovinskog sporazuma, prednost imaju odredbe ovog Sporazuma.

4. Svaka Članica će osigurati usaglašenost svojih zakona, propisa i administrativnih procedura sa obavezama koje za nju proizilaze iz priloženih Sporazuma.

5. Ne može se staviti rezerva u pogledu ni jedne od odredbi ovog Sporazuma. Rezerve u pogledu bilo koje od odredbi multilateralnih trgovinskih sporazuma se mogu staviti jedino saglasno sa odredbama utvrđenim u tim sporazumima. Rezerve u pogledu odredbi plurilateralnog trgovinskog sporazuma se stavljaju shodno odredbama tog Sporazuma.

6. Ovaj Sporazum će biti registrovan u skladu sa odredbama člana 102 Konvencije Ujedinjenih nacija.

SASTAVLJENO u Marakešu petnaestog aprila hiljadu devetsto devedeset četvrte godine, u jednom primjerku, na engleskom, francuskom i španskom jeziku, od kojih je svaki tekst originalan.

Objašnjenje

Pojam “zemlja” ili “zemlje”, koji se koristi u ovom Sporazumu i multilateralnim trgovinskim sporazumima, podrazumijeva bilo koju zasebnu carinsku teritoriju Članica STO.

U slučaju zasebne carinske teritorije Članica STO, kada je izraz iz ovog Sporazuma i multilateralnih trgovinskih sporazuma opisan terminom “nacionalni”, smatraće se da se odnosi na tu carinsku teritoriju, osim ukoliko nije drugačije navedeno.

LISTA ANEKSA

ANEKS 1

ANEKS 1A: MULTILATERALNI SPORAZUM O TRGOVINI ROBAMA

Opšti sporazum o carinama i trgovini iz 1994. godine
Sporazum o poljoprivredi
Sporazum o primjeni sanitarnih i fitosanitarnih mjera
Sporazum o tekstilu i odjeći
Sporazum o tehničkim barijerama trgovini
Sporazum o investicionim mjerama koje se odnose na trgovinu
Sporazum o primjeni člana VI Opšteg sporazuma o carinama i trgovini iz 1994. godine
Sporazum o primjeni člana VII Opšteg sporazuma o carinama i trgovini iz 1994. godine
Sporazum o kontroli robe prije isporuke
Sporazum o pravilima o porijeklu robe
Sporazum o procedurama izdavanja uvoznih dozvola
Sporazum o subvencijama i kompenzatornim mjerama
Sporazum o zaštitnim mjerama

ANEKS 1B: OPŠTI SPORAZUM O TRGOVINI USLUGAMA I ANEKSI

ANEKS 1C: SPORAZUM O TRGOVINSKIM ASPEKTIMA PRAVA INTELEKTUALNE SVOJINE

ANEKS 2

**DOGOVOR O PRAVILIMA I PROCEDURAMA
ZA RJEŠAVANJE SPOROVA**

ANEKS 3

MEHANIZAM ISPITIVANJA TRGOVINSKIH POLITIKA

ANEKS 4

PLURILATERALNI TRGOVINSKI SPORAZUMI⁵
Sporazum o trgovini civilnim vazduhoplovima
Sporazum o vladinim nabavkama
Međunarodni sporazum o mlijeku i mliječnim proizvodima
Međunarodni sporazum o goveđem mesu

⁵ Međunarodni sporazum o mlijeku i mliječnim proizvodima i Međunarodni sporazum o goveđem mesu prestali su da važe 1997. godine

ANEKS 1A**MULTILATERALNI SPORAZUMI O TRGOVINI ROBAMA***Opšta napomena u vezi interpretacije Aneksa 1A:*

U slučaju nastanka sukoba između odredbi Opšteg sporazuma o carinama i trgovini iz 1994. i odredbi nekog drugog sporazuma iz Aneksa 1A, koji je priložen uz Sporazum o osnivanju Svjetske trgovinske organizacije (o kojem se u sporazumima iz Aneksa 1A govori kao o “Sporazumu o STO “) kod rješavanja sukoba prednost će imati odredba tog drugog Sporazuma.

OPŠTI SPORAZUM O CARINAMA I TRGOVINI IZ 1994.

1. Opšti sporazum o carinama i trgovini iz 1994. godine (“GATT iz 1994”) sastoji se od:
 - (a) Odredbi Opšteg sporazuma o carinama i trgovini od 30. oktobra 1947. godine, koji je priložen Završnom dokumentu usvojenom na kraju drugog zasjedanja Pripremnog komiteta Konferencije Ujedinjenih nacija o trgovini i zaposlenosti (sa izuzećem Protokola o privremenoj primjeni), u prečišćenom tekstu, uz anekse i dopunjen izrazima pravnih instrumenata koji su stupili na snagu prije stupanja na snagu STO Sporazuma;
 - (b) Odredbi pravnih instrumenata, iznijetih u daljem tekstu, koje su stupile na snagu u okviru GATT-a iz 1947. prije stupanja na snagu Sporazuma o STO i to:
 - (i) protokola i potvrda koje se odnose na carinske koncesije;
 - (ii) protokola o pristupanju (sa izuzetkom odredbi (a) koje se odnose na privremenu primjenu i prestanak privremene primjene i (b) kojima se obezbjeđuje da se Dio II GATT-a iz 1947. primjenjuje privremeno u najvećem obimu koji neće biti u neskladu sa postojećim zakonskim propisima na dan stupanja na snagu protokola);
 - (iii) odluke o oslobađanju od obaveza koje su odobrene po osnovu člana XXV GATT-a iz 1994. i koje su još uvijek na snazi na dan stupanja na snagu Sporazuma o STO ⁶;
 - (iv) ostale odluke STRANA UGOVORNICA GATT-a iz 1947;
 - (c) Dolje utvrđenih dogovora:
 - (i) Dogovor o tumačenju člana II:1(b) Opšteg sporazuma o carinama i trgovini iz 1994;
 - (ii) Dogovor o tumačenju člana XVII Opšteg sporazuma o carinama i trgovini iz 1994;
 - (iii) Dogovor o platno-bilansnim odredbama Opšteg sporazuma o carinama i trgovini iz 1994;
 - (iv) Dogovor o tumačenju člana XXIV Opšteg sporazuma o carinama i trgovini iz 1994;
 - (v) Dogovor u vezi sa oslobađanjem od obaveza po osnovu Opšteg sporazuma o carinama i trgovini iz 1994;
 - (vi) Dogovor o tumačenju člana XXVIII Opšteg sporazuma o carinama i trgovini iz 1994; i
 - (d) Marakeški protokol uz GATT iz 1994. godine.
2. *Objašnjenja*
 - (a) Pozivanje na “strane ugovornice” u odredbama GATT-a iz 1994. će se

⁶ Oslobađanja koja obuhvata ova odredba su navedena u fusnoti 7 na strani 11 i 12 dijela II dokumenta MTN/FA od 15. decembra 1993, i dokumenta MTN/FA/Corr.6 od 21. marta 1994. Ministarska konferencija će na svojoj prvoj sjednici utvrditi revidiranu listu oslobađanja pokrivenih ovom odredbom kojoj će dodati sva odobrena oslobađanja po osnovu GATT-a iz 1947. nakon 15. decembra 1993. i prije stupanja na snagu STO Sporazuma, i iz nje isključiti oslobađanja koja su do tog vremena istekla.

smatrati da znači “članica”. Pozivanje na “manje razvijene strane ugovornice” i “razvijene Strane ugovornice” će se smatrati da znači “članica zemlja u razvoju” i “članica razvijena zemlja”. Izraz “izvršni sekretar” će se smatrati da znači “Generalni direktor STO”.

- (b) Pozivanje na STRANE UGOVORNICE koje djeluju zajedno u članovima XV:1, XV:2, XV:B, XXXVIII i u napomenama uz članove XII i XVIII i u odredbama o specijalizovanim deviznim sporazumima u članovima XV:2, XV:3, XV:6, XV:7 i XV:9 GATT-a iz 1994. se odnosi na STO. Ostale funkcije, koje se po osnovu odredbi GATT-a iz 1994. STRANE UGOVORNICE izražavaju zajednički, određuje Ministarska konferencija.
- (c) (i) Tekst GATT-a iz 1994. će biti autentičan na engleskom, francuskom i španskom jeziku.
- (ii) Tekst GATT-a iz 1994. na francuskom jeziku će biti podvrgnut jezičkoj redakciji izraza shodno Aneksu A dokumenta MTN.TNC/41.
- (iii) Autentičan tekst GATT-a iz 1994. na španskom jeziku će predstavljati tekst iz knjige IV serije knjiga Osnovnih instrumenata i odabranih dokumenata, uz jezičku redakciju shodno Aneksu B dokumenta MTN.TNC/41.
3. (a) Odredbe dijela II GATT-a iz 1994. se neće primjenjivati na mjere koje Članica preduzima u okviru posebne obavezne regulative koju je Članica usvojila prije nego što je postala strana ugovornica GATT-a iz 1947, a kojom se zabranjuje korišćenje, prodaja ili iznajmljivanje izgrađenih ili obnovljenih plovila u inostranstvu u komercijalne svrhe između tačaka u nacionalnim vodama ili u vodama ekskluzivne ekonomske zone. Ovo izuzeće se odnosi na: (a) nastavak ili hitno obnavljanje neusklađenih odredbi takve regulative; i (b) na mijanjanje neusklađenih odredbi takve regulative u obimu u kojem te izmjene ne umanjuju usklađenost odredbe sa Dijelom II GATT-a iz 1947. Ovo izuzeće je ograničeno na mjere koje se preduzimaju u okviru gore opisane regulative i koje su notifikovane i specificirane prije stupanja na snagu Sporazuma o STO. Ukoliko se takva regulativa kasnije mijenja na način da se umanjuje njena usaglašenost sa Dijelom II GATT-a iz 1994, ona se time više ne može svrstati u obuhvat ovog stava.
- (b) Ministarska konferencija će razmotriti ovo izuzeće, najkasnije u roku od pet godina nakon stupanja na snagu Sporazuma o STO, a nakon toga svake dvije godine sve dok je ovo izuzeće na snazi, u cilju utvrđivanja da li još postoje uslovi zbog kojih je izuzeće uvedeno.
- (c) Članica, čije su mjere obuhvaćene gore navedenim izuzećem, dužna je da godišnje podnosi detaljnu statističku notifikaciju, koja sadrži petogodišnji promjenljivi prosjek tekućih i očekivanih isporuka relevantnih plovila, kao i dodatne informacije o korišćenju, prodaji, iznajmljivanju ili popravci plovila obuhvaćenih ovim izuzećem.

- (d) Članica koja smatra da ovo izuzeće djeluje na način da opravdava recipročno i proporcionalno ograničavanje korišćenja, prodaje, iznajmljivanja ili opravke plovila izgrađenih na teritoriji Članice koja se poziva na izuzeće, biće slobodna da uvede isto izuzeće pod uslovom da ih prethodno notifikuje Ministarskoj konferenciji.
- (e) Ovo izuzeće ne utiče na rješenja koja se odnose na specifične aspekte regulative obuhvaćene ovim izuzećem, o kojima se pregovaralo u sektorskim sporazumima ili u nekim drugim forumima.

Dogovor o tumačenju člana II:1(b) Opšteg sporazuma o carinama i trgovini iz 1994.

Članice su se saglasile o sljedećem:

1. U cilju očuvanja transparentnosti zakonskih prava i obaveza koje proizilaze iz stava 1(b) člana II, priroda i obim bilo kojih "ostalih carina ili dažbina", koje se naplaćuju na obavezujuće carinske pozicije, kako je navedeno u pomenutom stavu ovog člana, biće registrovane u listi carinskih koncesija pridodatoj GATT-u iz 1994. uz onu carinsku poziciju na koju se primjenjuju. Podrazumjeva se da takvo registrovanje neće uticati na pravnu zasnovanost "ostalih carina ili dažbina".

2. Za potrebe člana II "ostale carine ili dažbine" će biti konsolidovane sa datumom 15. april 1994. "Ostale carine ili dažbine" će biti registrovane u liste koncesija na onim nivoima koji su bili u primjeni tog datuma. Prilikom svih sljedećih ponovnih pregovora o postojećoj ili novoj koncesiji, datum njene primjene za određenu carinsku poziciju, biće datum unošenja nove koncesije u odgovarajuću listu koncesija. Međutim, za potrebe iskazivanja datuma usvajanja instrumenta sa kojim je koncesija na bilo koju pojedinačnu carinsku poziciju prvi put unijeta u GATT iz 1947. ili GATT iz 1994, nastaviće se sa njegovim bilježenjem u koloni 6 lista carinskih koncesija.

3. "Ostale carine ili dažbine" će se registrovati u odnosu na sve carinske konsolidacije.

4. Kada se radi o carinskoj poziciji koja je prethodno bila predmet koncesije, nivo "ostalih carina ili dažbina" registrovanih u odgovarajuću listu koncesija, ne smije biti viši od nivoa koji je postojao u vrijeme kada je data koncesija prvi put unijeta u listu. Svaka Članica ima pravo da, u periodu od tri godine od datuma stupanja na snagu Sporazuma o STO, ili u periodu od tri godine od deponovanja kod generalnog direktora STO instrumenta koji listu u pitanju uključuje u GATT iz 1994, ukoliko ovaj posljednji period nastupi kasnije, dovede u sumnju legitimnost postojanja "ostalih carina ili dažbina", na osnovu toga da nijedna od takvih "ostalih carina ili dažbina" nije postojala u vrijeme prvobitne konsolidacije pozicije u pitanju, kao i da dovede u sumnju konzistentnost registrovanog nivoa bilo koje od "ostalih carina ili dažbina" sa predhodno konsolidovanim nivoom.

5. Registrovanje "ostalih carina ili dažbina" u liste obaveza ne smije dovesti u pitanje njihovu konzistentnost sa pravima i obavezama prema GATT-u iz 1994, osim onih na koje utiče stav 4. Sve Članice zadržavaju pravo da dovedu u sumnju konzistentnost bilo koje od "ostalih carina ili dažbina" sa takvim obavezama, i to u bilo koje vrijeme.

6. Za potrebe ovog Dogovora primjenjuju se odredbe članova XXII i XXIII GATT-a iz 1994. na način kako su one razrađene i kako se one primjenjuju po osnovu Dogovora o

rješavanju sporova.

7. “Ostale carine ili dažbine” izostavljene iz liste obaveza u vrijeme deponovanja instrumenta, koji uključuje listu u pitanju u GATT iz 1994. do momenta stupanja na snagu Sporazuma o STO, kod generalnog direktora STRANA UGOVORNICA GATT-a iz 1947. odnosno nakon stupanja na snagu Sporazuma o STO kod generalnog direktora STO, neće naknadno biti dodate listi, a ujedno bilo koja “ostala carina ili dažbina”, registrovana na nivou nižem od onog koji je važio na datum primjene, neće biti povećane do tog nivoa, osim ukoliko se takve dopune ili izmjene ne izvrše u roku od šest mjeseci od deponovanja instrumenta.

8. Odluka iz stava 2 u vezi sa datumom primjene svake pojedinačne koncesije u svrhe određene stavom 1(b) člana II GATT-a iz 1994. zamjenjuje odluku u vezi sa datuma primjene koja je donijeta 26. marta 1980. godine (BISD 27S/24).

Dogovor o tumačenju člana XVII Opšteg sporazuma o carinama i trgovini iz 1994.

Članice,

Konstatujući da se članom XVII regulišu obaveze Članica u pogledu aktivnosti državnih trgovinskih preduzeća o kojima se govori u stavu 1 člana XVII, a kojima se zahtijeva da aktivnosti državnih trgovinskih preduzeća budu konzistentne sa opštim principima nediskriminacije propisanim u GATT-u iz 1994. za vladine mjere koje utiču na uvoz i/ili izvoz privatnih trgovaca;

Konstatujući takođe da su Članice dužne poštovati svoje obaveze navedene u GATT-u iz 1994, a koje se odnose na one vladine mjere koje utiču na državna trgovinska preduzeća;

Potvrđujući da ovaj Dogovor nije u suprotnosti s osnovnim normama postupanja navedenim u članu XVII;

Dogovorile su se o sljedećem:

1. U cilju osiguranja transparentnosti aktivnosti državnih trgovinskih preduzeća, Članice su dužne da postojanje istih notifikuju kod Savjeta za trgovinu robama radi ispitivanja njihovog rada od strane radne grupe koja će biti osnovana shodno stavu 5 ovog člana, a u skladu sa sljedećom radnom definicijom:

“Vladina i nevladina preduzeća, uključujući i trgovinske direkcije, su ona kojima su dodjeljena isključiva ili specijalna prava i privilegije, uključujući statutarne ili zakonska ovlašćenja, u u čijem izvršavanju svojim kupovinama ili prodajama utiču na nivo ili porijeklo uvoza ili izvoza.”

Navedeni zahtjev za notifikacijom se ne odnosi na uvoz proizvoda koji su namijenjeni neposrednoj ili krajnjoj potrošnji za vladine potrebe ili potrebe gore definisanih preduzeća, ali se odnosi na uvoz proizvoda koji su namijenjeni preprodaji ili korišćenja u proizvodnji roba namijenjenih za prodaju.

2. Svaka Članica će, uzimajući u obzir odredbe ovog Dogovora, sprovesti ispitivanje svoje politike vezane za podnošenje notifikacija o državnim trgovinskim preduzećima Savjetu za trgovinu robama. U sprovođenju tog ispitivanja, svaka Članica bi trebalo da obrati posebnu pažnju potrebi osiguranja najveće moguće transparentnosti u svojim notifikacijama

da bi se time omogućila jasna procjena načina poslovanja i funkcionisanja notifikovanih preduzeća, kao i efekata njihovog poslovanja na međunarodnu trgovinu.

3. Notifikacije će biti sačinjene saglasno Upitniku o državnim trgovinskim preduzećima, koji je usvojen 24. maja 1960. (BISD 9S/184-185), s tim da se podrazumijeva da će članice notifikovati preduzeća o kojima se govori u stavu 1, bez obzira da li je uopšte došlo do faktičkog uvoza i/ili izvoza.

4. Svaka Članica koja ima razloga da vjeruje da neka druga Članica nije adekvatno ispunila svoju obavezu notifikovanja može to pitanje raspraviti sa odnosnom članicom. Ako se pitanje ne riješi na zadovoljavajući način, Članica koja je pokrenula pitanje može izvršiti kontranotifikaciju Savjetu za trgovinu robama, istovremeno informišući drugu Članicu, a u cilju da radna grupa osnovana na osnovu stava 5 razmotri takve notifikacije.

5. Osnovaće se radna grupa koja će u ime Savjeta za trgovinu robama ocjenjivati notifikacije i kontra-notifikacije. U svijetlu takvog ocjenjivanja i bez dovođenja u pitanje stava 4(c) člana XVII, Savjet za trgovinu robama može da sačini preporuke u pogledu adekvatnosti notifikacija i potrebe za daljim informacijama. U svijetlu primljenih notifikacija, radna grupa će takođe ispitivati i adekvatnost gore pomenutog upitnika o državnim trgovinskim preduzećima, kao i obuhvat državnih trgovinskih preduzeća notifikovanih po osnovu stava 1. Takođe će pripremiti i ilustrativnu listu koja će pokazati odnose između vlade i preduzeća, kao i vrste aktivnosti kojima se bave data preduzeća, a koja može biti relevantna za potrebe člana XVII. Podrazumijeva se da će Sekretarijat sačiniti, za potrebe radne grupe, opšti dokument o poslovanju državnih trgovinskih preduzeća koja imaju uticaja na međunarodnu trgovinu. Članstvo u radnoj grupi će biti otvoreno za sve Članice koje za to iskažu interes. Radna grupa će se po prvi put sastati u roku od godinu dana od stupanja na snagu Sporazuma o STO, a nakon toga najmanje jednom godišnje. Ona će jednom godišnje Savjetu za trgovinu robama podnositi izvještaj o svom radu⁷.

Dogovor o platno-bilansnim odredbama Opšteg sporazuma o carinama i trgovini iz 1994.

Članice

Uzimajući u obzir odredbe članova XII i XVIII:B GATT-a iz 1994. i Deklaracije o trgovinskim mjerama preduzetim iz platno-bilansnih razloga usvojene 28. novembra 1979. (BISD 26S/205-209, u daljem tekstu ovog Dogovora "Deklaracija iz 1979"), i u cilju pojašnjenja tih odredbi⁸;

Dogovorile su se o sljedećem:

⁷ Aktivnosti ove radne grupe biće koordinirane sa aktivnostima radne grupe predviđene u odjeljku III Ministarske odluke o procedurama notifikacija koja je usvojena 15. aprila 1994.

⁸ Ništa u ovom Dogovoru nema za cilj da izmijeni prava i obaveze Članica po osnovu članova XII i XVIII:B GATT-a iz 1994. Na odredbe članova XXII i XXIII GATT-a iz 1994 na način kako su iste razrađene i primjenjive po osnovu Dogovora o rješavanju sporova, može se pozvati u pogledu bilo kojeg pitanja koje proistekne iz primjene restriktivnih uvoznih mjera koje se preduzimaju iz platnobilansnih razloga.

Primjena mjera

1. Članice potvrđuju svoju obavezu da javno objave, što je prije moguće, vremenski raspored ukidanja restriktivnih trgovinskih mjera preduzetih iz platno-bilansnih razloga. Podrazumijeva se da takav vremenski raspored može biti izmjenjen na odgovarajući način da bi uzeo u obzir promjene u platno-bilansnoj situaciji. U slučaju kada javno ne objavi vremenski raspored, Članica mora da obezbijedi opravdane razloge za takav izostanak.

2. Članice potvrđuju svoju obavezu da daju prednost onim mjerama koje imaju najmanji efekat poremećaja trgovine. Smatra se da takve mjere (u daljem tekstu ovog Dogovora “na cijenama zasnovane mjere”) obuhvataju uvozne dažbine, zahtjeve za predhodnim uvoznim depozitima ili ostale ekvivalentne trgovinske mjere koje imaju uticaja na cijenu uvezene robe. Podrazumijeva se da Članica, nezavisno od odredbi člana II, može primjenjivati na cijenama zasnovane mjere u obimu koji prevazilazi obim carine navedene u njenoj listi carinskih koncesija. Pored toga, Članice će jasno i izričito navesti, u okviru notifikacione procedure predviđene ovim Dogovorom, iznos kojim, na cijeni zasnovana mjera prevazilazi iznos konsolidovane carinu.

3. Članica će težiti da izbjegne uvođenje novih kvantitativnih ograničenja, iz platno-bilansnih razloga, osim ako u kritičnoj platno-bilansnoj situaciji na cijenama zasnovane mjere ne mogu da zaustave naglo pogoršanje spoljne platežne sposobnosti. U slučajevima kada Članica primjenjuje kvantitativna ograničenja, pružiće opravdanja o razlozima zbog kojih na cijenama zasnovane mjere nijesu adekvatan instrument rješavanja platno-bilansne situacije. Članica koja nastavi primjenjivati kvantitativna ograničenja će u sukcesivnim konsultacijama navesti progres učinjen na planu značajnog smanjenja rasprostanjenosti i restriktivnog efekta takvih mjera. Podrazumijeva se da se na jedan isti proizvod ne može primjenjivati više od jednog tipa mjera restrikcije uvoza iz razloga zaštite platnog bilansa.

4. Članice potvrđuju da se restriktivne mjere uvoza iz razloga zaštite platnog bilansa mogu jedino primjenjivati u cilju kontrole opšteg nivoa uvoza i ne mogu da prevazilaze onaj nivo koji je neophodan da bi se riješilo pitanje platno-bilansne situacije. U cilju minimiziranja bilo kojeg slučajnog zaštitnog efekta, Članica će primjenjivati ograničenja na transparentan način. Organi Članice, zemlje uvoznice, pružiće adekvatno opravdanje u vezi kriterijuma koji su korišćeni da se odredi koji će se proizvod podvrgnuti ograničenjima. Članice mogu, u slučaju nekih strateških proizvoda, u skladu sa odredbama stava 3 člana XII i stava 10 člana XVIII, da isključe ili ograniče opštu primjenu vancarinskih dažbina ili nekih drugih mjera koje se primjenjuju iz razloga zaštite platnog bilansa. Pojam “strateški proizvodi” podrazumijeva proizvode koji zadovoljavaju osnovne potrošačke potrebe ili koji doprinose naporima Članice da poboljša svoju platno-bilansnu situaciju, kao što su kapitalna oprema ili inputi neophodni za proizvodnju. U administriranju kvantitativnih ograničenja Članica će koristiti diskrecione dozvole samo u slučajevima kada je to neophodno, i postepeno će ih ukidati. Pružiće se odgovarajuće opravdanje u vezi kriterijuma kojima se utvrđuju raspoložive količine ili vrijednosti uvoza.

Procedure za platno-bilansne konsultacije

5. Komitet za platno-bilansna ograničenja (u daljem tekstu ovog Dogovora “Komitet”) će obavljati konsultacije u cilju ispitivanja svih restriktivnih mjera uvoza uvedenih iz razloga zaštite platno-bilansnih razloga. Članstvo u Komitetu je otvoreno za sve Članice koje

izraze želju da učestvuju u njegovom radu. Komitet će se pridržavati procedura za obavljanje konsultacija o platno-bilansnim ograničenjima usvojenih 28. aprila 1970. (BISD 18S/48-53, u daljem tekstu ovog Dogovora kao “puna procedura za konsultacije”), uzimajući u obzir dolje utvrđene odredbe.

6. Članica koja primjenjuje nova ograničenja ili podiže opšti nivo postojećih ograničenja značajnom intezifikacijom mjera, započeće konsultacije sa Komitetom u roku od četiri mjeseca od usvajanja takvih mjera. Članica koja uvodi takve mjere može da zahtijeva da se konsultacije obave po osnovu stava 4(a) člana XII ili stava 12(a) člana XVIII, prema potrebi. Ukoliko do takvog zahtjeva ne dođe, predsjedavajući Komiteta će pozvati Članicu da održi takve konsultacije. Faktori koji u konsultacijama mogu biti ispitivani bi, između ostalog mogli da uključe uvođenje novih tipova restriktivnih mjera iz platno-bilansnih razloga, povećanje njihovog nivoa ili obuhvata proizvoda pod ograničenjima.

7. Sve restrikcije koje se primjenjuju iz platno-bilansnih razloga će biti predmet periodičnog ispitivanja u Komitetu, po osnovu stava 4(b) člana XII ili stava 12(b) člana XVIII, uzimajući u obzir mogućnost promjene periodičnosti konsultacija u dogovoru sa Članicom koja se konsultuje ili prema posebnoj proceduri ispitivanja koju može da preporuči Generalni savjet.

8. Konsultacije se mogu obaviti po pojednostavljanoj proceduri usvojenoj 19. decembra 1972. (BISD 20S/47-49, u daljem tekstu ovog Dogovora “pojednostavljena procedura konsultacija”), kada se radi o najmanje razvijenoj Članici ili Članici zemalji u razvoju, a u kojima su u toku naponi za liberalizacijom saglasno sa rasporedom koji je predložen Komitetu tokom prethodnih konsultacija. Procedure pojednostavljenih konsultacija se mogu koristiti i u slučajevima kada je Mehanizam ispitivanja trgovinske politike Članice zemlje u razvoju zakazana u istoj kalendarskoj godini u kojoj je određen datum za konsultacije. U takvim slučajevima se odluka o potrebi sprovođenja punog postupka konsultacija, donosi na osnovu faktora nabrojanih u stavu 8 Deklaracije iz 1979. Ne mogu se obaviti više od dvije sukcesivne konsultacije po pojednostavljanoj proceduri, osim u slučaju Članica najmanje razvijenih zemalja.

Notifikacije i dokumentacija

9. Članica će notifikovati Generalnom savjetu uvođenje ili bilo koju promjenu u primjeni mjera restrikcije uvoza iz razloga zaštite platnog bilansa, kao i izmjene u vremenskom rasporedu po osnovu stava 1, za objavljeno ukidanje takvih mjera. Značajne promjene će se notifikovati Generalnom savjetu prije njihove najave, a najkasnije u roku od 30 dana od njihove najave. Svaka Članica će, na godišnjoj osnovi, staviti na raspolaganje Sekretarijatu konsolidovanu notifikaciju, koja će u sebi sadržati sve promjene zakona, propisa, izjava u vezi politike ili javnih obavještenja, radi njenog razmatranja od strane Članica. Notifikacije treba da sadržati potpune informacije na nivou carinskih pozicija, o vrsti primjenjenih mjera, o kriterijumima koje su njeni administrativni organi koristili u primjeni, obuhvatu proizvoda i pogodnim trgovinskim tokovima.

10. Komitet može, na zahtjev bilo koje Članice, izvršiti ispitivanje notifikacije. Takva ispitivanja bi trebalo da budu ograničena na razjašnjenje specifičnih elemenata koji u sebi sadrži notifikacija ili na ispitivanje da li je potrebno obaviti konsultacije po osnovu stava 4(a) člana XII ili stava 12(a) člana XVIII. Članice koje imaju razloga da vjeruju da je druga Članica primijenila restriktivnu mjeru uvoza iz razloga zaštite platnog bilansa, mogu da pitaju o tome

iznesu pred Komitet. Predsjedavajući Komiteta će zahtijevati informaciju o mjeri i staviti je na raspolaganje ostalim Članicama. Bez dovođenja u pitanje prava bilo koje Članice Komiteta da zahtijeva odgovarajuće razjašnjenje u toku procesa konsultacija, pitanja se mogu podnijeti unaprijed radi njihovog razmatranja od strane Članice koja je u procesu konsultacija.

11. Članica koja se konsultuje će pripremiti polazni dokument za konsultacije koji bi trebalo, pored ostalih relevantnih informacija, da sadrži: (a) pregled platno-bilansne situacije i budućih izgleda u vezi sa njom, uključujući i razmatranje unutrašnjih i spoljnih faktora koji imaju uticaja na platno-bilansnu situaciju, i mjere domaće politike koje su preduzete u cilju obnavljanja ravnoteže na čvrstoj i trajnoj osnovi; (b) potpun opis ograničenja koja su primijenjena iz razloga zaštite platnog bilansa, njihov zakonski osnov i korake preduzete radi smanjenja slučajnih zaštitnih efekata; (c) mjere preduzete nakon posljednjih konsultacija u cilju liberalizacije uvoznih ograničenja, a u skladu sa zaključcima Komiteta; (d) plan ukidanja i postepenog napuštanja/ olakšanja preostalih ograničenja. Kada je to relevantno, mogu se koristiti informacije sadržane u ostalim notifikacijama ili izvještajima za STO. U okviru procedure pojednostavljenih konsultacija, Članica koja se konsultuje će podnijeti pismenu izjavu koja će sadržati osnovne informacije o elementima koje obuhvata polazni dokument.

12. Sekretarijat će, u cilju olakšanja konsultacija u Komitetu, pripremiti faktografski bazni dokument koji će obraditi različite aspekte plana konsultacija. U slučaju Članice zemlje u razvoju, dokument Sekretarijata će uključiti relevantan bazni i analitički materijal o uticaju spoljnotrgovinskog okruženja na platno-bilansnu situaciju i buduće izgleda Članice koja se konsultuje. Služba tehničke pomoći Sekretarijata će, na zahtjev Članice zemlje u razvoju, pomoći u pripremanju dokumentacije za konsultacije.

Zaključci platno-bilansnih konsultacija

13. Komitet će o obavljenim konsultacijama izvještavati Generalni savjet. U slučajevima konsultacija po punoj proceduri, izvještaj će naznačiti zaključke Komiteta o različitim elementima plana konsultacija, kao i činjenice i razloge na kojima se zaključci zasnivaju. Komitet će nastojati da u svoje zaključke uključi prijedloge preporuka koji imaju za cilj unapređenje primjene članova XII i XVIII:B Deklaracije iz 1979. i ovog Dogovora. U slučaju kada je predložen i vremenski raspored ukidanja restriktivnih mjera preduzetih iz razloga zaštite platnog bilansa, Generalni savjet može preporučiti da se za Članicu, koja se pridržava takvog rasporeda, smatra da zadovoljava svoje obaveze iz GATT-a iz 1994. U svim onim slučajevima kada je Generalni savjet sačinio posebne preporuke, prava i obaveze Članica će se cijeniti u svjetlu tih preporuka. U slučaju odsustva posebnih prijedloga u vezi sa preporukama Generalnog savjeta, zaključci Komiteta bi trebalo da sadrže različita mišljenja koja su iznijeta na Komitetu. U slučajevima korišćenja konsultacija po pojednostavljenoj proceduri, izvještaj će sadržati rezime najvažnijih pitanja o kojima se diskutovalo na Komitetu i odluku o tome da li se zahtijevaju konsultacije po punoj proceduri.

Dogovor o tumačenju člana XXIV Opšteg sporazuma o carinama i trgovini iz 1994.

Članice,

Imajući u vidu odredbe člana XXIV GATT-a iz 1994;

Priznajući da je od osnivanja GATT-a iz 1947. znatno porastao broj i značaj carinskih unija i zona slobodne trgovine i da one danas obuhvataju značajan dio svjetske trgovine;

Priznajući da jačanje integracija između privreda ugovornih strana u takvim sporazumima može doprinijeti širenju svjetske trgovine;

Priznajući takođe da se takav doprinos povećava ako se ukidanje carina i drugih restriktivnih trgovinskih propisa između teritorija koje ih čine proširi na ukupnu trgovinu, odnosno smanjuje ako bilo koji važniji sektor trgovine ostane isključen;

Potvrđujući da je cilj takvih sporazuma olakšavanje trgovine između teritorija koje ih čine, a ne podizanje prepreka trgovini ostalih Članica sa takvim teritorijama; i da se u njihovom osnivanju ili proširivanju u najvećem mogućem obimu izbjegne stvaranje negativnih efekata po trgovinu ostalih Članica;

Uvjerene takođe da je potrebno ojačati efikasnost djelovanja Savjeta za trgovinu robama u ispitivanju sporazuma notifikovanih prema članu XXIV, i to na način da se pojasne kriterijumi i procedure ocjene novih ili proširenih sporazuma i da se unaprijedi transparentnost svih sporazuma po osnovu člana XXIV;

Uviđajući potrebu za jedinstvenim tumačenjem obaveza Članica prema stavu 12 člana XXIV;

Saglasile su se o sljedećem:

1. Carinske unije, zone slobodne trgovine i prelazni sporazumi koji vode osnivanju carinske unije ili zone slobodne trgovine, da bi bili saglasni sa članom XXIV moraju, *inter alia*, zadovoljiti odredbe stavova 5, 6, 7, i 8 tog člana.

Član XXIV: 5

2. Prema stavu 5(a) člana XXIV procjena opšte rasprostranjenosti carina i ostalih trgovinskih propisa koji se primjenjuju prije i nakon osnivanja carinske unije će u vezi sa carinama i dažbinama biti zasnovana na ukupnoj procjeni ponderisanih prosječnih carinskih stopa i naplaćenih carina. Ova procjena će se zasnivati na statistici uvoza za prethodni reprezentativni period, koji će obezbijediti carinska unija, i to za svaku pojedinačnu carinsku poziciju iskazano u vrijednosnim i količinskim pokazateljima, te sa raspodjelom po zemljama porijekla – zemljama Članicama STO. Sekretarijat će izračunati ponderisane prosječne carinske stope kao i naplaćene carine saglasno metodologiji koja je korišćena u ocjeni carinskih ponuda tokom Urugvajске runde multilateralnih trgovinskih pregovora. U tu svrhu, carine i dažbine koje budu uzete u obzir, će biti stvarno primijenjene carinske stope. Podrazumjeva se da se za potrebe ukupne procjene rasprostranjenosti ostalih trgovinskih propisa, za koje je otežana kvantifikacija i agregacija, može zahtijevati ispitivanje pojedinačnih mjera, propisa, proizvoda i trgovinskih tokova obuhvaćenih integracijom.

3. “Razuman vremenski period” o kojem se govori u stavu 5(c) člana XXIV, samo u izuzetnim slučajevima može biti duži od 10 godina. U slučajevima kada Članice, koje su pristupile jednom od prelaznih sporazuma, smatraju da period od 10 godina nije dovoljan, obezbijediće Savjetu za trgovinu robama puno objašnjenje potrebe za dužim periodom.

Član XXIV:6

4. Stavom 6 člana XXIV se utvrđuje procedura koja se mora poštovati u slučaju kada Članica koja pristupa stvaranju carinske unije predlaže povećanje obavezujućih carinskih stopa. U tom smislu Članice potvrđuju da procedure utvrđene u članu XXVIII, kao što je razrađeno u smjernicama usvojenim 10. novembra 1980. (BISD 27S/26-28) i u Dogovoru o tumačenju člana XXVIII GATT-a iz 1994, treba započeti prije nego se izmjene ili povuku carinske koncesije nakon stvaranja carinske unije ili prelaznog sporazuma koji vodi stvaranju carinske unije.

5. Ovim pregovorima će se pristupiti u dobroj vjeri sa ciljem postizanja zadovoljavajućeg kompenzatornog poravnanja za sve strane. U tim će se pregovorima, a na osnovu zahtjeva u stavu 6 člana XXIV, voditi briga o smanjivanju carina za iste carinske pozicije kao što su to učinili drugi osnivači carinske unije nakon njenog formiranja. Ukoliko takva smanjenja nijesu dovoljna da obezbijede potrebna kompenzatorna poravnanja, carinska unija će ponuditi kompenzaciju koja može biti u obliku smanjivanja carina na ostalim carinskim pozicijama. Takvu ponudu će razmisliti one Članice koje imaju pravo pregovaranja o konsolidacijama koje se mijenjaju ili ukidaju. Ako se ponuđeno kompenzatorno poravnanje i dalje smatra neprihvatljivim, pregovore treba nastaviti. U slučaju da uprkos naporima, pregovori o kompenzatornom poravnanju, saglasni sa članom XXVIII kako je on razrađen u Dogovoru o tumačenju člana XXVIII GATT-a iz 1994, ne rezultiraju postizanjem sporazuma u razumnom roku od momenta započinjanja pregovora, carinska unija će uprkos tome biti slobodna da izmijeni ili povuče koncesije. Članice koje su time pogođene će, saglasno sa članom XXVIII, biti slobodne da povuku veći dio ekvivalentnih koncesija.

6. GATT iz 1994. ne nameće obaveze Članicama koje imaju koristi od smanjenja carina kao posljedice formiranja carinske unije ili prelaznog sporazuma koji vodi formiranju carinske unije, da obezbijede kompenzatorna poravnanja svojim osnivačima.

Ispitivanje carinskih unija i zona slobodne trgovine

7. Radna grupa će ispitati sve notifikacije sačinjene prema stavu 7(a) člana XXIV u svijetlu relevantnih odredbi GATT-a iz 1994. i stava 1 ovog Dogovora. Radna grupa će podnijeti izvještaj Savjetu za trgovinu robama o rezultatima svog ispitivanja. Savjet za trgovinu robama može da podnese preporuke Članicama, ukoliko to bude smatrao potrebnim.

8. U pogledu prelaznih sporazuma, radna grupa može u svom izvještaju da pruži odgovarajuće preporuke u vezi sa predloženim vremenskim rasporedom, kao i mjerama potrebnim za potpuno formiranje carinske unije ili zone slobodne trgovine. Ukoliko je to neophodno, radna grupa može tražiti dalje ispitivanje sporazuma.

9. Članice, učesnice prelaznog sporazuma, će notifikovati Savjetu za trgovinu robama bitne promjene plana i rasporeda koje su sadržane u prelaznom sporazumu, koji će ih, ukoliko se to zahtjeva preispitati.

10. Ukoliko prelazni sporazum koji je notifikovan po osnovu stava 7(a) člana XXIV, ne sadrži ni plan ni raspored, što je u suprotnosti sa stavom 5(c) člana XXIV, radna grupa će u svom izvještaju preporučiti takav plan i raspored. Strane neće staviti na snagu ili dopustiti održavanje takvog sporazuma, što može da bude slučaj, ako ga nijesu spremne izmijeniti u skladu sa ovim preporukama. Biće donijete odredbe povodom narednog ispitivanja primjene preporuka.

11. Carinske unije i osnivači zona slobodne trgovine će periodično izvještavati Savjet za trgovinu robama o funkcionisanju relevantnog sporazuma, kako su to STRANE UGOVORNICE GATT-a iz 1947. predvidjele svojim uputstvima o sprovođenju određenog sporazuma datim Savjetu GATT-a iz 1947. u vezi izvještaja o regionalnim sporazumima (BISD 18S/38). Strane učesnice su dužne podnositi izvještaje o značajnijim promjena i/ili razvojinama unutar sporazuma, čim one nastanu.

Rješavanje sporova

12. Na odredbe članova XXII i XXIII GATT-a iz 1994, na način kako su one razrađene i kako se one primjenjuju u Dogovoru o rješavanju sporova, moguće je pozvati se u vezi sa svakim pitanjem oko primjene odredbi člana XXIV, koje se odnose na carinske unije, zone slobodne trgovine i prelazne sporazume koji vode stvaranju carinske unije i/ili zone slobodne trgovine.

Član XXIV:12

13. Svaka Članica je prema GATT-u iz 1994. u potpunosti odgovorna za poštovanje svih odredbi GATT-a iz 1994, i preduzeće sve razumne raspoložive mjere da osigura isto takvo poštovanje od strane regionalnih i lokalnih organa vlasti unutar svoje teritorije.

14. Na odredbe članova XXII i XXIII GATT-a iz 1994, na način kao što su one razrađene i primijenjene u Dogovoru o rješavanju sporova moguće je pozvati se u pogledu mjera koje utiču na pridržavanje GATT-a iz 1994, a koje preduzimaju regionalni ili lokalni organi vlasti u okviru teritorije Članice. Kada Tijelo za rješavanje sporova utvrdi da odredba GATT-a iz 1994. nije poštovana, odgovorna Članica će preuzeti mjere koje smatra razumnim i dostupnim da osigura njeno poštovanje. U slučajevima kada nije moguće osigurati takvo poštovanje, primjenjuju se odredbe o kompenzacijama i suspenziji koncesija ili drugih obaveza.

15. Svaka Članica se obavezuje da odobri dobronamjerno razmatranje i adekvatnu mogućnost za konsultovanje u vezi bilo kojeg izlaganja koje iznosi neka druga Članica povodom mjera koje utiču na funkcionisanje GATT-a iz 1994, a koje su preduzete na teritoriji prethodne Članice.

Dogovor u vezi sa oslobađanjem od obaveza po osnovu Opšteg sporazuma o carinama i trgovini iz 1994.

Članice su se saglasile o sljedećem:

1. Zahtjev za oslobađanje ili produženje postojećeg oslobađanja od obaveza će sa-

držati mjere koje Članica namjerava da preduzme, specifične ciljeve politike koju Članica namjerava da slijedi i razloge koji sprečavaju Članicu da postigne ciljeve svoje politike primjenom mjera koje su u skladu sa njenim obavezama prema GATT-u iz 1994.

2. Bilo koje oslobađanje od obaveza koje važe na dan stupanja na snagu STO Sporazuma biće ukinuta, osim u slučaju produženja saglasno sa gore navedenom procedurom i onom iz članu IX STO Sporazuma, na dan njihovog isteka ili u roku od dvije godine od datuma stupanja na snagu STO Sporazuma, u zavisnosti koji prije stupi na snagu.

3. Bilo koja Članica koja smatra da su koristi, koje po nju proizilaze iz GATT-a iz 1994, poništene ili ograničene kao rezultat:

- (a) propusta Članice, kojoj je odobreno oslobađanje od obaveze, da poštuje rokove ili uslove oslobađanja, ili
- (b) primjene mjera saglasno rokovima i uslovima oslobađanja, može se pozvati na primjenu odredbi člana XXIII GATT-a iz 1994. na način kao što su one razrađene i primijenjene u Dogovoru o rješavanju sporova.

Dogovor o tumačenju člana XXVIII Opšteg sporazuma o carinama i trgovini iz 1994.

Članice su se ovim saglasile o sljedećem:

1. U svrhu izmjene ili povlačenja koncesije, Članica čije učešće izvoza pod uticajem koncesije (tj. izvoza proizvoda na tržište Članice koja vrši izmjenu ili povlačenje date koncesije) najviše učestvuje u njenom ukupnom izvozu, smatraće se da ima interes glavnog snabdjevača, osim ukoliko već ne posjeduje početno pravo pregovaranja ili interes glavnog snabdjevača saglasno stavu 1 člana XXVIII. Međutim, dogovoreno je da će Savjet za trgovinu robama ovaj stav preispitati pet godina nakon stupanja na snagu STO Sporazuma u cilju odlučivanja da li je ovaj kriterijum djelovao na zadovoljavajući način da osigura preraspodjelu prava pregovaranja u korist malih i srednjih Članica izvoznica. Ukoliko to nije slučaj, razmatraće se moguće poboljšanje uključujući, u svijetlu dostupnosti adekvatnih podataka, usvajanje kriterijuma zasnovanog na učešću izvoza pod uticajem koncesije u ukupnom izvozu datog proizvoda na sva tržišta.

2. Kada Članica smatra da posjeduje interese glavnog snabdjevača prema uslovima stava 1, saopštiće svoj zahtjev u pismenoj formi, uz potreban dokaz, onoj Članici koja predlaže izmjenu ili povlačenje koncesije, uz istovremenu notifikaciju Sekretarijatu. U ovim slučajevima se primjenjuju odredbe stava 4 Procedure za pregovore po osnovu člana XXVIII, usvojene 10. novembra 1980. (BIST 27S/26-28).

3. Kod određivanja koje Članice imaju interes glavnog snabdjevača (bilo prema odredbama stava 1 gore ili stav 1 člana XXVIII) ili koje imaju značajan interes, uzeće se u obzir samo trgovina dotičnim proizvodom koja se obavlja po principu najpovlašćenije nacije. Međutim, trgovina pogođenim proizvodom koja se obavlja po neugovorenim preferencijalima, takođe će biti uzeta u obzir, ukoliko je takav njen preferencijalni tretman prestao da važi, čime se i on svrstava u trgovinu po principu najpovlašćenije nacije, u toku pregovora o izmjeni ili povlačenju koncesije, ili će postati trgovina takvog karaktera zaključenjem tih pregovora.

4. Kada se mijenja ili povlači carinska koncesija za novi proizvod (tj. proizvod za

koji ne postoje raspoloživi statistički podaci o trgovini u posljednje tri godine), smatraće se da Članica, koja ima početno pravo pregovaranja o carinskoj poziciji sadašnje ili ranije klasifikacije proizvoda, ima inicijalno pravo pregovaranja o koncesiji u pitanju. Kod određivanja interesa glavnog snabdjevača ili značajnog interesa, kao i izračunavanje kompenzacije, uzeće se u obzir, *inter alia*, proizvodni kapacitet i investiranje u proizvod pod koncesijom od strane Članice izvoznice, procjena rasta izvoza, kao i predviđanje kretanja tražnje za proizvodom u Članici uvoznici. Za potrebe ovog stava pojam “novi proizvod” podrazumijeva uključivanje carinske oznake koja je nastala dijeljenjem postojeće carinske pozicije.

5. Kada se radi o Članici koja smatra da ima interes glavnog snabdjevača ili značajan interes prema stavu 4, saopštiće svoj zahtjev u pismenoj formi, uz potreban dokaz, onoj Članici koja predlaže izmjenu ili povlačenje koncesije, uz istovremeno podnošenje notifikacije Sekretarijatu. U ovim slučajevima se primjenjuju odredbe stava 4 gore pomenute Procedure za pregovore po osnovu člana XXVIII.

6. U slučajevima kada se neograničena carinska koncesija zamjenjuje carinskom kvotom, utvrđeni iznos kompenzacije treba da prevazilazi iznos trgovine na koji će izmjena koncesije stvarno uticati. Osnova za izračunavanja kompenzacije treba da bude iznos za koji predviđanja budućeg razvoja trgovinske prevazilazile nivo kvote. Podrazumijeva se da izračunavanje predviđanja budućeg razvoja trgovine treba da bude zasnovano na većem od sljedeća dva pokazatelja:

- (a) prosjek godišnjeg obima trgovine u najskorijem trogodišnjem reprezentativnom periodu, uvećan za godišnju stopu rasta uvoza u istom periodu, ili za 10% zavisno od toga šta je veće, ili
- (b) obimu trgovine u najbližoj godini uvećan za 10%.

Obaveze Članice u vezi sa kompenzacijom ni u kom slučaju neće prevazilaziti ono što bi značilo potpuno povlačenje koncesije.

7. Svakoj Članici koja ima interes glavnog snabdjevača, bilo prema odredbama stava 1 gore ili stava 1 člana XXVIII, u vezi sa koncesijom koja se mijenja ili povlači, biće dodijeljeno inicijalno pravo pregovaranja na kompenzatorne koncesije, osim ukoliko dotične Članice nijesu dogovorile neku drugačiju formu kompenzacija.

Marakeški protokol uz Opšti sporazum o carinama i trgovini iz 1994.

Članice,

Završivši pregovore u okviru GATT-a iz 1947, saglasno Ministarskoj deklaraciji o Urugvajskoj rundi,

Saglasile su se o sljedećem:

1. Lista obaveza koja je priložena ovom Protokolu, a odnosi se na pojedinu zemlju Članicu, će postati njena lista obaveza GATT-a iz 1994. u odnosu na tu članicu, i to datumom stupanja na snagu Sporazuma o STO za tu članicu. Bilo koja lista obaveza koja se podnese u skladu sa Ministarskom odlukom o mjerama u korist najmanje razvijenih

zemalja, smatraće se da je priložena uz ovaj Protokol.

2. Smanjenja carina, prihvaćena od svih Članica, primjenjivaće se u pet jednakih godišnjih stopa smanjenja, osim ukoliko nije drugačije specificirano u listi obaveza Članice. Prvo takvo smanjenje stupiće na snagu na dan stupanja na snagu Sporazuma o STO, a svako sljedeće smanjenje 1. januara svake naredne godine, s tim da će finalna stopa smanjenja stupiti na snagu najkasnije četiri godine nakon stupanja na snagu Sporazuma o STO, osim ukoliko nije drugačije specificirano u listi obaveza Članice. Ako u listama obaveza Članice koja pristupa Sporazumu o STO nakon njegovog stupanja na snagu nije drugačije određeno, Članica će na dan kada Sporazum kod nje stupa na snagu, proglasiti važećim sva već učinjena smanjenja stopa kao i smanjenja koja bi Članica prema prethodnoj rečenici bila dužna učiniti važećim na dan 1. januara sljedeće godine, a uz to će proglasiti važećim i sva preostala smanjenja stopa prema listama obaveza specificiranim u prethodnoj rečenici. Stope smanjenja u svakoj fazi treba da budu zaokružene na jednu decimalu. Za poljoprivredne proizvode, a prema definiciji iz člana 2 Sporazuma o poljoprivredi, redosljed smanjenja će se sprovesti kako je to specificirano u odgovarajućim djelovima lista obaveza.

3. Primjena koncesija i obaveza sadržanih u listama obaveza priloženim uz ovaj Protokol, po zahtjevu, će biti predmet multilateralnih ispitivanja od strane Članica. Ovo ispitivanje ne može dovesti u pitanje prava i obaveze Članica po osnovu sporazuma sadržanih u Aneksu 1A Sporazuma o STO.

4. Nakon što lista obaveza koja se odnosi na pojedinu Članicu, a koja je priložena uz ovaj Protokol, postane lista obaveza GATT-a iz 1994. saglasno sa odredbama stava 1 gore, svaka Članica će biti slobodna da u bilo koje vrijeme zadrži ili povuče, u cjelini ili djelimično, koncesiju iz takve liste, a koja se odnosi na bilo koji proizvod čiji je glavni snabdjevač neka druga učesnica Urugvajске runde, čija lista obaveza još nije postala lista obaveza GATT-a iz 1994. Međutim, takva akcija može da se preduzme tek nakon što se Savjetu za trgovinu robama dostavi obavještenje u pismenoj formi o povlačenju ili zadržavanju koncesije i tek nakon obavljenih konsultacija koje je zatražila bilo koja Članica čija je lista obaveza postala lista obaveza GATT-a iz 1994, a koja ima značajan interes u vezi sa proizvodom o kojem je riječ. Bilo koja koncesija, tako zadržana ili povučena primjenjivaće se od momenta kada lista obaveza Članice, koja posjeduje interes glavnog snabdjevača, postane njena lista obaveza GATT-a iz 1994.

5.

- (a) Bez dovođenja u pitanje odredbi stava 2 člana 4 Sporazuma o poljoprivredi, za potrebe pominjanja u stavovima 1:(b) i 1(c) člana II GATT-a iz 1994. datuma tog Sporazuma, datum primjene za bilo koji proizvod koji je predmet koncesije obuhvaćene u listi koncesija priloženoj uz ovaj Protokol, biće datum ovog Protokola.
- (b) U vezi sa datumom samog Sporazuma u stavovima 6(a) člana II GATT-a iz 1994, datum primjene liste koncesija priloženih uz ovaj Protokol, biće datum ovog Protokola.

6. U slučaju izmjene ili povlačenja koncesija koje se odnose na necarinske mjere sadržane u dijelu III lista obaveza, primjenjivaće se odredbe člana XXVIII GATT-a iz 1994. i Procedure za pregovore po osnovu člana XVIII usvojene 10. novembra 1980. (BISD 27S/26-28). Ovo neće dovoditi u pitanje prava i obaveze Članica po osnovu GATT-a iz 1994.

7. U slučaju da lista obaveza priložena uz ovaj Protokol razultira za bilo koji proi-

zvod manje povoljnim tretmanom od onog koji je isti proizvod uživao u listama obaveza GATT-a iz 1947, a prije stupanja na snagu Sporazuma o STO, smatraće se da je Članica, na koju se lista obaveza odnosi, preduzela odgovarajuću akciju koja bi bila neophodna po osnovu relevantnih odredbi člana XXVIII GATT-a iz 1947. ili 1994. Odredbe ovog stava se primjenjuju samo na Egipat, Peru, Južnu Afriku i Urugvaj.

8. Ovdje priložene liste obaveza su autentične na engleskom, francuskom i španjskom jeziku, kako je to specificirano u svakoj listi obaveza ponaosob.

9. Datum ovog Protokola je 15. april 1994.

SPORAZUM O POLJOPRIVREDI

Članice,

Odlučivši da uspostave osnovu za početak procesa reforme trgovine poljoprivrednim proizvodima u skladu sa ciljevima pregovora koji su utvrđeni u Deklaraciji iz Punta del Este;

Podsjećajući da je njihov dugoročni cilj, utvrđen prilikom Srednjoročne ocjene Urugvajске runde, “uspostavljanje pravednog i tržišno orijentisanog sistema trgovine poljoprivrednim proizvodima, i da proces reforme treba započeti putem pregovora o preuzimanju obaveza u vezi sa subvencionisanjem i zaštitom, i putem uspostavljanja čvršćih i operativno efikasnijih pravila i mjera u okviru GATT-a”;

Podsjećajući dalje “da je gore naveden dugoročan cilj da se obezbijedi značajno progresivno smanjenje subvencija i zaštite u poljoprivredi u dogovorenom vremenskom periodu, što bi trebalo da dovede do ispravljanja i sprečavanja ograničenja i poremećaja na svjetskim tržištima poljoprivrednih proizvoda”;

Obavezujući se da preuzmu posebne obaveze u svakoj od sljedećih oblasti: pristup tržištu, domaća podrška, izovna konkurencija, te da se postigne sporazum o sanitarnim i fitosanitarnim pitanjima;

Saglasile su se da će u primjeni svojih obaveza u vezi pristupa tržištu, Članice razvijene zemlje, u potpunosti uzeti u obzir specifične potrebe i uslove Članica zemalja u razvoju, obezbjeđujući poboljšanje mogućnosti i uslova za pristup poljoprivrednim proizvodima od posebnog interesa za takve zemlje, uključujući u to i najveću liberalizaciju trgovine tropskim poljoprivrednim proizvodima, na način kako je to dogovoreno tokom Srednjoročnog ispitivanja, kao i za pristup proizvodima od posebnog značaja za preusmjerenje proizvodnje od uzgajanja nezakonitih opojnih kultura;

Konstatujući da bi obaveze u okviru programa reforme trebalo da budu sprovedene na pravičan način kod svih Članica, uzimajući u obzir netrgovinska pitanja uključujući tu obezbjeđivanje osnovnih životnih namirnica i potrebu zaštite životne sredine; uzimajući takođe u obzir da je poseban i povoljniji tretman za zemlje u razvoju sastavni element pregovora, i uzimajući u obzir moguće negativne efekte primjene programa reforme na najmanje razvijene zemlje i zemlje u razvoju neto uvoznice hrane;

Složile su se o sljedećem:

DIO I

Član 1

Definicije

U ovom Sporazumu, osim ukoliko kontekst ne zahtijeva drugačije:

- (a) “zbirna mjera podrške” i “AMS” znači godišnji nivo podrške, izražen u novčanim iznosima, odobren za neki poljoprivredni proizvod proizvo-

đačima osnovnog poljoprivrednog proizvoda, ili proizvodno nespecifična podrška koja je generalno odobrena poljoprivrednim proizvođačima, osim podrške koja je odobrena u okviru programa koji se kvalifikuju kao izuzeća od obaveze smanjenja prema Aneksu 2 ovog Sporazuma, a radi se:

- (i) podrsci tokom baznog perioda, navedenom u odgovarajućim tabelama pratećeg materijala, koji je napomenom uključen u dio IV liste obaveza određene Članice; i
 - (ii) u vezi sa podrškom tokom bilo koje godine perioda primjene i nakon njega, izračunatom saglasno odredbama Aneksa 3 ovog Sporazuma i uzimajući u obzir podatke i metodologiju korišćenu u tabelama pratećeg materijala, koji je napomenom uključen u dio IV liste obaveza Članice;
- (b) “osnovni poljoprivredni proizvod” u odnosu na obaveze u vezi domaće podrške definiše se kao proizvod koji je što je moguće bliži prvom mjestu prodaje, kako je navedeno u listi obaveza Članice i u odgovarajućem pratećem materijalu;
- (c) “budžetski izdaci” ili “izdaci” uključuju odustajanja od naplate prihoda;
- (d) “ekvivalentna mjera podrške” znači godišnji nivo podrške, iskazan u novčanim iznosima, koji se odobrava proizvođačima osnovnog poljoprivrednog proizvoda kroz primjenu jedne ili više mjera, čije je izračunavanje primjenom AMS metodologije neostvarljivo, osim podrške koja je odobrena u okviru programa koji se kvalifikuju kao izuzeća od obaveze smanjenja po osnovu Aneksa 2 ovog Sporazuma, a koja je:
- (i) u vezi sa podrškom tokom baznog perioda, navedenom u odgovarajućim tabelama pratećeg materijala, koji je napomenom uključen u Dio IV liste obaveza Članice;
 - (ii) u vezi sa podrškom tokom bilo koje godine perioda primjene i nakon njega, izračunatom saglasno sa odredbama Aneksa 4 ovog Sporazuma i uzimajući u obzir podatke i metodologiju korišćenu u tabelama pratećeg materijala koji je napomenom uključen u Dio IV liste obaveza Članice;
- (e) “izvozne subvencije” se odnose na subvencije zavisne od izvoznih rezultata, uključujući i izvozne subvencije navedene u članu 9 ovog Sporazuma;
- (f) “period primjene” znači šestogodišnji period koji počinje 1995. godine, osim što za potrebe člana 13 on znači devetogodišnji period koji započinje 1995. godine;
- (g) “koncesije pristupa tržištu” uključuju sve obaveze u vezi pristupa tržištu koje su preuzete saglasno ovom Sporazumu;
- (h) “ukupna zbirna mjera podrške” i “ukupan AMS” znači sumu ukupne domaće podrške koja je odobrena u korist poljoprivrednih proizvođača, a izračunata kao suma svih zbirnih mjera podrške za osnovne poljoprivredne proizvode, svih zbirnih mjera podrške koje nijesu namijenjene pojedinačnom proizvodu i svih ekvivalentnih mjera podrške za poljoprivredne proizvode, i koja je:
- (i) u vezi sa podrškom odobrenom tokom baznog perioda (tj.

- “osnovni ukupan AMS”) i maksimalnom podrškom dozvoljenom tokom bilo koje godine perioda primjene ili nakon (tj. “godišnji i konačni nivo preuzetih obaveza”), kao što je navedeno u Dijelu IV liste obaveza Članice; i
- (ii) u vezi sa nivoom stvarno odobrene podrške tokom bilo koje godine perioda primjene i nakon njega (tj. “tekući ukupan AMS”), izračunato saglasno sa odredbama ovog Sporazuma, uključujući član 6, i podacima i metodologijom koja je korišćena u tabelama pratećeg materijala, uključenog napomenom u dio IV liste obaveza određene Članice;
- (i) “godina” u stavu (f) gore i u vezi sa posebnim obavezama Članica, odnosi se na kalendarsku, finansijsku ili tržišnu godinu navedenu u listi obaveza koja se odnosi na tu Članicu.

Član 2

Obuhvat proizvoda

Ovaj Sporazum se primjenjuje na proizvode navedene u Aneksu 1 uz ovaj Sporazum, koji se u daljem tekstu navode kao poljoprivredni proizvodi.

DIO II

Član 3

Uključivanje koncesija i obaveza

1. Obaveze u vezi sa domaćom podrškom i izvoznim subvencijama u Dijelu IV liste obaveza Članice predstavljaju obaveze u vezi sa ograničavanjem subvencija i time čine sastavni dio GATT-a iz 1994.
2. Shodno odredbama člana 6, Članica neće odobriti podršku u korist domaćih proizvođača iznad nivoa obaveza navedenih u Odjeljku I, dio IV, svoje liste obaveza.
3. Shodno odredbama stava 2(b) i 4 člana 9, Članica neće odobriti izvozne subvencije, navedene u stavu 1 člana 9, poljoprivrednim proizvodima ili grupama proizvoda navedenim u Odjeljku II dijela IV njene liste obaveza koje su iznad nivoa budžetskih izdataka i nivoa obaveza vezanih za količinu, navedenim u tom Odjeljku, i neće odobriti takve subvencije za poljoprivredne proizvode koji nijesu navedeni u tom Odjeljku njene liste obaveza.

DIO III

Član 4

Pristup tržištu

1. Koncesije u vezi sa pristupom tržištu sadržane u listama obaveza odnose se na carinske konsolidacije i carinska sniženja, kao i na ostale obaveze u vezi sa pristupom tržištu kako su date obaveze u njima navedene.
2. Članice neće održavati, pribjegavati ili ponovo uvoditi one mjere koje su morale pretvoriti

u obične carinske dažbine⁹, osim ukoliko nije drugačije regulisano članom 5 i Aneksom 5.

Član 5

Odredbe o posebnoj zaštiti

1. Bez obzira na odredbe stava 1(b) člana II GATT-a iz 1994, svaka Članica može da pribjegne primjeni niže navedenih odredbi stava 4 i 5 kada se radi o uvozu nekog poljoprivrednog proizvoda, u vezi kojeg su mjere pomenute u stavu 2 člana 4 ovog Sporazuma, bile konvertovane u obične carinske dažbine, i koji je označen u listi obaveza date Članice sa oznakom "SSG", čime on postaje proizvod koji podliježe koncesiji u vezi sa kojom se može vršiti pozivanje na odredbe ovog člana, a pod uslovom da:

- (a) obim uvoza tog proizvoda koji ulazi na carinsku teritoriju Članice koja je odobrila koncesiju tokom bilo koje godine, prelazi pokretački nivo koji je vezan za postojeću mogućnost pristupa tržištu, na način kako je određeno stavom 4; ili, ali ne istovremeno
- (b) cijena, po kojoj taj proizvod može da uđe na carinsku teritoriju Članice koja je odobrila koncesiju, a koja je utvrđena na bazi c.i.f. uvozne cijene date isporuke izražene u domaćoj valuti, spušta ispod granične cijene koja je jednaka referentnoj prosječnoj cijeni za dati proizvod u periodu od 1986. do 1988.¹⁰

2. Uvoz po osnovu tekućih obaveza i obaveza o minimalnom pristupu, kao dio koncesije iz stava 1 gore biće uzet u obzir u cilju određivanja obima uvoza potrebnog za pozivanje na odredbe podstava 1(a) i stava 4, s tim da uvoz u okviru takvih obaveza neće biti na udaru nijedne dodatne carine propisane bilo po osnovu podstava 1(a) i stava 4 ili podstava 1(b) i stava 5.

3. Svaka isporuka datog proizvoda, koja se nalazi na putu do odredišta po osnovu ugovora sklopljenog prije nego što je uvedena dodatna carinska dažbina po osnovu podstava 1(a) i stava 4, izuzeta je od plaćanja takve dodatne carine, pod uslovom da se takve isporuke mogu uračunati u obim uvoza tog proizvoda tokom nastupajuće godine u svrhu primjene odredbi podstava 1(a) u toj godini.

4. Bilo koja dodatna carina koja se primjenjuje prema podstavu 1(a) biće na snazi samo do kraja godine u kojoj je uvedena i može biti ubirana u iznosu koji ne premašuje jednu trećinu iznosa redovne carine, koja je bila na snazi u godini u kojoj je ta mjera preduzeta. Pokretački nivo će biti utvrđen saglasno sljedećem rasporedu zasnovanom na mogućnostima pristupa tržištu, koje su definisane u smislu sa koliko je procenata uvoz učestvovao u odgovarajućoj domaćoj potrošnji¹¹ tokom prethodne tri godine za koje po-

⁹ Ove mjere uključuju kvantitativna uvozna ograničenja, prelevmane, minimalne uvozne cijene, diskrecione uvozne dozvole, necarinske mjere koje se primjenjuju kroz državna trgovinska preduzeća, dobrovoljna ograničenja izvoza, i slične mjere na granici van običnih carina, bilo da iste jesu ili nisu održavane na snazi kroz, za datu zemlju, specifična odstupanja od odredbi GATT-a iz 1947. godine, ali ne i one mjere koje su održavane na snazi na osnovu platnobilansnih odredbi ili na osnovu ostalih opštih, za sektor poljoprivrede nespecifičnih odredbi GATT-a iz 1994. godine ili drugih odredbi Multilateralnih trgovinskih sporazuma iz Aneksa 1A Sporazuma o STO.

¹⁰ Referentna cijena na koju se pozivaju odredbe ovog podstava će biti prosječna c.i.f. jedinična vrijednost datog proizvoda ili na drugi način odgovarajuća cijena iskazana u odnosu na kvalitet tog proizvoda i fazu njegove prerade. Ta cijena će nakon prvog korišćenja biti javno određena i dostupna u onoj mjeri u kojoj je neophodno drugim Članicama da procijene dodatne carinske dažbine koje bi mogle biti propisane.

¹¹ U slučajevima kada se domaća potrošnja neće uzimati u obzir, primjenjivaće se osnovni pokretački nivo iz

stoje raspoloživi podaci:

- (a) tamo gdje su takve mogućnosti pristupa tržištu za dati proizvod manje ili jednake iznosu od 10% učešća, osnovni pokretački nivo iznosiće 125%;
- (b) tamo gdje su takve mogućnosti pristupa tržištu za dati proizvod veće od 10% ali manje ili jednake iznosu od 30% učešća, osnovni pokretački nivo iznosiće 110%;
- (c) tamo gdje su takve mogućnosti pristupa tržištu za dati proizvod veće od 30% učešća, osnovni pokretački nivo iznosiće 105%.

U svim slučajevima dodatna carina se može uvesti u bilo kojoj godini u kojoj apsolutan obim uvoza datog proizvoda, koji ulazi na carinsku teritoriju Članice koja odobrava koncesiju, prelazi zbir (x) osnovnog pokretačkog nivoa gore utvrđenog, pomnoženog sa prosječnom količinom uvoza tokom tri prethodne godine za koje postoje raspoloživi podaci, i (y) promjene apsolutnog obima domaće potrošnje datog proizvoda u toku vremenski najbliže godine za koju postoje raspoloživi podaci u poređenju sa prethodnom godinom, pod uslovom da pokretački nivo nije manji od 105% prosječne količine uvoza gore navedene pod (x).

5. Dodatna carina koja se primjenjuje po osnovu podstava 1(b) biće utvrđena saglasno sljedećem rasporedu:

- (a) ako je razlika između c.i.f. uvozne cijene isporuke, iskazane u domaćoj valuti (u daljem tekstu "uvozna cijena") i pokretačke cijene definisane podstavom 1(b), iznosi 10% ili manje od pokretačke cijene, dodatna carina se neće uvoditi;
- (b) ako je razlika između uvozne cijene i pokretačke cijene (u daljem tekstu "razlika") veća od 10% ali manja ili jednaka 40% pokretačke cijene, dodatna carina će iznositi 30% iznosa kojim razlika prelazi 10%;
- (c) ako je razlika veća od 40%, ali manja ili jednaka 60% pokretačke cijene, dodatna carina će iznositi 50% iznosa kojim razlika prelazi 40%, uvećana za dodatnu carinu dozvoljene pod (b) gore;
- (d) ako je razlika veća od 60%, ali manja ili jednaka 75% pokretačke cijene, dodatna carina će iznositi 70% iznosa kojim razlika prelazi 60%, uvećana za dodatnu carinu dozvoljenu pod (b) i (c) gore;
- (e) ako je razlika veća od 75% pokretačke cijene, dodatna carina će iznositi 90% iznosa kojim razlika prelazi 75%, uvećana za dodatnu carinu dozvoljenu pod (b), (c) i (d) gore.

6. Za kvarljive ili sezonske proizvode, gore navedeni uslovi će se primijeniti na takav način da se uzmu u obzir posebna svojstva takvih proizvoda. Naročito, kraći vremenski periodi, po osnovu podstava 1(a) i stava 4, mogu se primjenjivati u odnosu na odgovarajuće periode unutar baznog perioda, a različite referentne cijene za različite periode mogu se koristiti u skladu sa odredbama podstava 1(b).

7. Posebne zaštitne mjere će se sprovođiti na transparentan način. Svaka Članica koja preduzima akcije na osnovu podstava 1(a) gore, poslaće obavještenje u pismenoj formi, koje će sadržati odgovarajuće podatke o primjeni te akcije, Komitetu za poljoprivredu,

što je moguće prije, a u svakom slučaju u roku od deset dana od primjene takve mjere. U slučajevima kada promjene u obimu potrošnje moraju da budu raspoređene između različitih carinskih pozicija koje su predmet djelovanja po osnovu stava 4, relevantni podaci će uključiti informacije i metode korišćene za raspoređivanje tih promjena. Članica koja preduzima mjeru na osnovu stava 4 dužna je da omogući svim zainteresovanim Članicama da se sa njom konsultuju u pogledu uslova za primjenu takve mjere. Svaka Članica koja preduzima aktivnost po osnovu podstava 1(b) gore, dostavlja Komitetu za poljoprivredu obavještenje u pismenoj formi, koje sadrži relevantne podatke, i to u roku od deset dana od trenutka prve primjene takve mjere, ili za kvarljive ili sezonske proizvode, o prvoj mjeri u bilo kojem periodu. Članice se obavezuju, u mjeri u kojoj je to izvodljivo, da ne pribjegavaju odredbama podstava 1(b) kada je obim uvoza datog proizvoda u opadanju. U bilo kom od ova dva slučaja, Članica koja djeluje dužna je da pruži svakoj od zainteresovanih Članica mogućnost da se sa njom konsultuje u vezi sa uslovima primjene takve mjere.

8. Kada su mjere preduzete u skladu sa gore navedenim stavovima od 1 do 7, Članice se obavezuju da u vezi sa tim mjerama neće pribjegavati odredbama stava 1(a) i 3 člana XIX GATT-a iz 1994. ili stavu 2 člana 8 Sporazuma o zaštitnim mjerama.

9. Odredbe ovog člana ostaće na snazi sve vrijeme trajanja procesa reforme onako kako je određen članom 20.

DIO IV

Član 6

Obaveze u vezi sa domaćom podrškom

1. Obaveze smanjenja domaće podrške svake Članice, sadržane u Dijelu IV njene liste obaveza, odnose se na sve mjere domaće podrške u korist poljoprivrednih proizvođača, sa izuzećem domaćih mjera koje ne podliježu smanjenju na osnovu kriterijuma utvrđenih ovim članom i Aneksom 2 ovog Sporazuma. Ove obaveze se izražavaju ukupnom zbirnom mjerom podrške i "godišnjim i konačnim nivoima preuzetih obaveza".

2. U skladu sa Sporazumom o srednjoročnim ispitivanjima, po kome sve vladine mjere pomoći, bilo direktne ili indirektna, za podsticanje razvoja poljoprivrede i sela, predstavljaju sastavni dio razvojnih programa zemalja u razvoju, generalno dostupne investicione subvencije poljoprivredi u Članicama zemalja u razvoju, kao i subvencije inputa za poljoprivredu, generalno dostupne proizvođačima sa niskim dohotkom ili s malim sredstvima u Članicama zemljama u razvoju, izuzete su od obaveza smanjenja domaće podrške koje bi se inače primjenjivale na te mjere, a isto se odnosi na domaću podršku Članicama, koje su zemalja u razvoju, usmjerenu ka podsticanju odvratanja od uzgajanja nedozvoljenih narkotika. Neće se zahtijevati da domaća podrška koja ispunjava kriterijume ovog stav bude uključena u izračunavanje ukupnog tekućeg ukupnog AMS-a Članice.

3. Smatraće se da Članica poštuje svoje obaveze smanjenja domaće podrške u svakoj onoj godini u kojoj domaća podrška u korist poljoprivrednih proizvođača izražena kroz tekući ukupan AMS ne prelazi odgovarajući godišnji ili konačni nivo preuzetih obaveza navedenih u Dijelu IV njene liste obaveza.

4.

(a) Od Članice se neće zahtijevati da uključi u izračunavanje svog tekućeg

- ukupnog AMS-a, i neće se od nje zahtijevati sljedeće:
- (i) domaću podršku specifičnom proizvodu, koja bi inače morala biti uključena u izračunavanje tekućeg AMS-a Članice, ukoliko takva podrška ne premašuje 5% ukupne vrijednosti proizvodnje osnovnog poljoprivrednog proizvoda tokom date godine;
 - (ii) domaću podršku koja nije posebno namijenjen nekom specifičnom proizvodu, a koja bi inače trebala biti uključena u izračunavanje tekućeg AMS-a Članice, ukoliko takva podrška ne prelazi 5% vrijednosti ukupne poljoprivredne proizvodnje Članice.
- (b) Za Članice zemlje u razvoju, minimalan procent o kojem se govori u ovom stavu iznosi 10%.
5. (a) Direktna plaćanja u okviru programa ograničavanja proizvodnje ne podliježu obavezi smanjenja domaće podrške, ako se:
- (i) takva plaćanja zasnivaju na određenim područjima ili prinosima;
 - (ii) takva plaćanja izvršavaju na 85% ili manje od osnovnog nivoa proizvodnje; ili
 - (iii) plaćanja za stočarstvo obavljaju prema određenom broju grla stoke.
- (b) Izuzeće od obaveze smanjenja za direktna plaćanja koja zadovoljavaju gore navedene kriterijume odražava se isključivanjem vrijednosti takvih direktnih plaćanja pri izračunavanju tekućeg ukupnog AMS-a Članice.

Član 7

Opšta pravila u vezi sa domaćom podrškom

1. Svaka Članica će obezbijediti da bilo koje mjere domaće podrške u korist poljoprivrednih proizvođača koje ne podliježu obavezama smanjenja jer zadovoljavaju kriterijume navedene u Aneksu 2 ovog Sporazuma, budu u skladu sa odredbama ovog Aneksa.
2. (a) Svaka mjera domaće podrške u korist poljoprivrednih proizvođača, uključujući svaku izmjenu takve mjere, kao i svaka mjera naknadno uvedena za koju se ne može dokazati da zadovoljava kriterijume Aneksa 2 ovog Sporazuma, ili da je izuzeta od smanjenja na osnovu neke druge odredbe ovog Sporazuma, biće uključena u izračunavanje tekućeg ukupnog AMS-a te Članice.
- (b) Kada u Dijelu IV liste obaveza Članice ne postoji obaveza vezana za ukupan AMS, Članica neće odobriti podršku poljoprivrednim proizvođačima koja prelazi odgovarajući minimalni nivo utvrđen u stavu 4 člana 6.

DIO V**Član 8***Obaveze u vezi sa izvoznom konkurencijom*

Svaka Članica se obavezuje da neće odobravati izvozne subvencije osim u skladu sa ovim Sporazumom i sa obavezama navedenim u listi obaveza Članice.

Član 9*Obaveze u vezi sa izvoznim subvencijama*

1. Prema ovom Sporazumu, sljedeće izvozne subvencije podliježu obavezama smanjenja:
 - (a) odobranje direktnih subvencija od strane vlada ili njihovih agencija, uključujući u to plaćanja u naturi preduzeću, industriji, proizvođačima nekog poljoprivrednog proizvoda, zadrugama ili nekom drugom udruženju takvih proizvođača, ili tržišnim direktijama, u zavisnosti od njihovog izvoznog rezultata;
 - (b) prodaja ili stavljanje nekomercijalnih zaliha poljoprivrednih proizvoda na raspolaganje za izvoz, od strane vlada ili njihovih agencija, i to po cijeni nižoj od uporedive cijene koja se naplaćuje za sličan proizvod kupcima na domaćem tržištu;
 - (c) plaćanja u vezi sa izvozom poljoprivrednih proizvoda finansirana vladinim aktivnošću, bilo da podrazumevaju zaduženje državnog budžeta ili ne, uključujući i plaćanja koja se finansiraju iz sredstava naplaćenih po osnovu dažbina na dati poljoprivredni proizvod ili na poljoprivredni proizvod koji ulazi u sastav proizvoda koji se izvozi;
 - (d) davanje subvencija u cilju smanjivanja troškova marketinga vezanog uz izvoz poljoprivrednih proizvoda (sa izuzećem široko dostupnih savjetodavnih i promotivnih usluga u vezi sa izvozom), uključujući tu i troškove rukovanja, unapređenja kvaliteta i druge troškove obrade, i troškove međunarodnog transporta i špedicije;
 - (e) troškovi unutrašnjeg transporta i špedicije izvoznih isporuka koje odobravaju ili osiguravaju vlade pod uslovima povoljnijim od onih koji važe za domaće isporuke;
 - (f) subvencije za poljoprivredne proizvode u zavisnosti od njihovog učešća u izvoznim proizvodima.
2. (a) Osim ako podstav (b) ne predviđa drugačije, nivoi obaveza u vezi izvoznih subvencija za svaku godinu perioda primjene, navedeni u listi obaveza članice, predstavljaju, u odnosu na izvozne subvencije navedene u stavu 1 ovog člana:
 - (i) u slučaju obaveza smanjenja budžetskih troškova, maksimalni nivo izdataka za takve subvencije koji može biti odobren ili na-

- stati u toj godini u vezi sa datim poljoprivrednim proizvodom ili grupom proizvoda; i
- (ii) u slučaju obaveza smanjenja količine subvencionisanog izvoza, maksimalnu količinu poljoprivrednog proizvoda ili grupe proizvoda za koje u datoj godini mogu biti odobrene izvozne subvencije.
- (b) U bilo kojoj od druge do pete godine perioda primjene, članica može da odobri izvozne subvencije navedene u stavu 1 gore za datu godinu u iznosu većem od odgovarajućih godišnjih nivoa obaveza u odnosu na proizvode ili grupe proizvoda navedene u dijelu IV liste obaveza članice, pod uslovom da:
- (i) zbirni iznosi budžetskih izdataka za takve subvencije, od početka perioda primjene do određene godine, ne pređu ukupne iznose koji bi bili rezultat potpunog pridržavanja nivoa obaveza odgovarajućih godišnjih izdataka navedenih u listama obaveza članice za više od 3% od nivoa takvih budžetskih izdataka u baznom periodu;
- (ii) zbirne količine izvoza uz korišćenje takvih izvoznih subvencija, od početka perioda primjene do određene godine, ne pređu ukupne količine koje bi bile rezultat potpunog pridržavanja nivoa obaveza odgovarajućih godišnjih količina navedenih u listi obaveza članice za više od 1,75% od količina u baznom periodu;
- (iii) ukupni zbirni iznosi budžetskih izdataka za takve subvencije i zbirne količine kojima su namijenjene takve subvencije tokom čitavog perioda primjene, ne budu veći od ukupnih iznosa koji bi bili rezultat potpunog pridržavanja odgovarajućih godišnjih nivoa obaveza navedenih u listi obaveza članice; i
- (iv) budžetski izdaci članice za izvozne subvencije i količine kojima su namijenjene takve subvencije na kraju perioda primjene ne budu veći od 64% odnosno 79% nivoa u baznom periodu od 1986. do 1990. godine. Za članice zemlje u razvoju ovi procenti iznose 76% odnosno 86%.
3. Obaveze koje se odnose na ograničenje proširenja obuhvata izvoznog subvencionisanja navedene su u listama obaveza.
4. Tokom perioda primjene od članica zemalja u razvoju neće se zahtjevati da preuzmu obaveze u pogledu izvoznih subvencija koje su navedene u podstavovima (d) i (e) stava 1 gore, pod uslovom da se takve subvencije ne primjenjuju na način koji bi predstavljao izbjegavanje obaveza smanjenja.

Član 10

Sprečavanje izbjegavanja izvršenja obaveza u vezi sa izvoznim subvencijama

1. Izvozne subvencije koje nijesu navedene u stavu 1 član 9 neće se primjenjivati na način koji vodi ili bi mogao voditi izbjegavanju obaveza u vezi izvoznih subvencija; niti se smiju kori-

stiti nekomercijalne transakcije u cilju izbjegavanja takvih obaveza.

2. Članice se obavezuju da će raditi na razvoju međunarodnih pravila kojima se uređuje davanje izvoznih kredita, garancija za izvozne kredite ili programa osiguranja i da će, nakon postizanja sporazuma o takvim pravilima, obezbijediti izvozne kredite, garancije za izvozne kredite ili programe osiguranja, samo u saglasnosti sa takvim sporazumom.

3. Svaka Članica koja tvrdi da količina izvoza preko nivoa obaveze smanjenja nije subvencionisana, mora da dokaže da ni jedna subvencija, bilo da je navedena u članu 9 ili ne, nije odobrena za tu količinu izvoza.

4. Članice koje su davaoci međunarodne pomoći u hrani će osigurati:

- (a) da pružanje međunarodne pomoći u hrani nije neposredno ili posredno vezano za komercijalni izvoz poljoprivrednih proizvoda u zemlje prima-
oće međunarodne pomoći u hrani;
- (b) da transakcije u vezi sa međunarodnom pomoći u hrani, uključujući i
bilateralnu pomoć u hrani iskazanu u novcu, budu sprovedene u skladu
sa FAO "Principima o raspolaganju viškovima i konsultativnim obave-
zama" uključujući, gdje je to moguće, sistem Uobičajenih komercijalnih
zahtjeva (UMRs); i
- (c) da se takva pomoć pruža, u onoj mjeri u kojoj je to moguće, u obliku
poklona, ili pod uslovima koji nijesu nepovoljniji od onih određenih u
članu IV Konvencije o pomoći u hrani iz 1986. godine.

Član 11

Ugradni proizvodi

Ni u kom slučaju ne može subvencija po jedinici proizvoda, plaćena za neki ugrađeni primarni poljoprivredni proizvod biti veća od izvozne subvencije po jedinici proizvoda koja bi se platila na izvoz primarnog proizvoda kao takvog.

DIO VI

Član 12

Pravila u vezi sa izvoznim zabranama i ograničenjima

1. U slučaju kada neka članica uvodi bilo kakvu novu zabranu ili ograničenje izvoza hrane prema stavu 2(a) člana XI GATT-a iz 1994, u obavezi je da se pridržava sljedećih odredbi:

- (a) članica koja uvodi izvoznu zabranu ili ograničenje mora razmotriti pos-
ljedice takve zabrane ili ograničenja na obezbjeđivanje snabdjevenosti
hranom članice uvoznice;
- (b) prije nego što bilo koja članica uvede izvoznu zabranu ili ograničenje,
obavijestiće u pismenoj formi, što je prije moguće, Komitet za poljopri-
vredu, pružajući informaciju o prirodi i trajanju takve mjere i na zahtjev
će se konsultovati sa bilo kojom drugom članicom koja ima značajan

interes kao uvoznica, a u vezi sa bilo kojim aspektom tih mjera. Članica koja uvodi takvu izvoznju zabranu ili ograničenje će na zahtjev dostaviti drugoj članici neophodne informacije.

2. Odredbe ovog člana neće se primjenjivati ni na jednu članicu zemlju u razvoju, osim ukoliko mjera nije preduzeta od strane članice zemlje u razvoju koja je neto izvoznik upravo te hrane.

DIO VII

Član 13

Dozvoljena olakšanja

Tokom perioda primjene, bez obzira na odredbe GATT-a iz 1994. i Sporazuma o subvencijama i kompenzatornim mjerama (u daljem tekstu “Sporazum o subvencijama”):

- (a) mjere domaće podrške koje su u potpunosti usklađene sa odredbama Aneksa 2 ovog Sporazuma, će biti:
 - (i) dozvoljene subvencije koje ne povlače uvođenje kompenzatornih dažbina¹²;
 - (ii) subvencije izuzete od postupaka zasnovanih na članu XVI GATT-a iz 1994. i Dijelu III Sporazuma o subvencijama; i
 - (iii) subvencije izuzete od postupaka u smislu stava 1 (b) člana XXXIII GATT-a iz 1994, a čije se pokretanje zasniva na neprekrajanom umanjenju ili poništenju koristi od carinskih koncesija koje proizlaze po Članicu prema članu II GATT-a iz 1994, u smislu stava 1 (b) člana XXIII GATT-a iz 1994;
- (b) mjere domaće podrške koje su u potpunosti usklađene sa odredbama člana 6 ovog Sporazuma, uključujući direktna plaćanja koja su usklađena sa zahtjevima iz stava 5 tog člana, kako je to iskazano u listi obaveza svake Članice, kao i domaća podrška u okviru de minimis nivoa i u saglasnosti sa stavom 2 člana 6, će biti:
 - (i) izuzete od nametanja kompenzatornih dažbina, osim ukoliko ne dođe do utvrđivanja štete ili opasnosti od štete, saglasno sa članom VI GATT-a iz 1994. i Dijelom V Sporazuma o subvencijama, uz dužnu uzdržanost prilikom pokretanja istrage povodom primjene kompenzatorne dažbine;
 - (ii) izuzete od postupaka zasnovanih na odredbama stava 1 člana XVI GATT-a iz 1994. ili članova 5 i 6 Sporazuma o subvencijama, pod uslovom da takve mjere ne pružaju podršku određenoj robi iznad nivoa podrške koja je utvrđena u tržišnoj 1992. godini; i
 - (iii) izuzete od postupaka u smislu stava 1 (b) člana XXIII GATT-a

¹² “Kompenzatorne dažbine” navedene u ovom članu su one regulisane članom VI GATT-a iz 1994. godine i dijela V Sporazuma o subvencijama i kompenzatornim mjerama.

iz 1994, a koje su zasnovane na neprekrajnom umanjenju ili ograničenju koristi od carinskih koncesija koje proizilaze po Članicu iz carinskih koncesija, po osnovu člana II GATT-a iz 1994, pod uslovom da se takvim mjerama ne pruža podrška određenoj robi u nivou koji je viši od onog koji je utvrđen tokom tržišne 1992. godine;

- (c) izvozne subvencije potpuno usklađene sa odredbama Dijela V ovog Sporazuma, kako su navedene u listi obaveza Članice, će biti:
- (i) predmet kompenzatornih dažbina samo nakon utvrđivanja postojanja štete ili opasnosti od štete, zasnivane na obimu, uticaju na cijene ili posljedicama, u skladu sa odredbama člana VI GATT-a iz 1994. i Dijela V Sporazuma o subvencijama, uz dužnu uzdržanost prilikom pokretanja istrage povodom primjene kompenzatorne dažbine; i
 - (ii) izuzete od postupaka po osnovu člana XVI GATT-a iz 1994. ili članova 3, 5 i 6 Sporazuma o subvencijama.

DIO VIII

Član 14

Sanitarne i fitosanitarne mjere

Članice su saglasne da primjenjuju odredbe Sporazuma o primjeni sanitarnih i fitosanitarnih mjera.

DIO IX

Član 15

Poseban i povoljniji tretman

1. U skladu sa prihvatanjem da je poseban i povoljniji tretman za Članice zemlje u razvoju sastavni dio pregovora, poseban i povoljniji tretman u pogledu obaveza odobrava se na način utvrđen u odgovarajućim odredbama ovog Sporazuma i u listama koncesija i obaveza.
2. Članice zemlje u razvoju imaju fleksibilnost u pogledu roka za sprovođenje obaveza smanjenja, u periodu do 10 godina. Od Članica najmanje razvijenih zemalja neće se zahtijevati da preuzmu obaveze o smanjenju.

DIO X

Član 16

Najmanje razvijene zemlje i zemlju u razvoju neto uvoznice hrane

1. Članice razvijene zemlje će preduzeti akcije regulisane Odlukom o mjerama koje

se odnose na moguće negativne efekte programa reformi u najmanje razvijenim zemljama i zemljama u razvoju, neto uvoznicama hrane.

2. Komitet za poljoprivredu će na primjeren način nadgledati sprovođenje ove Odluke.

DIO XI

Član 17

Komitet za poljoprivredu

Ovim se osniva Komitet za poljoprivredu.

Član 18

Ispitivanje sprovođenja obaveza

1. Komitet za poljoprivredu prati napredak u sprovođenju obaveza dogovorenih u okviru programa reforme Urugvajске runde.

2. Proces ispitivanja sprovodi se na osnovu notifikacija koje podnose Članice u vezi sa određenim pitanjem i u vremenskim periodima, koji će biti određeni, kao i na osnovu dokumentacije, koju na zahtjev, priprema Sekretarijat u cilju olakšanja procesa ispitivanja.

3. Pored notifikacija koje se podnose po osnovu odredbi stava 2, bez odlaganja se moraju dostaviti i notifikacije o svakoj novoj mjeri domaće podrške, ili izmjeni postojeće mjere, za koju se traži izuzeće od obaveza smanjenja. Ova notifikacija treba da sadrži detaljne informacije o novoj ili izmijenjenoj mjeri i njenoj usaglašenosti sa dogovorenim kriterijumima, na način kako je utvrđeno u članu 6 ili Aneksu 2.

4. U postupku ispitivanja Članice moraju obratiti dužnu pažnju na uticaj visokih stopa inflacije na sposobnost Članice da ispuni svoje obaveze u vezi sa domaćom podrškom.

5. Članice su saglasne da održavaju godišnje konsultacije u Komitetu za poljoprivredu u vezi sa svojim učešćem u normalnom rastu svjetske trgovine poljoprivrednim proizvodima u okviru obaveza o izvoznim subvencijama, u skladu sa ovim Sporazumu.

6. Postupak, ispitivanja će omogućiti Članicama da pokrenu raspravu o bilo kojem pitanju koja se odnosi na sprovođenje obaveza u okviru programa reforme kako je određeno ovim Sporazumom.

7. Svaka Članica može da skrene pažnju Komitetu za poljoprivredu na bilo koju mjeru koju je, po njenom mišljenju, druga Članica trebalo da notifikuje.

Član 19

Konsultacije i rješavanje sporova

Odredbe članova XXII i XXIII GATT-a iz 1994, kao što su one razrađene i primijenjene u Dogovoru o rješavanju sporova, primjenjivaće se na konsultacije i rješavanje sporova po ovom Sporazumu.

DIO XII**Član 20***Nastavak procesa reforme*

Priznajući da je dugoročni cilj značajno progresivno smanjenje podrške i zaštite trajan proces, čiji konačan rezultat su bitne reforme, Članice su saglasne da se pregovori radi nastavka procesa pokrenu godinu dana prije isteka perioda primjene, uzimajući u obzir:

- (a) do tada stečeno iskustvo u sprovođenju obaveza smanjenja;
- (b) efekte obaveza smanjenja na svjetsku trgovinu poljoprivrednim proizvodima;
- (c) netrgovinska pitanja, poseban i povoljniji tretman Članica zemalja u razvoju, te cilj da se uspostavi pravedan i tržišno orijentisan sistem poljoprivredne trgovinske razmjene i druge ciljeve i interese spomenute u preambuli ovog Sporazuma; i
- (d) ostale obaveze neophodne da se postignu gore pomenuti dugoročni ciljevi.

DIO XIII**Član 21***Završne odredbe*

1. Odredbe GATT-a iz 1994. i ostalih multilateralnih trgovinskih sporazuma iz Aneksa 1A Sporazuma o STO se primjenjuju shodno odredbama ovog Sporazuma.
2. Aneksi uz ovaj Sporazum predstavljaju sastavni dio ovog Sporazuma.

ANEKS 1**OBUH VAT PROIZVODA**

1. Ovaj Sporazum obuhvata sljedeće provode:
 - (i) HS poglavlja od 1 do 24, sa izuzetkom i riba i proizvoda od riba, dodajući*
 - (ii)

Tarifnu oznaku HS	2905.43	(manitol)
Tarifnu oznaku HS	2905.44	(sorbitol)
Tarifnu oznaku HS	33.01	(esencijalna ulja)
Tarifne brojeve HS	35.01 to 35.05	(albuminozne supstance, Modifikovani skrobovi, ljepila)
Tarifnu oznaku HS	3809.10	(sredstva za doradu)
Tarifnu oznaku HS	3823.60	(sorbitol, osim iz nekih tar.br.)

Tarifni brojevi HS	41.01 to 41.03	(sirove kože sa i bez dlake)
Tarifni broj HS	43.01	(sirova krzna)
Tarifni brojevi HS	50.01 to 50.03	(sirova svila i otpaci)
Tarifni brojevi HS	51.01 to 51.03	(vuna i životinjska dlaka)
Tarifni brojevi HS	52.01 to 52.03	(sirov pamuk, otpaci, pamuk češljan ili kardiran)
Tarifni broj HS	53.01	(sirov lan)
Tarifni broj HS	53.02	(sirova konoplja)

2. Gore navedeno neće ograničiti obuhvat proizvoda za potrebe Sporazuma o primjeni sanitarnih i fitosanitarnih mjera.

* Opisi proizvoda u malim zgradama nijesu obavezno iscrpljivog karaktera.

ANEKS 2 DOMAĆA PODRŠKA: OSNOVA ZA IZUZEĆA OD OBAVEZA SMANJENJA

1. Mjere domaće podrške za koje se traži izuzeće od obaveza smanjenja moraju zadovoljiti osnovni uslov, a to je da nemaju, ili pak da imaju samo minimalne, efekte koji mogu poremetiti trgovinu ili efekte na proizvodnju. Saglasno tome, sve mjere za koje se traži izuzeće od obaveza smanjenja moraju da zadovolje sljedeće osnovne kriterijume:

- (a) data podrška mora da bude obezbijeđena putem državnog programa finansiranog iz državnih fondova (uključujući i vladina odustajanja od naplate prihoda) koji ne obuhvata naplate od potrošača; i
- (b) data podrška neće imati efekat obezbjeđenja podrške proizvođačkim cijenama;

kao i dolje utvrđene specifične kriterijume i uslove politika.

Programi javnih usluga

2. Opšte usluge

Mjere ove kategorije uključuju izdatke (ili odustajanje od naplate prihoda) vezane za programe koji obezbjeđuju usluge ili povlastice poljoprivredi ili seoskoj zajednici. To ne uključuje direktna plaćanja proizvođačima ili prerađivačima. Takvi programi, koji uključuju, ali nijesu ograničeni na sljedeći spisak, moraju da zadovolje opšte kriterijume iz stava 1 gore i po potrebi dolje utvrđene specifične uslove:

- (a) istraživanja, uključujući opšta istraživanja, istraživanja u vezi sa programima zaštite životne sredine, kao i istraživačke programe koji se odnose na pojedinačne proizvode;
- (b) suzbijanje bolesti i štetočina, uključujući opšte mjere suzbijanja i pojedinačne mjere suzbijanja za određeni proizvod, kao što su sistemi ranog

- upozoravanja, karantina i uništavanja;
- (c) usluge obučavanja, uključujući opštu i specijalističku obuku;
 - (d) stručne i savjetodavne usluge, uključujući tu i obezbjeđivanje sredstava za olakšavanje prenošenja informacija i rezultata istraživanja proizvođačima i potrošačima;
 - (e) inspekcijske usluge, uključujući opšte inspekcijske usluge i inspekciju pojedinih proizvoda u cilju kontrole zdravlja, bezbjednosti, kontrole kvaliteta i standardizacije;
 - (f) marketinške i promotivne usluge, uključujući tržišne informacije, savjetodavne i promotivne usluge vezane za određeni proizvod, ali isključujući troškove za nespecificirane namjene koje prodavci mogu koristiti u cilju snižavanja prodajne cijene ili koji mogu donijeti neposrednu ekonomsku korist kupcima; i
 - (g) infrastrukturne usluge, uključujući tu: električnu mrežu, puteve i druga sredstva transporta, objekte na pijacama i u lukama, vodosnabdijevanje, brane, odvodne sisteme i radove na infrastrukturi u vezi sa programima zaštite životne sredine. U svakom slučaju troškovi će se direktno usmjeriti samo na pribavljanje ili izvođenje kapitalnih radova, a isključivaće subvencije za nabavku opreme na farmama, osim ukoliko ne spada u mrežu opšte dostupnih javnih objekata. Takođe tu neće biti uključene subvencije za inpute ni operativni troškovi, kao ni troškovi u vezi sa povlašćenim korisnicima.

3. Robne rezerve u cilju obezbjeđenja prehrambene sigurnosti¹³

Troškovi (ili odustajanje od naplate prihoda) u vezi sa sakupljanjem i čuvanjem zaliha proizvoda koji čine sastavni dio programa obezbjeđenja prehrambene sigurnosti utvrđenog nacionalnim zakonodavstvom. Ovo može uključivati vladinu pomoć za privatno skladištenje proizvoda koji su dio takvog programa.

Obim i sakupljanje takvih rezervi moraju odgovarati unaprijed određenim ciljevima, isključivo vezanim za prehrambenu sigurnost. Proces formiranja i raspolaganja rezervama mora biti transparentan u finansijskom smislu. Vlada kupuje životne namirnice po tekućim tržišnim cijenama, a prodaja iz takvih rezervi ne smije se obavljati po cijenama koje su niže od tekućih cijena na domaćem tržištu za dati proizvod i kvalitet.

¹³ Za potrebe stava 3 ovog Aneksa, vladini programi robnih rezervi sa ciljem obezbjeđivanja životnih namirnica u zemljama u razvoju, čije je poslovanje transparentno i sprovodi se u skladu sa zvanično objavljenim objektivnim kriterijumima ili smjericama, smatraće se usklađenim sa odredbama ovog stava, uključujući tu i programe u okviru kojih se rezerve hrane za namjene obezbjeđivanja životnih namirnica nabavljaju i ustupaju po kontrolisanim cijenama, pod uslovom da je razlika između nabavne cijene i eksterne referentne cijene uzeta u obzir u izračunavanju AMS-a.

4. Domaća pomoć u hrani¹⁴

Troškovi (ili odustajanje od naplate prihoda) u vezi sa obezbjeđivanjem domaće pomoći u hrani dijelu stanovništva kojem je potrebna.

Pravo na dobijanje pomoći u hrani predmet je jasno definisanih kriterijuma u vezi sa nutricionističkim potrebama. Takva pomoć pruža se u obliku neposrednog snabdijevanja hranom datih kategorijama stanovništva ili u obliku davanja novčanih sredstava onima koji ispunjavaju uslove za dobijanje takve pomoći, u cilju kupovine hrane bilo po tržišnim ili subvencionisanim cijenama. Kupovina hrane od strane državnih organa vršiće se po tekućim tržišnim cijenama, a finansiranje i raspoređivanje pomoći će biti transparentno.

5. Direktna plaćanja proizvođačima

Podrška koja se pruža kroz direktna plaćanja proizvođačima (ili stajanje od naplate prihoda, uključujući tu i plaćanja u naturi), a za koju se traži izuzeće od obaveza smanjenja, mora zadovoljiti osnovne kriterijume utvrđene u stavu 1 gore, kao i posebne kriterijume koji važe za pojedine vrste direktnih plaćanja, onako kako su utvrđeni u stavovima od 6 do 13 dolje. U slučaju kada se izuzeće od smanjenja traži za bilo koji postojeći ili novi vid direktnog plaćanja, osim onih navedenih u stavovima od 6 do 13, mora biti u saglasnosti ne samo sa opštim kriterijumima navedenim u stavu 1, već i sa kriterijumima od b) do e) u stavu 6.

6. Podrška odvojena od prihoda

- (a) Pravo na takva plaćanja određuje se pomoću jasno definisanih kriterijuma kao što su prihod, status proizvođača ili vlasnika zemljišta, korišćenje faktora proizvodnje ili nivo proizvodnje u definisanom i fiksnom baznom periodu.
- (b) Iznos takvih plaćanja u bilo kojoj datoj godini neće biti vezan ili zasnovan na tipu ili obimu proizvodnje (uključujući broj grla stoke) koju proizvođač realizuje tokom bilo koje godine nakon baznog perioda.
- (c) Iznos takvih plaćanja u bilo kojoj datoj godini neće biti vezan ili zasnovan na cijenama, domaćim ili međunarodnim, koje se odnose na proizvodnju tokom svake godine nakon baznog perioda.
- (d) Iznos takvih plaćanja u bilo kojoj datoj godini neće biti vezan ili zasnovan na faktorima proizvodnje angažovanim u bilo kojoj godini nakon baznog perioda.
- (e) Za primanje takvih plaćanja neće se tražiti postojanje proizvodnje.

¹⁴ Za potrebe stavova 3 i 4 ovog Aneksa, pribavljanje hrane po subvencionisanim cijenama u cilju zadovoljenja potreba za hranom siromašnih slojeva gradskog i seoskog stanovništva u zemljama u razvoju po razumnim cijenama, smatraće se saglasnim sa odredbama ovog stava.

7. Vladino finansijsko učešće u garantovanju prihoda i u programima osiguranja prihoda:
- (a) Pravo na korišćenje takvih plaćanja određeno je gubitkom prihoda, ali uzimajući u obzir samo prihod od poljoprivrede, i koji je za 30% viši od prosječnog bruto prihoda ili ekvivalenta iskazanog u visini neto prihoda (isključujući plaćanja po osnovu istih ili sličnih programa) u prethodnom trogodišnjem periodu, ili trogodišnji prosjek zasnovan na prethodnom petogodišnjem periodu, isključujući najvišu i najnižu stavku. Svaki proizvođač koji ispunjava ovaj uslov ima pravo da koristi ova plaćanja.
 - (b) Iznos takvih plaćanja nadoknađuje manje od 70% gubitka prihoda proizvođača u onoj godini u kojoj proizvođač ostvari pravo na korišćenje takve pomoći.
 - (c) Iznos svih takvih plaćanja odnosi se isključivo za prihod; ne odnosi se na tip ili obim proizvodnje (uključujući broj grla stoke) proizvođača; niti za domaće ili međunarodne cijene, koje se odnose na takvu proizvodnju; niti na korišćene faktore proizvodnje.
 - (d) Kada u istoj godini proizvođač dobija plaćanja po osnovu odredbi ovog stava i po osnovu odredbi stava 8 (pomoć u slučaju prirodnih katastrofa), ukupan iznos takvih plaćanja mora biti manji od 100% ukupnog gubitka proizvođača.
8. Plaćanja (izvršena bilo direktno ili kroz vladino finansijsko učešće u programima osiguranja žetve) kao pomoć u slučaju prirodnih katastrofa
- (a) Pravo na korišćenje takvih plaćanja postoji tek nakon formalnog priznanja od strane vlade da se prirodna ili slična katastrofa dogodila ili se događa (uključujući tu epidemije, bolesti, štetočine, nuklearne nesreće i rat na teritoriji date Članice); pravo u pitanju određuje se gubitkom u proizvodnji koji prelazi 30% prosječne proizvodnje u prethodnom trogodišnjem periodu, ili trogodišnji prosjek zasnovan na prethodnom petogodišnjem periodu, izuzimajući najvišu i najnižu stavku.
 - (b) Plaćanja u slučaju prirodne katastrofe primjenjuju se samo u vezi sa gubicima prihoda, stočnog fonda (uključujući tu plaćanja vezana za veterinarski tretman životinja), zemlje ili drugih faktora proizvodnje, nastalim usljed prirodne katastrofe.
 - (c) Plaćanja pokrivaju ne više od ukupnog iznosa troškova nadoknade takvih gubitaka i njima se ne smije zahtijevati niti odrediti tip ili obim buduće proizvodnje.
 - (d) Plaćanja izvršena za vrijeme katastrofe ne smiju premašiti nivo neopходan da se spriječi ili umanjí budući gubitak, kako je to određeno u kriterijumu (b) gore.
 - (e) U slučaju kada proizvođač u istoj godini koristi plaćanja po osnovu ovog stava i po osnovu stava 7 (programi garantovanja prihoda i programi

osiguranja minimalog prihoda), ukupan iznos takvih plaćanja mora biti manji od 100% ukupnog gubitka proizvođača.

9. Pomoć za strukturalno prilagođavanje obezbijedena kroz programe prestanka rada proizvođača

- (a) Pravo na korišćenje takvih plaćanja određuje se na osnovu jasno definisanih kriterijuma u programima čija je namjena olakšati povlačenje iz proizvodnje osoba angažovanih u komercijalnoj poljoprivrednoj proizvodnji ili njihov prelazak u nepoljoprivredne djelatnosti.
- (b) Plaćanja su uslovljena potpunim i trajnim prestankom rada korisnika u komercijalnoj poljoprivrednoj proizvodnji.

10. Pomoć za strukturalno prilagođavanje obezbijedena kroz programe prestanka korišćenja sredstava za proizvodnju

- (a) Pravo na korišćenje takvih plaćanja određuje se na osnovu jasno definisanih kriterijuma u programima koji imaju za cilj isključivanje zemljišta ili drugih sredstava za proizvodnju, uključujući stoku, iz komercijalne poljoprivredne proizvodnje.
- (b) Plaćanja su uslovljena potpunim i trajnim povlačenjem iz komercijalne poljoprivredne proizvodnje; na najmanje tri godine, a u slučaju stoke, njenim klanjem ili definitivnim trajnim uklanjanjem.
- (c) Plaćanja neće zahtijevati ili određivati bilo kakvu alternativnu upotrebu tog zemljišta ili drugih sredstava za proizvodnju, koja podrazumijeva proizvodnju komercijalnih poljoprivrednih proizvoda.
- (d) Plaćanja ne smiju biti vezana ni za vrstu, ni za količinu proizvodnje, niti za cijene, bilo domaće ili međunarodne, koje se primjenjuju na proizvodnju ostvarenu korišćenjem zemljišta ili na druga sredstva koja ostaju u proizvodnji.

11. Pomoć za strukturalno prilagođavanje obezbijedena kroz investicionu pomoć

- (a) Pravo na korišćenje takvih plaćanja određuje se jasno definisanim kriterijumima u javnim programima namijenjenim za pomoć finansijskom ili fizičkom restrukturisanju aktivnosti proizvođača kao odgovor na objektivno prikazane strukturalne poteškoće. Pravo na korišćenje ovakvih programa može se takođe zasnivati na jasno definisanom javnom programu reprivatizacije poljoprivrednog zemljišta.
- (b) Iznos takvih plaćanja u bilo kojoj datoj godini ne smije biti u vezi sa, niti zasnovan na, vrsti ili obimu proizvodnje (uključujući broj grla stoke) koju proizvođač ostvaruje tokom bilo koje godine nakon baznog perioda na drugi način, osim kako je određeno kriterijumom (e) dolje.
- (c) Iznos takvih plaćanja u bilo kojoj datoj godini ne smije biti vezan za ili

zasnovan na cijenama, bilo domaćim ili međunarodnim, koje se odnose na proizvodnju realizovanu tokom bilo koje godine nakon baznog perioda.

- (d) Plaćanja se omogućuju samo za vremenski period neophodan za realizovanje investicije kojoj su namijenjena.
- (e) Plaćanja ne smiju uslovljavati niti na bilo koji način određivati poljoprivredne proizvode koje će korisnici proizvoditi, ali se od njih može zahtijevati da ne proizvode određeni proizvod.
- (f) Plaćanja su ograničena na iznos neophodan za otklanjanje strukturalne neravnoteže.

12. Plaćanja u okviru programa zaštite životne sredine

- (a) Pravo na korišćenje ovih plaćanja određeno je kao dio jasno definisanog vladinog programa zaštite ili očuvanja životne sredine i zavisi od ispunjenja posebnih uslova predviđenih takvim vladinim programom, uključujući tu i uslove vezane za metode proizvodnje ili inpute.
- (b) Iznos plaćanja ograničen je na dodatne troškove ili gubitak prihoda proisteklih iz usaglašavanja i poštovanja vladinog programa.

13. Plaćanja u okviru programa regionalne pomoći

- (a) Pravo na korišćenje ovih plaćanja ograničeno je na proizvođače iz nedovoljno razvijenih regiona. Svaki takav region mora da predstavlja jasno označenu geografsku oblast sa definisanim privrednim i administrativnim identitetom, za koju se smatra da je u nepovoljnom položaju na osnovu neutralnih i objektivnih kriterijuma jasno navedenih u odgovarajućem zakonu ili propisu, a koji ukazuju na to da poteškoće u tom regionu proističu iz okolnosti koje nijesu privremenog karaktera.
- (b) Iznos takvih plaćanja u bilo kojoj datoj godini ne smije biti vezan za, ili zasnovan na, vrsti ili obimu proizvodnje (uključujući broj grla stoke) realizovane od strane proizvođača tokom bilo koje godine nakon baznog perioda, osim ako se ne radi o smanjenju te proizvodnje.
- (c) Iznos takvih plaćanja u bilo kojoj datoj godini ne smije biti vezan za, ili zasnovan na cijenama, bilo domaćim ili međunarodnim, koje se odnose na proizvodnju realizovanu tokom bilo koje godine nakon baznog perioda.
- (d) Plaćanja su dostupna samo proizvođačima iz takvih regiona, ali moraju biti opšte dostupna svim proizvođačima iz tih regiona.
- (e) U slučaju kada su plaćanja vezana za faktore proizvodnje, vrše se po opadajućoj stopi iznad graničnog nivoa utvrđenog za dati faktor.
- (f) Plaćanja su ograničena na dodatne troškove ili gubitak prihoda nastalih zbog obavljanja poljoprivredne proizvodnje u određenom regionu.

ANEKS 3

DOMAĆA PODRŠKA:

IZRAČUNAVANJE ZBIRNE MJERE PODRŠKE

1. U zavisnosti od odredbi člana 6, agregatna mjera podrške (AMS) će se izračunavati na osnovu podrške namijenjene određenom proizvodu za svaki pojedinačni osnovni poljoprivredni proizvod na koji se primjenjuje podrška tržišnoj cijeni, zatim svih direktnih plaćanja koja nijesu izuzeta od obaveza smanjenja, kao i ostalih vidova subvencija koje nijesu izuzete od obaveza smanjenja (“drugi programi oslobođni od obaveza smanjenja”). Podrška koja nije namijenjena određenom proizvodu sabira se u jedan AMS koji nije namijenjen određenom pojedinačnom proizvodu, i izražava se u ukupnom novčanom iznosu.
2. Subvencije navedene u stavu 1 će uključivati i budžetske izdatke i nerealizovane prihode vlada ili njihovih agencija.
3. Uključivaće podršku i na nacionalnom i na nižem nivou.
4. Posebne poljoprivredne dažbine ili takse koje plaćaju poljoprivredni proizvođači oduzimaju se od AMS-a.
5. Izračunavanje AMS-a kako je to dolje naznačeno za bazni period, predstavlja bazni nivo za primjenu obaveze smanjenja domaće podrške.
6. Za svaki osnovni poljoprivredni proizvod mora biti utvrđen poseban AMS izražen u ukupnoj monetarnoj vrijednosti.
7. AMS se izračunava što bliže mjestu prve prodaje datog osnovnog poljoprivrednog proizvoda. Mjere namijenjene prerađivačima poljoprivrednih proizvoda biće uključene u obimu u kojem takve mjere koriste proizvođačima osnovnih poljoprivrednih proizvoda.
8. Podrška tržišnoj cijeni: podrška tržišnoj cijeni će se izračunavati uz pomoć razlike između fiksne spoljne referentne cijene i primijenjene kontrolisane cijene pomnožene sa količinom proizvodnje na koju se primjenjuje kontrolisana cijena. Budžetska plaćanja u svrhu održavanje te razlike, kao što su kupovina ili troškovi stvaranja zaliha, neće biti uključena u izračunavanje AMS-a.
9. Fiksna spoljna referentna cijena zasnovana je na periodu od 1986. do 1988. godine i generalno će biti jednaka prosječnoj f.o.b jedinična vrijednost za dati osnovni poljoprivredni proizvod zemlje neto izvoznice i prosječnu c.i.f. jediničnu vrijednost datog osnovnog poljoprivrednog proizvoda zemlje neto uvoznice tokom baznog perioda. Prema potrebi, fiksna referentna cijena može biti prilagođena, ako bi to bilo neophodno zbog uzimanja u obzir razlika u kvalitetu.
10. Direktna plaćanja koja se ne izuzimaju od obaveza: direktna plaćanja koja se ne izuzimaju od obaveze koja zavisi od razlike u cijenama će se izračunavati bilo, koristeći razlike između fiksne referentne cijene i primijenjene kontrolisane cijene pomnožene količinom proizvodnje na koju se primjenjuje kontrolisana cijena, ili upotrebom budžetskih izdataka.
11. Fiksna referentna cijena zasniva se na periodu od 1986. do 1988. godine i predstavlja stvarnu cijenu koja se koristi za utvrđivanje stopa plaćanja.
12. Direktna plaćanja koja se ne izuzimaju od obaveza, a koja su zasnovana na drugim faktorima osim cijene, biće mjerena pomoću budžetskih izdataka.
13. Druga plaćanja koja se ne izuzimaju od obaveze, uključujući tu subvencionisanje inputa i druge mjere kao što je smanjivanje troškova marketinga: vrijednost takvih mjera mjeri se uz pomoć javnih budžetskih izdataka, ili kada budžetski izdaci ne odražavaju u pu-

nom obimu datu subvenciju, a osnov za izračunavanje takve subvencije predstavlja razlika između cijene subvencionisane robe ili usluge i reprezentativne tržišne cijene za sličnu robu ili uslugu, pomnožene sa količinom robe ili usluge.

ANEKS 4 **DOMAĆA PODRŠKA:** **IZRAČUNAVANJE EKVIVALENTNE MJERE PODRŠKE**

1. Shodno odredbama člana 6, ekvivalentne mjere podrške će se izračunavati na sve osnovne poljoprivredne proizvode gdje postoji podrška u vezi sa tržišnom cijenom kako je navedeno u Aneksu 3, ali za koju nije praktično izvodljivo izračunavanje ove komponente AMS-a. Za takve proizvode, bazni nivo za primjenu obaveza smanjenja domaće podrške predstavlja komponentu podrške tržišnoj cijeni, izražene u odnosu na ekvivalentne mjere podrške prema stavu 2 dolje, kao i sva neizuzeta direktna plaćanja i druga neizuzeta podrška, a koja se procjenjuje saglasno stavu 3 dolje. Biće uključena podrška kako na nacionalnom tako i na nižim nivoima.

2. Ekvivalentne mjere podrške predviđene stavom 1 izračunavaju se na osnovu podrške namijenjene određenom proizvodu za sve osnovne poljoprivredne proizvode što je bliže moguće mjestu prve prodaje koja koristi podršku tržišnoj cijeni, a za koje izračunavanje komponente podrške tržišnoj cijeni u okviru AMS-a nije praktično izvodljivo. Za takve bazne poljoprivredne proizvode, ekvivalentne mjere podrške tržišnoj cijeni izračunavaju se uz pomoć primijenjene kontrolisane cijene i obima proizvodnje sa pravom korišćenja te cijene, ili tamo gdje to nije praktično izvodljivo, na osnovu budžetskih izdataka za održavanje proizvođačke cijene.

3. Kada osnovni poljoprivredni proizvodi obuhvaćeni stavom 1 predstavljaju predmet plaćanja koja nijesu izuzeta izračunavanja AMS-a ili bilo koje proizvodno nespecifične podrške koja nije izuzeta od obaveze smanjenja, osnova za ekvivalentne mjere podrške, u vezi sa ovim mjerama, biće bazirana na istom izračunavanju kao i za odgovarajuće komponente AMS-a (obuhvaćeno stavovima 10 do 13 Aneksa 3).

4. Ekvivalentne mjere podrške će se izračunavati na osnovu iznosa subvencije što bliže mjestu prve prodaje datog osnovnog poljoprivrednog proizvoda. Mjere usmjerene ka prerađivačima poljoprivrednih proizvoda biće uračunate u obimu u kojem takve mjere koriste proizvođačima osnovnih poljoprivrednih proizvoda. Posebne poljoprivredne dažbine ili takse koje plaćaju proizvođači biće oduzeti iz izračunavanja ekvivalentne mjere podrške, za odgovarajući iznos.

ANEKS 5 **POSEBAN TRETMAN U POGLEDU STAVA 2 ČLANA 4**

Odeljak A

1. Odredbe stava 2 člana 4 neće se primjenjivati, od stupanja na snagu Sporazuma o STO, na bilo koji primaran poljoprivredni proizvod i njegove obrađene ili prerađene proizvode ("označeni proizvodi"), ukoliko isti ispunjavaju sljedeće uslove (u daljem tekstu "poseban tretman"):

- (a) da je uvoz označenih proizvoda iznosio manje od 3% odgovarajuće domaće potrošnje u baznom periodu od 1986. do 1988. godine ("bazni period");
- (b) da za označene proizvode nijesu odobravane nikakve izvozne subvencije od početka baznog perioda;
- (c) da se na primarni poljoprivredni proizvod primjenjuju efikasne mjere ograničavanja proizvodnje;
- (d) da su takvi proizvodi označeni oznakom "ST-Aneks 5" u Odeljku I-B dijela I liste obaveza Članice dodate Protokolu iz Marakeša, kao predmet posebnog tretmana koji odražava faktore netrgovinskog karaktera, kao što su obezbjeđivanje osnovnih životnih namirnica i zaštita životne sredine; i
- (e) da minimalne mogućnosti pristupa tržištu u pogledu označenih proizvoda, kako je navedeno u Odeljku I-B liste obaveza date Članice, odgovaraju iznosu od 4% domaće potrošnje označenog proizvoda u baznom periodu, počevši od prve godine perioda primjene, a da se nakon toga za preostali period primjene povećavaju po godišnjoj stopi od 0,8% odgovarajuće domaće potrošnje iz baznog perioda.

2. Na početku svake godine perioda primjene, Članica može da prestane sa primjenom posebnog tretmana koji se odnosi na označene proizvode djelujući u skladu sa odredbama stava 6. U tom slučaju, data Članica će održavati minimalne mogućnosti pristupa koje su već na snazi u tom trenutku i povećavaće minimalne mogućnosti pristupa godišnje za 0,4% odgovarajuće domaće potrošnje u baznom periodu za ostatak perioda primjene. Nakon toga, nivo minimalnih mogućnosti pristupa koji proističe iz ove formule u posljednjoj godini perioda primjene biće zadržan u listi obaveza date Članice.

3. Svi pregovori o tome da li treba nastaviti sa primjenom posebnog tretmana, kako je navedeno u stavu 1, nakon isteka perioda primjene, biće okončani u vremenskom okviru samog perioda primjene kao dio pregovora predviđenih članom 20 ovog Sporazuma, uzimajući u obzir netrgovinska razmatranja.

4. Ako se postigne dogovor kao posljedica pregovora pomenutih u stavu 3, da Članica može nastaviti primjenu posebnog tretmana, takvoj Članici će se odobriti dodatne i prihvatljive koncesije koje će biti dogovorene tokom tih pregovora.

5. U slučaju kada se na kraju perioda primjene ne nastavlja sa primjenom posebnog tretmana, data Članica će primjenjivati odredbe stava 6. U takvom slučaju, po isteku perioda primjene, minimalne mogućnosti pristupa tržištu za označene proizvode održavaće se na nivou od 8% odgovarajuće domaće potrošnje tokom baznog perioda, kako je sadržano u listi koncesija date Članice.

6. Mjere na granici, osim redovnih carinskih dadžbina, koje važe za označene proizvode, će biti u skladu sa odredbama stava 2 člana 4 i na snazi od početka one godine u kojoj prestaje da se primjenjuje posebni tretman. Na takve proizvode će se primjenjivati obične carinske dažbine, čija je gornja granica utvrđena u listi obaveza date Članice i koja se primjenjuje od početka kalendarske godine u kojoj prestaje da važi poseban tretman, a nakon toga po stopama koje bi bile na snazi da je sniženje od najmanje 15% bilo sprovedeno u jednakim godišnjim procentima tokom perioda primjene. Ove carine se određuju na osnovu carinskih ekvivalenata koji se izračunavaju u skladu sa uputstvima propisanim u dopuni uz ovaj Aneks.

Odjeljak B

7. Odredbe stava 2 člana 4 takođe se neće primjenjivati od stupanja na snagu Sporazuma o STO na primarni poljoprivredni proizvod koji je predominantan izvor tradicionalne ishrane u Članici zemlji u razvoju, pod uslovom da isti, pored uslova određenih u stavovima 1(a) do 1(d), ispunjavaju i sljedeće uslove:

- (a) da minimalne mogućnosti pristupa tržištu za date proizvode, kako je navedeno u Odjeljku I-B dijela I liste koncesija date Članice zemlje u razvoju, odgovaraju za vrijeme trajanja baznog perioda počev od prve godine perioda sprovođenja, nivou od 1% domaće potrošnje datih proizvoda tokom baznog perioda, i povećavaju se u jednakim godišnjim stopama, dostižući, na početku pete godine perioda primjene, nivo od 2% odgovarajuće domaće potrošnje iz baznog perioda. Počev od prvog dana šeste godine perioda primjene, minimalne mogućnosti pristupa za date proizvode treba da odgovaraju nivou od 2% odgovarajuće domaće potrošnje iz baznog perioda i da se povećavaju u jednakim godišnjim stopama da bi se do početka desete godine perioda primjene postigao nivo od 4% odgovarajuće domaće potrošnje iz baznog perioda. Nakon toga, mogućnosti minimalnog pristupa u desetoj godini koji proističu iz ove formule održavaju se na tom nivou u listi obaveza date Članice zemlje u razvoju;
- (b) da su po osnovu ovog Sporazuma, predviđene odgovarajuće mogućnosti pristupa tržištu za druge proizvode.

8. Svi pregovori o tome da li se može nastaviti primjena posebnog tretmana kako je navedeno u stavu 7 nakon isteka desete godine perioda primjene, moraju biti započeti i završeni do isteka iste desete godine od početka perioda primjene.

9. Ako je, kao rezultat pregovora navedenih u stavu 8, dogovoreno da Članica može nastaviti sa primjenom posebnog tretmana, ta Članica će odobriti dodatne i prihvatljive koncesije koje će biti utvrđene tokom tih pregovora.

10. U slučaju da primjena posebnog tretmana po osnovu stava 7 ne bude nastavljena nakon desete godine od početka perioda primjene, dati proizvodi će biti predmet redovnih carinskih dažbina, utvrđenih na osnovu carinskog ekvivalenta koji se izračunava saglasno uputstvima datim u prilogu ovog Aneksa, a koje će biti konsolidovane u listi obaveza date Članice. U drugim slučajevima, odredbe stava 6 će se primjenjivati na način kako su izmijenjene odgovarajućim posebnim i povoljnijim tretmanom koji se ovim Sporazumom odobrava Članicama, zemljama u razvoju.

*Prilog Aneksu 5**Uputstva za izračunavanje carinskih ekvivalenata za posebnu namjenu navedenu u stavovima 6 i 10 ovog Aneksa*

1. Carinski ekvivalenti, bilo da su izraženi *ad valorem* ili posebnim stopama, će se izračunavati na transparentan način, koristeći stvarnu razliku između unutrašnjih i spoljnih cijena. Koristiće se podaci iz godina od 1986. do 1988. Carinski ekvivalenti će se:
 - (a) prvenstveno utvrđivati na četvorocifanim pozicijama HS sistema;
 - (b) utvrđivati na šestocifarnim pozicijama HS sistema ili još preciznijem nivou rasčlanjivanja HS sistema;
 - (c) generalno utvrđivati za obrađene i/ili prerađene proizvode množenjem posebnog carinskog ekvivalenta (posebnih carinskih ekvivalenata) za primarni poljoprivredni proizvod (primarne poljoprivredne proizvode) udijelom (udjelovima), izraženim kroz vrijednost ili količinu, prema tome šta je prikladno za primarni poljoprivredni proizvod (primarne poljoprivredne proizvode) u obrađenim i/ili prerađenim proizvodima, uzimajući u obzir, gdje je to potrebno, sve dodatne elemente kojima se trenutno pruža zaštita industriji.
2. Spoljne cijene će generalno predstavljati stvarne prosječne c.i.f. jedinične vrijednosti za zemlju uvoznicu. U slučajevima kada prosječne c.i.f. jedinične vrijednosti nisu dostupne ili nisu odgovarajuće, spoljne cijene će biti:
 - (a) odgovarajuće prosječne c.i.f. jedinične vrijednosti najbliže zemlje; ili
 - (b) procijenjene polazeći od prosječnih f.o.b. jediničnih vrijednosti odgovarajućeg vodećeg ili vodećih izvoznika, uvećanih za procijenjene troškove osiguranja, prevoza i za ostale troškove koji su relevantni za zemlju uvoznicu.
3. Spoljne cijene će biti pretvorene u domaću valutu pomoću godišnjeg prosječnog tržišnog deviznog kursa za isti period za koji su uzeti i podaci o cijenama.
4. Unutrašnja cijena će biti reprezentativna cijena na veliko koja važi na domaćem tržištu ili procjena takve cijene u slučajevima kada odgovarajući podaci nisu dostupni.
5. Inicijalni carinski ekvivalentni mogu, gdje je to neophodno, pomoću odgovarajućeg koeficijenta biti prilagođeni, radi uzimanja u obzir razlike u kvalitetu ili vrsti.
6. U slučajevima kada se kao rezultat ovih uputstava dobije negativni carinski ekvivalent, ili niži od tekuće obavezujuće stope, početni carinski ekvivalent se može uspostaviti na nivou tekuće obavezujuće stope ili na osnovu nacionalnih, ponuda za dati proizvod.
7. U slučajevima kada se prilagođavanje vrši na nivou carinskog ekvivalenta koji je rezultat gore navedenih uputstava data Članica će na zahtjev prihvatiti konsultacije u cilju pregovaranja o odgovarajućem rješenju.

SPORAZUM O PRIMJENI SANITARNIH I FITOSANITARNIH MJERA

Članice,

Potvrđujući da nijedna Članica ne smije biti spriječena da donosi ili sprovodi mjere koje su neophodne u cilju zaštite života i zdravlja ljudi, životinja ili biljaka, pod uslovom da se te mjere ne primjenjuju na način koji bi predstavljao sredstvo proizvoljne ili neopravdane diskriminacije među Članicama gdje preovladavaju isti uslovi, ili da ne predstavljaju prikriveno ograničenje međunarodne trgovine;

Želeći da poboljšaju zdravlje ljudi, životinja i fitosanitarne uslove svih Članica;

Konstatujući da se sanitarne i fitosanitarne mjere često primjenjuju na osnovu bilateralnih sporazuma ili protokola;

Težeći uspostavljanju multilateralnog okvira pravila i disciplina za upravljanje razvojem, donošenjem i primjenom sanitarnih i fitosanitarnih mjera u cilju minimiziranja njihovih negativnih efekata na trgovinu;

Uviđajući da međunarodni standardi, smjernice i preporuke mogu dati značajan doprinos u tom smislu;

Želeći da se unaprijedi korišćenje harmonizovanih sanitarnih i fitosanitarnih mjera između Članica na osnovu međunarodnih standarda, smjernica i preporuka koje su razvile relevantne međunarodne organizacije, uključujući Komisiju Codex Alimentarius, Međunarodni biro za epizotike i relevantne međunarodne i regionalne organizacije koje djeluju u okviru Međunarodne konvencije za zaštitu bilja, ne zahtijevajući pri tom od Članica da promijene svoj nivo zaštite života i zdravlja ljudi, životinja i biljaka;

Priznajući da Članice zemlje u razvoju mogu naići na posebne teškoće pri zadovoljavanju sanitarnih i fitosanitarnih mjera u Članicama uvoznicama, i kao posljedica toga na otežan pristup tržištima, kao i pri formulisanju i primjeni sanitarnih i fitosanitarnih mjera na svojim teritorijama i želeći im u tom smislu pomoći u njihovim naporima;

Želeći stoga da razrade pravila za primjenu odredbi GATT-a iz 1994. godine koja se odnose na korišćenje sanitarnih i fitosanitarnih mjera, a naročito odredbe člana XX(b)¹⁵;

Ovim su se saglasile o sljedećem:

Član 1

Opšte odredbe

1. Ovaj Sporazum se primjenjuje na sve sanitarne i fitosanitarne mjere koje, direktno ili indirektno, mogu da utiču na međunarodnu trgovinu. Takve mjere će se razvijati i primjenjivati u skladu sa odredbama ovog Sporazuma.
2. Za potrebe ovog Sporazuma primjenjivaće se definicije iz Aneksa A.
3. Aneksi su sastavni dio ovog Sporazuma.
4. Ništa u ovom Sporazumu neće uticati na prava Članica po osnovu Sporazuma o tehničkim barijerama trgovini kada se radi o mjerama koje ne spadaju pod obuhvat ovog Sporazuma.

¹⁵ U ovom Sporazumu, pozivanje na član XX(b) uključuje takođe i preambulu tog člana.

Član 2*Osnovna prava i obaveze*

1. Članice imaju pravo da preduzimaju sanitarne i fitosanitarne mjere koje su neophodne za zaštitu života i zdravlja ljudi, životinja i biljaka, pod uslovom da te mjere nijesu u suprotnosti sa odredbama ovog Sporazuma.
2. Članice će osigurati da se bilo koja sanitarna ili fitosanitarna mjera primjenjuje samo u obimu koji je neophodan da se zaštiti život i zdravlje ljudi, životinja i biljaka, da se zasniva na naučnim principima, i da se ne održava na snazi bez dovoljno naučnih dokaza, osim u slučaju predviđenom u stavu 7 člana 5.
3. Članice će obezbijediti da njihove sanitarne i fitosanitarne mjere ne dovode do proizvoljne i neopravdane diskriminacije između Članica gdje preovladavaju isti ili slični uslovi, uključujući i diskriminaciju između njene sopstvene teritorije i teritorije ostalih Članica. Sanitarne i fitosanitarne mjere neće se primjenjivati na način koji bi predstavljao prikriveno ograničavanje međunarodne trgovine.
4. Sanitarne i fitosanitarne mjere koje su u skladu sa odredbama ovog Sporazuma smatraće se usklađenim sa obavezama Članica po osnovu odredbi GATT-a iz 1994. koje se odnose na primjenu sanitarnih i fitosanitarnih mjera, a naročito odredbi člana XX(b).

Član 3*Harmonizacija*

1. U cilju harmonizacije sanitarnih i fitosanitarnih mjera na što je moguće široj osnovi, Članice će svoje sanitarne i fitosanitarne mjere bazirati na međunarodnim standardima, smjernicama ili preporukama, tamo gdje postoje, osim ako nije drugačije predviđeno ovim Sporazumom, a naročito u stavu 3.
2. Sanitarne i fitosanitarne mjere koje su usaglašene sa međunarodnim standardima, smjernicama ili preporukama će se smatrati neophodnim u cilju zaštite života ili zdravlja ljudi, životinja ili biljaka, i za iste će se smatrati da su u saglasnosti sa odgovarajućim odredbama ovog Sporazuma i GATT-a iz 1994.
3. Članice mogu uvoditi ili održavati sanitarne i fitosanitarne mjere koje vode višem nivou sanitarne i fitosanitarne zaštite od one koja bi bila postignuta primjenom mjera zasnovanih na relevantnim međunarodnim standardima, smjernicama ili preporukama, ako postoji naučno zasnovano opravdanje ili ukoliko je to posljedica nivoa sanitarne i fitosanitarne zaštite koji Članica smatra odgovarajućim prema odredbama stavova 1 do 8 člana 5¹⁶. Nazavisno od gore navedenog, sve mjere koje imaju za rezultat različit nivo sanitarne i fitosanitarne zaštite od onog koji bi bio postignut mjerama zasnovanim na međunarodnim standardima, smjernicama ili preporukama, neće biti u suprotnosti sa bilo kojom drugom odredbom ovog Sporazuma.
4. Članice će aktivno učestvovati, u granicama svojih mogućnosti, u relevantnim međunarodnim organizacijama i njihovim pomoćnim tijelima, naročito u Komisiji Codex Alimentarius, Međunarodnom birou za epizotike i međunarodnim i regionalnim organiza-

¹⁶ Za potrebe stava 3 člana 3, naučno zasnovano opravdanje postoji ukoliko na bazi ispitivanja i procjene raspoloživih naučnih informacija u skladu sa odgovarajućim odredbama ovog Sporazuma, Članica utvrdi da relevantni međunarodni standardi, smjernice ili preporuke nijesu dovoljni da se postigne odgovarajući nivo sanitarne i fitosanitarne zaštite.

cijama koje djeluju u okviru Međunarodne konvencije za zaštitu bilja, a u cilju unapređenja, unutar ovih organizacija, razvoja i periodičnog preispitivanja standarda, smjernica i preporuka u pogledu svih aspekata sanitarnih i fitosanitarnih mjera.

5. Komitet za sanitarne i fitosanitarne mjere predviđen stavovima 1 i 4 člana 12 (u daljem tekstu ovog Sporazuma "Komitet") će razraditi postupak za vršenje nadzora nad procesom međunarodne harmonizacije i u tom smislu koordinirati napore sa relevantnim međunarodnim organizacijama.

Član 4

Ekvivalentnost

1. Članice će prihvatiti sanitarne i fitosanitarne mjere ostalih Članica kao ekvivalentne, čak i kada se ove mjere razlikuju od njihovih sopstvenih ili od onih koje koriste druge Članice koje trguju istim proizvodom, ako Članica izvoznica objektivno dokaže Članici uvoznici da njene mjere dostižu odgovarajući nivo sanitarne i fitosanitarne zaštite Članice uvoznice. U tu svrhu će Članici uvoznici, na zahtjev, biti u razumnoj mjeri omogućena inspekcija, testiranje, kao i ostale relevantne procedure.

2. Članice će, na zahtjev, pristupiti konsultacijama u cilju postizanja bilateralnih i multilateralnih sporazuma o priznavanju ekvivalentnosti određenih sanitarnih ili fitosanitarnih mjera.

Član 5

Procjena rizika i određivanje odgovarajućeg nivoa sanitarne ili fitosanitarne zaštite

1. Članice će obezbijediti da njihove sanitarne i fitosanitarne mjere budu zasnovane na procjeni rizika, u skladu sa okolnostima, po život ili zdravlje ljudi, životinja ili biljaka, uzimajući u obzir metode procjene rizika koje su razvile relevantne međunarodne organizacije.

2. Pri procjeni rizika, Članice će uzeti u obzir raspoložive naučne dokaze; odgovarajuće procese i načine proizvodnje; odgovarajuće načine inspekcije, uzorkovanja i testiranja; rasprostranjenost određenih bolesti ili štetočina; postojanje oblasti bez bolesti ili štetočina; odgovarajuće ekološke uslove i uslove zaštite životne sredine; i karantinske i druge tretmane.

3. Pri procjeni rizika po život ili zdravlje životinja i biljaka i prilikom određivanja mjera koje treba primjeniti da bi se postigao odgovarajući nivo sanitarne ili fitosanitarne zaštite od takvog rizika, Članice će kao relevantne uzeti u obzir ekonomske faktore: potencijalnu štetu u vidu gubitka proizvodnje ili prodaje u slučaju ulaska, nastanka ili širenja štetočina ili bolesti; troškove kontrole ili iskorjenjivanja sa teritorije Članice uvoznice; i srazmjernu troškovnu efektivnost alternativnih pristupa za ograničavanje rizika.

4. Članice bi trebalo da, prilikom određivanja odgovarajućeg nivoa sanitarne ili fitosanitarne zaštite, uzmu obzir cilj da se postignu minimalni negativni efekti na trgovinu.

5. U cilju postizanja dosljednosti u primjeni koncepta odgovarajućeg nivoa sanitarne ili fitosanitarne zaštite od rizika po život i zdravlje ljudi, odnosno po život i zdravlje životinja i biljaka, svaka Članica će izbjegavati proizvoljne ili neopravdane razlike u nivo-

ima koje smatra prikladnim u različitim situacijama, ukoliko takve razlike vode diskriminaciji ili prikrivenom ograničavanju međunarodne trgovine. Članice će sarađivati sa Komitetom, u skladu sa stavovima 1, 2 i 3 člana 12, kako bi razvile smjernice za unapređenje praktične primjene ove odredbe. Pri razvijanju smjernica, Komitet će uzeti u obzir sve relevantne faktore, uključujući izuzetan rizik po ljudsko zdravlje kojem se ljudi svojevremeno izlažu.

6. Bez obzira na odredbu stava 2 član 3, pri uvođenju ili održavanju sanitarnih i fitosanitarnih mjera radi postizanja odgovarajućeg nivoa sanitarne ili fitosanitarne zaštite, Članice će osigurati da takve mjere ne ograničavaju trgovinu više nego što je potrebno za postizanje odgovarajućeg nivoa sanitarne ili fitosanitarne zaštite, uzimajući u obzir tehničku i ekonomsku opravdanost¹⁷.

7. U slučajevima kada odgovarajući naučni dokaz nije dovoljan, Članica može privremeno da usvoji sanitarne i fitosanitarne mjere na osnovu odgovarajućih dostupnih informacija, uključujući informacije koje potiču od relevantnih međunarodnih organizacija, kao i na osnovu sanitarnih ili fitosanitarnih mjera koje primjenjuju ostale Članice. U takvim okolnostima Članice će težiti da dobiju dodatne informacije neophodne za objektivnu procjenu rizika i ispitivanje sanitarnih i fitosanitarnih mjera u razumnom roku.

8. Kada Članica ima osnova da vjeruje da određena sanitarna ili fitosanitarna mjera koju uvodi ili primjenjuje druga Članica ograničava, ili može da ograniči njen izvoz, a ta mjera nije zasnovana na relevantnim međunarodnim standardima, smjernicama ili preporukama, ili pak takvi standardi, smjernice ili preporuke ne postoje, od Članice koja održava tu mjeru može se zahtijevati da objasni razloge za takvu sanitarnu ili fitosanitarnu mjeru i ona tom zahtjevu mora udovoljiti.

Član 6

Prilagodavanje regionalnim uslovima, uključujući oblasti bez bolesti ili štetočina i oblasti sa niskim nivoima rasprostranjenosti bolesti ili štetočina

1. Članice će obezbijediti da njihove sanitarne i fitosanitarne mjere budu prilagođene sanitarnim i fitosanitarnim karakteristikama područja - bilo da se radi o zemlji u cjelini, dijelu zemlje, nekoliko zemalja ili djelovima nekoliko zemalja - iz kojih proizvod potiče i kojima je proizvod namijenjen. Pri procjeni sanitarnih ili fitosanitarnih karakteristika regiona Članice će uzeti u obzir, *inter alia*, nivo rasprostranjenosti određenih bolesti ili štetočina, postojanje programa za iskorjenjivanje ili kontrolu, kao i odgovarajuće kriterijume ili smjernice koje mogu pripremiti relevantne međunarodne organizacije.

2. Članice će naročito priznati pojmove oblasti bez štetočina ili bolesti, kao i oblasti sa niskim nivoom rasprostranjenosti štetočina ili bolesti. Određivanje takvih oblasti će se zasnivati na faktorima kao što su geografski položaj, ekosistemi, epidemiološki nadzor i efikasnost sanitarnih ili fitosanitarnih kontrola.

3. Članice izvoznice koje tvrde da su oblasti na njihovim teritorijama bez štetočina ili bolesti, odnosno sa niskim nivoom rasprostranjenosti štetočina ili bolesti, dužne su da o tome pruže neophodan dokaz u cilju objektivnog prikazivanja Članici uvoznici da takve oblasti jesu, kao i da će vjerovatno ostati bez štetočina ili bolesti odnosno sa niskim nivoom rasprostranjenosti štetočina ili bolesti. U tu svrhu će se, na zahtjev, omogućiti razuman pristup Članici uvoznici da sprovede inspekciju, testiranje i ostale relevantne postupke.

¹⁷ Za potrebe stava 6 člana 5, ne smatra se da mjera ograničava trgovinu više nego što je potrebno ukoliko ne postoji druga mjera, koja je razumno raspoloživa uzimajući u obzir tehničku i ekonomsku izvodljivost, a kojom se postiže odgovarajući nivo sanitarne i fitosanitarne zaštite uz značajno manje ograničavanje trgovine.

Član 7

Transparentnost

Članice će obavijestiti o promjenama svojih sanitarnih i fitosanitarnih mjera i pružiti informacije o svojim sanitarnim i fitosanitarnim mjerama u skladu sa odredbama Aneksa B.

Član 8

Procedure kontrole, inspekcije i odobrenja

Članice će se pridržavati odredbi Aneksa C u primjeni postupka kontrole, inspekcije i odobrenja, uključujući u to inacionalne sisteme za odobravanje korišćenja aditiva ili za utvrđivanje nivoa tolerancije zagađivača u hrani, piću ili stočnoj hrani i na drugi način obezbijediti da njihove procedure ne budu u suprotnosti sa odredbama ovog Sporazuma.

Član 9

Tehnička pomoć

1. Članice su saglasne da olakšaju pružanje tehničke pomoći ostalim Članicama, posebno Članicama zemljama u razvoju, bilateralno ili putem odgovarajućih međunarodnih organizacija. Takva pomoć, *inter alia*, može biti u oblasti procesnih tehnologija, istraživanja i infrastrukture, uključujući uspostavljanje nacionalnih regulatornih tijela, ili bi mogla da bude u obliku pružanja savjeta, odobravanja kredita, donacija i bespovratne pomoći, kojima bi se osigurala stručnost, obuka i oprema kako bi te zemlje mogle prilagoditi i poštovati sanitarne i fitosanitarne mjere neophodne za dostizanje odgovarajućeg nivoa sanitarne i fitosanitarne zaštite koji se zahtijeva na njihovim izvoznim tržištima.
2. Kada su potrebna značajna ulaganja da bi Članica izvoznica zemlja u razvoju ispunila sanitarne i fitosanitarne zahtjeve Članice uvoznice, ova posljednja je obavezna da razmotri pružanje takve tehničke pomoći koja bi omogućila Članici zemlji u razvoju da održi i proširi svoje mogućnosti pristupa tržištu za proizvod u pitanju.

Član 10

Poseban i povoljniji tretman

1. U pripremi i primjeni sanitarnih i fitosanitarnih mjera, Članice će uzeti u obzir posebne potrebe Članica zemalja u razvoju, a posebno najmanje razvijenih zemalja Članica.
2. U slučaju kada odgovarajući nivo sanitarne i fitosanitarne zaštite daje prostor za uvođenje novih sanitarnih i fitosanitarnih mjera po fazama, trebalo bi proizvodima za Članice zemlje u razvoju od interesa odobriti duže rokove usaglašavanja sa ovim novim mjerama, čime bi se ovim Članicama omogućilo da održe mogućnost za realizaciju svog izvoza.
3. U namjeri da se Članicama zemljama u razvoju omogući da se usaglasa sa odred-

bama ovog Sporazuma, Komitet se ovlašćuje da takvim zemljama, na zahtjev, odobri specifična i vremenski ograničena, potpuna ili djelimična oslobađanja od obaveza po osnovu ovog Sporazuma, uzimajući u obzir njihove finansijske, trgovinske i razvojne potrebe.

4. Članice treba da podstiču i omogućavaju aktivno učešće Članica zemalja u razvoju u relevantnim međunarodnim organizacijama.

Član 11

Konsultacije i rješavanje sporova

1. Odredbe članova XXII i XXIII GATT-a iz 1994, na način kao što su one razrađene i primjenjene u Dogovoru o rješavanju sporova, primjenjivaće se na konsultacije i rješavanje sporova po osnovu ovog Sporazuma, osim ukoliko njime nije drugačije predviđeno.

2. U sporu nastalom na osnovu ovog Sporazuma oko naučnih ili tehničkih pitanja, panel će zatražiti savjet od eksperata po svom izboru u dogovoru sa stranama u sporu. U tu svrhu panel može, kada to smatra prikladnim, da osnuje savjetodavnu tehničku ekspertsku grupu ili da konsultuje relevantne međunarodne organizacije, na zahtjev jedne od strana u sporu ili na svoju inicijativu.

3. Ništa u ovom Sporazumu ne smije ograničavati prava Članice u skladu sa drugim međunarodnim sporazumima, uključujući pravo da zatraži pomoć mehanizma dobrih usluga ili mehanizma za rješavanje sporova drugih međunarodnih organizacija ili onih osnovanih u okviru bilo kojeg međunarodnog sporazuma.

Član 12

Administriranje

1. Ovim je osnovan Komitet za sanitarne i fitosanitarne mjere sa ciljem redovnog obavljanja konsultacija. Komitet će obavljati funkcije potrebne za sprovođenje odredbi ovog Sporazuma kao i za ostvarivanje njegovih ciljeva, naročito u vezi harmonizacije. Komitet će donositi odluke konsenzusom.

2. Komitet mora podsticati i olakšavati *ad hoc* konsultacije ili pregovore između Članica o određenim sanitarnim i fitosanitarnim pitanjima. Komitet mora podsticati sve Članice na korišćenje međunarodnih standarda, smjernica ili preporuka, i u tom pogledu će finansirati tehničke konsultacije i studije sa ciljem povećavanja koordinacije i integracije između međunarodnih i nacionalnih sistema i pristupa za odobravanje korišćenja aditiva u hrani ili za uspostavljanje nivoa tolerancije zagađivača hrane, pića i prehrambenih proizvoda.

3. Komitet održava bliske kontakte sa relevantnim međunarodnim organizacijama u oblasti sanitarne i fitosanitarne zaštite, naročito sa Komisijom Codex Alimentarius, Međunarodnim birooom za epizotike i Sekretarijatom Konvencije o međunarodnoj zaštiti bilja kako bi osigurao najbolju raspoloživu naučnu i tehničku savjetodavnu pomoć za sprovođenje ovog Sporazuma i kako bi se izbjeglo nepotrebno dupliranje napora.

4. Komitet će usvojiti postupak za nadzor nad procesom međunarodne harmonizacije i upotrebe međunarodnih standarda, smjernica i preporuka. U tu svrhu Komitet treba, zajedno sa relevantnim međunarodnim organizacijama, da izradi listu međunarodnih stan-

darda, smjernica i preporuka koje se odnose na sanitarne i fitosanitarne mjere, a koje po mišljenju Komiteta imaju bitan uticaj na trgovinu. Lista treba da sadrži i izvještaj Članica o onim međunarodnim standardima, smjernicama i preporukama koje one primjenjuju kao uslov za uvoz ili na osnovu kojih uvozni proizvodi usklađeni sa ovim standardima imaju pristup njihovim tržištima. U onim slučajevima u kojima Članica ne primjenjuje međunarodne standarde, smjernice ili preporuke kao uslov za uvoz, Članica bi trebala da o tome pruži obrazloženje, a naročito ako smatra da standard nije dovoljno strog da obezbijedi odgovarajući nivo sanitarne ili fitosanitarne zaštite. Ukoliko Članica izmijeni svoj stav, nakon obavještenja o namjeri korišćenja standarda, smjernice ili preporuke kao uslova za uvoz, trebalo bi da pruži objašnjenje za tu promjenu i o tome obavijesti Sekretarijat, kao i relevantne međunarodne organizacije, osim ukoliko takvo obavještenje i objašnjenje nije dato u skladu sa procedurama iz Aneksa B.

5. Da bi se izbjeglo nepotrebno dupliranje, Komitet može da odluči, ukoliko to smatra odgovarajućim, da koristi informacije stečene u okviru procedura, a posebno onih za notifikovanje, koje su na snazi u relevantnim međunarodnim organizacijama.

6. Komitet može, na inicijativu jedne od Članica, putem odgovarajućih kanala da pozove relevantne međunarodne organizacije ili njihova pomoćna tijela da ispituju određeni predmet u vezi pojedinačnog standarda, smjernice ili preporuke, uključujući i osnovu na kojoj se temelji objašnjenje o neprimjenjivanju, a koje je dato saglasno stavu 4.

7. Komitet će preispitati funkcionisanje i primjenu ovog Sporazuma tri godine nakon datuma stupanja na snagu Sporazuma o STO, a nakon toga ukoliko se ukaže potreba. U odgovarajućem slučaju, Komitet može da podnese Savjetu za trgovinu robom prijedlog za izmjenu teksta ovog Sporazuma imajući u vidu, *inter alia*, iskustvo koje je stečeno tokom njegove primjene.

Član 13

Primjena

Po osnovu ovog Sporazuma, Članice su u potpunosti odgovorne za poštovanje svih obaveza koje su njim utvrđene. Članice moraju formulisati i primijeniti pozitivne mjere i mehanizme u cilju da se obezbijedi podrška poštovanju odredbi ovog Sporazuma od strane organa koji nijesu vladini organi. Članice moraju preduzeti one razumne mjere koje su im dostupne kako bi osigurale da nevladini subjekti unutar njihovih teritorija, kao i regionalna tijela koja su relevantni subjekti unutar njihove teritorije, poštuju odgovarajuće odredbe ovog Sporazuma. Pored toga, Članice ne smiju preduzimati mjere koje direktno ili indirektno zahtijevaju ili ohrabruju takve regionalne ili nevladine subjekte ili lokalne organe vlasti da postupaju suprotno odredbama ovog Sporazuma. Članice će osigurati da se u primjeni sanitarnih i fitosanitarnih mjera oslanjaju na usluge nevladinih tijela samo pod uslovom da je djelovanje takvih tijela u saglasnosti sa odredbama ovog Sporazuma.

Član 14

Završne odredbe

Članice najmanje razvijene zemlje mogu da odlože primjenu odredbi ovog Spo-

razuma na period od pet godina od datuma stupanja na snagu Sporazuma o STO u pogledu njihovih sanitarnih i fitosanitarnih mjera koje utiču na uvoz ili uvezene proizvode. Ostale Članice zemlje u razvoju mogu da odlože primjenu odredbi ovog Sporazuma, sa izuzetkom odredbi stava 8 člana 5 i člana 7, u pogledu njihovih postojećih sanitarnih i fitosanitarnih mjera koje utiču na uvoz ili uvezene proizvode, a na period od dvije godine od datuma stupanja na snagu Sporazuma o STO, ukoliko je takva primjena onemogućena nedostatkom stručnog znanja, tehničke infrastrukture ili sredstava.

ANEKS A DEFINICIJE¹⁸

1. *Sanitarna ili fitosanitarna mjera* – svaka mjera koja se primjenjuje:
 - (a) u okviru teritorije Članice, radi zaštite zdravlja i života životinja i biljaka od rizika ulaska, nastanka ili širenja štetočina, bolesti, organizama koji prenose bolesti ili organizama koji izazivaju bolest;
 - (b) u okviru teritorije Članice radi zaštite zdravlja i života ljudi i životinja od rizika koje stvaraju aditivi, zagađivači, toksini ili organizmi koji izazivaju bolest u hrani, piću i stočnoj hrani;
 - (c) u okviru teritorije Članice radi zaštite zdravlja i života ljudi od rizika koji nastaju usljed bolesti koje prenose životinje, biljke ili njihovi proizvodi, ili od ulaska, nastanka ili širenja štetočina; i
 - (d) na teritoriji Članice, da bi se spriječio ili ograničio nastanak ostalih vrsta šteta od ulaska, nastanka ili širenja štetočina.

Sanitarne i fitosanitarne mjere obuhvataju sve relevantne zakone, dekrete, uredbe, propise, uslove i postupke, uključujući, *inter alia*, kriterijume koji se odnose na finalni proizvod; procese i načine proizvodnje; postupke testiranja, inspekcije, izdavanja uvjerenja i odobrenja; karantinski tretman uključujući odgovarajuće uslove u vezi transporta životinja i biljaka ili u vezi materijala koji su neophodni za njihovo održavanje u životu tokom transporta; odredbe koje se odnose na odgovarajuće statističke metode, postupke uzimanja uzoraka i metode procjene rizika; i zahtjeve u vezi pakovanja i etiketiranja koji se direktno odnose na bezbjednost hrane.

2. *Harmonizacija* - Uspostavljanje, priznavanje i primjena jedinstvenih sanitarnih i fitosanitarnih mjera od strane različitih Članica.

3. *Međunarodni standardi, smjernice i preporuke*

- (a) kada se radi o neškodljivosti prehrambenih proizvoda, standardi, smjernice i preporuke koje propisuje Komisija Codex Alimentarius u vezi aditiva u hrani, ostataka veterinarskih lijekova i pesticida, zagađivača, metoda vršenja analiza i uzorkovanja, kao i kodeksa i smjernica u oblasti higijenske ispravnosti;

¹⁸ U svrhu ovih definicija, pojam “životinja” uključuje ribe i divlju faunu, pojam “biljka” uključuje šume i divlju floru; pojam “štetočine” uključuje korove; i pojam “zagađivači” uključuje pesticide i ostatke veterinarskih lijekova i stranih supstanci.

- (b) kada se radi o zdravlju životinja i zoonozama, standardi, smjernice i preporuke koje su razrađene pod okriljem Međunarodnog biroa za epizotike;
- (c) kada se radi o zdravlju biljaka, međunarodni standardi, smjernice i preporuke koje su razrađene pod okriljem Sekretarijata Međunarodne konvencije o zaštiti bilja u saradnji sa regionalnim organizacijama koje djeluju u okviru Međunarodne konvencije o zaštiti bilja; i
- (d) za pitanja koja ne pokrivaju gore pomenute organizacije, odgovarajući standardi, smjernice i preporuke koje su objavile ostale relevantne međunarodne organizacije čije je članstvo otvoreno za sve članice i koje priznaje Komitet.

4. *Procjena rizika* - procjena vjerovatnoće pojave ili širenja bolesti ili štetočina na teritoriji Članice uvoznice saglasno sanitarnim i fitosanitarnim mjerama koje bi mogle biti primjenjene, kao i bioloških i ekonomskih posljedica koje bi iz toga mogle da rezultiraju; ili procjena mogućih negativnih efekata po zdravlje ljudi i životinja koje nastaju usljed prisustva aditiva, zagađivača, toksina ili organizama koji izazivaju bolesti u hrani, piću i stočnoj hrani.

5. *Odgovarajući nivo sanitarne ili fitosanitarne zaštite* - nivo zaštite koju Članica koja uspostavlja sanitarnu i fitosanitarnu mjeru smatra odgovarajućom u cilju zaštite života i zdravlja ljudi, životinja i biljaka na svojoj teritoriji.

NAPOMENA: Mnoge Članice ovaj koncept nazivaju "prihvatljivim nivoom rizika".

6. *Oblasti bez bolesti ili štetočina* - oblast, bilo cijela zemlja ili dio zemlje, nekoliko zemalja ili djelovi nekoliko zemalja, koju su utvrdili nadležni organi, a u kojoj se ne pojavljuje određena bolest ili štetočina.

NAPOMENA: Oblast bez bolesti ili štetočina može da obuhvati, da bude okružena ili da se graniči sa oblašću - bilo da je ona dio teritorije zemlje ili u geografskom regionu koji obuhvata nekoliko zemalja ili djelove nekoliko zemalja - u kojoj je poznato da se može pojaviti određena bolest ili štetočina, ali u kojoj se primjenjuju regionalne mjere kontrole kao što su uspostavljanje zaštite, nadzora i tampon zona kojima se bolest ili štetočina u pitanju iskorjenjuje ili ograničava.

7. *Oblast sa niskim nivoom rasprostranjenosti bolesti ili štetočina* - oblast, bilo teritorija zemlje ili dio teritorije zemlje, nekoliko zemalja ili djelovi teritorija nekoliko zemalja, koju su utvrdili nadležni organi vlasti, u kojoj se određena štetočina ili bolest javlja na niskom nivou i koja je podvrgnuta dejstvu efikasnih mjera nadzora, kontrole ili iskorjenjivanja.

ANEKS B

TRANSPARENTNOST SANITARNIH I FITOSANITARNIH PROPISA

Objavljivanje propisa

1. Članice će obezbijediti da svi usvojeni propisi u vezi sanitarnih i fitosanitarnih mjera¹⁹ budu bez odlaganja objavljeni na način koji će omogućiti upoznavanje zainteresovanih Članica sa njima.

¹⁹ Sanitarne i fitosanitarne mjere propisane opšte primjenljivim zakonima, odlukama ili uredbama.

2. Osim kada se radi o hitnim okolnostima, Članice će obezbijediti razuman interval između objavljivanja sanitarnih i fitosanitarnih propisa i njihovog stupanja na snagu, da bi se time omogućilo da proizvođači u Članicama izvoznicama, a naročito oni iz zemalja u razvoju, prilagode svoje proizvode i načine proizvodnje zahtjevima koje postavlja Članica uvoznica.

Informativni punktovi

3. Svaka Članica će obezbijediti funkcionisanje jednog informativnog centra nadležnog za davanje objašnjenja i odgovora na sva razumna pitanja zainteresovanih Članica, kao i za pribavljanje relevantnih dokumenata koji se tiču:

- (a) bilo kog propisa u vezi sanitarnih ili fitosanitarnih mjera koji je usvojen ili predložen za primjenu na njenoj teritoriji;
- (b) procedura kontrole i inspekcije, proizvodnog i karantinskog postupka, procedura u vezi nivoa dozvoljene tolerantnosti pesticida i prehrambenih aditiva, koji se primjenjuju na njenoj teritoriji;
- (c) procedura procjene rizika, faktora koji su uzeti u razmatranje, kao i određivanja nivoa sanitarne i fitosanitarne zaštite;
- (d) članstva i učešća Članice, ili odgovarajućih organa sa njene teritorije, u međunarodnim sanitarnim i fitosanitarnim organizacijama i sistemima kao i u bilateralnim i multilateralim sporazumima i aranžmanima u okviru ovog Sporazuma, te u tekstovima takvih sporazuma i aranžmana.

4. Članice će obezbijediti pribavljanje kopija dokumenata koje traže druge zainteresovane Članice, po istoj cijeni (ukoliko nabavka nije besplatna) po kojoj ih mogu nabaviti i njeni državljani²⁰ (isključujući troškove isporuke).

Procedure notifikovanja

5. U slučaju kada ne postoji međunarodni standard, smjernica ili preporuka ili kada je kontekst predloženog sanitarnog ili fitosanitarnog propisa suštinski različit od međunarodnog standarda, smjernice ili preporuke, kao i u slučaju kada propis može u značajnoj mjeri da utiče na trgovinu ostalih Članica, članice će:

- (a) u ranoj fazi izvršiti objavljivanje obavještenja na način koji će omogućiti zainteresovanim Članicama da se upoznaju sa predlogom uvođenja posebnog propisa;
- (b) ostalim Članicama, preko Sekretarijata, notifikovati proizvode koji su obuhvaćeni propisom kao i kratke naznake cilja i razloga za uvođenje tog propisa. Takva notifikacija će se obaviti blagovremeno tako da se time omogućí uvažavanje amandmana, kao i uzimanje u obzir komentara;
- (c) na zahtjev ostalih Članica, obezbijediti kopije predloženog propisa, i u

²⁰ Kada se u ovom Sporazumu koristi riječ "državljeni", u slučaju posebne carinske teritorije Članice STO, smatraće se da se ona odnosi na fizička i pravna lica koja imaju sjedište ili stvarno i efektivno industrijsko ili komercijalno preduzeće koje posluje na toj carinskoj teritoriji.

slučajevima kada je to moguće, identifikovati njihove djelove koji odstupaju od međunarodnih standarda, smjernica ili preporuka;

- (d) bez diskriminacije, omogućiti razumno vrijeme u kome će ostale Članice sačiniti komentare u pismenoj formi, razmotriti te komentare, i uzeti u obzir kako same komentare, tako i rezultate razmatranja istih.

6. Međutim, u slučajevima kada nastanu hitni problemi u vezi zaštite zdravlja ili postoji prijetnja od njihovog nastanka po neku Članicu, ta Članica može da izbjegne, ukoliko to smatra neophodnim, preduzimanje koraka navedenih u stavu 5 ovog Aneksa, pod uslovom da:

- (a) hitno preko Sekretarijata obavijesti ostale Članice o propisu i o proizvodima na koje se odnosi, sa kratkom naznakom cilja i razloga za uvođenje takvog propisa, uključujući i prirodu hitnosti problema;
- (b) na zahtjev obezbijedi kopije propisa ostalim Članicama;
- (c) omogućiti ostalim Članicama da sačine komentare u pismenoj formi, da na zahtjev razmotri ove komentare, te da uzme u obzir ove komentare kao i rezultate rasprave o njima.

7. Notifikacija Sekretarijatu će biti sačinjena na engleskom, francuskom ili španjskom jeziku.

8. Članice razvijene zemlje će na zahtjev ostalih Članica obezbijediti kopije dokumenta, ili u slučaju kada se radi o obimnim dokumentima, obezbijediti njihove rezimee koji pokrivaju specifične notifikacije, na engleskom, francuski ili španskom jeziku.

9. Sekretarijat će hitno dostaviti kopije notifikacija svim Članicama kao i zainteresovanim međunarodnim organizacijama i skrenuti pažnju Članica zemalja u razvoju na svaku notifikaciju koja se odnosi na proizvode od posebnog interesa za te zemlje.

10. Članice će odrediti jedan centralni organ vlasti na nacionalnom nivou, kao organ koji je odgovoran za primjenu odredbi koje se odnose na procedure notifikacije, u skladu sa odredbama stavova 5, 6, 7 i 8 ovog Aneksa.

Opšte rezerve

11. Ništa u ovom Sporazumu neće biti tumačeno na način kojim se zahtijeva:

- (a) obezbjeđenje djelova ili kopija nacрта ili publikacija tekstova na jeziku koji nije jezik Članice, osim u slučaju predviđenom u stavu 8 ovog Aneksa; ili,
- (b) da Članice otkriju povjerljive informacije čime bi se ometalo sprovođenje propisa u vezi sanitarnih i fitosanitarnih mjera ili bi moglo da šteti legitimnim komercijalnim interesima pojedinih preduzeća.

ANEKS C

PROCEDURE KONTROLE, INSPEKCIJE I ODOBRENJA²¹

1. U pogledu bilo koje procedure vezane za provjeru sprovođenja sanitarnih i fitosanitarnih mjera, Članice će obezbijediti:

- (a) da se dati postupci preduzimaju i završavaju bez nepotrebnog kašnjenja i na način koji nije nepovoljniji po uvezene proizvode u odnosu na slične proizvode domaćeg porijekla;
- (b) da je standardni period potreban za obradu svake procedure objavljen, ili da je očekivani period obrade saopšten podnosiocu na njegov zahtjev; da prilikom prijema zahtjeva, nadležni organ hitno pristupa ispitivanju kompletnosti dokumentacije i informiše podnosioca na precizan i potpun način o svim elementima koji nedostaju; da nadležni organ, što je prije moguće, saopšti rezultate procedure na precizan i potpun način tako da se time omogući podnosiocu da može da pristupi, ako je to neophodno, odgovarajućim radnjama u cilju ispravke nedostajućih elemenata; da čak i u slučaju kada zahtjev ima nedostatke, nadležni organ nastavi sa procedurom, u mjeri u kojoj je to praktično izvodljivo i ukoliko to podnosilac zahtijeva; i da podnosilac na njegov zahtjev, bude informisan o fazi u kojoj se procedura nalazi, što uključuje i objašnjenje o razlozima bilo kojeg kašnjenja;
- (c) da su zahtjevi u vezi informisanja ograničeni na informacije neophodne za odgovarajuće procedure kontrole, inspekcije i odobrenja, što uključuje i odobrenje u vezi korišćenja aditiva ili uspostavljanja nivoa tolerancije zagađivača u hrani, piću ili stočnoj hrani;
- (d) da se poštuje povjerljivost informacija o uvezenim proizvodima iz domena procedura kontrole, inspekcije ili odobrenja, na način koji nije nepovoljniji od onog koji se primjenjuje u slučaju domaćih proizvoda, i na način koji štiti legitimne komercijalne interese;
- (e) da se svi zahtjevi u vezi procedura kontrole, inspekcije i odobrenja pojedinačnih uzoraka proizvoda, ograničeni na razumnu i nužno potrebnu mjeru;
- (f) da su naknade koje se naplaćuju u vezi sprovođenja procedura na uvezene proizvode, jednake naknadama koje se naplaćuju u vezi istih procedura za domaće proizvode ili naknadama na proizvode porijeklom iz bilo koje druge Članice, a koje ne bi trebalo da budu više od stvarne cijene usluge;
- (g) da se primjenjuju iste kriterijume u lociranju uređaja koji se koriste za namjene sprovođenja procedura, kao i u vezi izbora uzoraka, kako za domaće tako i uvezene proizvode, na način da se time minimiziraju teškoće podnosiocima zahtjeva, uvoznicima, izvoznicima, ili njihovim agentima;

²¹ Procedure kontrole, inspekcija i odobrenja, između ostalog, obuhvataju i postupke uzimanja uzoraka, testiranja i izdavanja sertifikata.

- (h) da u slučajevima kada dođe do izmjene specifikacija proizvoda nakon njihove kontrole i inspekcije u skladu sa propisima, postupak za izmijenjeni proizvod bude ograničen na ono što je neophodno da se utvrdi da proizvod još uvek zadovoljava propise u pitanju; i
- (i) da postoji procedura ispitivanja žalbi u vezi funkcionisanja datih postupaka, kao i preduzimanja radnji kojima se propust ispravlja, u slučaju kada je žalba opravdana.

Kada u Članici uvoznici funkcionišu sistem odobravanja korišćenja aditiva u hrani ili sistem za ustanovljavanje najviših nivoa dopuštenih zagađivača u hrani, piću ili stočnoj hrani kojim se zabranjuje ili ograničava pristup njenom tržištu onih proizvoda za koje nije izdato odobrenje, ta Članica će razmotriti korišćenje odgovarajućeg međunarodnog standarda kao osnove za pristup njenom tržištu, dok se ne postigne konačna odluka.

2. Kada je sanitarnom i fitosanitarnom mjerom određena kontrola na nivou proizvodnje, Članica na čijoj se teritoriji odvija proizvodnja će obezbijediti neophodnu pomoć da bi se olakšala kontrola, kao i rad kontrolnih organa.

3. Ništa u ovom Sporazumu neće sprečavati Članice u obavljanju razumne inspekcije u okviru svojih teritorija.

SPORAZUM O TEKSTILU I ODJEĆI

Članice,

Imajući u vidu da su se ministri u Punta del Este saglasili da “pregovori u oblasti tekstila i odjeće imaju za cilj da formulišu modalitete kojima će se dozvoliti moguća integracija ovog sektora u GATT na osnovu striktnijih pravila i disciplina GATT-a, i na taj način doprinijeti daljoj liberalizaciji trgovine”;

Imajući u vidu takođe da je aprila 1989. godine Odlukom Komiteta za trgovinske pregovore dogovoreno da proces integracije otpočne odmah nakon okončanja Urugvajске runde multilateralnih trgovinskih pregovora i da će on biti progresivnog karaktera;

Imajući u vidu nadalje da je postignuta saglasnost da se Članicama koje su najmanje razvijene odobri poseban tretman;

Ovim su se *saglasile* o sljedećem:

Član 1

1. Ovim Sporazumom utvrđuju se odredbe koje će Članice primjenjivati za vrijeme prelaznog perioda do integracije sektora tekstila i odjeće u GATT iz 1994.
2. Članice su saglasne da koriste odredbe stava 18 člana 2 i stava 6(b) člana 6, na način koji dozvoljava značajna povećanja mogućnosti pristupa za male dobavljače i razvoj komercijalno značajnih prilika za trgovinu za nove učesnike na tržištu tekstila i odjeće²². Članice uzimaju u obzir situaciju onih Članica koje nijesu prihvatile Protokole o produženju
3. Sporazum o međunarodnoj trgovini tekstilom (u daljem tekstu “MFA Sporazum”) od 1986. godine i u granicama mogućnosti im odobravaju specijalan tretman u primjenjivanju odredbi ovog Sporazuma.
4. Članice su saglasne da posebani interesi Članica izvoznica pamuka, u konsultaciji sa njima, bude izražen kroz primjenu odredbi ovog Sporazuma.
5. Kako bi se omogućila integracija sektora tekstila i odjeće u GATT iz 1994, Članice bi trebalo da omoguće kontinuirano autonomno industrijsko prestrukturiranje i povećanu konkurenciju na svojim tržištima.
6. Osim ako je drugačije utvrđeno ovim Sporazumom, njegove odredbe ne utiču na prava i obaveze Članica nastale prema odredbama Sporazuma o STO i multilateralnih trgovinskih sporazuma.
7. Proizvodi od tekstila i odjeće na koje se Sporazum primjenjuje navedeni su u Aneksu.

Član 2

1. Sva kvantitativna ograničenja će, u okviru bilateralnih sporazuma koja se sprovode na osnovu člana 4 ili koja se notifikuju na osnovu članova 7 ili 8 MFA Sporazuma koji je na

²² U mjeri u kojoj je to moguće, od ove odredbe mogu imati koristi i izvoznici iz najmanje razvijenih zemalja.

snazi dan prije stupanja na snagu Sporazuma o STO, Članice koje zadržavaju takva ograničenja detaljno notifikovati Nadzornom organu za tekstil, osnovanom na osnovu člana 8 (u daljem tekstu "TMB"), u roku od 60 dana od datuma njegovog stupanja na snagu, uključujući nivo ograničenja, stope rasta i odredbe o fleksibilnosti. Članice su saglasne da će danom stupanja na snagu Sporazuma o STO sva ovakva ograničenja koja postoje među stranama ugovornicama GATT-a iz 1947, i koja su važeća na dan prije stupanja na snagu Sporazuma o STO, biti podvrgnuta odredbama ovog Sporazuma.

2. TMB će svim Članicama cirkulisati ove notifikacije radi upoznavanja. Svaka Članica je slobodna da, u roku od 60 dana od dostavljanja takvih notifikacija, iznese pred TMB sve primjedbe koje ima u vezi sa takvim notifikacijama. Primjedbe se dostavljaju ostalim Članicama radi upoznavanja. Ako je to potrebno, TMB može davati preporuke zainteresovanim Članicama, na koje se to odnosi.

3. U slučaju da se dvanaestomjesečni period trajanja ograničenja notifikovanih saglasno stavu 1, ne poklapa sa dvanaestomjesečnim periodom koji slijedi odmah nakon stupanja na snagu Sporazuma o STO, zainteresovane Članice bi trebalo da se međusobno dogovore o načinu na koji će izvršiti usklađivanje perioda ograničenja sa sporazumnom godinom²³, kao i o uspostavljanju nacionalnih baznih nivoa ovakvih ograničenja, kako bi se primjenile odredbe ovog člana. Članice o kojima se radi saglasne su da stupe u konsultacije odmah po postavljanju zahtjeva za postizanje međusobnog dogovora. U svim takvim dogovorima uzima se u obzir, *inter alia*, sezonski raspored isporuka u prethodnim godinama. Rezultati ovih konsultacija će se notifikovati TMB-u, koji će Članicama o kojima je riječ dati preporuke, prema svom nahođenju.

4. Smatraće se da ograničenja notifikovana prema stavu 1 čine listu svih ograničenja koje odnosne Članice primjenjuju na dan prije stupanja na snagu Sporazuma o STO. Nikakva nova ograničenja na proizvod ili u odnosu na Članice se neće uvoditi, osim na osnovu odredbi ovog Sporazuma ili relevantnih odredbi GATT-a iz 1994²⁴. Ograničenja koja se ne notifikuju u roku od 60 dana od stupanja na snagu Sporazuma o STO, prestaju da važe sa njegovim stupanjem na snagu.

5. Svaka unilateralna mjera, preduzeta na osnovu člana 3 MFA prije datuma stupanja na snagu Sporazuma o STO, može ostati na snazi u predviđenom periodu, ali ne duže od dvanaest mjeseci, pod uslovom da ju je ispitao Nadzorni organ za tekstil (u daljem tekstu "TSB"), koje je osnovan u okviru MFA Sporazuma. U slučaju da TSB nije bio u prilici da preispita neku od takvih unilateratnih mjera, ona će biti preispitana od strane TMB-a prema pravilima i procedurama koja se primjenjuju na mjere iz člana 3 MFA. Sve mjere koje se primjenjuju na osnovu člana 4 MFA prije datuma stupanja na snagu Sporazuma o STO, a predmet su spora koji TSB nije imao prilike da preispita, preispitaće takođe TMB u skladu sa pravilima i procedurama MFA koje se primjenjuju u takvom preispitivanju.

6. Sa datumom stupanja na snagu Sporazuma o STO, svaka Članica će integrisati u GATT iz 1994. proizvode u vrijednosti ne manjoj od 16% ukupnog obima uvoza proizvoda navedenih u Aneksu, izvršenog u 1990. godini, po tarifnim stavovima i kategorijama HS. Proizvodi koje treba integrisati obuhvataju proizvode iz četiri sljedeće grupe: tops i prediva, tkanine, gotovi tekstilni proizvodi i odjeća.

7. Sve detalje akcija koje se preduzimaju shodno stavu 6, Članice u pitanju će notifi-

23 "Sporazumna godina" se definiše kao dvanaestomjesečni period koji počinje od datuma stupanja na snagu Sporazuma o STO, sa narednim dvanaestomjesečnim intervalima.

24 Relevantne odredbe GATT-a iz 1994. ne uključuju primjenu člana XIX na proizvode koji još uvijek nijesu integrisani u GATT iz 1994, osim ako to nije konkretno navedeno u stavu 3 Aneksa.

kovati kako slijedi:

- (a) Članice koje zadržavaju ograničenja shodno stavu 1, preuzimaju obavezu da, bez obzira na datum stupanja na snagu Sporazuma o STO, notifikuju takve podatke najkasnije do datuma utvrđenog Ministarskom odlukom od 15. aprila 1994. godine Sekretarijatu GATT-a, koji će takve notifikacije hitno proslijediti ostalim učesnicima radi informisanja. Ove notifikacije biće dostupne TMB-u, kada bude osnovan, u svrhu stava 21;
- (b) Članice koje su, shodno stavu 1 člana 6, zadržale pravo korišćenja odredbi člana 6, notifikovaće date detalje TMB-u najkasnije u roku od 60 dana od datuma stupanja na snagu Sporazuma o STO, ili u slučaju Članica koje potpadaju pod obuhvat stava 3 člana 1, najkasnije do kraja dvanaestog mjeseca od stupanja na snagu Sporazuma o STO. TMB će cirkulisati ove notifikacije ostalim Članicama radi njihovog informisanja i ispitivaće ih shodno stavu 21.

8. Ostali proizvodi, tj. proizvodi koji shodno stavu 6 nijesu integrisani u GATT iz 1994, biće integrisani po tarifnim pozicijama i kategorijama HS, u tri faze, kako slijedi:

- (a) prvog dana 37-og mjeseca od stupanja na snagu Sporazuma o STO, proizvodi koji su navedeni u Aneksu, a koji iznose najmanje 17% ukupnog obima uvoza Članice realizovanog u 1990. godini. Proizvodi koji treba da budu integrisani, obuhvatiće proizvode iz sljedeće četiri grupe: tops i prediva, tkanine, gotovi tekstilni proizvodi i odjeća;
- (b) prvog dana 85-og mjeseca od stupanja na snagu Sporazuma o STO, proizvodi koji su navedeni u Aneksu, a koji iznose najmanje 18% ukupnog obima uvoza Članice realizovanog u 1990. godini. Proizvodi koji treba da budu integrisani, obuhvatiće proizvode iz sljedeće četiri grupe: tops i prediva, tkanine, gotovi tekstilni proizvodi i odjeća;
- (c) prvog dana 121-og mjeseca od stupanja na snagu Sporazuma o STO, sektor tekstila i odjeće biće u potpunosti integrisan u GATT iz 1994, budući da će sva ograničenja iz okvira ovog Sporazuma biti ukinuta.

9. Članice koje su obavijestile, shodno stavu 1 člana 6, o svojoj namjeri da ne zadrže pravo korišćenja odredbi člana 6, smatraće se, za potrebe ovog Sporazuma, da su integrisale svoje proizvode tekstila i odjeće u GATT iz 1994. Stoga će se takve Članice izuzeti od obaveze usklađivanja sa odredbama stavova 6 do 8 i stava 11.

10. Ništa u ovom Sporazumu ne sprečava Članicu koja je, shodno stavovima 6 do 8, podnijela svoj program integrisanja, da u GATT iz 1994. integriše proizvode prije nego što je planirala podnijetim programom. Međutim, svako ovakvo integrisanje proizvoda stupiće na snagu na početku ugovorne godine, a detalji se moraju notifikovati TMB-u, najmanje tri mjeseca unaprijed radi dostavljanja obavještenja svim Članicama.

11. Programi integrisanja, shodno stavu 8, detaljno će se notifikovati TMB-u najmanje 12 mjeseci prije njihovog stupanja na snagu, i TMB će ih dostaviti svim Članicama.

12. Bazni nivoi ograničenja na preostale proizvode koji su pomenuti u stavu 8, biće nivoi ograničenja pomenuti u stavu 1.

13. Tokom prve faze ovog Sporazuma (počev od datuma stupanja na snagu Sporazuma o STO do 36-og mjeseca njegovog važenja, uključujući i 36. mjesec), nivo svakog

ograničenja na osnovu bilateralnih sporazuma u okviru MFA koji su na snazi u dvanaestomjesečnom periodu koji prethodi datumu stupanja na snagu Sporazuma o STO, biće godišnje uvećane najmanje po stopi rasta koja je ustanovljena za odgovarajuće ograničenje, uvećana za 16%.

14. Osim u slučaju kada Savjet za trgovinu robom ili Organ za rješavanje sporova odluči drugačije shodno stavu 12 člana 8, nivo svakog ograničenja zadržanog na snazi biće godišnje uvećavan tokom narednih faza ovog Sporazuma, po stopama koje nijesu manje:

- (a) za fazu 2 (od 37-og do 84-og mjeseca, uključujući isti, od stupanja na snagu Sporazuma o STO), stopa rasta odgovarajućih ograničenja u toku faze 1, uvećana za 25%;
- (b) za fazu 3 (od 85-og zaključno sa 120-im mjesecom od stupanja na snagu Sporazuma o STO), stopa rasta odgovarajućih ograničenja u toku faze 2, uvećana za 27%.

15. Ništa u ovom Sporazumu ne sprečava Članicu da ukine bilo koje ograničenje zadržano na osnovu ovog člana, sa stupanjem na snagu na početku bilo koje ugovorne godine tokom prelaznog perioda, pod uslovom da se o tome obavijeste zainteresovana Članica izvoznica i TMB, u roku od najmanje tri mjeseca prije stupanja na snagu takvog ukidanja. Period za prethodno obavještenje može biti skraćen na 30 dana uz saglasnost Članice koja je pod ograničenjem. TMB će takve notifikacije cirkulisati svim Članicama. U razmatranju ukidanja ograničenja, predviđenog ovim stavom zainteresovane Članice će uzeti u obzir tretman sličnog izvoza iz ostalih Članica.

16. Odredbe o fleksibilnosti, tj. swing, i prenosi, tj. “carryover” and “carry forward”, koje se primjenjuju na sva ograničenja koja su na snazi na osnovu ovog člana, biće iste kao i one regulisane MFA bilateralnim sporazumima za dvanaestomjesečni period trajanja prije stupanja na snagu Sporazuma o STO. Na kombinovanu upotrebu swing, carryover i carryforward, neće se uvoditi nikakva kvantitativna ograničenja, niti se isti održavati na snazi.

17. Administrativni dogovori, ukoliko se ukaže potreba za njima radi sprovođenja neke od odredbi ovog Sporazuma, biće predmet dogovora između Članica u pitanju. Svi ovakvi dogovori će se notifikovati TMB-u.

18. Što se tiče Članica čiji je izvoz predmet ograničenja na dan prije stupanja na snagu Sporazuma o STO i čija ograničenja predstavljaju 1,2% ili manje ukupnog obima ograničenja koje primjenjuje Članica uvoznica zaključno sa 31. decembrom 1991. godine, a koje su notifikovane shodno ovom članu, sa stupanjem na snagu Sporazuma o STO i za vrijeme trajanja ovog Sporazuma, biće obezbijeđeno značajno poboljšanje pristupa za njihov izvoz putem napretka za jednu fazu stopa rasta koje su navedene u stavovima 13 i 14, ili putem bar ekvivalentnih promjena koje mogu biti međusobno dogovorene u vezi sa različitim kombinacijama baznih nivoa, odredbi o rastu i o fleksibilnosti. Ovakva poboljšanja će se notifikovati TMB-u.

19. U svakom slučaju, tokom trajanja ovog Sporazuma, kada Članica uvede zaštitnu mjeru na osnovu člana XIX GATT-a iz 1994. u vezi određenog proizvoda tokom perioda od jedne godine koja nastupa odmah nakon integracije tog proizvoda u GATT iz 1994. shodno odredbama ovog člana, primjenjivaće se, pod uslovima predviđenim u stavu 20, odredbe člana XIX, nanačin kako se tumače Sporazumom o zaštitnim mjerama.

20. U slučaju kada se takva mjera primjenjuje u vidu necarinske mjere, Članica uvoznica će primjenjivati mjeru na način kako je navedeno stavom 2(d) člana XIII GATT-a 1994, na zahtjev bilo koje Članice izvoznice čiji je izvoz datih proizvoda podliježe ogra-

ničenjima na osnovu ovog Sporazuma, u bilo kojem momentu u jednogodišnjem periodu koji je neposredno prethodio uvođenju date zaštitne mjere. Članica izvoznica koja je u pitanju vršiće administriranje ovakve mjere. Primijenjeni nivo neće umanjivati relevantan izvoz ispod nivoa prethodnog reprezentativnog perioda koji će normalno predstavljati prosječni izvoz iz te Članice u posljednje tri reprezentativne godine za koje postoje raspoloživi statistički podaci. Nadalje, u slučaju primjenjivanja zaštitnih mjera u trajanju dužem od jedne godine, primijenjeni nivo će se progresivno liberalizovati u pravilnim vremenskim intervalima u toku perioda njihove primjene. U takvim slučajevima, Članica izvoznica o kojoj se radi neće koristiti pravo shodno stavu 3(a) člana 19 GATT-a iz 1994, na suspenziju značajno ekvivalentnih koncesija ili drugih obaveza.

21. TMB će pratiti primjenu ovog člana. On će na zahtjev bilo koje Članice, preispitati bilo koji konkretan slučaj u smislu primjene odredbi ovog člana. On će zainteresovanoj Članici ili Članicama, pružiti odgovarajuće preporuke ili nalaze u roku od 30 dana nakon što im te Članice upute poziv.

Član 3

1. U roku od 60 dana nakon datuma stupanja na snagu Sporazuma o STO, Članice koje zadržavaju ograničenja²⁵ na proizvode od tekstila i odjeće (osim ograničenja koja su zadržane na osnovu MFA, i koja su regulisana odredbama člana 2), bez obzira da li su iste u skladu sa GATT-om 1994. ili ne, će: (a) ih detaljno notifikovati TMB-u, ili (b) dostaviti TMB-u notifikacije o njima koje su već podnijete nekom drugom organu STO-a. Notifikacije treba, kad god je izvodljivo, da pruže informacije u vezi sa opravdanošću uvođenja ograničenja prema GATT-u iz 1994, uključujući odredbe GATT-a iz 1994. kojima se opravdava njihova primjena.

2. Članice koje zadržavaju ograničenja shodno stavu 1, osim ograničenja koja se zasnivaju na odredbama GATT-a iz 1994, će ih:

- (a) usaglasiti sa GATT-om iz 1994. u roku od jedne godine nakon stupanja na snagu Sporazuma o STO i o takvoj akciji notifikovati TMB; ili
- (b) ukidati ih progresivno, prema programu koje je Članica koja zadržava ograničenja dužna da prezentira TMB-u, najkasnije u roku od šest mjeseci nakon datuma stupanja na snagu Sporazuma o STO. Ovaj program će obezbijediti ukidanje svih ograničenja u toku perioda koji ne može trajati duže od ovog Sporazuma. TMB može davati preporuke zainteresovanoj Članici u vezi sa ovim programom.

3. Za vrijeme važenja ovog Sporazuma, Članice će, radi informisanja, dostaviti TMB-u notifikacije koje su inače bile podnijete bilo kojem drugom organu STO u vezi sa svim novim ograničenjima ili promjenama u postojećim ograničenjima na tekstilne proizvode i odjeću koje su bile uvedene na osnovu bilo koje odredbe GATT-a iz 1994, u roku od 60 dana od njihovog stupanja na snagu.

4. Svaka Članica ima opciju da TMB-u dostavi povratnu notifikaciju, radi informisanja, u vezi sa pravnom zasnovanošću na GATT-u iz 1994, ili u vezi bilo kojih ograničenja koja se ne notifikuju, u skladu sa odredbama ovog člana. Bilo koja Članica može da u odgovarajućim STO organima pokrene akcije u vezi sa ovakvim notifikacijama, a na osnovu relevantnih

²⁵ Ograničenja obuhvataju sva unilateralna kvantitativna ograničenja, bilateralne sporazume, i druge mjere sa sličnim efektom.

odredbi ili procedura GATT-a iz 1994.

5. TMB će svim Članicama radi informisanja, dostavljati notifikacije podnijete u skladu sa ovim članom.

Član 4

1. Ograničenja iz člana 2, kao i ona koja se primjenjuju po članu 6, će administrirati Članica izvoznica. Članice uvoznice nemaju obavezu da prihvate isporuke preko količina koje su notifikovane kao ograničenja po članu 2, niti preko onih koja se primjenjuju po članu 6.

2. Članice su saglasne da uvođenje izmjena, kao što su izmjene u praksi, pravilima, procedurama i kategorizaciji proizvoda od tekstila i odjeće, uključujući promjene koje se odnose na Harmonizovani sistem, u primjeni i administriranju ograničenja notifikovanih po ovom Sporazumu, ne treba da dovedu do: narušavanja ravnoteže prava i obaveza koje postoje između Članica koje su u pitanju po osnovu ovog Sporazuma; negativnog uticaja na pristup koji ima neka Članica; umanjenja potpunog korišćenje takvog pristupa; i narušavanja trgovine regulisane ovim Sporazumom.

3. Ukoliko se proizvod, koji predstavlja samo dio ograničenja, notifikuje za integraciju shodno odredbama člana 2, Članice su saglasne da bilo koja izmjena u nivou takvog ograničenja neće narušiti ravnotežu prava i obaveza koja, po osnovu ovog Sporazuma, postoji između Članica u pitanju.

4. Međutim, kada su neophodne izmjene pomenute u stavovima 2 i 3, Članice su saglasne da će ona Članica koja pokreće ovakve izmjene, informisati i kad god je moguće, otpočeti konsultacije sa pogođenom Članicom ili Članicama, prije primjene tih izmjena, u cilju postizanja međusobno prihvatljivog rješenja po pitanju odgovarajućeg i pravičnog prilagođavanja. Članice su nadalje saglasne da će se, ako konsultacije prije primjene nije su izvodljive, Članica koja inicira izmjene, na zahtjev pogođene Članice, konsultovati u roku od 60 dana, ako je to moguće, sa Članicama kojih se to tiče, u cilju postizanja zadovoljavajućeg rješenja po pitanju odgovarajućeg i pravičnog prilagođavanja. Ukoliko se ne postigne međusobno zadovoljavajuće rješenje, bilo koja Članica učesnica može da to pitanje iznese pred TMB radi dobijanja preporuka kao što je propisano članom 8. Ako TSB nije bio u prilici da preispita sporove nastale oko ovakvih izmjena, uvedenih prije stupanja na snagu Sporazuma o STO, njih će preispitati TMB u skladu sa pravilima i procedurama MFA, a koja se primjenjuju za ova ispitivanja.

Član 5

1. Članice su saglasne da izbjegavanje obaveza pomoću pretovara, izmjene maršrute, lažne deklaracije u vezi zemlje ili mjesta porijekla i falsifikovanja službenih dokumenata, nanosi štetu primjeni ovog Sporazuma o integrisanju sektora tekstila i odjeće u GATT iz 1994. U skladu sa tim, Članice bi trebalo da donesu neophodne zakonske odredbe i/ili administrativne procedure koje će se baviti i preduzimati mjere protiv ovakvih izbjegavanja obaveza. Članice su takođe saglasne da, u skladu sa svojim domaćim zakonodavstvom i procedurama, u potpunosti saraduju u rješavanju problema nastalih prilikom izbjegavanja obaveza.

2. Ukoliko bilo koja Članica smatra da se obaveze po ovom Sporazumu izbjegavaju pomoću pretovara, izmjena maršrute, lažne deklaracije u vezi zemlje ili mjesta porijekla ili falsifikovanja službenih dokumenta, i da se ne preduzimaju nikakve ili se preduzimaju neadekvatne mjere za rješavanje takvog izbjegavanja obaveza, ta Članica će se konsultovati sa Članicom ili Članicama u pitanju, u cilju iznalaženja međusobno zadovoljavajućeg rješenja. Ovakve konsultacije treba obaviti odmah, i to ako je moguće u roku od 30 dana. Ukoliko se ne postigne zadovoljavajuće rješenje, zainteresovana Članica može zatražiti preporuku TMB-a.

3. Članice su saglasne da preduzmu neophodne akcije, u skladu sa svojim domaćim zakonodavstvom i procedurama, kako bi spriječile, ispitale i, gdje je potrebno, preduzele zakonske i/ili administrativne akcije protiv prakse izbjegavanja obaveza na svojoj teritoriji. Članice su saglasne da u potpunosti sarađuju, u skladu sa svojim domaćim zakonima i procedurama, u slučajevima izbjegavanja ili sumnje da postoji izbjegavanje obaveza po ovom Sporazumu, tako što će ustanoviti relevantne činjenice na mjestima uvoza, izvoza i, gdje je moguće, pretovara. Dogovoreno je da takva saradnja, u skladu sa domaćim zakonima i procedurama, obuhvata: istraživanje prakse izbjegavanja koja povećava ograničeni izvoz u zemlju Članicu koja je uvela ograničenja; razmjenu dokumenata, korespondenciju, izvještaje i ostale relevantne podatke u raspoloživom obimu; omogućavanje obilazaka fabrika i kontakte na zahtjev ili od slučaja do slučaja. Članice će uložiti napor da se razjasni svaki takav slučaj izbjegavanja ili sumnje da ono postoji, uključujući i ulogu koju neposredni izvoznici i uvoznici imaju u njemu.

4. Gdje se, kao rezultat istrage, ustanovi da postoji dovoljno dokaza da se dogodilo izbjegavanje obaveze (npr. Tamo gdje se iz evidencije vidi pravo porijeklo i okolnosti izbjegavanja), Članice su saglasne da se preduzme odgovarajuća akcija, u onoj mjeri u kojoj je to neophodno za rješavanje problema. Takva akcija može da uključi zabranu ulaska robe ili, ako je roba već ušla, uvažavajući faktičko stanje i učešće zemlje ili mjesta stvarnog porijekla, prilagođavanje tereta robe na ograničene nivoe tako da odraze stvarnu zemlju ili mjesto porijekla. Takođe, ako postoje dokazi o umiješanosti teritorija Članica u kojima je roba pretovarena, te akcije mogu uključivati uvođenje ograničenja i prema tim Članicama. Sve ovakve akcije, kao i njihovo trajanje i obuhvat, mogu se preduzeti nakon konsultacija održanih u cilju postizanja međusobno zadovoljavajućeg rješenja između zainteresovanih Članica i o tome obavijestiti TMB uz detaljno obrazloženje. Zainteresovane Članice mogu da se, tokom konsultacija, dogovore o primjeni drugih rješenja. TMB će biti obaviješten o svim takvim dogovorima i ukoliko nađe za shodno može da ruži odgovarajuće preporuke. Ako nije postignuto međusobno zadovoljavajuće rješenje, bilo koja Članica ima pravo da prosljedi pitanje TMB-u radi hitnog razmatranja i preporuka.

5. Članice konstatuju da se neki slučajevi izbjegavanja obaveza mogu desiti kod isporuka koje su u tranzitu kroz zemlje ili mjesta bez ikakvih promjena robe u mjestima tranzita. One konstatuju da može biti neizvodljivo da se u mjestima tranzita vrši kontrola ovakvih isporuka.

6. Članice su saglasne da lažne deklaracije u vezi sadržaja vlakana, količine, opisa ili klasifikacije roba takođe narušavaju ciljeve ovog Sporazuma. Gdje postoje dokazi o izdavanju lažnih deklaracija radi izbjegavanja obaveza, Članice su saglasne da se preduzmu odgovarajuće mjere protiv umiješanih izvoznika ili uvoznika, u skladu sa domaćim zakonima i procedurama. Ukoliko bilo koja Članica smatra da se izbjegavaju obaveze ovog Sporazuma pomoću ovakvih lažnih deklaracija i da nije preduzeta ili je preduzeta neadekvatna administrativna mjera koja se primjenjuje za rješavanje i/ili preduzimanje akcije protiv izbjegavanja, ta Članica bi trebalo odmah da stupi u konsultacije sa umješanom

Članicom sa ciljem iznalaženja obostrano zadovoljavajućeg rješenja. Ako se takvo rješenje ne nađe, bilo koja umješana Članica može proslijediti pitanje TMB-u radi dobijanja preporuke. Ovom odredbom se ne sprečavaju Članice da izvrše tehničko ispravljanje kada dođe do nenamjernih grešaka koje se mogu javiti u deklaracijama.

Član 6

1. Članice se slažu da u toku prelaznog perioda može biti potrebno da se primjenjuje specifičan prelazni zaštitni mehanizam (u daljem tekstu "prelazna zaštita"). Prelaznu zaštitu može da primjenjuje svaka Članica na proizvode obuhvaćene Aneksom, osim na one proizvode koji se integrišu u GATT iz 1994. po osnovu člana 2. Članice koje ne zadržavaju ograničenja po osnovu člana 2 obavijestice TMB u roku od 60 dana od datuma stupanja na snagu Sporazuma o STO, o svojoj namjeri da koriste, odnosno da ne koriste svoje pravo iz odredbi ovog člana. Članice koje nijesu prihvatile Protokole o produženju MFA Sporazuma od 1986. godine vrše notifikaciju o tome u roku od šest mjeseci od datuma stupanja na snagu Sporazuma o STO. Prelaznu zaštitu treba primjenjivati što je manje moguće, u skladu sa odredbama ovog člana i stvarnom primjenom procesa integracije po osnovu ovog Sporazuma.

2. Zaštitna mjera može se preduzeti po ovom članu u slučaju kada se, na osnovu nalaza Članice²⁶, dokaže da je određeni proizvod uvezen na njenu teritoriju u toliko povećanim količinama koje mogu da prouzrokuju ozbiljnu štetu ili stvarnu prijetnju iste domaćoj industriji koja proizvodi sličan i/ili direktno konkurentan proizvod. Ozbiljna šteta ili stvarna prijetnja iste mora biti evidentno izazvana tako povećanim količinama ukupnog uvoza tog proizvoda, a ne drugim faktorima kao što su tehnološke promjene ili promjene u potrošačkoj tražnji.

3. Pri utvrđivanju ozbiljne štete, ili stvarne prijetnje da ona nastane, pomenute u stavu 2, Članica će ispitati efekat pomenutog uvoza na stanje u konkretnoj industriji, na način kako se ono ogleda u izmjenama takvih relevantnih ekonomskih varijabli kao što su proizvodnja, ekonomičnost, iskorišćenost kapaciteta, inventar, udio na tržištu, izvoz, plate, zaposlenost, domaće cijene, profit i investicije; nijedan od njih, sam za sebe ili u kombinaciji sa ostalim, ne mora neizostavno da pruži osnov za donošenje odluke.

4. Svaka mjera uvedena prema odredbama ovog člana primjenjuje se na svaku Članicu pojedinačno. Utvrđivanje Članice ili Članica kojima je nanijeta ozbiljna šteta ili postoji prijetnja da im ona bude nanijeta, na način kako je to navedeno u stavovima 2 i 3, biće učinjeno na osnovu naglog i značajnog, stvarnog ili mogućeg²⁷ povećanja uvoza u takvoj Članici ili Članicama pojedinačno, i na osnovu nivoa uvoza upoređenog sa uvozom iz ostalih izvora, na osnovu udjela na tržištu, kao i na osnovu uvozne i domaće cijene u odgovarajućoj fazi komercijalne transakcije; nijedan od ovih faktora, pojedinačno ili u kombinaciji sa drugim faktorima, ne mora obavezno da pruži osnov za donošenje odluke. Takva zaštitna mjera se ne primjenjuje na izvoznike iz bilo koje Članice čiji je izvoz kon-

26 Carinska unija može da traži zaštitnu mjeru kao posebna jedinica ili u ime zemlje Članice. Kada carinska unija traži zaštitnu mjeru kao posebna jedinica, svi zahtjevi za utvrđivanje ozbiljne štete ili prijetnje da ona nastane, će po ovom Sporazumu biti zasnovani na uslovima koji važe u carinskoj uniji kao cjelini. Kada se zaštitna mjera traži u ime zemalja Članica, svi zahtjevi za utvrđivanje ozbiljne štete ili prijetnje da ona nastane, će biti zasnovani na uslovima koji važe u toj zemlji Članici i mjera će se ograničiti na tu zemlju Članicu.

27 Ovakav mogući porast mora biti mjerljiv, a ne utvrđen na osnovu navoda, pretpostavke ili samo na osnovu mogućnosti proizašle, na primjer, iz činjenice postojanja kapaciteta u Članici izvoznici.

kretnog proizvoda već pod ograničenjem na osnovu ovog Sporazuma.

5. Period važnosti nalaza o postojanju ozbiljne štete ili stvarne prijetnje da do nje dođe, u svrhu uvođenja zaštitne mjere, ne može da bude duži od 90 dana od datuma prve notifikacije kako je utvrđeno u stavu 7.

6. U primjeni prelazne zaštite, posebno će se voditi računa o interesima Članica izvoznica i to na sljedeći način:

- (a) Članice najmanje razvijene zemlje će dobiti znatno povoljniji tretman u odnosu na ostale grupe Članica na koje se odnosi ovaj stav, po mogućnosti u svim elementima, ili bar u opštim uslovima;
- (b) Članice čiji je ukupni obim izvoza tekstila i odjeće mali u poređenju sa ukupnim obimom izvoza ostalih Članica i koje učestvuju sa malim procentom u ukupnom uvozu tog proizvoda u Članici uvoznici, uživaeće poseban i povoljniji tretman u utvrđivanju ekonomskih uslova regulisanih stavovima 8, 13 i 14. Za te dobavljače, vodiće se računa, shodno stavovima 2 i 3 člana 1, o budućim mogućnostima za razvoj njihove trgovine i potrebi da se omogući uvoz komercijalnih količina iz njih;
- (c) što se tiče vunениh proizvoda iz Članica zemalja u razvoju, prilikom razmatranja nivoa kvota, stopa rasta i fleksibilnosti posebna pažnja će se posvetiti izvoznim potrebama Članica koje su proizvođači vune i čija privreda i trgovina tekstilom i odjećom zavisi od sektora vune, čiji ukupni izvoz tekstila i odjeće gotovo isključivo čine vuneni proizvodi, i čiji je obim trgovine tekstilom i odjećom relativno mali na tržištima Članica uvoznica;
- (d) povoljniji tretman će se odobriti ponovnom uvozu proizvoda od tekstila i odjeće kojeg Članica vrši nakon izvoza drugoj Članici radi dorade i uvoza doradenih proizvoda, na način kako je to definisano zakonima i praksama Članice uvoznice, s tim da podliježe zadovoljavajućoj kontroli i proceduri dokazivanja, kada se ovi proizvodi uvoze iz Članice za koju ova vrsta trgovine predstavlja značajan udio u njenom ukupnom izvozu tekstila i odjeće.

7. Članica koja predlaže preduzimanje zaštitnih mjera zatražiće konsultacije sa Članicom ili Članicama koje mogu biti pogođene takvim mjerama. Zahtjev za konsultacije biće propraćen sa specifičnim i relevantnim informacijama, sa najnovijim mogućim podacima, naročito po pitanju: (a) faktora iz stava 3, na osnovu kojih Članica bazira utvrđivanje postojanja ozbiljne štete ili stvarne prijetnje da ona nastane; i (b) faktora iz stava 4, na osnovu kojih se predlaže uvođenje zaštitne mjere prema konkretnoj Članici ili Članicama. Po pitanju zahtjeva podnijetih na osnovu ovog stava, informacija će se, što je moguće preciznije, odnositi na definisane segmente proizvodnje i na referentni period utvrđen u stavu 8. Članica koja uvodi mjeru takođe mora da naznači konkretan nivo na koji predlaže ograničiti uvoz datih proizvoda iz konkretne Članice ili Članica; ovaj nivo ne može da bude niži od nivoa iz stava 8. Članica koja traži konsultacije će u isto vrijeme saopštiti predsjedavajućem TMB-a svoj zahtjev za konsultacijama koji će uključivati i sve relevantne činjenične podatke naznačene u stavovima 3 i 4, zajedno sa predloženim nivoom ograničenja. Predsjedavajući će informisati Članice TMB-a o zahtjevu za konsultacije, sa naznakom imena Članice koja ih traži, proizvoda u pitanju, kao i zemlje Članice kojoj je upućen zahtjev. Članica ili Članice o kojima se radi, će odmah odgovoriti na taj zahtjev,

i konsultacije će se održati bez odlaganja i biće okončane u roku od 60 dana od datuma prijema zahtjeva.

8. Ukoliko se tokom konsultacija međusobno utvrdi potreba da se uvedu ograničenja izvoza nekog proizvoda iz Članice ili Članica o kojima se radi, nivo takvih ograničenja će se utvrditi na nivou koji nije niži od stvarnog nivoa izvoza ili uvoza iz Članice o kojoj se radi u toku dvanaestomjesečnog perioda koji se završava dva mjeseca prije mjeseca u kojem je podniet zahtjev za konsultacijama.

9. Detalji o dogovorenoj mjeri ograničenja dostavljaju se TMB-u u roku od 60 dana od datuma postizanja dogovora. TMB će utvrditi da li je dogovor opravdan u skladu sa odredbama ovog člana. Da bi ovo utvrdio, TMB-u se stavljaju na raspolaganje podaci, o kojima se govori u stavu 7, dostavljeni predsjedavajućem TMB-a, kao i ostale relevantne informacije dobijene od Članica o kojima se radi. TMB može Članicama u pitanju dati preporuke koje smatra odgovarajućim.

10. Ukoliko, međutim, po isteku roka od 60 dana od datuma prijema zahtjeva za konsultacije nije postignut sporazum između Članica, Članica koja predlaže preduzimanje zaštitne mjere može da, u skladu sa odredbama ovog člana, uvede ograničenja sa datumom uvoza ili datumom izvoza, u roku od 30 dana nakon 60-dnevnog perioda za konsultacije i u isto vrijeme da iznese problem pred TMB. I ostale Članice mogu da iznesu problem pred TMB prije isteka perioda od 60 dana. U oba slučaja, TMB će odmah preduzeti ispitivanje problema, uključujući utvrđivanje ozbiljne štete ili stvarne prijetnje da ona nastane, kao i njene uzroke, i daće odgovarajuće preporuke Članicama u roku od 30 dana. Kako bi izvršio ovo ispitivanje, TMB-u će se na uvid staviti podaci o kojima se govori u stavu 7, a koji su dostavljeni predsjedavajućem TMB-a, kao i sve ostale relevantne informacije koje su dostavile Članice u pitanju.

11. U izuzetno vanrednim i kritičnim situacijama, kada kašnjenje može da prouzrokuje štetu koju je teško popraviti, mjera iz stava 10 preduzeće se na privremenoj osnovi, pod uslovom da se zahtjev za konsultacije i notifikacija TMB-u dostave u roku od najviše pet dana nakon preduzimanja akcije. U slučaju da se putem konsultacija ne dođe do dogovora, TMB se obavještava o zaključenju konsultacija, ali u svakom slučaju najkasnije u roku od 60 dana od datuma primjene akcije. TMB će odmah ispitati problem i daće odgovarajuće preporuke Članicama kojih se to tiče u roku od 30 dana. U slučaju da se postigne dogovor u konsultacijama, Članice će po završetku o tome obavijestiti TMB, ali u svakom slučaju, najkasnije u roku od 90 dana od datuma primjene akcije. TMB može Članicama u pitanju dati odgovarajuće preporuke ukoliko to smatra potrebnim.

12. Članica može da zadrži mjere koje je uvela prema odredbama ovog člana: (a) u trajanju do tri godine bez produžavanja, ili (b) do momenta integrisanja proizvoda u GATT iz 1994, zavisno od toga šta se prvo ostvari.

13. U slučaju da se mjera ograničenja zadrži na snazi u periodu dužem od jedne godine, nivo ograničenja za naredne godine utvrđuje se kao nivo iz prve godine, povećan po stopi rasta od najmanje 6% godišnje, osim ako se drugačije ne opravda TMB-u. Nivo ograničenja za konkretni proizvod može se prekoračiti u bilo kojoj od dvije naredne godine prenosom (carry forward i/ili carryover) u iznosu od 10%, od kojih carry forward neće predstavljati više od 5%. Nikakva kvantitativna ograničenja se neće uvoditi na kombinovanu upotrebu carry forward, carryover, kao ni na odredbe stava 14.

14. Kada Članica primjenjuje ograničenje po osnovu ovog člana na više od jednog proizvoda iz druge Članice, dogovoreni nivo ograničenja, shodno odredbama ovog člana, može da se za svaki od ovih proizvoda prekorači za 7%, pod uslovom da ukupni izvoz koji podliježe ograničenju ne prelazi ukupni iznos ograničenja za sve proizvode ograničene na

ovaj način, po osnovu ovog člana, na osnovu dogovorene zajedničke jedinice. U slučaju kada se periodi ograničavanja ovih proizvoda ne poklapaju jedan sa drugim, ova odredba će se primjenjivati na svaki period poklapanja u odgovarajućoj proporciji (*pro rata*).

15. Ukoliko se zaštitna mjera po osnovu ovog člana primjenjuje na proizvod koji je već ranije bio ograničen na osnovu MFA tokom dvanaestomjesečnog perioda prije stupanja na snagu Sporazuma o STO ili po osnovu odredbi člana 2 ili 6, nivo novog ograničenja će predstavljati nivo iz stava 8, osim ukoliko novo ograničenje ne stupi na snagu u roku od godinu dana:

- (a) od datuma notifikacije o kojoj se govori u stavu 15 člana 2 za eliminaciju prethodnog ograničenja; ili
- (b) od datuma ukidanja prethodnog ograničenja uvedenog na osnovu odredbi ovog člana ili po osnovu MFA,

pri čemu nivo ne može biti niži od višeg (*i*) nivoa ograničenja u toku posljednjih 12 mjeseci tokom kojeg je proizvod bio pod ograničenjem, ili (*ii*) nivoa ograničenja regulisanog stavom 8.

16. U slučaju kada Članica koja ne održava na snazi ograničenje po osnovu člana 2 odluči da primjenjuje ograničenje shodno odredbama ovog člana, ona će uspostaviti odgovarajuće mehanizme kojima se: (a) u potpunosti prate činjenice koje se odnose na postojeću carinsku klasifikaciju i kvantitativne jedinice bazirane na normalnoj trgovinskoj praksi pri izvoznim i uvoznim transakcijama, i to u odnosu na sastav vlakna i na konkurenciju u istom tržišnom segmentu na domaćem tržištu, i (b) kojima se izbjegava preopširna kategorizacija. Zahtjev za konsultacije koji se spominje u stavovima 7 do 11 uključuje potpune informacije o ovim mehanizmima.

Član 7

1. Kao sastavni dio procesa integrisanja i u vezi sa specifičnim obavezama koje su Članice preuzele kao rezultat Urugvajске runde, sve Članice će preduzeti neophodne akcije kako bi se poštovala pravila i discipline GATT-a iz 1994, kao što su:

- (a) postizanje poboljšanoг pristupa tržištu proizvoda od tekstila i odjeće putem mjera kao što su smanjenje i ograničenje carinskih stopa, smanjenje ili ukidanje necarinskih barijera i pojednostavljenje carinskih i administrativnih formalnosti za izdavanje dozvola;
- (b) osiguranje primjene politike koja se odnosi na fer i ravnopravne uslove trgovine u vezi tekstila i odjeće u oblastima kao što su pravila i procedure za damping i antidamping, subvencije i kompenzatorne mjere i zaštita intelektualne svojine; i
- (c) izbjegavanje diskriminacije uvoza u sektoru tekstila i odjeće prilikom preduzimanja opštih mjera trgovinske politike.

Ovakve mjere neće biti na štetu po prava i obaveze Članica na osnovu GATT-a iz 1994.

2. Članice će obavijestiti TMB o akcijama iz stava 1 koje utiču na primjenu ovog Sporazuma. U slučaju kada su o ovakvim akcijama obaviješteni neki drugi organi STO, kratak rezime, sa pozivom na originalno obavještenje, biće dovoljni da se ispuni zahtjev na osnovu ovog stava. Svaka Članica ima pravo da reaguje dostavljanjem svojih obavještenja TMB-u.

3. Kada bilo koja Članica smatra da druga Članica nije preduzela korake po osnovu stava 1 i da je poremećena ravnoteža prava i obaveza po ovom Sporazumu, ta Članica može iznijeti dati problem pred relevantne organe STO i obavijestiti TMB. Svi nalazi ili zaključci koji uslijede od strane organa STO, činiće sastavni dio sveobuhvatnog izvještaja TMB-a.

Član 8

1. Ovim se osniva Nadzorni organ za tekstil ("TMB"), u svrhu nadgledanja primjene ovog Sporazuma, ispitivanja svih mjera preduzetih no osnovu ovog Sporazuma i njihove usklađenosti sa njim, kao i preduzimanje mjera koje se izričito od njega zahtijevaju samim Sporazumom. TMB se sastoji od predsjedavajućeg i deset članova. Članstvo u njemu će biti uravnoteženo i Članice široko zastupljene i obezbijediće se rotacija članova u odgovarajućim intervalima. Članove će imenovati Članice koje odredi Savjet za trgovinu robom, a oni će svoju funkciju vršiti na *ad personam* osnovi.

2. TMB će razraditi svoje posebne procedure rada. Podrazumjeva se, međutim, da konsenzus unutar TMB-a ne zahtjeva pristanak ili saglasnost članova imenovanih od strane Članica koje su umiješane u neriješeni spor koji ispituje TMB.

3. TMB će se smatrati stalnim organom koji se sastaje radi izvršavanja funkcija koje ima po ovom Sporazumu. On će se oslanjati na notifikacije i informacije koje će mu, na osnovu relevantnih članova ovog Sporazuma, dostavljati Članice, dopunjene dodatnim informacijama ili potrebnim detaljima koje Članice mogu da mu pruže ili da ih TMB sam zatraži. Takođe se može oslanjati na notifikacije i izvještaje drugih organa STO kao i drugih izvora koje ono smatra odgovarajućim.

4. Članice će jedna drugoj pružati adekvatnu priliku za konsultacije u vezi sa bilo kojim pitanjem koje utiče na izvršavanje ovog Sporazuma.

5. U odsustvu bilo kojeg međusobno prihvatljivog rješenja putem bilateralnih konsultacija na osnovu ovog Sporazuma, TMB će, na zahtjev jedne od Članica, i uz detaljno i hitno razmatranje problema, dati preporuke Članicama koje su u pitanju.

6. Na zahtjev bilo koje Članice, TMB će odmah preispitati svaki poseban slučaj za koji ta Članica smatra da nanosi štetu njenim interesima po osnovu ovog Sporazuma, i za koji se nije postiglo međusobno zadovoljavajuće rješenje tokom konsultacija između te Članice i Članice ili Članica u pitanju. U takvim slučajevima, TMB će Članicama u pitanju iznijeti zapažanja koje smatra odgovarajućim, kao i u svrhe preispitivanja koje je regulisano stavom 11.

7. Prije formulisanja svojih preporuka ili zapažanja, TMB će pozvati da učestvuju i Članice koje mogu direktno da budu pogođene pitanjem o kojem je riječ.

8. Kad god je TMB pozvan da da preporuke ili nalaze, on će to uraditi, po mogućnosti u roku od 30 dana, osim ukoliko drugačiji rok nije određen ovim Sporazumom. Sve takve preporuke ili nalazi će se dostavljati Članicama kojih se direktno tiču. Takođe će se dostavljati Savjetu za trgovinu robom radi informisanja.

9. Članice će težiti da u potpunosti prihvate preporuke TMB-a, koji će sprovesti odgovarajuću kontrolu primjene tih preporuka.

10. Ukoliko Članica smatra da nije u mogućnosti da se ponaša u skladu sa preporukama TMB-a, ona će TMB-u dostaviti razloge za to najkasnije jedan mjesec nakon prijema tih preporuka. Nakon detaljnog razmatranja predočenih razloga, TMB će izdati

nove preporuke koje smatra odgovarajućim u tim okolnostima. Ukoliko, nakon ovih novih preporuka, problem ostane neriješen, bilo koja Članica može taj problem iznijeti pred Organ nadležan za rješavanje sporova i pozvati se na stav 2 člana XXIII GATT-a iz 1994. i relevantne odredbe Dogovora o rješavanju sporova.

11. U svrhu nadgledanja primjene ovog Sporazuma, Savjet za trgovinu robom će organizovati glavno razmatranje njegove primjene na kraju svake od faza procesa integracije. Da bi pomogao u ovom razmatranju, TMB će, najmanje pet mjeseci prije kraja svake faze, dostaviti Savjetu za trgovinu robom sveobuhvatan izvještaj o primjeni ovog Sporazuma tokom faze koja se ispituje, posebno kada se radi o pitanjima u vezi sa procesom integracije, primjenom zaštitnog mehanizma u prelaznom periodu i u vezi sa primjenom pravila i disciplina GATT-a iz 1994, kako je definisano u članovima 2, 3, 6 i 7. Ovaj sveobuhvatan izvještaj TMB-a može da sadrži preporuke za Savjet za trgovinu robom, koje TMB smatra potrebnim.

12. U svijetlu ovog razmatranja, Savjet za trgovinu robom će konsenzusom donijeti odgovarajuće odluke kojima se obezbjeđuje da se ne naruši ravnoteža prava i obaveza sadržana u ovom Sporazumu. U svrhu rješavanja bilo kojih sporova koji mogu nastati u vezi sa pitanjima koja se spominju u članu 7, Organ nadležan za rješavanje sporova može odobriti, bez dovođenja u pitanje konačnog datuma utvrđenog članom 9, prilagođavanje stavu 14 člana 2, za fazu koja slijedi nakon razmatranja, za bilo koju Članicu za koju se utvrdi da ne postupa u skladu sa obavezama iz ovog Sporazuma.

Član 9

Ovaj Sporazum i sva ograničenja na osnovu njega prestaju da važe prvog dana 121-og mjeseca od stupanja na snagu Sporazuma o STO, kada će sektor tekstila i odjeće biti u potpunosti integrisan u GATT 1994. Ovaj Sporazum neće se produžavati.

ANEKS

LISTA PROIZVODA OBUHVAĆENIH OVIM SPORAZUMOM

1. Ovaj Aneks obuhvata listu proizvoda tekstila i odjeće na način kako su definisani u Harmonizovanom sistemu (HS), na nivou od šest cifara.
2. Akcije po osnovu zaštitnih odredbi iz člana 6 biće preduzete u pogledu konkretnih proizvoda tekstila i odjeće, a ne na bazi samih HS pozicija.
3. Akcije po osnovu zaštitnih odredbi iz člana 6 ovog Sporazuma neće se primjenjivati na:
 - (a) izvoz ručno tkanih tkanina od pamuka iz Članica zemalja u razvoju ili ručno izrađenih proizvoda seoske proizvodnje izrađenih od takvih tkanina, ili tradicionalnih folklornih zanatskih proizvoda od tekstila i odjeće, pod uslovom da su ovakvi proizvodi snabdjeveni urednim sertifikatima u skladu sa uspostavljenim dogovorom između Članica u pitanju;
 - (b) tekstilne proizvode kojima se istorijski trguje, a kojima se međunarodno trgovalo u komercijalno značajnim količinama prije 1982, kao što su torbe, kese, osnove za tepihe, konopci, putne torbe, prostirke i tepisi

obično izrađeni od vlakana kao što su juta, konoplja, sisal, abaka, mage i heneken;

(c) proizvode od čiste svile.

Na ove proizvode primjenjivaće se odredbe člana XIX GATT-a iz 1994. na način kako se tumače Sporazumom o zaštitnim mjerama.

**Proizvodi u okviru Odjeljka XI (Tekstil i proizvodi od tekstila)
Harmonizovane nomenklature opisa i označavanja roba (HS)**

HS broj	Opis proizvoda
Glava 50	Svila
5004.00	Svileno predivo (osim prediva od otpadaka svile) nepripremljeno za prodaju na malo
5005.00	Predivo od otpadaka svile, nepripremljeno za prodaju na malo
5006.00	Svileno predivo i predivo od otpadaka svile, pripremljeno za prodaju na malo; svileni ketgut
5007.10	Tkanine od buret svile
5007.20	Ostale tkanine koje po masi sadrže 85% ili više svile ili drugih otpadaka svile, osim buret svile
5007.90	Ostale tkanine
Glava 51	Vuna, fina ili gruba životinjska dlaka, predivo i tkanine od konjske dlake
5105.10	Vlačena vuna
5105.21	Češljana vuna, u rasutom stanju u pramenovima
5105.29	Vuneni tops i ostala češljana vuna, osim češljane vune u pramenovima
5105.30	Fina životinjska dlaka, vlačena ili češljana
5106.10	Predivo od vlačene vune, nepripremljeno za prodaju na malo; sa sadržajem od 85% ili više po masi vune
5106.20	Predivo od vlačene vune, nepripremljeno za prodaju na malo; sa sadržajem manje od 85% po masi vune
5107.10	Predivo od češljane vune, nepripremljeno za prodaju na malo; sa sadržajem 85% i više po masi vune
5107.20	Predivo od češljane vune, nepripremljeno za prodaju na malo; sa sadržajem manje od 85% po masi vune
5108.10	Predivo od fine životinjske dlake - vlačeno, nepripremljeno za prodaju na malo
5108.20	Predivo od fine životinjske dlake - češljano, nepripremljeno za prodaju na malo
5109.10	Predivo od vune ili fine životinjske dlake pripremljeno za prodaju na malo; sa sadržajem 85% i više po masi vune ili fine životinjske dlake

5109.90	Predivo sa sadržajem vune ili fine životinjske dlake manjim od 85% po masi vlakana, pripremljeno za prodaju na malo
5110.00	Predivo od grube životinjske dlake ili konjske dlake
5111.11	Tkanine od vlačene vune ili od vlačene fine životinjske dlake; sa sadržajem 85% ili više po masi vune ili fine životinjske dlake, mase od 300 g/m ² ili manje
5111.19	Tkanine od vlačene vune ili od vlačene fine životinjske dlake; sa sadržajem 85% ili više po masi vune ili fine životinjske dlake, mase preko 300 g/m ²
5111.20	Tkanine od vlačene vune ili od vlačene fine životinjske dlake, u mješavini pretežno ili samo sa vještačkim ili sintetičkim filamentima
5111.30	Tkanine od vlačene vune ili od vlačene fine životinjske dlake, u mješavini pretežno ili samo sa sječenim vještačkim ili sintetičkim vlaknima
5111.90	Tkanine od vlačene vune ili od vlačene fine životinjske dlake, sa sadržajem manjim od 85% po masi, nes
5112.11	Tkanine od češljane vune ili od češljane fine životinjske dlake; sa sadržajem 85% ili više po masi vune ili fine životinjske dlake: mase do 200 g/m ²
5112.19	Tkanine od češljane vune ili od češljane fine životinjske dlake; sa sadržajem 85% ili više po masi vune ili fine životinjske dlake: mase preko 200 g/m ²
5112.20	Tkanine od češljane vune ili od češljane fine životinjske dlake, sa sadržajem manjim od 85% po masi vune, u mješavini pretežno ili samo sa vještačkim ili sintetičkim filamentima
5112.30	Tkanine od češljane vune ili od češljane fine životinjske dlake, sa sadržajem manjim od 85% po masi vune, u mješavini pretežno ili samo sa vještačkim ili sintetičkim filamentima
5112.90	Tkanine od češljane vune ili od češljane fine životinjske dlake, sa sadržajem manjim od 85% po masi vune, nes
5113.00	Tkanine od grube životinjske ili konjske dlake

Glava 52 Pamuk

5204.11	Konac za šivenje od pamuka nepripremljen za prodaju na malo, sa sadržajem 85% ili više po masi pamuka
5204.19	Konac za šivenje od pamuka nepripremljen za prodaju na malo, sa sadržajem manjim od 85% po masi pamuka
5204.20	Konac za šivenje od pamuka, pripremljen za prodaju na malo
5205.11	Jednožično predivo od nečešljanih vlakana pamuka sa sadržajem 85% ili više po masi, finoće 714.29 deciteksa ili veće, nepripremljeno za prodaju na malo
5205.12	Jednožično predivo od nečešljanih vlakana pamuka sa sadržajem 85% ili više po masi, finoće od 232.56 do 714.29 deciteksa,

- 5205.13 nepripremljeno za prodaju na malo
Jednožično predivo od nečešljanih vlakana pamuka sa sadržajem 85% ili više po masi, finoće od 192.31 do 232.56 deciteksta,
- 5205.14 nepripremljeno za prodaju na malo
Jednožično predivo od nečešljanih vlakana pamuka sa sadržajem 85% ili više po masi, finoće od 125 do 192.31 deciteksta,
- 5205.15 nepripremljeno za prodaju na malo
Jednožično predivo od nečešljanih vlakana pamuka sa sadržajem 85% ili više po masi, finoće manje od 125 deciteksta,
- 5205.21 nepripremljeno za prodaju na malo
Jednožično predivo od češljanih vlakana pamuka sa sadržajem 85% ili više po masi, finoće od 714.29 deciteksta ili veće,
- 5205.22 nepripremljeno za prodaju na malo
Jednožično predivo od češljanih vlakana pamuka sa sadržajem 85% ili više po masi, finoće od 232.56 do 714.29 deciteksta,
- 5205.23 nepripremljeno za prodaju na malo
Jednožično predivo od češljanih vlakana pamuka sa sadržajem 85% ili više po masi, finoće od 192.31 do 232.56 deciteksta,
- 5205.24 nepripremljeno za prodaju na malo
Jednožično predivo od češljanih vlakana pamuka sa sadržajem 85% ili više po masi, finoće od 125 do 192.31 deciteksta,
- 5205.25 nepripremljeno za prodaju na malo
Jednožično predivo od češljanih vlakana pamuka sa sadržajem 85% ili više po masi, finoće manje od 125 deciteksta,
- 5205.31 Višežično (dublirano) ili kablirano predivo od nečešljanih vlakana sa sadržajem 85% ili više po masi, finoće po jednoj žici 714.29 deciteksta ili veće, nepripremljeno za prodaju na malo
- 5205.32 Višežično (dublirano) ili kablirano predivo od nečešljanih vlakana sa sadržajem 85% ili više po masi, finoće po jednoj žici od 232.56 do 714.29 deciteksta, nepripremljeno za prodaju na malo
- 5205.33 Višežično (dublirano) ili kablirano predivo od nečešljanih vlakana sa sadržajem 85% ili više po masi; finoće po jednoj žici od 192.3 do 232.56 deciteksta, nepripremljeno za prodaju na malo
- 5205.34 Višežično (dublirano) ili kablirano predivo od nečešljanih vlakana sa sadržajem 85% ili više po masi; finoće po jednoj žici od 125 do 192.31 deciteksta, nepripremljeno za prodaju na malo
- 5205.35 Višežično (dublirano) ili kablirano predivo od nečešljanih vlakana sa sadržajem 85% ili više po masi; finoće po jednoj žici manje od 125 deciteksta, nepripremljeno za prodaju na malo
- 5205.41 Višežično (dublirano) ili kablirano predivo od češljanih vlakana sa sadržajem 85% ili više po masi; finoće po jednoj žici 714.29 deciteksta ili veće, nepripremljeno za prodaju na malo
- 5205.42 Višežično (dublirano) ili kablirano predivo od češljanih

- 5205.43 vlakana sa sadržajem 85% ili više po masi; finoće po jednoj žici od 232.56 do 714.29 deciteksta, nepripremljeno za prodaju na malo
Višežično (dublirano) ili kablirano predivo od češljanih vlakana sa sadržajem 85% ili više po masi; finoće po jednoj žici od 192.31 do 232.56 deciteksta, nepripremljeno za prodaju na malo
- 5205.44 Višežično (dublirano) ili kablirano predivo od češljanih vlakana sa sadržajem 85% ili više po masi; finoće po jednoj žici od 125 do 232.56 deciteksta, nepripremljeno za prodaju na malo
- 5205.45 Višežično (dublirano) ili kablirano predivo od češljanih vlakana sa sadržajem 85% ili više po masi; finoće po jednoj žici manje od 125 deciteksta, nepripremljeno za prodaju na malo
- 5206.11 Jednožično predivo od nečešljanih vlakana sa sadržajem manjim od 85% po masi; finoće 714.29 deciteksta ili veće, nepripremljeno za prodaju na malo
- 5206.12 Jednožično predivo od nečešljanih vlakana sa sadržajem manjim od 85% po masi; finoće od 232.56 do 714.29 deciteksta, nepripremljeno za prodaju na malo
- 5206.13 Jednožično predivo od nečešljanih vlakana sa sadržajem manjim od 85% po masi; finoće od 192.31 do 232.56 deciteksta, nepripremljeno za prodaju na malo
- 5206.14 Jednožično predivo od nečešljanih vlakana sa sadržajem manjim od 85% po masi; finoće od 125 do 192.31.56 deciteksta, nepripremljeno za prodaju na malo
- 5206.15 Jednožično predivo od nečešljanih vlakana sa sadržajem manjim od 85% po masi; finoće manje od 125 deciteksta, nepripremljeno za prodaju na malo
- 5206.21 Jednožično predivo od češljanih vlakana sa sadržajem manjim od 85% po masi; finoće 714.29 deciteksta ili veće, nepripremljeno za prodaju na malo
- 5206.22 Jednožično predivo od češljanih vlakana sa sadržajem manjim od 85% po masi; finoće od 232.56 do 714.29 deciteksta, nepripremljeno za prodaju na malo
- 5206.23 Jednožično predivo od češljanih vlakana sa sadržajem manjim od 85% po masi; finoće od 192.31 do 232.56 deciteksta, nepripremljeno za prodaju na malo
- 5206.24 Jednožično predivo od češljanih vlakana sa sadržajem manjim od 85% po masi; finoće od 125 do 192.31 deciteksta, nepripremljeno za prodaju na malo
- 5206.25 Jednožično predivo od češljanih vlakana sa sadržajem manjim od 85% po masi; finoće manje od 125 deciteksta, nepripremljeno za prodaju na malo
- 5206.31 Višežično (dublirano) ili kablirano predivo od nečešljanih vlakana sa sadržajem manjim od 85% po masi; finoće po jednoj žici 714.29 deciteksta ili veće, nepripremljeno za prodaju na malo

5206.32	Višežično (dublirano) ili kablirano predivo od nečešljanih vlakana sa sadržajem manjim od 85% po masi; finoće po jednoj žici od 232.56 do 714.29 deciteksa, nepripremljeno za prodaju na malo
5206.33	Višežično (dublirano) ili kablirano predivo od nečešljanih vlakana sa sadržajem manjim od 85% po masi; finoće po jednoj žici 192.31 od 232.56 deciteksa, nepripremljeno za prodaju na malo
5206.34	Višežično (dublirano) ili kablirano predivo od nečešljanih vlakana sa sadržajem manjim od 85% po masi; finoće po jednoj žici od 125 do 192.31 deciteksa, nepripremljeno za prodaju na malo
5206.35	Višežično (dublirano) ili kablirano predivo od nečešljanih vlakana sa sadržajem manjim od 85% po masi; finoće po jednoj žici manje od 125 deciteksa, nepripremljeno za prodaju na malo
5206.41	Višežično (dublirano) ili kablirano predivo od češljanih vlakana sa sadržajem manjim od 85% po masi; finoće po jednoj žici 714.29 deciteksa ili veće, nepripremljeno za prodaju na malo
5206.42	Višežično (dublirano) ili kablirano predivo od češljanih vlakana sa sadržajem manjim od 85% po masi; finoće po jednoj žici od 232.56 do 714.29 deciteksa, nepripremljeno za prodaju na malo
5206.43	Višežično (dublirano) ili kablirano predivo od češljanih vlakana sa sadržajem manjim od 85% po masi; finoće po jednoj žici od 192.31 do 232.56 deciteksa, nepripremljeno za prodaju na malo
5206.44	Višežično (dublirano) ili kablirano predivo od češljanih vlakana sa sadržajem manjim od 85% po masi; finoće po jednoj žici od 125 do 192.31 deciteksa, nepripremljeno za prodaju na malo
5206.45	Višežično (dublirano) ili kablirano predivo od češljanih vlakana sa sadržajem manjim od 85% po masi; finoće po jednoj žici manje od 125 deciteksa, nepripremljeno za prodaju na malo
5207.10	Predivo od pamuka (osim konca za šivenje) pripremljeno za prodaju na malo; Sa sadržajem 85% ili više po masi pamuka
5207.90	Predivo od pamuka (osim konca za šivenje) pripremljeno za prodaju na malo; Sa sadržajem manjim od 85% po masi pamuka
5208.11	Tkanine od pamuka sa sadržajem 85% ili više po masi pamuka, nebijeljeno; platnenog prepletaja, mase do 100g/m ²
5208.12	Tkanine od pamuka sa sadržajem 85% ili više po masi pamuka, nebijeljeno; platnenog prepletaja, mase od 100 do 200 g/m ²
5208.13	Tkanine od pamuka sa sadržajem 85% ili više po masi pamuka, nebijeljeno; trožične ili četvorožične keper tkanine, mase do 200 g/m ²
5208.19	Vunene tkanine, sa sadržajem od 85% ili više po masi pamuka, mase do 200 g/m ²
5208.21	Vunene tkanine, sa sadržajem od 85% ili više po masi pamuka, bijeljene; mase do 100 g/m ²
5208.22	Vunene tkanine, sa sadržajem od 85% ili više po masi pamuka, bijeljene; platnenog prepletaja mase od 100 do 200g/m ²
5208.23	Trožične ili četvorožične keper tkanine sa sadržajem od 85%

- ili više po masi pamuka, mase do 200g/m², bijeljene
- 5208.29 Vunene tkanine, sa sadržajem od 85% ili više po masi pamuka, bijeljene; platnenog prepletaja mase do 200g/m²
- 5208.31 Vunene tkanine, sa sadržajem od 85% ili više po masi pamuka, obojene; platnenog prepletaja do 100 g/m²
- 5208.32 Vunene tkanine, sa sadržajem od 85% ili više po masi pamuka, obojene; platnenog prepletaja od 100 do 200g/m²
- 5208.33 Trožične ili četvorožične keper tkanine, sa sadržajem od 85% ili više po masi pamuka, obojene; platnenog prepletaja, mase do 200g/m²
- 5208.39 Vunene tkanine, sa sadržajem od 85% ili više po masi pamuka, obojene; platnenog prepletaja, mase do 200g/m²
- 5208.41 Vunene tkanine, sa sadržajem od 85% ili više po masi pamuka, od prediva različitih boja; platnenog prepletaja, mase do 100 g/m²
- 5208.42 Vunene tkanine, sa sadržajem od 85% ili više po masi pamuka, platnenog prepletaja, mase od 100 do 200 g/m²
- 5208.43 Trožične ili četvorožične keper tkanine, sa sadržajem od 85% ili više po masi pamuka, od prediva različitih boja; mase do 200g/m²
- 5208.49 Vunene tkanine, sa sadržajem od 85% ili više po masi pamuka, od prediva različitih boja; mase do 200g/m²
- 5208.51 Vunene tkanine, sa sadržajem od 85% ili više po masi pamuka, štampane; platnenog prepletaja, mase od 100 g/m²
- 5208.52 Vunene tkanine, sa sadržajem od 85% ili više po masi pamuka, štampane; platnenog prepletaja, mase od 100 do 200 g/m²
- 5208.53 Trožične ili četvorožične keper tkanine, sa sadržajem od 85% ili više po masi pamuka, mase do 200g/m², štampane;
- 5208.59 Vunene tkanine, sa sadržajem od 85% ili više po masi pamuka, mase do 200g/m², štampane;
- 5209.11 Vunene tkanine, sa sadržajem od 85% ili više po masi pamuka, nebijeljene; platnenog prepletaja mase preko 200 g/m²
- 5209.12 Trožične ili četvorožične keper tkanine, sa sadržajem od 85% ili više po masi pamuka, nebijeljene; mase preko 200 g/m²
- 5209.19 Vunene tkanine, sa sadržajem od 85% ili više po masi pamuka, nebijeljene; mase preko 200 g/m²
- 5209.21 Vunene tkanine, sa sadržajem od 85% ili više po masi pamuka, bijeljene; platnenog prepletaja mase preko 200 g/m²
- 5209.22 Trožične ili četvorožične keper tkanine, sa sadržajem od 85% ili više po masi pamuka, mase preko 200 g/m², bijeljene;
- 5209.29 Vunene tkanine, sa sadržajem od 85% ili više po masi pamuka, bijeljene; mase preko 200 g/m²
- 5209.31 Vunene tkanine, sa sadržajem od 85% ili više po masi pamuka, obojene; platnenog prepletaja mase preko 200 g/m²
- 5209.32 Trožične ili četvorožične keper tkanine, sa sadržajem od 85% ili više po masi pamuka, mase preko 200 g/m², obojene
- 5209.39 Vunene tkanine, sa sadržajem od 85% ili više po masi pamuka,

- mase preko 200 g/m², obojene
- 5209.41 Tkanine od pamuka, sa sadržajem od 85% ili više po masi pamuka, mase preko 200 g/m², Od prediva različitih boja;
- 5209.42 Tkanine “denim” (teksas), sa sadržajem od 85% ili više po masi pamuka, mase preko 200 g/m²,
- 5209.43 Ostale tkanine od trožičnog ili četvorožičnog kepera, osim teksasa, sa sadržajem od 85% ili više po masi pamuka, mase preko 200 g/m², od prediva različitih boja
- 5209.49 Vunene tkanine, sa sadržajem od 85% ili više po masi pamuka, mase preko 200 g/m², od prediva različitih boja
- 5209.51 Tkanine od pamuka, sa sadržajem od 85% ili više po masi pamuka, mase preko 200 g/m², štampane;
- 5209.52 Trožične ili četvorožične keper tkanine, sa sadržajem od 85% ili više po masi pamuka, mase preko 200 g/m², štampane
- 5209.59 Vunene tkanine, sa sadržajem od 85% ili više po masi pamuka, mase preko 200 g/m², štampane
- 5210.11 Tkanine od pamuka sa sadržajem manje od 85% po masi pamuka, u mješavini pretežno ili samo sa vještačkim ili sintetičkim vlaknima, mase do 200 g/m²; nebijeljene; platnenog prepletaja
- 5210.12 Trožične ili četvorožične keper tkanine, sa sadržajem manje od 85% po masi pamuka, u mješavini pretežno ili samo sa vještačkim ili sintetičkim vlaknima, mase do 200 g/m²; nebijeljene; platnenog prepletaja
- 5210.19 Vunene tkanine, sa sadržajem manje od 85% po masi pamuka, u mješavini pretežno ili samo sa vještačkim ili sintetičkim vlaknima, mase manje ili od 200 g/m²; nebijeljene; platnenog prepletaja
- 5210.21 Tkanine od pamuka sa sadržajem manje od 85% po masi pamuka, u mješavini pretežno ili samo sa vještačkim ili sintetičkim vlaknima, mase do 200 g/m²; bijeljene;
- 5210.22 Trožične ili četvorožične keper tkanine, sa sadržajem manje od 85% po masi pamuka, u mješavini pretežno ili samo sa vještačkim ili sintetičkim vlaknima, mase do 200 g/m²; bijeljene;
- 5210.29 Vunene tkanine, sa sadržajem manje od 85% po masi pamuka, u mješavini pretežno ili samo sa vještačkim ili sintetičkim vlaknima, mase do 200 g/m²; bijeljene;
- 5210.31 Tkanine od pamuka sa sadržajem manje od 85% po masi pamuka, u mješavini pretežno ili samo sa vještačkim ili sintetičkim vlaknima, mase do 200 g/m²; obojene;
- 5210.32 Trožične ili četvorožične keper tkanine, sa sadržajem manje od 85% po masi pamuka, u mješavini pretežno ili samo sa vještačkim ili sintetičkim vlaknima, mase do 200 g/m²; obojene;
- 5210.39 Vunene tkanine, sa sadržajem manje od 85% po masi pamuka, u mješavini pretežno ili samo sa vještačkim ili sintetičkim vlaknima, mase do 200 g/m²; obojene;
- 5210.41 Tkanine od pamuka, sa sadržajem manje od 85% po masi pamuka,

- u mješavini pretežno ili samo sa vještačkim ili sintetičkim vlaknima, mase do 200 g/m²; od prediva različitih boja;
- 5210.42 Trozične ili četvorožične keper tkanine, sa sadržajem manje od 85% po masi pamuka, u mješavini pretežno ili samo sa vještačkim ili sintetičkim vlaknima, mase do 200 g/m²; od prediva različitih boja;
- 5210.49 Vunene tkanine, sa sadržajem manje od 85% po masi pamuka, u mješavini pretežno ili samo sa vještačkim ili sintetičkim vlaknima, mase do 200 g/m²; od prediva različitih boja;
- 5210.51 Tkanine od pamuka, sa sadržajem manje od 85% po masi pamuka, u mješavini pretežno ili samo sa vještačkim ili sintetičkim vlaknima, mase do 200 g/m²; štampane;
- 5210.52 Trozične ili četvorožične keper tkanine, sa sadržajem manje od 85% po masi pamuka, u mješavini pretežno ili samo sa vještačkim ili sintetičkim vlaknima, mase do 200 g/m²; štampane;
- 5210.59 Vunene tkanine, sa sadržajem manje od 85% po masi pamuka, u mješavini pretežno ili samo sa vještačkim ili sintetičkim vlaknima, mase do 200 g/m²; štampane;
- 5211.11 Tkanine od pamuka sa sadržajem manje od 85% po masi pamuka, u mješavini pretežno ili samo sa vještačkim ili sintetičkim vlaknima, mase preko 200 g/m²; nebijeljene;
- 5211.12 Trozični ili četvorožični keper, sa sadržajem manje od 85% po masi pamuka, u mješavini pretežno ili samo sa vještačkim ili sintetičkim vlaknima, mase preko 200 g/m²; nebijeljene;
- 5211.19 Vunene tkanine, sa sadržajem manje od 85% po masi pamuka, u mješavini pretežno ili samo sa vještačkim ili sintetičkim vlaknima, mase preko 200 g/m²; nebijeljene;
- 5211.21 Tkanine od pamuka sa sadržajem manje od 85% po masi pamuka, u mješavini pretežno ili samo sa vještačkim ili sintetičkim vlaknima, mase preko 200 g/m²; Bijeljene; platnenog prepletaja
- 5211.22 Trozični ili četvorožični keper, sa sadržajem manje od 85% po masi pamuka, u mješavini pretežno ili samo sa vještačkim ili sintetičkim vlaknima, mase preko 200 g/m²; bijeljene;
- 5211.29 Vunene tkanine, sa sadržajem manje od 85% po masi pamuka, u mješavini pretežno ili samo sa vještačkim ili sintetičkim vlaknima, mase preko 200 g/m²; bijeljene;
- 5211.31 Tkanine od pamuka sa sadržajem manje od 85% po masi pamuka, u mješavini pretežno ili samo sa vještačkim ili sintetičkim vlaknima, mase preko 200 g/m²; obojene; platnenog prepletaja
- 5211.32 Trozični ili četvorožični keper, sa sadržajem manje od 85% po masi pamuka, u mješavini pretežno ili samo sa vještačkim ili sintetičkim vlaknima, mase preko 200 g/m²; obojene;
- 5211.39 Vunene tkanine, sa sadržajem manje od 85% po masi pamuka, u mješavini pretežno ili samo sa vještačkim ili sintetičkim vlaknima, mase preko 200 g/m²; obojene;

5211.41	Vunene tkanine, sa sadržajem manje od 85% po masi pamuka, u mješavini pretežno ili samo sa vještačkim ili sintetičkim vlaknima, mase preko 200 g/m ² ; od prediva različitih boja; platnenog prepletaja
5211.42	Tkanine “denim” (teksas), sa sadržajem manje od 85% po masi pamuka, u mješavini pretežno ili samo sa vještačkim ili sintetičkim vlaknima, mase preko 200 g/m ² ;
5211.43	Ostale tkanine od trožičnog ili četvorožičnog keper prepletaja, osim teksasa, sa sadržajem manje od 85% po masi pamuka, u mješavini pretežno ili samo sa vještačkim ili sintetičkim vlaknima, mase preko 200 g/m ² ; od prediva različitih boja
5211.49	Vunene tkanine, sa sadržajem manje od 85% po masi pamuka, u mješavini pretežno ili samo sa vještačkim ili sintetičkim vlaknima, mase preko 200 g/m ² ; od prediva različitih boja
5211.51	Tkanine od pamuka sa sadržajem manje od 85% po masi pamuka, u mješavini pretežno ili samo sa vještačkim ili sintetičkim vlaknima, mase preko 200 g/m ² ; štampane; platnenog prepletaja
5211.52	Trožični ili četvorožični keper uključujući ukršteni keper, sa sadržajem manje od 85% po masi pamuka, u mješavini pretežno ili samo sa vještačkim ili sintetičkim vlaknima, mase preko 200 g/m ² ; štampane;
5211.59	Vunene tkanine, sa sadržajem manje od 85% po masi pamuka, u mješavini pretežno ili samo sa vještačkim ili sintetičkim vlaknima, mase preko 200 g/m ² ; štampane;
5212.11	Ostale tkanine od pamuka; mase do 200 g/m ² ; nebijeljene
5212.12	Ostale tkanine od pamuka; mase do 200 g/m ² ; bijeljene
5212.13	Ostale tkanine od pamuka; mase do 200 g/m ² ; obojene
5212.14	Ostale tkanine od pamuka; mase do 200 g/m ² ; od prediva različitih boja
5212.15	Ostale tkanine od pamuka; mase do 200 g/m ² ; štampane
5212.21	Ostale tkanine od pamuka; mase preko 200 g/m ² ; nebijeljene
5212.22	Ostale tkanine od pamuka; mase preko 200 g/m ² , bijeljene
5212.23	Ostale tkanine od pamuka; mase preko 200 g/m ² , obojene
5212.24	Ostale tkanine od pamuka; mase preko 200 g/m ² , od prediva različitih boja
5212.25	Ostale tkanine od pamuka; mase preko 200 g/m ² , štampane

Glava 53 Ostala biljna tekstilna vlakna, predivo od hartije i tkanine od prediva od hartije

5306.10	Predivo od lana; jednožično
5306.20	Predivo od lana; višežično (dublirano) ili kablirano
5307.10	Predivo od jute ili ostalih tekstilnih likastih vlakana, jednožično
5307.20	Predivo od jute ili ostalih tekstilnih likastih vlakana, višežično (dublirano) ili kablirano
5308.20	Predivo od konoplje

5308.90	Ostala prediva od biljnih tekstilnih vlakana
5309.11	Tkanine od lana; sa sadržajem 85% ili više po masi lana; nebijeljene ili bijeljene
5309.19	Tkanine od lana; sa sadržajem 85% ili više po masi lana; osim nebijeljenih ili bijeljenih
5309.21	Tkanine od lana; sa sadržajem manje od 85% po masi lana; nebijeljene ili bijeljene
5309.29	Tkanine od lana; sa sadržajem manje od 85% po masi lana; osim nebijeljenih ili bijeljenih
5310.10	Predivo od jute ili ostalih tekstilnih likastih vlakana; nebijeljene
5310.90	Predivo od jute ili ostalih tekstilnih likastih vlakana; osim nebijeljenih
5311.00	Tkanine od ostalih biljnih tekstilnih vlakana; tkanine od prediva od hartije

Glava 54 Vještački ili sintetički filamenti

5401.10	Konac za šivenje od sintetičkih filamenata
5401.20	Konac za šivenje od vještačkih filamenata
5402.10	Predivo velike jačine (osim konca za šivenje) od najlona ili drugih poliamida, nepripremljeno za prodaju na malo
5402.20	Predivo velike jačine (osim konca za šivenje) od poliester, nepripremljeno za prodaju na malo
5402.31	Teksturirano predivo; od najlona ili drugih poliamida finoće po jednoj žici do 50 tek, nepripremljeno za prodaju na malo
5402.32	Teksturirano predivo; od najlona ili drugih poliamida finoće po jednoj žici više od 50 tek, nepripremljeno za prodaju na malo
5402.33	Teksturirano predivo; od poliester, nepripremljeno za prodaju na malo
5402.39	Teksturirano predivo; od sintetičke, nepripremljeno za prodaju na malo
5402.41	Predivo od najlona ili pliamida, jednožično, nekončano ili upredeno, nepripremljeno za prodaju na malo
5402.42	Predivo od poliester, djelimično orijentisanih, jednožično, nepripremljeno za prodaju na malo
5402.43	Predivo od poliester, jednožično, nekončano ili upredeno, nepripremljeno za prodaju na malo
5402.49	Predivo od sintetičke, jednožično, nekončano ili upredeno, nepripremljeno za prodaju na malo
5402.51	Predivo, jednožično, upredeno sa više od 50 uvoja po metru; od najlona ili drugih poliamida, nepripremljeno za prodaju na malo
5402.52	Predivo, jednožično, upredeno sa više od 50 uvoja po metru; od poliester, nepripremljeno za prodaju na malo
5402.59	Predivo od sintetičke, jednožično, upredeno sa više od 50 uvoja po metru; nepripremljeno za prodaju na malo
5402.61	Predivo, višežična (dublirana) ili kablirana; od najlona ili drugih poliamida, nepripremljeno za prodaju na malo

- 5402.62 Predivo, višezna (dubirana) ili kabirana; nepripremljeno za prodaju na malo, od poliestera
- 5402.69 Predivo, višezna (dubirana) ili kabirana; nepripremljeno za prodaju na malo, od sintetike
- 5403.10 Predivo velike jačine (osim konca za šivenje), nepripremljeno za prodaju na malo, uključujući vještačke monofilamente; predivo velike jačine od vještačkog rajona
- 5403.20 Teksturirano predivo, od vještačkih niti, nepripremljeno za prodaju na malo
- 5403.31 Predivo od viskoznog rajona, jednožično, bez uvoja, nepripremljeno za prodaju na malo
- 5403.32 Predivo od viskoznog rajona, jednožično, sa više od 120 uvoja po metru, nepripremljeno za prodaju na malo
- 5403.33 Predivo od celuloznog acetata, jednožično, nepripremljeno za prodaju na malo
- 5403.39 Vještačko predivo, jednožično, nepripremljeno za prodaju na malo
- 5403.41 Ostalo predivo, višezna (dubirano) ili kabirano; od viskoznog rajona, nepripremljeno za prodaju na malo
- 5403.42 Predivo od celuloznog acetata, višezna, nepripremljeno za prodaju na malo
- 5403.49 Predivo od vještačkih niti, višezna, nepripremljeno za prodaju na malo
- 5404.10 Sintetički monofilamenti, finoće od 67 deciteksa ili veće i čija dimenzija poprečnog presjeka ne prelazi 1 mm;
- 5404.90 Trake i slično (npr. vještačka slama) od sintetičkih tekstilnih materijala vidljive širine do 5 mm
- 5405.00 Vještački monofilamenti, finoće od 67 deciteksa ili veće i čija dimenzija poprečnog presjeka ne prelazi 1 mm; trake i slično (npr. vještačka slama) od sintetičkih tekstilnih materijala vidljive širine do 5 mm
- 5406.10 Predivo od vještačkih ili sintetičkih filamenata (osim konca za šivenje) pripremljeno za prodaju na malo; predivo od sintetičkih filamenata
- 5406.20 Predivo od vještačkih ili sintetičkih filamenata (osim konca za šivenje) pripremljeno za prodaju na malo; predivo od vještačkih filamenata
- 5407.10 Vunene tkanine od prediva velike jačine, od najlona ili drugih poliamida ili poliestera
- 5407.20 Vunene tkanine dobijene od traka ili sličnih proizvoda
- 5407.30 Tkanine predviđene napomenom 9 uz odjeljak XI (slojevi paralelnih sintetičkih prediva)
- 5407.41 Vunene tkanine sa sadržajem 85% ili više po masi filamenata, najlona ili drugih poliamida; nebijeljene ili bijeljene
- 5407.42 Vunene tkanine sa sadržajem 85% ili više po masi filamenata, najlona ili drugih poliamida; obojene

- 5407.43 Vunene tkanine sa sadržajem 85% ili više po masi filamenata, najlona ili drugih poliamida; od prediva različitih boja
- 5407.44 Vunene tkanine sa sadržajem 85% ili više po masi filamenata, najlona ili drugih poliamida; štampane
- 5407.51 Vunene tkanine sa sadržajem 85% ili više po masi teksturiranih poliester filamenata; nebijeljene ili bijeljene
- 5407.52 Vunene tkanine sa sadržajem 85% ili više po masi teksturiranih poliester filamenata; obojene
- 5407.53 Vunene tkanine sa sadržajem 85% ili više po masi teksturiranih poliester filamenata; od prediva različitih boja
- 5407.54 Vunene tkanine sa sadržajem 85% ili više po masi teksturiranih poliester filamenata; štampane
- 5407.60 Ostale tkanine, sa sadržajem 85% ili više po masi neteksturiranih poliester filamenata;
- 5407.71 Ostale tkanine, sa sadržajem 85% ili više po masi sintetičkih filamenata; nebijeljene ili bijeljene
- 5407.72 Ostale tkanine, sa sadržajem 85% ili više po masi sintetičkih filamenata; obojene
- 5407.73 Ostale tkanine, sa sadržajem 85% ili više po masi sintetičkih filamenata; od prediva različitih boja
- 5407.74 Ostale tkanine, sa sadržajem 85% ili više po masi sintetičkih filamenata; štampane
- 5407.81 Ostale tkanine, sa sadržajem manje od 85% po masi sintetičkih filamenata u mješavini pretežno ili samo sa pamukom; nebijeljene ili bijeljene
- 5407.82 Ostale tkanine, sa sadržajem manje od 85% po masi sintetičkih filamenata u mješavini pretežno ili samo sa pamukom; obojene
- 5407.83 Ostale tkanine, sa sadržajem manje od 85% po masi sintetičkih filamenata u mješavini pretežno ili samo sa pamukom; od prediva različitih boja
- 5407.84 Ostale tkanine, sa sadržajem manje od 85% po masi sintetičkih filamenata u mješavini pretežno ili samo sa pamukom; štampane
- 5407.91 Ostale tkanine od sintetičkih vlakana; nebijeljene ili bijeljene
- 5407.92 Ostale tkanine od sintetičkih vlakana; obojene
- 5407.93 Ostale tkanine od sintetičkih vlakana; od prediva različitih boja
- 5407.94 Ostale tkanine od sintetičkih vlakana; štampane
- 5408.10 Tkanine od vještačkog filament prediva, tkanine od prediva velike jačine, od viskoznog rajona
- 5408.21 Ostale tkanine, mase 85% ili više po masi vještačke tkanine, nebijeljene ili bijeljene
- 5408.22 Ostale tkanine, mase 85% ili više po masi vještačke tkanine, obojene
- 5408.23 Ostale tkanine, mase 85% ili više po masi vještačke tkanine, od prediva različitih boja
- 5408.24 Ostale tkanine, mase 85% ili više po masi vještačke tkanine, štampane

5408.31	Ostale tkanine od vještačkih prediva; nebijeljene ili bijeljene
5408.32	Ostale tkanine od vještačkih prediva; obojene
5408.33	Ostale tkanine od vještačkih prediva; od prediva različitih boja
5408.34	Ostale tkanine od vještačkih prediva; štampane

Glava 55 Vještačka ili sintetička vlakna, sječena

5501.10	Kablovi od sintetičkih filamenata: od najlona ili drugih poliamida
5501.20	Kablovi od sintetičkih filamenata: od poliestera
5501.30	Kablovi od sintetičkih filamenata: od akrilnih i modakrilnih
5501.90	Ostali kablovi od sintetičkih filamenata:
5502.00	Kablovi od vještačkih filamenata
5503.10	Sintetička vlakna, od najlona ili drugih poliamida, sječena, nevlačena, nečešljana
5503.20	Sintetička vlakna, od poliestera, sječena, nevlačena, nečešljana
5503.30	Sintetička vlakna, od akrila ili modakrila, sječena, nevlačena, nečešljana
5503.40	Sintetička vlakna, od polipropilena, sječena, nevlačena, nečešljana
5503.90	Ostala sintetička vlakna, sječena, nevlačena, nečešljana
5504.10	Sintetička vlakna, sječena, nevlačena, nečešljana niti drukčije prerađivana za pređenje; od viskoznoeg rajona
5504.90	Vještačka vlakna, sječena, nevlačena, nečešljana niti drukčije prerađivana za pređenje; osim od viskoznoeg rajona
5505.10	Otpaci od sintetičkih vlakana
5505.20	Otpaci od vještačkih vlakana
5506.10	Sintetička vlakna sječena (štapel), vlačena, češljana ili drukčije prerađivana za pređenje; od najlona ili drugih poliamida
5506.20	Sintetička vlakna sječena (štapel), vlačena, češljana ili drukčije prerađivana za pređenje; od poliestera
5506.30	Sintetička vlakna sječena (štapel), vlačena, češljana ili drukčije prerađivana za pređenje; od akrila ili modakrila
5506.90	Ostala sintetička vlakna sječena (štapel), vlačena, češljana ili drukčije prerađivana za pređenje
5507.00	Vještačka vlakna, sječena, vlačena, češljana ili drukčije prerađivana za pređenje
5508.10	Konac za šivenje od sintetičkih vlakana
5508.20	Konac za šivenje od vještačkih vlakana
5509.11	Predivo sa sadržajem 85% ili više po masi najlona ili drugih poliamidnih vlakana; jednožično, nepripremljeno za prodaju na malo
5509.12	Predivo sa sadržajem 85% ili više po masi najlona ili drugih poliamidnih vlakana; Višežično (dublirano) ili kablirano predivo, nepripremljeno za prodaju na malo
5509.21	Predivo sa sadržajem 85% ili više po masi poliesterskih vlakana, sječenih; jednožično predivo, nepripremljeno za prodaju na malo
5509.22	Predivo sa sadržajem 85% ili više po masi poliesterskih vlakana,

- sječeni; Višežično (dublirano) ili kablirano predivo,
nepripremljeno za prodaju na malo
- 5509.31 Predivo sa sadržajem 85% ili više po masi akrilnih ili modakrilnih vlakana, sječeni; jednožično predivo, nepripremljeno za prodaju na malo
- 5509.32 Predivo sa sadržajem 85% ili više po masi akrilnih ili modakrilnih vlakana, sječeni; Višežično (dublirano) ili kablirano predivo, nepripremljeno za prodaju na malo
- 5509.41 Ostalo predivo, sa sadržajem 85% ili više po masi sintetičkih vlakana, sječeni; jednožično predivo, nepripremljeno za prodaju na malo
- 5509.42 Ostalo predivo, sa sadržajem 85% ili više po masi sintetičkih vlakana, sječeni; Višežično (dublirano) ili kablirano predivo, nepripremljeno za prodaju na malo
- 5509.51 Ostala prediva, od poliesterskih vlakana, sječeni; u mješavini pretežno ili samo sa vještačkim sječeni vlaknima, nepripremljeno za prodaju na malo
- 5509.52 Ostala prediva, od poliesterskih vlakana, sječeni; u mješavini pretežno ili samo sa vunom ili finom životinjskom dlakom, nepripremljeno za prodaju na malo
- 5509.53 Ostala prediva, od poliesterskih vlakana, sječeni; u mješavini pretežno ili samo sa pamukom, nepripremljeno za prodaju na malo
- 5509.59 Ostala prediva, od poliesterskih vlakana, sječeni; nepripremljeno za prodaju na malo
- 5509.61 Ostala prediva od akrilnih ili modakrilnih vlakana, sječeni; u mješavini pretežno ili samo sa vunom ili finom životinjskom dlakom, nepripremljeno za prodaju na malo
- 5509.62 Ostala prediva od akrilnih ili modakrilnih vlakana, sječeni; u mješavini pretežno ili samo sa pamukom, nepripremljeno za prodaju na malo
- 5509.69 Ostala prediva od akrilnih ili modakrilnih vlakana, sječeni; nepripremljeno za prodaju na malo
- 5509.91 Ostala prediva od sintetičkih vlakana; u mješavini pretežno ili samo sa vunom ili finom životinjskom dlakom
- 5509.92 Ostala prediva od sintetičkih vlakana; u mješavini samo sa pamukom, nepripremljeno za prodaju na malo
- 5509.99 Ostala prediva od sintetičkih vlakana; nepripremljeno za prodaju na malo
- 5510.11 Predivo od vještačkih vlakana, sječeni, nepripremljeno za prodaju na malo; sa sadržajem 85% ili više po masi vještačkih vlakana, sječeni; jednožično predivo
- 5510.12 Predivo od vještačkih vlakana, sječeni, nepripremljeno za prodaju na malo; sa sadržajem 85% ili više po masi vještačkih vlakana, sječeni; višežično (dublirano) ili kablirano predivo
- 5510.20 Ostalo predivo, u mješavini pretežno ili samo sa vunom

- ili finom životinjskom dlakom, nepripremljeno za prodaju na malo;
- 5510.30 Ostalo predivo, u mješavini pretežno ili samo sa pamukom, nepripremljeno za prodaju na malo;
- 5510.90 Ostalo predivo, nepripremljeno za prodaju na malo;
- 5511.10 Predivo (osim konca za šivenje) od sintetičkih vlakana sječenih, pripremljeno za prodaju na malo; sa sadržajem od 85% ili više po masi tih vlakana
- 5511.20 Predivo (osim konca za šivenje) od sintetičkih vlakana sječenih, pripremljeno za prodaju na malo; Sa sadržajem manje od 85% po masi tih vlakana
- 5511.30 Predivo (osim konca za šivenje) od vještačkih vlakana sječenih, pripremljeno za prodaju na malo;
- 5512.11 Tkanine sa sadržajem 85% ili više po masi sintetičkih vlakana, sječenih; sa sadržajem 85% ili više po masi poliesterskih vlakana sječenih; nebijeljene ili bijeljene
- 5512.19 Tkanine sa sadržajem 85% ili više po masi sintetičkih vlakana, sječenih; sa sadržajem 85% ili više po masi poliesterskih vlakana sječenih; osim nebijeljenih ili bijeljenih
- 5512.21 Tkanine sa sadržajem sadržajem 85% ili više po masi akrilnih ili modakrilnih vlakana, sječenih; nebijeljene ili bijeljene
- 5512.29 Tkanine sa sadržajem sadržajem 85% ili više po masi akrilnih ili modakrilnih vlakana, sječenih; osim nebijeljenih ili bijeljenih
- 5512.91 Tkanine sa sadržajem sadržajem 85% ili više po masi sintetičkih vlakana, sječenih; Nebijeljene ili bijeljene
- 5512.99 Tkanine sa sadržajem sadržajem 85% ili više po masi sintetičkih vlakana, sječenih; osim nebijeljenih ili bijeljenih
- 5513.11 Tkanine od sintetičkih vlakana, sječenih, sa sadržajem manje od 85% po masi tih vlakana, u mješavini pretežno ili samo sa pamukom, mase do 170 g/m²; nebijeljene ili bijeljene; od poliesterskih vlakana, sječenih, u platnom prepletaju
- 5513.12 Trožični ili četvorožični keper, uključujući i ukršteni keper od poliesterskih vlakana, sječenih, sa sadržajem manje od 85% po masi tih vlakana, u mješavini pretežno ili samo sa pamukom, mase do 170 g/m²; nebijeljene ili bijeljene;
- 5513.13 Ostale tkanine od poliesterskih vlakana, sječenih, sa sadržajem manje od 85% po masi tih vlakana, u mješavini pretežno ili samo sa pamukom, mase do 170 g/m²; nebijeljene ili bijeljene;
- 5513.19 Ostale tkanine od sintetičkih vlakana, sječenih, sa sadržajem manje od 85% po masi tih vlakana, u mješavini pretežno ili samo sa pamukom, mase do 170 g/m²; nebijeljene ili bijeljene;
- 5513.21 Ostale tkanine od poliesterskih vlakana, sječenih, sa sadržajem manje od 85% po masi tih vlakana, u mješavini pretežno ili samo sa pamukom, mase do 170 g/m²; obojene; od poliesterskih vlakana sječenih u platnom prepletaju

- 5513.22 Trozični ili četvorožični keper, uključujući i ukršteni keper od poliesterskih vlakana, sječenih, sa sadržajem manje od 85% po masi tih vlakana, u mješavini pretežno ili samo sa pamukom, mase do 170 g/m²; obojene;
- 5513.23 Ostale tkanine od poliesterskih vlakana, sječenih, sa sadržajem manje od 85% po masi tih vlakana, u mješavini pretežno ili samo sa pamukom, mase do 170 g/m²; obojene;
- 5513.29 Ostale tkanine od sintetičkih vlakana, sječenih, sa sadržajem manje od 85% po masi tih vlakana, u mješavini pretežno ili samo sa pamukom, mase do 170 g/m²; obojene;
- 5513.31 Tkanine od prediva različitih boja; od poliesterskih vlakana, sječenih u platnenom prepletaju, sječenih, sa sadržajem manje od 85% po masi tih vlakana, u mješavini pretežno ili samo sa pamukom, mase do 170 g/m²;
- 5513.32 Trozični ili četvorožični keper, uključujući i ukršteni keper od poliesterskih vlakana, sječenih, od prediva različitih boja; od poliesterskih vlakana, sječenih u platnenom prepletaju, sječenih, sa sadržajem manje od 85% po masi tih vlakana, u mješavini pretežno ili samo sa pamukom, mase do 170 g/m²;
- 5513.33 Ostale tkanine od poliesterskih vlakana, sječenih, sa sadržajem manje od 85% po masi tih vlakana, u mješavini pretežno ili samo sa pamukom, mase do 170 g/m²;
- 5513.39 Ostale tkanine od sintetičkih vlakana, sječenih, sa sadržajem manje od 85% po masi tih vlakana, u mješavini pretežno ili samo sa pamukom, mase do 170 g/m²;
- 5513.41 Tkanine od poliesterskih vlakana, sječenih u platnenom prepletaju, sječenih, sa sadržajem manje od 85% po masi tih vlakana, u mješavini pretežno ili samo sa pamukom, mase do 170 g/m²; štampane;
- 5513.42 Trozični ili četvorožični keper, uključujući i ukršteni keper od poliesterskih vlakana, sječenih, sa sadržajem manje od 85% po masi tih vlakana, u mješavini pretežno ili samo sa pamukom, mase do 170 g/m²; štampane;
- 5513.43 Ostale tkanine od poliesterskih vlakana sječenih, sa sadržajem manje od 85% po masi tih vlakana, u mješavini pretežno ili samo sa pamukom, mase do 170 g/m²; štampane;
- 5513.49 Ostale tkanine sa sadržajem manje od 85% po masi tih vlakana, u mješavini pretežno ili samo sa pamukom, mase do 170 g/m²; štampane;
- 5514.11 Tkanine od sintetičkih vlakana, sječenih, sa sadržajem manje od 85% po masi tih vlakana, u mješavini pretežno ili samo sa pamukom, mase preko 170 g/m²; nebijeljene ili bijeljene; od poliesterskih vlakana sječenih u platnenom prepletaju
- 5514.12 Trozični ili četvorožični keper, uključujući i ukršteni keper od poliesterskih vlakana, sječenih, sa sadržajem manje od 85%

- po masi tih vlakana, u mješavini pretežno ili samo sa pamukom, mase preko 170 g/m²; nebijeljene ili bijeljene;
- 5514.13 Ostale tkanine od poliesterskih vlakana, sječenih, sa sadržajem manje od 85% po masi tih vlakana, u mješavini pretežno ili samo sa pamukom, mase preko 170 g/m²; nebijeljene ili bijeljene;
- 5514.19 Ostale tkanine os sintetičkih vlakana, sa sadržajem manje od 85% po masi tih vlakana, u mješavini pretežno ili samo sa pamukom, mase preko 170 g/m²; nebijeljene ili bijeljene;
- 5514.21 Tkanine od sintetičkih vlakana, sječenih, sa sadržajem manje od 85% po masi tih vlakana, u mješavini pretežno ili samo sa pamukom, mase preko 170 g/m²; obojene; od poliesterskih vlakana sječenih u platnom prepletaju
- 5514.22 Trožični ili četvorožični keper, uključujući i ukršteni keper od poliesterskih vlakana, sječenih, sa sadržajem manje od 85% po masi tih vlakana, u mješavini pretežno ili samo sa pamukom, mase preko 170 g/m²; obojene;
- 5514.23 Ostale tkanine od poliesterskih vlakana sječenih sa sadržajem manje od 85% po masi tih vlakana, u mješavini pretežno ili samo sa pamukom, mase preko 170 g/m²; obojene;
- 5514.29 Ostale tkanine os sintetičkih vlakana sa sadržajem manje od 85% po masi tih vlakana, u mješavini pretežno ili samo sa pamukom, mase preko 170 g/m²; obojene;
- 5514.31 Tkanine od prediva različitih boja; od poliesterskih vlakana sječenih u platnom prepletaju, sa sadržajem manje od 85% po masi tih vlakana, u mješavini pretežno ili samo sa pamukom, mase preko 170 g/m²;
- 5514.32 Trožični ili četvorožični keper, uključujući i ukršteni keper od poliesterskih vlakana, sječenih, od prediva različitih boja; sa sadržajem manje od 85% po masi tih vlakana, u mješavini pretežno ili samo sa pamukom, mase preko 170 g/m²;
- 5514.33 Ostale tkanine od poliesterskih vlakana sječenih, od prediva različitih boja; sa sadržajem manje od 85% po masi tih vlakana, u mješavini pretežno ili samo sa pamukom, mase preko 170 g/m²;
- 5514.39 Ostale tkanine od sintetičkih vlakana od prediva različitih boja; sa sadržajem manje od 85% po masi tih vlakana, u mješavini pretežno ili samo sa pamukom, mase preko 170 g/m²;
- 5514.41 Tkanine od sintetičkih vlakana, sječenih, sa sadržajem manje od 85% po masi tih vlakana, u mješavini pretežno ili samo sa pamukom, mase preko 170 g/m²; štampane; od poliesterskih vlakana sječenih u platnom prepletaju
- 5514.42 Trožični ili četvorožični keper, uključujući i ukršteni keper od poliesterskih vlakana, sječenih, sa sadržajem manje od 85% po masi tih vlakana, u mješavini pretežno ili samo sa pamukom, mase preko 170 g/m²; štampane;

- 5514.43 Ostale tkanine od poliesterskih vlakana sječenih, sa sadržajem manje od 85% po masi tih vlakana, u mješavini pretežno ili samo sa pamukom, mase preko 170 g/m²; štampane;
- 5514:49 Ostale sintetičke tkanine sa sadržajem manje od 85% po masi tih vlakana, u mješavini pretežno ili samo sa pamukom, mase preko 170 g/m²; štampane;
- 5515.11 Ostale tkanine od sintetičkih vlakana sječenih; od poliesterskih vlakana sječenih; u mješavini pretežno ili samo sa sječenim vlaknima od viskoznog rajona
- 5515.12 Ostale tkanine od sintetičkih vlakana sječenih; od poliesterskih vlakana sječenih; u mješavini pretežno ili samo sa vještačkim ili sintetičkim filamentima
- 5515.13 Ostale tkanine od sintetičkih vlakana sječenih; od poliesterskih vlakana sječenih; u mješavini pretežno ili samo sa vunom ili finom životinjskom dlakom
- 5515.19 Ostale tkanine od sintetičkih vlakana sječenih; od poliesterskih vlakana sječenih;
- 5515.21 Ostale tkanine o akrilnih ili modakrilnih vlakana, sječenih; u mješavini pretežno ili samo sa vještačkim ili sintetičkim filamentima
- 5515.22 Ostale tkanine o akrilnih ili modakrilnih vlakana, sječenih; u mješavini pretežno ili samo sa vunom ili finom životinjskom dlakom
- 5515.29 Ostale tkanine o akrilnih ili modakrilnih vlakana, sječenih;
- 5515.91 Ostale sintetičke tkanine; u mješavini pretežno ili samo sa vještačkim ili sintetičkim filamentima
- 5515.92 Ostale sintetičke tkanine; u mješavini pretežno ili samo sa vunom ili finom životinjskom dlakom
- 5515.99 Ostale sintetičke tkanine;
- 5516.11 Tkanine od vještačkih vlakana sječenih; sa sadržajem 85% ili više po masi vještačkih vlakana sječenih; nebijeljene ili bijeljene
- 5516.12 Tkanine od vještačkih vlakana sječenih; sa sadržajem 85% ili više po masi vještačkih vlakana sječenih; obojene
- 5516.13 Tkanine od vještačkih vlakana sječenih; sa sadržajem 85% ili više po masi vještačkih vlakana sječenih; od prediva različitih boja
- 5516.14 Tkanine od vještačkih vlakana sječenih; sa sadržajem 85% ili više po masi vještačkih vlakana sječenih; štampane
- 5516.21 Tkanine od vještačkih vlakana sječenih; sa sadržajem manje od 85% po masi vještačkih vlakana, sječenih, u mješavini pretežno ili samo sa vještačkim ili sintetičkim filamentima; nebijeljene ili bijeljene
- 5516.22 Tkanine od vještačkih vlakana sječenih; sa sadržajem manje od 85% po masi vještačkih vlakana, sječenih, u mješavini pretežno ili samo sa vještačkim ili sintetičkim filamentima; obojene
- 5516.23 Tkanine od vještačkih vlakana sječenih; sa sadržajem manje od 85% po masi vještačkih vlakana, sječenih, u mješavini pretežno ili samo

5516.24	sa vještačkim ili sintetičkim filamentima; od prediva različitih boja Tkanine od vještačkih vlakana sječenih; sa sadržajem manje od 85% po masi vještačkih vlakana, sječenih, u mješavini pretežno ili samo sa vještačkim ili sintetičkim filamentima; štampane
5516.31	Tkanine od vještačkih vlakana sječenih; sa sadržajem manje od 85% po masi vještačkih vlakana, sječenih, u mješavini pretežno ili samo sa vunom ili finom životinjskom dlakom; nebijeljene ili bijeljene
5516.32	Tkanine od vještačkih vlakana sječenih; sa sadržajem manje od 85% po masi vještačkih vlakana, sječenih, u mješavini pretežno ili samo sa vunom ili finom životinjskom dlakom; obojene
5516.33	Tkanine od vještačkih vlakana sječenih; sa sadržajem manje od 85% po masi vještačkih vlakana, sječenih, u mješavini pretežno ili samo sa vunom ili finom životinjskom dlakom; od prediva različitih boja
5516.34	Tkanine od vještačkih vlakana sječenih; sa sadržajem manje od 85% po masi vještačkih vlakana, sječenih, u mješavini pretežno ili samo sa vunom ili finom životinjskom dlakom; štampane
5516.41	Tkanine od vještačkih vlakana sječenih; sa sadržajem manje od 85% po masi vještačkih vlakana, sječenih, u mješavini pretežno ili samo sa pamukom, bijeljene ili nebijeljene
5516.42	Tkanine od vještačkih vlakana sječenih; sa sadržajem manje od 85% po masi vještačkih vlakana, sječenih, u mješavini pretežno ili samo sa pamukom, obojene
5516.43	Tkanine od vještačkih vlakana sječenih; sa sadržajem manje od 85% po masi vještačkih vlakana, sječenih, u mješavini pretežno ili samo sa pamukom, od prediva različitih boja
5516.44	Tkanine od vještačkih vlakana sječenih; sa sadržajem manje od 85% po masi vještačkih vlakana, sječenih, u mješavini pretežno ili samo sa pamukom, štampane
5516.91	Ostale tkanine od vještačkih vlakana sječenih; nebijeljene ili bijeljene
5516.92	Ostale tkanine od vještačkih vlakana sječenih; obojene
5516.93	Ostale tkanine od vještačkih vlakana sječenih; od prediva različitih boja
5516.94	Ostale tkanine od vještačkih vlakana sječenih; štampane

**Glava 56 Vata, filc i netkani materijal; specijalna prediva;
kanapi, užad, konopci, i kablovi i proizvodi od njih**

5601.10	Vata od tekstilnih materijala i proizvodi od vate; sanitarni ubrusi i tamponi
5601.21	Vata od pamuka i proizvodi od nje, osim sanitarnih proizvoda
5601.22	Vata od vještačkih ili sintetičkih vlakana i proizvodi od nje, osim sanitarnih proizvoda
5601.29	Vata od ostalih tekstilnih materijala i proizvodi od nje, osim sanitarnih proizvoda
5601.30	Tekstilni flok, prah i nope

5602.10	Iglani filc i tkanine dobijene preplitanjem vlakana iz koprene
5602.21	Ostali filc, neimpregnisan, neprevučen, neprekriven ili nalamiran; od vune ili fine životinjske dlake
5602.29	Filc od ostalih tekstilnih materijala, neimpregnisan, neprevučen, neprekriven ili nalamiran;
5602.90	Filc od ostalih tekstilnih materijala
5603.00	Netkani tekstil, uključujući impregnisan, prevučen, prekriven ili lamiran
5604.10	Niti i kord od gume, prekriveni tekstilnim materijalom
5604.20	Poliesterska, najlon i ostala poliamidna prediva i prediva od viskozne svile, velike jačine, impregnisana ili prevučena
5604.90	Tekstilno predivo, trake i slično, impregnisana ili prevučena gumom ili plastikom
5605.00	Metalizirano predivo, uključujući obavijeno predivo koje se sastoji od tekstilnog prediva, kombinovanih sa metalom obliku niti, traka ili praha ili prekrivenih metalom
5606.00	Obavijeno predivo žanila predivo; efektno zamkasto predivo
5607.10	Konopci, kablovi, trake i slično, od jute ili ostalih likastih vlakana
5607.21	Od sisala i ostalih tekstilnih vlakana iz roda agave; kanapi za vezivanje ili baliranje
5607.29	Ostali konopci, kablovi ili kanapi od sisala
5607.30	Od abake (manila ili Musa textilis Nee) ili ostalih vlakana dobijenih iz lišća
5607.41	Od polietilena ili polipropilena; kanapi za vezivanje ili baliranje
5607.49	Ostali konopci, kablovi ili kanapi od polietilena ili polipropilena
5607.50	Konopci, kablovi, trake i slično od ostalih sintetičkih vlakana
5607.90	Ostali konopci, kablovi ili kanapi od ostalih materijala
5608.11	Od vještačkog ili sintetičkog tekstilnog materijala; gotove ribarske mreže
5608.19	Od mješavina vještačkog ili sintetičkog materijala, prediva, traka ili slično, kanapa, užadi, konopaca ili kablova za ribarske mreže
5608.90	Od ostalih vještačkog ili sintetičkog materijala, prediva, traka ili slično, kanapa, užadi, konopaca ili kablova za ribarske mreže
5609.00	Proizvodi od prediva, traka i slično, kanapa, užadi, konopaca i kablova

Glava 57**Tepisi i ostali podni pokrivači**

5701.10	Tepisi, čvorovani; od vune ili fine životinjske dlake
5701.90	Tepisi, od ostalih tekstilnih materijala, čvorovani;
5702.10	“Kelim”, “Šumak”, “Karamani” i slične ručno tkane prostirke
5702.20	Podni pokrivači od kokosovog vlakna
5702.31	Tepisi, sa florom, nedovršeni; od vune ili fine životinjske dlake
5702.32	Tepisi od vještačkih ili sintetičkih tekstilnih materijala, sa florom, nedovršeni;
5702.39	Tepisi od ostalih tekstilnih materijala, sa florom, nedovršeni;

5702.41	Ostali tepisi, sa florom, dovršeni; od vune ili fine životinjske dlake
5702.42	Tepisi od vještačkih ili sintetičkih tekstilnih materijala, sa florom, dovršeni;
5702.49	Tepisi od ostalih tekstilnih materijala, sa florom, dovršeni;
5702.51	Ostali, bez flora, nedovršeni: od vune ili fine životinjske dlake
5702.52	Od vještačkih ili sintetičkih tekstilnih materijala, bez flora, nedovršeni:
5702.59	Od ostalih tekstilnih materijala, bez flora, dovršeni:
5702.91	Od vune ili fine životinjske dlake, bez flora, dovršeni:
5702.92	Od vještačkih ili sintetičkih tekstilnih materijala, bez flora, dovršeni:
5702.99	Od ostalih tekstilnih materijala, bez flora, dovršeni:
5703.10	Tepisi i ostali podni pokrivači od tekstila, taftofani, od vune ili fine životinjske dlake
5703.20	Od najlona ili ostalih poliamida, taftofani,
5703.30	Od ostalih vještačkih ili sintetičkih tekstilnih materijala, taftofani,
5703.90	Od ostalih tekstilnih materijala, taftofani
5704.10	Tepisi i ostali podni pokrivači od filca koji nijesu taftovani niti flokovani, dovršeni ili nedovršeni; ploče, površine do 0,3m2
5704.90	Ostali od filca od tekstilnih materijala
5705.00	Ostali tepisi i ostali podni pokrivači od tekstila

Glava 58 Specijalne tkanine; taftovane tkanine; čipke; tapiserije; pozamanterija; vez

5801.10	Tkanine sa florom i tkanine od žanila prediva, osim frotira i uzane tkanine; od vune ili fine životinjske dlake
5801.21	Od pamuka; tkanine sa neisječenim florom po potki, osim frotira i uzane tkanine;
5801.22	Rebrasti somot (tkanine sa sječenim florom po potki), od pamuka, osim uzane tkanine;
5801.23	Ostale tkanine sa sječenim florom po potki, od pamuka
5801.24	Tkanine sa nerasječenim florom po osnovi, od pamuka, osim frotira i uzane tkanine;
5801.25	Tkanine sa sječenim florom po osnovi, od pamuka, osim frotira i uzane tkanine;
5801.26	Žanila tkanine, od pamuka, osim uzane tkanine;
5801.31	Od vještačkih ili sintetičkih vlakana; tkanine sa neisječenim florom po potki, osim frotira i uzane tkanine;
5801.32	Rebrasti somot (tkanine sa sječenim florom po potki), od vještačkih ili sintetičkih vlakana
5801.33	Ostale tkanine sa sječenim florom po potki, od vještačkih ili sintetičkih vlakana, osim frotira i uzane tkanine;
5801.34	Tkanine sa nerasječenim florom po osnovi, od vještačkih ili sintetičkih vlakana
5801.35	Tkanine sa sječenim florom po osnovi, od vještačkih

	ili sintetičkih vlakana osim frotira i uzane tkanine;
5801.36	Žanila tkanine, od vještačkih ili sintetičkih vlakana, osim uzanih tkanina
5801.90	Tkanine i žanila tkanine od ostalog tekstilnog materijala, osim frotira i uzanih tkanina
5802.11	Frotir tkanine za ubruse i slične zamkaste frotir tkanine od pamuka, osim uzanih tkanina, nebijeljene
5802.19	Frotir tkanine za ubruse i slične zamkaste frotir tkanine od pamuka, osim uzanih tkanina i nebijeljenih
5802.20	Frotir tkanine za ubruse i slične zamkaste frotir tkanine od ostalog tekstilnog materijala, osim uzanih tekstila
5802.30	Tafting tekstilne tkanine, osim proizvoda iz tarifnog broja 5703
5803.10	Gaze tkanine, osim uzanih tkanina; od pamuka
5803.90	Gaze tkanine od ostalog tekstilnog materijala, osim uzanih tkanina;
5804.10	Til i ostali mrežasti materijali, osim tkanih, pletenih ili kukičanih
5804.21	Čipka, mašinski rađena; od vještačkih ili sintetičkih materijala, u komadu, trakama, sa motivima
5804.29	Čipka, mašinski rađena od ostalih tekstilnih materijala, u komadu, trakama, sa motivima
5804.30	Čipka ručno rađena, u komadu, trakama, sa motivima
5805.00	Tapiserije ručno tkane i tapiserije iglom rađene, uključujući i konfekcionirane
5806.10	Uzane tkanine sa florom i uzane žanila tkanine
5806.20	Ostale uzane tkanine, sa sadržajem 5% po masi ili više elastomernog predivca ili niti od gume
5806.31	Ostale uzane tkanine; od pamuka
5806.32	Ostale uzane tkanine; od vještačkih ili sintetičkih vlakana
5806.39	Ostale uzane tkanine; od ostalih tekstilnih materijala
5806.40	Uzani materijali koji se sastoje samo od osnove čije su niti međusobno spleljene (bolduk)
5807.10	Etikete, značke i slični proizvodi od tekstilnog materijala
5807.90	Etikete, značke i slični proizvodi od tekstilnog materijala, nevezani;
5808.10	Pletenice u metraži
5808.90	Ukrasna pozamanterija i slični ukrasni proizvodi u metraži, nevezeni, osim pletenih ili kukičanih, kićanke, pomponi i slični proizvodi
5809.00	Tkanine od niti metala i tkanine od metalizovanog prediva koji se koriste za izradu odjeće, unutrašnje opremanje i slično
5810.10	Vež u metraži, u trakama ili motivima; vež bez vidljive podloge
5810.91	Ostali vež; od pamuka, u trakama ili motivima;
5810.92	Ostali vež; od vještačkih ili sintetičkih vlakana, u trakama ili motivima;
5810.99	Ostali vež; od ostalih tekstilnih materijala, u trakama ili motivima;
5811.00	Prošiveni tekstilni proizvodi u metraži

Glava 59**Tekstilne tkanine, impregnisane, premazane, prekrivene**

ili lamirane; tekstilni proizvodi pogodni za tehničke svrhe

- 5901.10 Tekstilne tkanine prevučene ljepkom ili skrobnim materijama, koje se upotrebljavaju za spoljno povezivanje knjiga.
- 5901.90 Tkanine za kopirane; kanafas pripremljen za slikanje; krute tkanine (bugram) i sl. koje se koriste za izradu šešira: za spoljno povezivanje knjiga i slične svrhe
- 5902.10 Kord tkanine za spoljne pneumatske gume od prediva od najlona, poliestera i viskozno-gajana, velike jačine; od najlona ili ostalih poliamida
- 5902.20 Kord tkanine za spoljne pneumatske gume od prediva od najlona, poliesteru i viskozno-gajana, velike jačine; od poliesteru
- 5902.90 Kord tkanine za spoljne pneumatske gume od prediva od najlona, poliesteru i viskozno-gajana, velike jačine; od viskozno-gajana
- 5903.10 Tekstilne tkanine impregnisane, premazane, prevučene ili prekrivene ili lamirane plastičnim masama, polivinilhloridom
- 5903.20 Tekstilne tkanine impregnisane, premazane, prevučene ili prekrivene ili lamirane plastičnim masama; poliuretanom
- 5903.90 Tekstilne tkanine impregnisane, premazane, prevučene ili prekrivene ili lamirane plastičnim masama
- 5904.10 Podni pokrivači, osim linoleuma, na podlozi od iglanog filca ili netkanog tekstila
- 5904.91 Ostalo: na podlozi od iglanog filca ili netkanog tekstila
- 5904.92 Podni pokrivači, osim linoleuma; na podlozi od ostalih tekstilnih materijala
- 5905.00 Zidni tapeti od tekstila
- 5906.10 Kaučukovane ili gumirane tekstilne tkanine; ljepljive trake širine do 20 cm
- 5906.91 Kaučukovane ili gumirane tekstilne tkanine; pletene ili kukičane
- 5906.99 Ostale kaučukovane ili gumirane tekstilne tkanine
- 5907.00 Tekstilne tkanine na drugi način premazane, impregnisane, prevučene ili prekrivene; platna slikana za pozorišne kulise, tkanine za ateljea i slične svrhe
- 5908.00 Fitolji od tekstila, tkani, opleteni ili pleteni, za lampe, peći, upaljače, svijeće i sl; čarapice za gasno osvjetljenje i cevasto pletene tkanine za čarapice, impregnisane ili neimpregnisane
- 5909.00 Cijeva i crijeva za pumpe i sl. cijeva i crijeva od tekstilnog materijala
- 5910.00 Trake i kaiševi od tekstilnog materijala za transportne ili transmisionne svrhe
- 5911.10 Tekstilne tkanine, filc i tkanine postavljene filcom, prevučene, prekrivene ili lamirane gumom, kožom ili ostalim materijalom, koje se koriste za oblaganje kard i sl. tkanine za tehničke svrhe
- 5911.20 Tkanine za sita, pripremljena ili ne za prodaju
- 5911.31 Tekstilne tkanine koji se koriste u mašinama za proizvodnju hartije ili kod sličnih mašina; mase manje od 650 g/m²

- 5911.32 Tekstilne tkanine koji se koriste u mašinama za proizvodnju hartije ili kod sličnih mašina; Mase 650 g/m² ili veće
- 5911.40 Tkanine za cijedenje i presovanje koje se upotrebljavaju u presama za ulje i sl., uključujući i one tkanine izrađene od ljudske kose
- 5911.90 Ostali tekstilni materijali za tehničku upotrebu

Glava 60 Pleteni ili kukičani materijali

- 6001.10 Somot, pliš, uključujući materijale sa visokim florom i bukle materijale, pleteni ili kukičani; materijali sa visokim florom
- 6001.21 Bukle materijali; od pamuka
- 6001.22 Bukle materijali; od vještačkih ili sintetičkih vlakana
- 6001.29 Bukle materijali; od ostalih tekstilnih materijala
- 6001.91 Pleteni ili kukičani materijali; od pamuka
- 6001.92 Pleteni ili kukičani materijali; od vještačkih ili sintetičkih vlakana
- 6001.99 Pleteni ili kukičani materijali; od ostalih tekstilnih materijala
- 6002.10 Ostali pleteni ili kukičani materijali; širine do 30 cm, sa sadržajem 5% ili više po masi elastomernog prediva ili niti od kaučuka ili gume
- 6002.20 Ostali pleteni ili kukičani materijali; širine do 30 cm
- 6002.30 Ostali pleteni ili kukičani materijali; Širine veće od 30 cm, sa sadržajem 5% ili više po masi elastomernog prediva ili niti od kaučuka ili gume
- 6002.41 Ostali materijali pleteni po osnovi; od vune ili fine životinjske dlake
- 6002.42 Ostali materijali pleteni po osnovi; od pamuka
- 6002.43 Ostali materijali pleteni po osnovi; od vještačkih ili sintetičkih vlakana
- 6002.49 Ostali materijali pleteni po osnovi od ostalih materijala
- 6002.91 pleteni ili kukičani materijali; od vune ili fine životinjske dlake
- 6002.92 pleteni ili kukičani materijali; od pamuka
- 6002.93 pleteni ili kukičani materijali; od vještačkih ili sintetičkih vlakana
- 6002.99 pleteni ili kukičani materijali; od ostalih materijala

Glava 61 Odjeća i pribor za odjeću, pleteni ili kukičani

- 6101.10 Kaputi, ogrtači, pelerine, vjetrovke sa kapuljačom tipa anorak i sl. proizvodi za muškarce i dječake, pleteni ili kukičani; od vune ili fine životinjske dlake
- 6101.20 Kaputi, ogrtači, pelerine, vjetrovke sa kapuljačom tipa anorak i sl. proizvodi za muškarce i dječake, pleteni ili kukičani; od pamuka
- 6101.30 Kaputi, ogrtači, pelerine, vjetrovke sa kapuljačom tipa anorak i sl. proizvodi za muškarce i dječake, pleteni ili kukičani; od vještačkih ili sintetičkih vlakana
- 6101.90 Kaputi, ogrtači, pelerine, vjetrovke sa kapuljačom tipa anorak i sl. proizvodi za muškarce i dječake, pleteni ili kukičani;

- od ostalih tekstilnih materijala
- 6102.10 Kaputi, ogrtači, pelerine, vjetrovke sa kapuljačom tipa anorak i sl. proizvodi za žene i djevojčice, pleteni ili kukičani; od vune ili fine životinjske dlake
- 6102.20 Kaputi, ogrtači, pelerine, vjetrovke sa kapuljačom tipa anorak i sl. proizvodi za žene i djevojčice, pleteni ili kukičani; od pamuka
- 6102.30 Kaputi, ogrtači, pelerine, vjetrovke sa kapuljačom tipa anorak i sl. proizvodi za žene i djevojčice, pleteni ili kukičani; od vještačkih ili sintetičkih vlakana
- 6102.90 Kaputi, ogrtači, pelerine, vjetrovke sa kapuljačom tipa anorak i sl. proizvodi za žene i djevojčice, pleteni ili kukičani; od ostalih tekstilnih materijala
- 6103.11 Odijela za muškarce i dječake, pleteni ili kukičani; od vune ili fine životinjske dlake
- 6103.12 Odijela za muškarce i dječake, pleteni ili kukičani; od sintetičkih vlakana
- 6103.19 Odijela za muškarce i dječake, pleteni ili kukičani; od ostalih tekstilnih materijala
- 6103.21 Kompleti za muškarce i dječake, pleteni ili kukičani; od vune ili fine životinjske dlake
- 6103.22 Kompleti za muškarce i dječake, pleteni ili kukičani; od pamuka
- 6103.23 Kompleti za muškarce i dječake, pleteni ili kukičani; od sintetičkih vlakana
- 6103.29 Kompleti za muškarce i dječake, pleteni ili kukičani; od ostalih tekstilnih materijala
- 6103.31 Jakne i sakoi, za muškarce i dječake, pleteni ili kukičani; od vune ili fine životinjske dlake
- 6103.32 Jakne i sakoi, za muškarce i dječake, pleteni ili kukičani; od pamuka
- 6103.33 Jakne i sakoi, za muškarce i dječake, pleteni ili kukičani; od sintetičkih vlakana
- 6103.39 Jakne i sakoi, za muškarce i dječake, pleteni ili kukičani; od ostalih tekstilnih materijala
- 6103.41 Pantalone i šortsevi za muškarce i dječake, pleteni ili kukičani; od vune ili fine životinjske dlake
- 6103.42 Pantalone i šortsevi za muškarce i dječake, pleteni ili kukičani; od pamuka
- 6103.43 Pantalone i šortsevi za muškarce i dječake, pleteni ili kukičani; od sintetičkih vlakana
- 6103.49 Pantalone i šortsevi za muškarce i dječake, pleteni ili kukičani; od ostalih tekstilnih materijala
- 6104.11 Kostimi za žene i djevojčice, pleteni ili kukičani kostimi; od vune ili fine životinjske dlake
- 6104.12 Kostimi za žene i djevojčice, pleteni ili kukičani; od sintetičkih vlakana
- 6104.13 Kostimi za žene i djevojčice, pleteni; od sintetičkih vlakana

- 6104.19 Kostimi za žene i djevojčice, pleteni ili kukičani;
od ostalih tekstilnih materijala
- 6104.21 Kompleti za žene i djevojčice, pleteni ili kukičani;
od vune ili fine životinjske dlake
- 6104.22 Kompleti za žene i djevojčice, pleteni ili kukičani; od pamuka
- 6104.23 Kompleti za žene i djevojčice, pleteni ili kukičani;
od sintetičkih vlakana
- 6104.29 Kompleti za žene i djevojčice, pleteni ili kukičani;
od ostalih tekstilnih materijala
- 6104.31 Jakne i sakoi za žene i djevojčice, pleteni ili kukičani;
od vune ili fine životinjske dlake
- 6104.32 Jakne i sakoi za žene i djevojčice, pleteni ili kukičani; od pamuka
- 6104.33 Jakne i sakoi za žene i djevojčice, pleteni ili kukičani;
od sintetičkih vlakana
- 6104.39 Jakne i sakoi za žene i djevojčice, pleteni ili kukičani;
od ostalih tekstilnih materijala
- 6104.41 Haljine za žene i djevojčice, pletene ili kukičane;
od vune ili fine životinjske dlake
- 6104.42 Haljine za žene i djevojčice, pletene ili kukičane; od pamuka
- 6104.43 Haljine za žene i djevojčice, pletene ili kukičane; od sintetičkih vlakana
- 6104.44 Haljine za žene i djevojčice, pletene ili kukičane; od vještačkih vlakana
- 6104.49 Haljine za žene i djevojčice, pletene ili kukičane;
od ostalih tekstilnih materijala
- 6104.51 Suknje i suknje-pantalone za žene i djevojčice, pletene ili kukičane;
od vune ili fine životinjske dlake
- 6104.52 Suknje i suknje-pantalone za žene i djevojčice, pletene ili kukičane;
od pamuka
- 6104.53 Suknje i suknje-pantalone za žene i djevojčice, pletene ili kukičane;
od sintetičkih vlakana
- 6104.59 Suknje i suknje-pantalone za žene i djevojčice, pletene ili kukičane;
od ostalih tekstilnih materijala
- 6104.61 Pantalone, i šortsevi za žene i djevojčice, pleteni ili kukičani;
od vune ili fine životinjske dlake
- 6104.62 Pantalone, i šortsevi za žene i djevojčice, pleteni ili kukičani;
od pamuka
- 6104.63 Pantalone, i šortsevi za žene i djevojčice, pleteni ili kukičani;
od sintetičkih vlakana
- 6104.69 Pantalone, i šortsevi za žene i djevojčice, pleteni ili kukičani;
od ostalih tekstilnih materijala
- 6105.10 Košulje za muškarce i dječake, pletene ili kukičane; od pamuka
- 6105.20 Košulje za muškarce i dječake, pletene ili kukičane;
od vještačkih ili sintetičkih vlakana
- 6105.90 Košulje za muškarce i dječake, pletene ili kukičane;
od ostalih tekstilnih materijala

- 6106.10 Bluze, košulje i košulje-bluze, za žene i djevojčice, pletene ili kukičane; od pamuka
- 6106.20 Bluze, košulje i košulje-bluze, za žene i djevojčice, pletene ili kukičane; od vještačkih ili sintetičkih vlakana
- 6106.90 Bluze, košulje i košulje-bluze, za žene i djevojčice, pletene ili kukičane; od ostalih tekstilnih materijala
- 6107.11 Gaće i sl.proizvodi za muškarce i dječake, pleteni ili kukičani; od pamuka
- 6107.12 Gaće i sl.proizvodi za muškarce i dječake, pleteni ili kukičani; od vještačkih ili sintetičkih vlakana
- 6107.19 Gaće i sl.proizvodi za muškarce i dječake, pleteni ili kukičani; od ostalih tekstilnih materijala
- 6107.21 Spavaćice i pidžame za muškarce i dječake, pletene ili kukičane; od pamuka
- 6107.22 Spavaćice i pidžame za muškarce i dječake, pletene ili kukičane; od vještačkih ili sintetičkih vlakana
- 6107.29 Spavaćice i pidžame za muškarce i dječake, pletene ili kukičane; od ostalih tekstilnih materijala
- 6107.91 Bade mantili, ogrtači i sl. proizvodi za muškarce i dječake, pleteni ili kukičani; od pamuka
- 6107.92 Bade mantili, ogrtači i sl. proizvodi za muškarce i dječake, pleteni ili kukičani; od vještačkih ili sintetičkih vlakana
- 6107.99 Bade mantili, ogrtači i sl. proizvodi za muškarce i dječake, pleteni ili kukičani; od ostalih tekstilnih materijala
- 6108.11 Kombinezoni, podsuknje, gaćice, spavaćice, pidžame, jutarnje haljine, kućni ogrtači, kućne haljine i sl. proizvodi za žene i djevojčice, pleteni ili kukičani; kombinezoni i podsuknje; od vještačkih ili sintetičkih vlakana
- 6108.19 Kombinezoni, podsuknje, gaćice, spavaćice, pidžame, jutarnje haljine, kućni ogrtači, kućne haljine i sl. proizvodi za žene i djevojčice, pleteni ili kukičani; kombinezoni i podsuknje; od ostalih tekstilnih materijala
- 6108.21 Gaćice za žene i djevojčice, pletene ili kukičane; od pamuka
- 6108.22 Gaćice za žene i djevojčice, pletene ili kukičane; od vještačkih ili sintetičkih materijala
- 6108.29 Gaćice za žene i djevojčice, pletene ili kukičane; od ostalih tekstilnih materijala
- 6108.31 Spavaćice i pidžame za žene i djevojčice, pletene ili kukičane; od pamuka
- 6108.32 Spavaćice i pidžame za žene i djevojčice, pletene ili kukičane; od vještačkih ili sintetičkih vlakana
- 6108.39 Spavaćice i pidžame za žene i djevojčice, pletene ili kukičane; od ostalih tekstilnih materijala
- 6108.91 Ostali proizvodi za žene i djevojčice, pleteni ili kukičani;

- od pamuka
- 6108.92 Ostali proizvodi za žene i djevojčice, pleteni ili kukičani; od vještačkih ili sintetičkih vlakana
- 6108.99 Ostali proizvodi za žene i djevojčice, pleteni ili kukičani; od ostalih tekstilnih materijala
- 6109.10 Potkošulje i majice, pletene ili kukičane; od pamuka
- 6109.90 Potkošulje i majice, pletene ili kukičane; od ostalih tekstilnih materijala
- 6110.10 Džemperi sa ili bez zakopčavanja, puloveri, prsluci i slični proizvodi, pleteni ili kukičani; od vune ili fine životinjske dlake
- 6110.20 Džemperi sa ili bez zakopčavanja, puloveri, prsluci i slični proizvodi, pleteni ili kukičani; od pamuka
- 6110.30 Džemperi sa ili bez zakopčavanja, puloveri, prsluci i slični proizvodi, pleteni ili kukičani; od vještačkih ili sintetičkih vlakana
- 6110.90 Džemperi sa ili bez zakopčavanja, puloveri, prsluci i slični proizvodi, pleteni ili kukičani; od ostalih tekstilnih materijala
- 6111.10 Odjeća i pribor za odjeću, za bebe, pletena ili kukičana; od vune ili fine životinjske dlake
- 6111.20 Odjeća i pribor za odjeću, za bebe, pletena ili kukičana; od pamuka
- 6111.30 Odjeća i pribor za odjeću, za bebe, pleteni ili kukičani; od sintetičkih vlakana
- 6111.90 Odjeća i pribor za odjeću, za bebe, pletena ili kukičana; od ostalih tekstilnih materijala
- 6112.11 Trenerke, skijaška odijela i kupaće gaće ili kostimi, pleteni ili kukičani; trenerke; od pamuka
- 6112.12 Trenerke, skijaška odijela i kupaće gaće ili kostimi, pleteni ili kukičani; trenerke; od sintetičkih vlakana
- 6112.19 Trenerke, skijaška odijela i kupaće gaće ili kostimi, pleteni ili kukičani; trenerke; od ostalih tekstilnih materijala
- 6112.20 Skijaška odijela, od tekstilnih materijala, pletena ili kukičana;
- 6112.31 Kupaće gaće za muškarce i dječake; od sintetičkih vlakana, pletene ili kukičane;
- 6112.39 Kupaće gaće za muškarce i dječake; Od ostalih tekstilnih materijala, pletene ili kukičane;
- 6112.41 Kupaće gaćice i kostimi za žene i djevojčice; od sintetičkih vlakana, pletene ili kukičane;
- 6112.49 Kupaće gaćice i kostimi za žene i djevojčice; Od ostalih tekstilnih materijala, pletene ili kukičane;
- 6113.00 Odjeća izrađena od pletenih ili kukičanih materijala, impregniranih, obloženih ili prekrivenih
- 6114.10 Ostala odjeća, pletena ili kukičana; od vune ili fine životinjske dlake
- 6114.20 Ostala odjeća, pletena ili kukičana; od pamuka
- 6114.30 Ostala odjeća, pletena ili kukičana; od vještačkih ili sintetičkih vlakana
- 6114.90 Ostala odjeća, pletena ili kukičana; od ostalih tekstilnih materijala
- 6115.11 Hula-hop čarape, čarape uključujući čarape za vene i naglavci bez

- 6115.12 donova, pletene ili kukičane; hula-hop čarape; od sintetičkih vlakana, numeracije jednožičnog prediva manje od 67 deciteksta
Hula-hop čarape, čarape uključujući čarape za vene i naglavci bez donova, pletene ili kukičane; hula-hop čarape; od sintetičkih vlakana, numeracije jednožičnog prediva od 67 deciteksta ili veće
- 6115.19 Hula-hop čarape, čarape uključujući čarape za vene i naglavci bez donova, pletene ili kukičane; hula-hop čarape; od ostalih tekstilnih materijala
- 6115.20 Ženske dugačke čarape ili dokoljenice numeracije jednožičnog prediva manje od 67 deciteksta od sintetičkih vlakana
- 6115.91 Ostale čarape; od vune ili fine životinjske dlake
- 6115.92 Ostale čarape; od pamuka
- 6115.93 Ostale čarape; od sintetičkih vlakana
- 6115.99 Ostale čarape; od ostalih tekstilnih materijala
- 6116.10 Rukavice svih vrsta, pletene ili kukičane; rukavice impregnirane, prevučene ili prekrivene plastičnom masom ili gumom
- 6116.91 Rukavice svih vrsta, pletene ili kukičane; od vune ili fine životinjske dlake
- 6116.92 Rukavice svih vrsta, pletene ili kukičane; od pamuka
- 6116.93 Rukavice svih vrsta, pletene ili kukičane; od sintetičkih vlakana
- 6116.99 Rukavice svih vrsta, pletene ili kukičane; od ostalih tekstilnih materijala
- 6117.10 Šalovi, ešarpe, marame, šamije, velovi i sl. proizvodi, od tekstilnih materijala, pleteni ili kukičani
- 6117.20 Mašne, leptir mašne i kravate, od tekstilnih materijala, pletene ili kukičane
- 6117.80 Ostali pribor od tekstilnih materijala, pleteni ili kukičani
- 6117.90 Djelovi od tekstilnih materijala, pleteni ili kukičani

Glava 62 Odjeća i pribor za odjeću, osim pletenih i kukičanih proizvoda

- 6201.11 Kaputi, kišni mantili, ogrtači, pelerine i sl. proizvodi, za muškarce i dječake, nepleteni; od vune ili fine životinjske dlake
- 6201.12 Kaputi, kišni mantili, ogrtači, pelerine i sl. proizvodi, za muškarce i dječake, nepleteni; od pamuka
- 6201.13 Kaputi, kišni mantili, ogrtači, pelerine i sl. proizvodi, za muškarce i dječake, nepleteni; od vještačkih ili sintetičkih vlakana
- 6201.19 Kaputi, kišni mantili, ogrtači, pelerine i sl. proizvodi, za muškarce i dječake, nepleteni; od ostalih tekstilnih materijala
- 6201.91 Ostali kaputi i ogrtači za muškarce i dječake, nepleteni; od vune ili fine životinjske dlake
- 6201.92 Ostali kaputi i ogrtači za muškarce i dječake, nepleteni; od pamuka
- 6201.93 Ostali kaputi i ogrtači za muškarce i dječake, nepleteni; od vještačkih ili sintetičkih vlakana
- 6201.99 Ostali kaputi i ogrtači za muškarce i dječake, nepleteni; od ostalih

- tekstilnih materijala
- 6202.11 Kaputi, kišni mantili, ogrtači, pelerine i sl. proizvodi za žene i djevojčice, nepleteni; od vune ili fine životinjske dlake
- 6202.12 Kaputi, kišni mantili, ogrtači, pelerine i sl. proizvodi za žene i djevojčice, nepleteni; od pamuka
- 6202.13 Kaputi, kišni mantili, ogrtači, pelerine i sl. proizvodi za žene i djevojčice, nepleteni; od vještačkih ili sintetičkih vlakana
- 6202.19 Kaputi, kišni mantili, ogrtači, pelerine i sl. proizvodi za žene i djevojčice, nepleteni; od ostalih tekstilnih materijala
- 6202.91 Ostali kaputi za žene i djevojčice, nepleteni; od vune ili fine životinjske dlake
- 6202.92 Ostali kaputi za žene i djevojčice, nepleteni; od pamuka
- 6202.93 Ostali kaputi za žene i djevojčice, nepleteni; od vještačkih ili sintetičkih vlakana
- 6202.99 Ostali kaputi za žene i djevojčice, nepleteni; od ostalih tekstilnih materijala
- 6203.11 Odijela, za muškarce i dječake, nepletana; od vune ili fine životinjske dlake
- 6203.12 Odijela, za muškarce i dječake, nepletana; od sintetičkih vlakana
- 6203.19 Odijela, za muškarce i dječake, nepletana; od ostalih tekstilnih materijala
- 6203.21 Kompleti za muškarce i dječake, nepleteni; od vune ili fine životinjske dlake
- 6203.22 Kompleti za muškarce i dječake, nepleteni; od pamuka
- 6203.23 Kompleti za muškarce i dječake, nepleteni; od sintetičkih vlakana
- 6203.29 Kompleti za muškarce i dječake, nepleteni; od ostalih tekstilnih materijala
- 6203.31 Jakne i sakoi za muškarce i dječake, nepleteni; od vune ili fine životinjske dlake
- 6203.32 Jakne i sakoi za muškarce i dječake, nepleteni; od pamuka
- 6203.33 Jakne i sakoi za muškarce i dječake, nepleteni; od sintetičkih vlakana
- 6203.39 Jakne i sakoi za muškarce i dječake, nepleteni; od ostalih tekstilnih materijala
- 6203.41 Pantalone i šortsevi za muškarce i dječake, nepleteni; od vune ili fine životinjske dlake
- 6203.42 Pantalone i šortsevi za muškarce i dječake, nepleteni; Od pamuka
- 6203.43 Pantalone i šortsevi za muškarce i dječake, nepleteni; Od sintetičkih vlakana
- 6203.49 Pantalone i šortsevi za muškarce i dječake, nepleteni; Od ostalih tekstilnih materijala
- 6204.11 Kostimi, za žene i djevojčice, nepleteni; od vune ili fine životinjske dlake
- 6204.12 Kostimi, za žene i djevojčice, nepleteni; od pamuka
- 6204.13 Kostimi, za žene i djevojčice, nepleteni; od sintetičkih vlakana

6204.19	Kostimi, za žene i djevojčice, nepleteni; od ostalih tekstilnih materijala
6204.21	Kompleti za žene i djevojčice, nepleteni; od vune ili fine životinjske dlake
6204.22	Kompleti za žene i djevojčice, nepleteni; od pamuka
6204.23	Kompleti za žene i djevojčice, nepleteni; od sintetičkih vlakana
6204.29	Kompleti za žene i djevojčice, nepleteni; od ostalih tekstilnih materijata
6204.31	Jakne i sakoi za žene i djevojčice, nepleteni; od vune ili fine životinjske dlake
6204.32	Jakne i sakoi za žene i djevojčice, nepleteni; od pamuka
6204.33	Jakne i sakoi za žene i djevojčice, nepleteni; od sintetičkih vlakana
6204.39	Jakne i sakoi za žene i djevojčice, nepleteni; od ostalih tekstilnih materijala
6204.41	Haljine za žene i djevojčice, nepletene; od vune ili fine životinjske dlake
6204.42	Haljine za žene i djevojčice, nepletene; od pamuka
6204.43	Haljine za žene i djevojčice, nepletene; od sintetičkih vlakana
6204.44	Haljine za žene i djevojčice, nepletene; od vještačkih vlakana
6204.49	Haljine za žene i djevojčice, nepletene; od ostalih tekstilnih materijala
6204.51	Suknje i suknja-pantalone za žene i djevojčice, nepletene; od vune ili fine životinjske dlake
6204.52	Suknje i suknja-pantalone za žene i djevojčice, nepletene; od pamuka
6204.53	Suknje i suknja-pantalone za žene i djevojčice, nepleteni; od sintetičkih vlakana
6204.59	Suknje i suknja-pantalone za žene i djevojčice, nepletene; od vještačkih vlakana
6204.61	Pantalone i šortsevi za žene i djevojčice, nepleteni; od vune ili fine životinjske dlake
6204.62	Pantalone i šortsevi za žene i djevojčice, nepleteni; od pamuka
6204.63	Pantalone i šortsevi za žene i djevojčice, nepleteni; od sintetičkih vlakana
6204.69	Pantalone i šortsevi za žene i djevojčice, nepleteni; od ostalih tekstilnih materijala
6205.10	Košulje za muškarce i dječake, nepletene; od vune ili fine životinjske dlake
6205.20	Košulje za muškarce i dječake, nepletene; od pamuka
6205.30	Košulje za muškarce i dječake, nepletene; od vještačkih ili sintetičkih vlakana
6205.90	Košulje za muškarce i dječake, nepletene; od ostalih tekstilnih materijala
6206.10	Bluze, košulje i košulje-bluze, za žene i djevojčice, nepletene; od svile ili otpadaka svile
6206.20	Bluze, košulje i košulje-bluze, za žene i djevojčice, nepletene; od vune ili fine životinjske dlake
6206.30	Bluze, košulje i košulje-bluze, za žene i djevojčice, nepletene od pamuka

- 6206.40 Bluze, košulje i košulje-bluze, za žene i djevojčice, nepletene; od vještačkih ili sintetičkih vlakana
- 6206.90 Bluze, košulje i košulje-bluze, za žene i djevojčice, nepletene; od ostalih tekstilnih materijala
- 6207.11 Gaće, za muškarce i dječake, nepletene; od pamuka
- 6207.19 Gaće, za muškarce i dječake, nepletene; od ostalih tekstilnih materijala
- 6207.21 Spavačice i pidžame za muškarce i dječake, nepletene; od pamuka
- 6207.22 Spavačice i pidžame za muškarce i dječake, nepletene; od vještačkih ili sintetičkih vlakana
- 6207.29 Spavačice i pidžame za muškarce i dječake, nepletene; od ostalih tekstilnih materijala
- 6207.91 Ostale spavačice i pidžame za muškarce i dječake, nepletene; od pamuka
- 6207.92 Ostale spavačice i pidžame za muškarce i dječake, nepletene; od vještačkih ili sintetičkih vlakana
- 6207.99 Ostale spavačice i pidžame za muškarce i dječake, nepletene; od ostalih tekstilnih materijala
- 6208.11 Kombinezoni i podsuknje, za žene i djevojčice, nepletene; od vještačkih ili sintetičkih vlakana
- 6208.19 Kombinezoni i podsuknje, za žene i djevojčice, nepletene; od ostalih tekstilnih materijala
- 6208.21 Spavačice i pidžame za žene i djevojčice, nepletene; od pamuka
- 6208.22 Spavačice i pidžame za žene i djevojčice, nepletene; od vještačkih ili sintetičkih vlakana
- 6208.29 Spavačice i pidžame za žene i djevojčice, nepletene; od ostalih tekstilnih materijala
- 6208.91 Ostale spavačice i pidžame za žene i djevojčice, nepletene; od pamuka
- 6208.92 Ostale spavačice i pidžame za žene i djevojčice, nepletene; od vještačkih ili sintetičkih vlakana
- 6208.99 Ostale spavačice i pidžame za žene i djevojčice, nepletene; od ostalih tekstilnih materijala
- 6209.10 Odjeća i pribor za odjeću, za bebe, nepletena; od vune ili fine životinjske dlake
- 6209.20 Odjeća i pribor za odjeću, za bebe, nepletena; od pamuka
- 6209.30 Odjeća i pribor za odjeću, za bebe, nepletena; od sintetičkih vlakana
- 6209.90 Odjeća i pribor za odjeću, za bebe, nepletena; od ostalih tekstilnih materijala
- 6210.10 Odjeća izrađena od tekstilnog filca i nevunjenih tekstilnih vlakana
- 6210.20 Kaputi i sl. proizvodi za muškarce i dječake od impregnisane, obložene i prekrivene tkanine
- 6210.30 Kaputi i sl. proizvodi za žene i djevojčice od impregnisane, obložene i prekrivene tkanine
- 6210.40 Ostala odjeća za muškarce i dječake od impregnisane,

- obložene i prekrivene tkanine
- 6210.50 Ostala odjeća za žene i djevojčice od impregnisane, obložene i prekrivene tkanine
- 6211.11 Kupaće gaće i kostimi, od tekstila, nepleteni; za muškarce i dječake
- 6211.12 Kupaće gaće i kostimi, od tekstila, nepleteni; za žene i djevojčice
- 6211.20 Skijaška odijela, od tekstila, nepletena;
- 6211.31 Ostala odjeća za muškarce i dječake, nepletena; od vune ili fine životinjske dlake
- 6211.32 Ostala odjeća za muškarce i dječake, nepletena; od pamuka
- 6211.33 Ostala odjeća za muškarce i dječake, nepletena; od vještačkih ili sintetičkih vlakana
- 6211.39 Ostala odjeća za muškarce i dječake, nepletena; od ostalih tekstilnih materijala
- 6211.41 Ostala odjeća za žene i djevojčice, nepletena; od vune ili fine životinjske dlake
- 6211.42 Ostala odjeća za žene i djevojčice, nepletena; od pamuka
- 6211.43 Ostala odjeća za žene i djevojčice, nepletena; od vještačkih ili sintetičkih vlakana
- 6211.49 Ostala odjeća za žene i djevojčice, nepletena; od ostalih tekstilnih materijala
- 6212.10 Grudnjaci
- 6212.20 Mideri i mider-gačice
- 6212.30 Steznici sa pratećim djelovima
- 6212.90 Korseti, steznici sa pratećim djelovima
- 6213.10 Maramice, nepletene; od svile ili od otpadaka svile
- 6213.20 Maramice, nepletene; od pamuka
- 6213.90 Maramice, nepletene; od ostalih tekstilnih materijala
- 6214.10 Šalovi, ešarpe, marame, šamije, velovi i sl. proizvodi, nepletene; od svile ili od otpadaka svile
- 6214.20 Šalovi, ešarpe, marame, šamije, velovi i sl. proizvodi, nepleteni; od vune ili fine životinjske dlake
- 6214.30 Šalovi, ešarpe, marame, šamije, velovi i sl. proizvodi, nepleteni; od sintetičkih vlakana
- 6214.40 Šalovi, ešarpe, marame, šamije, velovi i sl. proizvodi, nepleteni; od vještačkih vlakana
- 6214.90 Šalovi, ešarpe, marame, šamije, velovi i sl. proizvodi, nepleteni; od ostalih tekstilnih materijala
- 6215.10 Mašne, leptir-mašne i kravate, nepletene; od svile ili od otpadaka svile
- 6215.20 Mašne, leptir-mašne i kravate, nepletene; od vještačkih ili sintetičkih vlakana
- 6215.90 Mašne, leptir-mašne i kravate, nepletene; od ostalih tekstilnih materijala
- 6216.00 Rukavice svih vrsta, nepletene
- 6217.10 Ostali gotov pribor za odjeću; djelovi odjeće ili pribora; pribor, nepleteni

6217.90 Djelovi odjeće, nepleteni

Glava 63 Ostali gotovi proizvodi od tekstila; setovi; iznošena dotrajala odjeća i dotrajali proizvodi od tekstila; krpe

- 6301.10 Čebad i slični pokrivači; električna čebad
 6301.20 Čebad (osim električne čebadi) i slični pokrivači, od vune ili fine životinjske dlake
 6301.30 Čebad (osim električne čebadi) i slični pokrivači, od pamuka
 6301.40 Čebad (osim električne čebadi) i slični pokrivači, od sintetičkih vlakana
 6301.90 Ostala čebad i ostali pokrivači; od ostalih tekstilnih materijala
 6302.10 Posteljno, stono, toaletno i kuhinjsko rublje, pleteno ili kukičano
 6302.21 Ostalo posteljno rublje, štampano; od pamuka
 6302.22 Ostalo posteljno rublje, štampano; od vještačkih ili sintetičkih vlakana
 6302.29 Ostalo posteljno rublje, štampano; od ostalih tekstilnih materijala
 6302.31 Ostalo posteljno rublje; od pamuka
 6302.32 Ostalo posteljno rublje; od vještačkih ili sintetičkih vlakana
 6302.39 Ostalo posteljno rublje; od ostalih tekstilnih materijala
 6302.40 Stono rublje, pleteno ili kukičano
 6302.51 Ostalo stono rublje; od pamuka
 6302.52 Ostalo stono rublje; od lana
 6302.53 Ostalo stono rublje; od vještačkih ili sintetičkih vlakana
 6302.59 Ostalo stono rublje; od ostalih tekstilnih materijala
 6302.60 Toaletno i kuhinjsko rublje, od frotira ili sličnih tkanina; od pamuka
 6302.91 Ostalo toaletno i kuhinjsko rublje; od pamuka
 6302.92 Ostalo toaletno i kuhinjsko rublje; od lana
 6302.93 Ostalo toaletno i kuhinjsko rublje; od vještačkih ili sintetičkih vlakana
 6302.99 Ostalo toaletno i kuhinjsko rublje; od ostalih tekstilnih materijala
 6303.11 Zavjese i unutrašnje platnene roletne, kratke ukrasne draperije za prozore ili krevete; pletene ili kukičane; od pamuka
 6303.12 Zavjese i unutrašnje platnene roletne, kratke ukrasne draperije za prozore ili krevete; pletene ili kukičane; od sintetičkih vlakana
 6303.19 Zavjese i unutrašnje platnene roletne, kratke ukrasne draperije za prozore ili krevete; pletene ili kukičane; od ostalih tekstilnih materijala
 6303.91 Zavjese i unutrašnje platnene roletne, kratke ukrasne draperije za prozore ili krevete; nepletene; od pamuka
 6303.92 Zavjese i unutrašnje platnene roletne, kratke ukrasne draperije za prozore ili krevete; nepletene; od sintetičkih vlakana
 6303.99 Zavjese i unutrašnje platnene roletne, kratke ukrasne draperije za prozore ili krevete; nepletene; od ostalih tekstilnih materijala
 6304.11 Prekrivači za krevete; pleteni ili kukičani

6304.19	Prekrivači za krevete; nepleteni
6304.91	Ostali proizvodi; pleteni ili kukičani
6304.92	Ostali proizvodi od pamuka, osim pletenih ili kukičanih
6304.93	Ostali proizvodi od sintetičkih vlakana, osim pletenih ili kukičanih
6304.99	Ostali proizvodi od ostalih tekstilnih materijala, osim pletenih ili kukičanih
6305.10	Vreće i vrećice za pakovanje robe; od jute i ostalih likastih tekstilnih vlakana
6305.20	Vreće i vrećice za pakovanje robe; od pamuka
6305.31	Vreće i vrećice za pakovanje robe; od vještačkog ili sintetičkog tekstilnog materijala; od polietilenskih ili polipropilenskih traka ili sličnih oblika
6305.39	Vreće i vrećice za pakovanje robe; od ostalih vještačkih materijala
6305.90	Vreće i vrećice za pakovanje robe; od ostalih tekstilnih materijala
6306.11	Cerade, platneni krovovi i spoljne platnene roletne (tende i sl); od pamuka
6306.12	Cerade, platneni krovovi i spoljne platnene roletne (tende i sl); od sintetičkih vlakana
6306.19	Cerade, platneni krovovi i spoljne platnene roletne (tende i sl); od ostalih tekstilnih materijala
6306.21	Šatori; od pamuka
6306.22	Šatori; od sintetičkih vlakana
6306.29	Šatori; od ostalih tekstilnih materijala
6306.31	Jedra; od sintetičkih vlakana
6306.39	Jedra; od ostalih tekstilnih materijala
6306.41	Dušeci za naduvavanje; od pamuka
6306.49	Dušeci za naduvavanje; od ostalih tekstilnih materijala
6306.91	Ostali proizvodi za kampovanje; od pamuka
6306.99	Ostali proizvodi za kampovanje; od ostalih tekstilnih materijala
6307.10	Ostali gotovi proizvodi, uključujući modne krojeve za odjeću; krpe za pod, sudove, prašinu i slične krpe za čišćenje
6307.20	Prsluci i pojasevi za spasavanje, od tekstilnih materijala
6307.90	Ostali proizvodi od tekstilnih materijala, uključujući šnitove
6308.00	Setovi koji se sastoje od komada tkanine i prediva s priborom ili bez pribora, za izradu prostirki, tapiserija ili sličnih proizvoda od tekstila
6309.00	Iznošena - dotrajala odjeća i drugi dotrajali proizvodi od tekstila

Tekstilni i odjevni proizvodi iz odjeljaka 30-49, 64-96

HS Broj	Opis proizvoda
90.90	Vata, gaza, zavoji i slični proizvodi;
iz 3921.12}	{vunena, pletena ili nevunena obložena tkanina
iz 3921.13}	{ili laminisana plastičnom masom
iz 3921.90}	{
iz 4202.12}	{

iz 4202.22}	{ Ručne torbe sa kaišem za rame ili bez kaiša za rame; sa spoljnom površinom
iz 4202.32}	{ sa spoljnom površinom od tekstilnih materijala
iz 4202.92}	{
iz 6405.20	Ostala obuća; sa licem (gornjištem) od tekstilnih materijala
6406.10	Djelovi obuće (uključujući gornjišta koja su spojena ili nespojena sa unutrašnjim đonovima); sa spoljnom površinom 50% ili više od tekstilnog materijala
iz 6406.99	Grijači za noge i kamašne od tekstilnog materijala
6501.00	Tuljci, konusi i slični proizvodi od filca, neuobličeni i bez oboda; krugovi i cilindri od filca
6502.00	Tuljci, konusi i slični proizvodi pleteni ili izrađeni sa stavljanjem traka bilo kog materijala, neuobličeni i bez oboda, nepostavljani i neukrašeni
6503.00	Šeširi i druge pokrivke za glavu, od filca
6504.00	Šeširi i druge pokrivke za glavu, pleteni ili izrađeni sastavljanjem traka od bilo kog materijala, uključujući i postavljene ili ukrašene
6505.90	Šeširi i druge pokrivke za glavu, pleteni ili izrađeni od čipke ili nekog drugog tekstilnog materijala
6601.10	Vrtni i slični kišobrani - suncobrani
6601.91	Ostali kišobrani; teleskopski
6601.99	Ostali kišobrani
iz 7019.10	Snopovi staklenih vlakana
iz 7019.20	Tkanine od staklenih vlakana
8708.21	Sigurnosni pojasevi za motorna vozila
8804.00	Padobrani i njihovi djelovi i pribor
9113.90	Kaiševi i narukvice za ručne časovnike i njihovi djelovi; od tekstilnog materijala
iz 9404.90	Nosači madraca, predmeti posteljine i slična roba (npr. madraci, jorgani, perine, jastuci, jastučići) sa oprugama ili punjeni bilo kojim materijalom; od tekstilnog materijala
9502.91	Odjeća za lutke
iz 9612.10	Trake za pisače mašine i slične trake, natopljene štamparskom bojom ili drugačije pripremljene za davanje otisaka, uključujući one na kalemima ili u patronama širine manje od 30 mm; od sintetičkih vlakana

SPORAZUM O TEHNIČKIM BARIJERAMA U TRGOVINI

Članice,

Imajući u vidu Urugvajsku rundu multilateralnih trgovinskih pregovora;

Želeći da unaprijede ciljeve GATT-a iz 1994;

Priznajući značajan doprinos koji međunarodni standardi i sistemi procjene usaglašenosti mogu imati u tom pogledu poboljšavajući efikasnost proizvodnje i olakšavajući odvijanje međunarodne trgovine;

Želeći stoga da ohrabre razvoj takvih međunarodnih standarda i sistema procjene usaglašenosti;

Želeći, međutim, da osiguraju da tehnički propisi i standardi, uključujući zahtjeve u vezi pakovanja, označavanja i obilježavanja, kao i procedure procjene usaglašenosti sa tehničkim propisima i standardima, ne stvaraju nepotrebne prepreke međunarodnoj trgovini;

Priznajući da nijedna zemlja ne bi trebala da bude spriječena u preduzimanju mjera koje su joj potrebne da osigura kvalitet svoga izvoza, da zaštiti zdravlje i život ljudi, životinja i biljaka, da zaštiti životnu sredinu, te da spriječi prakse prevare na nivoima koje ona smatra odgovarajućim, pod uslovom da se te mjere ne primjenjuju na način koji bi predstavljao sredstvo arbitrarne ili neopravdane diskriminacije između zemalja u kojima preovladavaju isti uslovi, ili vid prikrivenog ograničavanja međunarodne trgovine, i da se radi o mjerama koje su saglasne sa odredbama ovog Sporazuma;

Priznajući da nijedna zemlja ne bi trebala da bude spriječena u preduzimanju mjera koje su joj neophodne da zaštiti svoje osnovne bezbjedonosne interese;

Priznajući doprinos koji međunarodna standardizacija može dati prenosu tehnologija iz razvijenih u zemlje u razvoju;

Priznajući da zemlje u razvoju mogu naići na posebne poteškoće u formulisanju i primjeni tehničkih propisa i standarda i procedura procjene usaglašenosti sa tehničkim propisima i standardima, i želeći da im pomogne u njihovim naporima u tom pogledu;

Ovim su se saglasile o sljedećem:

Član 1

Opšte odredbe

1.1 Opšti pojmovi standardizacije i procedura procjene usaglašenosti će normalno imati značenje koje im je dato definicijama koje su usvojene u okviru sistema Ujedinjenih nacija i od strane međunarodnih organa za standardizaciju uzimajući u obzir njihov kontekst i u svjetlu cilja i svrhe ovog Sporazuma.

1.2 Međutim, za potrebe ovog Sporazuma, važiće značenje termina sadržano u Aneksu 1.

1.3 Svi proizvodi, uključujući industrijske i poljoprivredne proizvode, biće predmet odredbi ovog Sporazuma.

1.4 Odredbe ovog Sporazuma se ne odnose na specifikacije kupovina koje koriste vladini organi za zadovoljenje svojih proizvodnih ili potrošačkih zahtjeva, već se njihovo

regulisanje vrši u okviru Sporazuma o vladinim nabavkama, saglasno obuhvatu tog Sporazuma.

1.5 Odredbe ovog Sporazuma se ne odnose na sanitarne i fitosanitarne mjere na način kako su one definisane u Aneksu A Sporazuma o primjeni sanitarnih i fitosanitarnih mjera.

1.6 Svako pozivanje na tehničke propise, standarde i procedure procjene usaglašeno-sti u ovom Sporazumu će se tumačiti na način koji uključuje bilo koju izmjenu koja se na njih odnosi, kao i bilo koji dodatak na pravila u vezi sa njima ili obuhvat prizvoda na koji se oni odnose, sa izuzetkom nebitnih izmjena i dopuna.

TEHNIČKI PROPISI I STANDARDI

Član 2

Izrada, usvajanje i primjena tehničkih propisa od strane centralnih organa vlasti

U pogledu svojih centralnih organa vlasti:

2.1 Članice će obezbijediti da se, u pogledu tehničkih propisa, proizvodima koji se uvoze sa teritorije bilo koje Članice, odobri tretman koji nije nepovoljniji od tretmana koji se odobrava sličnim proizvodima domaćeg porijekla i sličnim proizvodima koji su porijeklom iz bilo koje druge zemlje.

2.2 Članice će obezbijediti da tehnički propisi ne budu sačinjeni, usvojeni ili primijenjeni sa ciljem ili sa dejstvom stvaranja nepotrebnih barijera međunarodnoj trgovini. U tom cilju, tehnički propisi neće biti restriktivniji po trgovinu nego što je to potrebno da bi se zadovoljili legitimni ciljevi, uzimajući u obzir rizike koji bi mogli da budu stvoreni njihovim neispunjavanjem. Takvi legitimni ciljevi su, *inter alia*, zahtjevi u vezi nacionalne bezbjednosti, sprečavanje prevara, zaštite zdravlja i bezbjednosti ljudi, zaštite zdravlja i života biljaka i životinja, zaštite životne sredine. U procjeni takvih rizika, relevantni elementi za razmatranje su, *inter alia*: raspoložive naučne i tehničke informacije, relevantne procesne tehnologije ili krajnja namjena proizvoda.

2.3 Tehnički propisi će prestati da važe ukoliko više ne postoje okolnosti, ili ciljevi koji su vodili njihovom usvajanju, ili ukoliko se na promijenjene okolnosti ili ciljeve može odgovoriti na manje restriktivan način po trgovinu.

2.4 U slučaju kada se zahtijevaju tehnički propisi, a postoje relevantni međunarodni standardi ili je donošenje takvih standarda u završnoj fazi, Članice će, kao osnovu za svoje tehničke propise, koristiti ove standarde ili njihove relevantne djelove, osim u slučaju kada bi dati standardi ili njihovi relevantni djelovi predstavljali neefikasno ili neodgovarajuće sredstvo za ispunjenje legitimnih ciljeva kojima se teži, npr. zbog postojanja fundamentalnih klimatskih ili geografskih faktora ili fundamentalnih tehnoloških problema.

2.5 U izradi, usvajanju ili primjeni tehničkog propisa koji može da ima značajan uticaj na trgovinu drugih Članica, će na zahtjev druge Članice, objasniti pravni osnov za donošenje tog tehničkog propisa, imajući u vidu odredbe stava 2 do 4. U slučaju kada je neki tehnički propis sačinjen, usvojen ili primijenjen radi ostvarenja jednog od navedenih

ciljeva iz stava 2, kao i usklađen sa relevantnim međunarodnim standardima, neoborivo će se smatrati da kao takav ne predstavlja nepotrebne barijere međunarodnoj trgovini.

2.6 U cilju harmonizovanja tehničkih propisa na što je moguće široj osnovi, Članice će, u granicama svojih mogućnosti, u punoj mjeri učestvovati u izradi, koju vrše međunarodni organi za standardizaciju, međunarodnih standarda za one proizvode za koje su one ili već usvojile tehničke propise ili očekuju njihovo usvajanje.

2.7 Članice će na pozitivan način razmotriti prihvatanje, kao ekvivalentnih, tehničkih propisa drugih Članica, čak i ukoliko se ti propisi razlikuju od njihovih, ali pod uslovom da su uvjerene da su takvi propisi na adekvatan način zadovoljili ciljeve njihovih sopstvenih propisa.

2.8 Gdje je god to odgovarajuće, Članice će specificirati tehničke propise zasnivajući ih na zahtjevima proizvoda, prema njegovih funkcionalnosti, a ne na osnovu dizajna ili opisa.

2.9 U slučajevima kada ne postoje odgovarajući međunarodni standardi, ili tehnički sadržaj predloženog tehničkog propisa nije u skladu sa tehničkim sadržajem odgovarajućih međunarodnih standarda, kao i ukoliko tehnički propis može imati značajan uticaj na trgovinu drugih Članica, Članice će:

2.9.1 u odgovarajućoj ranoj fazi objaviti svoju namjeru o uvođenju konkretnog tehničkog propisa, na takav način da se time omogući upoznavanje zainteresovanih strana u drugim Članicama da one namjeravaju da predlože uvođenje konkretnog tehničkog propisa;

2.9.2 preko Sekretarijata notifikovati ostalim Članicama proizvode na koje će se odnositi predloženi tehnički propis, zajedno sa kratkom naznakom njegovog cilja i razloga za njegovo donošenje. Ove notifikacije će se izvršiti u dovoljno rano, kada se još uvijek mogu unijeti izmjene i uzeti u obzir komentari;

2.9.3 na zahtjev dostaviti ostalim Članicama detalje ili kopije predloženog tehničkog propisa i kada god je to moguće identifikovati one djelove koji po svom sadržaju odstupaju od relevantnih međunarodnih standarda;

2.9.4 bez diskriminacije će se ostaviti dovoljno vremena ostalim Članicama da sačine svoje komentare u pisanoj formi, da po njihovom zahtjevu prodiskutuju o istim, te da date komentare u pisanoj formi i rezultate diskusija uzme u obzir;

2.10 Zavisno od odredbi iz uvodnog dijela stava 9, kada za neku Članicu nastupe ili postoji opasnost da nastupe hitni problemi koji se tiču bezbjednosti, zdravlja, zaštite životne sredine ili nacionalne bezbjednosti, ta Članica može, ako to smatra potrebnim, propustiti određene korake navedene u stavu 9, pod uslovom da će data Članica nakon usvajanja tehničkog propisa:

2.10.1 preko Sekretarijata hitno notifikovati ostalim Članicama konkretan tehnički propis i proizvode na koji se on odnosi, zajedno sa kratkim opisom ciljeva i razloga za dati tehnički propis, uključujući i prirodu hitnih problema;

2.10.2 dostaviti ostalim Članicama, na zahtjev, kopije tehničkog propisa;

2.10.3 bez diskriminacije, omogućiti ostalim Članicama da izlože svoje komentare u pisanoj formi, na zahtjev, prodiskutovati o njima i uvažiti date komentare u pisanoj formi kao i rezultate pomenutih diskusija.

2.11 Članice će obezbijediti da se svi usvojeni tehnički propisi ažurno objave, ili na neki drugi način učine raspoloživim tako da se omogući zainteresovanim stranama u drugim Članicama da se upoznaju sa njima.

2.12 Osim u onim hitnim situacijama o kojima se govori u stavu 10, Članice će postaviti razuman rok između momenta objavljivanja tehničkih propisa do njihovog stupanja na snagu, da bi se omogućilo proizvođačima u Članicama izvoznicama, a posebno u Članicama koje su zemlje u razvoju, da prilagode svoje proizvode ili metode proizvodnje zahtjevima Članice uvoznice.

Član 3

Izrada, usvajanje i primjena tehničkih propisa od strane lokalnih organa vlasti i nevladinih organa

U pogledu lokalnih organa vlasti i nevladinih organa na svojoj teritoriji:

3.1 Članice će preduzeti takve razumne raspoložive mjere da bi se obezbijedila usaglašenost djelovanja ovih organa sa odredbama člana 2, sa izuzetkom obaveza o notifikovanju koje su navedene u stavovima 9.2 i 10.1. člana 2.

3.2 Članice će osigurati da se tehnički propisi njihovih lokalnih organa vlasti, koji su direktno ispod njihovih centralnih organa vlasti, notifikuju saglasno sa odredbama stavova 9.2 i 10.1. člana 2, uz napomenu da se neće zahtijevati notifikacija onih tehničkih propisa čiji je tehnički sadržaj u suštini isti tehničkom sadržaju propisa koje je prethodno notifikovao centralni organ vlasti te Članice.

3.3 Članice mogu zahtijevati da se kontakti sa ostalim Članicama, uključujući notifikacije, davanje informacija, komentari i diskusije, o kojima se govori u stavovima 9 i 10 člana 2, odvijaju preko centralnog organa vlasti.

3.4 Članice neće preduzimati mjere kojima će zahtijevati, ili ohrabrivati lokalne organe vlasti ili nevladina tijela na njihovoj teritoriji, da djeluju na način koji je u susrotnosti sa odredbama člana 2.

3.5 Na osnovu ovog Sporazuma, Članice su u potpunosti odgovorne da se pridržavaju svih odredbi člana 2. Članice će formulisati i primijeniti pozitivne mjere i mehanizme za podsticanje organa van centralnih vlasti da poštuju odredbe člana 2.

Član 4

Izrada, usvajanje i primjena standarda

4.1 Za potrebe pripreme, usvajanja i primjene standarda, Članice će osigurati da njihovi centralni organi za standardizaciju prihvate i poštuju Kodeks dobre prakse za izradu, usvajanje i primjenu standarda iz Aneksa 3 ovog Sporazuma (u daljem tekstu Sporazuma "Kodeks dobre prakse"). One će preduzeti takve raspoložive razumne mjere da obezbijede

da lokalni vladini i nevladini organi za standardizaciju sa njene teritorije, kao i regionalni organi za standardizaciju čiji su one članovi ili čiji su članovi jedan ili više organa sa njihove teritorije, prihvate i poštuju ovaj Kodeks dobre prakse. Pored toga, Članice neće preduzimati mjere koje direktno ili indirektno zahtijevaju ili podstiču ove organe za standardizaciju da djeluju na način koji je u suprotnosti sa Kodeksom dobre prakse. Obaveze Članica u pogledu poštovanja odredbi Kodeksa dobre prakse od strane organa za standardizaciju će se primjenjivati bez obzira da li je organ za standardizaciju prihvatio Kodeks dobre prakse.

4.2 Članice će priznati organe za standardizaciju koji su prihvatili i poštuju Kodeks dobre prakse kao organe koji poštuju principe ovog Sporazuma.

USAGLAŠENOST SA TEHNIČKIM PROPISIMA I STANDARDIMA

Član 5

Procedure procjene usaglašenosti od strane centralnih organa vlasti

5.1 U slučajevima kada se zahtijeva pozitivno uvjerenje o usaglašenosti sa tehničkim propisima i standardima, Članice će osigurati da njihovi centralni organi vlasti primjenjuju sljedeće odredbe na proizvode koji su porijeklom sa teritorija drugih Članica:

5.1.1 procedure procjene usaglašenosti će biti pripremljene, usvojene i primijenjene na način koji će omogućiti pristup snabdijevačima sličnih proizvoda sa teritorije drugih Članica, pod uslovima koji nijesu manje povoljni od onih koji se odobravaju snabdijevačima sličnih proizvoda domaćeg porijekla ili porijekla iz neke druge zemlje; pristup podrazumijeva pravo snabdijevača na procjenu usaglašenosti po pravilima procedure, uključujući, kada je to predviđeno procedurom, mogućnost da se zahtijeva da se aktivnosti procjene usaglašenosti vrše na licu mjesta i da se dobije oznaka sistema;

5.1.2 procedure procjene usaglašenosti neće biti pripremljene, usvojene ili primijenjene u cilju ili sa dejstvom stvaranja nepotrebnih barijera međunarodnoj trgovini. To znači, *inter alia*, da procedure procjene usaglašenosti neće biti restriktivnije primijenjene od onog što je neophodno da se Članici uvoznici pruži adekvatno uvjerenje da su proizvodi usaglašeni sa tehničkim propisima ili standardima u primjeni, uzimajući u obzir rizike koji bi neusaglašenost mogla da stvori.

5.2. U primjeni odredbi stava 1, Članice će osigurati:

5.2.1 da se procedure procjene usaglašenosti preduzimaju i okončavaju što je moguće brže i na način koji, za proizvode porijeklom sa teritorija ostalih Članica, nije nepovoljniji u odnosu na slične domaće proizvode;

5.2.2 da se standardni period svake procedure procjene usaglašenosti objavi ili da se na traženje podnosioca zahtjeva istom saopšti predviđeni period; da, po primanju zahtjeva kompetentan organ hitno ispita kompletnost dokumentacije i detaljno informiše podnosioca o svim nedostacima; da

- kompetentni organ, što je moguće prije obavijesti podnosioca tačno i detaljno o rezultatima procjene da bi se mogle preduzeti eventualno potrebne ispravke; čak i u slučajevima kada zahtjev ima nedostatke, kompetentan organ će na zahtjev podnosioca vršiti procjenu usaglašenosti sve dok je to izvodljivo; podnosilac će na zahtjev biti informisan o fazi u kojoj se nalazi procedura kao i razlozima za eventualna kašnjenja;
- 5.2.3 da zahtjevi u vezi informisanja budu ograničeni na ono što je neophodno da se procijeni usaglašenost i utvrdi naknada;
- 5.2.4 da povjerljivost informacija proisteklih ili dobijenih u vezi sa procjenom usaglašenosti proizvoda porijeklom sa teritorija ostalih Članica, bude poštovana na isti način kao i kada se radi o domaćim proizvodima i na način kojim se štite legitimni komercijalni interesi;
- 5.2.5 da sve eventualne naknade za procjenu usaglašenosti proizvoda koji su porijeklom sa teritorija ostalih Članica, budu jednake onim naknadama za iste namjene koje se naplaćuju u slučaju proizvoda domaćeg porijekla ili proizvoda koji su porijeklom iz neke druge zemlje, uzimajući u obzir troškove komuniciranja, transporta, kao i ostale troškove koji nastaju zbog udaljenosti između podnosioca zahtjeva i organa za procjenu usaglašenosti;
- 5.2.6 lokacija za sprovođenje procedura procjene usaglašenosti i izbor uzoraka neće biti takvi da stvaraju nepotrebne smetnje podnosiocima zahtjeva ili njihovim agentima;
- 5.2.7 da, u slučajevima kada su specifikacije proizvoda izmijenjene nakon utvrđivanja njegove usaglašenosti sa tehničkim propisima i standardima koji su u primjeni, procedura procjene usaglašenosti za izmijenjeni proizvod bude ograničena na ono što je neophodno da se utvrdi da li postoji adekvatno uvjerenje da dati proizvod još uvijek zadovoljava te tehničke propise ili standarde;
- 5.2.8 da postoji procedura za razmatranje žalbi u vezi sprovođenja procedure procjene usaglašenosti, kao i procedura za preduzimanje ispravki kada je žalba opravdana.
- 5.3 Ništa u stavovima 1 i 2 ne sprečava Članice da preduzmu razumne provjere na svojim teritorijama.
- 5.4 U slučajevima kada se zahtjeva pozitivna potvrda da su proizvodi usaglašeni sa tehničkim propisima ili standardima, i kada postoje relevantni vodiči ili preporuke međunarodnih organa za standardizaciju ili je donošenje istih u završnoj fazi, Članice će osigurati da njih ili njihove relevantne djelove centralni organi vlasti koriste kao osnovu za svoje procedure procjene usaglašenosti, osim u slučaju, što se na zahtjev mora na dužan način objasniti, kada su dati vodiči ili preporuke ili njihovi relevantni djelovi neodgovarajući za tu Članicu iz, *inter alia*, sljedećih razloga: zahtjeva nacionalne bezbjednosti; sprečavanja praksi prevare; zaštite ljudskog zdravlja i sigurnosti, zaštite zdravlja i života biljaka i životinja, zaštite životne sredine; fundamentalnih klimatskih i ostalih geografskih faktora; postojanja fundamentalnih tehnoloških ili infrastrukturnih problema.
- 5.5 U cilju harmonizovanja procedura procjene usaglašenosti na što je moguće široj

osnovi, Članice će u granicama svojih mogućnosti u punoj mjeri učestvovati u izradi vodiča i preporuka za procedure procjene usaglašenosti, koje vrše odgovarajuća međunarodna tijela za standardizaciju.

5.6 U slučaju kada ne postoji relevantan vodič ili preporuka izdata od strane međunarodnog organa za standardizaciju ili kada tehnički sadržaj predložene procedure za procjenu usaglašenosti nije u saglasnosti sa relevantnim vodičima ili preporukama međunarodnih organa za standardizaciju, i kada procedura procjene usaglašenosti može da ima značajan uticaj na trgovinu ostalih Članica, Članice će:

- 5.6.1 u dovoljno ranoj fazi publikovati svoju namjeru da uvedu konkretnu proceduru procjene usaglašenosti i to na način koji će omogućiti zainteresovanim stranama u drugim Članicama da se sa tim upoznaju;
- 5.6.2 preko Sekretarijata notifikovati ostalim Članicama proizvode na koje će se odnositi predložena procedura procjene usaglašenosti, zajedno sa kratkom naznakom njenog cilja i razloga za njeno donošenje. Takve notifikacije će se sačiniti u odgovarajuće ranoj fazi kada se još uvijek mogu unijeti izmjene i uzeti u obzir komentari;
- 5.6.3 na zahtjev, dostaviti ostalim Članicama detalje ili kopije predložene procedure i kada god je to moguće, identifikovati one djelove koji po svom sadržaju odstupaju od relevantnih međunarodnih standarda;
- 5.6.4 bez diskriminacije, dati ostalim Članicama dovoljno vremena da dostave komentare u pisanoj formi, na zahtjev prodiskutovati o njima i uvažiti ove komentare i rezultate pomenutih diskusija.

5.7 Zavisno od odredbi iz uvodnog dijela stava 6, kada za neku Članicu nastupe ili postoji opasnost da nastupe hitni problemi koji su vezani za sigurnost, zdravlje, zaštitu okoline ili nacionalnu bezbjednost, ta Članica može, ako to smatra neophodnim, propustiti određene korake navedene u stavu 6, pod uslovom da će data Članica nakon usvajanja procedure:

- 5.7.1 preko Sekretarijata hitno notifikovati ostalim Članicama konkretnu proceduru i proizvode na koje se ona odnosi, zajedno sa kratkim opisom cilja i razloga za njeno donošenje, uključujući i prirodu hitnih problema;
- 5.7.2 dostaviti ostalim Članicama, po zahtjevu, kopije pravila procedure;
- 5.7.3 bez diskriminisanja omogućiti ostalim Članicama da izlože svoje komentare u pisanoj formi, na zahtjev prodiskutovati o njima i uvažiti ove komentare u pisanoj formi i rezultate diskusija.

5.8 Članice će obezbijediti da se sve procedure procjene usaglašenosti koje su usvojene i hitno objave, ili da se učine raspoloživim na takav način koji će omogućiti zainteresovanim stranama u drugim Članicama da se upoznaju sa njima.

5.9 Osim u hitnim okolnostima navedenim u stavu 7, Članice će omogućiti postojanje razumnog roka između momenta publikovanja zahtjeva za određenu proceduru procjene usaglašenosti i momenta njihovog stupanja na snagu, a u cilju da se omogući proizvođačima u Članicama izvoznicama, naročito u Članicama koje su zemlje u razvoju, da prilagode svoje proizvode ili metode proizvodnje zahtjevima Članice uvoznice.

Član 6*Priznavanje procjene usaglašenosti od strane centralnih organa vlasti*

U pogledu svojih centralnih organa vlasti:

6.1 Ne dovodeći u pitanje odredbe stava 3 i 4, Članice će osigurati, kada god je to moguće, da se prihvate rezultati procedura procjene usaglašenosti u ostalim Članicama, čak i kada se te procedure razlikuju od njihovih, pod uslovom da su Članice uvjerene da se datim procedurama osigurava usaglašenost sa odgovarajućim tehničkim propisima ili standardima na način ekvivalentan njihovim procedurama. Priznaje se da mogu biti potrebne prethodne konsultacije da bi se postigao obostrano zadovoljavajući dogovor, naročito u pogledu:

- 6.1.1 adekvatne i trajne tehničke nadležnosti relevantnih organa za procjenu usaglašenosti u Članici izvoznici, da bi postojalo povjerenje u trajnu pouzdanost njihovih rezultata procjene usaglašenosti; u tom pogledu, potvrda poštovanja npr. pomoću akreditacije, relevantnih međunarodnih vodiča ili preporuka smatraće se indikacijom adekvatne tehničke nadležnosti;
- 6.1.2 ograničavanja na prihvatanje rezultata procjene usaglašenosti na one koje izdaju za to određeni organi u Članici izvoznici.

6.2 Članice će osigurati da njihove procedure procjene usaglašenosti omogućе, koliko je to moguće, primjenu odredbi stava 1.

6.3 Članice se podstiču da na zahtjev ostalih Članica iskažu svoju spremnost da uđu u pregovore u cilju zaključivanja sporazuma o uzajamnom priznavanju rezultata procedura procjene usaglašenosti. Članice mogu zahtijevati da takvi sporazumi zadovolje kriterijum stava 1, kao i da ih zadovolje u pogledu njihovih mogućnosti za olakšanje trgovine proizvoda u pitanju.

6.4 Članice se podstiču da omogućе učešće organa za procjenu usaglašenosti, lociranih na teritorijama drugih Članica, u njenim procedurama procjene usaglašenosti, i to pod uslovima koji nijesu nepovoljniji od onih koji važe za organe koji su locirani na njenoj teritoriji ili na teritoriji bilo koje druge zemlje.

Član 7*Procedure procjene usaglašenosti lokalnih organa vlasti*

U pogledu svojih lokalnih organa vlasti:

7.1 Članice će preduzeti takve razumne mjere koje im mogu biti na raspolaganju da osiguraju poštovanje odredbi članova 5 i 6 od strane takvih organa, sa izuzetkom obaveze notifikovanja o kojoj se govori u stavovima 6.2 i 7.1 člana 5.

7.2 Članice će obezbijediti da se procedure procjene usaglašenosti lokalnih organa koji su direktno na nivou ispod centralnog organa vlasti Članica, budu notifikovane saglasno sa odredbama stava 6.2 i 7.1 člana 5, uz napomenu da se notifikacije neće zahtijevati za slučajeve procedure procjene usaglašenosti čiji je tehnički sadržaj u suštini isti sa tehničkim sadržajem procedura procjene usaglašenosti koje su prethodno notifikovali centralni organi vlasti Članica u pitanju.

7.3 Članice mogu zahtijevati da se kontakti sa ostalim Članicama, uključujući notifi-

kacije, pribavljanje informacija, komentari i diskusije, o kojima se govori u stavovima 6 i 7 člana 5, odvijaju preko centralnog organa vlasti.

7.4 Članice neće preduzimati mjere kojima će se zahtijevati ili ohrabrivati lokalni organi vlasti na njihovoj teritoriji, da djeluju na način koji nije u skladu sa odredbama članova 5 i 6.

7.5 Na osnovu ovog Sporazuma Članice su u potpunosti obavezne da se pridržavaju svih odredbi članova 5 i 6. Članice će formulisati i primijeniti pozitivne mjere i mehanizme u cilju podsticanja na poštovanje odredbi članova 5 i 6 od strane organa van centralnih organa vlasti.

Član 8

Procedure procjene usaglašenosti nevladinih organa

8.1 Članice će preduzeti razumne raspoložive mjere da bi obezbijedile poštovanje odredbi članova 5 i 6, od strane nevladinih organa na njihovoj teritoriji, sa izuzetkom obaveze o notifikovanju predloženih procedura procjene usaglašenosti. Pored toga, Članice neće preduzimati mjere kojima se direktno ili indirektno ovi organi podstiču, ili se od istih zahtjeva, da djeluju na način koji je u suprotnosti sa odredbama iz članova 5. i 6.

8.2 Članice će osigurati da se njihovi centralni organi vlasti oslanjaju na procedure procjene usaglašenosti koje obavljaju nevladini organi, samo ukoliko ovi organi poštuju odredbe članova 5 i 6, sa izuzetkom obaveze o notifikovanju predloženih procedura procjene usaglašenosti.

Član 9

Međunarodni i regionalni sistemi

9.1 U slučajevima kada se zahtijeva pozitivno uvjerenje o usaglašenosti sa tehničkim propisom ili standardom, Članice će, kada je god to praktično izvodljivo, formulisati i usvojiti međunarodne sisteme procjene usaglašenosti i postati njihove Članice ili učesnice.

9.2 Članice će preduzeti takve razumne mjere koje im mogu biti na raspolaganju da obezbijede da međunarodni ili regionalni sistemi procjene usaglašenosti, čiji su članovi ili učesnici relevantni organi sa njihovih teritorija, poštuju odredbe članova 5 i 6. Pored toga, Članice neće preduzimati bilo koju od mjera koje direktno ili indirektno zahtijevaju ili podstiču ove sisteme da postupe na način koji nije u skladu sa bilo kojom od odredbi članova 5 i 6.

9.3 Članice će osigurati da se njihovi centralni organi vlasti oslanjaju na međunarodne ili regionalne sisteme, procjene usaglašenosti samo u mjeri u kojoj dati sistemi poštuju odredbe članova 5 i 6, kada je to slučaj.

INFORMACIJE I POMOĆ

Član 10*Informacije o tehničkim propisima,
standardima i procedurama procjene usaglašenosti*

10.1 Svaka Članica će osigurati postojanje informativnog punkta u kojem će biti moguće da se dobiju odgovori na sve razumne upite iz drugih Članica i zainteresovanih strana iz drugih Članica kao i dostavljanje relevantne dokumentacije u vezi:

- 10.1.1 bilo kojeg tehničkog propisa usvojenog ili predloženog na njenoj teritoriji od strane centralnih ili lokalnih organa vlasti, nevladinih tijela sa zakonskim ovlašćenjem za primjenu tehničkog propisa, ili regionalnih tijela za standardizaciju čija su ova tijela članovi ili učesnici;
- 10.1.2 bilo kojeg standarda usvojenog ili predloženog na njenoj teritoriji od strane centralnih ili lokalnih organa vlasti, ili regionalnih tijela za standardizaciju čija su ova tijela članovi ili učesnici;
- 10.1.3 bilo koje usvojene ili predložene procedure procjene usaglašenosti koje se primjenjuju na njenoj teritoriji od strane centralnih ili lokalnih organa vlasti, ili nevladinih organa sa zakonskim ovlašćenjem za sprovođenje tehničkih propisa ili regionalnih organa čiji su ovi organi bili članovi ili učesnici;
- 10.1.4 članstva ili učešća Članice ili njenog relevantnog centralnog ili lokalnog organa, u međunarodnim i regionalnim organima za standardizaciju i sistemima procjene usaglašenosti, kao i u bilateralnim i multilateralim dogovorima obuhvaćenim ovim Sporazumom; takođe će u ovom punktu biti moguće dobiti razumne informacije o odredbama ovih sistema i dogovora;
- 10.1.5 lokacije objavljenih obavještenja koje su u vezi sa ovim Sporazumom, ili davanje informacija o tome gdje se takve informacije mogu dobiti;
- 10.1.6 o tome gdje se nalaze informativni centri o kojima se govori u stavu 3.

10.2 Ukoliko međutim, iz pravnih ili administrativnih razloga, Članica osnuje više od jednog informativnog punkta, ta Članica će obezbijediti i nedvosmisleni informaciju o nadležnostima koje obuhvata svaki od tih punktova. Pored toga, Članica će obezbijediti da se svaki upit, koji bude upućen pogrešnom informativnom centru, odmah uputi na adresu prvog centra.

10.3 Svaka Članica će preduzeti razumne raspoložive mjere da bi obezbijedila jedan ili više informativnih centara koji će biti u stanju da odgovori na razumne upite ostalih Članica i zainteresovanih strana iz drugih Članica, kao i obezbijedi relevantne dokumente ili informacije o tome gdje se oni mogu dobiti u vezi:

- 10.3.1 bilo kojeg standarda usvojenog ili predloženog na njenoj teritoriji od strane nevladinih organa za standardizaciju ili regionalnih organa za standardizaciju čiji su ovi organi članovi ili učesnici;
- 10.3.2 bilo koje usvojene ili predložene procedure procjene usaglašenosti koja se primjenjuje na njenoj teritoriji od strane nevladinih organa, ili regio-

nalnih organa čiji su ovi organi članovi ili učesnici;

- 10.3.3 članstva i učešća relevantnih nevladinih organa na njenoj teritoriji, u međunarodnim i regionalnim organima za standardizaciju i sistemima procjene usaglašenosti, kao i u bilateralnim i multilateralnim dogovorima obuhvaćenim ovim Sporazumom; takođe i u vezi pružanja razumnih informacija o odredbama vezano za takve sisteme i dogovore.

10.4 Članice će preduzeti razumne raspoložive mjere da bi obezbijedile da, kada druge Članice ili zainteresovane strane iz drugih Članica, saglasno sa odredbama ovog Sporazuma, zatraže dokumentaciju, ista bude dostavljena po cijeni (ako nijesu u pitanju besplatne informacije) koja će, izuzev stvarnih troškova dostave, biti ista za državljan²⁸ Članice u pitanju, ili bilo koje druge Članice.

10.5 Članice razvijene zemlje će na zahtjev drugih Članica dostaviti prevod na engleski, francuski ili španski jezik, dokumenata koji su obuhvaćeni specifičnom notifikacijom, ili će, ako se radi o obimnim dokumentima, dostaviti rezime datih dokumenata.

10.6 Kada, saglasno sa odredbama ovog Sporazuma, primi notifikacije, Sekretarijat će cirkulisati njihove kopije svim Članicama kao i zainteresovanim međunarodnim organima za standardizaciju i organima za procjenu usaglašenosti, i upozoriti Članice, koje su zemlje u razvoju, na bilo koju od notifikacija koja se odnosi na proizvode koji su od posebnog interesa za njih.

10.7 U svim slučajevima kada Članica sklopi ugovor sa bilo kojom drugom zemljom ili zemljama po pitanjima koja se odnose na tehničke propise, standarde ili procedure procjene usaglašenosti, koji mogu da imaju značajan uticaj na trgovinu, najmanje jedna ugovorna strana Članica, će preko Sekretarijata notifikovati drugim Članicama proizvode koji će biti obuhvaćeni ugovorom i kratak opis ugovora. Članice u pitanju će se podsticati da po zahtjevu, stupe u konsultacije sa ostalim Članicama, a u cilju zaključivanja sličnih ugovora ili dogovora u vezi sa njihovim učešćem u tim ugovorima.

10.8 Ništa u ovom Sporazumu neće biti sačinjeno na način kojim se zahtijeva:

- 10.8.1 publikovanje tekstova na jeziku koji nije jezik Članice;
- 10.8.2 dostavljanje djelova ili kopija nacrti na jeziku koji nije jezik Članice, osim onog što je regulisano u stavu 5; niti
- 10.8.3 da Članice dostave bilo kakve informacije čije otkrivanje smatraju suprotnim njihovim vitalnim bezbjednosnim interesima.

10.9 Notifikacije Sekretarijatu će biti dostavljane na engleskom, francuskom ili španskom jeziku.

10.10 Članice će odrediti jedan jedinstven centralni organ vlasti nacionalnog nivoa, koji će biti odgovoran za sprovođenje odredbi koje se tiču notifikacionih procedura po osnovu ovog Sporazuma, osim onih koje su sadržane u Aneksu 3.

10.11 Ukoliko međutim, zbog postojanja pravnih ili administrativnih razloga, postoji podjela odgovornosti sprovođenja notifikacionih procedura između dva ili više vladinih organa, Članica u pitanju će ostalim Članicama dostaviti kompletnu i jasnu informaciju o nadležnostima koje obuhvata svaki od tih tijela.

²⁸ Pod pojmom "državljan" će se smatrati, kada se radi o zasebnoj carinskoj teritoriji Članice STO, da podrazumjeva fizička ili pravna lica koja su domicilirana ili koja posjeduju stvarna ili djelujuća industrijska ili komercijalna preduzeća na toj carinskoj teritoriji.

Član 11*Tehnička pomoć drugim Članicama*

11.1 Članice će, na zahtjev druge Članice, posebno zemlje u razvoju, pružati savjete o pripremi tehničkih propisa.

11.2 Članice će, na zahtjev druge Članice, posebno zemlje u razvoju, pružati savjete, kao i tehničku pomoć na osnovu obostrano dogovorenih uslova, u vezi sa osnivanjem nacionalnih organa za standardizaciju, kao i u vezi učešća u međunarodnim organima za standardizaciju i podstičeće svoje organe za standardizaciju da postupaju na isti način.

11.3 Članice će, na zahtjev, preduzeti razumne raspoložive mjere da bi regulatorna tijela na njihovoj teritoriji savjetovala druge Članice, posebno Članice zemlje u razvoju, i pružice im tehničku pomoć na osnovu obostrano dogovorenih uslova u vezi:

11.3.1 uspostavljanja regulatornih organa ili organa za procjenu usaglašenosti sa tehničkim propisima; i

11.3.2 metoda kojima će na najbolji način obezbijediti poštovanje njihovih tehničkih propisa.

11.4 Članice će, na zahtjev, preduzeti takve razumne raspoložive mjere da bi se obezbijedilo pružanje savjeta drugih Članica, posebno zemalja u razvoju, i pružice im, na osnovu uzajamno dogovorenih uslova i metoda, tehničku pomoć u pogledu osnivanja organa za procjenu usaglašenosti sa standardima koji su usvojeni na teritoriji zemlje koja je uputila zahtjev.

11.5 Članice će, na zahtjev, savjetovati druge Članice, posebno zemlje u razvoju, i pružiti im tehničku pomoć na osnovu obostrano dogovorenih uslova u vezi koraka koje je potrebno da preduzmu njihovi proizvođači ukoliko žele da imaju pristup sistemima za procjenu usaglašenosti koje sprovode vladini ili nevladini organi Članice kojoj je upućen zahtjev.

11.6 Članice koje su članovi ili učesnici međunarodnih ili regionalnih sistema za procjenu usaglašenosti će, na zahtjev, savjetovati druge Članice, posebno zemlje u razvoju, i pružiti im tehničku pomoć u vezi uspostavljanja institucija i pravnog okvira što bi im omogućilo da ispune obaveze neophodne za članstvo ili učešće u tim sistemima.

11.7 Članice će, na zahtjev, podsticati organe na njihovim teritorijama koji su članovi ili učesnici međunarodnih ili regionalnih sistema za procjenu usaglašenosti, da savjetuju druge Članice, posebno zemlje u razvoju, i da razmotre zahtjeve za tehničku pomoć ovih tijela u vezi uspostavljanja institucija što bi omogućilo relevantnim organima na njihovim teritorijama da ispune obaveze neophodne za članstvo ili učešće u pomenutim sistemima.

11.8 U pružanju savjeta i tehničke pomoći drugim Članicama na osnovu odredbi stavova 1 do 7, Članice će dati prioritet potrebama Članica koje su najmanje razvijene zemlje u razvoju.

Član 12*Poseban i povoljniji tretman Članica koje su zemlje u razvoju*

12.1 Članice će odobravati Članicama koje su zemlje u razvoju, poseban i povoljniji tretman kroz sljedeće odredbe, kao i kroz relevantne odredbe iz ostalih članova ovog Sporazuma.

12.2 Članice će obratiti posebnu pažnju na odredbe ovog Sporazuma u vezi prava i obaveza Članica koje su zemlje u razvoju i uzeće u obzir posebne razvojne, finansijske i trgovinske potrebe Članice koje su zemlje u razvoju koje se odnose na primjenu odredbi ovog Sporazuma, kako na svom nacionalnom nivou, tako i u primjeni institucionalnih dogovora koji su regulisani ovim Sporazumom.

12.3 Članice će u pripremi i primjeni tehničkih propisa, standarda i procedura procjene usaglašenosti, uzeti u obzir posebne razvojne, finansijske i trgovinske potrebe Članica koje su zemlje u razvoju, u cilju obezbjeđenja da takvi tehnički propisi, standardi i procedure procjene usaglašenosti ne stvaraju nepotrebne barijere izvozu iz Članica koje su zemlje u razvoju.

12.4 Članice priznaju da i pored postojanja međunarodnih standarda, vodiča i preporuka, zbog svojih specifičnih tehnoloških i društveno-ekonomskim uslova, Članice koje su zemlje u razvoju, prihvataju određene tehničke propise, standarde ili procedure procjene usaglašenosti koje imaju za cilj da se sačuva autohtona tehnologija i metode proizvodnje koji su kompatibilni sa njihovim razvojnim potrebama. Stoga Članice priznaju da se od Članica koje su zemlje u razvoju ne bi trebalo očekivati da koriste međunarodne standarde kao osnov za svoje tehničke propise ili standarde, uključujući i metode testiranja, koji ne odgovaraju njihovim razvojnim, finansijskim ili trgovinskim potrebama.

12.5 Članice će preduzeti razumne raspoložive mjere da obezbijede da se međunarodna tijela za standardizaciju i međunarodni sistemi za procjenu usaglašenosti organizuju i vode na način koji olakšava aktivno i reprezentativno učešće relevantnih organa svih Članica, uzimajući u obzir posebne probleme Članica koje su zemlje u razvoju.

12.6 Članice će preduzeti takve razumne raspoložive mjere da bi obezbijedile da međunarodna tijela za standardizaciju, na zahtjev Članica koje su zemlje u razvoju, preispitaju mogućnost da se, ukoliko je to izvodljivo, pripreme međunarodnih standarda za proizvode koji su od posebnog interesa za Članice koje su zemlje u razvoju.

12.7 Članice će u skladu sa odredbama člana 11, pružiti tehničku pomoć Članicama koje su zemlje u razvoju, kako bi se obezbijedilo da izrada i primjena tehničkih propisa, standarda i procedura procjene usaglašenosti ne stvaraju nepotrebne prepreke za rast i diversifikaciju izvoza iz Članica koje su zemlje u razvoju. Kod određivanja metoda i uslova date tehničke pomoći, uzeće se u obzir stepen razvoja Članice koja je podnijela zahtjev a posebno kada su u pitanju najmanje razvijene zemlje.

12.8 Konstatuje se da se Članice, koje su zemlje u razvoju, kod izrade i primijene tehničkih propisa, standarda i procedura procjene usaglašenosti mogu suočiti sa posebnim problemima uključujući one institucionalne i infrastrukturne prirode. Dalje se konstatuje da posebne razvojne i trgovinske potrebe Članica koje su zemlje u razvoju, kao i njihov stepen tehnološke razvijenosti mogu da ograniče njihove mogućnosti da u potpunosti ispune svoje obaveze iz ovog Sporazuma. Članice će, dakle, u potpunosti uzeti u obzir ovu činjenicu. Prema tome, u cilju da se osigura da Članice, koje su zemlje u razvoju, budu u mogućnosti da poštuju odredbe ovog Sporazuma, Komitet za tehničke barijere trgovini, predviđen u članu 13 (u daljem tekstu Sporazuma »Komitet«), je ovlašten da, na zahtjev, odobri specifična, vremenski ograničena, potpuna ili djelimična izuzeća od obaveza iz ovog Sporazuma. U razmatranju takvih zahtjeva Komitet će uzeti u obzir posebne probleme kod izrade i primjene propisa, standarda i procedura procjene usaglašenosti i posebne razvojne i trgovinske potrebe Članica koje su zemlje u razvoju, kao i njihov stepen tehnološke razvijenosti koji može ograničiti njihove

možnosti da u potpunosti izvršavaju obaveze iz ovog Sporazuma. Komitet će naročito uzeti u obzir posebne probleme nedovoljno razvijenih zemalja.

12.9 Tokom konsultacija, razvijene zemlje Članice će imati u vidu posebne poteškoće sa kojima se susrijeću Članice koje su zemlje u razvoju u izradi i primjeni propisa i standarda i procedura procjene usaglašenosti. Pored toga, u želji da pomognu Članicama koje su zemlje u razvoju u njihovim naporima u tom pravcu, razvijene zemlje Članice će uzeti u obzir njihove posebne finansijske, trgovinske i razvojne potrebe.

12.10 Komitet će periodično ispitivati poseban i povoljniji tretman, predviđen ovim Sporazumom za Članice koje su zemlje u razvoju, na nacionalnom i međunarodnom nivou.

INSTITUCIJE, KONSULTACIJE I RJEŠAVANJE SPOROVA

Član 13

Komitet za tehničke prepreke trgovini

13.1 Ovim se osniva Komitet za tehničke barijere trgovini i sačinjavaće ga predstavnici svih Članica. Komitet će izabrati svog predsjedavajućeg i sastajace se po potrebi, ali ne rjeđe od jednom godišnje, sa namjerom da se Članicama pruži mogućnost konsultacija o bilo kojem pitanju koje se odnosi na sprovođenja ovog Sporazuma ili unapređenje njegovih ciljeva, i obavljaće funkcije koje su mu dodijeljene po osnovu ovog Sporazuma ili koje mu dodijele Članice.

13.2 Komitet će po potrebi osnovati radne grupe ili ostale odgovarajuće organe, koji će obavljati zadatke koje im dodijeli Komitet saglasno relevantnim odredbama ovog Sporazuma.

13.3 Podrazumjeva se da će se izbjegavati nepotrebno dupliranje rada po osnovu ovog Sporazuma i rada vlada u drugim tehničkim organima. Komitet će ovaj problem ispitati u cilju smanjenja takvog dupliranja.

Član 14

Konsultacije i rješavanje sporova

14.1 Konsultacije i rješavanje sporova u pogledu bilo kojeg pitanja koje se tiče funkcionisanja ovog Sporazuma će se obavljati u okviru Organa za rješavanje sporova i slijediće, *mutatis mutandis*, odredbe članova XXII i XXIII GATT-a iz 1994. na način kao što su one razrađene i primijenjene na osnovu Dogovora o rješavanju sporova.

14.2 Na zahtjev strane u sporu ili na sopstvenu inicijativu, panel može da osnuje tehničku ekspertsku grupu koja će pružiti pomoć u pitanjima tehničke prirode, koja zahtijevaju detaljno razmatranje eksperata.

14.3 Tehničke ekspertske grupe će se rukovoditi procedurama iz Aneksa 2.

14.4 Na gore navedene odredbe o rješavanju sporova može se pozvati u slučajevima kada Članica smatra da druga Članica nije postigla zadovoljavajuće rezultate po osnovu članova 3, 4, 7, 8 i 9, te su stoga njeni trgovinski interesi znatno pogođeni. U tom pogledu, rezultati će biti jednaki onima koji bi bili ostvareni da taj organ ima status Članice.

ZAVRŠNE ODREDBE

Član 15
Završne odredbe
Rezerve

15.1 Nijedna Članica ne može uvesti rezerve na bilo koje odredbe ovog Sporazuma bez saglasnosti ostalih Članica.
Ispitivanje

Ispitivanje

15.2 Svaka Članica će odmah nakon stupanja na snagu STO Sporazuma informisati Komitet o postojećim ili preduzetim mjerama da bi se obezbijedila primjena i administriranje ovog Sporazuma. Bilo koja promjena u takvim mjerama, nakon toga, takođe će se notifikovati Komitetu.

15.3 Komitet će godišnje ispitivati primjenu i sprovođenje ovog Sporazuma uzimajući u obzir njegove ciljeve.

15.4 Najkasnije do kraja treće godine od datuma stupanja na snagu Sporazuma o STO, i do kraja svakog trogodišnjeg perioda nakon toga, Komitet će vršiti ispitivanje funkcionisanja i primjene ovog Sporazuma, uključujući odredbe o transparentnosti, sa ciljem davanja preporuka o prilagođavanju pravima i obavezama iz Sporazuma gdje je to neophodno da se osigura obostrana ekonomska prednost i ravnoteža prava i obaveza, bez narušavanja odredbi člana 12. Imajući u vidu, *inter alia*, iskustvo koje je stečeno u primjeni Sporazuma, Komitet će, gdje je to odgovarajuće, podnijeti Savjetu za trgovinu robama prijedloge amandmana na tekst ovog Sporazuma.

Aneksi

15.5 Aneksi uz ovaj Sporazum predstavljaju njegov sastavni dio.

ANEKS I

TERMINI I DEFINICIJE KOJI SE KORISTE ZA POTREBE OVOG SPORAZUMA

Termini izloženi u šestom izdanju ISO/IEC Vodiča 2: 1991, Opšti termini i njihove definicije u vezi standardizacije i povezanih aktivnosti, će, kada budu korišćeni u ovom Sporazumu, imati značenje definisano u pomenutom Vodiču, imajući u vidu da usluge nijesu obuhvaćene ovim Sporazumom.

Za potrebe ovog Sporazuma će se, međutim, koristiti sljedeće definicije:

1. *Tehnički propis*

Dokument kojim se regulišu karakteristike proizvoda ili njihovih relevantnih me-

toda proizvodnje i prerade, uključujući odgovarajuće administrativne odredbe koje se obavezno moraju poštovati. On takođe može da sadrži ili da se isključivo bavi terminologijom, simbolima, zahtjevima u vezi pakovanja, označavanja ili obilježavanja koji se odnose na proizvod, metod proizvodnje ili prerade.

Objašnjenje

Definicija u ISO/IEC Vodiču 2 nije autonomna, već je zasnovana na tzv. sistemu „izgradnje bloka”

2. *Standard*

Dokument koji je odobrio priznati organ, koji sadrži, za uobičajenu i čestu upotrebu, pravila, smjernice ili karakteristike za proizvode ili relevantne procese i proizvodne metode, a čije poštovanje nije obavezno. On takođe može da sadrži, ili da se bavi isključivo terminologijom, simbolima, zahtjevima u vezi pakovanja, označavanja ili obilježavanja koji se odnose na proizvod, metod proizvodnje ili prerade.

Objašnjenje

Termini definisani u ISO/IEC Vodiču 2 obuhvataju proizvode, procese i usluge. Ovaj Sporazum se isključivo bavi tehničkim propisima, standardima i procedurama procjene usaglašenosti koji se odnose na proizvode ili metode proizvodnje i prerade. Standardi definisani u ISO/IEC Vodiču 2 mogu da budu obavezni ili dobrovoljni. Za potrebe ovog Sporazuma, standardi se definišu kao dobrovoljni, a tehnički propisi kao obavezni. Standardi koji su izrađeni od strane međunarodne zajednice za standardizaciju su zasnovani na konsenzusu. Ovaj Sporazum takođe obuhvata i dokumenta koja nijesu zasnovana na konsenzusu.

3. *Procedure procjene usaglašenosti*

Bilo koja procedura kojom se, direktno ili indirektno, određuje da li su ispunjeni relevantni zahtjevi u tehničkim propisima ili standardima.

Objašnjenje

Procedure procjene usaglašenosti obuhvataju, *inter alia*, procedure za uzimanje uzoraka, testiranje i inspekciju; procjenu, verifikaciju i potvrdu o usaglašenosti; registraciju, akreditaciju i odobrenje kao i njihove kombinacije.

4. *Međunarodni organ ili sistem*

Organ ili sistem čije je članstvo otvoreno za relevantne organe najmanje svih Članica.

5. *Regionalni organ ili sistem*
Organ ili sistem čije je članstvo otvoreno za relevantne organe samo nekih Čanica.

6. *Centralni organ vlasti*
Centralna vlada, njena ministarstva ili odjeljenja ili bilo koji organ koji je pod kontrolom centralne vlasti u pogledu aktivnosti o kojoj se radi.

Objašnjenje

U slučaju Evropskih zajednica primjenjuju se odredbe o centralnim organima vlasti. Međutim, regionalni organi ili sistemi procjene usaglašenosti mogu se osnovati unutar Evropskih zajednica, i u tim slučajevima podliježu odredbama ovog Sporazuma koje se odnose na regionalne organe ili sisteme za procjenu usaglašenosti.

7. *Lokalni organ vlasti*
Vlada koja nije centralna (npr. federalne države, provincije, pokrajine, kantoni, opštine, itd.), njena ministarstva ili odjeljenja ili bilo koji organ koji je pod kontrolom te vlasti u pogledu aktivnosti o kojoj se radi.

8. *Nevladin organ*
Organ koji nije centralni vladin, niti organ lokalne vlade koji ima zakonsko ovlašćenje da sprovodi tehnički propis.

ANEKS 2

TEHNIČKE EKSPERTSKE GRUPE

Na tehničke ekspertske grupe osnovane u skladu sa odredbama člana 14 će se primjenjivati sljedeće procedure:

1. Tehničke ekspertske grupe imaju ovlašćenja panela. O njihovom mandatu i procedurama rada će odlučivati panel, kojem one podnose izvještaje.
2. Učešće u tehničkim ekspertskim grupama će biti ograničeno na osobe koje posjeduju profesionalnu kompetetnost i iskustvo u oblasti koja je u pitanju.
3. Državljeni strana u sporu neće biti članovi tehničke ekspertske grupe ako o tome ne postoji sporazum strana u sporu, osim u izuzetnim okolnostima kada panel smatra da se drugačije ne može zadovoljiti potreba za specijalizovanom naučnom ekspertizom. Vladini službenici strana u sporu ne mogu biti članovi ekspertske grupe. Članovi tehničkih ekspertskih grupa će to raditi u ličnom svojstvu, a ne kao predstavnici vlade ili organizacije. Vlade ili organizacije im stoga neće davati nikakve instrukcije u vezi pitanja kojima se bavi tehnička ekspertska grupa.

4. Tehničke ekspertske grupe se mogu konsultovati i tražiti informacije i tehnički savjet iz bilo kojeg izvora kojeg oni smatraju odgovarajućim. Prije nego tehnička ekspertska grupa zatraži takvu informaciju ili savjet od izvora pod nadležnošću neke Članice, ona će o tome obavijestiti vladu te Članice. Članica će hitno i u potpunosti odgovarati na zahtjev tehničke ekspertske grupe u vezi informacije koju tehnička ekspertska grupa smatra neophodnom i odgovarajućom.

5. Strane u sporu će imati pristup svim relevantnim informacijama koje su dostavljene tehničkoj ekspertskoj grupi, osim onih povjerljive prirode. Povjerljive informacije koje su dostavljene tehničkoj ekspertskoj grupi neće biti otkrivane bez formalnog odobrenja vlade, organizacije ili osobe koja je dostavila informaciju. U slučaju kada je ovakva informacija zatražena od tehničke ekspertske grupe, ali njoj nije odobreno davanje takve informacije, vlade, organizacija ili osoba koja dostavlja informaciju, dostaviće rezime informacije koji nije povjerljive prirode.

6. Tehnička ekspertska grupa će podnijeti nacrt izvještaja Članicama kojih se to tiče kako bi dobila njihove komentare i, ukoliko budu odgovarali, uzela ih u obzir u završnom izvještaju, koji će takođe biti dostavljeni datim Članicama, kada se dostavlja i panelu.

ANEKS 3

KODEKS DOBRE PRAKSE ZA IZRADU, USVAJANJE I PRIMJENU STANDARDA

Opšte odredbe

A. Za potrebe ovog Kodeksa primjenjivaće se definicije iz Aneksa 1 ovog Sporazuma.

B. Ovaj Kodeks je otvoren za prihvatanje od strane bilo kojeg organa za standardizaciju sa teritorije Članice STO, bilo da se radi o centralnom organu vlasti, lokalnom ili nevladinom organu; bilo kojem regionalnom organu za standardizaciju jedne ili više Članica koje su Članice STO; bilo kojem regionalnom nevladinom organu za standardizaciju čiji se jedan ili više članova nalaze na teritoriji Članice STO (u daljem tekstu Kodeksa ona se zajednički nazivaju „organi za standardizaciju” a pojedinačno „organ za standardizaciju”).

C. Organi za standardizaciju koji su prihvatili ili odbacili ovaj Kodeks će o tome obavijestiti ISO/IEC Informativni centar u Ženevi. Notifikacija će sadržati ime i adresu organa koji je u pitanju i obuhvat njegovih tekućih i očekivanih aktivnosti u standardizaciji. Notifikacija se može poslati bilo direktno ISO/IEC Informativnom centru ili preko nacionalnog organa Članice ISO/IEC, ili, kako je poželjnije, preko relevantnog nacionalnog organa ili međunarodne podružnice ISONET-a, kao odgovarajuće.

Suštinske odredbe

D. U pogledu standarda, organ za standardizaciju će za proizvode porijeklom iz bilo koje druge Članice STO odobriti tretman koji nije nepovoljniji od onog koji je odobren sličnim proizvodima domaćeg porijekla i sličnim proizvodima iz bilo koje druge zemlje.

E. Organ za standardizaciju će osigurati da se standardi ne izrađuju, prihvataju niti primjenjuju tako da imaju za cilj ili posljedicu, stvaranje nepotrebnih barijera međunarodnoj trgovini.

F. Kada postoje međunarodni standardi ili je njihovo donošenje u završnoj fazi, organ za standardizaciju će koristiti njih ili njihove relevantne djelove kao osnov za standarde koje ono izrađuje, osim kada bi ti međunarodni standardi ili relevantni djelovi bili neefikasni ili neodgovarajući, npr. zbog nedovoljnog nivoa zaštite, ili postojanja fundamentalnih klimatskih ili geografskih faktora ili fundamentalnih tehnoloških problema.

G. U cilju harmonizacije standarda na što je moguće široj osnovi, organ za standardizaciju će, na odgovarajući način, u okviru svojih mogućnosti, u punoj mjeri učestvovati u izradi međunarodnih standarda, koju vrše odgovarajući međunarodni organi za standardizaciju, za one proizvode za koje su ili već usvojili standarde ili očekuju njihovo usvajanje. Organi za standardizaciju, sa teritorije Članice će, kad god je to moguće, učestvovati u određenoj aktivnosti međunarodne standardizacije preko jedne delegacije koja će predstavljati sve organe za standardizaciju sa teritorije koja je usvojila, ili očekuju usvajanje, standarda koji se odnose na datu aktivnost međunarodne standardizacije.

H. Organ za standardizaciju sa teritorije Članice će se potruditi da se izbjegne dupliranje ili preklapanje rada sa radom drugih organa za standardizaciju sa nacionalne teritorije ili sa radom relevantnih međunarodnih ili regionalnih organa za standardizaciju. Takođe će uložiti svaki napor kako bi se postigao nacionalni konsenzus o standardima koje izrađuje. Na isti način, regionalni organ za standardizaciju će učiniti svaki napor da se izbjegne dupliranje ili preklapanje rada sa radom relevantnih međunarodnih organa za standardizaciju.

I. Kad god je to odgovarajuće, organ za standardizaciju će specificirati standarde zasnovane na zahtjevima proizvoda u pogledu njegove primjene, a ne njegovog dizajna ili njegovih opisnih karakteristika.

J. Najmanje jednom u šest mjeseci organ za standardizaciju će objaviti program rada koji sadrži njegov naziv i adresu, standarde na kojima trenutno radi i standarde koje je usvojio u prethodnom periodu. Standard je u pripremi od momenta kada je odlučeno da se dati standard izradi do njegovog usvajanja. Naslovi specifičnih nacrti standarda će po zahtjevu biti dostavljani na engleskom, francuskom ili španskom jeziku. Obavještenje o postojanju programa rada će biti objavljeno u nacionalnoj, ili ako je to slučaj, u regionalnoj publikaciji o aktivnostima standardizacije.

U skladu sa ISONET pravilima, program rada za svaki standard će sadržati relevantnu klasifikaciju materije, dostignuti stepen razvoja standarda, i reference međunarodnih standarda koji su uzeti kao osnov. Najkasnije do momenta objavljivanja svog programa rada, organ za standardizaciju će o njegovom postojanju obavijestiti ISO/IEC Informativni centar u Ženevi.

Notifikacija će sadržati naziv i adresu organa za standardizaciju, naziv i broj publikacije u kojoj je objavljen program rada, period na koji se odnosi program rada, njenu cijenu (ako postoji), kao i kako i gdje se isti može dobiti. Notifikacija može biti direktno poslata ISO/IEC Informativnom centru ili, po mogućnosti, preko relevantnog nacionalnog člana ili međunarodne podružnice ISONET-a gdje je to pogodno.

K. Nacionalni član ISO/IEC će uložiti sve napore da postane član ISONET-a ili da

predloži neki drugi organ da postane član, kao i da stekne što je mogući viši status ISO-NET člana. Ostali organi za standardizaciju će uložiti sve napore da se pridruže članstvu ISONET-a.

L. Prije usvajanja standarda, organ za standardizaciju će zainteresovanim stranama sa teritorije STO Članice, ostaviti rok od najmanje 60 dana za podnošenje komentara na nacrt standarda. Ovaj period, međutim, može biti skraćen kada postoje ili prijete problemi u vezi bezbjednosti, zdravlja ili životne sredine. Najkasnije do početka perioda za komentare, organ za standardizaciju će objaviti najavu perioda za komentare u publikaciji o kojoj se govori u stavu J. U mjeri u kojoj je to izvodljivo, data notifikacija će navesti da li se nacrt standarda razlikuje od relevantnih međunarodnih standarda.

M. Na zahtjev bilo koje zainteresovane strane sa teritorije Članice STO, organ za standardizaciju će hitno dostaviti, ili organizovati da se dostavi kopija nacrt standarda koji je podnjet na komentare. Bilo kakve naknade koje se naplaćuju za ovu uslugu će, izuzev stvarnih troškova dostave, biti isti za domaće i inostrane strane.

N. Organ za standardizaciju će u daljem postupku obrade standarda uzeti u obzir primljene komentare. Na komentare koji su dostavljeni preko organa za standardizaciju koji su prihvatili ovaj Kodeks dobre prakse će, ukoliko se to zahtijeva, biti odgovoreno što je moguće brže. Odgovor će sadržati objašnjenje zašto je potrebno odstupanje od relevantnih međunarodnih standarda.

O. Čim se standard usvoji, on će biti hitno i objavljen.

P. Na zahtjev bilo koje zainteresovane strane sa teritorije Članice STO, organ za standardizaciju će hitno dostaviti, ili organizovati da se dostavi kopija njegovog najskorijeg programa rada, ili standarda koji je njegov rezultat. Bilo koja naknada koja se plaća za takvu uslugu će, izuzev stvarnih troškova dostave, biti ista za domaće i inostrane strane.

Q. Organ za standardizaciju će imati značajno razumijevanje i pružiti adekvatnu mogućnost za konsultacije povodom predstavljenih za funkcionisanje ovog Kodeksa od strane organa za standardizaciju koji su prihvatili Kodeks dobre prakse. Ovaj organ će uložiti objektivni napor da riješi bilo koju od žalbi.

SPORAZUM O INVESTICIONIM MJERAMA KOJE SE ODOSE NA TRGOVINU

Članice,

S obzirom da su se ministri u Deklaraciji iz Punta del Este dogovorili da “nakon ispitivanja funkcionisanja članova GATT-a koji se odnose na investicione mjere koje stvaraju efekte ograničavanja i poremećaja trgovine, pregovori treba da razrade, kao odgovarajuće, dalje odredbe koje su potrebne da bi se izbjegli takvi negativni efekti po trgovinu”;

Želeći da promovišu proširenje i progresivnu liberalizaciju svjetske trgovine i da olakšaju prekogranično investiranje u cilju povećanja ekonomskog rasta svih trgovinskih partnera, posebno Članica zemalja u razvoju, osiguravajući istovremeno slobodnu konkurenciju;

Uzimajući u obzir posebne trgovinske, razvojne i finansijske potrebe Članica zemalja u razvoju, posebno Članica koje su najmanje razvijene zemalje u razvoju;

Uviđajući da određene investicione mjere mogu da izazovu restriktivne i efekte poremećaja trgovine;

Ovim su se saglasile o sljedećem:

Član 1 *Obuhvat*

Ovaj Sporazum se primjenjuje samo na investicione mjere koje se odnose na trgovinu robom (u daljem tekstu ovog Sporazuma “TRIM mjere”).

Član 2 *Nacionalni tretman i kvantitativna ograničenja*

1. Ne dovodeći u pitanje ostala prava i obaveze po osnovu GATT-a iz 1994, nijedna Članica neće primjenjivati nijednu TRIM mjeru koja nije u skladu sa odredbama člana III ili XI GATT-a iz 1994.

2. Ilustrativna lista TRIM mjera koje nijesu u skladu sa obavezom nacionalnog tretmana, kako je regulisana stavom 4 člana III GATT-a iz 1994, i obavezom o opštem ukidanju kvantitativnih ograničenja koja je regulisana u stavu 1 člana XI GATT-a iz 1994, sadržana je u Aneksu ovog Sporazuma.

Član 3 *Izuzeca*

Sva izuzeca na osnovu GATT-a iz 1994. će se primjenjivati, kao odgovarajuću, na odredbe ovog Sporazuma.

Član 4*Članice zemlje u razvoju*

Članica zemlja u razvoju može privremeno da odstupa od poštovanja odredbi člana 2 u mjeri i na način kojim je Članici dozvoljeno da, shodno članu XVIII GATT-a iz 1994, Dogovoru o platnobilansnim odredbama GATT-a iz 1994, i Deklaraciji o trgovinskim mjerama preduzetim iz razloga zaštite platnog bilansa koja je usvojena 28. novembra 1979. (BISD 26S/205-209), odstupa od poštovanja odredbi članova III i XI GATT-a iz 1994.

Član 5*Notifikacije i prelazni aranžmani*

1. Članica će, u roku od 90 dana od datuma stupanja na snagu Sporazuma o STO, obavijestiti Savjet za trgovinu robama o svim TRIM mjerama koje primjenjuje, a koje nijesu u skladu sa odredbama ovog Sporazuma. Takve TRIM mjere, opšte ili specifične primjene, biće notifikovane zajedno sa njihovim osnovnim karakteristikama²⁹.
2. Svaka Članica će ukinuti sve TRIM mjere koje su notifikovane na osnovu stava 1, u roku od dvije godine od datuma stupanja na snagu Sporazuma o STO kada se radi o Članici razvijenoj zemlji, u roku od pet godina kada se radi o Članici zemlji u razvoju, i u roku od sedam godina kada se radi o Članici najmanje razvijenoj zemlji.
3. Na zahtjev, Savjet za trgovinu robama može produžiti prelazni period za ukidanje TRIM mjera koje su notifikovane po osnovu stava 1, Članici zemlji u razvoju, kao i Članici najmanje razvijenoj zemlji, koja pokaže posebne poteškoće kod primjene odredbi ovog Sporazuma. Prilikom razmatranja takvog zahtjeva, Savjet za trgovinu robama će uzeti u obzir razvojne, finansijske i trgovinske potrebe Članice koja je u pitanju.
4. Tokom prelaznog perioda, Članica neće mijenjati uslove bilo koje TRIM mjere o kojoj dostavi obavještenje po osnovu stava 1 u odnosu na one koji su preovladavali na datum stupanja na snagu Sporazuma o STO, čime bi se povećao stepen njihove neusklađenosti sa odredbama člana 2. TRIM mjera koja se uvede u roku kraćem od 180 dana od datuma stupanja na snagu Sporazuma o STO, neće uživati koristi po osnovu prelaznih aranžmana koji su regulisani u stavu 2.
5. Nezavisno od odredbi člana 2, da ne bi dovela u nepovoljniji položaj postojeća preduzeća koja primjenjuju TRIM mjere o kojima je dato obavještenje po osnovu stava 1, Članica može tokom prelaznog perioda primijeniti iste TRIM mjere i na novu investiciju: (i) kada je proizvod te investicije sličan onom koji proizvode postojeća preduzeća, i (ii) kada je neophodno da se izbjegnju uslovi koji dovode do poremećaja konkurencije između nove investicije i postojećeg preduzeća. O svakoj TRIM mjeri koja se na ovakav način primijeni na novu investiciju, biće obaviješten Savjet za trgovinu robama. Uslovi primjene takve TRIM mjere će imati isti efekat na konkurenciju kao i mjera koja se primjenjuje na postojeća preduzeća, i njihova primjena će biti okončana u isto vrijeme.

²⁹ U slučaju TRIM mjera primjenjenih na osnovu diskrecionog ovlaštenja, biće notifikovana svaka specifična primjena. Neće biti otkrivane informacije koje bi štatile komercijalnim interesima konkretnih preduzeća.

Član 6

Transparentnost

1. Članice ponovo potvrđuju da će se pridržavati svoje obaveze u vezi transparentnosti i notifikovanja TRIM mjera iz člana X GATT-a iz 1994, preuzete obaveze iz “notifikacije” sadržane u Dogovoru o notifikacijama, konsultacijama, rješavanju sporova i nadzoru koji je usvojen 28. novembra 1979. i u Ministarskoj odluci o procedurama notifikacije koja je usvojena 15. aprila 1994.

2. Svaka Članica će notifikovati kod Sekretarijata publikacije u kojima se mogu naći TRIM mjere, uključujući i one koje se primjenjuju od strane regionalnih i lokalni organa vlasti na njenoj teritoriji.

3. Svaka Članica će sa razumijevanjem razmotriti zahtjeve za informacije, i pružiti adekvatnu mogućnost za konsultacije, o bilo kojem pitanju koje proizilazi iz ovog Sporazuma, a koje pokrene neka druga Članica. U skladu sa članom X GATT-a iz 1994, nijedna Članice nije obavezna da pruži informacije čije otkrivanje bi moglo da onemogući sprovođenje zakona ili na neki drugi način bude u suprotnosti sa javnim interesom ili da bude na štetu legitimnih komercijalnih interesa određenih, javnih ili privatnih preduzeća.

Član 7

Komitet za investicione mjere koje se odnose na trgovinu

1. Ovim se osniva Komitet za investicione mjere koje se odnose na trgovinu (u daljem tekstu ovog Sporazuma “Komitet”) koji će biti otvoren za sve Članice. Komitet će izabrati svog predsjednika i potpredsjednika i sastajaće se najmanje jednom godišnje i dodatno na zahtjev bilo koje Članice.

2. Komitet će izvršavati zadatke koje mu dodijeli Savjet za trgovinu robama i pružice Članicama mogućnost da se konsultuju o bilo kojem pitanju vezanom za funkcionisanje i primjenu ovog Sporazuma.

3. Komitet će nadzirati djelovanje i sprovođene ovog Sporazuma i jednom godišnje o tome izvještavati Savjet za trgovinu robama.

Član 8

Konsultovanje i rješavanje sporova

Na konsultacije i rješavanje sporova po osnovu ovog Sporazuma će se primjenjivati odredbe članova XXII i XXIII GATT-a iz 1994, na način kako su ove odredbe razrađene i primijenjene po osnovu Dogovora o rješavanju sporova.

Član 9*Ispitivanje od strane Savjeta za trgovinu robama*

Najkasnije u roku od pet godina od datuma stupanja na snagu Sporazuma o STO, Savjet za trgovinu robama će ispitati funkcionisanja ovog Sporazuma, i gdje je to potrebno, predložiti Ministarskoj konferenciji amandamane na njegov tekst. U toku ovog ispitivanja Savjet za trgovinu robama će razmotriti da li bi ovaj Sporazum trebalo dopuniti odredbama o politici investiranja i politici konkurencije.

ANEKS
ILUSTRATIVNA LISTA

1. TRIM mjere koje nijesu u skladu sa obavezama nacionalnog tretmana regulisanog stavom 4 člana III GATT-a iz 1994. obuhvataju i one mjere koje su pravno obavezujuće ili primjenljive na osnovu domaćih zakona ili administrativnih uredbi, ili one sa kojima je neophodno obezbijediti usaglašenost da bi se stekla neka prednost, a kojima se zahtijeva:

- (a) kupovina ili korišćenje, od strane preduzeća, proizvoda domaćeg porijekla ili proizvoda iz bilo kojeg domaćeg izvora, bilo da su isti definisani u smislu pojedinačnih proizvoda, u smislu obima ili vrijednosti proizvoda, ili pak u smislu učešća obima ili vrijednosti proizvoda u njihovoj lokalnoj proizvodnji; ili
- (b) da se korišćenje ili kupovina, od strane preduzeća, uvezenih proizvoda ograničava na iznos koji je vezan za obim ili vrijednost lokalnih proizvoda koje to preduzeće izvozi.

2. TRIM mjere koje nijesu u skladu sa obavezom o opštem ukidanju kvantitativnih ograničenja koja je regulisana stavom 1 člana XI GATT-a iz 1994, uključuju i one mjere koji su pravno obavezujuće ili primjenljive na osnovu domaćih zakona ili administrativnih uredbi ili one kojima je neophodno obezbijediti usaglašenost da bi se stekla neka prednost, a kojima se ograničava:

- (a) da preduzeće uveze proizvode koji se koriste ili su u vezi sa njegovom lokalnom proizvodnjom, bilo generalno, bilo u iznosu koji je vezan za obim ili vrijednost njegove lokalne proizvodnje koju izvozi;
- (b) da preduzeće uveze proizvode koji se koriste ili su isti u vezi sa lokalnom proizvodnjom, ograničavajući mu pristup deviznim sredstvima na onaj iznos koji je vezan za devizni priliv koji preduzeće ostvaruje;
- (c) da preduzeće izveze ili proda za izvoz proizvode, bilo da su isti definisani u smislu njihovog obima ili vrijednosti, ili pak u smislu učešća obima ili vrijednosti tih proizvoda u njihovoj lokalnoj proizvodnji.

SPORAZUM O PRIMJENI ČLANA VI OPŠTEG SPORAZUMA O CARINAMA I TRGOVINI IZ 1994.

Članice su se dogovorile o sljedećem:

DIO I

Član 1 *Principi*

Antidampinška mjera se primjenjuje samo pod uslovima predviđenim članom VI GATT-a iz 1994. i nakon istraga³⁰ koje su pokrenute i sprovedene u skladu sa odredbama ovog Sporazuma. Sljedeće odredbe regulišu primjenu člana VI GATT-a iz 1994, pod uslovom da se mjere preduzimaju u skladu sa antidampinškim zakonodavstvom ili propisima.

Član 2 *Utvrđivanje dampa*

2.1 Za potrebe ovog Sporazuma, smatra se da je proizvod predmet dampa, odnosno da je ušao na tržište druge zemlje po cijeni nižoj od njegove normalne vrijednosti, ukoliko je izvozna cijena tog proizvoda koji se izvozi iz jedne zemlje u drugu, u redovnim uslovima trgovine, niža od uporedive cijene sličnog proizvoda namijenjenog potrošnji u zemlji izvoznici.

2.2 Kada nema prodaje sličnog proizvoda na domaćem tržištu zemlje izvoznice pod redovnim uslovima trgovine, ili kada zbog posebne situacije na tržištu ili malog obima prodaje na domaćem tržištu zemlje izvoznice³¹, takve prodaje ne omogućava pravilno upoređivanje, marža dampa se utvrđuje upoređivanjem sa uporedivom cijenom sličnog proizvoda, koji se izvozi u odgovarajuću treću zemlju, pod uslovom da je ova cijena reprezentativna, ili upoređivanjem sa troškovima proizvodnje u zemlji porijekla, uvećanom za razuman iznos administrativnih, prodajnih i ostalih troškova i dobiti.

2.2.1 Prodaje sličnog proizvoda na domaćem tržištu zemlje izvoznice ili prodaje trećoj zemlji po cijenama nižim od troškova proizvodnje po jedinici (fiksni i varijabilni) uvećanih za iznos administrativnih, prodajnih i opštih troškova, mogu se, u pogledu cijene, smatrati prodajama u neregularnim uslovima trgovine i mogu se zanemariti u određivanju normalne vrijed-

30 Pojam "pokrenut", na način kako se koristi u ovom Sporazumu, podrazumijeva proceduru kojom Članica formalno započne istragu predviđenu članom 5.

31 Prodaja sličnog proizvoda namijenjenog potrošnji na domaćem tržištu zemlje izvoznice se smatra dovoljnom količinom za utvrđivanje normalne vrijednosti, ako takve prodaje iznose 5% ili više prodaje dotičnog proizvoda u Članici uvoznici, pod uslovom da niža proporcija može biti prihvatljiva kada postoje dokazi da su domaće prodaje po tako nižoj proporciji ipak dovoljne veličine da obezbijede odgovarajuće poređenje.

nosti, jedino ukoliko nadležni organi³² utvrde da su takve prodaje nastale u okviru produženog vremenskog perioda³³, u značajnim količinama³⁴ i po cijenama koje ne omogućavaju pokrivanje svih troškova u razumnom vremenskom periodu. Ako su cijene, koje su u vrijeme prodaje ispod troškova po jedinici, tokom perioda istrage iznad ponderisanog prosjeka troškova po jedinici, smatraće se da takve cijene obezbjeđuju pokrivanje troškova unutar razumnog vremenskog perioda.

2.2.1.1 Za potrebe stava 2 ovog člana, troškovi se normalno izračunavaju na osnovu knjigovostvene vrijednosti koja se nalazi u dokumentaciji izvoznika ili proizvođača koji je pod istragom, ukoliko se dokumentacija vodi po opšte prihvaćenim knjigovodstvenim principima zemlje izvoznice i ako razumno odražava troškove vezane za proizvodnju i prodaju proizvoda o kojem je riječ. Nadležni organi će razmotriti sve raspoložive dokaze vezane za pravilnu alokaciju troškova, uključujući i one koje izvoznik ili proizvođač stavi na raspolaganje tokom istrage, i ako se radi o alokaciji koja je ranije korišćena od strane izvoznika ili proizvođača, a posebno u pogledu utvrđivanja odgovarajućih perioda amortizacije i deprecijacije i izdatka za kapitalne i ostale razvojne troškove. Osim ako već nijesu odraženi u alokaciji troškova prema ovom podstavu, troškovi će na odgovarajući način biti prilagođeni za potrebe onih nepovratnih elemenata troškova koji vuku koristi iz buduće i/ili tekuće proizvodnje, ili u pogledu okolnosti u kojima na troškove, tokom perioda istrage, utiču aktivnosti na planu pokretanja proizvodnje.³⁵

2.2.2 Za potrebe stava 2 ovog člana, iznosi administrativnih, prodajnih i opštih troškova i dobiti zasnivaju se na stvarnim podacima koji se odnose na proizvodnju i prodaju sličnog proizvoda u normalnim uslovima trgovine od strane izvoznika ili proizvođača pod istragom. Kada se ovi iznosi ne mogu utvrditi na ovaj način, utvrdiće se na osnovu:

- (i) stvarnih iznosa koje je napravio i ostvario izvoznik ili proizvođač u pitanju u vezi proizvodnje i prodaje iste opšte kategorije proizvoda na domaćem tržištu i pod normalnim trgovinskim uslovima;
- (ii) ponderisanog prosjeka stvarnih iznosa koje je napravio i ostvario izvoznik ili proizvođač pod istragom u vezi proizvodnje i prodaje sličnog proizvoda na domaćem tržištu zemlje porijekla;

32 Kada se u ovom Sporazumu koristi termin "nadležni organi", pod datim terminom se podrazumijeva ovlašćeni organi na odgovarajućem višem nivou.

33 Produženi vremenski period će normalno podrazumijevati jednu godinu, ali ni u kojem slučaju period kraći od šest mjeseci.

34 Smatra se da je prodaja ispod troškova po jedinici proizvoda ostvarena u značajnim količinama, kada nadležni organi utvrde da je ponderisani prosjek prodajne cijene transakcije u pitanju za potrebe utvrđivanja normalne vrijednosti ispod ponderisanog prosjeka troškova po jedinici, ili da obim prodaja ispod troškova po jedinici predstavljaju, za potrebe utvrđivanja normalne vrijednosti, ne manje od 20% obima koji je prodat tokom transakcije u pitanju.

35 Prilagodavanja koja se vrše za početak proizvodnog procesa će odražavati troškove na kraju početnog perioda, ili, ukoliko se takav period produžava van okvira perioda istrage, najnovije troškove koje nadležni organi mogu razumno uzeti u obzir u postupku istrage.

- (iii) bilo kojeg drugog razumnog metoda, s tim da iznos, na taj način utvrđene dobiti, ne može premašivati iznos normalno ostvarene dobiti od strane izvoznika ili proizvođača, za prodaje iste opšte kategorije proizvoda na domaćem tržištu zemlje porijekla.

2.3 U slučajevima kada ne postoji izvozna cijena, ili kada se nadležnim organima čini da je izvozna cijena nepouzdana zbog dogovora o udruživanju ili kompenzacionih aranžmana između izvoznika i uvoznika ili neke treće strane, izvozna cijena može biti uspostavljena na osnovu cijene po kojoj se uvezeni proizvodi prvi put preprodaju nezavisnom kupcu, ili ako se ne preprodaju nezavisnom kupcu ili u istom stanju u kakvom su uvezeni, izvozna cijena se može uspostaviti na bilo kojoj razumnoj osnovi koju utvrde nadležni organi.

2.4 Pravilno upoređivanje se vrši između izvozne cijene i normalne vrijednosti. Ovo upoređivanje se vrši na istom nivou trgovine, normalno na nivou franko fabrika, i uzimajući u obzir prodaje koje su izvršene u što je moguće kraćem vremenskom periodu. U svakom slučaju uzeće se u obzir potrebna prilagođavanja, različita od slučaja do slučaja, za razlike koje utiču na uporedivost cijena, uključujući razlike u uslovima prodaje, oporezivanje, uslovima trgovine, količine, fizičke karakteristike i bilo koje druge razlike koje su ispoljene i koje utiču na uporedivost cijena.³⁶ U slučajevima pomenutim u stavu 3, treba takođe uzeti u obzir troškove, uključujući carinske dažbine i poreze koji su nastali između uvoza i preprodaje, kao i za ostvarivanje dobiti. Ako je u ovim slučajevima pogođena uporedivost cijena, nadležni organi utvrđuju normalnu vrijednost na nivou trgovine koja je jednaka nivou trgovine kod formirane izvozne cijene, ili će se uzeti odgovarajući dodaci, prema ovom stavu. Nadležni organi će ukazati, stranama o kojima je riječ, koje su informacije neophodne da se obezbijedi pravilno upoređivanje i neće im nepotrebno otežavati podnošenje dokaza.

- 2.4.1 Kada upoređivanje iz stava 4 zahtijeva razmjenu valuta, ista će se vršiti korišćenjem kursne liste na dan prodaje³⁷, s tim da kada se radi o prodaji strane valute na terminskom tržištu koja je direktno povezana sa izvoznom prodajom u pitanju, koristiće se kurs na terminskom tržištu. Fluktuacije kursa se zanemaruju i nadležni organi će u istrazi izvoznicima omogućiti rok od najmanje 60 dana da svoje izvozne cijene prilagode promjenama kursa u toku perioda istrage.
- 2.4.2 Koristeći odredbe o pravilnom upoređivanju iz stava 4, postojanje dampingške marže u toku istrage se obično utvrđuje na osnovu upoređivanja ponderisane prosječne normalne vrijednosti sa ponderisanim prosjekom cijena svih uporedivih izvoznih transakcija ili upoređivanjem normalne vrijednosti i izvoznih cijena za svaku pojedinu transakciju. Normalna vrijednost utvrđena na osnovu ponderisanog prosjeka, može se upoređivati sa cijenama kod pojedinačnih izvoznih transakcija ako nadležni organi ustanove da se uzorci izvoznih cijena razlikuju znatno po snabdjevačima, regionima ili vremenskim periodima, i pod uslovom da se

³⁶ Podrazumijeva se da može doći do poklapanja nekih od gore navedenih faktora, a nadležni organi će obezbijediti da ne ponavljaju prilagođavanja koja su već učinjena na osnovu ove odredbe.

³⁷ Uobičajeno, datum prodaje je datum ugovora, datum porudžbine, potvrde porudžbine ili fakture, zavisno od toga kada su ustanovljeni suštinski uslovi prodaje.

objasni zašto se te razlike ne mogu uzeti u obzir na odgovarajući način korišćenjem upoređivanja ponderisanih prosjeka ili pojedinačnih transakcija.

2.5 U slučaju kada se proizvodi ne uvoze direktno iz zemlje porijekla, nego se izvoze u Članicu uvoznicu iz zemlje posrednika, cijena po kojoj se proizvodi prodaju iz zemlje izvoznice u Članicu uvoznicu obično se upoređuju sa uporedivom cijenom u zemlji izvoznici. Međutim, upoređivanje se može vršiti i sa cijenom u zemlji porijekla, ako se proizvodi, na primjer, samo transportuju kroz zemlju izvoznicu, ili ako se ti proizvodi ne proizvode u zemlji izvoznici, ili za njih nema uporedive cijene u zemlji izvoza.

2.6 U cijelom Sporazumu, pojam “sličan proizvod” će se tumačiti tako da predstavlja proizvod koji je identičan tj. jednak u svakom pogledu sa proizvodom o kojem je riječ ili, u odsustvu takvog proizvoda, drugi proizvod koji, iako nije isti u svakom pogledu, ima karakteristike vrlo slične proizvodu o kojem je riječ.

2.7 Ovaj član nije u suprotnosti sa Dodatnom odredbom, uz stav 1 člana VI, Aneksa I, GATT-a iz 1994.

Član 3 *Utvrđivanje štete*³⁸

3.1 Utvrđivanje štete za potrebe člana VI GATT-a 1994. zasniva se na pozitivnim dokazima i uključuje objektivno ispitivanje kako, (a) obima dampinškog uvoza i njegovog uticaja na cijene sličnih proizvoda na domaćem tržištu, tako i (b) posljedica prouzrokovanih ovim uvozom na domaće proizvođače takvih proizvoda.

3.2 U vezi sa obimom dampinškog uvoza, nadležni organi koji sprovode istragu će razmotriti da li je došlo do znatnog povećanja dampinškog uvoza u apsolutnom ili relativnom iznosu u odnosu na proizvodnju ili potrošnju u Članici uvoznici. Što se tiče uticaja dampinškog uvoza na cijene, nadležni organi koji sprovede istrage će razmotriti da li je cijena dampinškog uvoza znatno niža od cijene sličnog proizvoda u Članici uvoznici, ili je pak ovaj uvoz izazvao znatan pad cijene ili značajno spriječio povećanje cijene do kojeg bi inače došlo. Ni jedan, niti nekoliko ovih faktora ne mogu bezuslovno imati odlučujući uticaj prilikom donošenja odluke.

3.3 Kada je uvoz jednog proizvoda iz više od jedne zemlje istovremeno predmet antidampinških istraga, nadležni organi koji sprovode istragu mogu kumulativno procijeniti efekte ovakvog uvoza, samo ako utvrde da je: (a) marža dampinga utvrđena na uvoz iz bilo koje zemlje veća od *de minimis* marže definisane u stavu 8 člana 5 i da obim dampinškog uvoza iz svake zemlje nije neznatan i, (b) da je kumulativna procjena efekata dampinškog uvoza odgovarajuća u svijetlu uslova konkurencije između uvoznih proizvoda i uslova konkurencije između uvoznih proizvoda i sličnog domaćeg proizvoda.

3.4 Ispitivanje uticaja dampinškog uvoza na pogođenu domaću industriju obuhvaćuje procjenu svih relevantnih ekonomskih faktora i pokazatelja koji utiču na stanje u toj

³⁸ U ovom Sporazumu pojam “šteta”, ukoliko nije drugačije navedeno, predstavlja materijalnu štetu domaćoj industriji, opasnost od nastanka materijalne štete za domaću industriju, ili materijalno zaostajanje osnivanja takve industrije i interpretira se u skladu sa odredbama ovog člana.

industriji, uključujući trenutni i mogući pad prodaje, proizvodnje, dobiti, udjela na tržištu, produktivnosti, prihoda od investicija, ili iskorišćenosti kapaciteta: faktore koji utiču na domaće cijene, veličinu marže dampainga, trenutne i moguće negativne efekte na tokove gotovog novca, zalihe, zaposlenost, plate, rast, sposobnost obezbjeđivanja kapitala ili investicija. Ova lista nije konačna, a ni jedan niti nekoliko ovih faktora ne mogu bezuslovno imati odlučujući uticaj prilikom donošenja odluke.

3.5 Mora se pokazati da dampinški uvoz, kroz efekte dampainga sadržane u stavovima 2 i 4 uzrokuje štetu u smislu ovog Sporazuma. Dokazivanje uzročne veze između dampinškog uvoza i štete po domaću industriju zasniva se na ispitivanju svih relevantnih dokaza kojima raspolažu nadležni organi. Nadležni organi takođe ispituju i sve poznate faktore, pored dampinškog uvoza, koji u isto vrijeme štetno utiču na domaću industriju, i šteta prouzrokovana tim ostalim faktorima ne smije se pripisivati dampinškom uvozu. Faktori koji mogu biti relevantni u tom pogledu uključuju, *inter alia*, obim i cijene uvoznih proizvoda koji se ne prodaju po dampinškim cijenama, smanjenje tražnje ili promjene u strukturi potrošnje, restriktivnu trgovinsku praksu i konkurenciju između stranih i domaćih proizvođača, razvoj tehnologije i izvozne rezultate i produktivnost domaće industrije.

3.6 Uticaj dampinškog uvoza se procjenjuje u odnosu na domaću proizvodnju sličnog proizvoda kada raspoloživi podaci omogućavaju odvojenu definisanje te proizvodnje na osnovu kriterijuma kao što su proces proizvodnje, prodaja od strane proizvođača i dobit. Ako takva odvojena identifikacija proizvodnje nije moguća, efekti dampinškog uvoza se procjenjuju ispitivanjem proizvodnje najuže grupe ili asortimana proizvoda, koja obuhvata sličan proizvod, za koji se mogu pribaviti neophodne informacije.

3.7 Utvrđivanje opasnosti od stvarne štete zasniva se na činjenicama, a ne samo na neosnovanim tvrdnjama, nagađanjima ili nerealnim mogućnostima. Promjena okolnosti zbog kojih bi moglo doći do situacije u kojoj bi dampaing prouzrokovao štetu mora se jasno predvidjeti i mora biti neminovna.³⁹ Prilikom utvrđivanja postojanja opasnosti od stvarne štete, nadležni organi bi trebali razmotriti, *inter alia*, takve faktore, kao što su:

- (i) znatna stopa porasta dampinškog uvoza na domaće tržište, što ukazuje na vjerovatnoću znatnog povećanja uvoza,
- (ii) dovoljni slobodno raspoloživi kapaciteti ili očekivani značajan porast kapaciteta izvoznika, što ukazuje na vjerovatnoću znatnog povećanja dampinških izvoza na tržište Članice uvoznice, uzimajući u obzir mogućnosti drugih izvoznih tržišta da absorbuju dodatni izvoz,
- (iii) da li uvoz ulazi po cijenama koje će imati znatan efekat povećanja ili smanjenja domaće cijene, što bi povećalo tražnju za novim uvozom; i
- (iv) zalihe proizvoda koji je predmet istrage.

Nijedan od ovih faktora sam za sebe ne može bezuslovno imati odlučujući uticaj prilikom donošenja odluke, ali svi oni zajedno moraju dovesti do zaključka da će doći do dampinškog izvoza i da će nastupiti stvarna šteta ukoliko se ne preduzme zaštitna mjera.

3.8 U slučajevima kada dampinški uvoz prijete da dovede do nastanka štete, sa posebnom pažnjom će se procjenjivati i odlučivati o primjeni antidampiških mjera.

³⁹ Jedan primjer, ali ne i jedini, je postojanje uvjerljivih razloga za vjerovanje da će u bliskoj budućnosti doći do znatnog povećanja uvoza proizvoda po dampinškim cijenama.

Član 4

Definicija domaće industrije

4.1 Za potrebe ovog Sporazuma, pojam “domaća industrija” se odnosi na sve domaće proizvođače sličnih proizvoda, ili na one proizvođače čija zajednička proizvodnja čini najveći dio ukupne domaće proizvodnje tih proizvoda, izuzev:

- (i) kada su proizvođači povezani⁴⁰ sa izvoznicima ili uvoznicima, ili su sami uvoznici proizvoda za koji se pretpostavlja da je predmet dampainga, pojam “domaća industrija” se može tumačiti tako da predstavlja ostale proizvođače;
- (ii) u izuzetnim slučajevima, teritorija Članice se može, kada se radi o određenoj proizvodnji, podijeliti na dva ili više konkurentnih tržišta, a proizvođači na svakom od tih tržišta se mogu smatrati posebnom industrijom, ako: (a) proizvođači na takvom tržištu prodaju cjelokupnu ili skoro cjelokupnu svoju proizvodnju proizvoda o kojem je riječ na tom tržištu, i (b) ako se tražnja na tom tržištu ne zadovoljava u znatnom stepenu od strane proizvođača proizvoda o kojem je riječ, lociranog drugdje na teritoriji. U takvim okolnostima može se zaključiti da postoji šteta, čak i kada najveći dio domaće industrije nije pretrpio štetu, pod uslovom da postoji koncentracija dampinškog uvoza na tako izolovanom tržištu, i uz dalji uslov da dampinški uvoz uzrokuje štetu proizvođačima cjelokupne ili skoro cjelokupne proizvodnje unutar takvog tržišta.

4.2 Kada se domaća industrija tumači tako da označava proizvođače u određenoj oblasti, tj. na tržištu, kako je to definisano u stavu 1(ii), antidampinške dažbine će biti nametnute⁴¹ samo na one proizvode koji su namijenjeni finalnoj potrošnji na tom području. Kada pravo Članice uvoznice ne dozvoljava nametanje antidampinških dažbina na takvoj osnovi, ova Članica može uvesti antidampinške dažbine bez ograničenja samo ako (a) je izvoznicima bila data mogućnost da obustave izvoz po dampinškim cijenama na područje o kojem je riječ, ili da pruže garancije shodno članu 8, ako adekvatna garancija u tom smislu nije odmah pružena i (b) da se takve dažbine ne mogu nametnuti na proizvode određenih proizvođača koji snabdijevaju tržište o kojem je riječ.

4.3 Kada su dvije ili više zemalja, prema odredbama stava 8(a), člana XXIV GATT-a iz 1994. postigle takav nivo integracije da imaju karakteristike jednog jedinstvenog tržišta, industrija na čitavom području integracije se smatra domaćom industrijom u smislu stava 1.

4.4 Odredbe stava 6, člana 3 primjenjivaće se na ovaj član.

40 Za potrebe ovog stava, smatraće se da su proizvođači povezani sa izvoznicima ili uvoznicima, samo ako (a) jedan od njih direktno ili indirektno kontroliše drugog; ili (b) njih obojicu direktno ili indirektno kontroliše treće lice; ili (c) oni zajedno direktno ili indirektno kontrolišu treće lice, pod uslovom da postoje razlozi za vjerovanje ili sumnju da je efekat te povezanosti takav, da uzrokuje drugačije ponašanje proizvođača o kojem je riječ u odnosu na proizvođače koji nisu povezani. Za potrebe ovog stava, smatraće se da jedan kontroliše drugog ako je prvi pravno ili poslovno u poziciji da može ograničiti ili usmjeravati onog drugog.

41 Za potrebe ovog Sporazuma, pojam “nametnuti” znači definitivna ili konačna zakonska procjena ili prikupljanje dažbina ili poreza.

Član 5*Pokretanje i tok istrage*

5.1 Osim odredbi stava 6, istraga u cilju utvrđivanja postojanja, stepena i efekata bilo kojeg navodnog dampainga pokreće se na osnovu pismenog zahtjeva od strane ili u ime pogođene domaće industrije.

5.2 Zahtjev iz stava 1 mora da sadrži dokaze o: (a) dampaingu, (b) šteti u smislu člana VI GATT-a iz 1994. interpretiranog ovim Sporazumom i (c) uzročnoj vezi između dampainskog uvoza i navodne štete. Obična tvrdnja, nepotkrijepljena odgovarajućim dokazima se ne može smatrati dovoljnom u smislu zahtjeva iz ovog stava. Zahtjev treba da sadrži takve informacije koje su realno dostupne podnosiocu zahtjeva, i to o sljedećem:

- (i) identitet podnosioca zahtjeva i opis obima i vrijednosti domaće proizvodnje sličnog proizvoda od strane podnosioca zahtjeva. Kada se pismeni zahtjev podnosi u ime domaće industrije, mora se identifikovati industrija u čije ime se zahtjev podnosi, dostaviti lista svih poznatih domaćih proizvođača sličnog proizvoda (ili udruženja domaćih proizvođača sličnog proizvoda) i u mjeri u kojoj je to moguće, opisati obim i vrijednost domaće proizvodnje sličnog proizvoda koju pokrivaju ti proizvođači;
- (ii) potpuni opis proizvoda koji je navodno predmet dampainga, naziv zemlje ili zemalja porijekla ili izvoza, identifikacija svakog poznatog izvoznika ili stranog proizvođača i lista poznatih lica koja uvoze proizvod o kojem je riječ,
- (iii) informacije o cijenama po kojima se prodaje dati proizvod kada je namijenjen potrošnji na domaćem tržištu zemlje, ili zemalja porijekla, ili izvoza (ili, tamo gdje je to moguće, informacije o cijenama po kojima se proizvod prodaje iz zemlje ili zemalja porijekla, ili izvoza trećoj ili trećim zemljama, ili o formiranoj cijeni proizvoda) ili informacije o izvoznim cijenama ili kada je to moguće, o cijenama po kojima je proizvod po prvi put preprodan nezavisnom kupcu na teritoriji Članice uvoznice;
- (iv) informacije o kretanju obima navodnog dampainskog uvoza, efekat ovog uvoza na cijene sličnog proizvoda na domaćem tržištu kao i uticaj tog uvoza na domaću industriju, što se pokazuje relevantnim faktorima i pokazateljima stanja domaće industrije, navedeni u stavovima 2 i 4, člana 3.

5.3 Nadležni organi ispituju tačnost i adekvatnost podnijetih dokaza iz zahtjeva, kako bi utvrdili da li postoji dovoljno dokaza koji opravdavaju pokretanje istrage.

5.4 Istraga neće biti pokrenuta shodno stavu 1, ukoliko nadležni organi ne utvrde, na osnovu stepena podrške ili protivljenja zahtjevu⁴² domaćih proizvođača sličnog proizvoda, da je zahtjev podniet od strane ili u ime domaće industrije⁴³. Smatraće se da je zahtjev podniet "od strane ili u ime domaće industrije" ako je podržan od domaćih proizvođača, čija zajednička proizvodnja čini više od 50% ukupne proizvodnje sličnog proizvoda proizvedenog od dijela domaće industrije koji je podržao ili se protivio zahtjevu. Ipak, neće biti pokrenuta bilo

42 U slučaju izdijeljenih industrija uključujući veliki broj proizvođača, nadležni organi mogu ustanoviti podršku ili protivljenje korišćenjem statistički validnih tehnika uzoraka.

43 Članice su svjesne, da na teritorijama nekih Članica radnici domaćih proizvođača sličnog proizvoda ili predstavnici tih radnika mogu podnijeti ili podržati zahtjev za istragu prema stavu 1.

kakva istraga ako domaći proizvođači koji jasno podržavaju zahtjev predstavljaju manje od 25% ukupne domaće proizvodnje sličnog proizvoda.

5.5 Nadležni organi će izbjeći bilo kakvo objavljivanje zahtjeva za pokretanje postupka istrage, osim ako nije donijeta odluka o njenom pokretanju. Ipak, nakon prijema pravilno dokumentovanog zahtjeva, i prije samog pokretanja postupka istrage, nadležni organi će o tome obavijestiti vladu Članice izvoznice o kojoj je riječ.

5.6 Ukoliko u posebnim okolnostima, nadležni organi odluče da pokrenu istragu, a da nijesu primili pismeni zahtjev za pokretanje istrage od strane ili u ime domaće industrije, postupaće samo ako imaju dovoljno dokaza o dampingu, šteti ili uzročnoj vezi, kako je opisano u stavu 2, da bi opravdali pokretanje istrage.

5.7 Dokazi o postojanju dampinga i štete razmatraće se istovremeno: (a) prilikom odlučivanja da li da se pokrene istraga ili ne, (b) i dalje tokom istrage, s početkom ne kasnije od prvog dana od koga se u skladu sa odredbama ovog Sporazuma mogu primijeniti privremene mjere.

5.8 Zahtjev podnesen prema stavu 1 će biti odbijen i istraga okončana čim se nadležni ograni uvjere da nema dovoljno dokaza o dampingu ili šteti koji opravdavaju dalji postupak na slučaju. Postupak će se hitno okončati kada nadležni organi utvrde da je damping marža *de minimis*, ili su stvarni ili potencijalni obim dampinškog uvoza ili šteta, neznatni. Smatra se da je damping marža *de minimis* ako je manja od 2% od izvozne cijene. Obim dampinškog uvoza će se uobičajeno smatrati neznatnim, ako je obim dampinškog uvoza iz određene zemlje manji od 3% od uvoza sličnog proizvoda u Članicu uvoznici, osim ako uvoz iz zemalja koje pojedinačno imaju ispod 3% od uvoza sličnog proizvoda u Članicu uvoznicu, zajedno iznosi više od 7% uvoza sličnog proizvoda u Članicu uvoznicu.

5.9 Antidampinški postupak neće sprečavati sprovođenje carinskog postupka.

5.10 Istrage će se, osim u posebnim slučajevima, okoćati u roku od godinu dana, a najkasnije 18 mjeseci od dana pokretanja.

Član 6

Dokazi

6.1 Sve zainteresovane strane u antidampinškom postupku će biti obaviještene o informacijama koje su potrebne nadležnim organima i biće im data široka mogućnost da prezentiraju u pismenoj formi sve dokaze koje smatraju relevantnim za istragu, o kojoj je riječ.

6.1.1 Izvoznicima ili stranim proizvođačima koji primaju upitnike u antidampinškim postupcima biće dato najmanje 30 dana za odgovor⁴⁴. Dužna pažnja biće posvećena svim zahtjevima za produženje roka od 30 dana, i ako se obrazlože, ova produženja će biti prihvatna kada god je to moguće.

6.1.2 Dokaz prezentiran u pismenoj formi koji je podnijela jedna strana će odmah biti stavljen na raspolaganje drugim zainteresovanim stranama u

44 Po pravilu, vremenski rok za izvoznike će se računati od dana prijema upitnika, a za ove potrebe se smatra da je primljen sedam dana nakon što je poslat primaocu ili proslijeđen odgovarajućem diplomatskom predstavniku članice izvoznice ili, u slučaju posebne carinske teritorije članice STO, zvaničnom predstavniku teritorije izvoznice.

istrazi, vodeći računa o eventualnim zahtjevima za zaštitu povjerljivih informacija.

- 6.1.3 Odmah nakon pokretanja istrage, nadležni organi će dostaviti kompletan tekst pismenog zahtjeva primljenog po stavu 1, član 5, poznatim izvoznicima⁴⁵ i nadležnim organima Članica izvoznice, kao i drugim zainteresovanim stranama, na njihov zahtjev. Dužna pažnja biće posvećena zahtjevima za zaštitu povjerljivih informacija, kako je predviđeno u stavu 5.

6.2 Za svo vrijeme trajanja antidampinške istrage, sve zainteresovane strane imaju punu mogućnost odbrane svojih interesa. U tom cilju, nadležni organi će, na zahtjev, pružiti priliku svim zainteresovanim stranama za susret sa stranama koje imaju različite interese, tako da se mogu iznijeti suprotni stavovi i ponuditi protivargumenti. Pri obezbjeđivanju ovakvih mogućnosti mora se voditi računa o čuvanju povjerljivosti, kao i pogodnosti za strane. Nijedna strana neće biti obavezna da prisustvuje nekom sastanku, a nedolazak na sastanak neće se smatrati odlučujućim za slučaj te strane. Zainteresovane strane će takođe imati pravo da, ako je to opravdano, iznesu druge informacije usmenim putem.

6.3 Usmene informacije, dobijene u skladu sa stavom 2, nadležni organi uzimaju u obzir samo ako se potom reprodukuju u pismenoj formi i stave na raspolaganje drugim zainteresovanim stranama, kako je propisano u podstavu 1.2.

6.4 Nadležni organi će, kada god je to praktično izvodljivo, pružiti pravovremenu priliku svim zainteresovanim stranama da se upoznaju sa svim informacijama koje su relevantne za prezentiranje njihovih slučajeva, koje nijesu povjerljivog karaktera, kako je definisano u stavu 5, a koje se koriste u istrazi, kako bi na osnovu tih informacija pripremile svoje prezentacije.

6.5 Svaka informacija koja je po svojoj prirodi povjerljiva (npr. zato što bi se njenim objavljivanjem omogućila značajna prednost nekom konkurentu ili bi njeno objavljivanje imalo ozbiljne negativne posljedice po lice koje daje informaciju ili po lice od kojeg je ono dobilo informaciju) ili je pribavljena na povjerljivoj osnovi od strana u istrazi, će se, uz odgovarajući argumentaciju, tretirati kao takva od strane nadležnih organa. Takva informacija neće biti objavljena bez posebne dozvole strane koja je dostavila⁴⁶.

- 6.5.1 Nadležni organi će, od zainteresovanih strana koje pružaju povjerljive informacije, zatražiti da dostave njihove prikaze, koji nijesu povjerljivog karaktera. Ovi prikazi će biti dovoljno detaljni da omoguće razumijevanje suštine povjerljive informacije. U izuzetnim okolnostima, te strane mogu naznačiti da takva informacija nije podobna za skraćeno prikazivanje. U tim izuzetnim okolnostima, mora se dati izjava o razlozima zbog kojih takva informacija nije podobna za skraćeno prikazivanje.
- 6.5.2 Ukoliko nadležni organi utvrde da zahtjev za povjerljivim tretmanom informacije nije opravdan i ako pružalac informacije nije voljan da se ta informacija objavi ili nije voljan da odobri njeno objavljivanje u opštem ili skraćenom obliku, nadležni organi mogu zanemariti takvu informaciju,

⁴⁵ Podrazumijeva se da, kada je broj izvoznika u pitanju izrazito veliki, potpuni tekst pismenog zahtjeva će se dostaviti samo nadležnim organima članice izvoznice ili odgovarajućem trgovinskom udruženju.

⁴⁶ Članice su svjesne da se na teritorijama nekih članica objavljivanje može tražiti u skladu sa usko tumačenim zaštitnim nalogom.

osim ako se iz odgovarajućih izvora može potvrditi da su te informacije tačne⁴⁷.

6.6 Osim u okolnostima iz stava 8, nadležni organi će se u toku trajanja postupka istrage zadovoljiti u pogledu tačnosti informacija koje su dostavile zainteresovane strane, na kojima zasnovaju svoje odluke.

6.7 U cilju provjere prikupljenih informacija ili pribavljanja novih detalja, nadležni organi mogu sprovoditi istrage na teritorijama drugih Članica, pod uslovom da dobiju saglasnost preduzeća koja su u pitanju i obavijeste predstavnike vlade Članice o kojoj je riječ i ukoliko se Članica ne protivi istrazi. Procedure opisane u Aneksu I će se primjenjivati na istrage koje se vode na teritoriji drugih Članica. U skladu sa zahtjevom za zaštitu povjerljivih informacija, nadležni organi stavljaju na raspolaganje rezultate takvih istraga, ili obezbjeđuju njihovo objelodanjivanje prema stavu 9, preduzećima na koja se odnose, a mogu ih učiniti dostupnima i podnosiocima zahtjeva.

6.8 U slučajevima kada bilo koja zainteresovana strana odbije ili na neki drugi način ne obezbijedi pristup potrebnim informacijama u razumnom vremenskom roku ili značajno ometa istragu, preliminarne ili konačne odluke, pozitivne ili negativne, mogu se donijeti na osnovu raspoloživih činjenica. U primjeni ovog stava potrebno je pridržavati se odredbi Aneksa II.

6.9 Nadležni organi će prije donošenja konačne odluke informisati sve zainteresovane strane o suštinskim činjenicama u razmatranju koje čine osnovu za odluku o primjeni konačnih mjera. Ovo objavljivanje se mora izvršiti tako da se stranama ostavi dovoljno vremena da odbrane svoje interese.

6.10 Nadležni organi će, po pravilu, utvrđivati pojedinačne damping marže za svakog poznatog izvoznika ili proizvođača proizvoda koji je pod istragom. U slučajevima kada je broj izvoznika, proizvođača, uvoznika ili vrsta proizvoda tako veliki da je takvo utvrđivanje nepraktično, nadležni organi mogu ograničiti svoje ispitivanje ili na razuman broj zainteresovanih strana ili proizvoda koristeći statistički validne uzorke na osnovu raspoloživih informacija u vrijeme izbora, ili koristeći najveći procenat obima izvoza iz zemlje u pitanju koji se može razumno istraživati.

6.10.1 Bilo kakav izbor izvoznika, proizvođača, uvoznika ili vrsta proizvoda će se prema ovom stavu i po potrebi vršiti uz konsultacije i uz saglasnost izvoznika, proizvođača ili uvoznika u pitanju.

6.10.2 U slučajevima kada nadležni organi ograničavaju ispitivanja kako je predviđeno ovim stavom, oni će ipak utvrditi pojedinačnu dampinšku maržu za svakog izvoznika ili proizvođača koji nije inicijalno izabran, a koji dostavi potrebne informacije u vrijeme kada se te informacije razmatraju tokom istrage, osim kada je broj izvoznika ili proizvođača toliko veliki, da bi pojedinačne istrage predstavljale neopravdan teret za nadležne organe i sprečavale okončanje istrage u roku. Dobrovoljni odgovori se neće obeshrabrivati.

6.11 Za potrebe ovog Sporazuma “zainteresovane strane” obuhvataju:

(i) izvoznika ili stranog proizvođača ili uvoznika proizvoda koji je predmet istrage, ili trgovinsko ili poslovno udruženje u kojem proizvođači, izvo-

47 Članice su saglasne da se zahtjevi za povjerljivim tretmanom ne smiju odbiti arbitražnim postupkom.

- (ii) znici ili uvoznici tog proizvoda predstavljaju većinu članova, vladu Članice izvoznice i
- (iii) proizvođača sličnog proizvoda u Članici uvoznici ili trgovinsko i poslovno udruženje u kojem proizvođači sličnog proizvoda na teritoriji Članice uvoznice predstavljaju većinu članova.

Ova lista ne sprečava Članice da dozvole i drugim stranim ili domaćim stranama, osim onih koje su gore navedene, da budu uključene kao zainteresovane strane.

6.12 Nadležni organi će omogućiti industrijskim potrošačima proizvoda koji je pod istragom, i reprezentativnim organizacijama potrošača u slučajevima kada se proizvod prodaje na veliko, da pruže informacije relevantne za istragu u pogledu dumpinga, štete i uzročne veze.

6.13 Nadležni organi će obratiti dužnu pažnju na poteškoće koje su imale zainteresovane strane prilikom dostavljanja traženih informacija, naročito kod malih preduzeća i obezbijediće svu moguću pomoć.

6.14 Gore navedene procedure nemaju za cilj da spriječe nadležne organe Članice u brzom pokretanju istrage, u donošenju preliminarnih ili konačnih odluka, bilo pozitivnih ili negativnih, ili u primjeni privremenih ili konačnih mjera u skladu sa relevantnim odredbama ovog Sporazuma.

Član 7

Privremene mjere

7.1 Privremene mjere se mogu primijeniti samo ako:

- (i) je pokrenuta istraga u skladu sa odredbama člana 5, i o tome je dato javno obavještenje i ako je zainteresovanim stranama pružena adekvatna mogućnost da dostave informacije i daju komentare,
- (ii) je donijeta preliminarna odluka o postojanju dumpinga i štete po domaću industriju; i
- (iii) nadležni organi procijene da su te mjere potrebne da spriječe štetu do koje bi došlo za vrijeme istražnog postupka.

7.2 Privremene mjere mogu biti u formi privremene dažbine, ili bolje, garancije - u formi gotovinskog depozita ili obveznice - u iznosu jednakom privremeno utvrđenoj antidampiškoj dažbini, ali ne većem od privremeno procijenjene marže dumpinga. Zadržavanje procjene vrijednosti predstavlja adekvatnu privremenu mjeru, pod uslovom da obična carina i procijenjeni iznos antidampinške dažbine budu naznačeni sve dok zadržavanje procjene vrijednosti podliježe istim uslovima kao i druge privremene mjere.

7.3 Privremene mjere se neće primijeniti prije isteka roka od 60 dana od pokretanja istrage.

7.4 Primjena privremenih mjera će biti ograničena na što je moguće kraći rok, ne duži od četiri mjeseca ili, na osnovu odluke odgovarajućih nadležnih organa, a na zahtjev izvoznika koji predstavljaju značajan procenat trgovine o kojoj je riječ, na rok koji nije duži od šest mjeseci. Kada nadležni organi u toku istrage ispituju da li bi dažbina niža od dampinške marže bila dovoljna za otklanjanje štete, ovi periodi mogu biti šest, odnosno

devet mjeseci.

7.5 U primjeni privremenih mjera postupaće se u skladu sa odgovarajućim odredbama člana 9.

Član 8

Preuzimanje obaveza u pogledu cijena

8.1 Postupak se može⁴⁸ obustaviti ili okončati bez uvođenja privremenih mjera ili antidampinških dažbina ukoliko izvoznik dobrovoljno preuzme obavezu da revidira svoje cijene ili da prekine izvoz po dampinškim cijenama na dato područje, tako da se nadležni organi zaključie da je štetno dejstvoi dumpinga eliminisano. Povećanje cijena prema tako preuzetim obavezama neće biti veće nego što je potrebno da bi se eliminisala marža dumpinga. Poželjno je da povećanje cijena bude manje od marže dumpinga, ukoliko bi takva povećanja cijena bila odgovarajuća da se ukloni šteta po domaću industriju.

8.2 Preuzimanje obaveza u pogledu cijena se neće tražiti niti prihvatiti od strane izvoznika, osim ako nadležni organi Članice uvoznice nijesu prethodno utvrdili postojanje dumpinga i štete prouzrokovane tim dumpingom.

8.3 Ponuđeno preuzimanje obaveza u pogledu cijena ne mora biti prihvaćeno ako nadležni organi smatraju njihovo prihvatanje nepraktičnim, npr. ako je broj stvarnih ili potencijalnih izvoznika veliki, ili iz drugih razloga, uključujući razloge opšte politike. Ukoliko bi došlo do takvog slućaja i kada je to praktično izvodljivo, nadležni organi će obrazložiti izvozniku razloge koji su ih naveli na to da smatraju preuzimanje obaveza u pogledu cijena neodgovarajućim i pružieće izvozniku, u mjeri u kojoj je to moguće, priliku da iznese svoje primjedbe na to.

8.4 Ako je preuzimanje obaveze u pogledu cijena prihvaćeno, istraga o dampingu i šteti će se ipak nastaviti, ako to izvoznik želi ili nadležni organi tako odluće. U tom slućaju, ukoliko se utvrdi nepostojanje dumpinga ili štete, obaveza u pogledu cijena automatski prestaje, osim u slućajevima kada takva odluka u velikoj mjeri proizašla iz postojanja preuzete obaveze u pogledu cijena. U tim slućajevima, nadležni organi mogu zatražiti da preuzete obaveze u pogledu cijena ostanu na snazi u razumnom roku, u skladu sa odredbama ovog Sporazuma. U slućaju da se utvrdi postojanje dumpinga i štete, preuzimanje obaveza u pogledu cijena se nastavlja u skladu sa uslovima i odredbama ovog Sporazuma.

8.5 Preuzimanje obaveza u pogledu cijena mogu predložiti nadležni organi Članice uvoznice, ali nijedan izvoznik neće biti primoran da prihvati takve obaveze. Činjenica da izvoznici ne nude preuzimanje obaveza u pogledu cijena ili ne prihvataju poziv da to učine, neće ni na koji način uticati na razmatranje slućaja. Međutim, nadležni organi su slobodni da utvrde da će se prijetnja od nastanka štete najvjerojatnije realizovati ako se nastavi sa dampinškim uvozom.

8.6 Nadležni organi Članice uvoznice mogu zahtijevati od svakog izvoznika koji je preuzeo obaveze u pogledu cijena da ih periodično izvještava o sprovođenju obaveza, kao i da dozvoli provjeru podataka u vezi sa tim. U slućaju kršenja preuzete obaveze o cijena-

48 Pojam "može" se ne smije tumačiti tako da se omogući istovremeno nastavlanje istrage sa primjenom obaveze u pogledu cijena, osim kako je predviđeno u stavu 4.

ma, nadležni organi Članice uvoznice mogu, prema ovom Sporazumu i u skladu sa njegovim odredbama, preduzeti hitne akcije, koje mogu rezultirati neposrednom primjenom privremenih mjera zasnovanih na najboljim dostupnim informacijama. U tim slučajevima, konačne dažbine se u skladu sa ovim Sporazumom mogu uvesti na proizvode koji su uvezeni za potrošnju, ali ne više od 90 dana prije početka primjene takve privremene mjere, s tim što se ove retroaktivne mjere neće primjenjivati na proizvode uvezene prije kršenja preuzete obaveze u pogledu cijena.

Član 9

Uvođenje i naplata antidampinška mjera dažbina

9.1 Odluku o tome da li će biti uvedena antidampinška dažbina u slučajevima kada su ispunjeni svi uslovi za njeno uvođenje, kao i odluku o tome da li će iznos te dažbine pokriti punu dapišku maržu ili ne, donose nadležni organi Članice uvoznice. Poželjno je da uvođenje bude dozvoljeno na teritorijama svih Članica, kao i da dažbina bude manja od marže, ako bi takva manja dažbina bila adekvatna za uklanjanje štete nanijete domaćoj industriji.

9.2 Kada se uvodi antidampinška dažbina na neki proizvod, takva antidampinška dažbina se naplaćuje u odgovarajućim iznosima u svakom slučaju, i to na nediskriminatornoj osnovi na uvoz tog proizvoda iz svih izvora za koje se tvrdi da su dampinškog karaktera i da pričinjavaju štetu, osim na uvoz iz onih izvora za koje je prihvaćeno preuzimanje obaveza u pogledu cijena pod uslovima ovog Sporazuma. Nadležni organi imenuju snabdjevača ili snabdjevače proizvoda o kojem je riječ. Međutim, ako je uključeno nekoliko snabdjevača iz iste zemlje, i ukoliko ih nije moguće sve imenovati, nadležni organi mogu imenovati zemlju snabdjevača. Ako je uključeno nekoliko snabdjevača iz više zemalja, nadležni organi mogu imenovati ili sve snabdjevače koji su uključeni ili, ukoliko je to neizvodljivo, sve uključene zemlje snabdjevače.

9.3 Iznos antidampinške dažbine neće preći iznos marže dampainga kako je to utvrđeno u članu 2.

9.3.1 Kada se iznos antidampinške dažbine procjenjuje retroaktivno, utvrđivanje konačne obaveze plaćanja antidampinške dažbine će se izvršiti, što je prije moguće, obično u roku od 12 mjeseci, ali ni u kojem slučaju duže od 18 mjeseci od dana kada je zatražena konačna procjena iznosa antidampinške dažbine⁴⁹. Svaki povraćaj sredstava će se hitno izvršiti, obično u roku od 90 dana od utvrđivanja konačne obaveze plaćanja prema ovom podstavu. Ako se povraćaj sredstava ne izvrši u roku od 90 dana, nadležni organi će, ako bude zatraženo, dati obrazloženje.

9.3.2 Kada se iznos antidampinške dažbine utvrđuje na osnovu očekivanja, treba predvidjeti odredbe koje, na zahtjev, obezbjeđuju hitan povraćaj bilo koje dažbine koja je plaćena u iznosu većem od dampinške marže. Povraćaj bilo koje takve dažbine koja prelazi stvarnu maržu dampainga,

⁴⁹ Podrazumijeva se da poštovanje vremenskih rokova navedenih u ovom podstavu i podstavu 3.2 možda neće biti moguće kada je proizvod o kome je riječ predmet sudske revizije.

obično se vrši u roku od 12 mjeseci, ali ni u kom slučaju u roku ne dužem od 18 mjeseci od datuma kada je izvoznik proizvoda koji je predmet antidampinške dažbine podnio zahtjev za refundiranje i potkrijepio ga dokazima. Odobrena naknada će se obično izvršiti u roku od 90 dana od donošenja gore navedene odluke.

- 9.3.3 Prilikom utvrđivanja da li i u kojoj mjeri treba izvršiti naknadu kada je izvozna cijena formirana u skladu sa stavom 3 člana 2, nadležni organi će uzeti u obzir bilo koju promjenu normalne vrijednosti, bilo koju promjenu u troškovima koja je nastala između uvoza i preprodaje, kao i kretanja veleprodajne cijene koje se na odgovarajući način odražavaju na prodajne cijene, i treba da izračunaju izvoznju cijenu bez odbijanja iznosa plaćene antidampinške dažbine, kada se obezbijede dokazi za gore navedeno.

9.4 Kada su nadležni organi ograničili svoje ispitivanje u skladu sa drugom rečenicom stava 10, člana 6, bilo koja antidampinška dažbina primijenjena na uvoz od izvoznika ili proizvođača koji nisu uključeni u ispitivanje, neće premašiti:

- (i) ponderisani prosjek dampinške marže koja je utvrđena za odabrane izvoznike ili proizvođače, ili
- (ii) kada se obaveza plaćanja antidampinške dažbine izračuna na osnovu očekivane normalne vrijednosti, na razlici između ponderisanog prosjeka normalne vrijednosti odabranih izvoznika ili proizvođača i izvoznih cijena izvoznika ili proizvođača koji nisu pojedinačno ispitivani,

pod uslovom da nadležni organi, za potrebe ovog stava, zanemare nultu i *de minimis* maržu i marže ustanovljene pod uslovima iz stava 8, člana 6. Nadležni organi će primjenjivati pojedinačne dažbine ili normalne vrijednosti na uvoz od izvoznika ili proizvođača koji nisu uključeni u ispitivanje, a u toku istrage su dostavili potrebne informacije, kako je predviđeno u stavu 10.2, člana 6.

9.5 Ako je neki proizvod predmet antidampinške dažbine u Članici uvoznici, nadležni organi će hitno vršiti reviziju u cilju utvrđivanja pojedinačnih dampinških marži za sve izvoznike ili proizvođače u zemlji izvoznici o kojoj je riječ, a koji nisu izvozili taj proizvod u Članicu uvoznicu u toku istrage, pod uslovom da ovi izvoznici ili proizvođači mogu da dokažu da nisu povezani sa bilo kojim od izvoznika ili proizvođača u zemlji izvoznici koji su predmet antidampinške dažbine. Takva revizija se pokreće i sprovodi na ubrzanom osnovi u poređenju sa procjenom normalne dažbine i postupcima revizije u Članici uvoznici. Antidampinške dažbine se neće uvoditi na uvoz takvih izvoznika ili proizvođača tokom sprovođenja revizije. Nadležni organi mogu zadržati utvrđivanje carinske osnovice i/ili tražiti garancije, kako bi obezbijedili da se, u slučaju da se nakon revizije utvrdi da su ti izvoznici ili proizvođači sprovođili dumping, antidampinške dažbine mogu uvesti retroaktivno računajući od dana početka revizije.

Član 10

Retroaktivnost

10.1 Privremene mjere i antidampinške dažbine primjenjivaće se samo na proizvode koji su uvezeni za potrošnju nakon što odluka, preduzeta prema stavu 1, člana 7 i stavu 1, člana 9, stupi na snagu, uz izuzetke predviđene u ovom članu.

10.2 Kada se izvrši konačno utvrđivanje štete (ali ne prijetnje od njenog nastanka ili stvarnog zaostajanja u razvoju industrije) ili, u slučaju konačnog utvrđivanja opasnosti od nastanka štete, kada bi efekat dampinškog uvoza, u odsustvu privremenih mjera, doveo do utvrđivanja štete, antidampinške dažbine se mogu uvesti retroaktivno za period u kojem su privremene mjere primjenjivane, ako ih je bilo.

10.3 Ako je konačna antidampinška dažbina veća od privremene dažbine koja je plaćena ili plativa, ili od iznosa procijenjenog za potrebe obezbjeđenja, razlika neće biti naplaćivana. Ako je konačna dažbina niža od privremene dažbine koja je plaćena ili plativa, ili od iznosa procijenjenog za potrebe obezbjeđenja, razlika se nadoknađuje ili se dažbina ponovo izračunava u zavisnosti od slučaja.

10.4 Osim onog propisanog u stavu 2, kada se utvrdi da postoji opasnost od nastanka štete ili stvarnog zaostajanja (ali šteta još nije nastupila), konačna antidampinška dažbina se može nametnuti samo od dana utvrđivanja opasnost od nastanka štete ili stvarnog zaostajanja, a svaki gotovinski depozit položen u periodu primjene privremenih mjera biće vraćen, kao i sve kaucije po hitnom postupku.

10.5 Kada je konačni nalaz negativan, svaki gotovinski depozit položen u toku primjene privremenih mjera biće vraćen, kao i sve kaucije, po hitnom postupku.

10.6 Konačna antidampinška dažbina može se uvesti na proizvode koji su uvezeni za potrošnju najviše 90 dana prije datuma primjene privremenih mjera, kada nadležni organi utvrde za dampinški proizvod u pitanju sljedeće:

- (i) da već duže vrijeme postoji damping koji prouzrokuje štetu ili da je uvoznik znao ili trebalo da zna da izvoznik primjenjuje damping i da će taj damping izazvati štetu, i
- (ii) da je šteta prouzrokovana velikim dampinškim uvozom proizvoda u relativno kratkom vremenskom periodu, što će s obzirom na trajanje i obim dampinškog uvoza i druge okolnosti (kao npr. brzo gomilanje uvoznih proizvoda) vjerovatno znatno umanjiti efekat antidampinške dažbine koja se treba primijeniti, pod uslovom da se uvoznicima u kojima je riječ mora dati prilika za komentar.

10.7 Nadležni organi mogu, nakon pokretanja istrage, preuzeti takve mjere kao što je zadržavanje određivanja vrijednosti i procjene, što je potrebno za retroaktivno naplaćivanje antidampinške dažbine, kako je to propisano u stavu 6, ako imaju dovoljno dokaza da su ispunjeni uslovi predviđeni u tom stavu.

10.8 Nikakve dažbine se, shodno stavu 6, neće uvoditi retroaktivno na proizvode koji su uvezeni za potrošnju prije datuma pokretanja istrage.

Član 11

Trajanje i revizija antidampinskih dažbina i preuzetih obaveza u pogledu cijena

11.1 Antidampinška dažbina će ostati na snazi onoliko dugo i u mjeri neophodnoj da se neutrališe dumping koji prouzrokuje štetu.

11.2 Nadležni organi će, kada to bude opravdano, preispitati potrebu za daljim naplaćivanjem dažbine, na sopstvenu inicijativu, ili uz uslov da je protekao razuman vremenski period od nametanja konačne antidampinške dažbine, na zahtjev bilo koje zainteresovane strane koja podnese pozitivne informacije koje potvrđuju potrebu za preispitivanjem.⁵⁰ Zainteresovane strane će imati pravo da zatraže od nadležnih organa da ispituju da li je nastavak primjene dažbine potreban da se neutrališe dumping, da li će šteta ostati ili se ponovno pojaviti ako se dažbina ukloni ili promijeni, ili i jedno i drugo. Ako kao rezultat gore navedenog ispitivanja nadležni organi utvrde da primjena antidampinške mjere nije više opravdana, ona će odmah biti ukinuta.

11.3 Bez obzira na odredbe stava 1 i 2, bilo koja antidampinška dažbina će se ukinuti najkasnije u roku od pet godina od uvođenja (ili od datuma posljednjeg preispitivanja prema stavu 2 ukoliko je to ispitivanje obuhvatilo i dumping i štetu ili prema ovom stavu), osim ako nadležni ograni ne utvrde, u toku revizije pokrenute prije tog datuma, na svoju inicijativu, ili na osnovu potkrijepljenog zahtjeva podnesenog od strane ili u ime domaće industrije u razumnom roku prije tog datuma, da će šteta i dumping ostati ili se ponovo pojaviti, ako se dažbina ukine⁵¹. Dažbina može ostati na snazi dok se takva revizija ne okonča.

11.4 Odredbe člana 6 u pogledu dokaza i postupka, primjenjivaće se i na postupak revizije iz ovog člana. Svaka takva revizija se sprovodi po hitnom postupku i obično se okončava u roku od 12 mjeseci od dana početka ispitivanja.

11.5 Odredbe ovog člana primjenjivaće se *mutatis mutandis* na preuzete obaveze u pogledu cijena, prihvaćene po članu 8.

Član 12

Javno obavještanje i objašnjenje odluka

12.1 Kada nadležni organi smatraju da postoji dovoljno dokaza koji opravdavaju pokretanje antidampinške istrage shodno članu 5, Članica ili Članice čiji su proizvodi predmet takve istrage i druge zainteresovane strane poznate nadležnim organima da imaju interes u istrazi, biće o tome obaviještene i daće se javno obavještenje.

12.1.1 Javno obavještenje o pokretanju istrage će sadržati adekvatne informacije o sljedećem, ili će se iste na drugi način učiniti dostupnim stranama kroz poseban izvještaj⁵²:

- (i) ime zemlje izvoznice ili zemalja i proizvoda o kojem je riječ,
- (ii) datum pokretanja istrage,

⁵⁰ Utvrđivanje konačne obaveze plaćanja antidampinške dažbine, kako je predviđeno u stavu 3 člana 9, ne znači samo po sebi obavezu revizije u smislu ovog člana.

⁵¹ Kada se iznos antidampinške dažbine utvrđuje na retrospektivnoj osnovi, rezultati najnovijeg postupka procjenjivanja u skladu sa stavom 3.1 člana 9, da nema potrebe za uvođenjem dažbine, neće sami po sebi zahtijevati da nadležni organi ukinu konačnu dažbinu.

⁵² Kada nadležni organi pružaju informacije i objašnjenja prema odredbama ovog člana u posebnom izvještaju, obezbijediće da takav izvještaj bude dostupan javnosti.

- (iii) zasnovanost navodnog dampinga u zahtjevu za pokretanje istrage,
- (iv) skup činilaca na kojima se zasniva tvrdnja o postojanju štete,
- (v) adresa na koju zainteresovane strane treba da se obrate,
- (vi) rokovi odobreni zainteresovanim stranama za prezentaciju svojih stavova.

12.2 O svakoj preliminarnoj ili konačnoj odluci, bilo pozitivnoj ili negativnoj, o bilo kojoj odluci da se preuzme obaveza u pogledu cijena prema članu 8, te o okončanju preuzete obaveze o cijenama i konačne antidampinške dažbine, biće izdato javno obavještenje. Svako takvo obavještenje sadrži, ili će na drugi način učiniti dostupnim kroz poseban izvještaj, detaljno date nalaze i zaključke o svim činjenicama i pravnim pitanjima koje su razmatrali nadležni organi. Sva takva obavještenja i izvještaji biće proslijeđeni Članici ili Članicama čiji su proizvodi predmet tih odluka ili preuzetih obaveza u pogledu cijena, kao i drugim zainteresovanim stranama za koje za to imaju interes.

12.2.1 Javno obavještenje o uvođenju privremenih mjera sadrži, ili će se na drugi način učiniti dostupnim kroz poseban izvještaj, dovoljno detaljna objašnjenja o preliminarnim nalazima o dampingu i šteti i odnose se na činjenice i pravna pitanja koja su dovela do prihvatanja i odbacivanja argumenata. Takvo obavještenje ili izvještaj će, uz poštovanje zahtjeva za zaštitu povjerljivih informacija, posebno sadržati:

- (i) imena snabdjevača, ili kada to nije moguće zemalja snabdjevača,
- (ii) opis proizvoda dovoljan za carinske potrebe,
- (iii) utvrđene marže dampinga i puno objašnjenje razloga korišćenja određene metodologije pri uspostavljanju i poređenju izvozne cijene i normalne vrijednosti prema članu 2,
- (iv) razmatranja relevantna za utvrđivanje štete, shodno članu 3,
- (v) osnovni razlozi koji su doveli do te odluke.

12.2.2 Javno obavještenje o okončavanju ili obustavljanju istrage u slučaju pozitivne odluke kojom se obezbjeđuje uvođenje konačne dažbine ili prihvatanje preuzete obaveze u pogledu cijena sadrži, ili će na drugi način učiniti dostupnim kroz poseban izvještaj, sve relevantne informacije o činjenicama i pravnim pitanjima i razlozima koji su doveli do uvođenja konačnih mjera ili prihvatanja obaveza u pogledu cijena, uz dužno poštovanje zahtjeva za zaštitom povjerljivih informacija. Posebno, obavještenje ili izvještaj sadrži informacije opisane u podstavu 2.1, kao i razloge za prihvatanje ili odbijanje relevantnih argumenata ili zahtjeve koje su pružili izvoznici ili uvoznici, kao i osnovu za bilo koju odluku donesenu prema stavu 10.2 člana 6.

12.2.3 Javno obavještenje o okončavanju ili obustavljanju istrage nakon prihvatanja obaveza u pogledu cijena shodno članu 8 uključuje, ili će na drugi način učiniti dostupnim kroz poseban izvještaj, dio preuzetih obaveza koje nijesu povjerljive prirode.

12.3 Odredbe ovog člana se primjenjuju *mutatis mutandis* na pokretanje i okončanje ispitivanja prema članu 11 i na odluke o retroaktivnoj primjeni dažbina prema članu 10.

Član 13 *Sudska revizija*

Svaka Članica čije nacionalno zakonodavstvo sadrži odredbe o antidampinškim mjerama imaće sudove, arbitraže ili administrativne organe ili procedure, za potrebe, *inter alia*, hitne revizije administrativnih aktivnosti koje se odnose na konačne odluke i njihove revizije u smislu člana 11. Ti sudovi ili procedure biće nezavisni od organa nadležnih za donošenje odluke ili reviziju o kojoj je riječ.

Član 14 *Antidampinška mjera postupci u korist treće zemlje*

14.1 Zahtjev za pokretanje antidampinškog postupka u ime treće zemlje podnose nadležni organi treće zemlje koja zahtijeva postupak.

14.2 Takav zahtjev će biti praćen informacijom o cijenama koja pokazuje postojanje dampinškog uvoza i detaljne informacije koje pokazuju da navodni damping prouzrokuje štetu domaćoj industriji u trećoj zemlji. Vlada treće zemlje će pružiti svu pomoć nadležnim organima zemlje uvoznice da prikupe sve dalje informacije koje zemlja uvoznica može da zatraži

14.3 Prilikom razmatranja takvog zahtjeva, nadležni organi zemlje uvoznice će razmotriti efekte navodnog dampinga na dotičnu industriju u trećoj zemlji u cjelini, drugim riječima, šteta se neće procjenjivati samo u odnosu na efekte dampinga na izvoz date industrije u zemlju uvoznicu ili na njen ukupan izvoz.

14.4 Odluku da li da se nastavi slučaj donosi zemlja uvoznica. Ako zemlja uvoznica odluči da je spremna preduzeti akciju, njena dužnost je da se obrati Savjetu za trgovinu robom tražeći odobrenje za takav postupak.

Član 15 *Članice zemlje u razvoju*

Kada se radi o primjeni antidampinških mjera prema ovom Sporazumu, konstatuje se da se posebna pažnja mora obratiti Članicama koje su zemlje u razvoju. Prije primjene antidampinških mjera, ispitaće se mogućnosti upotrebe drugih konstruktivnih sredstava, kada bi primjena antidampinških mjera ugrozila vitalne interese Članice zemlje u razvoju.

DIO II

Član 16 *Komitet za antidampinške postupke*

16.1 Ovim se osniva Komitet za antidampinške postupke (u daljem tekstu ovog Spo-

razuma „Komitet“), sastavljen od predstavnika svih zemalja Članica. Komitet će izabrati svog predsjednika i sastajće se najmanje dva puta godišnje i u drugim slučajevima kako je to predviđeno relevantnim odredbama ovog Sporazuma, na zahtjev bilo koje Članice. Komitet će izvršavati obaveze koje su mu date ovim Sporazumom ili koje mu povjere Članice i pružiće Članicama mogućnost konsultovanja po svim pitanjima koja se odnose na sprovođenje ovog Sporazuma ili unapređivanje njegovih ciljeva. Sekretarijat STO će vršiti poslove sekretarijata Komiteta.

16.2 Komitet može obrazovati pomoćne organe ako to smatra potrebnim.

16.3 U vršenju svojih funkcija Komitet i pomoćna tijela se mogu konsultovati i tražiti informacije iz bilo kojih izvora koje smatraju pogodnim. Međutim, prije nego što Komitet ili pomoćno tijelo zatraže takvu informaciju od nekog izvora koji je pod jurisdikcijom neke Članice, o tome će informisati Članicu o kojoj je riječ. Komitet mora dobiti saglasnost Članice i svih preduzeća koja će se konsultovati.

16.4 Članice će bez odlaganja obavijestiti Komitet o svim preliminarnim ili konačnim antidampinškim mjerama. Ovi izvještaji biće dostupni u Sekretarijatu na uvid drugim Članicama. Članice će takođe dostavljati, na polugodišnjoj osnovi, izvještaje o svim antidampinškim postupcima preduzetim u prethodnih šest mjeseci. Polugodišnji izvještaji se dostavljaju u dogovorenom standardnom obliku.

16.5 Svaka Članica će notifikovati Komitetu: (a) koji su organi nadležni za pokretanje i sprovođenje istraga iz člana 5, i (b) nacionalne procedure koje regulišu pokretanje i sprovođenje tih istraga.

Član 17

Konsultacije i rješavanje sporova

17.1 Osim ako ovdje nije drugačije predviđeno, Dogovor o rješavanju sporova primjenjivaće se na konsultacije i rješavanje sporova iz ovog Sporazuma.

17.2 Svaka Članica će sa pažnjom proučiti i pružiti odgovarajuću mogućnost za konsultacije u pogledu prigovora datih od strane drugih Članica, u vezi bilo kojeg pitanja vezanog za funkcionisanje ovog Sporazuma.

17.3 Ako bilo koja Članica smatra da joj neka korist koja direktno ili indirektno proizilazi iz ovog Sporazuma, poništava ili umanjuje, ili se onemogućava postizanje nekog cilja zbog druge Članice, ili Članica može pismenim putem zatražiti konsultacije sa drugom Članicom ili Članicama u cilju postizanja uzajamno zadovoljavajućeg rješenja. Svaka Članica će sa dužnom pažnjom razmotriti zahtjev druge Članice za konsultacijama.

17.4 Ukoliko Članica koje je tražila konsultacije smatra da se konsultacijama prema stavu 3 nije postiglo uzajamno dogovoreno rješenje, i ako su nadležni organi Članice uvoznice preduzeli konačnu akciju za uvođenje konačnih antidampinških dažbina ili prihvatnje obaveza u pogledu cijena, ona može uputiti predmet Tijelu za rješavanje sporova (“DSB”). Kada je privremena mjera prouzrokovala znatne efekte i Članica koja je zatražila konsultacije smatra da je mjera preduzeta suprotno odredbama stava 1 člana 7, ta Članica može takođe uputiti predmet DSB-u.

17.5 Na zahtjev strane koja se žali, DSB će u cilju ispitivanja stvari formirati panel na

OSNOVU:

- (i) pismene izjave Članice koja podnosi zahtjev, navodeći kako joj se koristi koja za nju direktno ili indirektno proističe iz ovog Sporazuma poništava ili umanjuje ili se onemogućava postizanje nekih ciljeva iz ovog Sporazuma, i
- (ii) činjenice koje su, u skladu sa odgovarajućim domaćim propisima, stavljene na raspolaganje nadležnim organima.

17.6 Prilikom ispitivanja predmeta navedenog u stavu 5:

- (i) kod procjene činjeničnih pitanja, panel utvrđuje da li su nadležni organi pravilno ustanovili činjenice i da li je procjena ovih činjenica nepristrasna i objektivna. Ako su činjenice pravilno ustanovljene, a njihova procjena bila nepristrasna i objektivna, ta procjena se neće odbaciti, čak iako je panel možda došao do drugačijeg zaljučaka.
- (ii) panel će interpretirati relevantne odredbe ovog Sporazuma u skladu sa uobičajenim pravilima za interpretaciju međunarodnog javnog prava. Kada panel utvrdi da relevantna odredba ovog Sporazuma omogućava više od jedne dozvoljene interpretacije, smatraće se da su mjere nadležnih organa u skladu sa Sporazumom, ako su u okviru neke od dozvoljenih interpretacija.

17.7 Povjerljive informacije dostavljene panelu neće biti otkrivene bez formalnog odobrenja lica, tijela ili nadležnog organa koji obezbjeđuje te informacije. Kada se od panela traže ove informacije, a njihovo otkrivanje nije odobreno, biće pripremljen rezime tih informacija koji nije povjerljivog karaktera, uz odobrenje lica, tijela ili nadležnog organa koje je dalo tu informaciju.

DIO III

Član 18

Završne odredbe

18.1 Nikakve posebne mjere protiv dampinškog izvoza iz druge Članice ne mogu biti preduzete osim onih u skladu sa odredbama GATT-a iz 1994, kako su interpretirane ovim Sporazumom⁵³.

18.2 Ne mogu se primijeniti rezerve u pogledu bilo koje odredbe ovog Sporazuma bez saglasnosti drugih Članica.

18.3 Pod uslovima iz podstavova 3.1 i 3.2, odredbe ovog Sporazuma se primjenjuju na istrage i revizije postojećih mjera, pokrenute prema zahtjevima koji su podneseni na dan ili poslije stupanja na snagu Sporazuma o STO za određenu Članicu.

18.3.1 U pogledu izračunavanja marži dampa u postupcima za povraćaj sredstava prema stavu 3 člana 9, primjenjuju se pravila korišćena u najskorijem postupku utvrđivanja dampa ili njegovoj reviziji.

18.3.2 Za potrebe stava 3, član 11, smatraće se da su postojeće antidampinške

⁵³ Ovo ne isključuje akcije shodno drugim relevantnim odredbama GATT-a iz 1994.

mjere uvedene najkasnije na dan stupanja na snagu Sporazuma o STO za određenu Čanicu, osim u slučajevima kada domaće zakonodavstvo Članice, koje je na snazi na taj dan, već uključuje takvu klauzulu koja se pominje u navedenom stavu.

18.4 Svaka Čanica će preduzeti sve neophodne korake, opšteg ili posebnog karaktera, kako bi se obezbijedilo da najkasnije na dan stupanja na snagu Sporazuma o STO za tu Čanicu, da njeni zakoni, propisi i administrativne procedure budu usklađeni sa odredbama ovog Sporazuma.

18.5 Svaka Čanica će obavijestiti Komitet o svim izmjenama u svojim zakonima i propisima koji su relevantni za ovaj Sporazum, kao i o sprovođenju tih zakona i propisa.

18.6 Komitet će godišnje preispitivati sprovođenje i funkcionisanje ovog Sporazuma, uzimajući u obzir njegove cijeve. Komitet godišnje podnosi izještaj Savjet za trgovinu robom o promjenama u toku perioda između ovih revizija

18.7 Aneksi uz ovaj Sporazum čine njegov sastavni dio.

ANEKS I

PROCEDURE ISTRAGA NA LICU MJESTA U SKLADU SA STAVOM 7, ČLAN 6

1. Nakon pokretanja istrage, nadležni organi Članice izvoznice i preduzeća o kojima je riječ, treba da budu obaviješteni o namjeri da se istraga vodi na licu mjesta.

2. U posebnim okolnostima kada se namjerava uključivanje nevladinih stručnjaka u istražni tim, o tome treba obavijestiti nadležne organe Članice izvoznice i preduzeća o kojima je riječ. Ovi nevladini stručnjaci podliježu strogim sankcijama u slučaju kršenja zahtjeva u pogledu povjerljivosti istrage.

3. Dobijanje eksplicitne saglasnosti od obuhvaćenih preduzeća Članice izvoznice bi trebalo da postane uobičajena praksa prije konačnog zakazivanja posjete.

4. Odmah po dobijanju saglasnosti preduzeća, istražni ograni treba da obavijeste nadležne organe Članice izvoznice o nazivima i adresama preduzeća koja će posjetiti, kao i o dogovorenim terminima posjete.

5. Preduzeća koja su obuhvaćena istragom treba da budu obaviještena unaprijed, dovoljno vremena prije same posjete.

6. Posjete u cilju objašnjavanja upitnika treba vršiti samo na zahtjev preduzeća izvoznika. Ova posjeta se može obaviti samo ako (a) nadležni organi Članice uvoznice obavijeste predstavnike Članice o kojoj je riječ i (b) ako se sama Čanica ne protivi posjeti.

7. Budući da je osnovna svrha istrage na licu mjesta provjera informacija ili prikupljanje detaljnih podataka, istragu treba sprovesti nakon što se primi odgovor na upitnik, osim ako preduzeće ne pristane na drugačiji postupak, a vlada Članice izvoznice pristane na posjetu pošto od istražnih organa primi obavještenje o očekivanoj posjeti; nadalje, uobičajena praksa mora biti da se prije posjete, preduzeća obavijeste o prirodni informacija koje će se provjeravati i o drugim informacijama koje treba pribaviti, s tim što ovo ne onemogućava traženje i drugih detalja na licu mjesta u vezi sa dobijenim informacijama.

8. Na zahtjeve i pitanja koja su bitna za sprovođenje istrage na licu mjesta, nadležni organi i preduzeća zemlje izvoznice, treba da odgovore, kada god je to moguće, prije posjete.

ANEKS II

NAJBOLJE DOSTUPNE INFORMACIJE U SMISLU STAVA 8, ČLAN 6

1. Odmah nakon pokretanja istrage, istražni organi treba detaljno da precizno naveđu informacije koje zatraži bilo koja zainteresovana strana, kao i način na koji zainteresovana strana treba da odgovori. Nadležni organi takođe treba da obezbijede da je zainteresovana strana upoznata da će, ako se informacije ne dostave u razumnom roku, nadležni organi donijeti odluku na osnovu raspoloživih činjenica, uključujući one sadržane u zahtjevu za pokretanje istrage koje je podnijela domaća industrija.
2. Nadležni organi, takođe, mogu zahtijevati da zainteresovana strana dostavi svoj odgovor putem određenog medija (npr. na kompjuterskoj traci) ili na određenom kompjuterskom jeziku. Kada se uputi takav zahtjev, nadležni organi treba da razmotre mogućnost zainteresovanih strana da odgovore putem željenog medija ili kompjuterskog jezika, i neće zahtijevati odgovor na kompjuterskom jeziku drugačijem od onog koji koristi zainteresovana strana. Nadležni organi ne bi trebalo da traže kompjuterski odgovor ako zainteresovana strana nema kompjuterizovano knjigovodstvo, i ako bi odgovor na traženi način predstavljao nerazumni teret za zainteresovanu stranu, tj. prouzrokovao dodatne troškove i poteškoće. Nadležni organi ne bi trebali da traže odgovor na određeni način ili kompjuterskom jeziku, ako zainteresovana strana nema kompjuterizovano knjigovodstvo u takvim medijima ili na kompjuterskim jezicima, i ako bi odgovor na traženi način predstavljao nerazumni teret za zainteresovanu stranu, tj. prouzrokovao dodatne troškove i poteškoće.
3. Sve informacije koje se mogu provjeriti, a koje su dostavljene na odgovarajući način tako da se mogu koristiti u toku istrage bez teškoće i na vrijeme, i koje su dostavljene putem medija ili na kompjuterskom jeziku, uzeće se u obzir prilikom donošenja odluka. Ako strana ne odgovori putem traženog medija ili na kompjuterskom jeziku, a nadležni organi smatraju da su ispunjene okolnosti iz stava 2, izostanak odgovora u traženom mediju ili kompjuterskom jeziku neće predstavljati bitnu prepreku vođenju istrage.
4. Kada nadležni organi nemaju mogućnosti da koriste informacije dobijene u određenom mediju (npr. na kompjuterskoj traci), informacije treba dostaviti u pismenoj formi ili bilo kojoj drugoj formi prihvatljivoj za nadležne organe.
5. Čak kada dobijena informacija nije idealna u svakom pogledu, nadležni organi ne treba da je odbace, pod uslovom da je zainteresovana strana postupila u najboljoj namjeri.
6. Ako dokazi ili informacije nijesu prihvaćeni, o razlozima treba obavijestiti stranu koja ih je dostavila, i trebalo bi im dati priliku za dalja objašnjenja u razumnom vremenskom periodu, uz poštovanje rokova za vođenje istrage. Ako nadležni organi utvrde da objašnjenja nijesu zadovoljavajuća, u odlukama treba obrazložiti zašto su dokazi ili informacije odbačeni.

7. Ako nadležni organi treba da zasnivaju svoje odluke, uključujući one koje se odnose na normalnu vrijednost, na informacijama iz drugih izvora, uključujući informacije dobijene u zahtjevu za pokretanje istrage, moraju postupati sa posebnom oprežnošću. U tim slučajevima, nadležni organi bi trebalo, kada je to praktično moguće, da provjere informacije iz drugih nezavisnih izvora koji su im na raspolaganju, kao npr. objavljeni cjenovnici, zvanične uvozne statistike, carinski prihodi, kao i putem informacija dobijenih od drugih zainteresovanih strana u toku istrage. Jasno je, međutim, da ukoliko zainteresovana strana ne saraduje i na taj način zadržava relevantne informacije od nadležnih organa, to može dovesti do situacije koja je manje povoljna nego da je strana saradivala.

SPORAZUM O PRIMJENI ČLANA VII OPŠTEG SPORAZUMA O CARINAMA I TRGOVINI IZ 1994.

Opšte uvodne napomene

1. Na osnovu ovog Sporazuma, primarna osnova za utvrđivanje carinske vrijednosti je “transakcijska vrijednost” kako je definisana u članu 1. Član 1 treba tumačiti zajedno sa članom 8 kojim se, *inter alia*, predviđa usklađivanje stvarno plaćene ili plative cijene u slučajevima kada kupac snosi neke specifične elemente koji se smatraju sastavnim dijelom vrijednosti za carinske potrebe, iako oni nisu uključeni u stvarno plaćenu ili plativu cijenu uvezene robe. Član 8 takođe predviđa uključivanje u transakcijsku vrijednost nekih stavki koje je moguće prenijeti sa kupaca na prodavcu u vidu određene robe ili usluga umjesto u novčanom obliku. Članovi 2 do 7 propisuju metode kojima se utvrđuje carinska vrijednost u slučajevima kada se ne može odrediti prema odredbama člana 1.
2. Kada se carinska vrijednost ne može odrediti prema članu 1, potrebno je sprovesti postupak konsultacija između carinske uprave i uvoznika, sa ciljem da se odredi osnovica vrijednosti prema odredbama članova 2 ili 3. Može se desiti, na primjer, da uvoznik posjeduje informacije o carinskoj vrijednosti iste ili slične uvezene robe, koja nije trenutno dostupna carinskoj upravi u uvoznoj luci. S druge strane, carinska uprava može da posjeduje informacije o carinskoj vrijednosti iste ili slične uvezene robe koje nijesu lako dostupne uvozniku. U procesu konsultacija između dvije strane omogućuje se razmjena informacija, pod uslovom da se poštuju zahtjevi trgovinske povjerljivosti, a sa ciljem utvrđivanja prave osnovice za određivanje vrijednosti za potrebe carine.
3. Članovi 5 i 6 predviđaju dvije osnove za utvrđivanje carinske vrijednosti kada se ona ne može odrediti na osnovu transakcijske vrijednosti uvezene robe ili identične ili slične uvezene robe. Prema stavu 1 člana 5 carinska vrijednost se određuje na osnovu cijene po kojoj se roba prodaje kupcu koji nije povezan sa prodavcem u zemlji uvoza, u stanju u kojem je uvezena. Uvoznik takođe ima pravo da mu se, na njegov zahtjev, vrši procjena robe koja se dalje prerađuje nakon uvoza, na osnovu odredbi člana 5. Prema članu 6 carinska vrijednost se određuje na osnovu obračunate vrijednosti. Kako je primjena oba metoda vezana za određene teškoće, uvoznik ima pravo, na osnovu odredbi člana 4, da izabere redosljed primjene ova dva metoda.
4. Član 7 propisuje način utvrđivanja carinske vrijednost u slučajevima kada se ona ne može utvrditi prema odredbama ni jednog od prethodnih članova.

Članice,

Imajući u vidu multilateralne trgovinske pregovore;

U želji da unaprijede ostvarivanje ciljeva GATT-a iz 1994. i osiguraju dodatne koristi za međunarodnu trgovinu zemalja u razvoju;

Uviđajući značaj odredbi člana VII GATT-a iz 1994. i u želji da razrade pravila koja bi obezbijedila veću ujednačenost i sigurnost u njihovoj primjeni;

Uviđajući potrebu za postojanjem pravednog, jedinstvenog i nepristrasnog sistema vrednovanja robe za potrebe carinjenja kojim se onemogućuje korišćenje proizvoljnih ili fiktivnih carinskih vrijednosti;

Uviđajući da osnovica za carinsko vrednovanje robe treba, u najvećoj mogućoj mjeri, da se zasniva na transakcijskoj vrijednosti robe koja se vrednuje;

Uviđajući da carinska vrijednost treba da se zasniva na jednostavnim i nepristranim kriterijumima u skladu sa trgovačkom praksom, kao i da postupak procjene treba da bude opšte primjenljiv, bez obzira na porijeklo nabavki;

Imajući u vidu da postupci vrednovanja ne treba da se koriste kao sredstvo suzbijanja dumpinga;

Ovim *su se dogovorile* o sljedećem:

I DIO PRAVILA O CARINSKOM VREDNOVANJU

Član 1

1. Carinska vrijednost uvezene robe je transakcijska vrijednost, to jest stvarno plaćena ili plativa cijena za robu prodatu radi izvoza u zemlju uvoznicu, usklađena prema odredbama člana 8, pod uslovom:

- (a) da nema ograničenja u pogledu raspolaganja ili korišćenja robe od strane kupca, osim onih ograničenja koja:
 - (i) nameću ili zahtijevaju zakon ili nadležni organi zemlje uvoznice;
 - (ii) ograničavaju geografsko područje na kojem se roba može preprodati; ili
 - (iii) ne utiču značajno na vrijednost robe;
- (b) da prodaja ili cijena ne podliježu nekom uslovu ili naknadi, za koje se vrijednost ne može utvrditi u odnosu na robu koja se vrednuje;
- (c) da ni jedan dio prihoda od bilo koje naredne preprodaje, raspolaganja ili korišćenja robe od strane kupca, direktno ili indirektno ne pripadne prodavcu, osim kada se može izvršiti odgovarajuće usklađivanje sa odredbama člana 8; i
- (d) da kupac i prodavac nijesu međusobno povezani, ili kada su kupac i prodavac povezani da je transakcijska vrijednost prihvatljiva za potrebe carinjenja prema odredbama stava 2.

2 (a) Prilikom utvrđivanja da li je transakcijska vrijednost prihvatljiva za svrhe iz stava 1, činjenica da su kupac i prodavac povezani u smislu člana 15, neće sama po sebi biti dovoljna osnova da se transakcijska vrijednost smatra neprihvatljivom. U takvom slučaju ispitaće se okolnosti pod kojima se prodaja vrši i transakcijska vrijednost će biti prihvaćena, pod uslovom da uzajamni odnos kupca i prodavca nije imao uticaja na cijenu. Ukoliko, na temelju informacija dobijenih od uvoznika ili iz drugih izvora, carinska uprava ima razloga da smatra da je ovaj odnos uticao na cijenu, prenijeće svoje razloge uvozniku i pružiti mu odgovarajuću mogućnost da odgovori. Ukoliko uvoznik to zahtijeva, takvi razlozi će

- mu se dostaviti pismenoj formi.
- (b) U slučaju prodaje između međusobno povezanih lica, transakcijska vrijednost se prihvata i roba se vrednuje u skladu sa odredbama stava 1, uvijek kada uvoznik dokaže da se takva vrijednost skoro približava jednoj od sljedećih vrijednosti, koje se javljaju u isto ili približno isto vrijeme:
- (i) transakcijskoj vrijednosti prilikom prodaje iste ili slične robe nepovezanim kupcima radi izvoza u istu zemlju uvoznicu;
 - (ii) carinskoj vrijednosti iste ili slične robe kako je definisana odredbama člana 5;
 - (iii) carinskoj vrijednosti iste ili slične robe kako je definisana odredbama člana 6;
- U primjeni gore navedenih kriterijuma, uzeće se u obzir evidentne razlike u komercijalnim nivoima, količinama, elementima nabrojanim u članu 8 i troškovima koje je imao prodavac tokom prodaje u kojima prodavac i kupac nijesu povezani, a kojih nema tokom prodaje u kojoj su prodavac i kupac povezani.
- (c) Kriterijumi postavljeni u stavu 2(b) primjenjuju se na inicijativu uvoznika i samo u svrhe poređenja. Supstitucione vrijednosti se ne mogu ustanoviti na osnovu odredbi stava 2(b).

Član 2

1.
 - (a) Ukoliko se carinska vrijednost uvezene robe ne može odrediti prema odredbama člana 1, carinska vrijednost će biti transakcijska vrijednost iste robe prodate za izvoz u istu zemlju uvoznicu, izvezenu u isto ili približno isto vrijeme, kao i roba čija se vrijednost utvrđuje.
 - (b) U primjeni ovog člana, carinska vrijednost će se odrediti korišćenjem transakcijske vrijednosti iste robe, koja se prodaje na istom komercijalnom nivou i u približno istoj količini, kao i roba čija se vrijednost utvrđuje. Ukoliko se takva prodaja ne može naći, koristiće se transakcijska vrijednost iste robe prodate na različitom komercijalnom nivou i/ili u različitim količinama, usklađena tako da se uzimaju u obzir razlike proistekle iz komercijalnih nivoa i/ili količina, pod uslovom da takva usklađivanja mogu biti izvršena na osnovu podnijetih dokaza kojima se jasno utvrđuju opravdanost i tačnost usklađivanja, bilo da se usklađivanjem povećava ili umanjuje sama vrijednost.
2. Kada su troškovi i dažbine, navedeni u stavu 2 člana 8, uključeni u transakcijsku vrijednost, usklađivanje će se izvršiti tako što će se voditi računa o bitnim razlikama u takvim troškovima i dažbinama između uvezene robe i iste robe o kojoj je riječ, koje nastaju iz razlika u razdaljinama i načinu transporta.
3. Ako se, prilikom primjene ovog člana, ustanovi postojanje više od jedne transakcijske vrijednosti iste robe, kao carinska vrijednost uvezene robe se koristi najniža od svih postojećih vrijednost.

Član 3

1. (a) Ukoliko se carinska vrijednost uvezene robe ne može utvrditi prema odredbama članova 1 i 2, carinska vrijednost će biti transakcijska vrijednost slične robe prodane za izvoz u istu zemlju uvoza, izvezenu u isto ili približno isto vrijeme kao i roba čija se vrijednost utvrđuje.
 - (b) Prilikom primjene ovog člana, za određivanje carinske vrijednosti koristit će se transakcijska vrijednost slične robe, prodane na istom komercijalnom nivou i u uglavnom istoj količini kao i roba čija se vrijednost određuje. Ukoliko se ne nađe takva kupoprodaja, koristit će se transakcijska vrijednost slične robe prodane na različitom komercijalnom nivou i/ili u različitim količinama, usklađena tako da se uzimaju u obzir razlike proistekle iz komercijalnih nivoa i/ili količina, pod uslovom da se takva usklađivanja mogu izvršiti na osnovu podnijetih dokaza kojima se jasno utvrđuje opravdanost i tačnost usklađivanja, bez obzira da li to usklađivanje vodi do povećanja ili smanjenja vrijednost.
2. Kada su troškovi i dažbine navedeni u stavu 2 člana 8 uključeni u transakcijsku vrijednost, usklađivanje će se izvršiti tako što će se voditi računa o bitnim razlikama u takvim troškovima i dažbinama između uvezene robe i slične robe o kojoj je riječ, koje nastaju iz razlika u razdaljinama i načinu transporta.
3. Ako se, prilikom primjene ovog člana, ustanovi postojanje više od jedne transakcijske vrijednosti slične robe, za utvrđivanje carinske vrijednosti uvezene robe koristi se najniža takva vrijednost.

Član 4

Ukoliko se carinska vrijednost uvezene robe ne može utvrditi na osnovu odredbi članova 1, 2 i 3, carinska vrijednost će se utvrditi na osnovu odredbi člana 5 ili, ako se carinska vrijednost ne može utvrditi na osnovu tog člana, na osnovu odredbi člana 6, osim ako se, na zahtjev uvoznika, redosljed primjene članova 5 i 6 ne zamijeni.

Član 5

1. (a) Ako se uvezena roba ili ista ili slična uvezena roba prodaje u zemlji uvoza u stanju u kojem je uvezena, carinska vrijednost uvezene robe, na osnovu odredbi ovog člana, zasnivaće se na jediničnoj cijeni po kojoj se, ista ili slična uvezena roba, prodaje u najvećoj ukupnoj količini, u vrijeme ili približno u isto vrijeme kada se uvozi roba koja se vrednuje, i to licima koja nijesu u vezi sa licima od kojih kupuju takvu robu, pod uslovom da se od tog iznosa odbiju sljedeće stavke:
 - (i) bilo provizije koje se obično plaćaju ili je njihovo plaćenje dogovoreno ili marže koje se obično dodaju na ime dobiti i pokri-

- ća opštih troškova u vezi sa prodajom uvezene robe iste vrste i kvaliteta u zemlji uvoza;
- (ii) uobičajeni troškovi transporta i osiguranja i prateći troškovi nastali u zemlji uvoza;
 - (iii) tamo gdje se primjenjuju, troškovi i dažbine navedene u stavu 2 člana 8; i
 - (iv) carine i ostali nacionalni porezi koji se plaćaju u zemlji uvoza na uvoz ili prodaju robe.
- (b) Ukoliko se ni uvezena roba, niti ista ili slična uvezena roba ne prodaju u vrijeme ili približno u isto vrijeme uvoza robe čija se vrijednost utvrđuje, carinska vrijednost, koja se inače utvrđuje na osnovu odredbi stava 1(a), biće zasnovana na jediničnoj cijeni po kojoj se uvezena roba ili ista ili slična uvezena roba, prodaje u zemlji uvoza u stanju u kojem je uvezena, u najkraćem roku nakon uvoza robe koja se vrednuje, ali prije isteka roka od 90 dana od takvog uvoza.
2. Ako se ni uvezena roba, ni ista ili slična uvezena roba ne prodaju u zemlji uvoza u stanju u kojem su uvezene, onda se, na zahtjev uvoznika, carinska vrijednost utvrđuje na osnovu jedinične cijene po kojoj se uvezena roba, nakon dalje obrade, prodaje u najvećoj ukupnoj količini licima u zemlju uvoza koja nijesu u vezi sa licima od kojih kupuju takvu robu, s tim da se uzmu u obzir odgovarajuće naknade koje nastaju kao dodatna vrijednost prilikom obrade i odbici stavki navedenih u stavu 1(a).

Član 6

1. Carinska vrijednost uvezene robe se prema odredbama ovog člana zasniva na obračunatoj vrijednosti. Obračunata vrijednost se sastoji od zbira:
- (a) troškova ili vrijednosti materijala i izrade ili druge vrste obrade korišćene u proizvodnji uvezene robe;
 - (b) iznosa dobiti i opštih troškova jednakih onim koji se obično pojavljuju u prodaji robe iste vrste ili kvaliteta kao što je roba čija se vrijednost utvrđuje, a koju proizvode proizvođači u zemlji izvoza radi izvoza u zemlju uvoznicu;
 - (c) cijene ili vrijednosti svih ostalih troškova potrebnih za kompletiranje načina vrednovanja koji je Članica izabrala shodno stavu 2 člana 8.
2. Nijedna Članica ne može da zahtijeva niti da prisili bilo koje lice nerezidenta na njenoj sopstvenoj teritoriji da podnese, radi ispitivanja ili uvida, a za potrebe utvrđivanja obračunate vrijednosti, bilo koji račun ili neku drugu evidenciju. Međutim, podaci koje proizvođač robe dostavlja za potrebe utvrđivanja carinske vrijednosti shodno odredbama ovog člana, mogu da budu ovjereni u drugoj zemlji od strane vlasti zemlje uvoza uz saglasnost proizvođača i pod uslovom da se blagovremeno i unaprijed obavijesti vlada zemlje o kojoj je riječ i da se ista ne protivi istrazi.

Član 7

1. Ukoliko se carinska vrijednost uvezene robe ne može utvrditi na osnovu odredbi članova 1 do 6, carinska vrijednost će se utvrditi korišćenjem razumnih sredstava u skladu sa principima i opštim odredbama ovog Sporazuma i člana VII GATT-a iz 1994, kao i na osnovu podataka raspoloživih u zemlji uvoza.
2. Carinska vrijednost se, shodno odredbama ovog člana, neće utvrđivati na osnovu:
 - (a) prodajne cijene u zemlji uvoza robe proizvedene u toj zemlji;
 - (b) sistema koji predviđa prihvatanje više od dvije alternativne vrijednosti za carinske potrebe;
 - (c) cijene robe na domaćem tržištu zemlje izvoza;
 - (d) troškova proizvodnje, osim obračunate vrijednosti koja je utvrđena za istu ili sličnu robu u skladu sa odredbama člana 6;
 - (e) cijene robe namijenjene izvozu u neku drugu zemlju osim zemlje uvoza;
 - (f) minimalne carinske vrijednosti; ili
 - (g) proizvoljnih ili fiktivnih vrijednosti.
3. Uvoznik će, ukoliko to zatraži, biti u pismenoj formi obavješten o carinskoj vrijednosti utvrđenoj na osnovu odredbi ovog člana kao i o metodi koji je korišćen za utvrđivanje takve vrijednosti.

Član 8

1. Prilikom utvrđivanja carinske vrijednosti prema odredbama člana 1, stvarno plaćena ili plativa cijena uvezene robe biće uvećana za:
 - (a) sljedeće stavke, do stepena do kojeg ih snosi kupac, a nijesu uključene u stvarno plaćenu ili plativu cijenu robe:
 - (i) provizije i posredničke provizije, osim kupovnih provizija;
 - (ii) troškove kontejnera koji se za carinske potrebe tretiraju kao sastavni dio robe o kojoj je riječ;
 - (iii) troškove pakovanja, bilo materijalne ili radne snage;
 - (b) vrijednost, odgovarajuće raspoređenu, sljedećih roba i usluga, koje je kupac isporučio besplatno, direktno ili indirektno ili po sniženoj cijeni a radi korišćenja u vezi sa proizvodnjom i prodajom uvezene robe radi izvoza, i to do stepena do kojeg ta vrijednost nije bila uključena u stvarno plaćenu ili plativu cijenu:
 - (i) materijala, komponenti, djelova i sličnih stavki ugrađenih u uvezenu robu;
 - (ii) alata, matrica, kalupa i sličnih stavki korišćenih u proizvodnji uvezene robe;
 - (iii) materijala utrošenih u proizvodnji uvezene robe;
 - (iv) inženjeringa, razvoja, umjetničkog rada, dizajna, i planova i skica urađenih izvan zemlje uvoza i neophodnih za proizvodnju uvezene robe;

- (c) naknade i takse za licence u vezi sa robom čija se vrijednost utvrđuje, a koje kupac mora platiti, direktno ili indirektno, kao preduslov za prodaju robe koja se vrednuje, do stepena do kojeg takve naknade i takse za licence nijesu uključeni u stvarno plaćenu ili plativu cijenu;
 - (d) vrijednost svih djelova prihoda od svake naredne preprodaje, raspolažanja, ili upotrebe uvezene robe koja direktno ili indirektno pripada prodavcu.
2. U definisanju svog zakonodavstva, svaka Članica će predvidjeti odredbe o uključivanju odnosno isključivanju iz carinske vrijednosti, u cjelosti ili djelimično, sljedećih stavki:
- (a) troškova transporta uvezene robe do luke ili mjesta uvoza;
 - (b) troškova utovara, istovara i manipulativnih troškova u vezi sa transportom uvezene robe do luke ili mjesta uvoza; i
 - (c) troškova osiguranja.
3. Uvećavanje stvarno plaćene ili plative cijene prema odredbama ovog člana biće izvršeno isključivo na osnovu objektivnih i mjerljivih podataka.
4. Prilikom utvrđivanja carinske vrijednosti, neće se vršiti nikakva povećanja stvarno plaćene ili plative cijene, osim onih koja su predviđena ovim članom.

Član 9

1. Kada je za utvrđivanje carinske vrijednosti potrebno da se izvrši konverzija valute, korišće se devizni kurs koji nadležni organi zemlje uvoza redovno objavljuju i koji treba što realnije da odražava, a u periodu koji obuhvata svaki ovakav publikovan dokument, tekuću vrijednost te valute u komercijalnim transakcijama izraženu u valuti zemlje uvoza.
2. Kurs razmjene koji će se koristiti biće onaj koji je na snazi u vrijeme izvoza ili u vrijeme uvoza, kako predvidi svaka Članica.

Član 10

Sve informacije koje su povjerljive prirode ili se pružaju na povjerljivoj osnovi za potrebe carinskog vrednovanja, odgovarajući nadležni organi će tretirati kao strogo povjerljive i neće ih otkrivati bez posebne dozvole lica ili vlade koja je takve informacije pružila, osim u onoj mjeri u kojoj se njihovo otkrivanje može zahtijevati u toku sudskog postupka.

Član 11

1. Zakonodavstvo svake Članice će, u vezi utvrđivanja carinske vrijednosti, predvidjeti pravo žalbe, bez kazne, uvozniku ili nekom drugom licu koje je dužno da plati carinu.

2. Prvostepeno žalba, bez kazne, može se podnijeti organu u okviru carinske uprave ili nekom nezavisnom organu, ali zakonodavstvo svake Članice treba da predvidi pravo žalbe bez kazne pred pravosudnim organima.

3. Obavještenje o odluci po žalbi biće dostavljeno podnosiocu žalbe u pismenoj formi, sa obrazloženjem. Podnosilac žalbe će takođe biti obaviješten o svim pravima ponovne žalbe.

Član 12

Zakone, propise, sudske odluke i administrativnu praksu opšte primjene kojima se ovaj sporazum sprovodi, zainteresovana zemlja uvoznica će objavljivati u skladu sa članom X GATT-a iz 1994.

Član 13

Ukoliko se, u toku procedure utvrđivanja carinske vrijednosti uvezene robe, ukaže potreba da se odloži konačno utvrđivanje ove vrijednosti, uvoznik će bez obzira na to imati pravo da robu povuče sa carine pod uslovom da, ako se to zahtijeva, podnese zadovoljavajuću garanciju u vidu jemstva, depozita ili nekog drugog odgovarajućeg instrumenta, kojim se pokriva konačno plaćanje carinskih dažbina kojima roba podliježe. Svaka Članica će u svom zakonodavstvu predvidjeti odredbe za regulisanje ovakvih slučajeva.

Član 14

Napomene u Aneksi I ovog Sporazuma čine sastavni dio ovog Sporazuma, a članove Sporazuma treba tumačiti i primjenjivati u skladu sa napomenama koje se na njih odnose. Aneksi II i III takođe čine sastavni dio ovog Sporazuma.

Član 15

1. U ovom Sporazumu:

- (a) „carinska vrijednost uvezene robe” predstavlja vrijednost robe za potrebe carinjenja uvezene robe na *ad valorem* osnovi;
- (b) „zemlja uvoznica” predstavlja zemlju ili carinsku teritoriju uvoza; i
- (c) „proizvedeno” podrazumijeva odgajeno, industrijski proizvedeno i vađeno iz rudnika.

U ovom Sporazumu:

- (a) „ista roba” znači roba koja je ista u svakom pogledu, uključujući fizičke karakteristike, kvalitet i reputaciju. Manje razlike u izgledu neće uticati da se roba koja inače odgovara ovoj definiciji, smatra kao ista;

- (b) „slična roba” znači roba koja, iako nije ista u svakom pogledu, ima slične karakteristike i slične komponente materijala koji omogućavaju ispunjavanje istih funkcija i koje je moguće međusobno zamijeniti u komercijalnom smislu. Kvalitet robe, njena reputacija i postojanje zaštitnog znaka su neki od faktora koji se uzimaju u obzir prilikom utvrđivanja da li se radi o sličnoj robi;
 - (c) pojmovi „ista roba” i „slična roba” ne uključuju, kao što može biti slučaj, robu koja uključuje ili odražava inženjering, razvoj, umjetnički rad, dizajn i planove i skice, za koje nije izvršeno usklađivanje u skladu sa stavom 1(b)(iv) člana 8, jer su ti elementi obrađeni u zemlji uvoznici;
 - (d) roba se neće smatrati „istom robom” ili „sličnom robom” ukoliko nije proizvedena u istoj zemlji kao i roba čija se vrijednost utvrđuje;
 - (e) roba koju je proizvelo neko drugo lice biće uzeta u obzir samo ako ne postoji nikakva ista ili slična roba, što može biti slučaj, koju proizvodi isto lice kao i robu čija se vrijednost utvrđuje.
3. U ovom Sporazumu “roba iste vrste ili kvaliteta” podrazumijeva robu koja spada u grupu ili kategoriju robe koju proizvodi određena industrija ili industrijski sektor, i uključuje istu ili sličnu robu.
4. Za potrebe ovog Sporazuma, smatraće se da su lica uzajamno povezana samo ako:
- (a) su jedno od njih funkcioner ili direktor u preduzeću drugog;
 - (b) su pravno priznati poslovni partneri;
 - (c) su jedan zaposleni, a jedan poslodavac;
 - (d) neko lice, direktno ili indirektno posjeduje, kontroliše, odnosno drži 5% ili više glavnih akcija ili akcija s pravom glasa oba lica;
 - (e) jedno od njih direktno ili indirektno kontroliše drugo lice;
 - (f) oba lica direktno ili indirektno kontroliše neko treće lice;
 - (g) zajedno oba lica, direktno ili indirektno, kontrolišu neko treće lice; ili
 - (h) su članovi iste porodice.
5. Lica koja su međusobno poslovno povezana sa drugim tako što je jedno od njih isključivi zastupnik, distributer ili koncesionar drugog, bez obzira kako je taj odnos opisan, smatraće se povezanim za svrhe ovog Sporazuma, ako potpadaju pod kriterijume iz stava 4.

Član 16

Uvoznik ima pravo da, na pismeni zahtjev, dobije obrazloženje o tome kako je utvrđena carinska vrijednost njegove robe, koje će mu dostaviti carinska uprava u pismenoj formi.

Član 17

Ništa u ovom Sporazumu neće se tumačiti tako da ograničava ili dovodi u pitanje

pravo carinske uprave da se uvjeri u istinitost ili tačnost bilo koje izjave, dokumenta ili deklaracije podnesene za potrebe utvrđivanja carinske vrijednosti.

II DIO

SPROVOĐENJE SPORAZUMA, KONSULTACIJE I RJEŠAVANJE SPOROVA

Član 18 *Institucije*

1. Ovim Sporazumom se osniva Komitet za carinsko vrednovanje (u daljem tekstu ovog Sporazuma “Komitet”) sastavljen od predstavnika svih Članica. Komitet će izabrati svog predsjedavajućeg i redovno se sastajati jedanom godišnje, ili ako se drugačije ne predvidi relevantnim odredbama ovog Sporazuma, sa ciljem da omogući Članicama priliku za konsultacije o pitanjima sprovođenja sistema carinskog vrednovanja koje može imati bilo koja Članica, a koja mogu da utiču na sprovođenje ovog Sporazuma ili na unapređenje njegovih ciljeva i obavljanje ostalih zaduženja koja mu mogu povjeriti Članice. Sekretarijat STO vršiće funkciju sekretarijata Komiteta.

2. Osnovaće se Tehnički komitet za carinsko vrednovanje (u daljem tekstu ovog Sporazuma “Tehnički komitet”) pod pokroviteljstvom Savjeta za carinsku saradnju (u daljem tekstu ovog Sporazuma “CCC”), koji će vršiti dužnosti opisane u Aneksu II ovog Sporazuma i koji će funkcionisati u skladu sa proceduralnim pravilima sadržanim u njemu.

Član 19 *Konsultacije i rješavanje sporova*

1. Osim ako Sporazumom nije predviđeno drugačije, na konsultacije i rješavanje sporova nastalih po ovom Sporazumu primjenjivati će se Dogovor o rješavanju sporova.

2. Ako bilo koja Članica smatra da je neka korist, koja joj direktno ili indirektno pripada na osnovu ovog Sporazuma, poništena ili umanjena, ili da je došlo do onemogućavanja postizanja nekog cilja Sporazuma kao rezultat djelovanja neke druge Članice ili Članica, ona može, sa ciljem postizanja obostrano zadovoljavajućeg rješenja, da zahtijeva konsultacije sa Članicom ili Članicama o kojima je riječ. Svaka Članica će sa razumijevanjem razmotriti zahtjev za konsultacije koji uputi neka druga Članica.

3. Tehnički komitet će, na zahtjev, pružiti savjete i pomoć Članicama koje učestvuju u konsultacijama.

4. Na zahtjev jedne strane u sporu, ili na njenu sopstvenu inicijativu, panel formiran da ispita spor oko odredbi ovog Sporazuma, može da zahtijeva od Tehničkog komiteta da izvrši ispitivanje bilo kojeg pitanja koje zahtijeva tehnička razmatranja. Panel će utvrditi mandat Tehničkog komiteta za svaki konkretni spor i postaviti rok do kojeg treba da se primi izvještaj

Tehničkog komiteta. Panel će uzeti u obzir izvještaj Tehničkog komiteta. U slučaju da Tehnički komitet ne postigne konsenzus o predmetu spora koji mu je u skladu sa ovim stavom upućen, panel će stranama u sporu dati priliku da mu predoče svoja viđenja predmeta ovog spora.

5. Povjerljive informacije pružene panelu neće biti otkrivene bez formalne dozvole lica, tijela ili nadležnih organa koji pružaju takve informacije. Ako panel traži takve informacije, ali objavljivanje tih informacija od strane panela nije odobreno, obezbijediće se rezime koji nema povjerljiv karakter, a koji je odobren od strane lica, tijela ili nadležnih organa koji su dostavili informacije.

III DIO

POSEBAN I POVOLJNIJI TRETMAN

Član 20

1. Članice zemlje u razvoju koje nijesu strane potpisnice Sporazuma o primjeni člana VII Opšteg sporazuma o carinama i trgovini od 12. aprila 1979. godine, mogu da odlože primjenu odredbi ovog Sporazuma za period koji ne prelazi pet godina od datuma stupanja na snagu Sporazuma o STO za ove Članice. Članice zemlje u razvoju koje odluče da odlože primjenu ovog Sporazuma, dužne su to notifikovati generalnom direktoru STO.

2. Pored odredbi stava 1, Članice zemlje u razvoju koje nijesu potpisnice Sporazuma o primjeni člana VII Opšteg sporazuma o carinama i trgovini od 12. aprila 1979. godine mogu da odlože primjenu odredbi stava 2(b)(iii) člana 1 i člana 6 za period koji ne prelazi tri godine od dana primjene svih ostalih odredbi ovog Sporazuma. Članice zemlje u razvoju koje izaberu da odlože primjenu odredbi navedenih u ovom stavu, dužne su to notifikovati generalnom direktoru STO.

3. Članice razvijene zemlje pružiće, pod uzajamno dogovorenim uslovima, tehničku pomoć Članicama zemljama u razvoju koje to zatraže. Na tom osnovu, razvijene zemlje Članice pripremiće programe tehničke pomoći koji mogu uključiti, *inter alia*, stručnu obuku kadrova, pomoć u pripremi mjera za sprovođenje, pristup izvorima informacija u vezi sa metodologijom carinskog vrednovanja, kao i savjete o primjeni odredbi ovog Sporazuma.

IV DIO**ZAVRŠNE ODREDBE****Član 21***Rezerve*

Bez saglasnosti ostalih Članica ne mogu se stavljati rezerve na bilo koju od odredbi ovog Sporazuma.

Član 22*Nacionalno zakonodavstvo*

1. Svaka Članica će obezbijediti, najkasnije sa datumom primjene odredbi ovog Sporazuma za tu zemlju, usklađenost svojih zakona, propisa i administrativnih procedura sa odredbama ovog Sporazuma.
2. Svaka Članica će obavijestiti Komitet o svakoj promjeni u svojim zakonima i propisima relevantnim za ovaj Sporazum, i u primjeni tih zakona i propisa.

Član 23*Praćenje primjene*

Komitet će svake godine pratiti izvršavanje i primjenu ovog Sporazuma uzimajući u obzir njegove ciljeve. Komitet će godišnje obavještavati Savjet za trgovinu robom o razvoju u toku perioda koji je obuhvaćen ovakvim ispitivanjem.

Član 24*Sekretarijat*

Ovaj Sporazum će opsluživati Sekretarijat STO, osim u onim nadležnostima za koje je izričito zadužen Tehnički komitet, a za čije opsluživanje je zadužen Sekretarijata CCC.

ANEKS I**TUMAČENJA***Opšta napomena**Redosljed primjene metoda vrednovanja*

1. Članovi 1 do 7 definišu kako se utvrđuje carinska vrijednost uvezene robe na

osnovu odredbi ovog Sporazuma. Metodi vrednovanja su izloženi po redosljedu njihove primjene. Primarni metod carinskog vrednovanja je definisan u članu 1, a uvezena roba će se vrednovati u skladu sa odredbama ovog člana kada god su ispunjeni uslovi koji su u njemu propisani.

2. Kada se carinska vrijednost ne može utvrditi na osnovu odredbi člana 1, ona će se utvrditi na osnovu sljedećih članova, sve dok se ne dođe do prvog odgovarajućeg člana na osnovu kojeg je moguće utvrditi carinsku vrijednost. Osim u slučajevima predviđenim članom 4, odredbe narednog člana po redosljedu će se koristiti samo ako se carinska vrijednost ne može utvrditi prema odredbama određenog člana.

3. Ukoliko uvoznik ne zatraži da se redosljed primjene članova 5 i 6 zamijeni, slijediće se normalan redosljed primjene. Ako uvoznik to zatraži, a ispostavi se da je nemoguće utvrditi carinsku vrijednost prema odredbama člana 6, carinska vrijednost će se utvrditi shodno odredbama člana 5, ako se na osnovu njih može utvrditi.

4. Kada se carinska vrijednost ne može utvrditi prema odredbama članova od 1 do 6, ona će se utvrđivati na osnovu odredbi člana 7.

Primjena opšte prihvaćenih principa obračuna

1. "Opšte prihvaćeni principi obračuna" odnose se na priznati konsenzus ili na podršku nadležnih organa unutar zemlje u određeno vrijeme, o tome koja ekonomska sredstva i obaveze treba knjižiti kao aktivu i pasivu, način mjerenja aktive i pasive i njihovih promjena, informacije koje je potrebno objaviti i na koji način, kao i koje finansijske izvještaje treba pripremati. Ovi standardi mogu biti široke smjernice u opštoj primjeni, kao i detaljna praksa i postupci.

2. Za potrebe ovog Sporazuma, carinska uprava svake Članice koristiće informacije pripremljene na način saglasan sa opšte prihvaćenim računovodstvenim principima u određenoj zemlji, a koji odgovaraju članu koji se primjenjuje. Na primjer, za utvrđivanje uobičajene dobiti i opštih troškova prema odredbama člana 5, koristiće se informacija pripremljene u skladu sa opšte prihvaćenim računovodstvenim principima zemlje uvoza. S druge strane, za utvrđivanje uobičajene dobiti i opštih troškova na osnovu člana 6, koristiće se informacije sačinjene u skladu sa opšte prihvaćenim računovodstvenim principima koji važe u zemlji proizvodnje. Kao još jedan primjer, za utvrđivanje nekog elementa koji se obezbjeđuje na osnovu stava 1(b)(ii) člana 8, a vrši se u zemlji uvoza, koristiće se informacije u skladu sa opšte prihvaćenim obračunskim principima te zemlje.

Napomena uz član 1 Stvarno plaćena ili plativa cijena

1. Stvarno plaćena ili plativa cijena je ukupno plaćanje koje je izvršio ili treba da izvrši kupac prodavcu ili u korist prodavca za uvezenu robu. Plaćanje ne mora obavezno da bude u obliku transfera novca. Plaćanje se može vršiti putem akreditiva ili drugim dogovorenim instrumentom plaćanja. Plaćanje se može vršiti direktno ili indirektno. Primjer indirektnog plaćanja je kada kupac, u cjelosti ili djelimično, izvrši namirenje nekog duga koji ima prodavac.

2. Aktivnosti koje kupac preduzima za svoj račun, osim onih za koje se vrši usklađivanje na osnovu člana 8, neće se smatrati indirektnim plaćanjem prodavcu, iako se mogu smatrati korisnim za prodavca. Stoga se troškovi ovakvih aktivnosti neće dodavati na stvarno plaćenu ili plativu cijenu prilikom utvrđivanja carinske vrijednosti.

3. Carinska vrijednost ne uključuje sljedeće naplate ili troškove, pod uslovom da su oni razdvojeni od stvarno plaćene ili plative cijene za uvezenu robu:

- (a) troškove izgradnje, podizanja, sklapanja, održavanja ili tehničke pomoći, preuzete nakon uvoza na uvezenu robu kao što su industrijski pogoni, mašine ili oprema;
- (b) troškove transporta nakon uvoza;
- (c) dažbine i poreze u zemlji uvoza.

4. Stvarno plaćena ili plativa cijena odnosi se na cijenu uvezene robe. Stoga prilikom dividendi ili drugih plaćanja koja prodavcu pristižu od strane kupca, a ne odnose se na uvezenu robu, ne čine dio carinske vrijednosti.

Stav 1 (a)(iii)

Među ograničenjima koja plaćenu ili plativu cijenu ne čine neprihvatljivom, nalaze se ograničenja koja bitno ne utiču na vrijednost robe. Primjer ovakvih ograničenja je slučaj kada prodavac zahtijeva od kupca automobila da ih ne prodaje ili izlaže prije određenog datuma koji predstavlja početak godine modela.

Stav 1(b)

1. Ako prodaja ili cijena podliježe nekom uslovu ili razmatranju čija se vrijednost ne može utvrditi, u odnosu na robu koja se vrednuje, transakcijska vrijednost neće biti prihvatljiva za potrebe carinjenja. Neki primjeri ovakvih slučajeva su:

- (a) kada prodavac formira cijenu uvezene robe pod uslovom da kupac takođe kupi neku drugu robu u određenim količinama;
- (b) kada cijena uvezene robe zavisi od cijene ili cijena po kojima kupac uvezene robe prodaje drugu robu prodavcu uvezene robe;
- (c) kada se cijena formira na osnovu oblika plaćanja koji je neuobičajen u odnosu na uvezenu robu, kao što je slučaj uvoza poluproizvoda koje obezbjeđuje prodavac, pod uslovom da dobije određenu količinu finalnih proizvoda.

2. Međutim, uslovi ili razmatranja koja se odnose na proizvodnju ili marketing uvezene robe neće kao posljedicu imati odbacivanje transakcijske vrijednosti. Na primjer, činjenica da kupac pruža prodavcu usluge inženjeringa i planove sačinjene u zemlji uvoza, neće uticati na odbacivanje transakcijske vrijednosti za potrebe člana 1. Isto tako, ako kupac za svoj račun preduzme neke aktivnosti u vezi marketinga uvezene robe, čak i uz dogovor sa prodavcem, vrijednost ovih aktivnosti nije dio carinske vrijednosti, niti će takve aktivnosti kao posljedicu imati odbacivanje transakcijske vrijednosti.

Stav 2

1. Stavovi 2(a) i 2(b) predviđaju različite načine utvrđivanja prihvatljivosti transakcijske vrijednosti.

2. Stav 2(a) predviđa da se, u slučaju kada su kupac i prodavac povezani, ispituju okolnosti u kojima se odvija kupoprodaja i da se transakcijska vrijednost prihvati kao carinska vrijednost, pod uslovom da taj odnos ne utiče na cijenu. Ne treba vršiti ispitivanje okolnosti u svim slučajevima u kojima su kupac i prodavac povezani. Ovakvo ispitivanje će se zahtijevati samo u slučaju da postoji sumnja oko prihvatljivosti cijene. Ako carinska uprava nema sumnji oko prihvatljivosti cijene, ona će biti prihvaćena bez traženja dodatnih informacija od uvoznika. Na primjer, carinska uprava je možda već ranije ispitala taj odnos, ili možda već raspoloža sa detaljnim informacijama u vezi sa kupcem i prodavcem i uvjerila se, na osnovu takvih ispitivanja ili informacija, da njihov odnos ne utiče na cijenu.

3. U slučaju kada uprava carine nije u mogućnosti da prihvati transakcijsku vrijednost bez daljih ispitivanja, ona će pružiti priliku uvozniku da joj dostavi takve dodatne detaljne informacije koje mogu biti potrebne u ispitivanju okolnosti u kojima se vrši kupoprodaja. U tom kontekstu, uprava carine će biti spremna da ispita relevantne aspekte transakcije, uključujući način na koji kupac i prodavac organizuju komercijalne odnose i način na koji se došlo do cijene o kojoj je riječ, sa ciljem da utvrdi da li je taj uzajamni odnos uticao na cijenu. Kada se može dokazati da kupac i prodavac, iako su povezani prema odredbama člana 15, kupuju i prodaju jedan od drugoga kao da nijesu povezani, to će pokazati da data cijena nije formirana pod uticajem njihovog odnosa. Kao primjer za ovo, ako je cijena data na način koji je u skladu sa normalnom praksom određivanja cijene industrije o kojoj je riječ, ili na način na koji prodavac određuje cijene kod prodaje kupcima koji nijesu povezani sa prodavcem, to će pokazati da cijena nije formirana pod uticajem njihovog odnosa. Kao još jedan primjer, kada se pokaže da je cijena odgovarajuća da osigura pokrivanje svih troškova uz dobit koja je reprezentativna za ukupnu dobit preduzeća ostvarenu u reprezentativnom vremenskom periodu (npr. u toku jedne godine), od prodaje robe iste vrste ili kvaliteta, to će pokazati da cijena nije formirana pod uticajem odnosa kupca i prodavca.

4. Stav 2(b) predviđa mogućnost da uvoznik dokaže da se transakcijska vrijednost veoma približava "testiranoj" vrijednosti koju je uprava carine prethodno prihvatila i da je stoga prihvatljiva na osnovu odredbi člana 1. Kada je test prema odredbama stava 2(b) ispunjen, nije potrebno ispitivanje uticaja shodno stavu 2(a). Ako uprava carine već ima zadovoljavajući broj informacija, bez naknadnih detaljnih ispitivanja, da je jedan od testova na osnovu stava 2(b) ispunjen, nema razloga da se od uvoznika zahtijeva da dokaže da se test može zadovoljiti. U stavu 2(b) termin "nepovezani kupci" znači kupci koji nijesu povezani sa prodavcem ni u jednom pojedinačnom slučaju.

Stav 2(b)

Prilikom utvrđivanja da li se jedna vrijednost "veoma približava" drugoj, mora se uzeti u obzir nekoliko faktora. Ovi faktori uključuju karakteristike uvezene robe, karakteristike same industrije, sezonu uvoza robe, i da li je razlika u vrijednosti od komercijalnog značaja. S obzirom da ovi faktori mogu varirati od slučaja do slučaja, bilo bi nemoguće u svakom slučaju primjenjivati jedinstveni standard kao što je fiksni procent. Na primjer, mala razlika u vrijednosti u slučaju koji se odnosi na jednu vrstu robe može biti neprihvat-

ljiva, dok se velika razlika u slučaju neke druge robe može prihvatiti pri utvrđivanju da li je transakcijska vrijednost približno jednaka “testiranoj” vrijednosti opisanoj u stavu 2(b) člana 1.

Napomene uz član 2

1. Prilikom primjene člana 2, uprava carine će, kada god je to moguće, koristiti prodaju iste robe na istom komercijalnom nivou i uglavnom u istoj količini kao roba koja se vrednuje. Kada se takva prodaja ne može naći, koristiće se prodaja iste robe koja se odvija pod jednim od sljedeća tri uslova:

- (a) prodaja na istom komercijalnom nivou, ali u različitim količinama;
- (b) prodaja na različitom komercijalnom nivou, ali uglavnom u istim količinama; ili
- (c) prodaja na različitom komercijalnom nivou i u različitim količinama.

2. Kada se ustanovi prodaja pod bilo kojim od navedena tri uslova, izvršiće se usklađivanje, zavisno od slučaja:

- (a) samo za količinske faktore;
- (b) samo za faktore komercijalnog nivoa; ili
- (c) i za faktore komercijalnog nivoa i za količinske faktore.

3. Izraz “i/ili” omogućava fleksibilnost u korišćenju prodaja i vršenju potrebnih usklađivanja prema bilo kojem od tri gore navedena uslova.

4. Za potrebe člana 2, transakcijska vrijednost iste uvezene robe predstavlja carinsku vrijednost, usklađenu na način predviđen u stavovima 1(b) i 2, koja je već prihvaćena prema članu 1.

5. Uslov za usklađivanje zbog različitih komercijalnih nivoa ili različitih količina je da se to usklađivanje, bilo da se njime povećava ili smanjuje vrijednost, vrši isključivo na osnovu podnijetog dokaza kojim se jasno pokazuje opravdanost i tačnost usklađivanja, npr. važeći cjenovnici koji sadrže cijene koje se odnose na različite nivoe ili različite količine. Primjer ovakvog slučaja je, ako se uvezena roba koja se vrednuje sastoji od isporuke 10 jedinica, a jedina ista uvezena roba za koju postoji transakcijska vrijednost, obuhvata prodaju od 500 jedinica, i poznato je da prodavac odobrava količinske popuste, potrebno usklađivanje se može izvršiti polazeći od cjenovnika prodavca i korišćenjem cijene koja se primjenjuje na prodaju od 10 jedinica. Ovim se ne traži da je prodaja u količini od 10 jedinica već bila izvršena, sve dok se koristi važeći cjenovnik koji se u prodaji drugih količina pokazao kao *bona fide*. Međutim, u nedostatku objektivne mjere, utvrđivanje carinske vrijednosti prema odredbama člana 2 nije odgovarajuće.

Napomena uz član 3

1. Prilikom primjene člana 3, uprava carine će, gdje god je to moguće, koristiti prodaju slične robe na istom komercijalnom nivou i u uglavnom istim količinama kao roba koja se vrednuje. Kada se takva prodaja ne nađe, može se koristiti prodaja slične robe koja se odvija pod jednim od sljedeća tri uslova:

- (a) prodaja na istom komercijalnom nivou ali u različitim količinama;

- (b) prodaja na različitom komercijalnom nivou ali u uglavnom istim količinama; ili
- (c) prodaja na različitom komercijalnom nivou i u različitim količinama.
2. Kada se ustanovi prodaja pod jednim od ova tri uslova, izvršice se usklađivanja, zavisno od slučaja:
- (a) samo za količinske faktore;
- (b) samo za faktore komercijalnog nivoa; ili
- (c) i za faktore komercijalnog nivoa i za količinske faktore.
3. Izraz “i/ili” omogućava fleksibilnost u korišćenju prodaja i vršenju potrebnih usklađivanja prema bilo kojem od tri gore navedena uslova.
4. Za potrebe člana 3, transakcijska vrijednost slične uvezene robe predstavlja carinsku vrijednost, usklađenu na način predviđen u stavovima 1(b) i 2, koja je već prihvaćeno prema članu 1.
5. Uslov usklađivanja zbog različitih komercijalnih nivoa ili različitih količina je da se to usklađivanje, bilo da se njime povećava ili smanjuje vrijednost, vrši isključivo na osnovu podnijetog dokaza kojim se jasno pokazuje opravdanost i tačnost usklađivanja, npr. važeći cjenovnici koji sadrže cijene koje se odnose na različite nivoe ili različite količine. Primjer ovakvog slučaja je, ako se uvezena roba koja se vrednuje sastoji od isporuke od 10 jedinica, a jedina slična uvezena roba za koju postoji transakcijska vrijednost obuhvata prodaju od 500 jedinica, i poznato je da prodavac odobrava količinske popuste, potrebno usklađivanje se može izvršiti polazeći od cjenovnika prodavca i korišćenjem cijene koja se primjenjuje na prodaju od 10 jedinica. Ovim se ne traži da je prodaja u količini od 10 jedinica već bila izvršena, sve dok se koristi važeći cjenovnik koji se u prodaji drugih količina pokazao kao *bona fide*. Međutim, u nedostatku tako objektivne mjere, utvrđivanje carinske vrijednosti prema odredbama člana 3 nije odgovarajuće.

Napomena uz član 5

1. Izraz „jedinčna cijena po kojoj se roba prodaje u najvećoj ukupnoj količini” označava cijenu po kojoj se najveći broj jedinica prodaje licima koja nijesu povezana sa licima od kojih kupuju takvu robu na prvom komercijalnom nivou na kom se vrši prodaja, nakon uvoza.
2. Kao primjer za ovo, roba se prodaje prema cjenovniku kojim se odobravaju poljne jedinične cijene za kupovine u većim količinama.

<i>Količina prodaje</i>	<i>Jedinična mjera</i>	<i>Broj prodaja</i>	<i>Ukupna količina prodata po svakoj cijeni</i>
1-10 jedinica	100	10 prodaja po 5 jedinica 5 prodaja po 3 jedinice	65

11-25 jedinica	95	5 prodaja po 11 jedinica	55
		1 prodaja po 30 jedinica	
preko 25 jedinica	90	1 prodaja po 50 jedinica	80

Najveći broj jedinica je prodat po cijeni od 80; prema tome, jedinična cijena za najveću ukupnu količinu je 90.

3. Još jedan primjer kada se vrše dvije prodaje. U prvoj se prodaje 500 jedinica po cijeni od 95 novčanih jedinica za svaku. U drugoj se vrši prodaja 400 jedinica po cijeni od 90 novčanih jedinica za svaku. U ovom primjeru, najveći broj jedinica prodat po određenoj cijeni je 500; prema tome, jedinična cijena najveće ukupne količine je 95.

4. Treći primjer se odnosi na situaciju u kojoj se različite količine prodaju po različitim cijenama.

(a) Prodaja	
<i>Prodane količine</i>	<i>Jedinična cijena</i>
40 jedinica	100
30 jedinica	90
15 jedinica	100
50 jedinica	95
25 jedinica	105
35 jedinica	90
5 jedinica	100

(b) Ukupno	
<i>Ukupno prodane količina</i>	<i>Jedinična cijena</i>
65	90
50	95
60	100
25	105

U ovom primjeru, najveći broj jedinica prodat po određenoj cijeni je 65; stoga je jedinična cijena u najvećoj ukupnoj količini 90.

5. Bilo koja prodaja u zemlji uvoza, kako je opisano u stavu 1 gore, nekom licu koje direktno ili indirektno vrši snabdjevanje, besplatno ili po smanjenim troškovima, za upotrebu u vezi sa proizvodnjom i prodajom za izvoz uvezene robe, nijedan od elemenata navedenih u stavu 1(b) člana 8, neće se uzeti u obzir pri utvrđivanju jedinične cijene za potrebe člana 5.

6. Treba napomenuti da "dobit i opšti troškovi" koji se pominju u stavu 1 člana 5, moraju biti uzeti u obzir u cjelini. Iznos za potrebe ovog oduzimanja treba da se utvrdi na osnovu informacija dostavljenih od strane ili u ime uvoznika, osim ako iznos koji dostavi uvoznika ne odgovara onom koji se dobije prodajom u zemlji uvoznici, uvezene robe iste vrste ili kva-

liteta. Kada iznosi koje dostavi uvoznik ne odgovaraju takvim iznosima, visina dobiti i opštih troškova može se zasnivati na relevantnim informacijama osim onih dostavljenih od strane uvoznika ili u njegovo ime.

7. Opšti troškovi” uključuju direktne i indirektne troškove marketinga robe o kojoj je riječ.

8. Lokalni porezi koji se plaćaju po osnovu prodaje robe, a koji se ne odbijaju na osnovu odredbi stava 1(a)(iv) člana 5, biće odbijeni prema odredbama stava 1(a) (i) člana 5.

9. Pri utvrđivanju provizije ili uobičajene dobiti i opštih troškova prema odredbama stava 1 člana 5, pitanje da li je određena roba “iste vrste ili kvaliteta” kao druga roba, mora se utvrditi od slučaja do slučaja na osnovu datih okolnosti. Treba ispitati prodaje u zemlji uvoza najuže grupe ili asortimana uvezene robe iste vrste ili kvaliteta, koja uključuje robu koja se vrednuje, a za koju su dostupne potrebne informacije. Za potrebe člana 5, “roba iste vrste ili kvaliteta” uključuje robu uvezenu iz iste zemlje kao roba koja se vrednuje, kao i robu uvezenu iz drugih zemalja.

10. Za potrebe stava 1(b) člana 5, izraz “najraniji datum” znači datum do kojeg se prodaja uvezene robe ili iste ili slične uvezene robe izvrši u dovoljnoj količini da bi se utvrdila jedinična cijena.

11. Kada se koristi metod iz stava 2 člana 5, umanjenja koja se vrše za vrijednosti dodate u toku dalje prerade, zasnivaće se na objektivnim i mjerljivim podacima koji se odnose na troškove takvog rada. Prihvaćene industrijske formule, recepti, metodi izgradnje i ostala industrijska praksa treba da čine osnovu za izradu kalkulacija.

12. Jasno je da metod vrednovanja propisan u stavu 2 člana 5 normalno ne bi bio primjenjiv kada, kao rezultat dalje prerade, uvezena roba izgubi svoj identitet. Međutim, mogu da postoje primjeri u kojima se vrijednost dodata u daljoj preradi može tačno utvrditi bez većih teškoća, iako se identitet uvezene robe izgubi. S druge strane, mogu takođe postojati primjeri kada uvezena roba zadržava svoj identitet, ali čini tako mali dio u ukupnoj količini robe koja se prodaje u zemlji uvoza da ne bi bila opravdana upotreba ovog metoda. S obzirom na gore navedeno, svaka situacija ove vrste mora se razmotriti od slučaja do slučaja.

Napomene uz član 6

1. Opšte pravilo je da se carinska vrijednost prema ovom Sporazumu utvrđuje na osnovu informacija raspoloživih u tom trenutku u zemlji uvoza. Međutim, da bi se utvrdila obračunata vrijednost, može biti potrebno da se ispitaju troškovi proizvodnje robe koja se vrednuje i druge informacije koje se moraju dobiti van zemlje uvoza. Pored toga, u većini slučajeva proizvođač robe nalaziće se izvan jurisdikcije nadležnih organa zemlje uvoza. Upotreba metoda obračunate vrijednosti uglavnom će biti ograničena na one slučajeve kada su prodavac i kupac uzajamno povezani, i kada je proizvođač spreman da dostavi organima zemlje uvoza potrebne kalkulacije i da obezbijedi sredstva za bilo koju naknadnu provjeru koja može biti potrebna.

2. “Troškovi ili vrijednost” koji se spominju u stavu 1(a) člana 6 se utvrđuju na osnovu informacija dostavljenih od strane ili u ime proizvođača u vezi sa proizvodnjom robe koja se vrednuje. Ove informacije će biti zasnovane na komercijalnim obračunima proizvođača, pod uslovom da su takvi obračuni usklađeni sa opšte prihvaćenim računovodstvenim principima

koji se primjenjuju u zemlji proizvodnje te robe.

3. “Troškovi ili vrijednost” uključuju troškove elemenata navedenih u stavovima 1(a) (ii) i (iii) člana 8. Takođe, će uključiti i vrijednost, srazmjerno propisanu prema odredbama relevantne napomene uz član 8, svih elemenata navedenih u stavu 1(b) člana 8 koje dobavlja kupac, direktno ili indirektno, za upotrebu prilikom proizvodnje uvezene robe. Vrijednost elemenata navedenih u stavu 1(b)(iv) člana 8, koji se preduzimaju u zemlji uvoza, biće uključena samo u onom obimu u kojem ovi elementi opterećuju proizvođača. Podrazumijeva se da ni jedan trošak ni vrijednost elementa pomenutih u ovom stavu, prilikom utvrđivanja obračunate vrijednosti, neće biti uračunat dva puta.

4. “Iznos dobiti i opštih troškova” koji se pominju u stavu 1(b) člana 6, utvrđivaće se na osnovu informacija dostavljenih od strane ili u ime proizvođača, osim ako njegovi iznosi nijesu u skladu sa iznosima koji se obično pojavljuju u prodaji robe iste vrste ili kvaliteta kao što je roba koja se vrednuje, a koju proizvode proizvođači u zemlji izvoza za izvoz u zemlju uvoza.

5. Treba napomenuti u ovom kontekstu da “iznos dobiti i opštih troškova” mora biti uzet u cjelini. Slijedi da ako je, u svakom pojedinačnom slučaju, dobit proizvođača niska, a njegovi opšti troškovi visoki, dobit i opšti troškovi proizvođača uzeti zajedno mogu ipak da budu u skladu sa onim koji se obično javljaju u prodaji robe iste vrste ili kvaliteta. Ovakva situacija se može desiti, na primjer, ako se proizvod plasira u zemlji uvoza, a proizvođač prihvati nikakvu ili nisku dobit da pokrije opšte troškove u vezi plasmana. Kada proizvođač može da dokaže da ima malu dobit u prodaji uvezene robe usljed posebnih komercijalnih okolnosti, njegov stvarni iznos dobiti treba uzeti u obzir pod uslovom da proizvođač ima validne komercijalne razloge da ih opravda i da proizvođačeva politika cijena odražava cjenovnu politiku industrijske grane o kojoj je riječ. Ovakva situacija se može desiti, na primjer, kada su proizvođači bili prinuđeni da privremeno smanje cijene usljed nepredviđenog pada tražnje, ili kada prodaju robu radi upotpunjavanja asortimana robe koja se proizvodi u zemlji uvoza i prihvataju nisku dobit da bi održali konkurentnost. Kada podaci proizvođača o visini dobiti i opštih troškova nijesu u skladu sa onima koji se obično pojavljuju u prodaji robe iste vrste ili kvaliteta kao roba koja se vrednuje, a koju proizvode proizvođači u zemlji izvoza za izvoz u zemlju uvoza, iznos dobiti i opštih troškova može da se zasniva na drugim relevantnim informacijama osim onih dostavljenih od strane ili u ime proizvođača.

6. Kada se za utvrđivanje obračunate vrijednosti koriste druge relevantne informacije osim onih dostavljenih od strane ili u ime proizvođača, nadležni organi u zemlji uvoza informisaće uvoznika, ako on to zahtijeva, o izvoru takvih informacija, korišćenim podacima i kalkulacijama na osnovu tih podataka, pod uslovima iz odredbi člana 10.

7. “Opšti troškovi” koji se spominju u stavu 1(b) člana 6, obuhvataju direktne i indirektne troškove proizvodnje i prodaje robe za izvoz koji nijesu uključeni na osnovu stava 1(a) člana 6.

8. Da li je određena roba “iste vrste ili kvaliteta” kao neka druga roba mora se utvrđivati od slučaja do slučaja s obzirom na date okolnosti. Pri utvrđivanju uobičajene dobiti i opštih troškova prema odredbama člana 6, ispitaće se prodaja za izvoz u zemlju uvoza najuže grupe ili asortimana robe, koji uključuje robu koja se vrednuje, a za koje se mogu obezbijediti potrebne informacije. Za potrebe člana 6, “roba iste vrste ili kvaliteta” mora

biti iz iste zemlje kao i roba koja se vrednuje.

Napomena uz član 7

1. Carinske vrijednosti utvrđene na osnovu odredbi člana 7 treba da se, u najvećoj mogućoj mjeri, zasnivaju na prethodno utvrđenim carinskim vrijednostima.
2. Shodno članu 7 treba primjenjivati metode vrednovanja iznijete u članovima od 1 do 6, ali uz razumnu fleksibilnost u primjeni tih metoda u skladu sa ciljevima i odredbama člana 7.
3. Neki primjeri razumne fleksibilnosti su sljedeći:
 - (a) *Ista roba* - zahtjev da se izvoz iste robe izvrši u isto ili približno isto vrijeme kao roba koja se vrednuje, može se fleksibilno tumačiti; ista uvezena roba proizvedena u nekoj drugoj zemlji, a ne u zemlji izvoza robe koja se vrednuje može biti osnova za utvrđivanje carinske vrijednosti; mogu se koristiti carinske vrijednosti iste uvezene robe koje su već utvrđene prema odredbama člana 5 i 6.
 - (b) *Slična roba* - fleksibilno se može tumačiti zahtjev da slična roba treba da bude izvezena u isto ili približno isto vrijeme kao roba koja se vrednuje; osnova za utvrđivanje carinske vrijednosti može biti slična uvezena roba proizvedena u nekoj drugoj zemlji, a ne u zemlji izvoza robe koja se vrednuje; mogu se koristiti carinske vrijednosti slične uvezene robe koje su već utvrđene prema odredbama članova 5 i 6.
 - (c) *Metod dedukcije* - zahtjev da je roba morala biti prodana u »stanju u kojem je uvezena« u stavu 1(a) člana 5 može se fleksibilno tumačiti; zahtjev za »90 dana« može se fleksibilno sprovesti.

Napomene uz član 8

Stav 1 (a)(i)

Izraz »provizije pri kupovini« označava provizije koje uvoznik plaća svom zastupniku za usluge zastupanja uvoznika u inostranstvu prilikom kupovine robe koja se vrednuje.

Stav 1(b)(ii)

1. Postoje dva faktora uključena pri raspodjeli elementa navedenih u stavu 1(b)(ii) člana 8 na uvezenu robu - vrijednost samog elementa i način na koji se ta vrijednost raspodjeljuje na uvezenu robu. Raspodjela ovih elemenata treba da se izvrši na razuman način koji odgovara datim okolnostima i u skladu je sa opšte prihvaćenim računovodstvenim principima.
2. Što se tiče vrijednosti elementa, ako uvoznik po određenoj cijeni pribavi taj element od prodavca koji nije povezan sa njim, ta cijena je vrijednost elementa. Ako je element proizveo sam uvoznik ili neko lice povezano sa uvoznikom, vrijednost elementa će biti jednaka njegovim troškovima proizvodnje. Ako je element bio ranije korišćen od strane uvoznika, bez obzira da li ga je on sam kupio ili proizveo, prvobitni troškovi nabavke ili

proizvodnje moraju biti umanjeni na ime njegovog korišćenja da bi se došlo do vrijednosti elementa.

3. Kada se jednom utvrdi vrijednost elementa, potrebno je tu vrijednost pridodati uvezenoj robi. Za to postoje različite mogućnosti. Na primjer, vrijednost se može pripisati prvoj isporuci, ako uvoznik želi odjedanom da plati carinu na cijelu vrijednost. Kao drugi primjer, uvoznik može tražiti da se vrijednost pripisuje po jedinici proizvedene robe do momenta prve isporuke. Dalji primjer, uvoznik može zatražiti da se ova vrijednost rasporedi na ukupnu planiranu proizvodnju za koju postoje ugovori ili čvrste obaveze. Koji metod pripisivanja će se koristiti, zavisi od dokumentacije koju obezbjeđuje uvoznik.

4. Kao ilustracija gore navedenog, uvoznik obezbjeđuje proizvođaču kalup koji će koristiti u proizvodnji uvezene robe i ugovara sa proizvođačem kupovinu 10.000 jedinica. U vrijeme pristizanja prve isporuke od 1.000 jedinica, proizvođač je već proizveo 4.000 jedinica. Uvoznik može da zahtijeva od uprave carine da raspodijeli vrijednost kalupa na 1.000 jedinica, 4.000 ili 10.000 jedinica.

Stav 1(b)(iv)

1. Uvećanja za vrijednost elementa navedenih u stavu 1(b)(iv) člana 8 moraju da se zasnivaju na objektivnim i mjerljivim podacima. Kako bi se uz najmanji napor i uvoznika i uprave carina u utvrdile vrijednosti koje treba dodati, trebalo bi, u najvećoj mogućoj mjeri, koristiti već raspoložive podatke koje kupac ima u svom komercijalnom knjigovodstvu.

2. Za one elemente koje dobavlja kupac, a koje je on kupio ili iznajmio, dodatak će biti cijena kupovine ili iznajmljivanja. Neće se vršiti nikakvo dodavanje za one elemente koji su raspoloživi u javnom sektoru, osim troškova pribavljanja njihovih kopija.

3. Koliko će biti lako izvršiti kalkulaciju vrijednosti koje treba dodati, zavisi od strukture i upravljačke prakse svakog pojedinačnog preduzeća, kao i od metoda obračuna koji primjenjuje.

4. Na primjer, moguće je da preduzeće koje uvozi različite proizvode iz nekoliko zemalja, vodi knjigovodstvo svog centra za projektovanje izvan zemlje uvoza tako da se tačno prikazuju troškovi koji se odnose na svaki dati proizvod. U takvim slučajevima, direktno usklađivanje može biti izvršeno na odgovarajući način, u skladu sa odredbama člana 8.

5. U nekom drugom slučaju, preduzeće može voditi troškove dizajnerskog centra izvan zemlje uvoza vodi kao opšti režijski trošak, bez njihovog vezovanja za specifične proizvode. U ovom slučaju, prema odredbama člana 8, tačno usklađivanje u odnosu na uvezenu robu bi se moglo izvršiti pripisivanjem ukupnih troškova dizajnerskog centra na ukupnu proizvodnju koja se koristi navedenim centrom i dodavanjem tih pripisanih troškova na jediničnu vrijednost uvoza.

6. Varijacije u gore navedenim okolnostima će, naravno, zahtijevati da se razmotre različiti faktori prilikom utvrđivanja pravog metoda raspodjele troškova.

7. U slučajevima kada proizvodnja elementa o kojem je riječ uključuje nekoliko zemalja u jednom vremenskom periodu, usklađivanje treba da se ograniči na vrijednost stvarno dodatu tom elementu izvan zemlje uvoza.

Stav 1(c)

1. Naknade i takse za licence navedene u stavu 1(c) člana 8 mogu, između ostalog, da uključe plaćanja u vezi sa patentima, zaštitnim znacima i autorskim pravima. Međutim, naknade za pravo reprodukovanja uvezene robe u zemlji uvoza neće se dodavati na stvarno plaćenu ili plativu cijenu uvezene robe prilikom utvrđivanja carinske vrijednosti.
2. Plaćanja koja kupac vrši na ime prava distribucije ili preprodaje uvezene robe neće se dodavati na stvarno plaćenu ili plativu cijenu uvezene robe ako takva plaćanja nijesu uslov za prodaju uvezene robe za izvoz u zemlju uvoza.

Stav 3

Ukoliko ne postoje objektivni i mjerljivi podaci u vezi sa dodavanjima koje treba vršiti prema odredbama člana 8, transakcijska vrijednost se ne može utvrditi na osnovu odredbi člana 1. Kao ilustracija za ovo, naknada se plaća na osnovu prodajne cijene u zemlji uvoza za jedan litar određenog proizvoda koji je bio uvezen po kilogramu i pretvoren u rastvor nakon uvoza. Ako se naknada zasniva djelimično na uvezenoj robi i djelimično na drugim faktorima koji nemaju ništa sa uvezenom robom (kao što je slučaj kada se uvezena roba izmiješa sa domaćim sastojcima i dalje se ne može odvojeno identifikovati, ili kada se naknada ne može razlikovati od posebnih finansijskih aranžmana između kupca i prodavca), ne bi bilo mogće praviti pokušaj da se dodaje naknada. Međutim, ako je iznos naknada zasnovan samo na uvezenoj robi i može se lako kvantifikovati, isti se može dodati na stvarnu plaćenu ili plativu cijenu.

Napomena uz član 9

Za potrebe člana 9, “vrijeme uvoza” može biti vrijeme ulaska u zemlju u svrhu sprovođenja carinskog postupka.

Napomena uz član 11

1. Članom 11 se uvozniku obezbjeđuje pravo da uloži žalbu protiv vrijednosti koju je uprava carine utvrdila za robu koja se vrednuje. U prvoj istanci žalba se može podnijeti višem nivou u upravi carine, ali u krajnjoj istanci uvoznik ima pravo žalbe sudskim organima.
2. »Bez kazne« znači da uvoznik neće biti podvrgnut naplati kazne ili prijetnje kaznom samo zato što je odlučio koristiti pravo na žalbu. Plaćanje uobičajenih sudskih troškova i advokatskih naknada neće se smatrati kaznom.
3. Međutim, ništa u članu 11 neće sprečavati Članicu da zahtijeva da se puna procijenjena vrijednost carinskih dažbina naplati prije podnošenja žalbe.

Napomena uz član 15
Stav 4

Za potrebe člana 15, izraz »lica« uključuje pravno lice gdje je to odgovarajuće.

Stav 4(e)

Za potrebe ovog Sporazuma, smatraće se da jedno lice kontroliše drugo kada je ono pravno ili operativno u situaciji da nameće ograničavanja ili da upravlja ovim drugim.

ANEKS II

TEHNIČKI KOMITET ZA CARINSKO VREDNOVANJE

1. U skladu sa članom 18 ovog Sporazuma, formira se Tehnički komitet pod pokroviteljstvom Savjeta za carinsku saradnju sa ciljem da obezbijedi, na tehničkom nivou, jednoobraznost u tumačenju i sprovođenju ovog Sporazuma.
2. Nadležnosti Tehničkog komiteta obuhvataju sljedeće:
 - (a) ispitivanje specifičnih tehničkih problema koji nastaju u svakodnevnom sprovođenju sistema carinskog vrednovanja Članica i davanje savjetodavnih mišljenja o odgovarajućim rješenjima koja su zasnovana na prezentiranim činjenica;
 - (b) proučavanje, na osnovu zahtjeva, zakona o vrednovanju, postupaka i prakse koji se odnose na ovaj Sporazum i pripremanje izvještaja o rezultatima ovakvih proučavanja;
 - (c) pripremu i distribuiranje godišnjeg izvještaja o tehničkim aspektima sprovođenja i statusa ovog Sporazuma;
 - (d) pružanje informacija i savjeta o svim pitanjima u vezi sa vrednovanjem uvezene robe za potrebe carine, ukoliko je to zatraženo od bilo koje Članice ili Komiteta. Takve informacije i savjeti mogu imati formu savjetodavnog mišljenja, komentara ili objašnjenja;
 - (e) da Članicama, na zahtjev, omogući dobijanje tehničke pomoći sa ciljem što šireg međunarodnog prihvatanja ovog Sporazuma;
 - (f) sprovođenje istrage o predmetu koji mu povjeri panel na osnovu člana 19 ovog Sporazuma; i
 - (g) izvršavanje ostalih zadataka koje mu povjeri Komitet.

Opšti dio

3. Tehnički komitet će se truditi da svoj rad o posebnim pitanjima, posebno o onima koje su mu povjerile Članice, Komitet ili panel, okonča u razumno kratkom roku. Kako je predviđeno u stavu 4 člana 19, panel će odrediti poseban vremenski period za primanje

izvještaja Tehničkog komiteta, a koji će svoje izvještaje obezbijediti unutar tog roka.

4. Sekretarijat Savjeta za carinsku saradnju će na odgovarajući način pomagati Tehničkom komitetu u njegovim aktivnostima.

Predstavljanje

5. Svaka Članica ima pravo da bude zastupljena u Tehničkom komitetu. Svaka Članica može imenovati jednog delegata i jednog ili više zamjenika koji će je predstavljati u Tehničkom komitetu. Svaka Članica koja je u Tehničkom komitetu predstavljena na ovaj način, u daljem tekstu se pominje kao „Članica Tehničkog komiteta”. Predstavnicima Članica u Tehničkom komitetu mogu da pomažu savjetnici. Sekretarijat STO može takođe da učestvuje na ovim sastancima u svojstvu posmatrača.

6. Članice Savjeta za carinsku saradnju koje nijesu Članice STO mogu na sastancima Tehničkog komiteta predstavljati jedan delegat i jedan ili više zamjenika. Takvi predstavnici će prisustvovati sastancima Tehničkog komiteta u svojstvu posmatrača.

7. Ukoliko se predsjedavajući Tehničkog komiteta saglasi, generalni sekretar Savjeta za carinsku saradnju (u daljem tekstu ovog Aneksa „generalni sekretar”) može da pozove na sastanke Tehničkog komiteta i predstavnike vlada koje nijesu ni Članice STO, ni Savjeta za carinsku saradnju, kao i predstavnike međunarodnih vladinih i trgovinskih organizacija, da prisustvuju sastancima Tehničkog komiteta u svojstvu posmatrača.

8. Imenovanja delegata, zamjenika i savjetnika na sastancima Tehničkog komiteta dostavljaju se generalnom sekretaru.

Sjednice Tehničkog komiteta

9. Tehnički komitet se sastaje po potrebi, ali najmanje dva puta godišnje. Datum svake sjednice utvrđuje Tehnički komitet na svojoj prethodnoj sjednici. Datum sjednice može se izmijeniti, ili na zahtjev neke Članice Tehničkog komiteta uz saglasnost proste većine ostalih Članica Tehničkog komiteta ili, u slučajevima koji zahtijevaju hitno djelovanje, na zahtjev predsjedavajućeg. Bez obzira na odredbe prve rečenice ovog stava, Tehnički komitet će se sastati ukoliko je to potrebno da razmotri pitanja koja mu povjeri panel prema odredbama člana 19 ovog Sporazuma.

10. Sjednice Tehničkog komiteta se održavaju u sjedištu Savjeta za carinsku saradnju osim ako se ne odluči drugačije.

11. Generalni sekretar će o datumu otvaranja svakog zasjedanja Tehničkog komiteta obavijestiti sve Članice Tehničkog komiteta i one koji su uključene na osnovu stavova 6 i 7, najmanje 30 dana unaprijed, osim u hitnim slučajevima.

Dnevni red

12. Generalni sekretar će za svako zasjedanje utvrditi privremeni dnevni red i proslijediti ga Članicama Tehničkog komiteta i onima koji su uključeni na osnovu stavova 6 i 7, najmanje 30 dana prije održavanja sjednice, osim u hitnim slučajevima. Ovaj dnevni red obuhvataće sve tačke čije uključivanje je odobrio Tehnički komitet na svojoj prethod-

noj sjednici, sve tačke koje uključuje predsjedavajući na svoju inicijativu i sve tačke čije uključivanje zahtijeva generalni sekretar, Komitet ili neka od Članica Tehničkog komiteta.

13. Tehnički komitet će utvrditi svoj dnevni red prilikom otvaranja svake sjednice. Tehnički komitet može u bilo koje vrijeme u toku sjednice promijeniti dnevni red.

Upravljanje i službeno osoblje

14. Tehnički komitet će iz redova delegata svojih Članica izabrati predsjedavajućeg i jednog ili više njegovih potpredsjednika. Predsjedavajući i potpredsjedavajući će obavljati dužnost u period od jedne godine. Predsjedavajući i potpredsjedavajući imaju pravo na ponovni izbor. Mandat predsjedavajućeg i potpredsjedavajućeg, koji više ne zastupaju neku Članicu Tehničkog komiteta, automatski prestaje.

15. Ako je predsjedavajući odsutan sa bilo koje sjednice ili njenog dijela, predsjedavaće njegov zamjenik. U tom slučaju, on ima ista ovlašćenja i dužnosti kao sam predsjedavajući.

16. Predsjedavajući sjednice učestvovaće u radu Tehničkog komiteta u tom svojstvu, a ne kao predstavnik neke Članice Tehničkog komiteta.

17. Osim izvršavanja drugih nadležnosti koja ima na osnovu ovih pravila, predsjedavajući će otvarati i zatvarati svaku sjednicu, usmjeravati diskusiju, davati riječ, i, u skladu sa ovim pravilima, rukovoditi radom. Predsjedavajući takođe može da opomene govornika da se pridržava reda, ako njegove primjedbe nijesu odgovarajuće.

18. U toku diskusije o bilo kom predmetu, delegacija može da pokrene pitanje redosljeda. U tom slučaju, predsjedavajući će odmah izreći svoju odluku. Ako se neko usprotivi takvoj odluci, predsjedavajući će je na sjednici staviti na glasanje, i ona će ostati ako se ne izglasa njeno odbijanje.

19. Sekretarske poslove na sjednicama Tehničkog komiteta obavljaće generalni sekretar ili službenici sekretarijata Savjeta za carinsku saradnju koje je imenovao generalni sekretar.

Kvorum i glasanje

20. Kvorum će sačinjavati prosta većina predstavnika Članica Tehničkog komiteta.

21. Svaka Članica Tehničkog komiteta ima jedan glas. Odluka Tehničkog komiteta se donosi većinom glasova koju čine najmanje dvije trećine prisutnih Članica. Bez obzira na ishod glasanja o nekom posebnom pitanju, Tehnički komitet će biti slobodan da sačini kompletan izvještaj Komitetu i Savjetu za carinsku saradnju o tom pitanju, u kojem će iznijeti sve različite poglede izražene u relevantnim diskusijama. Bez obzira na gore navedene odredbe ovog stava, o pitanjima koja mu povjeri panel, Tehnički komitet će donositi odluke konsenzusom. Ukoliko se o pitanju koje mu povjeri panel ne postigne saglasnost u Tehničkom komitetu, Tehnički komitet će podnijeti izvještaj sa svim detaljnim činjenicama o tom pitanju i stavovima Članica.

Jezici i zapisnici

22. Zvanični jezici Tehničkog komiteta su engleski, francuski i španski. Govori ili

izjave na jednom od ova tri jezika biće simultano prevedeni na ostale zvanične jezike, osim ako se sve delegacije ne saglase da se odustane od prevođenja. Govori ili izjave na bilo kojem drugom jeziku prevodiće se na engleski, francuski i španski, pod istim uslovima, ali u tom slučaju, prevod na engleski, francuski ili španski će obezbijediti dotična delegacija. U zvaničnim dokumentima Tehničkog komiteta će se upotrebljavati samo engleski, francuski i španski jezik. Podsjetnici i korespondencija za razmatranje u Tehničkom komitetu moraju se dostaviti na jednom od ovih zvaničnih jezika.

23. Tehnički komitet će sačinjavati izvještaje o svim svojim sjedanicama, a ukoliko to predsjedavajući smatra potrebnim, zapisnike ili sažetke tih sastanaka. Predsjedavajući ili neko koga on odredi, izvještavaće o radu Tehničkog komiteta na svakom sastanku Komiteta i na svakom sastanku Savjeta za carinsku saradnju.

ANEKS III

1. Za neke zemlje u razvoju, u praksi se može desiti da bude nedovoljan period od pet godina za odlaganje primjene odredbi ovog Sporazuma, koji je za Članice zemlje u razvoju obezbijeđen u stavu 1 člana 20. U takvim slučajevima Članica zemlja u razvoju može da zahtijeva produženje tog perioda prije isteka roka pomenutog u stavu 1 člana 20, s tim što se podrazumjeva da će ostale Članice imati razumijevanja u pogledu takvog zahtjeva, u slučajevima kada dotična zemlja u razvoju može da iznese valjane razloge za to.

2. Zemlje u razvoju koje trenutno vrednuju robu na osnovu zvanično propisane minimalne vrijednosti mogu, po želji, da stave rezervu koja će im omogućiti da ovakve vrijednosti zadrže u ograničenom tranzitnom periodu pod uslovima i rokovima koje mogu dogovoriti sa Članicama.

3. Zemlje u razvoju koje smatraju da zamjena redosljeda primjene koja je moguća na osnovu člana 4 ovog Sporazuma, a na zahtjev uvoznika, može da im pričinu stvarne teškoće, mogu, po želji, da stave rezervu na član 4 u sljedećem obliku:

„Vlada rezerviše pravo da obezbijedi da se relevantna odredba člana 4 ovog Sporazuma primjenjuje samo kada se uprava carine saglasi sa zahtjevom da se redosljed članova 5 i 6 zamijeni”.

Ako zemlje u razvoju stave ovakvu rezervu, Članice će je prihvatiti shodno članu 21 ovog Sporazuma.

4. Zemlje u razvoju mogu, po želji, da stave rezervu u odnosu na stav 2 člana 5 ovog Sporazuma u sljedećem obliku:

”Vlada rezerviše pravo da obezbijedi da se stav 2 člana 5 ovog Sporazuma primjenjuje u skladu sa odredbama relevantne napomene uz njega, bilo da to uvoznik zahtijeva ili ne.”

Ako zemlje u razvoju stave ovakvu rezervu, Članice treba da je prihvate shodno članu 21 ovog Sporazuma.

5. Neke zemlje u razvoju mogu imati probleme u primjeni člana 1 ovog Sporazuma u mjeri u kojoj se on odnosi na uvoz na njihove zemlje koji vrši ekskluzivni zastupnik, ekskluzivni distributer ili ekskluzivni koncesionar. Ako se takvi problemi pojave u praksi

u Članicama zemljama u razvoju koje primjenjuju Sporazum, ovo pitanje će se proučiti, na zahtjev takve Članice, sa ciljem da se pronađu odgovarajuća rješenja.

6. Član 17 propisuje da se u primjeni ovog Sporazuma može javiti potreba da uprava carine preduzme ispitivanja u pogledu istinitosti ili tačnosti bilo koje izjave, dokumenta ili deklaracije koja joj je podnijeta za potrebe carinskog vrednovanja. Tako ovaj član dopušta da se izvrše ispitivanja koja imaju za cilj, na primjer, da se potvrdi da su elementi vrijednosti deklarirani ili podnijeti carini u vezi sa utvrđivanjem carinske vrijednosti, kompletni i tačni. Članice, prema njihovim nacionalnim zakonima i procedurama, imaju pravo da očekuju punu saradnju uvoznika u ovim ispitivanjima.

7. Stvarno plaćena ili plativa cijena uključuje sva plaćanja koja su stvarno izvršena ili koja treba da budu izvršena kao uslov prodaje uvezene robe, a koju je izvršio kupac prodavcu ili nekom trećem licu na ime dugovanja prodavcu.

SPORAZUM O KONTROLI ROBE PRIJE ISPORUKE

Članice,

Konstatujući da su se ministri 20. septembra 1986. godine dogovorili da će Urugvajska runda multilateralnih trgovinskih pregovora nastojati da „ostvari dalju liberalizaciju i proširenje svjetske trgovine”, „ojača ulogu GATT-a” i „poveća usklađenost sistema GATT-a prema sve razvijenijem međunarodnom ekonomskom okruženju”;

Konstatujući da jedan broj Članica zemalja u razvoju pribjegava kontroli robe prije isporuke;

Uviđajući potrebu zemalja u razvoju da to čine dok god i koliko god je potrebno provjeravati kvalitet, količinu ili cijenu uvezene robe;

Svjesne toga da se takvi programi moraju sprovesti bez stvaranja nepotrebnih kašnjenja ili nejednakog tretmana;

Konstatujući da se ova kontrola po definiciji obavlja na teritoriji Članica izvoznica;

Priznajući potrebu da se uspostavi dogovoreni međunarodni okvir prava i obaveza Članica korisnica i Članica izvoznica;

Priznajući da se principi i obaveze GATT-a iz 1994. primjenjuju na one aktivnosti tijela za kontrolu robe prije isporuke, a koja su za to ovlašćena od strane vlada Članica STO;

Konstatujući da je poželjno obezbijediti transparentnost djelovanja tijela za kontrolu robe prije isporuke, kao i zakona i propisa koji se odnose na kontrolu robe prije isporuke;

Želeći da obezbijede brzo, efikasno i pravedno rješavanje sporova koji mogu nastati na osnovu ovog Sporazuma između izvoznika i tijela za kontrolu robe prije isporuke;

Ovim *su se saglasile* o sljedećem:

Član 1

Predmet Sporazuma - definicije

1. Ovaj Sporazum se primjenjuje na sve aktivnosti kontrole robe prije isporuke koje se obavljaju na teritoriji Članica, bez obzira da li su vlada ili bilo koje drugo državno tijelo zemlje Članice ugovorili takve aktivnosti, ili su dali ovlašćenje za njihovo obavljanje.
2. Termin „Članica korisnica” podrazumijeva Članicu čija je vlada ili bilo koje državno tijelo ugovorilo ili dalo ovlašćenje za obavljanje aktivnosti kontrole robe prije isporuke.
3. Aktivnosti kontrole robe prije isporuke podrazumijevaju sve aktivnosti koje se odnose na verifikaciju kvaliteta, količine, cijene, uključujući devizni kurs i finansijske uslove i/ili carinsku klasifikaciju robe koja će se izvesti na teritoriji Članice korisnice.
4. Termin „tijelo za kontrolu robe prije isporuke” podrazumijeva bilo koje tijelo sa kojim je Članica zaključila ugovor o obavljanju aktivnosti kontrole robe prije isporuke ili ga ovlastila da obavlja takve aktivnosti⁵⁴.

⁵⁴ Podrazumijeva se da ova odredba ne obavezuje Članice da dozvole državnim tijelima ostalih Članica da na njenoj teritoriji obavljaju aktivnosti kontrole robe prije isporuke.

Član 2
Obaveze Članica korisnica
Nediskriminacija

1. Članice korisnice će osigurati da se aktivnosti kontrole robe prije isporuke sprovede na nediskriminatoran način, i da procedure i kriterijumi koji se primjenjuju u obavljanju tih aktivnosti budu objektivni i da se ravnopravno primjenjuju na sve izvoznike koji podliježu kontroli. Članice će osigurati jedinstveno obavljanje kontrole od strane svih inspektora tijela za kontrolu robe prije isporuke, sa kojim su zaključile ugovor ili im dale ovlaštenje.

Vladini zahtjevi

2. Članice korisnice će, tokom obavljanja aktivnosti kontrole robe prije isporuke koje su u vezi sa njenim zakonima, propisima i uslovima, osigurati poštovanje odredbi stava 4, člana III GATT-a iz 1994. u onoj mjeri u kojoj su relevantne.

Mjesto kontrole

3. Članice korisnice će osigurati da se sve aktivnosti kontrole robe prije isporuke, uključujući izdavanje jasnog nalaza o činjenicama ili obavještenje o neizdavanju, obavljaju na carinskoj teritoriji sa koje se roba izvozi ili, ako se kontrola ne može obaviti na datoj carinskoj teritoriji zbog složenosti samog proizvoda ili ako se obje strane dogovore, na carinskoj teritoriji gdje je roba proizvedena.

Standardi

4. Članice korisnice će osigurati da se kontrola količine i kvaliteta robe obavlja saglasno sa standardima koje utvrđuju kupac i prodavac kupoprodajnim ugovorom, kao i da će se, u odsustvu takvih standarda, primjenjivati relevantni međunarodni standardi⁵⁵.

Transparentnost

5. Članice korisnice će osigurati da se aktivnosti kontrole robe prije isporuke obavljaju na transparentan način.

6. Članice korisnice će osigurati da izvoznicama, nakon što kontaktiraju tijelo za kontrolu robe prije isporuke, dostave listu svih informacija koje su im neophodne da bi ispoštovale uslove kontrole. Tijelo za kontrolu robe prije isporuke će dostaviti te informacije na zahtjev izvoznika. Informacije će sadržati upućivanja na zakone i propise Članice korisnice koji se odnose na aktivnosti kontrole robe prije isporuke, na procedure i kriterijume koji se koriste u kontroli, kao i verifikaciji deviznog kursa i cijene, na prava izvoznika u odnosu na tijela kontrole, kao i procedure žalbe koje su sadržane u stavu 21.

⁵⁵ Međunarodni standard je onaj standard kojeg je usvojio vladin ili nevladin organ čije je članstvo otvoreno za sve Članice i čija je jedna od priznatih aktivnosti iz oblasti standardizacije.

Dodatni proceduralni zahtjevi ili promjene u postojećim procedurama se neće primjenjivati na isporuku, osim ukoliko izvoznik koji je u pitanju nije informisan o tim promjenama u trenutku kada je dogovoren datum kontrole. Međutim, u hitnim situacijama poput onih koji su navedeni u članovima XX i XXI GATT-a iz 1994, takvi dodatni zahtjevi ili promjene se mogu primijeniti na isporuku, a da izvoznik nije prethodno obaviješten. Ova olakšica, međutim, ne oslobađa izvoznike obaveza da se pridržavaju pravila uvoza Članica korisnica.

7. Članice korisnice će osigurati da informacije navedene u stavu 6 budu dostupne izvoznicima na odgovarajući način, kao i da kancelarije tijela za kontrolu robe prije isporuke služe kao informativni punktovi gdje se takve informacije mogu dobiti.

8. Članice korisnice će hitno objaviti zakone i propise koji se primjenjuju u vezi kontrole robe prije isporuke na način da omogućuje ostalim vladama i trgovcima da se sa njima upoznaju.

Zaštita povjerljivih poslovnih informacija

9. Članice korisnice će osigurati da tijela za kontrolu robe prije isporuke tretiraju informacije koje su primljene u toku postupka kontrole robe prije isporuke, kao poslovno povjerljive u onom obimu u kojem iste nijesu još uvijek objavljene, uopšteno dostupne trećim stranama ili na drugi način dostupne u javnosti. Članice korisnice će osigurati da tijela za kontrolu robe prije isporuke primjenjuju procedur u tom cilju.

10. Članice korisnice će, na zahtjev, obezbijediti Članicama informacije o mjerama koje preduzimaju u cilju sprovođenja stava 9. Odredbama ovog stava se neće zahtijevati ni od jedne Članice da otkrije povjerljive informacije što bi moglo ugroziti efikasnost programa kontrole robe prije isporuke, ili bi načinilo štetu legitimnom komercijalnom interesu određenih javnih ili privatnih preduzeća.

11. Članice korisnice će osigurati da tijela za kontrolu robe prije isporuke ne otkrivaju povjerljive poslovne informacije trećoj strani, sa izuzetkom toga da se one mogu saopštiti vladinim organima angažovanih na osnovu ugovora od strane datih tijela, ili svog ovlašćenja. Članice korisnice će osigurati adekvatno čuvanje povjerljivih poslovnih informacija koje dobiju od tijela za kontrolu robe prije isporuke sa kojima su sklopile ugovor ili koje su ovlastile za obavljanje tih aktivnosti. Tijela za kontrolu robe prije isporuke će povjerljive poslovne informacije saopštiti vladama koje su ih ugovorno angažovale ili im dale ovlašćenja za obavljanje datih aktivnosti, samo u onoj mjeri u kojoj su te informacije zahtijevaju za potrebe akreditiva ili drugih oblika plaćanja, ili za potrebe kontrole carine, deviznih ili procedura uvoznih.

12. Članice korisnice će osigurati da tijela za kontrolu robe prije isporuke ne zahtijevaju od izvoznika informacije u vezi:

- (a) podataka o proizvodnji koji se odnose na patentirane, licencirane ili neobjavljene procese ili na procese koji očekuju dobijanje patenta;
- (b) neobjavljenih tehničkih podataka osim onih koji su neophodni da se dokaže poštovanje tehničkih propisa ili standarda;
- (c) internih cijena, uključujući troškove proizvodnje;
- (d) nivoa dobiti;

- (e) uslova ugovora između izvoznika i njihovih dobavljača, osim ukoliko drugačije nije moguće izvršiti kontrolu u pitanju. U takvim slučajevima, tijelo će samo zahtijevati informacije potrebne u tu svrhu.

13. Izvoznik može, na svoju inicijativu, da objavi informacije navedene u stavu 12, a koje tijela za kontrolu robe prije isporuke nijesu inače zahtijevale, zbog pojašnjenja specifičnog slučaja.

Sukobi interesa

14. Članice korisnica će osigurati da tijela za kontrolu robe prije isporuke, imajući takođe u vidu odredbe o zaštiti povjerljivih poslovnih informacija iz stavova 9 do 13, primjenjuju procedure kako bi se izbjegli sukobi interesa:

- (a) između tijela za kontrolu robe prije isporuke i bilo kojih tijela za kontrolu robe prije isporuke u pitanju, uključujući bilo koja tijela u kojima ovi drugi imaju finansijske ili komercijalne interese ili bilo koja tijela koja imaju finansijske interese u tijelima za kontrolu robe prije isporuke, a čije isporuke treba da kontroliše tijelo za kontrolu robe prije isporuke;
- (b) između tijela za kontrolu robe prije isporuke i ostalih preduzeća na koje se primjenjuje kontrola robe prije isporuke, sa izuzetkom vladinih tijela za kontrolu robe prije isporuke koje je ona ugovorom angažovala, ili ovlastila za date aktivnosti;
- (c) sa odjelima tijela za kontrolu robe prije isporuke, koja se bave aktivnostima izvan onih koje se zahtijevaju za sprovođenje procesa kontrole.

Kašnjenja

15. Članice korisnice će osigurati da tijela za kontrolu robe prije isporuke izbjegnu nepotrebna kašnjenja u kontroli isporuka. Članice korisnice će osigurati da se kontrola robe prije isporuke izvrši onog datuma koji je dogovoren između tijela i izvoznika, osim ukoliko se isti na osnovu njihovog dogovora ne zakaže nekog drugog datuma, ili ukoliko tijelo spriječi izvoznik ili viša sila⁵⁶.

16. Nakon prijema završnih dokumenta i okončanja kontrole Članice korisnice će osigurati da tijela za kontrolu robe prije isporuke, u roku od pet dana izdaju jasan izvještaj o kontroli robe ili dostave detaljno pismeno objašnjenje uz obrazlaženje razloga za neizdavanje. Članice korisnice će osigurati da, u slučaju neizdavanja, tijela za kontrolu robe prije isporuke daju izvoznicima priliku da u pismenoj formi izlože svoje viđenje, i ako to izvoznici zatraže, da dogovore ponovnu kontrolu u najkraćem, obostrano odgovarajućem roku.

17. Članice korisnice će osigurati da, kada god to zahtijevaju izvoznici, tijela za kontrolu robe prije isporuke preduzmu prije datuma fizičke kontrole preliminarnu verifikaciju cijene, i gdje je to prikladno, preliminarnu kontrolu deviznog kursa, a na osnovu ugovora

⁵⁶ Podrazumjeva se da će, za potrebe ovog Sporazuma, pojam "viša sila" označavati "neizbježnu prinudu ili prisilu, nepredvidljiv tok događaja koji opravdavaju neispunjenje ugovora".

između uvoznika i izvoznika, *pro forma* fakture i, gdje je to primjenjivo, na osnovu zahtjeva za uvoznu dozvolu. Članice korisnice će osigurati da cijena ili devizni kurs, koji je prihvatilo tijelo na osnovu date preliminarne verifikacije, neće biti povučeni, pod uslovom da je roba u skladu sa uvoznom dokumentacijom i/ili uvoznom dozvolom. One će osigurati da, nakon preliminarne verifikacije, tijela za kontrolu robe prije isporuke odmah pismeno informišu izvoznike o prihvatanju cijene i/ili deviznog kursa ili o detaljnim razlozima za neprihvatanje istih.

18. U cilju izbjegavanja kašnjenja u plaćanju, Članice korisnice će osigurati da tijela za kontrolu robe prije isporuke što je prije moguće pošalju izvoznicima ili njihovim ovlaštenim predstavnicima jasan izvještaj o kontroli robe.

19. U slučaju nastanka administrativne greške u izvještaju o kontroli robe, Članice korisnice će osigurati da tijelo za kontrolu robe prije isporuke ispravi grešku i ispravljenu informaciju dostavi što je prije moguće odgovarajućim stranama.

Verifikacija cijene

20. U cilju sprečavanja zaračunavanja manje ili više cijene i zloupotrebe, Članice korisnice će osigurati da tijela za kontrolu robe prije isporuke izvrše verifikaciju cijene⁵⁷ saglasno sljedećim smjernicama:

- (a) tijela za kontrolu robe prije isporuke će odbiti cijenu koja je ugovorena između izvoznika i uvoznika, samo ako mogu da dokažu da su njihovi podaci o nezadovoljavajućoj cijeni zasnovani na verifikacionom procesu koji je u skladu sa kriterijumima iz podstavova (b) do (e);
- (b) tijela za kontrolu robe prije isporuke će zasnovati poređenje cijena za potrebe verifikacije cijene, na temelju cijena istih ili sličnih roba koju je ista zemlja izvoza ponudila za izvoz u isto, ili približno isto vrijeme, pod uporedivim i konkurentnim uslovima prodaje, u skladu sa uobičajenim komercijalnim praksama, i koji predstavlja neto cijenu bez standardno primjenljivih rabata. Takvo poređenje će se zasnivati na sljedećem:
 - (i) koristiće se samo cijene koje predstavljaju validnu osnovu za poređenje, uzimajući u obzir relevantne ekonomske faktore zemlje uvoza i zemlje ili zemalja koje se koriste za poređenje cijene;
 - (ii) tijelo za kontrolu robe prije isporuke neće uzimati u obzir cijenu roba ponuđenih za izvoz u različite zemlje uvoza, da bi se isporici u pitanju arbitrarno nametnula najniža cijena;
 - (iii) tijelo za kontrolu robe prije isporuke će uzeti u obzir specifične elemente navedene u podstavu (c);
 - (iv) u bilo kojoj fazi gore opisanog procesa, tijelo za kontrolu robe prije isporuke će pružiti izvozniku mogućnost da obrazloži cijenu.
- (c) u obavljanju verifikacije cijene, tijela za kontrolu robe prije isporuke će

⁵⁷ Obaveze Članica korisnica u pogledu usluga tijela za kontrolu robe prije isporuke pri određivanju carine biće obaveze koje su Članice prihvatile u okviru GATT-a iz 1994. i u ostalim multilateralnim trgovinskim sporazumima sadržanim u Aneksu 1A Sporazuma o STO.

- propisno voditi računa o uslovima prodajnog ugovora kao i generalno primjenjivim faktorima prilagođavanja koji se odnose na transakciju; ovi faktori će obuhvatati, ali se ne i ograničavati, na komercijalni nivo i količinu prodaje, vrijeme i uslove isporuke, klauzule o porastu cijene, specifikacijama kvaliteta, specijalnim karakteristikama modela, posebnim specifikacijama o otpremanju i pakovanju, obim porudžbine, prodaji na licu mjesta, sezonskim uticajima, taksama za dozvole ili drugi vid intelektualne svojine, i druge usluge koje su u vezi ugovora, a koje nisu uobičajeno posebno zaračunate; oni će takođe uključiti određene elemente koji se odnose na izvoznju cijenu kao što je ugovorni odnos između izvoznika i uvoznika;
- (d) verifikacija transportnih troškova će se odnositi samo na dogovorenu cijenu transportnog sredstva u zemlji izvoza koji je naznačen u prodajnom ugovoru;
 - (e) za potrebe provjere cijene neće se koristiti sljedeće:
 - (i) prodajna cijena u zemlji uvoza robe proizvedene u toj zemlji;
 - (ii) izvozna cijena robe iz zemlje koja nije zemlja izvoza;
 - (iii) trošak proizvodnje;
 - (iv) proizvoljne ili fiktivne cijene i vrijednosti.

Žalbeni postupak

21. Članice korisnice će osigurati da tijela za kontrolu robe prije isporuke uspostave procedure prijema, razmatranja i donošenja odluka u vezi pritužbi pokrenutih od strane izvoznika, kao i da se informacije u vezi ovih procedura učine dostupnim izvoznicima saglasno odredbama stavova 6 i 7. Članice korisnice će osigurati razvoj i poštovanje procedura saglasno sa sljedećim smjernicama:

- (a) tijela za kontrolu robe prije isporuke će odrediti jednog ili više službenika koji će moći da se kontaktiraju tokom uobičajenog radnog vremena u svakom gradu ili luci u kojem tijela za kontrolu robe prije isporuke imaju svoje administrativne kancelarije za kontrolu isporuke, radi prijema, razmatranja i donošenja odluke o žalbama i pritužbama izvoznika;
- (b) izvoznici će imenovanom službeniku, odnosno službenicima dostaviti u pismenoj formi činjenice o posebnoj transakciji, prirodi svoje pritužbe, kao i prijedlog rješenja;
- (c) imenovani službenik odnosno službenici sa razumijevanjem će razmotriti pritužbe izvoznika i što je prije moguće donijeti odluku po prijemu dokumenta navedenih u podstavu (b).

Stavljanje van snage

22. Derogacijom odredbi člana 2, Članice korisnice će obezbijediti da se, uz izuzetak djelimičnih isporuka, isporuke čija je vrijednost manja od minimalne vrijednosti koja se primjenjuje na takvu isporuku kako je to definisala Članica korisnica, ne kontrolišu, osim

u izuzetnim okolnostima. Ova minimalna vrijednost biće uključena u informacije koje se dostavljaju izvoznicima na osnovu odredbi stava 6.

Član 3

Obaveze Članica izvoznica

Nediskriminacija

1. Članice izvoznice će osigurati da se njihovi zakoni i propisi u vezi aktivnosti kontrole robe prije isporuke primjenjuju na nediskriminatoran način.

Transparentnost

2. Članice izvoznice će odmah objaviti sve zakone i propise koji su u primjeni, a odnose se na kontrolu robe prije isporuke, kako bi omogućile drugim vladama i trgovcima da se sa njima upoznaju.

Tehnička pomoć

3. Članice izvoznice će, ukoliko zatraže, obezbijediti Članicama korisnicima tehničku pomoć usmjerenu na ostvarivanje ciljeva ovog Sporazuma po obostrano dogovorenim uslovima⁵⁸.

Član 4

Procedure nezavisnog ispitivanja

Članice će podsticati tijela za kontrolu robe prije isporuke i izvoznike na međusobno rješavanje sporova. Međutim, dva radna dana nakon podnošenja pritužbe u skladu sa odredbama u stavu 21, član 2, bilo koja strana može zatražiti nezavisno ispitivanje spora. Članice će preduzeti njima dostupne prikladne mjere, kako bi obezbijedilo uspostavljanje i primjena sljedećih procedura:

- (a) ove procedure će sprovoditi nezavisano tijelo koje su u svrhu ovog Sporazuma zajednički osnovale organizacija koja predstavlja tijelo za kontrolu robe prije isporuke i organizacija koja predstavlja izvoznike;
- (b) nezavisano tijelo iz podstava (a) uspostaviće listu eksperata, koja će sadržati:
 - (i) dio sastavljen od Članica izabranih od strane organizacije koja predstavlja tijelo za kontrolu robe prije isporuke;
 - (ii) dio sastavljen od Članica izabranih od strane organizacije koja predstavlja izvoznike;

⁵⁸ Podrazumjeva se da takva tehnička pomoć može biti data na bilateralnoj, plurilateralnoj ili multilateralnoj osnovi.

- (iii) dio sastavljen od nezavisnih trgovinskih stručnjaka izabranih od strane nezavisnog tijela, kao što je navedeno u podstavu (a). Geografska raspodjela eksperata sa ove liste biće takva da omogući brzo rješavanje bilo kakvih sporova pokrenutih na osnovu ovih procedura. Ova lista biće sastavljena u roku od dva mjeseca od stupanja na snagu Sporazuma o STO i godišnje će biti ažurirana. Lista će biti javno dostupna. Biće dostavljena Sekretarijatu i prosljeđena svim Članicama;
- (c) izvoznik ili tijelo za kontrolu robe prije isporuke koje želi da pokrene žalbeni postupak će kontaktirati nezavisno tijelo navedeno u podstavu (a) i zatražiti osnivanje panela. Ovaj panel će se sastojati od tri člana. Članovi panela biće izabrani tako da se izbjegnu nepotrebni troškovi i odlaganja. Prvi član će biti izabran iz dijela (i) gore navedene liste od strane tijela za kontrolu robe prije isporuke, pod uslovom da taj član nije udružen sa tim tijelom. Drugi član će biti izabran iz dijela (ii) gore navedene liste od strane izvoznika u pitanju, pod uslovom da taj član nije udružen sa tim izvoznikom. Treći član će biti izabran iz dijela (iii) gore navedene liste od strane nezavisnog tijela iz podstava (a). Primjedbe se neće stavljati na izbor bilo kojeg trgovinskog eksperta iz dijela (iii) gore navedene liste;
- (d) nezavisan trgovinski stručnjak iz dijela (iii) gore navedene liste obavljaće dužnost rukovodioca panela. Nezavisan trgovinski ekspert će donijeti potrebne odluke kako bi omogućio panelu hitno rješavanje spora, na primjer, zahtijevaju li činjenice određenog slučaja sastanak panela i, ukoliko je to slučaj, gdje će se taj sastanak održati, uzimajući u obzir mjesto kontrole u pitanju;
- (e) ako se strane u sporu slože, nezavisno tijelo iz podstava (a) može izabrati jednog nezavisnog trgovinskog eksperta iz dijela (iii) gore navedene liste, da bi preispitao spor o kojem je riječ. Taj stručnjak će donijeti potrebne odluke kako bi se omogućilo hitno rješavanje spora, na primjer, uzimajući u obzir mjesto kontrole koja je u pitanju;
- (f) cilj ispitivanja će biti da se utvrdi da li su, tokom sporne kontrole, strane u sporu poštovale odredbe ovog Sporazuma. Procedure će biti brze i pružiće mogućnost objema stranama da lično ili pismeno iznesu svoja viđenja;
- (g) tročlani panel će donositi odluke većinom glasova. Odluka u vezi spora će biti donijeta u roku od osam radnih dana od podnošenja zahtjeva za nezavisnim ispitivanjem i biće saopštena stranama u sporu. Ovaj rok može se produžiti po dogovoru strana u sporu. Panel ili nezavisni trgovinski stručnjak podijeliće troškove, zasnivajući podjelu na posebnosti slučaja;
- (h) odluka panela će biti obavezujuća za tijelo za kontrolu robe prije isporuke i izvoznika koji su u sporu.

Član 5

Notifikacija

Članice će podnijeti Sekretarijatu kopije zakona i propisa kojim ovaj Sporazum stavljaju na snagu, kao i kopije bilo kojih drugih zakona i propisa koji se odnose na kontrolu robe prije isporuke u momentu kada Sporazum o STO stupi na snagu za Članicu u pitanju. Nijedna izmjena u zakonima i propisima koji se odnose na kontrolu robe prije isporuke neće se primjenjivati prije njihove zvanične objave. Sekretarijat će biti obaviješten o njima odmah nakon objavljivanja. Sekretarijat će obavijestiti Članice o dostupnosti tih podataka.

Član 6

Ispitivanje

Na kraju druge godine od dana stupanja na snagu Sporazuma o STO i svake treće godine nakon toga, Ministarska konferencija će preispitati odredbe, primjenu i funkcionisanje ovog Sporazuma, uzimajući u obzir njegove ciljeve i iskustva stečena tokom njegove primjene. Kao rezultat takvog ispitivanja, Ministarska konferencija može izvršiti izmjene odredbi ovog Sporazuma.

Član 7

Konsultacije

Članice će se na zahtjev konsultovati sa ostalim Članicama o bilo kojem pitanju koje utiče na funkcionisanje ovog Sporazuma. U takvim slučajevima, na ovaj Sporazum će se primjenjivati odredbe člana XXII GATT-a iz 1994, na način kao što su one razrađene i primijenjene na osnovu Dogovora o rješavanju sporova.

Član 8

Rješavanja sporova

Sporovi između Članica koji se odnose na sprovođenje ovog Sporazuma će se rješavati saglasno odredbama člana XXIII GATT-a iz 1994, na način kao što su one razrađene i primijenjene na osnovu Dogovora o rješavanju sporova.

Član 9

Završne odredbe

1. Članice će preduzeti potrebne mjere za primjenu ovog Sporazuma.
2. Članice će osigurati da njihovi zakoni i propisi ne budu u suprotnosti sa odredbama ovog Sporazuma.

SPORAZUM O PRAVILIMA O PORIJEKLU ROBE

Članice,

Konstatujući da su se ministri 20. septembra 1986. dogovorili da će Urugvajaska runda multilateralnih trgovinskih pregovora nastojati da „ostvari dalju liberalizaciju i proširenje svjetske trgovine”, „ojača ulogu GATT-a” i „poveća usklađenost sistema GATT-a prema sve razvijenijem međunarodnom ekonomskom okruženju”;

U želji da unaprijede ciljeve GATT-a iz 1994;

Uviđajući da jasna i predvidljiva pravila o porijeklu i njihova primjena olakšavaju odvijanje međunarodne trgovine;

U želji da obezbijede da sama pravila o porijeklu ne stvaraju nepotrebne prepreke trgovini;

U želji da obezbijede da pravila o porijeklu ne ponište ili umanje prava Članica prema GATT-u iz 1994;

Uviđajući da je poželjno da se obezbijedi transparentnost zakona, propisa i postupaka u vezi pravila o porijeklu;

U želji da obezbijede da se pravila o porijeklu postave i primjenjuju na nepristrasan, transparentan, predvidljiv, konzistentan i neutralan način;

Uviđajući raspoloživost mehanizma i procedura konsultacija za brzo, efikasno i pravedno rješavanje sporova nastalih po ovom Sporazumu;

U želji da harmonizuju i pojasne pravila o porijeklu;

Saglasile su se o sljedećem:

I DIO

DEFINICIJE I OBUHVAT

Član 1

Pravila o porijeklu

1 Za potrebe djelova I do IV ovog Sporazuma, pravila o porijeklu se definišu kao oni zakoni, propisi i administrativne odluke opšte primjene koje neka Članica primjenjuje za određivanje zemlje porijekla robe, pod uslovom da se ta pravila ne odnose na ugovorne ili autonomne trgovinske režime kojima se odobravaju preferencijali povoljniji od onih na osnovu stava 1 člana I GATT-a iz 1994.

2. Pravila o porijeklu pomenuta u stavu 1 uključivaće sva pravila o porijeklu koja se koriste u nepreferencijalnim instrumentima trgovinske politike, kao što je primjena klauzule najpovolšćenije nacije prema članovima I, II, III, XI i XIII GATT-a iz 1994; antidampinške i kompenzatorne carine prema članu VI GATT-a iz 1994; zaštitne mjere prema članu XIX GATT-a iz 1994; zahtjevi za označavanje porijekla prema članu IX GATT-a iz 1994; i sva ostala diskriminatorna kvantitativna ograničenja ili carinske kvote. Oni će takođe uključivati i pravila o porijeklu koja se koriste za javne nabavke i statistiku trgovine⁵⁹.

⁵⁹ Ovu odredbu ne treba shvatiti kao povredu definicija “domaće industrije” ili “sličnih proizvoda domaće industrije” ili sličnih pojmova gdje god se oni primjenjuju.

II DIO

DISCIPLINE U VEZI SA PRIMJENOM PRAVILA O PORIJEKLU

Član 2

Discipline za vrijeme prelaznog perioda

Dok se ne završi rad na programu harmonizacije pravila o porijeklu utvrđenom u Dijelu IV, Članice će obezbijediti:

- (a) da kod donošenja administrativnih odluka opšte primjene budu jasno definisani zahtjevi koje treba ispuniti. Posebno:
 - (i) u slučajevima primjene kriterijuma promjene carinske klasifikacije, takvo pravilo o porijeklu, i svako izuzeće od pravila, mora jasno navesti tarifne oznake ili tarifne brojeve u carinskoj tarifi na koje se pravilo odnosi;
 - (ii) u slučajevima primjene kriterijuma *ad valorem*, u pravilima o porijeklu mora se takođe navesti i metod izračunavanja ovog procenta;
 - (iii) u slučajevima propisivanja kriterijuma proizvodnog procesa ili prerade, radna faza na osnovu koje se određuje porijeklo robe treba da bude precizno navedena;
- (b) da se, bez obzira na mjeru ili instrument trgovinske politike sa kojom su povezana, pravila o porijeklu ne koriste kao instrumenti za direktno ili indirektno ostvarivanje trgovinskih ciljeva;
- (c) da pravila o porijeklu neće sama po sebi stvarati ograničavajuće, štete ili efekte poremećaja međunarodne trgovine. One kao preduslov za određivanje zemlje porijekla neće nametati neopravdano stroge zahtjeve, niti zahtijevati ispunjavanje određenih uslova koji nisu povezani sa proizvodnjom ili preradom. Međutim, troškovi koji nisu direktno povezani sa proizvodnjom ili preradom mogu biti uključeni za potrebe primjene kriterijuma *ad valorem* procenta u skladu sa podstavom (a);
- (d) da pravila o porijeklu, koja Članice primjenjuju pri uvozu i izvozu, ne budu strožija od pravila o porijeklu koja se primjenjuju pri određivanju da li je roba domaćeg porijekla i njima se neće vršiti diskriminacija između Članica bez obzira na povezanost proizvođača robe o kojoj je riječ⁶⁰;
- (e) da se njihova pravila o porijeklu primjenjuju na konzistentan, jedinstven, nepristrasan i razuman način;
- (f) da se njihova pravila o porijeklu zasnivaju na pozitivnom standardu. Pravila o porijeklu kojima se propisuje ono što ne odgovara standardu (negativan standard) dozvoljavaju se kao dio objašnjenja pozitivnog standarda ili u pojedinačnim slučajevima kada nije neophodno pozitivno definisanje;
- (g) da njihovi zakoni, propisi, sudske odluke i administrativna uputstva opšte primjene koja se odnose na pravila o porijeklu, budu objavljeni na isti način kao da su predmet odredbi 1 člana X GATT-a iz 1994;

⁶⁰ U pogledu pravila o porijeklu koja se primjenjuju na javne nabavke ovom odredbom se neće stvarati dodatne obaveze u odnosu na one obaveze koje su Članice već preuzele po osnovu GATT-a iz 1994.

- (h) da se, na zahtjev izvoznika, uvoznika ili bilo kojeg drugog lica koji za to ima opravdani razlog, ocjena porijekla robe donese u najkraćem mogućem roku, a najkasnije 150 dana⁶¹ nakon podnošenja zahtjeva za ocjenu porijekla, pod uslovom da je dostavljena sva neophodna dokumentacija. Zahtjevi za ovakvu ocjenu će se primati prije nego što se otpočne trgovina robom o kojoj je riječ, a mogu se primati i u bilo kojem kasnijem trenutku. Ovakve ocjene važe tri godine pod uslovom da činjenice i uslovi, uključujući pravila o porijeklu na osnovu kojih su donijete, ostanu uporedive. Pod uslovom da su zainteresovane strane unaprijed obaviještene, ovakve procjene mogu prestati da važe ako se pri preispitivanju prema podstavu (j) donese odluka suprotna toj ocjeni porijekla. Ovakve procjene će se objaviti prema odredbama podstava (k);
- (i) u slučaju uvođenja izmjena u pravila o porijeklu ili novih pravila o porijeklu, takve izmjene se neće primjenjivati retroaktivno, kako je definirano zakonima ili propisima Članice, i bez povrede istih;
- (j) sve administrativne radnje koje Članice preduzimaju u vezi sa određivanjem porijekla, podliježu odmah reviziji koju vrši sudski, arbitražni ili administrativni sudovi ili postupci, nezavisni od organa koji je izvršio određivanje, i koji mogu da izmjene ili povuku odluke o utvđivanju porijekla;
- (k) da sve informacije povjerljive prirode ili informacije dobijene na povjerljivoj osnovi radi primjene pravila o porijeklu, nadležani organi smatraju strogo povjerljivim i da ih neće otkriti bez izričite dozvole lica ili vlade koja ih je dostavila, osim u obimu koji se može zahtijevati u toku sudskog procesa.

Član 3

Discipline nakon prelaznog perioda

Uzimajući u obzir cilj svih Članica da postignu, kao rezultat rada na programu harmonizacije sadržanog u Dijelu IV, uspostavljanje harmonizovanih pravila o porijeklu, Članice će na osnovu primjene rezultata rada na programu harmonizacije, obezbijediti:

- (a) da se pravila o porijeklu podjednako primjenjuju za sve potrebe navedene u članu 1;
- (b) da prema njihovim pravilima o porijeklu, zemlja koja se utvrđuje kao zemlja porijekla određene robe, bude ili zemlja u kojoj je roba u cjelini dobijena, ili kada je u proizvodnju te robe uključeno više od jedne zemlje, zemlja u kojoj je izvršena posljednja značajna transformacija robe;
- (c) da pravila o porijeklu koja Članice primjenjuju pri uvozu i izvozu, ne budu strožija od pravila koja se primjenjuju za određivanje da li je roba domaćeg porijekla, i njima se neće vršiti diskriminacija između Članica

⁶¹ Za zahtjeve podnesene tokom prve godine od datuma stupanja na snagu Sporazuma o STO od Članica će se zahtijevati da što je prije moguće donesu date ocjene.

- bez obzira na povezanost proizvođača robe o kojoj je riječ;
- (d) da se njihova pravila o porijeklu primjenjuju na konzistentan, jedinstven, nepristrasan i razuman način;
 - (e) da njihovi zakoni, propisi, sudske odluke i administrativna uputstva opšte primjene koja se odnose na pravila o porijeklu budu objavljena na isti način kao da su predmet odredbi stava 1 člana X GATT-a iz 1994, i u skladu sa njima;
 - (f) da se, na zahtjev izvoznika, uvoznika ili bilo kojeg drugog lica sa opravdanim razlogom, izdaje procjena porijekla robe koje će se priznati za robu, u najkraćem mogućem roku, a najkasnije 150 dana nakon podnošenja zahtjeva za ocjenu porijekla, pod uslovom da su podnijeti svi neophodni elementi. Zahtjevi za ovakvu procjenu će se primati prije nego što se otpočne trgovina robom o kojoj je riječ, a mogu se primati i u bilo kojem kasnijem trenutku. Ovakve ocjene važe tri godine pod uslovom da činjenice i uslovi, uključujući pravila o porijeklu na osnovu kojih su donijete, ostanu uporedive. Pod uslovom da su zainteresovane strane unaprijed obaviještene, ovakve ocjene mogu prestati da važe ako se pri preispitivanju prema podstavu (h) donese odluka suprotna toj ocjeni porijekla. Ovakve ocjene će se objaviti prema odredbama podstava (i);
 - (g) da se, u slučaju uvođenja izmjena u pravila o porijeklu ili novih pravila o porijeklu, takve izmjene neće primjenjivati retroaktivno, kako je definisano zakonima i propisima Članice, i bez povrede istih;
 - (h) da sve administrativne radnje koje Članice preduzimaju u vezi sa određivanjem porijekla podliježu odmah reviziji od strane sudskih, arbitražnih ili administrativnih sudova ili postupaka, nezavisnih od organa koji je izvršio određivanje, i koji mogu da donesu odluku o izmjeni ili poništenju odluke o utvrđivanju porijekla;
 - (i) da sve informacije povjerljive prirode ili informacije dobijene na povjerljivoj osnovi radi primjene pravila o porijeklu, nadležani organi smatraju strogo povjerljivim i da ih neće otkriti bez izričite dozvole lica ili vlade koja ih je dostavila, osim u obimu koji se može zahtijevati u toku sudskog procesa.

III DIO

PROCEDURE NOTIFIKACIJE, ISPITIVANJA, KONSULTACIJA I RJEŠAVANJA SPOROVA

Član 4 *Institucije*

1. Ovim Sporazumom osniva se Komitet za pravila o porijeklu (u daljem tekstu ovog Sporazuma "Komitet") koji je sastavljen od predstavnika svih Članica. Komitet bira svog predsjedavajućeg i sastaje se po potrebi, ali najmanje jedanom godišnje, kako bi Čla-

nicama pružio priliku za konsultacije o pitanjima vezanim za sprovođenje Djelova I, II, III i IV ili za unapređivanje ciljeva utvrđenih u tim djelovima, kao i radi izvršavanja ostalih zadataka koji su mu povjereni na osnovu ovog Sporazuma ili od Savjeta za trgovinu robom. U slučaju potrebe, Komitet će, o pitanjima vezanim za ovaj Sporazum, zahtijevati informacije i savjete od Tehničkog komiteta pomenutog u stavu 2. Komitet takođe može da zahtijeva da Tehnički komitet radi i na ostalim pitanjima koja smatra relevantnim za unapređivanje gore pomenutih ciljeva ovog Sporazuma. Funkciju sekretarijata Komiteta obavljaće Sekretarijat STO.

2. Ovim Sporazumom osniva se Tehnički komitet za pravila o porijeklu (u daljem tekstu ovog Sporazuma "Tehnički komitet") pod okriljem Savjeta za carinsku saradnju (CCC), kako je utvrđeno u Aneksu I. Tehnički komitet će obavljati tehnički posao zahtijevan u Dijelu IV i propisan u Aneksu I. U slučaju potrebe, Tehnički komitet će zahtijevati informacije i savjete od Komiteta, o pitanjima vezanim za ovaj Sporazum. Tehnički komitet može da zahtijeva da Komitet radi i na ostalim pitanjima koja smatra relevantnim za pospejivanje gore pomenutih ciljeva Sporazuma. Funkciju sekretarijata Komiteta obavljaće Sekretarijat za carinsku saradnju (CCC).

Član 5

Informacije i procedure za izmjenu postojećih i uvođenje novih pravila o porijeklu

1. Svaka Članica će podnijeti Sekretarijatu svoja pravila o porijeklu, sudske i administrativne odluke opšte primjene koje se odnose na pravila o porijeklu koja važe u tom momentu, u roku od 90 dana od stupanja na snagu Sporazuma o STO za tu Članicu. Ako se usljed nepažnje ne dostave pravila o porijeklu, dotična Članica će ih dostaviti naknadno, čim se takva činjenic utvrdi. Listu primljenih i raspoloživih informacija Sekretarijat će dostaviti svim Članicama.

2. Za vrijeme perioda pomenutog u članu 2, Članice koje u svoja pravila o porijeklu uvode izmjene, osim *de minimis* izmjena, ili uvode nova pravila o porijeklu, koja za potrebe ovog člana uključuju sva pravila o porijeklu pomenuta u stavu 1, a koja nijesu dostavljena Sekretarijatu, obavijestiće o tome najmanje 60 dana prije stupanja na snagu izmijenjenih ili novih pravila, i to na način koji će zainteresovanim stranama omogućiti da se upoznaju sa namjerom izmjene pravila o porijeklu ili da uvede novog pravila, osim ako ne dođe do izuzetnih okolnosti ili do prijetnje da one nastupe u toj Članici. U ovim izuzetnim slučajevima, Članica će, što je prije moguće, objaviti izmijenjena ili nova pravila o porijeklu.

Član 6

Ispitivanje

1. Komitet će jedanom godišnje ispitivati sprovođenje i funkcionisanje Djelova II i III ovog Sporazuma vodeći računa o njegovim ciljevima. Komitet će, takođe, jedanom godišnje obavještavati Savjet za trgovinu robom o napretku tokom perioda obuhvaćenog

ovim ispitivanjem.

2. Komitet će ispitivati odredbe Djelova I, II i III i predlagati izmjene potrebne kako bi se održali rezultati rada na programu harmonizacije.

3. Komitet će, u saradnji sa Tehničkim komitetom, uspostaviti mehanizam za razmatranje i predlaganje izmjena rezultata rada na programu harmonizacije, vodeći računa o ciljevima i principima utvrđenim u članu 9. Ovo se odnosi na slučajeve u kojima pravila moraju biti operativnija ili se moraju ažurirati, kako bi se uzeli u obzir novi proizvodni procesi nastali nekom tehnološkom promjenom.

Član 7

Konsultacije

Na ovaj Sporazum se primjenjuju odredbe člana XXII GATT-a iz 1994, na način kao što su one razrađene i primijenjene u Dogovora o rješavanju sporova.

Član 8

Rješavanje sporova

Na ovaj Sporazum se primjenjuju odredbe člana XXIII GATT-a iz 1994, na način kao što su one razrađene i primijenjene u Dogovora o rješavanju sporova.

IV DIO

HARMONIZACIJA PRAVILA O PORIJEKLU

Član 9

Ciljevi i principi

1. U cilju harmonizovanja pravila o porijeklu i, *inter alia*, obezbjeđivanja veće sigurnosti u vođenju svjetske trgovine, Ministarska konferencija će preduzeti program rada izložen u nastavku, u saradnji sa Savjetom za carinsku saradnju (CCC), a na osnovu sljedećih principa:

- (a) pravila o porijeklu će se primjenjivati podjednako za sve potrebe navedene u članu 1;
- (b) pravila o porijeklu treba da obezbijede da se kao zemlja porijekla određene robe utvrdi, ili zemlja u kojoj je roba u cjelini dobijena ili, ako je više od jedne zemlje uključeno u proizvodnji te robe, zemlja u kojoj je izvršena posljednja značajna transformacija robe;
- (c) pravila o porijeklu treba da budu objektivna, razumljiva i predvidiva;
- (d) bez obzira na mjeru ili instrument trgovinske politike za koji mogu biti vezana, pravila o porijeklu se ne smiju koristiti kao instrumenti za direktno ili indirektno ostvarivanje trgovinskih ciljeva. Ona sama po sebi

- neće stvarati ograničavajuće, štetne ili efekte poremećaja međunarodne trgovine. Ona neće nametati neopravdano stroge zahtjeve, niti zahtijevati ispunjavanje određenih uslova koji nisu povezani sa proizvodnjom ili preradom, kao preduslov za utvrđivanje zemlje porijekla. Međutim, troškovi koji nisu direktno povezani sa proizvodnjom ili preradom mogu biti uključeni za potrebe primjene kriterijuma *ad valorem* procenta;
- (e) pravila o porijeklu treba da budu primjenjiva na konzistentan, jedinstven, nepristrasan i razuman način;
 - (f) pravila o porijeklu treba da budu koherentna;
 - (g) pravila o porijeklu treba da se zasnivaju na pozitivnom standardu. Negativni standard se može koristiti za pojašnjenje pozitivnog standarda.

Program rada

- 2 (a) Program rada će se pokrenuti što je moguće prije nakon stupanja na snagu Sporazuma o STO i okončaće se u roku od tri godine.
- (b) Odgovarajući organi koji će rukovoditi ovim radom biće Komitet i Tehnički komitet na osnovu člana 4.
- (c) Radi pribavljanja detaljnih podataka od strane Savjeta za carinsku saradnju (CCC-a), Komitet će od Tehničkog komiteta tražiti da dostavi tumačenja i mišljenja proizašla iz rada opisanog u nastavku, a na osnovu principa navedenih u stavu 1. Da bi se osiguralo okončanje rada na programu harmonizacije u predviđenom roku, taj rad će se voditi po proizvodnim sektorima, kako su zastupljeni različitim poglavljima ili odjeljcima nomenklature Harmonizovariog sistema (HS).
- (i) *U cjelini dobijen i minimalno obrađen ili prerađen*
Tehnički komitet će razviti harmonizovane definicije za:
 - robu koja se smatra u cjelini dobijenom u jednoj zemlji. Ovaj rad će biti što je moguće detaljniji;
 - minimalnu obradu ili preradu koje same po sebi ne određuju porijeklo robe.
 Rezultati ovog rada moraju se dostaviti Komitetu u roku od tri mjeseca po prijemu zahtjeva od Komiteta.
 - (ii) *Značajna transformacija - Promjena u carinskoj klasifikaciji*
 - Prilikom donošenja pravila o porijeklu za određeni proizvod ili proizvodni sektor Tehnički komitet će razmotriti i razraditi, na osnovu kriterijuma značajne transformacije, upotrebu promjene u tarifnom podstavu ili stavu, i po mogućnosti, minimalne promjene unutar nomenklature koje ispunjavaju ovaj kriterijum.
 - Tehnički komitet će gore pomenuti rad podijeliti na pojedine proizvode uzimajući u obzir poglavlja ili odjeljke HS nomenklature, tako da se rezultati njegovog rada mogu podnositi Komitetu najmanje kvartalno. Tehnički komitet će okončati gore pomenuti rad u roku od jedne godine i tri mjeseca od prijema zahtjeva Komiteta.
 - (iii) *Značajna transformacija - Dodatni kriterijumi*
- Po završetku rada prema podstavu (ii) za svaki proizvodni sektor ili po-

jedinu kategoriju proizvoda gdje isključiva primjena HS nomenklature ne može izraziti bitnu promjenu, Tehnički komitet će:

- razmotriti i obrazložiti, na osnovu kriterijuma značajne transformacije, upotrebu, kao dodatnog ili ekskluzivnog metoda, drugih zahtijeva, uključujući ad valorem procente⁶² i/ili operacije proizvodnje ili prerade⁶³, prilikom stvaranja pravila o porijeklu za određeni proizvod ili proizvodni sektor;
- obrazložiti svoje prijedloge;
- gore pomenuti rad podijeliti po proizvodima uzimajući u obzir poglavlja ili odjeljke HS nomenklature, tako da rezultate svog rada podnosi Komitetu najmanje kvartalno. Tehnički komitet će okončati gore pomenuti rad u roku od dvije godine i tri mjeseca od prijema zahtjeva Komiteta.

Uloga Komiteta

3. Na osnovu principa navedenih u stavu 1:
 - (a) Komitet će periodično razmatrati tumačenja i mišljenja Tehničkog komiteta, u skladu sa vremenskim rokovima utvrđenim u podstavovima (i), (ii) i (iii) stava 2(c), radi potvrđivanja takvih tumačenja i mišljenja. Komitet može od Tehničkog komiteta zatražiti da poboljša ili razradi svoj rad i/ili da razvije nove pristupe. U cilju pružanja pomoći Tehničkom komitetu, Komitet treba da pruži svoje razloge za zahtjeve za dodatnim radom, i po mogućnosti, predloži alternativne pristupe;
 - (b) nakon završetka kompletnog rada navedenog u podstavovima (i), (ii) i (iii) stava 2(c), Komitet će razmotriti rezultate u pogledu njihove sveobuhvatne koherentnosti.

Rezultati programa rada na harmonizaciji i nastavak rada

4. Ministarska konferencija će rezultate programa rada na harmonizaciji usvojiti kao Aneks koji će činiti sastavni dio ovog Sporazuma⁶⁴. Ministarska konferencija će utvrditi okvirni rok za stupanje na snagu ovog Aneksa.

⁶² Ako je propisani kriterijum ad valorem, metod izračunavanja ovog procenta biće takođe naveden u pravilima o porijeklu.

⁶³ Ako je propisani kriterijum proces proizvodnje ili prerade, radna faza koja određuje porijeklo robe biće precizno navedena.

⁶⁴ Istovremeno će se razmotriti mjere u vezi sa rješavanjem sporova koji se odnose na carinsku klasifikaciju.

ANEKS I TEHNIČKI KOMITET ZA PRAVILA O PORIJEKLU

Nadležnosti

1. Stalne nadležnosti Tehničkog komiteta će uključivati sljedeće:
 - (a) na zahtjev bilo koje Članice Tehničkog komiteta, ispitivanje konkretnih tehničkih problem nastalih u svakodnevnoj primjeni pravila o porijeklu od strane Članica i da, na osnovu dostavljenih činjenica, daje savjetodavna mišljenja o odgovarajućim rješenjima;
 - (b) da pruža informacije i savjete o svim pitanjima u vezi sa utvrđivanjem porijekla robe, na zahtjev bilo koje Članice ili Komiteta;
 - (c) da priprema i dostavlja periodične izvještaje o tehničkim aspektima sprovođenja i statusa ovog Sporazuma; i
 - (d) da jednom godišnje ispituje tehničke aspekte primjene i sprovođenja Dje-lova II i III.
2. Tehnički komitet će imati i druge nadležnosti koje može da mu povjeri Komitet.
3. Tehnički komitet će se potruditi da svoj rad na konkretnim pitanjima, posebno onima koja su mu povjerile Članice Komiteta, završi u razumno kratkom roku.

Predstavljanje

4. Svaka Članica ima pravo da bude predstavljena u Tehničkom komitetu. Svaka Članica može imenovati jednog delegata i jednog ili više zamjenika koji će biti njeni predstavnici u Tehničkom komitetu. Ovako predstavljena Članica u Tehničkom komitetu u daljem tekstu će biti „Članica” Tehničkog komiteta. Predstavicima Članica Tehničkog komiteta na sjednicama Tehničkog komiteta mogu da pomažu savjetnici. Sekretarijat STO može takođe da prisustvuje ovim sjednicama kao posmatrač.
5. Članice Savjeta za carinsku sradanju – CCC, koje nijesu Članice STO može, na sjednicama Tehničkog komiteta predstavljati jedan delegat i jedan ili više zamjenika. Ovakvi predstavnici će prisustvovati sjednicama Tehničkog komiteta u svojstvu posmatrača.
6. Uz odobrenje predsjedavajućeg Tehničkog komiteta, generalni sekretar Savjeta za carinsku sradanju (u daljem tekstu ovog Aneksa „generalni sekretar”), može da pozove predstavnike vlada koje nijesu Članice STO niti Savjeta za carinsku sradanju, kao i predstavnike međunarodnih vladinih i trgovinskih organizacija, da prisustvuju sastancima Tehničkog komiteta u svojstvu posmatrača.
7. Imenovanja delegata, zamjenika i savjetnika za sjednice Tehničkog komiteta podnoseće se generalnom sekretaru.

Sjednice

8. Tehnički komitet će se sastajati po potrebi, ali najmanje jednom godišnje.

Procedure

9. Tehnički komitet će izabrati svog predsjedavajućeg i uspostaviti svoje procedure.

ANEKS II

ZAJEDNIČKA DEKLARACIJA O PREFERENCIJALNIM PRAVILIMA O PORIJEKLU

1. Priznajući da neke Članice primjenjuju preferencijalna pravila o porijeklu, različita od nepreferencijalnih pravila, Članice su se ovim *saglasile* o sljedećem.
2. Za potrebe ove zajedničke deklaracije, preferencijalna pravila o porijeklu definišu se kao oni zakoni, propisi i administrativne odluke opšte primjene koje neka Članica primjenjuje za utvrđivanje da li se roba kvalifikuje za preferencijalni tretman pod ugovornim, ili autonomnim trgovinskim režimima kojima se odobravaju preferencijalne carine povoljnije od onih koji se primjenjuju na osnovu stava 1 člana I GATT-a iz 1994.
3. Članice su *saglasne* da obezbijede:
 - (a) da prilikom donošenja administrativnih odluka opšte primjene, jasno definišu zahtjeve koje treba ispuniti. Posebno sljedeće:
 - (i) u slučajevima primjene kriterijuma carinske klasifikacije, u svakom preferencijalnom pravilu o porijeklu, i u svim izuzecima od pravila, jasno se mora navesti pododjeljak ili odjeljak u okviru tarifne oznake ili tarifne nomenklature na koje se pravilo odnosi;
 - (ii) u slučajevima primjene kriterijuma ad valorem procenta u preferencijalnim pravilima o porijeklu mora se navesti metod izračunavanja ovog procenta;
 - (iii) u slučajevima propisivanja kriterijuma proizvodnog procesa ili procesa prerade, mora se tačno navesti radna faza na osnovu koje se određuje preferencijalno porijeklo robe;
 - (b) da se njihova preferencijalna pravila zasnivaju na pozitivnom standardu. Preferencijalna pravila o porijeklu koja navode šta ne određuje preferencijalno porijeklo (negativan standard), dozvoljavaju se kao dio razjašnjenja pozitivnog standarda ili u pojedinačnim slučajevima kada nije neophodno pozitivno određivanje preferencijalnog porijekla;
 - (c) da se njihovi zakoni, propisi, sudske odluke i administrativna uputstva opšte primjene koja se odnose na preferencijalna pravila o porijeklu, objavljuju pod istim uslovima kao da su predmet odredbi stava 1 člana X GATT-a iz 1994, i u skladu sa njima;
 - (d) da se, na zahtjev izvoznika, uvoznika ili bilo kojeg drugog lica koji za to ima opravdani razlog, izdaje se procjena preferencijalnog porijekla robe koja će se priznati za robu, u najkraćem mogućem roku, a najkasnije 15065 dana nakon podnošenja zahtjeva za ocjenu porijekla, pod uslovom da su podnijeti svi neophodni dokumenti. Zahtjevi za ovakvu ocjenu će se primati prije nego što se otpočne trgovina robom o kojoj je riječ, a mogu se primati i kasnije u svakom momentu. Ovakve ocjene važe tri godine pod uslovom da činjenice i uslovi, uključujući preferencijalna pravila o porijeklu na osnovu kojih su donijete, ostanu upore-

65 Za zahtjeve podnesene tokom prve godine od dana stupanja na snagu STO Sporazuma, od Članica će se zahtijevati da dónsu ove ocjene što je prije moguće.

dive. Pod uslovom da su zainteresovane strane unaprijed obaviještene, ovakve procjene mogu prestati da važe ako se pri preispitivanju prema podstavu (f) donese odluka suprotna toj procjeni porijekla. Ovakve procjene će se objaviti prema odredbama podstava (g);

- (e) da se, u slučaju uvođenja izmjena u preferencijalna pravila o porijeklu ili novih preferencijalnih pravila o porijeklu, takve izmjene neće primjenjivati retroaktivno, kako je definisano zakonima i propisima te Članice, i bez kršenja istih;
- (f) da se sve administrativne radnje koje Članice preduzimaju u vezi sa određivanjem preferencijalnog porijekla odmah preispitaju od strane sudskih, arbitražnih ili administrativnih sudova ili postupaka, nezavisno od organa koji je izvršio utvrđivanje, i koji mogu dovesti do izmjene ili poništenja odluke o određivanju porijekla;
- (g) da sve informacije povjerljive prirode ili informacije dobijene na povjerljivoj osnovi radi primjene preferencijalnih pravila o porijeklu, nadležni organi smatraju strogo povjerljivim i da ih neće otkriti bez izričite dozvole lica ili vlade koja ih je dostavila, osim u obimu koji se može zahtijevati u toku sudskog procesa.

4. Članice su *saglasne* da Sekretarijatu odmah dostave svoja preferencijalna pravila o porijeklu, uključujući i listu preferencijalnih sporazuma na koje se ta pravila primjenjuju, kao i sudske odluke i administrativna uputstva opšte primjene koja se odnose na njihova preferencijalna pravila o porijeklu, a koja važe na dan stupanja na snagu Sporazuma o STO za tu Članicu. Pored toga, Članice su *saglasne* da dostave Sekretarijatu u najkraćem mogućem roku sve izmjene svojih preferencijalnih pravila o porijeklu ili nova preferencijalna pravila o porijeklu. Listu primljenih i raspoloživih informacija, Sekretarijat će dostaviti svim Članicama.

SPORAZUM O PROCEDURAMA IZDAVANJA UVOZNIH DOZVOLA

Članice,

Imajući u vidu multilateralne trgovinske pregovore;

U želji da unaprijede ciljeve GATT-a iz 1994;

Uzimajući u obzir posebne trgovinske, razvojne i finansijske potrebe Članica zemalja u razvoju;

Uviđajući da su automatske uvozne dozvole korisne u određene svrhe, i da ih ne bi trebalo koristiti za ograničavanje trgovine;

Svjesni da uvozne dozvole mogu koristiti za administriranje mjera koje su usvojene u skladu sa odgovarajućim odredbama GATT-a iz 1994;

Priznajući postojanje odredbi GATT-a iz 1994. koje se odnose na procedure izdavanja uvoznih dozvola;

U želji da se uvozne dozvole ne koriste na način suprotan načelima i obavezama GATT-a iz 1994;

Uviđajući da neodgovarajuće izdavanje uvoznih dozvola može da naruši tokove međunarodne trgovine;

Uvjereni da izdavanje uvoznih dozvola, a posebno neautomatsko izdavanje uvoznih dozvola, treba vršiti na transparentan i predvidljiv način;

Uviđajući da postupci neautomatskog izdavanja dozvola ne treba da bude administrativno opterećenje u većoj mjeri nego što je to apsolutno nužno za sprovođenje odgovarajuće mjere;

U želji da pojednostave i učine transparentnim administrativne procedure i prakse koje se koriste u međunarodnoj trgovini, i obezbijede pravilnu i ravnopravnu primjenu i sprovođenje ovih procedura i praksi;

U želji da obezbijede konsultativni mehanizam i brzo, efikasno i pravedno rješavanje sporova koji proisteknu iz ovog Sporazuma;

Dogovorile su se o sljedećem:

Član 1

Opšte odredbe

1. Za potrebe ovog Sporazuma, izdavanje uvoznih dozvola je definisano kao administrativni postupak⁶⁶ koji se koristi za sprovođenje režima uvoznih dozvola, a predstavlja podnošenje zahtjeva ili drugih dokumenata (osim onih koji se traže za potrebe carinjenja) nadležnom administrativnom organu, što predstavlja preduslov za uvoz na carinsku teritoriju Članice uvoznice.

2. Članice će osigurati usklađenost administrativnih procedura koje se koriste za sprovođenje režima uvoznih dozvola sa odgovarajućim odredbama GATT-a iz 1994, uključujući njegove anekse i protokole, kako ih tumači ovaj Sporazum, u cilju sprečavanja

⁶⁶ One procedure o kojima se govori kao "izdavanje dozvola" kao i ostale slične procedure.

trgovinskih poremećaja koji mogu nastati usljed neodgovarajuće primjene ovih procedura, uzimajući u obzir ekonomski razvoj i finansijske i trgovinske potrebe Članica zemalja u razvoju⁶⁷.

3. Pravila o procedurama za izdavanje uvoznih dozvola biće neutralna u primjeni i izvršavaće se na pravedan i ravnopravan način.

4. (a) Pravila i sve informacije u vezi procedura podnošenja zahtjeva, uključujući podobnost lica, firmi i institucija za podnošenje takvih zahtjeva, administrativnih tijela kojima se treba obratiti, kao i liste proizvoda koji podliježu sistemu dozvola biće objavljene u izvorima koji će se notifikovati Komitetu za uvozne dozvole, iz člana 4 (u daljem tekstu ovog Sporazuma "Komitet"), na način koji će omogućiti vladama⁶⁸ i trgovcima da se sa njima upoznaju. Ovo objavljivanje treba izvršiti, kad god je to praktično, 21 dan prije efektivnog datuma primjene, ali u svakom slučaju ne kasnije od tog datuma. Bilo koji izuzetak, odstupanja ili izmjene od pravila, koja se odnose na procedure izdavanja dozvola ili na listu proizvoda koji podliježu uvoznim dozvolama, biće objavljene na isti način i u istom vremenskom roku kao što je gore navedeno. Kopije ovih publikacija biće dostupne Sekretarijatu.

(b) Članicama će biti data prilika da dostave pismene komentare i na zahtjev ih razmotre. Članica o kojoj je riječ će uzeti u obzir ove komentare i rezultate diskusije.

5. Formulari za podnošenje zahtjeva, i po potrebi, formulari za obnovu dozvole, moraju biti što jednostavniji. Oni dokumenti i informacije koji se smatraju striktno neophodnim za propisno funkcionisanje režima dozvola, mogu se zahtijevati kod podnošenja zahtjeva.

6. Procedure podnošenja zahtjeva za dozvolu, i po potrebi, procedure obnove dozvole, biće što je moguće jednostavniji. Podnosiocima zahtjeva biće dat razuman vremenski period za podnošenje zahtjeva za dozvolu. Kada postoji krajnji rok, ovaj vremenski period bi trebao biti najmanje 21 dan sa mogućnošću produžetka u slučajevima kada je nepotpuna prijava primljena u roku. Podnosioci zahtjeva će se obraćati samo jednom administrativnom organu u vezi podnošenja zahtjeva. U slučajevima kada je neophodno obraćati se više od jednom administrativnom organu, podnosioci zahtjeva neće morati da kontaktiraju više od tri administrativna organa.

7. Nijedan zahtjev neće biti odbijen zbog manjih grešaka u dokumentaciji koje ne mijenjaju osnovne podatke koji su u njemu sadržani. Nikakva kazna osim upozorenja neće biti određena zbog nekog propusta ili greške u dokumentaciji ili proceduri koja je očigledno napravljena bez namjere obmanjivanja ili velikog nehata.

8. Uvoz za koji je dobijena dozvola neće biti odbijen zbog manjih varijacija u vrijednosti, količini ili težini od onog iznosa koji je naznačen u dozvoli zbog razlika koje nastaju tokom transporta, utovara robe u rinfuzi i drugih manjih razlika koje se javljaju u normalnim trgovinskim tokovima.

⁶⁷ Ništa u ovom Sporazumu se neće shvatiti na način koji bi implicirao da se osnova, obuhvat ili trajanje mjere koja se sprovodi procedurom izdavanja uvozne dozvole, dovodi u pitanje na osnovu ovog Sporazuma.

⁶⁸ Za potrebe ovog Sporazuma, izraz "vlade" će se smatrati da uključuje kompetentne organe Evropske zajednice.

9. Devizna sredstva potrebna za plaćanje uvoza za koji je potrebna dozvola staviće se na raspolaganje vlasnicima dozvola pod istim uslovima kao i uvoznicima roba za koju nije potrebna dozvola.

10. U pogledu izuzetaka iz razloga bezbjednosti će se primjenjivati odredbe člana XXI GATT-a iz 1994.

11. Odredbe ovog Sporazuma neće zahtijevati ni od jedne Članice otkrivanje povjerljivih informacija, što bi moglo da ometa izvršavanje zakona ili bi na drugi način bilo u suprotnosti sa javnim interesom ili bi štetilo legitimnom trgovinskom interesu određenih preduzeća, bilo javnih ili privatnih.

Član 2

*Automatsko izdavanje uvoznih dozvola*⁶⁹

1. Automatsko izdavanje dozvola se definiše kao izdavanje dozvola kada se zahtjev odobrava u svim slučajevima i koje je u skladu sa zahtjevima iz stava 2(a).

2. Sljedeće odredbe⁷⁰, pored onih iz stava 11 člana 1 i stava 1 ovog člana, primjenjivaće se na procedure automatskog izdavanja uvoznih dozvola:

- (a) automatsko izdavanje uvoznih dozvola neće se vršiti na način koji ima ograničavajući efekat na uvoz koji podliježe automatskom izdavanju dozvola. Procedure automatskog izdavanja dozvola će se smatrati da imaju ograničavajući efekat na trgovinu, osim inter alia:
 - (i) ako svako lice, firma ili institucija koja ispunjava pravne zahtjeve Članice uvoznice za bavljenje poslovima uvoza proizvoda koji podliježu automatskom izdavanju dozvola, posjeduju jednaka prava za podnošenje zahtjeva i dobijanje uvoznih dozvola;
 - (ii) ako se zahtjevi za dozvolu mogu podnijeti bilo kojeg radnog dana prije carinjenja robe;
 - (iii) ako se zahtjevi za dozvolu, koji su podnijeti u odgovarajućoj i potpunoj formi odobre odmah po prijemu, u mjeri u kojoj je to administrativno izvodljivo, ali najkasnije u roku od 10 radnih dana;
- (b) Članice priznaju da automatsko izdavanje uvoznih dozvola može biti neophodno kada druge odgovarajuće procedure nijesu dostupne. Automatsko izdavanje uvoznih dozvola može se nastaviti dok god postoje uslovi na osnovu kojih je uvedeno i sve dok se osnovne administrativne potrebe ne mogu ostvariti na adekvatniji način.

⁶⁹ One procedure izdavanja uvoznih dozvola kojima se zahtjeva sigurnost koja nema ograničavajući efekat na trgovinu, smatraće se da podpadaju pod obuhvat stavova 1 i 2.

⁷⁰ Članica zemlja u razvoju, osim Članice zemlje u razvoju koja je strana potpisnica Sporazuma o procedurama izdavanja uvoznih dozvola od 12. aprila 1979. godine, koja ima posebne poteškoće u pogledu zahtjeva koji su sadržani u podstavu (a)(ii) i (a)(iii), može nakon dostavljanja notifikacije Komitetu, da odloži primjenu ovih podstavova za ne više od dvije godine od datuma stupanja na snagu STO Sporazuma za tu Članicu.

Član 3*Neautomatsko izdavanje uvoznih dozvola*

1. Sljedeće odredbe, pored onih iz stavova 1 do 11 člana 1, će se primjenjivati na procedure neautomatskog izdavanja uvoznih dozvola. Neautomatsko izdavanje uvoznih dozvola se definiše kao izdavanje dozvola koje nije obuhvaćeno definicijom sadržanom u stavu 1 člana 2.
2. Neautomatsko izdavanje uvoznih dozvola neće imati dodatni ograničavajući ili efekat poremećaja trgovine pored onog izazvanog uvođenjem ograničenja samog po sebi. Procedure neautomatskog izdavanja uvoznih dozvola će po svom obimu i trajanju odgovarati mjeri koja se na taj način sprovodi i neće predstavljati dodatno administrativno opterećenje nego što je to neophodno za sprovođenje mjere.
3. U slučaju zahtjeva za dozvolu koji nijesu u funkciji kvantitativnih ograničenja, Članice će objaviti dovoljno informacija da bi ostale Članice i trgovci bili upoznati sa osnovama za davanje i/ili raspodjelu dozvola.
4. Kada Članica predviđa mogućnost da lica, firme ili institucije traže izuzeće ili odstupanja od zahtjeva za izdavanje dozvola, ova činjenica biće uključena u informacije koje se objavljuju na osnovu stava 4 člana 1, kao i informacije o tome kako sastaviti takav zahtjev i, u mjeri u kojoj je to moguće, uslove pod kojima će se ti zahtjevi razmatrati.
5. (a) Članice će obezbijediti, na zahtjev bilo koje Članice zainteresovane za trgovinu datim proizvodima, sve relevantne informacije u vezi:
 - (i) primjene ograničenja;
 - (ii) uvoznih dozvola odobrenih u skorašnjem vremenskom periodu;
 - (iii) raspodjele ovih dozvola među zemljama snabdjevačima;
 - (iv) gdje je to izvodljivo, statističke podatke o uvozu (npr. vrijednost i/ili obim) proizvoda koji podliježu uvoznim dozvolama. Od Članica zemalja u razvoju ne očekuje se da preuzmu dodatno administrativno ili finansijsko opterećenje u tom cilju.
- (b) Članice koje realizuju kvote putem dozvola objaviće ukupan iznos kvota koje se primjenjuju u formi količine i/ili vrijednosti, početni i krajnji rok trajanja kvote, i bilo koju izmjenju, u vremenskim rokovima propisanim u stavu 4 člana 1, i na način koji će omogućiti vladama i trgovcima da se sa njima upoznaju;
- (c) u slučaju raspodjele kvote među zemljama snabdjevačima, Članica koja primjenjuje ograničenja će odmah informisati sve ostale Članice koje su zainteresovane za snabdijevanje datog proizvoda, o dijelu kvote koja je trenutno dodijeljena po količini ili vrijednosti, raznim zemljama snabdjevačima, i objaviće ove informacije u roku koji je određen u stavu 4 člana 1, i na način koji će omogućiti vladama i trgovcima da se upoznaju sa tim informacijama;
- (d) kada nastanu situacije koje nameću potrebu da se obezbijedi raniji početni rok za primjenu kvote, informacije iz stava 4 člana 1 treba objaviti u vremenskim rokovima određenim u stavu 4 člana 1, i na način koji će omogućiti vladama i trgovcima da se sa njima upoznaju;

- (e) svako lice, firma ili institucija koja ispunjava pravne i administrativne zahtjeve Članice uvoznice, biće podjednako podobna za podnošenje zahtjeva i razmatranje istog za dobijanje dozvole. Ako se zahtjev za dodjelu dozvole ne odobri, podnosiocu će se obrazložiti razlog odbijanja i omogućiti pravo na žalbu ili preispitivanje rješenja u skladu sa domaćim zakonodavstvom ili procedurama Članice uvoznice;
- (f) period razmatranja zahtjeva, osim u slučaju kada je to nemoguće iz razloga koji su izvan kontrole Članice, ne smije biti duži od 30 dana ako se zahtjevi razmatraju kako i kada stignu, tj. po principu “ko prije stigne prije dobije”, i ne duži od 60 dana ako se svi zahtjevi razmatraju istovremeno. U ovom drugom slučaju, rok za rješavanje zahtjeva će početi da teče sljedećeg dana od dana koji je označen kao posljednji datum za prijem zahtjeva.
- (g) rok važenja dozvole će biti razuman i ne tako kratak da bi spriječio uvoz. Rok važenja dozvole neće sprečavati uvoz iz udaljenih izvora, osim u posebnim slučajevima kada je neophodno da uvoz zadovolji neke kratkoročne nepredviđene zahtjeve.
- (h) pri realizaciji kvota, Članice neće sprečavati realizaciju uvoza koji je u skladu sa izdatim dozvolama i neće destimulisati potpuno iskorišćavanje kvota;
- (i) pri izdavanju dozvola, Članice će uzeti u obzir poželjnost izdavanja dozvola za proizvode u ekonomičnim količinama;
- (j) prilikom dodjele dozvola, Članica će uzeti u obzir uvozne rezultate podnosioca zahtjeva. U tom pogledu, trebalo bi uzeti u obzir činjenicu da li su dozvole u prošlosti, izdate podnosiocu zahtjeva, bile u potpunosti iskorišćene u prethodnom reprezentativnom periodu. U slučajevima kada dozvole nijesu bile u potpunosti iskorišćene, Članica će ispitati razloge za to i uzeti ih u obzir prilikom dodjele novih dozvola. Takođe, trebalo bi voditi računa da se obezbijedi razumna raspodjela dozvola novim uvoznicima, imajući u vidu poželjnost izdavanja dozvola za proizvode u ekonomičnim količinama. U tom smislu, posebnu pažnju treba obratiti na one uvoznike koji uvoze proizvode porijeklom iz Članica zemalja u razvoju, a posebno iz Članica najmanje razvijenih zemalja;
- (k) u slučaju kvota koje se realizuju putem dozvola koje se ne dijele među zemljama snabdjevačima, vlasnici dozvola⁷¹ će imati slobodu izbora izvora uvoza. Kada se kvote raspodjeljuju među zemljama snabdjevačima, u dozvoli će jasno biti naznačena zemlja ili zemlje;
- (l) kod primjene stava 8 člana 1, kada je uvoz premašio nivo predhodno izdatih dozvola, pri dodjeli dozvola za buduću raspodjelu mogu se vršiti kompenzaciona prilagođavanja.

⁷¹ U nekim slučajevima se nazivaju “držaoci kvota”.

Član 4 *Institucije*

Ovim se osniva Komitet za uvozne dozvole sastavljen od predstavnika svih Članica. Komitet će izabrati svog predsjedavajućeg i njegovog zamjenika i sastajće se po potrebi radi pružanja prilike Članicama da se konsultuju o bilo kojem pitanju koje se odnosi na sprovođenje ovog Sporazuma ili ostvarenje njegovih ciljeva.

Član 5 *Notifikacije*

1. Članice koje uvode procedure za izdavanje uvoznih dozvola ili izmjene ovih procedura će o tome obavijestiti Komitet u roku od 60 dana od datuma objavljivanja.
2. Notifikacija o uvođenju procedura izdavanja uvoznih dozvola sadržaće sljedeće informacije:
 - (a) listu proizvoda koji podliježu proceduri izdavanja uvoznih dozvola;
 - (b) kontakt punkt za informisanje o podobnosti prilikom podnošenja zahtjeva;
 - (c) administrativni organi kojima se podnose zahtjevi;
 - (d) datum i naziv publikacije gdje su objavljene procedure izdavanja uvoznih dozvola;
 - (e) napomena da li je postupak izdavanja dozvola automatski ili neautomatski na osnovu definicija iz članova 2 i 3;
 - (f) u slučaju automatskog izdavanja uvoznih dozvola, njihovu administrativnu namjenu;
 - (g) u slučaju neautomatskog izdavanja dozvola, naznaku mjere koja se sprovođi uvoznim dozvolama;
 - (h) očekivano trajanje postupka izdavanja dozvola ako se može procijeniti, a ako ne, razlog zbog čega takva informacija ne može biti data.
3. Notifikacije o izmjenama u procedurama izdavanja uvoznih dozvola treba da sadrže sve gore navedene elemente, ako su izmjene takve prirode.
4. Članice će obavijestiti Komitet o publikacijama u kojima će biti objavljene informacije koje se zahtijevaju u stavu 4 člana 1.
5. Svaka zainteresovana Članica koja smatra da druga Članica nije notifikovala uvođenje procedure izdavanja uvoznih dozvola ili odgovarajuće izmjene u skladu sa odredbama stavova 1 do 3, može na to skrenuti pažnju toj drugoj Članici. Ako se odmah nakon toga ne izvrši potrebna notifikacija, Članica može sama notifikovati proceduru izdavanja uvoznih dozvola Članice u pitanju ili njene izmjene, uključujući sve relevantne i dostupne informacije.

Član 6*Konsultacije i rješavanje sporova*

Konsultacije i rješavanje sporova u vezi bilo kojeg pitanja koje utiče na sprovođenje ovog Sporazuma podliježe odredbama članova XXII i XXIII GATT-a iz 1994, na način kao što su one razrađene i primijenjive u Dogovoru o rješavanju sporova.

Član 7*Ispitivanje*

1. Komitet će po potrebi, a najmanje jednom u dvije godine, ispitivati primjenu i sprovođenje ovog Sporazuma, uzimajući u obzir njegove ciljeve, kao i prava i obaveze sadržana u njemu.
2. Kao osnovu za ispitivanje od strane Komiteta, Sekretarijat će pripremiti činjeničnu analizu na osnovu na informacija dobijenim u skladu sa članom 5, odgovorima na godišnji upitnik o procedurama izdavanja uvoznih dozvola⁷² i ostalih relevantnih i pouzdanih informacija koje su mu dostupne. Ovaj izvještaj će predstavljati sinopsis gore navedenih informacija, posebno naglašavajući izmjene ili dešavanja u toku perioda za koji se vrši ispitivanje, uključujući bilo koje druge informacije kao po dogovoru sa Komitetom.
3. Članice se obavezuju da ažurno i detaljno pripremaju godišnje upitnike o procedurama izdavanja uvoznih dozvola.
4. Komitet će informisati Savjet za trgovinu robom o razvoju događaja tokom perioda za koji se vrši ispitivanje.

Član 8*Završne odredbe**Rezerve*

1. Ne mogu se izraziti rezerve u pogledu bilo koje od odredbi ovog Sporazuma bez saglasnosti ostalih Članica.

Nacionalno zakonodavstvo

2. (a) Svaka Članica će obezbijediti, najkasnije do datuma stupanja na snagu Sporazuma o STO, usklađenost svojih zakona, propisa i administrativnih procedura sa odredbama ovog Sporazuma.
- (b) Svaka Članica će informisati Komitet o bilo kojim promjenama zakona i propisa koji su relevantni za ovaj Sporazum, kao i o promjenama u sprovođenju tih zakona i propisa.

⁷² Inicijalno cirkulisan kao dokument GATT-a iz 1947, br. L/3515 od 23. marta 1971. godine.

SPORAZUM O SUBVENCIJAMA I KOMPENZATORNIM MJERAMA

Članice su se dogovorile o sljedećem:

DIO I: OPŠTE ODREDBE

Član 1

Definicija subvencije

- 1.1 Za potrebe ovog Sporazuma smatraće se da postoji subvencija kada:
- (a)(1) postoji finansijska kontribucija od strane vlade ili nekog državnog organa na teritoriji Članice (dalje u ovom Sporazumu „vlada”), tj. kada:
 - (i) praksa vlade da vrši direktne transfere sredstava (npr. bespovratna davanja, zajmovi, unos akcijskog kapitala), potencijalni direktni transferi sredstava ili pokrivanje obaveza (npr. garancije kod zajmova);
 - (ii) se vlada unaprijed odriče nekog prihoda ili ga ne prikuplja (npr. fiskalni podsticaji kao poreski krediti)⁷³,
 - (iii) vlada obezbjeđuje robe ili pruža usluge osim opšte infrastrukture, ili kupovine robe,
 - (iv) vlada vrši plaćanja u određene fondove ili povjerava ili nalaže nekim privatnim tijelima da izvrše jednu ili više djelatnosti gore navedenih od (i) da (iii), a koje bi inače bile u vladinoj nadležnosti. Riječ je o praksama koja se ne razlikuje od one koju sprovode vlade;
- ili
- (a)(2) kada je riječ o bilo kojoj formi podrške prihodu ili cijenama u smislu člana XVI GATT-a iz 1994;
- i
- (b) ukoliko se time ostvaruje korist.
- 1.2 Subvencija definisana u stavu 1 biće predmet odredbi Dijela I, ili Dijela III ili Dijela V, samo ako je takva subvencija specifična u skladu sa odredbama člana 2.

Član 2

Specifičnost

- 2.1 U cilju utvrđivanja da li je subvencija, definisana u stavu 1, člana 1, specifična za neko preduzeće, industriju ili grupu preduzeća ili industrija (u ovom Sporazumu „neka preduzeća”) na teritoriji nadležnih organa koji daju subvenciju, primjenjivaće se sljedeća

⁷³ U skladu sa odredbama člana XVI GATT-a iz 1994. (bilješka uz član XVI) i odredbama Aneksa I do III ovog Sporazuma neće se smatrati subvencijom oslobađanja izvoznih proizvoda od poreza i dažbina na sličan proizvod kada je on namijenjen domaćoj potrošnji, ili povraćaj takvih dažbina i poreza u iznosima koji nijesu viši od onih od kojih nastaju.

pravila:

- (a) Kada nadležni organ koji daje subvenciju ili odgovarajuće zakonodavstvo eksplicitno limitira pristup subvenciji za neka preduzeća, takva subvencija se smatra specifičnom.
- (b) Kada nadležni organ koji daje subvenciju ili odgovarajuće zakonodavstvo utvrđuje objektivne kriterijume ili uslove⁷⁴ kojima se utvrđuje podobnost za primanje ili visinu subvencije, specifičnost ne postoji ukoliko je pristup subvenciji automatski i striktno se poštuju kriterijumi i uslovi. Kriterijumi i uslovi se moraju jasno propisati u zakonu, propisu ili drugom službenom dokumentu, kako bi bili podobni za verifikaciju.
- (c) Ako, i pored pojavu nespecifičnosti koja proizlazi iz primjene principa navedenih u podstavovima (a) i (b), postoje razlozi da se vjeruje da subvencija može biti specifična, mogu se razmatrati drugi faktori. Ti faktori su: korišćenje programa subvencioniranja od strane ograničenog broja određenih preduzeća, pretežno korišćenje programa od strane određenih preduzeća, davanje neproporcionalno velikih iznosa subvencija određenim preduzećima, kao i način na koji organ koji daje subvenciju odlučuje o davanju subvencije.⁷⁵ U primjeni ovih odredbi ovog podstava treba obratiti pažnju na diversifikaciju ekonomskih aktivnosti unutar nadležnosti organa koji daje subvenciju, kao i na dužinu vremena u toku kojeg se sprovodi program subvencioniranja.

2.2 Smatraće se da je specifična subvenciju ona subvencija koja je ograničena na određena preduzeća koja su locirana unutar određenog geografskog regiona, u okviru nadležnosti organa koji daje subvenciju. Smatra se da utvrđivanje ili izmjena poreskih stopa opšte primjene na svim nivoima nadležnih vlada ne predstavlja specifičnu subvenciju u smislu ovog Sporazuma.

2.3 Bilo koja subvencija koja potpada pod odredbe člana 3 smatra se specifičnom.

2.4 Svako utvrđivanje specifičnosti shodno odredbama ovog člana mora biti jasno potkrijepljeno pozitivnim dokazima.

DIO II: ZABRANJENE SUBVENCIJE

Član 3 *Zabrana*

3.1 Osim onog što je propisano u Sporazumu o poljoprivredi, sljedeće subvencije će se smatrati zabranjenim u smislu člana 1:

- (a) subvencije koje pravno ili faktički⁷⁶, uz neke druge uslove ili bez njih,

⁷⁴ Objektivni kriterijumi ili uslovi, kako se ovdje posmatra, znači osnovne kriterijume i uslove koji su neutralni, koji ne favorizuju pojedina preduzeća, koji su ekonomske prirode i primjenjuju se horizontalno, kao npr. broj zaposlenih ili veličina preduzeća.

⁷⁵ U tom smislu, posebno će biti razmotrene informacije o učestalosti kojom se zahtjevi za subvencijama odobravaju ili odbijaju kao i razlozi za donošenje takvih odluka.

⁷⁶ Ovaj standard postoji kada činjenice pokazuju da dodjeljivanje subvencije iako nije pravno vezano za uspjeh u izvozu, faktički se vezuje za stvari ili očekivani izvoz ili zaradu u izvozu. Sama činjenica da se subvencija daje

zavise od izvoznog uspjeha preduzeća, uključujući i one iz ilustrativne liste u Aneksu I⁷⁷;

- (b) subvencije čije dobijanje, uz neke druge uslove ili bez njih, zavisi od korišćenja domaćih umjesto uvoznih inputa.

3.2 Članice neće davati niti održavati na snazi subvencije iz stava 1.

Član 4

Pravni lijekovi

4.1 Kada neka Članica ima razloga da vjeruje da druga Članica odobrava ili zadržava zabranjene subvencije, ona može da zatraži konsultacije sa tom Članicom.

4.2 Zahtjev za konsultacijama iz stava 1 treba da sadrži izjavu o dostupnim dokazima u pogledu postojanja i prirode subvencije o kojoj je riječ.

4.3 Po prijemu zahtjeva za održavanjem konsultacija iz stava 1, Članica za koju se vjeruje da odobrava ili zadržava zabranjene subvencije će otpočeti konsultacije što je prije moguće. Cilj konsultacija je da se razjasne činjenice i da se postigne uzajamno dogovoreno rješenje.

4.4 Ako se uzajamno dogovoreno rješenje ne postigne u roku od 30 dana⁷⁸ od zahtjeva za konsultacije, bilo koja Članica može da se obrati Tijelu za rješavanje sporova ("DSB") sa zahtjevom za hitnim osnivanjem panela, osim ako DSB konsenzusom odluči da ne ustanovi panel.

4.5 Nakon uspostavljanja, panel može zatražiti pomoć od Stalne grupe eksperata⁷⁹ (u ovom Sporazumu "PGE") u cilju utvrđivanja da li je mjera o kojoj je riječ zabranjena subvencija. Ukoliko se zahtijeva, PGE će odmah pregledati dokaze u vezi postojanja i prirode te mjere i daće priliku Članici koja primjenjuje tu mjeru da pokaže da mjera o kojoj je riječ nije zabranjena subvencija. PGE će o svojim zaključcima izvjestiti panel, u vremenskom roku koji je utvrdio panel. Panel prihvata zaključke PGE po pitanju da li je ta mjera zabranjena subvencija ili nije, bez izmjena.

4.6 Panel dostavlja svoj finalni izvještaj stranama u sporu. Izvještaj se dostavlja svim Članicama u roku od 90 dana od formiranja panela i utvrđivanja njegovog mandata.

4.7 Ako se utvrdi da je mjera o kojoj je riječ zabranjena subvencija, panel preporučuje Članici koja daje subvenciju da istu povuče bez odlaganja. U tom smislu, panel u svojoj preporuci precizira rok u kome se mjera mora povući.

4.8 U roku od 30 dana od dostavljanja izvještaja panela svim Članicama, DSB usvaja izvještaj, osim ako jedna od strana u sporu formalno ne obavijesti DSB o svojoj namjeri da uloži žalbu ili ukoliko DSB ne odluči konsenzusom da ne prihvati izvještaj.

4.9 Kada postoji žalba na izvještaj panela, Apelaciono tijelo donosi odluku u roku od 30 dana od dana kada strana u sporu formalno obavijesti o svojoj namjeri da uloži žalbu. Ako Apelaciono tijelo smatra da ne može donijeti izvještaj u roku od 30 dana, obavije-

preduzećima koja izvoze neće samo zbog toga biti smatrana izvoznom subvencijom u smislu ove odredbe.

⁷⁷ Mjere iz Aneksa I koje ne predstavljaju izvozne subvencije neće biti zabranjene prema ovoj ili drugim odredbama ovog Sporazuma.

⁷⁸ Svi rokovi navedeni u ovom članu mogu se produžiti međusobnim dogovorom.

⁷⁹ Kako je utvrđeno u članu 24.

štava DSB u pisanoj formi o razlozima za odlaganje, zajedno sa procjenom roka u kojem će dostaviti izvještaj. Postupak, ni u kom slučaju, ne može biti duži od 60 dana. Izvještaj Apelacionog tijela prihvata DSB, a strane u sporu ga prihvataju bezuslovno, osim ukoliko DSB ne odluči konsenzusom da ne prihvati izvještaj u roku od 20 dana od njegovog dostavljanja Članicama.⁸⁰

4.10 Ako se preporuka DSB ne sprovodi u vremenskom roku kojeg je panel utvrdio, a koji počinje da teče od dana usvajanja izvještaja panela ili izvještaja Apelacionog tijela, DSB će odobriti Članici koja se žali da preduzme odgovarajuće⁸¹ kontramjere, osim ukoliko DSB ne odluči konsenzusom da odbije zahtjev.

4.11 Ako neka strana u sporu zahtijeva arbitražu prema članu 22 stav 6 Dogovora o rješavanju sporova („DSU”), arbitar određuje da li su kontramjere odgovarajuće.⁸²

4.12 Za sporove koji se vode u skladu sa ovim članom, osim vremenskih rokova posebno propisanih u ovom članu, rokovi koji se primjenjuju prema DSU će biti skraćeni za polovinu.

DIO III: SUBVENCije KOJE MOGU BITI PREDMET KOMPENZATORNIH DAŽBINA

Član 5

Neželjeni efekti

Nijedna Članica ne bi trebalo da korišćenjem subvencija iz stava 1 i 2 člana 1 prozrokuje neželjene efekte po interese drugih Članica, tj. da:

- (a) prouzrokuje štetu domaćoj industriji druge Članice 83;
 - (b) poništava ili umanjuje koristi drugim Članicama koje direktno ili indirektno proističu iz GATT-a iz 1994, a posebno koristi od koncesija koje se odnose na član II GATT-a iz 199484;
 - (c) prouzrokuje ozbiljnu štetu interesima druge Članice 85
- Odredbe ovog člana se ne primjenjuju na subvencije koje se odnose na poljoprivredne proizvode, shodno članu 13 Sporazuma o poljoprivredi.

80 Ukoliko u tom periodu nije predviđen sastanak DSB-a, taj sastanak će biti održan u ovu svrhu.

81 Zbog činjenice da je riječ o zabranjenim subvencijama ovaj izraz ne znači dopuštanje kontramjera koje su neproporcionalne.

82 Zbog činjenice da je riječ o zabranjenim subvencijama ovaj izraz ne znači dopuštanje kontramjera koje su neproporcionalne.

83 Izraz “šteta domaćoj industriji” se ovdje koristi u istom smislu kao i u dijelu V.

84 Izraz “poništanje ili umanjivanje” se koristi u ovom Sporazumu u istom smislu kao u relevantnim odredbama GATT-a iz 1994, i postojanje ovih situacija se utvrđuje shodno praksi prilikom primjene odgovarajućih odredbi GATT-a iz 1994.

85 Izraz “ozbiljna šteta po interese druge Članice” se koristi u ovom Sporazumu u istom smislu kao u stavu 1 člana XVI GATT-a iz 1994, i uključuje opasnost od nastanka ozbiljne štete.

Član 6

Ozbiljna šteta

- 6.1 Smatraće se da postoji ozbiljna šteta u smislu člana 5, stav (c) u slučajevima:
- (a) ako ukupno *ad valorem* subvencionisanje⁸⁶ po proizvodu premašuje 5%⁸⁷;
 - (b) postojanja subvencije koja treba da pokrije poslovne gubitke koje trpi neka industrija;
 - (c) postojanja subvencije koja treba da pokrije poslovne gubitke koje trpi neko preduzeće, osim jednokratnih mjera koje su nepovratne i ne ponavljaju se za to preduzeće i koje se daju samo da bi se obezbijedilo vrijeme za pronalaženje dugoročnog rješenja i da bi se izbjegli socijalni problemi;
 - (d) direktni oprost duga, tj. oprost vladinog duga i pomoći za pokrivanje otplate duga.⁸⁸
- 6.2 Bez obzira na odredbe stava 1, smatra se da ne postoji ozbiljna šteta ukoliko Članica koja primjenjuje subvenciju pokaže da subvencija o kojoj je riječ ne proizvodi nijedan od efekata nabrojanih u stavu 3.
- 6.3 Smatraće se da postoji ozbiljna šteta u smislu člana 5, stav (c) u jednom ili više sljedećih slučajeva:
- (a) kada je efekat subvencije ometanje ili preraspodjela uvoza sličnog proizvoda druge Članice na tržište Članice koja daje subvenciju;
 - (b) kada je efekat subvencije ometanje ili sprečavanje izvoza sličnog proizvoda druge Članice sa tržišta treće zemlje;
 - (c) kada je efekat subvencije znatno smanjivanje cijena, koje prouzrokuje subvencionirani proizvod, u odnosu na cijenu sličnog proizvoda druge Članice na istom tržištu ili sprečavanje povećanja cijena, depresijacija cijena ili gubitak prodaja na tom tržištu;
 - (d) kada je efekat subvencije povećanje udjela na svjetskom tržištu za Članicu koja subvencionira, naročito primarnih proizvoda ili sirovina⁸⁹, u odnosu na njen prosječni udio na tržištu u prethodne tri godine, a to povećanje se poklapa sa periodom korišćenja subvencije.
- 6.4 U smislu stava 3(b), preraspodjela ili ometanje izvoza postojaće, shodno stavu 7, kada je pokazano da postoji promjena relativnog udjela na tržištu na štetu sličnog proizvoda koji ne uživa subvenciju (u odgovarajućem reprezentativnom periodu koji je dovoljan da ukaže na jasne trendove u razvoju tržišta tog proizvoda, što bi pod normalnim okolnostima bilo najmanje godina dana). “Izmjena relativnog učešća na tržištu” uključuje

⁸⁶ Ukupno *ad valorem* subvencionisanje se izračunava u skladu sa odredbama Aneksa IV.

⁸⁷ Pošto se pretpostavlja da će civilni vazduhoplovi biti predmet posebnih međunarodnih pravila, ovaj iznos se ne odnosi na civilne vazduhoplove.

⁸⁸ Članice smatraju da kada finansiranje programa za civilne vazduhoplove na bazi rojaliteta, nije u potpunosti otplaćeno zbog toga što nivo stvarnih prodaja pada ispod očekivanog, ovo ne predstavlja ozbiljnu štetu u smislu ovog podstava.

⁸⁹ Osim ako se ne primjenjuju druga multilateralno dogovorena pravila u trgovini proizvodom ili robom o kojoj je riječ.

vaće jednu od sljedećih situacija: (a) postoji povećano učešće subvencioniranog proizvoda na tržištu; (b) učešće subvencioniranog proizvoda na tržištu je konstantno, a u odsustvu subvencije bi opadalo; (c) učešće subvencioniranog proizvoda na tržištu opada, ali sporije nego u slučaju kada ne bi bilo subvencije.

6.5 U smislu stava 3(c), snižavanje cijena će postojati ako je to dokazano upoređivanjem cijena subvencioniranog proizvoda i sličnog proizvoda koji ne uživa subvenciju, a isporučeni su na isto tržište. Upoređivanje će se vršiti na istom nivou trgovine u uporedivom vremenskom periodu, uzimajući u obzir sve ostale faktore koji utiču na uporedivost cijena. Međutim, u slučajevima kada ovakvo direktno upoređivanje nije moguće, postojanje smanjivanja cijena se može pokazati na bazi izvozne cijene po jedinici proizvoda.

6.6 Svaka Članica na čijem je tržištu navodno proistekla šteta, u skladu sa odredbama stava 3 Aneksa V, će svim stranama u sporu po osnovu člana 7, omogućiti pristup svim relevantnim informacijama koje se mogu pribaviti, kao i pristup izmjenama u učešću na tržištu strana u sporu, uključujući i informacije o cijenama proizvoda o kojima je riječ.

6.7 Sprečavanje ili ometanje koje uzrokuje ozbiljnu štetu ne proističe iz stava 3, ukoliko se, u toku odgovarajućeg perioda, utvrdi postojanje jedne od sljedećih okolnosti⁹⁰:

- (a) zabrana ili ograničavanje izvoza iz Članice koja se žali ili uvoza iz zemlje koja se žali na tržište treće zemlje o kojoj je riječ;
- (b) odluka vlade zemlje uvoznice koja ima monopol u trgovini ili obavlja državnu trgovinu proizvoda o kome je riječ u cilju promjene pravca uvoza iz nekomercijalnih razloga, od Članice koja se žali ka drugoj zemlji ili zemljama;
- (c) prirodne katastrofe, štrajkovi, poremećaji u transportu ili drugi slučajevi više sile koji značajno utiču na proizvodnju, pogađaju, kvalitet, količinu ili cijene proizvoda raspoloživog za izvoz iz Članice koja se žali;
- (d) postojanje sporazuma kojima se ograničava izvoz iz Članice koja se žali;
- (e) dobrovoljno smanjivanje izvoznih mogućnosti za dati proizvod iz Članice koja se žali (uključujući, između ostalog, kada firme u toj zemlji samovoljno preusmjeravaju izvoz datog proizvoda na nova tržišta);
- (f) nemogućnost da se odgovori zahtjevima i drugim zahtjevima propisanim u zemlji uvoza.

6.8 Kada ne postoje okolnosti iz stava 7, postojanje ozbiljne štete se treba utvrditi na osnovu informacija dostavljenih panelu ili obezbijeđenih od strane panela, uključujući informacije dostavljene u skladu sa odredbama Aneksa V.

6.9 Ovaj član se ne odnosi na subvencije poljoprivrednih proizvoda prema članu 13 Sporazuma o poljoprivredi.

⁹⁰ Činjenica da su neke okolnosti navedene u ovom stavu, ne daje im, samo po sebi, nikakav pravni status u smislu bilo GATT-a iz 1994. ili ovog Sporazuma. Te okolnosti ne smiju biti izolovane, sporadične ili na drugi način beznačajne.

Član 7

Pravni lijekovi

7.1 Osim slučajeva iz člana 13 Sporazuma o poljoprivredi, kada Članica ima razloga da vjeruje da neka subvencija iz člana 1, koju daje ili zadržava druga Članica, prouzrokuje štetu domaćoj industriji, poništava ili umanjuje koristi ili nanosi ozbiljnu štetu, ta Članica može zatražiti konsultacije sa tom drugom Članicom.

7.2 Zahtjev za konsultacijama iz stava 1 uključuje izjavu o dostupnim dokazima u pogledu (a) postojanja i prirode subvencije o kojoj je riječ, i (b) štete nanijete domaćoj industriji, ili poništavanja ili umanjivanja koristi ili ozbiljne štete⁹¹ prouzrokovane interesima Članice koja traži konsultacije.

7.3 Po prijemu zahtjeva za konsultacije iz stava 1, Članica za koju se vjeruje da daje ili zadržava subvenciju o kojoj je riječ, pristupa konsultacijama što je prije moguće. Cilj konsultacije je da se razjasne činjenice u vezi sa situacijom i postigne uzajamno dogovoreno rješenje.

7.4 Ako konsultacije ne dovedu do uzajamno dogovorenog rješenja u roku od 60 dana⁹², svaka Članica u konsultacijama može da se obrati DSB u cilju osnivanja panela, osim ako DSB ne odluči konsenzusom da ne formira panel. Sastav i mandat panela će se ustanoviti u roku od 15 dana od njegovog formiranja.

7.5 Panel razmatra predmet i dostavlja svoj konačni nalaz stranama u sporu. Nalaz će biti dostavljen svim Članicama, u roku od 120 dana od dana utvrđivanja njegovog sastava i programa rada panela.

7.6 U roku od 30 dana od dostavljanja nalaza panela svim Članicama, DSB⁹³ usvaja nalaz, osim ako jedna od strana u sporu formalno ne obavijesti DSB o svojoj namjeri da podnese žalbu ili ukoliko DSB ne odluči konsenzusom da ne usvoji nalaz.

7.7 Ako je podnijeta žalba na nalaz panela, Apelaciono tijelo donosi odluku u roku od 60 dana od dana kada strana u sporu formalno obavijesti o svojoj namjeri da podnosi žalbu. Ako Apelaciono tijelo smatra da ne može donijeti svoj izvještaj u roku od 60 dana, o tome informiše DSB u pisanoj formi o razlozima za odlaganje, zajedno sa procjenom roka u kojem će dostaviti izvještaj. Postupak, ni u kom slučaju, ne može biti duži od 90 dana. Izvještaj Apelacionog tijela usvaja DSB, a strane u sporu ga prihvataju bezuslovno, osim ako DSB konsenzusom ne odluči da ne usvoji izvještaj u roku od 20 dana od njegovog dostavljanja Članicama.⁹⁴

7.8 Kada je usvojen nalaz panela ili izvještaj Apelacionog tijela u kome je utvrđeno da neka subvencija prouzrokuje štetne efekte po interese Članice u smislu člana 5, Članica koja daje ili zadržava takvu subvenciju će preduzeti odgovarajuće korake da ukloni nepovoljne efekte ili će povući subvenciju.

7.9 U slučaju da Članica nije preduzela odgovarajuće korake da ukloni suprotne efekte subvencije ili da povuče subvenciju u roku od šest mjeseci od usvajanja nalaza panela

91 U slučaju kada se zahtjev odnosi na subvenciju koja pričinjava ozbiljnu štetu u smislu člana 6 stav 1, dostupni dokazi za ozbiljnu štetu se mogu ograničiti na dostupne dokaze o tome da li su ispunjeni uslovi iz stava 1, člana 6 ili ne

92 Svi vremenski rokovi iz ovog člana mogu biti produženi međusobnim dogovorom.

93 Ukoliko u tom periodu nije predviđen sastanak DSB-a, taj sastanak će biti održan u ovu svrhu.

94 Ukoliko u tom periodu nije predviđen sastanak DSB-a, taj sastanak će biti održan u ovu svrhu.

ili izvještaja Apelacionog tijela od strane DSB i u odsustvu sporazuma o kompenzaciji, DSB daje ovlaštenje Članici koja je podnijela zahtjev da preduzme kompenzatorne mjere, srazmjerno stepenu i prirodi suprotnih efekata čije je postojanje utvrđeno, osim ukoliko DSB ne odluči konsenzusom da odbaci zahtjev.

7.10 U slučaju da neka strana u sporu zatraži arbitražu shodno članu 22, stav 6 Dogovora o rješavanju sporova (DSU), arbitar utvrđuje da li kontramjere odgovaraju stepenu i prirodi štetnih efekata čije je postojanje utvrđeno.

DIO IV: SUBVENCije PROTIV KOJIH SE NE MOGU PREDUZETI MJERE

Član 8

Identifikacija subvencija protiv kojih se ne mogu preduzeti mjere

- 8.1 Sljedeće subvencije će se smatrati dozvoljenim⁹⁵:
- subvencije koje nijesu specifične u smislu člana 2;
 - subvencije koje su specifične u smislu člana 2, ali koje ispunjavaju sve uslove iz stavova 2(a), 2(b) ili 2(c), u daljem tekstu.
- 8.2 Bez obzira na odredbe Djelova III i V, sljedeće subvencije su dozvoljene:
- pomoć za aktivnosti istraživanja koje vrše firme ili visoko obrazovne ili istraživačke ustanove na ugovornoj osnovi sa firmama ako:^{96,97,98}
pomoć pokriva⁹⁹ ne više od 75% troškova za industrijska istraživanja¹⁰⁰ ili 50% troškova predkonkurentnih razvojnih aktivnosti^{101,102};

95 Poznato je da vlade Članica daju široku pomoć za različite namjene i da sama činjenica da se takva pomoć ne može okarakterisati kao dozvoljena subvencija u skladu sa odredbama ovog člana, ne sprečava vlade da pružaju takvu pomoć.

96 Budući da se pretpostavlja da će civilni vazduhoplovi biti predmet posebnih međunarodnih pravila, odredbe ovog stava se neće odnositi na taj proizvod.

97 Najkasnije u roku od 18 mjeseci od stupanja na snagu Sporazuma o STO, Komitet za subvencije i kompenzatorne mjere iz člana 24 (dalje u Sporazumu „Komitet“) će razmatrati primjenu odredbi podstava 2(a) kako bi se izvršile neophodne izmjene u cilju poboljšanja primjene ovih odredbi. Pri razmatranju mogućih modifikacija, Komitet će pažljivo ispitati definicije kategorija navedenih u ovom podstavu u svijetlu iskustva zemalja Članica u obavljanju istraživačkih programa i rada drugih relevantnih međunarodnih institucija.

98 Odredbe ovog Sporazuma se ne odnose na fundamentalne istraživačke djelatnosti koje nezavisno sprovode visoke naučne ili istraživačke ustanove. Pojam “fundamentalno istraživanje” predstavlja proširivanje opšteg naučnog i tehničkog znanja koje nije vezano za industrijske ili komercijalne ciljeve.

99 Visina pomoći koja je dozvoljena da bi se subvencija tretirala kao dozvoljena utvrđivaće se u odnosu na ukupne troškove koji se pojavili za jedan poseban projekat.

100 Izraz “industrijsko istraživanje” podrazumjeva istraživanje ili ispitivanje u cilju otkrivanja novog znanja, sa ciljem da to znanje može biti korisno u razvoju novih proizvoda, procesa ili usluga.

101 Izraz “pretkonkurentna razvojna aktivnost” znači prevođenje rezultata industrijskih istraživanja u plan, ili nacrt za nove, izmijenjene ili poboljšane proizvode, postupke ili usluge, bez obzira da li su namijenjeni prodaji ili potrošnji, uključujući i stvaranje prototipova koji ne bi bilo podobni za komercijalnu upotrebu. To može dalje uključivati konceptijsku formulaciju ili nacrt alternativnih proizvoda, postupaka ili usluga i inicijalnu demonstraciju pilot proizvoda, pod uslovom da se ovi projekti ne mogu konvertovati ili upotrijebiti za industrijsku primjenu ili komercijalnu eksploataciju. Ovo ne uključuje rutinske ili periodične izmjene postojećih proizvoda, proizvodnih linija, procesa, usluga ili drugih tekućih operacija, čak iako ove izmjene mogu predstavljati poboljšanja.

102 Kada je riječ o programima koji povezuju industrijska istraživanja i pretkonkurentne razvojne aktivnosti, dozvoljeni nivo pomoći neće premašiti prost prosjek dozvoljenih nivoa pomoći koji se primjenjuje na obje kategorije, izračunat na bazi svih troškova koji su predviđeni u dijelu (i) do (v) ovog podstava.

i pod uslovom da je ova pomoć ograničena samo na:

- (i) troškove osoblja (istraživači, tehničari i drugo pomoćno osoblje zaposleno samo za potrebe istraživanja);
 - (ii) troškove instrumenata, opreme, zemljišta i zgrada korišćenih isključivo i trajno (osim kada su stavljene na raspolaganje na komercijalnoj osnovi) za istraživačke djelatnosti;
 - (iii) konsultantske troškove i odgovarajuće usluge korišćene isključivo za istraživačke djelatnosti, uključujući tehničko znanje, patente, itd.;
 - (iv) dodatne režijske troškove nastale direktno kao rezultat istraživačke djelatnosti;
 - (v) ostale tekuće troškove (kao što su troškovi materijala, nabavke i slično) koji su nastali direktno kao rezultat istraživačke djelatnosti.
- (b) pomoć nedovoljno razvijenim regionima unutar teritorije Članice koja se daje u skladu s opštim okvirom regionalnog razvoja¹⁰³, koja nije specifična (u smislu člana 2) u odnosu na ostale regione, po uslovom da:
- (i) svaki nedovoljno razvijeni region mora biti jasno označeno geografsko područje sa ekonomskim i administrativnim identitetom koji se može definisati;
 - (ii) region se smatra nedovoljno razvijenim na osnovu neutralnih i objektivnih kriterijuma¹⁰⁴, koji pokazuju da problemi u regionu nijesu privremene prirode; ovi kriterijumi trebaju biti jasno označeni u zakonu, propisima ili drugim zvaničnim dokumentima, kako bi bili podobni za verifikaciju;
 - (iii) Kriterijumi uključuju mjerenje ekonomskog razvoja koje se zasniva na najmanje jednom od sljedećih faktora:
 - dohodak po glavi stanovnika ili po domaćinstvu ili bruto društveni proizvod po stanovniku, koji ne smije biti veći od 85% prosječnog za teritoriju o kojoj je riječ; ili
 - stopi nezaposlenosti, koja mora biti najmanje 110% od prosječne stope za teritoriju o kojoj je riječ; mjerenih u toku trogodišnjeg perioda; ovo mjerenje, međutim može činiti jedan faktor, a može uključivati i druge faktore.
- (c) pomoć u prilagodavanju postojećih kapaciteta¹⁰⁵ novim zahtjevima zaštite životne sredine koji su uvedeni zakonom i/ili propisima, a koji

103 "Opšti okvir regionalnog razvoja" pretpostavlja da su regionalni programi subvencioniranja dio konzistentne i opšte primjenjive politike regionalnog razvoja i da se subvencije za potrebe regionalnog razvoja ne daju izolovanim geografskim djelovima koji nemaju uopšte ili gotovo nikakav uticaj na razvoj region

104 "Neutralni i objektivni kriterijumi" obuhvataju kriterijume koji ne favorizuju pojedine regione više nego što je potrebno za uklanjanje ili smanjenje regionalnih dispariteta u okviru politike regionalnog razvoja. U tom smislu, programi regionalnog subvencioniranja uključuju najviše iznose pomoći koja se može dati po projektu. Ovi iznosi mogu biti različiti zavisno od nivoa razvoja regiona koju uživaju pomoć i moraju se iskazati u vidu troškova za investiranje ili troškova za otvaranje jednog radnog mjesta. U okviru navedenih plafona, distribucija pomoći će biti dovoljno široka i ujednačena, kako pojedina preduzeća ne bi dobijala neproporcionalno velike iznose na ime subvencije, shodno članu 2.

105 Pojam "postojeća postrojenja" obuhvata postrojenja koja su u primjeni najmanje dvije godine u vrijeme kada su se pojavili zahtjevi vezani za zaštitu čovjekove okoline.

stvaraju veća ograničenja i finansijski teret za firme, pod uslovom da je pomoć:

- (i) jednokratna nepovratna mjera; i
- (ii) ograničena na 20% od ukupnih troškova adaptacije; i
- (iii) ne pokriva troškove zamjene i funkcionisanja ulaganja pribavljene kao pomoć, što u potpunosti pokrivaju firme; i
- (iv) direktno vezana i proporcionalna smanjenju štetnih uticaja i zagađenja koje je firma planirala, i da ne pokriva nikakve uštede u troškovima proizvodnje koji bi time mogli biti postignuti; i
- (v) dostupna svim firmama koje mogu uvesti novu opremu i/ili proizvodne procese.

8.3 Program subvencioniranja na koji se primjenjuju odredbe stava 2 se prije primjene notifikuje Komitetu u skladu s odredbama Dijela VII. Te notifikacije trebaju biti dovoljno precizne da omoguće drugim Članicama da procijene usklađenost programa sa uslovima i kriterijumima propisanim u odgovarajućim odredbama stava 2. Članice, takođe, godišnje dostavljaju Komitetu ažurirane notifikacije, naročito u pogledu ukupnih izdataka za ove programe i o izmjenama programa. Ostale Članice imaju pravo da zatraže informacije o pojedinačnim slučajevima subvencioniranja prema objavljenom programu.¹⁰⁶

8.4 Na zahtjev Članice, Sekretarijat ispituje notifikaciju dostavljenu u skladu sa stavom 3, i ukoliko je to potrebno, može zatražiti dodatne informacije od Članice koja daje subvenciju u vezi sa notifikovanim programom koji se ispituje. Sekretarijat izvještava Komitet o svojim nalazima. Komitet, na zahtjev, hitno ispituje nalaze Sekretarijata (ili samu notifikaciju, ako ispitivanje od strane Sekretarijata nije bilo zatraženo) sa ciljem utvrđivanja da li su uslovi i kriterijumi iz stava 2 ispunjeni. Postupak predviđen ovim stavom treba biti završen najkasnije na prvom redovnom zasijedanju Komiteta, nakon notifikacije programa subvencioniranja, pod uslovom da je proteklo najmanje dva mjeseca između notifikacije i redovnog zasijedanja Komiteta. Postupak ispitivanja opisan u ovom stavu se, takođe, na zahtjev, primjenjuje na bitne izmjene programa koje se notifikuju godišnje shodno stavu 3.

8.5 Na zahtjev Članice, nalaz iz stava 4 sačinjen od strane Komiteta, ili neuspjeh da Komitet dođe do takvog nalaza, kao i odstupanje u pojedinačnim slučajevima od uslova sadržanih u notifikovanom programu, se dostavlja na obavezujuću arbitražu. Arbitražno tijelo prezentira svoje zaključke Članicama u roku od 120 dana od dana kada mu je predmet upućen. Osim ako u ovom stavu nije predviđeno drugačije, Dogovor o rješavanju sporova - DSU primjenjivaće se i na arbitraže koje se vodi u skladu sa ovim članom.

Član 9

Konsultacije i dozvoljeni pravni lijekovi

9.1 Ako u toku primjene programa iz člana 8, stav 2 bez obzira na činjenicu da je program usaglašen sa kriterijumima iz tog stava, Članica ima razloga da vjeruje da je taj

¹⁰⁶ Ove odredbe o notifikacijama ne zahtijevaju otkrivanje povjerljivih informacija, uključujući povjerljive poslovne informacije.

program prouzrokovao ozbiljne štetne efekte po domaću industriju te Članice, tako da se šteta može teško nadoknaditi, ta Članica može zatražiti konsultacije sa Članicom koja daje ili zadržava subvenciju.

9.2 Na zahtjev za konsultacije iz stava 1, Članica koja daje ili zadržava program subvencionisanja o kojem je riječ, ulazi u konsultacije što je prije moguće. Cilj konsultacija je da se razjasne činjenice i dođe do uzajamno prihvatljivog rješenja.

9.3 Ako se ne dođe do uzajamno prihvatljivog rješenja u konsultacijama iz stava 2, u roku od 60 dana od zahtjeva za konsultacijama, Članica koja je tražila konsultacije može predati predmet Komitetu.

9.4 Kada se predmet preda Komitetu, Komitet hitno razmatra činjenice o kojima je riječ i dokaze o efektima iz stava 1. Ako Komitet utvrdi da takvi efekti postoje, on može preporučiti Članici koja daje subvenciju da izmijeni ovaj program, na način da se otklone štetni efekti. Komitet prezentira svoje zaključke u roku od 120 dana od dana kada mu je predmet predat u skladu sa stavom 3. U slučaju da se preporuka ne ispoštuje u roku od šest mjeseci, Komitet ovlašćuje Članicu koja je tražila konsultacije da preduzme odgovarajuće kontramjere koje odgovaraju prirodi i stepenu utvrđenih štetnih efekata.

DIO V: KOMPENZATORNE MJERE

Član 10

Primjena člana VI GATT-a iz 1994.¹⁰⁷

Članice će preduzeti sve potrebne korake kako bi uvođenje kompenzatorne dažbine¹⁰⁸ na neki proizvod koji se uvozi sa teritorije jedne Članice na teritoriju druge Članice, bilo u skladu sa odredbama člana VI GATT-a iz 1994. i uslova iz ovog Sporazuma. Kompenzatorne dažbine se mogu uvesti samo nakon istrage pokrenute i sprovedene u skladu sa odredbama ovog Sporazuma i Sporazuma o poljoprivredi.

107 Odredbe Dijela II i III se mogu primjenjivati paralelno sa odredbama Dijela V; ipak, kada je riječ o efektima određene subvencije na domaće tržište Članice uvoznice, samo jedna vrsta odbrane će biti dopuštena (ili kompenzatorna dažbina, ako su ispunjeni uslovi iz Dijela V, ili kontramjere iz člana 4 ili 7). Odredbe Dijela III i V se neće primjenjivati kada je riječ o dozvoljenim subvencijama, shodno odredbama Dijela IV. Ali, kada se radi o mjerama iz stava 1(a) člana 8, one mogu biti predmet ispitivanja kako bi se utvrdilo da li su specifične, u smislu člana 2. Dalje, kada je riječ o subvenciji iz stava 2 člana 8, koja se daje u skladu sa programom koji nije notifikovan u skladu sa stavom 3 člana 8, odredbe Dijela III i V se mogu primijeniti, ali će se ova subvencija tretirati kao dozvoljena ako se utvrdi da ispunjava standarde iz stava 2 člana 8.

108 Pojam "kompenzatorna dažbina" predstavlja posebnu dažbinu koja se uvodi kako bi se neutralisala neka subvencija koja se direktno ili indirektno daje proizvodnji, preradi ili izvozu robe, kako je propisano u stavu 3 člana VI, GATT-a iz 1994.

Član 11*Pokretanje i tok istrage*

11.1 Osim onoga što je predviđeno stavom 6, istraga u cilju utvrđivanja postojanja, stepena i efekta navodne subvencije, pokreće se na osnovu pisanog zahtjeva od strane ili u ime domaće industrije.

11.2 Zahtjev iz stava 1 treba da sadrži dovoljno dokaza o postojanju (a) subvencije i, ako je moguće, njene visine, (b) štete u smislu člana VI GATT-a iz 1994. kako je interpretirano ovim Sporazumom, i (c) uzročne veze između subvencionisanog uvoza i navodne štete. Obični navodi, nepotkrijepljeni relevantnim dokazima se ne mogu smatrati dovoljnim za ispunjenje uslova ovog stava. Zahtjev treba sadržavati takve informacije koje su dostupne podnosiocu zahtjeva, a odnose se na sljedeće:

- (i) identitet podnosioca zahtjeva, kao i opis obima i vrijednosti domaće proizvodnje sličnog proizvoda od strane podnosioca zahtjeva. Ako se pisani zahtjev podnosi u ime domaće industrije, u zahtjevu treba da se identifikuje industrija u čije ime se podnosi zahtjev podnošenjem liste svih poznatih domaćih proizvođača sličnog proizvoda (ili udruženja domaćih proizvođača sličnog proizvoda) i, u mjeri u kojoj je to moguće, opis obima i vrijednosti domaće proizvodnje sličnog proizvoda koja se odnosi na te proizvođače;
- (ii) potpuni opis navodno subvencioniranog proizvoda, ime zemlje ili zemalja porijekla ili izvoza o kojima je riječ, identitet svakog poznatog izvoznika ili stranog proizvođača i lista poznatih osoba koje uvoze proizvod o kojem je riječ;
- (iii) dokaz o postojanju, visini i prirodi subvencije o kojoj je riječ;
- (iv) dokaz da je navodna šteta domaćoj industriji prouzrokovana subvencioniranim uvozom kroz efekte subvencija; ovaj dokaz uključuje informacije o kretanju obima subvencionisanog uvoza, o efektima tog uvoza na cijene sličnog proizvoda na domaćem tržištu i posljedicama uvoza na domaću industriju, kako to pokazuju odgovarajući faktori i pokazatelji koji imaju uticaja na stanje u domaćoj industriji, navedeni u stavovima 2 i 4 člana 15.

11.3 Nadležni organi provjeravaju tačnost i adekvatnost dokaza navedenih u zahtjevu u cilju utvrđivanja da li su dokazi dovoljni da opravdaju pokretanje istrage.

11.4 Istraga iz stava 1 se ne pokreće ukoliko nadležni organi nijesu utvrdili, na osnovu ispitivanja¹⁰⁹ stepena podrške ili protivljenja zahtjevu od strane domaćih proizvođača sličnog proizvoda, da je zahtjev podniet od strane ili u ime domaće industrije.¹¹⁰ Smatra se da je zahtjev podniet “od strane ili u ime domaće industrije” ako je podržan od strane onih domaćih proizvođača čija cjelokupna proizvodnja predstavlja više od 50% ukupne proizvodnje sličnog proizvoda onog dijela domaće industrije koji izražava bilo podršku ili

109 U slučaju fragmentiranih industrija koje uključuju veliki broj proizvođača, nadležni organi mogu utvrditi podršku ili protivljenje zahtjevu korišćenjem statistički validnih tehnika na bazi uzorka.

110 Članice su svjesne da na teritoriji nekih Članica, zaposlena lica kod domaćih proizvođača sličnog proizvoda ili njihovi predstavnici mogu podnijeti zahtjev za istragu ili ga podržati prema stavu 1.

protivljenje zahtjevu. Međutim, istraga se ne pokreće ako domaći proizvođači, koji izričito podržavaju zahtjev, predstavljaju manje od 25% ukupne proizvodnje sličnog proizvoda domaće industrije.

11.5 Nadležni organi će, osim ukoliko nije donijeta odluka o pokretanju istrage, izbjegavati objavljivanje zahtjeva za pokretanje istrage.

11.6 Ako, u posebnim okolnostima, nadležni organi odluče da pokrenu istragu, a da za to nijesu primili pisani zahtjev od strane ili u ime domaće industrije za pokretanje takve istrage, oni će to učiniti samo ako raspolažu dovoljnim dokazima o postojanju subvencije, štete i uzročne veze, kako je to opisano u stavu 2, u cilju opravdavanja pokretanja istrage.

11.7 Dokazi o postojanju subvencije i štete razmatraju se istovremeno (a) prilikom odlučivanja o tome da li da se pokrene istraga ili ne, i (b) nakon toga, u toku same istrage, počevši od dana od kojeg najranije privremene mjere mogu biti primijenjene.

11.8 U slučajevima kada se proizvodi ne uvoze direktno iz zemlje porijekla, već se izvoze u Članicu uvoznicu iz treće zemlje, odredbe ovog Sporazuma će se u potpunosti primjenjivati i smatraće se da su transakcija ili transakcije obavljene između zemlje porijekla i Članice uvoznice.

11.9 Zahtjev iz stava 1 biće odbačen, a istraga odmah okončana čim se nadležni organi uvjere da nema dovoljno dokaza o postojanju subvencije ili štete opravdaljavaju dalje postupanje. Postupak će biti hitno okončan u slučajevima kada je iznos subvencije minimalan ili kada su obim subvencioniranog uvoza, stvarni ili potencijalni, ili šteta, neznatni. Za potrebe ovog stava, iznos subvencije se smatra minimalnim ako subvencija *ad valorem* iznosi manje od 1%.

11.10 Istraga neće ometati postupak carinjenja.

11.11 Istrage će, osim u posebnim okolnostima, biti okončana u roku od jedne godine, a najduže do 18 mjeseci od dana pokretanja istrage.

Član 12 *Dokazi*

12.1 Zainteresovane Članice i sve zainteresovane strane u istražnom postupku će dobiti obavještenje o informacijama koje traže nadležni organi i biće im data široka mogućnost da u pisanoj formi prezentiraju sve dokaze koje smatraju relevantnim u vezi sa istragom o kojoj je riječ.

12.1.1 Izvoznicima, stranim proizvođačima ili zainteresovanim Članicama po prijemu upitnika će u toku istrage o kompenzatornoj dažbini biti dato najmanje 30 dana za odgovor.¹¹¹ Dužnu pažnju treba obratiti svakom zahtjevu za produženje roka od 30 dana i, na osnovu pokazanog razloga, to produženje treba odobriti kada god je to praktično izvodljivo.

¹¹¹ Kao opšte pravilo, rokovi za izvoznike će se računati od dana prijema upitnika. Za ove potrebe, smatraće se da su upitnici primljeni nedjelju dana od dana kada su poslani ili prosljeđeni odgovarajućem diplomatskom predstavništvu Članice izvoznice, ili u slučaju posebne carinske teritorije Članice STO, zvaničnom predstavniku te teritorije.

- 12.1.2 Poštujući zahtjev za zaštitu povjerljivih informacija, dokazi prezentirani u pisanoj formi od strane jedne zainteresovane Članice ili zainteresovane strane se odmah stavljaju na raspolaganje ostalim zainteresovanim Članicama ili stranama koje učestvuju u istrazi.
- 12.1.3 Odmah nakon pokretanja istrage, nadležni organi dostavljaju potpun tekst pisanog zahtjeva primljen prema članu 11, stav 1, poznatim izvoznicima¹¹² i nadležnim organima Članice izvoznice, a na zahtjev, staviće ga na raspolaganje i ostalim zainteresovanim stranama u pitanju. Dužnu pažnju treba posvetiti zaštiti povjerljivih informacija, kako je to predviđeno stavom 4.

12.2 Zainteresovane Članice i zainteresovane strane imaju takođe pravo, ako je to opravdano, da informacije prezentiraju usmeno. Ako se takve informacije daju usmenim putem, od zainteresovanih Članica i strana će naknadno biti zatraženo da ih iznesu u pisanoj formi. Bilo koja odluka istražnih organa može se zasnivati isključivo na pismenim informacijama i argumentima, koji su bili dostupni zainteresovanim Članicama i stranama koje učestvuju u istrazi, uz obraćanje dužne pažnje o potrebi zaštite povjerljivih informacija.

12.3 Nadležni organi će pravovremeno, kad god je to izvodljivo, dati priliku svim zainteresovanim Članicama i stranama da izvrše uvid u sve informacije koje su relevantne za prezentaciju njihovih slučajeva, a koje nijesu povjerljive prema definiciji iz stava 4, i koje su korišćene od strane nadležnih organa u istrazi o kompenzatornij dažbini.

12.4 Bilo koja informacija koja je po prirodi povjerljiva (npr. zato što bi njeno otkrivanje predstavljalo značajnu konkurentsku prednost za konkurenta ili zato što bi njeno otkrivanje imalo znatan štetni efekat po lice koja daje takvu informaciju ili za osobu od koje je davalac informacije istu dobio), ili koja je pribavljena na povjerljiv način od strane u postupku, tretiraće se kao takva od strane nadležnih organa, ako se pruže valjani razlozi za to. Takve informacije se neće otkrivati bez posebne dozvole strane koja ih je podnijela.¹¹³

12.4.1 Nadležni organi će od zainteresovanih Članica, ili strana koje daju povjerljive informacije, zatražiti da dostave njihove sažete prikaze koji nijesu povjerljivog karaktera. Ti sažeti prikazi trebaju biti dovoljno detaljni da omoguće razumijevanje suštine povjerljivih informacija. U izuzetnim okolnostima, te Članice ili strane mogu navesti, da takve informacije nije moguće iskazati u skraćenim obliku. U takvim izuzetnim okolnostima, mora se obezbijediti izvještaj o razlozima zbog kojih nije moguće dati informaciju u sažetom obliku.

12.4.2 Ako nadležni organi utvrde da zahtjev u pogledu povjerljivosti nije opravdan, i ako davalac informacije ne želi da se informacija objavi, ili da se odobri njeno otkrivanje u uopštenom ili skraćenom obliku, nadležni organi mogu zanemariti takvu informaciju, osim ako se iz odgovarajućih izvora ne dokaže da je informacija tačna.¹¹⁴

112 Kada je broj izvoznika u pitanju jako veliki, cio tekst zahtjeva će se dostaviti samo nadležnim organima Članice izvoznice ili relevantnom trgovinskom udruženju koje će proslijediti kopije tim izvoznicima.

113 Članice su svjesne da se na teritorijama nekih Članica može tražiti objavljivanje informacija samo na osnovu usko tumačenog zaštitnog naloga.

114 Članice su saglasne da se zahtjevi u pogledu povjerljivosti ne trebaju arbitrarno odbacivati. Članice su dalje

12.5 Osim u slučajevima navedenim u stavu 7, nadležni organi se moraju u toku istrage uvjeriti u tačnost informacija dostavljenih od strane zainteresovanih Članica ili zainteresovanih strana, na kojima su njihove odluke zasnovane.

12.6 Istražni organi mogu sprovoditi istrage na teritoriji drugih lanica, ako su na vrijeme obavijestili Članicu o kojoj je riječ i ukoliko se ona tome ne protivi. Dalje, nadležni organi mogu sprovoditi istrage i u prostorijama firme i mogu ispitivati njeno knjigovodstvo, ako (a) je firma saglasna i ako (b) je Članica o kojoj je riječ o tome obaviještena i ne protivi se. Za ove slučajeve primjenjivaće se procedure predviđene u Aneksu VI. Nadležni organi će obezbijediti ili dostaviti, u skladu sa stavom 8, rezultate ovih istraga firmama na koje se odnose i staviti ih na raspolaganje podnosiocima zahtjeva, poštujući zahtjeve za povjerljivim tretmanom.

12.7 U slučajevima kada neka zainteresovana Članica ili zainteresovana strana odbija pristup potrebnim informacijama, ili na drugi način ne daje potrebne informacije u razumnom vremenskom periodu ili znatno ometa istragu, preliminarne i konačne odluke, pozitivne ili negativne, mogu biti donijete na osnovu dostupnih činjenica.

12.8 Prije donošenja konačne odluke, nadležni organi izvještavaju sve zainteresovane Članice i zainteresovane strane o osnovnim činjenicama koje se razmatraju i koje čine osnovu za odluku o tome da li primijeniti konačne mjere. Takvo obavještenje se treba obaviti u vremenskom roku dovoljnom stranama da odbrane svoje interese.

12.9 Za potrebe ovog Sporazuma, „zainteresovane strane” uključuje;

- (i) izvoznika ili stranog proizvođača ili uvoznika proizvoda pod istragom ili trgovinsko ili poslovno udruženje u kojima proizvođači, izvoznici ili uvoznici tog proizvoda predstavljaju većinu članova; i
- (ii) proizvođača sličnog proizvoda u Članici uvoznici ili trgovinsko ili poslovno udruženje u kojima proizvođači sličnog proizvoda sa teritorije Članice uvoznice predstavljaju većinu.

Ova lista ne sprečava Članice da dozvole da druge domaće ili inostrane strane, osim ranije navedenih, budu uključene kao zainteresovane strane.

12.10 Nadležni organi će dati priliku industrijskim korisnicima proizvoda pod istragom i predstavnicima organizacija potrošača da, kada se radi o proizvodu koji se obično prodaje na veliko, dostave informacije koje su bitne za istragu u pogledu subvencioniranja, štete i uzročne veze

12.11 Nadležni organi će voditi računa o poteškoćama s kojima se susrijeću zainteresovane strane, posebno male firme, prilikom davanja traženih informacija, i pružice svaku praktičnu pomoć.

12.12 Ranije navedeni postupci nemaju za cilj da spriječe Članice u hitnom postupanju, kada je riječ o pokretanju istrage, donošenju preliminarnih ili konačnih odluka, bilo pozitivnih ili negativnih, ili kada je riječ o primjeni privremenih ili konačnih mjera u skladu sa relevantnim odredbama ovog Sporazuma.

saglasne da nadležni organi mogu tražiti odstupanje od povjerljivog tretmana samo kada je riječ o informacijama relevantnim za postupak.

Član 13 *Konsultacije*

13.1 Odmah nakon prihvatanja zahtjeva iz člana 11, a u svakom slučaju prije pokretanja istrage, Članice čiji proizvodi mogu biti predmet istrage se pozivaju na konsultacije, u cilju razjašnjenja situacije iz stava 2 člana 11, u cilju postizanja obostrano prihvatljivog rješenja.

13.2 Ttokom cijelog istražnog postupka, Članicama čiji su proizvodi predmet istrage daje se razumna mogućnost da nastave konsultacije u cilju razjašnjenja činjenične situacije i postizanja obostrano dogovorenog rješenja¹¹⁶

13.3 Bez obzira na obavezu davanja razumne mogućnosti za konsultacije, ove odredbe nemaju za cilj da spriječe Članice da hitno postupe u pogledu pokretanja istrage, donošenja preliminarnih ili konačnih odluka, bilo pozitivnih ili negativnih, ili kada je riječ o primjeni privremenih ili konačnih mjera, u skladu sa odredbama ovog Sporazuma.

13.4 Članica koja namjerava da pokrene ili sprovedi neku istragu će na zahtjev Članice ili Članica čiji su proizvodi pod istragom, dozvoliti pristup dokazima koji nijesu povjerljivog karaktera, uključujući sažete prikaze povjerljivih podataka koji nijesu povjerljivi, a koji su korišćeni za pokretanje ili sprovođenje istrage.

Član 14

Izračunavanja visine subvencije u smislu koristi za primaoca

Za potrebe Dijela V, bilo koji metod koji nadležni organi koriste za izračunavanje koristi koju ima primalac shodno stavu 1 člana 1, treba da bude određen u nacionalnom zakonodavstvu Članice o kojoj je riječ ili u odgovarajućim propisima, a njegova primjena u svakom posebnom slučaju mora biti transparentna i adekvatno objašnjena. Osim toga, svaka takva metoda treba da bude u skladu sa sljedećim smjernicama:

- (a) davanje akcijskog kapitala od strane vlade neće se smatrati da predstavlja korist za primaoca, osim ako odluka o ulaganju nije u skladu sa uobičajenom praksom ulaganja (uključujući davanje sredstava za rizik) privatnih investitora na teritoriji te Članice;
- (b) davanje zajma od strane vlade ne predstavlja korist za primaoca, osim ako postoji razlika između iznosa koji firma primalac zajma plaća na vladin zajam i iznosa koji bi firma platila za odgovarajući komercijalni zajam koji bi mogla dobiti na tržištu. U ovom slučaju korist bi predstavljala razlika između ova dva iznosa;
- (c) zajam za koji garantuje vlada ne smatra se da predstavlja korist, osim ako postoji razlika između iznosa koji firma plaća za zajam garantovan od strane vlade i iznosa koji bi firma platila za uporedivi komercijalni zajam koji nema vladinu garanciju. U ovom slučaju korist predstavlja razliku između ova dva iznosa, usklađen za bilo koju razliku u troškovima.
- (d) snabdijevanje robom ili uslugama ili kupovina robe od strane vlade, ne smatra se da predstavlja korist za primaoca, osim ako se snabdijevanje vrši ispod adekvatne cijene, ili se kupovina vrši po cijeni višoj od adekvat-

ne. Adekvatnost naknade utvrđuje se u odnosu na važeće tržišne uslove za robe i usluge u odnosu na uslove o kojima je riječ, u zemlji nabavke ili kupovine (uključujući cijenu, kvalitet, raspoloživost, mogućnost plasmana, transport i ostale kupoprodajne uslove).

Član 15

*Utvrdjivanje štete*¹¹⁵

15.1 Utvrđivanje štete za potrebe člana VI GATT-a iz 1994. biće zasnovano na pozitivnim dokazima i obuhvataće objektivno ispitivanje, kako (a) obima subvencioniranog uvoza i njegovog uticaja na cijene sličnih proizvoda¹¹⁶ na domaćem tržištu, tako i (b) uticaja ovakvog uvoza na domaće proizvođače tih proizvoda.

15.2 U pogledu obima subvencionisanog uvoza, istražni organi ispituju da li je došlo do znatnog porasta subvencionisanog uvoza, u apsolutnom smislu ili u odnosu na proizvodnju ili potrošnju u Članici uvoznici. U pogledu efekta subvencionisanog uvoza na cijene, istražni organi ispituju da li je subvencionisanim uvozom došlo do znatnog sniženja cijena u poređenju sa cijenom sličnog proizvoda u Članici uvoznici, ili takav uvoz na drugi način djeluje u pravcu značajnog snižavanja ili sprečavanja porasta cijena u znatnoj mjeri, do koga bi inače došlo. Jedan ili više ovih faktora ne moraju uvijek imati presudan uticaj za zaključak.

15.3 Kada je uvoz proizvoda iz više zemalja istovremeno predmet istrage, istražni organi mogu kumulativno procijeniti efekte ovog uvoza samo ako utvrde: (a) da je iznos subvencije u odnosu na uvoz iz svake zemlje pojedinačno veći od minimalnog, kako je definisan u stavu 9 člana 11, i obim uvoza iz svake zemlje nije zanemarljiv i (b) da je kumulativna procjena efekata uvoza odgovarajuća u svijetlu uslova konkurencije između uvoznih proizvoda i uslova konkurencije između uvoznih i sličnog domaćeg proizvoda.

15.4 Ispitivanje uticaja subvencioniranog uvoza na domaću industriju obuhvata procjenu svih relevantnih privrednih faktora i pokazatelja koji se odnose na stanje industrije, uključujući stvarni i potencijalni pad proizvodnje, prodaje, učešća na tržištu, profita, produktivnosti, povraćaja investiranih sredstava, iskorišćenost kapaciteta; faktore koji utiču na domaće cijene; stvarne i potencijalne negativne efekte na novčane tokove; zalihe, zaposlenost, plate, rast, sposobnost obezbjeđivanja kapitala ili investicija i u slučaju poljoprivrede, da li je došlo do povećane opterećenosti vladinih programa podrške ovom sektoru. Ova lista nije definitivna, a jedan ili više ovih faktora ne moraju uvijek pružiti odlučujuću osnovu za zaključak.

15.5 Mora se pokazati da subvencionirani uvoz kroz efekte¹¹⁷ subvencija, nanosi štetu

¹¹⁵ Posebno je važno, u skladu sa odredbama iz ovog stava, da nikakva pozitivna odluka, preliminarina ili konačna, neće biti donijeta a da se ne pruži razumna mogućnost za konsultacije. Takve konsultacije mogu predstavljati osnovu za postupanje po odredbama iz djelova II, III ili X.

¹¹⁶ Prema ovom Sporazumu smatra se da izraz "šteta", ukoliko nije drugačije navedeno, predstavljati materijalnu štetu za domaću industriju, opasnost od nastanka materijalne štete po domaću industriju, ili znatno usporavanje osnivanja te industrije i tumači se u skladu sa odredbama ovog člana.

¹¹⁷ U cijelom Sporazumu izraz "sličan proizvod" tumačiće se da obuhvata proizvod koji je u svakom pogledu identičan proizvodu o kojem je riječ, a u odsustvu takvog proizvoda, obuhvataće neki drugi proizvod koji,

u smislu ovog Sporazuma. Utvrđivanje uzročne veze između subvencioniranog uvoza i štete po domaću industriju zasniva se na ispitivanju svih relevantnih dokaza kojima nadležni organi raspolažu. Nadležni organi takođe ispituju sve ostale poznate faktore osim subvencioniranog uvoza koji istovremeno nanose štetu domaćoj industriji, a štete prouzrokovane drugim faktorima ne smiju biti propisane subvencioniranom uvozu. Faktori koji mogu biti relevantni u tom smislu uključuju, između ostalog, obime i cijene nesubvencionisanog uvoza tog proizvoda, sužavanje potražnje ili promjene u strukturi potrošnje, restriktivne trgovinske prakse stranih i domaćih proizvođača i konkurenciju između njih, napredak u tehnologiji i izvoznim mogućnostima kao i produktivnost domaće industrije.

15.6 Efekat subvencionisanog uvoza se procjenjuje u odnosu na domaću proizvodnju sličnog proizvoda ako raspoloživi podaci dozvoljavaju odvojenu identifikaciju te proizvodnje na osnovu kriterijuma kao što su proces proizvodnje, prodaja i profit proizvođača. Ako tako odvojena identifikacija proizvodnje nije moguća, efekti subvencionisanog uvoza se procjenjuju ispitivanjem proizvodnje najuže grupe ili asortimana proizvoda, koji uključuju sličan proizvod, za koji se mogu obezbijediti potrebne informacije.

15.7 Utvrđivanje opasnosti za nastanak materijalne štete se zasniva na činjenicama, a ne samo na tvrdnji, pretpostavkama ili dalekoj mogućnosti. Promjena u okolnostima koje mogu stvoriti situaciju u kojoj bi subvencija mogla nanijeti štetu, mora biti jasno predviđena i izvjesna. Prilikom utvrđivanja postojanja opasnosti za nastanak materijalne štete, istražni organi treba da razmotre, između ostalog, sljedeće faktore:

- (i) priroda subvencije ili subvencija o kojima je riječ i njihov očekivani uticaj na trgovinu;
- (ii) znatno povećanje subvencioniranog uvoza na domaće tržište koje ukazuje na vjerovatnoću značajnog povećanja uvoza;
- (iii) dovoljno slobodno raspoloživog kapaciteta izvoznika ili izvjesno znatno povećanje tog kapaciteta što ukazuje na vjerovatnoću značajnog povećanja subvencionisanog izvoza na tržište Članice uvoznice, uzimajući u obzir raspoloživost drugih izvoznih tržišta da apsorbuju dodatni izvoz;
- (iv) bilo da uvozi ulaze po cijenama koje će imati znatan depresirajući efekat na domaće cijene ili efekat koji sprečava njihovo povećanje, što bi moglo da poveća tražnju za dodatnim uvozom; i
- (v) zalihe proizvoda koji je predmet istrage.

Nijedan od ovih faktora ne mora biti odlučujući za donošenje odluke, ali sveukupnost razmotrenih faktora mora dovesti do zaključka da predstoji dalji subvencionirani izvoz i da će nastupiti materijalna šteta ukoliko se ne preduzme zaštitna mjera.

15.8 U slučajevima kada postoji prijetnja od nastanka štete od subvencioniranog uvoza, sa posebnom pažnjom će se razmatrati primjena kompenzatornih mjera.

iako nije svakom pogledu isti sa proizvodom o kojem je riječ, ima karakteristike koje su veoma slične sa datim proizvodom.

Član 16*Definicija domaće industrije*

16.1 Za potrebe ovog Sporazuma, osim u slučajevima iz stava 2, izraz „domaća industrija” se odnosi na sve domaće proizvođače sličnih proizvoda kao cjelinu ili na one domaće proizvođače čija ukupna proizvodnja tog proizvoda predstavlja pretežni dio ukupne domaće proizvodnje tih proizvoda, osim u slučaju kada su proizvođači povezani¹¹⁸ sa izvoznicima ili uvoznicima, ili su oni sami uvoznici navodno subvencionisanog proizvoda ili nekog sličnog proizvoda iz drugih zemalja, pa se izraz “domaća industrija” može tumačiti kao izraz koji se odnosi na ostale proizvođače.

16.2 U izuzetnim okolnostima, teritorija Članice može, za proizvodnju o kojoj je riječ, biti podijeljena na dva ili više konkurentskih tržišta, a proizvođači unutar svakog tržišta se mogu posmatrati kao zasebna industrija ukoliko (a) proizvođači u okviru tog tržišta prodaju svu ili gotovo cjelokupnu proizvodnju proizvoda u pitanju na tom tržištu, i (b) tražnju na tom tržištu u značajnijoj mjeri ne zadovoljavaju proizvođači datog proizvoda locirani na nekom drugom mjestu na toj teritoriji. U takvim okolnostima smatra se da postoji šteta čak i onda kada najveći dio ukupne domaće industrije nije pretrpio štetu, pod uslovom da postoji koncentracija subvencioniranog uvoza na takvom izolovanom tržištu i pod uslovom da subvencionirani uvoz nanosi štetu proizvođačima cijele ili gotovo cijele proizvodnje u okviru tog tržišta.

16.3 Kada se domaća industrija odnosi na proizvođače sa određenog područja, tj. određenog tržišta, kako je definisano u stavu 2, kompenzatorne dažbine se uvode samo na one proizvode koji su namijenjeni krajnjoj potrošnji na tom području. Kada zakon Članice uvoznice ne dozvoljava uvođenje kompenzatornih dažbina na toj osnovi, Članica uvoznica može uvesti kompenzatorne dažbine bez ograničenja samo ako (a) je izvoznicima data prilika da obustave izvoz po subvencionisanim cijenama na dato područje ili se na drugi način dobije uvjeravanje prema članu 18, koje nije na vrijeme dato, i (b) se takve dažbine ne mogu uvesti samo na proizvode određenih proizvođača koji snabdijevaju dato područje.

16.4 Ako su, prema odredbama stava 8 člana XXIV, GATT-a iz 1994. dvije ili više zemalja postigle takav stepen integracije na osnovu koga imaju karakteristike jednog jedinstvenog tržišta, industrija na cijelom području integracije se smatra domaćom industrijom u smislu stavova 1 i 2.

16.5. Odredbe stava 6 člana 15 se primjenjuju na ovaj član.

Član 17*Privremene mjere*

17.1 Privremene mjere se mogu primijeniti samo ako:

- (a) je pokrenuta istraga u skladu sa odredbama člana 11, ako je o tome dato javno obavještenje, i ako je zainteresovanim Članicama ili zainteresovanim stranama data adekvatna mogućnost dostavljanja informacija i

118 Kako je predviđeno u stavovima 2 i 4.

- davanja komentara;
- (b) je donijeta preliminarna pozitivna odluka da postoji subvencija i da subvencionirani uvoz nanosi štetu domaćoj industriji; i
 - (c) nadležni organi smatraju takve mjere neophodnim da bi se spriječila šteta u toku istražnog postupka.

17.2 Privremene mjere mogu biti u obliku privremenih kompenzatornih dažbina garantovanih gotovinskim depozitima ili jemstvima u iznosu koji odgovara privremeno izračunatom iznosu subvencije.

17.3 Privremene mjere se neće primjenjivati prije isteka 60 dana od datuma pokretanja istrage.

17.4 Primjena privremenih mjera je ograničena na što je moguće kraći period koji ne prelazi četiri mjeseca.

17.5 Na sprovođenju privremenih mjera primjenjuju se odgovarajuće odredbe člana 19.

Član 18

Preuzimanje obaveza

18.1 Postupak može¹¹⁹ biti obustavljen ili okončan bez uvođenja privremenih mjera ili kompenzatornih dažbina ukoliko su dobrovoljno prihvaćene obaveze po kojima:

- (a) se vlada Članice izvoznice saglašava da ukine ili ograniči subvenciju, ili preduzme druge mjere zavisno od njenih efekata; ili
- (b) se izvoznik saglasi da izmijeni svoje cijene tako da se nadležni organi uvjere da je štetno dejstvo subvencije eliminisano. Povećanja cijena u okviru ovih obaveza neće biti veća nego što je to neophodno, kako bi se elimisao iznos subvencije. Poželjno je da povećanje cijena bude manje od iznosa subvencije, ako bi takvo povećanje bilo adekvatno za uklanjanje štete nanijete domaćoj industriji.

18.2 Preuzimanje obaveza se neće tražiti niti prihvatiti ukoliko nadležni organi Članice uvoznice nijesu donijeli preliminarnu pozitivnu odluku o subvencioniranju i pričinjenoj šteti, i u slučaju preuzimanja obaveza od strane izvoznika, ukoliko nije dobijena saglasnost od Članice izvoznice.

18.3 Ponuđeno preuzimanje obaveza ne mora biti prihvaćeno ako nadležni organi Članice uvoznice smatraju da je to nepraktično, zbog toga što je, na primjer, broj stvarnih ili potencijalnih izvoznika suviše veliki, ili iz drugih razloga, uključujući razloge generalne politike. U tim slučajevima, i kada je to praktično izvodljivo, nadležni organi će obrazložiti izvoznicima zašto je prihvatanje obaveza o cijenama neodgovarajuće, i u mjeri u kojoj je to moguće, pružiće im priliku za davanje komentara.

¹¹⁹ Za potrebe ovog stava, smatraće se da su proizvođači povezani sa izvoznicima ili uvoznicima, samo ako (a) jedan od njih direktno ili indirektno kontroliše drugog; ili (b) su oba direktno ili indirektno kontrolisana od strane trećeg lica; ili (c) oni zajedno direktno ili indirektno kontrolišu treće lice, pod uslovom da postoje osnovne za vjerovanje ili sumnju da se zbog tog odnosa proizvođač o kome je riječ ponaša drugačije od onog koji nije povezan. Za potrebe ovog stava, smatraće se da jedan kontroliše drugog kada ovaj legalno ili operativno ima poziciju da upravlja ili ograničava drugog.

18.4 Ako je preuzimanje obaveza o cijenama prihvaćeno, istraga o subvencionisanju i šteti će se ipak nastaviti ukoliko to želi Članica izvoznica ili ukoliko tako odluči Članica uvoznica. U tom slučaju, ako se utvrdi da nema štete ili subvencije, preuzete obaveze automatski prestaju da važe, osim u slučajevima kada je takav nalaz u velikoj mjeri uzrokovan preuzimanjem obaveza. U takvim slučajevima, nadležni organi mogu tražiti da preuzeta obaveza o cijenama i dalje ostane na snazi u razumnom vremenskom periodu, u skladu sa odredbama ovog Sporazuma. Ako se pak utvrdi da postoji subvencija i šteta, preuzete obaveze o cijenama će ostati na snazi shodno uslovima i odredbama ovog Sporazuma.

18.5 Preuzimanje obaveza o cijenama mogu predložiti nadležni organi Članice uvoznice, ali nijedan izvoznik se ne može prinuditi da ih prihvati. Činjenica da vlade ili izvoznici ne nude preuzimanje takvih obaveza, ili ih ne prihvataju na zahtjev nadležnih organa, neće ni na koji način prejudicirati odluku u tom slučaju. Međutim, nadležni organi su slobodni da utvrde da je vjerovatnije da je opasnost da će se štetno dejstvo ostvariti, ako se nastavi sa subvencionisanim uvozom.

18.6 Nadležni organi Članice uvoznice mogu zahtijevati od vlade ili izvoznika čije su preuzete obaveze o cijenama prihvaćene, da periodično informišu o ispunjavanju tih obaveza i da dozvole verifikaciju relevantnih podataka. U slučaju neizvršavanja preuzetih obaveza o cijenama, nadležni organi Članice uvoznice mogu preduzeti, u skladu sa odredbama ovog Sporazuma, hitne akcije koje se mogu sastojati od momentalne primjene privremenih mjera, korišćenjem najboljih raspoloživih informacija. U takvim slučajevima, konačne dažbine se mogu uvesti u skladu sa ovim Sporazumom, na robe uvezene za potrošnju najviše 90 dana prije primjene takvih privremenih mjera, osim što se takvo retroaktivno razreživanje neće odnositi na uvoz koji je prethodio neizvršavanju preuzetih obaveza o cijenama.

Član 19

Uvođenje i naplata kompenzatornih dažbina

19.1 Ako, nakon što su učinjeni značajni naponi da se okončaju konsultacije, neka Članica konačno utvrdi postojanje i iznos subvencije i da, kroz efekte subvencije, subvencionirani uvoz nanosi štetu, ona može uvesti kompenzatorne dažbine u skladu sa odredbama ovog člana, ako se subvencija ili subvencije ne povuku.

19.2 Odluku da li nametnuti kompenzatorne dažbine u slučajevima kada su svi uslovi ispunjeni ili ne, i odluku da li iznos kompenzatorne dažbine koja se uvodi treba da pokrije puni iznos subvencije ili manji iznos, donose nadležni organi Članice uvoznice. Poželjno je da nametanje bude dozvoljeno na teritoriji svih Članica, da iznos dažbine bude manji od ukupnog iznosa subvencije, ako bi takva manja dažbina bila adekvatna za otklanjanje štete nanijete domaćoj industriji, i da se utvrde procedure koje bi omogućile nadležnim organima da uzimaju u obzir stavove domaćih zainteresovanih strana¹²⁰ čije bi interesi mogli biti pogođeni uvođenjem kompenzatorne dažbine.

19.3 Kada je uvedena kompenzatorna dažbina na neki proizvod, ona će se primjenjivati

¹²⁰ Riječ „može” neće se tumačiti u smislu da se dozvoljava istovremeno nastavljanje istražnog postupka i primjena preuzetih obaveza o cijenama, osim kao što je navedeno u stavu 4.

vati, u odgovarajućim iznosima i u svakom slučaju, na nediskriminatornoj osnovi na uvoz proizvoda o kojima je riječ iz svih izvora za koje je ustanovljeno da su subvencionirani i da pričinjavaju štetu, osim na uvoz iz onih izvora koji su se odrekli takvih subvencija ili koji su preuzeli obavezu o cijenama prema uslovima ovog Sporazuma. Bilo koji izvoznik čiji izvoz je predmet konačne kompenzatorne dažbine, ali koji nije bio stvarno predmet istrage iz drugih razloga, a ne zbog odbijanja saradnje, ima pravo na hitnu reviziju kako bi istražni organi bez odlaganja ustanovili individualnu stopu kompenzatorne dažbine za tog izvoznika.

19.4 Kompenzatorna dažbina neće biti nametnuta¹²¹ na bilo koji uvezeni proizvod u iznosu većem od utvrđene subvencije, izračunato na osnovu jedinične subvencije po izvezenom proizvodu.

Član 20

Retroaktivnost

20.1 Privremene mjere i kompenzatorne dažbine se mogu primijeniti samo na proizvode koji su uvezeni nakon stupanja na snagu odluke iz člana 17, stav 1 i člana 19, stav 1, uz izuzetke koji su predviđeni ovim članom.

20.2 Kada je konačno utvrđena šteta (ali ne i opasnost od nastanka štete ili za materijalno usporavanje uspostavljanja neke industrije) ili, u slučaju konačnog utvrđivanja opasnosti da će učinak subvencionisanog uvoza, u slučaju nepostojanja privremenih mjera, dovesti do štete, kompenzatorne dažbine se mogu nametnuti retroaktivno za period tokom kojeg su se primjenjivale privremene mjere, ukoliko ih je bilo.

20.3 Ako je konačna kompenzatorna dažbina veća od iznosa garantovanog gotovinskim depozitom ili jemstvom, razlika se neće naplaćivati. Ukoliko je konačna dažbina manja od iznosa osiguranog gotovinskim depozitom ili jemstvom, u najkraćem roku višak novca će biti vraćen, a jemstvo povučeno.

20.4 Osim navedenog u stavu 2, kada se utvrdi da postoji opasnost od nastanka štete ili usporavanja materijalnog razvoja (ali šteta još nije nastupila), konačna kompenzatorna dažbina se može uvesti samo od datuma utvrđivanja opasnosti od štete ili značajnog usporavanja materijalnog razvoja, a svaki gotovinski depozit uplaćen tokom perioda primjene privremenih mjera će biti vraćen, a jemstva oslobođena u najkraćem roku.

20.5 Kada je konačni zaključak negativan, svaki gotovinski depozit uplaćen tokom perioda primjene privremenih mjera će biti vraćen, a jemstva oslobođena u najkraćem roku.

20.6 U kritičnim slučajevima kada nadležni organi utvrde da je subvencionisanjem proizvoda o kojem je riječ nanijeta teško popravljiva šteta prouzrokovana masovnim uvozom, u relativno kratkom periodu, proizvoda koji uživa subvencije isplaćene ili date suprotno odredbama GATT-a iz 1994. i ovog Sporazuma i kada se to smatra neophodnim, da bi se spriječilo ponovno nastajanje takve štete mogu se retroaktivno uvesti konačne kompenzatorne dažbine na uvoz koji je izvršen u svrhu potrošnje, najviše 90 dana prije datuma primjene privremenih mjera.

¹²¹ Za potrebe ovog stava, izraz "domaće zainteresovane strane" obuhvata potrošače i industrijske korisnike uvoznog proizvoda koji je predmet istrage.

Član 21*Trajanje i revizija kompenzatornih dažbina i preuzetih obaveza*

21.1 Kompenzatorna dažbina ostaje na snazi onoliko dugo i u onoj mjeri koliko je potrebno da neutrališe subvencionisanje koje uzrokuje štetu.

21.2 Nadležni organi će ispitati potrebu za nastavljanjem primjene dažbine, kada je to opravdano, na vlastitu inicijativu ili na zahtjev bilo koje zainteresovane strane koja dostavi informacije koje opravdavaju potrebu za ponovnim ispitivanjem, pod uslovom da je od uvođenja dažbine protekao razuman vremenski period. Zainteresovane strane imaju pravo da traže od nadležnih organa da se ispita da li je nastavljanje primjene dažbine neophodno za neutralisanje subvencionisanja, da li bi se štetne posljedice nastavile ili se ponovo pojavile ako bi se dažbina ukinula ili izmijenila, ili i jedno i drugo. Ako nadležni organi, kao rezultat ispitivanja po osnovu ovog stava, utvrde da kompenzatorna dažbina nije više opravdana, ista će odmah biti ukinuta.

21.3 Bez obzira na odredbe stavova 1 i 2, svaka definitivna kompenzatorna dažbina će se ukinuti najkasnije u roku od pet godina od datuma uvođenja (ili od dana posljednje revizije prema stavu 2 ako je ta revizija obuhvatila subvencionisanje i štetu, ili po osnovu ovog stava), osim ukoliko nadležni organi ne utvrde, u toku ispitivanja pokrenutog prije tog datuma, na svoju inicijativu ili po dobro potkrijepljenom zahtjevu sačinjenom od strane ili u ime domaće industrije u razumnom vremenskom periodu prije tog datuma, da bi prestanak primjene dažbine vjerovatno doveo do nastanka ili ponovne pojave subvencije i štete¹²². Dažbina mora ostati na snazi sve do završetka takve revizije.

21.4 Odredbe člana 12 koje se odnose na dokaze i procedure primjenjuje se na svako ispitivanje po osnovu ovog člana. Svaka takva revizija će se izvršiti hitno i normalno će se okončati u roku od 12 mjeseci od njenog pokretanja.

21.5 Odredbe ovog člana primjenjuju se *mutatis mutandis* na preuzete obaveze prema člana 18.

Član 22*Javno objavljivanje i prikazivanje odluka*

22.1 Kada su nadležni organi uvjereni da postoji dovoljno dokaza koji opravdavaju pokretanje istrage shodno članu 11, Članica ili Članice čiji proizvodi su predmet takve istrage kao i druge zainteresovane strane za koje istražni organi znaju da imaju interesa, biće o tome obaviješteni i izdaće se javno obavještenje.

22.2 Javno obavještenje o pokretanju istrage će sadržati, ili na drugi način obezbijediti kroz poseban izvještaj¹²³, odgovarajuće informacije o sljedećem:

- (i) ime zemlje ili zemalja izvoznica i naziv proizvoda o kojima je riječ;
- (ii) datum pokretanja istrage;

¹²² U ovom Sporazumu izraz "nametnuti" se koristi u značenju definitivnog ili konačnog zakonskog nametanja ili ubiranja dažbine ili poreza.

¹²³ Kada se iznos kompenzatorne dažbine utvrđuje retroaktivno, najskoriji nalaz da ne treba uvesti dažbinu neće sam po sebi značiti da nadležni organi moraju ukinuti definitivnu dažbinu.

- (iii) opis prakse subvencionisanja koja se istražuje;
- (iv) sažeti prikaz činilaca na kojima se zasniva tvrdnja o postojanju štete;
- (v) adresa na koju predstavnici zainteresovanih Članica i strana treba da upute svoje predstavke; i
- (vi) rokovi koji su dati zainteresovanim Članicama i stranama za prezentaciju njihovih stavova.

22.3 Javno obavještenje će se dati o bilo kojoj preliminarnoj ili konačnoj odluci, bilo pozitivnoj ili negativnoj, kao i o odluci da se prihvati preuzimanje obaveza o cijenama shodno članu 18 i prestanku takve preuzete obaveze, te o prestanku primjene određene kompezatorne dažbine. Svako takvo obavještenje će sadržati, ili na drugi način obezbijediti putem posebnom saopštenja, dovoljno detaljne rezultate i zaključke o svim činjenicama i pravnim pitanjima koje su razmatrali istražni organi. Sva takva obavještenja i izvještaji će biti proslijeđeni Članici ili Članicama čiji su proizvodi predmet navedenih odluka ili preuzetih obaveza o cijenama, kao i ostalim zainteresovanim stranama za koje se zna da imaju određeni interes u tome.

22.4 Javno obavještenje o uvođenju privremenih mjera sadržaće, ili će se obezbijediti na drugi način putem posebnog izvještaja, dovoljno detaljna objašnjenja za preliminarne odluke o postojanju subvencije i štete i osvrnuće se na činjenična i pravna pitanja koja su dovela do usvajanja ili odbacivanja agrumenata. Takvo obavještenje ili izvještaj će sadržati, poštujući zahtjev za zaštitu povjerljivih informacija:

- (i) imena snabdjevača ili, ukoliko je to neizvodljivo, imena odgovarajućih zemalja snabdjevača;
- (ii) opis proizvoda koji je dovoljan za potrebe carinjenja;
- (iii) iznos utvrđene subvencije i osnovu na kojoj je utvrđeno postojanje subvencije;
- (iv) razmatranja koja su relevantna za utvrđivanja štete shodno članu 15;
- (v) glavne razloge za donošenje odluke.

22.5 Javno obavještenje o zaključenju ili suspenziji istrage u slučaju pozitivne odluke o uvođenju definitivne dažbine ili prihvatanju preuzetih obaveza sadržaće, ili će se na drugi način obezbijediti kroz poseban izvještaj, sve relevantne informacije o pravnim i činjeničnim pitanjima i razlozima koji su doveli do uvođenja konačnih mjera ili do prihvatanja preuzetih obaveza, uz poštovanje zahtjeva za zaštitom povjerljive informacije. Posebno, obavještenje ili izvještaj će sadržati informacije opisane u stavu 4, kao i razloge za prihvatanje ili odbijanje relevantnih argumenata ili zahtjeva zainteresovanih Članica, izvoznika i uvoznika.

22.6 Javno obavještenje o okončanju ili suspenziji istrage koje slijedi nakon preuzimanja obaveza o cijenama, u skladu sa članom 18, će uključivati, ili na drugi način obezbijediti kroz poseban izvještaj, i dio koji nije povjerljivog karaktera o preuzimanju obaveza.

22.7 Odredbe ovog člana će se primijenjivati *mutatis mutandis* na pokretanje i tok ispitivanja, shodno članu 21, kao i na odluke o retroaktivnoj primjeni dažbina prema članu 20.

Član 23 *Sudska revizija*

Svaka Članica čije nacionalno zakonodavstvo sadrži odredbe o kompenzatornim mjerama mora imati sudove, arbitraže ili upravne organe ili procedure u cilju, između ostalog, hitne revizije konačnih administrativnih odluka i revidiranih odluka u smislu člana 21. Ovi sudovi ili procedure će biti nezavisni od nadležnih organa odgovornih za tu odluku ili njenu reviziju, i obezbijediće pristup reviziji svim zainteresovanim stranama koje su učestvovala u administrativnim procedurama i direktno i pojedinačno su pogođene tim radnjama.

DIO VI: INSTITUCIJE

Član 24 *Komiteet za subvencije i kompenzatorne mjere i pomoćna tijela*

24.1 Osniva se Komitet za subvencije i kompenzatorne mjere sastavljen od predstavnika svih Članice. Komitet bira svog predsjedavajućeg i sastaje se najmanje dva puta godišnje i na zahtjev bilo koje Članice, kako je predviđeno relevantnim odredbama ovog Sporazuma. Komitet izvršava zadatke koji su mu povjereni prema ovom Sporazumu, ili od strane Članica, i pruža Članicama mogućnost za konsultacije o bilo kojem pitanju koje se odnosi na primjenu ovog Sporazuma ili proširivanje njegovih ciljeva. Sekretarijat STO će vršiti dužnost sekretarijata ovog Komiteta.

24.2 Komitet po potrebi može da osniva pomoćna tijela.

24.3 Komitet osniva Stalnu grupu eksperata (PGE) sastavljenu od pet nezavisnih lica, visoko kvalifikovanih na području subvencija i trgovinskih odnosa. Komitet bira eksperte i jedan od njih se mijenja svake godine. Od Stalne grupe eksperata se može tražiti da pomogne panelu, shodno stavu 5 člana 4. Komitet može takođe da traži savjetodavno mišljenje u pogledu postojanja i prirode subvencije.

24.4 Bilo koja Članica može da konsultuje Stalnu grupu eksperata koja može dati savjetodavno mišljenje u pogledu prirode subvencije čije uvođenje ili zadržavanje predlaže Članica. Ovo savjetodavno mišljenje će biti povjerljive prirode i na njega se ne može pozivati u postupcima prema članu 7.

24.5 U izvršavanju svojih dužnosti, Komitet i pomoćna tijela se mogu konsultovati i tražiti informacije od bilo kojeg izvora kojeg smatraju odgovarajućim. Međutim, prije nego što Komitet i pomoćna tijela zatraže takve informacije iz izvora koji je pod jurisdikcijom Članice, o tome će obavijestiti Članicu o kojoj je riječ.

DIO VII: NOTIFIKACIJE I NADZOR

Član 25 *Notifikacije*

25.1 Članice su saglasne da bez obzira na odredbe člana XVI, stav 1, GATT-a iz 1994,

dostavljaju notifikacije o subvencijama najkasnije do 30. juna svake godine, u skladu sa odredbama stavova 2 do 6.

25.2 Članice će notifikovati svaku subvenciju koja se daje ili zadržava na njenoj teritoriji, kako je definisano u stavu 1 člana 1, i koja je specifična u smislu člana 2.

25.3 Sadržaj notifikacija mora biti dovoljno specifičan kako bi omogućio drugim Članicama da procijene trgovinske efekte, kao i da razumiju funkcionisanje notifikovanih programa subvencionisanja. U tom smislu, i bez obzira na sadržaj i formu upitnika o subvencijama¹²⁴, Članice će obezbijediti da njihove notifikacije sadrže sljedeće informacije:

- (i) vid subvencije (npr. donacije, zajam, poreske olakšice, itd);
- (ii) subvencija po jedinici, ili u slučajevima kada to nije moguće, ukupan iznos ili godišnji budžetski izdatak za tu subvenciju (uključujući, ako je moguće, prosječnu jediničnu subvenciju u prethodnoj godini);
- (iii) cilj politike i/ili namjena subvencije;
- (iv) trajanje subvencije i/ili drugi rokovi u vezi sa tim;
- (v) statističke podatke koji omogućavaju procjenu trgovinskih efekata subvencije.

25.4 Kada notifikacija ne sadrži elemente iz stava 3, moraju se pružiti obrazloženja.

25.5 Ako se subvencije daju određenim proizvodima ili sektorima, notifikacije bi trebalo sačiniti po proizvodima ili sektorima.

25.6 Članice koje smatraju da na njihovim teritorijama nema mjera koje bi se mogle notifikovati po članu XVI, stav 1 GATT-a iz 1994. i ovog Sporazuma, o tome će u pisanoj formi obavijestiti Sekretarijat.

25.7 Članice priznaju da notifikacija neke mjere ne prejudicira niti njen pravni status u GATT-u iz 1994. i ovom Sporazumu, niti njene efekte prema ovom Sporazumu ili prirodu same mjere.

25.8 Svaka Članica može u bilo koje vrijeme, pisanim putem, tražiti informaciju o prirodi i visini subvencije koju daje ili zadržava druga Članica (uključujući bilo koju subvenciju iz Dijela IV), kao i o razlozima zbog kojih se smatra da neka specifična mjera nije predmet zahtjeva za notifikaciju.

25.9 Članice od kojih se to zatraži obezbijediće na sveovuhvatan način te informacije što je prije moguće, i biće spremne da na zahtjev obezbijede dodatne informacije Članici koja to traži. Posebno će obezbijediti dovoljno detalja, što će omogućiti drugim Članicama da procijene da li su mjere u saglasnosti sa uslovima iz ovog Sporazuma. Bilo koja Članica koja smatra da nije dobila takvu informaciju može o tome obavijestiti Komitet.

25.10 Svaka Članica koja smatra da određena mjera druge Članice koja proizvodi efekte subvencije nije notifikovana u skladu sa odredbama člana XVI, stav 1 GATT-a iz 1994. i ovog člana može se povodom tog pitanja obratiti drugoj Članici. Ako se navodna subvencija ne notifikuje odmah, ta Članica se povodom date subvencije može obratiti Komitetu.

25.11 Članice će bez odlaganja izvijestiti Komitet o svim preliminarnim ili konačnim aktivnostima u pogledu uvođenja kompenzatornih dažbina. Ti izvještaji će biti dostupni u Sekretarijatu kako bi druge Članice mogle da vrše kontrolu. Članice će takođe, na polugodišnjoj bazi, dostavljati izvještaje o svim aktivnostima vezanim za kompenzatorne

124 Kada nadležni organi obezbjeđuju informacije i objašnjenja prema odredbama ovog člana kroz poseban izvještaj, trudiće se da taj izvještaj bude dostupan javnosti.

dažbine u proteklih šest mjeseci. Polugodišnji izvještaji će se dostavljati u dogovorenom standardnom obliku.

25.12 Svaka Članica će notifikovati Komitetu (a) koji su organi nadležni za pokretanje i vođenje istraga iz člana 11 i (b) nacionalne procedure za pokretanje i sprovođenje tih istraga.

Član 26 *Nadzor*

26.1 Komitet će razmatrati nove i potpune notifikacije podnijete prema članu XVI, stav 1 GATT-a iz 1994. i članu 25, stav 1 ovog Sporazuma, na posebnim sjednicama koja će se održavati svake treće godine. Notifikacije koje su podnijete u međuvremenu (ažurirane notifikacije) će se razmatrati na svakom redovnom sastanku Komiteta.

26.2 Komitet će razmatrati izvještaje podnijete prema članu 25, stav 11 na svakom redovnom sastanku Komiteta.

DIO VIII: ČLANICE KOJE SU ZEMLJE U RAZVOJU

Član 27

Poseban i povoljniji tretman za Članice koje su zemlje u razvoju

27.1 Članice su svjesne da subvencije mogu igrati značajnu ulogu u ekonomskim razvojnim programima Članica koje su zemlje u razvoju.

27.2 Zabrana iz člana 3, stav 1 (a) ne primjenjuje se na:

- (a) Članice koje su zemlje u razvoju iz Aneksa VII,
- (b) druge Članice koje su zemlje u razvoju za period od osam godina od stupanja na snagu Sporazuma o STO, pod uslovima navedenim u stavu 4.

27.3 Zabrana iz člana 3, stav 1(b) neće se odnositi na Članice koje su zemlje u razvoju za period od pet godina i neće se odnositi na Članice koje su nedovoljno razvijene zemije za period od osam godina, od stupanja na snagu Sporazuma o STO.

27.4 Svaka Članica koja je zemlja u razvoju iz stava 2(b), ukinuće izvozne subvencije u roku od osam godina, po mogućnosti na progresivan način. Međutim, Članica koja je zemlja u razvoju neće povećavati nivo svojih izvoznih subvencija¹²⁵, i ukinuće ih u periodu kraćem od onog predviđenog u ovom stavu, kada korišćenje tih izvoznih subvencija nije u skladu sa njenim razvojnim potrebama. Ako Članica zemlja u razvoju smatra da je neophodno da primjenjuje subvencije i duže od osam godina, ona će najkasnije godinu dana prije isteka tog roka ući u konsultacije sa Komitetom koji će nakon ispitivanja svih relevantnih ekonomskih, finansijskih i razvojnih potreba Članice zemlje u razvoju u kojoj je riječ, utvrditi da li je produženje roka opravdano. Ako Komitet utvrdi da je produženje roka opravdano, Članica koja je zemlja u razvoju će održati godišnje konsultacije sa Ko-

¹²⁵ Komitet će ustanoviti radnu grupu u cilju revizije sadržaja i forme upitnika, kako je navedeno u BISD 9S/193-194.

mitetom kako bi se utvrdila potreba za zadržavanjem subvencija. Ukoliko Komitet to ne utvrdi, Članica koja je zemlja u razvoju će postepeno ukinuti preostale izvozne subvencije u roku od dvije godine od kraja posljednjeg perioda u kome su subvencije dozvoljene.

27.5 Članica zemlja u razvoju koja je dostigla izvoznu konkurentnost za dati proizvod, ukinuće svoje izvozne subvencije za taj proizvod (e) u roku od dvije godine. Međutim, za Članice zemlje u razvoju iz Aneksa VII i koje su dostigle izvoznu konkurentnost za jedan ili više proizvoda, izvozne subvencije za te proizvode postepeno će se ukinuti u periodu od osam godina.

27.6 Izvozna konkurentnost za neki proizvod postoji kada je izvoz Članice zemlje u razvoju za taj proizvod dostigao udio od najmanje 3,25% od svjetske trgovine za dvije uzastopne kalendarske godine. Izvozna konkurentnost postoji ili (a) na osnovu notifikacije Članice zemlje u razvoju koja je postigla izvoznu konkurentnost, ili (b) na osnovu proračuna Sekretarijata, na zahtjev bilo koje Članice. Za potrebe ovog stava, proizvod se definiše kao dio poglavlja prema Harmonizovanom sistemu nomenklature. Komitet će preispitati primjenu ove odredbe pet godina nakon stupanja na snagu Sporazuma o STO.

27.7 Odredbe člana 4 se neće primijenjivati na Članicu zemlju u razvoju kada je riječ o izvoznim subvencijama koje su u skladu sa odredbama stavova 2 do 5. U tim slučajevima relevantne odredbe će biti one iz člana 7.

27.8 Neće postojati pretpostavka u smislu stava 1 član 6, da subvencija koju daje Članica zemlja u razvoju nanosi ozbiljnu štetu na način kako je to definisano u ovom Sporazumu. Ta ozbiljna šteta koja se primjenjuje pod uslovima iz stava 9, mora se dokazati pozitivnim dokazima, u skladu sa odredbama člana 6, stav 3 do 8.

27.9 Kad je riječ o subvencijama koje daje ili zadržava Članica zemlja u razvoju, osim onih iz člana 6, stav 1, neće se odobriti nikakva akcija prema članu 7, osim ako se ne dokaže da postoji poništavanje ili umanjivanje carinskih koncesija ili drugih obaveza iz GATT-a iz 1994. kao posljedica subvencije, i to na taj način da se premješta ili zaustavlja uvoz sličnog proizvoda druge Članice na tržište Članice koja je zemlja u razvoju koja subvencionše, ili ukoliko se nanosi šteta domaćoj industriji Članice uvoznice.

27.10 Svaka istraga u cilju uvođenja kompenzatornih dažbina na proizvode porijeklom iz Članice zemlje u razvoju, okončaće se odmah čim nadležni organi utvrde da:

- (a) ukupan nivo subvencije odobren proizvodu o kojem je riječ ne prelazi 2% od njegove vrijednosti računane po jedinici proizvoda; ili
- (b) obim subvencioniranog uvoza predstavlja manje od 4% ukupnog uvoza sličnog proizvoda u Članici uvoznici, osim ako uvoz iz Članice koje su zemlje u razvoju čije individualno učešće u ukupnom uvozu predstavlja manje od 4%, zajedno ne predstavljaju više od 9% ukupnog uvoza sličnog proizvoda Članice uvoznice.

27.11 Za one Članice zemlje u razvoju, iz stava 2(b) koje su eliminisale izvozne subvencije prije isteka perioda od osam godina od stupanja na snagu Sporazuma o STO, i za one Članice zemlje u razvoju iz Aneksa VII, cifre u stavu 10 (a) će biti 3% umjesto 2%. Ova odredba će se primjenjivati od dana kada je eliminisanje subvencije notifikovano Komitetu, i za vrijeme za koje se ne primjenjuju izvozne subvencije od strane Članice koja je zemlja u razvoju koja to notifikuje. Ova odredba će prestati da važi osam godina od stupanja na snagu Sporazuma o STO.

- 27.12 Odredbe stavova 10 i 11 odnose se na *de minimis* utvrđivanja iz člana 15 stav 3.
- 27.13 Odredbe Dijela III neće se primjenjivati na direktan oprost dugova, subvencije u cilju pokrivanja socijalnih troškova, u bilo kojem obliku, uključujući odricanje od vladinih prihoda i ostale transfere finansijskih obaveza, kada se takve subvencije daju u cilju, ili su direktno povezane sa programima privatizacije u Članici zemlji u razvoju, pod uslovom da su ti programi i subvencije limitirani na određeni period i notifikovani Komitetu, kao i da programi dovode do eventualne privatizacije datog preduzeća.
- 27.14 Komitet će, na zahtjev zainteresovane Članice, preispitati određeno izvozno subvencionisanje Članice zemlje u razvoju, kako bi se utvrdilo da li je ta praksa u skladu sa njenim razvojnim potrebama.
- 27.15 Komitet će, na zahtjev zainteresovane Članice zemlje u razvoju, preispitati određenu kompenzatornu dažbinu kako bi utvrdio da li je saglasna sa odredbama stavova 10 i 11 koji se odnose na Članicu zemlju u razvoju u kojoj je riječ.

DIO IX: PRELAZNI ARANŽMANI

Član 28

Postojeći programi

- 28.1 Programi subvencionisanja koji su bili ustanovljeni na teritoriji Članice prije datuma kada je ta Članica potpisala Sporazum o STO i koji nijesu u saglasnosti sa odredbama ovog Sporazuma će:
- (a) biti notifikovani Komitetu najkasnije u roku od 90 dana od stupanja na snagu Sporazuma o STO za tu Članicu; i
 - (b) biti usklađeni sa odredbama ovog Sporazuma u roku od tri godine od dana stupanja na snagu Sporazuma o STO za tu Članicu i do tada neće biti predmet odredbi Dijela II.
- 28.2 Nijedna Članica neće proširiti obim ovakvog programa, niti će ga obnoviti po isteku.

Član 29

Prelazak na tržišno privređivanje

- 29.1 Članice koje su procesu prelaska sa centralno-planskog na tržišno, slobodno-preduzetničko privređivanje, mogu primjenjivati programe i mjere potrebne za tu transformaciju.
- 29.2 Za te Članice, programi subvencionisanja iz člana 3, koji su notifikovani prema stavu 3, postepeno će se ukidati ili uskladiti sa članom 3 u roku od tri godine od stupanja na snagu Sporazuma o STO. U tim slučajevima član 4 se neće primjenjivati. Međutim za vrijeme tog perioda:
- (a) programi subvencionisanja koji potpadaju pod član 6, stav 1(d) neće biti predmet kompenzatornih mjera u skladu sa članom 7;
 - (b) kada je riječ o subvencijama koje mogu biti predmet kompenzatornih

mjera, primjenjivaće se odredbe člana 27, stav 9.

29.3 Programi subvencioniranja koji potpadaju pod član 3 će se notifikovati Komitetu što je prije moguće nakon datuma stupanja na snagu Sporazuma o STO. Dalje notifikacije tih subvencija se mogu vršiti dvije godine nakon stupanja na snagu Sporazuma o STO.

29.4 U posebnim slučajevima Članicama iz stava 1, Komitet može odobriti odstupanje od njihovih notifikovanih programa i mjera i rokova, ako je to odstupanje neophodno za proces transformacije.

DIO X: RJEŠAVANJE SPOROVA

Član 30

Odredbe članova XXII i XXIII GATT-a iz 1994. kako su razrađene i primijenjive na osnovu Dogovora o rješavanju sporova, primjenjivaće se na konsultacije i rješavanje sporova po ovom Sporazumu, osim ako nije drugačije predviđeno.

DIO XI: ZAVRŠNE ODREDBE

Član 31

Privremena primjena

Odredba člana 6, stav 1 i odredbe članova 8 i 9 primijenjivaće se pet godina počevši od dana stupanja na snagu Sporazuma o STO. Najkasnije u roku od 180 dana prije kraja ovog perioda, Komitet će ispitivati primjenu ovih odredbi, kako bi se utvrdilo da li da se produži njihova primjena za dalji period u ovom, ili izmijenjenom obliku.

Član 32

Ostale završne odredbe

32.1 Ni jedna posebna akcija protiv subvencije druge Članice se ne može preduzeti, osim u skladu sa odredbama GATT-a iz 1994, na način kako ih tumači ovaj Sporazum.¹²⁶

32.2 Ne mogu se uvesti nikakve rezerve u pogledu bilo koje odredbe ovog Sporazuma bez saglasnosti druge Članice.

32.3 Prema stavu 4, odredbe ovog Sporazuma će se odnositi na istrage i revizije postojećih mjera, koje su pokrenute na osnovu zahtjeva podnijetih na dan ili nakon stupanja na snagu Sporazuma o STO.

32.4 Za potrebe člana 21, stav 3, smatraće se da su postojeće kompenzatorne dažbine uvedene najkasnije na dan stupanja na snagu Sporazuma o STO za tu Članicu, osim u slučajevima kada domaće važeće zakonodavstvo te Članice već sadrži klauzulu iz navedenog stava.

¹²⁶ Za Članicu koja je zemlja u razvoju koja ne daje izvozne subvencije na dan stupanja na snagu Sporazuma o STO, ovaj stav će se odnositi na nivo izvoznih subvencija iz 1986.

32.5 Svaka Članica će preduzeti sve neophodne korake, opšteg ili posebnog karaktera, kako bi osigurala da najkasnije na dan stupanja na snagu Sporazuma o STO uskladi svoje zakone, propise i administrativne procedure sa odredbama ovog Sporazuma.

32.6 Svaka Članica će obavijestiti Komitet o svim izmjenama svojih zakona i propisa koje su relevantne za ovaj Sporazum i za sprovođenje tih zakona i propisa.

32.7 Komitet će godišnje ispitivati primjenu i sprovođenje ovog Sporazuma, vodeći računa o njegovim ciljevima. Komitet će godišnje obavještavati Savjet za trgovinu robom o razvoju u toku perioda na koje se odnose pomenuta ispitivanja.

32.8 Aneksi ovog Sporazuma čine njegov sastavni dio.

ANEKS I ILUSTRATIVNA LISTA IZVOZNIH SUBVENCIJA

- (a) Davanje direktnih subvencija od strane vlade nekoj firmi ili industriji na osnovu realizacije izvoza.
- (b) Sistem retencione kvote ili slične prakse koja obuhvata povlasticu za izvoz.
- (c) Davanje od strane vlade, ili na osnovu naloga vlade, povoljnijih uslova u pogledu transportnih troškova za robu namijenjenu izvozu u odnosu na robu namijenjenu domaćem tržištu.
- (d) Isporuke od strane vlada ili njihovih agencija, bilo direktno ili indirektno putem obavezujućeg programa koji je donijela vlada, uvezenih ili domaćih proizvoda ili usluga za svrhe proizvodnje robe za izvoz, pod povoljnijim uslovima i rokovima od onih koji se odnose na isporuke sličnih ili direktno konkurentnih proizvoda ili usluga namijenjenih proizvodnji robe za domaću potrošnju, ukoliko su (u slučaju proizvoda) ti uslovi i rokovi povoljniji po njihove izvoznike od komercijalnih uslova¹²⁷ na svjetskom tržištu.
- (e) Potpuno ili djelimično oslobađanje, smanjenje ili odgađanje direktnih poreza¹²⁸ ili doprinosa socijalnom osiguranju plaćenih ili plativih od strane industrijskih ili trgovinskih preduzeća¹²⁹ kada je u pitanju roba za izvoz.

127 Ovaj stav ne sprečava preduzimanje akcija u skladu sa drugim relevantnim odredbama GATT-a iz 1994, kada je to primjereno.

128 Izraz "komercijalni uslovi" znači da izbor između domaćih i uvezenih proizvoda nije ograničen i da isključivo zavisi od komercijalnih uslova

129 Za potrebe ovog Sporazuma: Izraz "direktni porezi" podrazumijeva poreze na plate, dobit, kamate, rente, tantijeme i druge oblike dohotka, kao i poreze na vlasništvo nad nekretninama;

Izraz "uvozne dažbine" označava carine, takse i druge poreske dažbine koje se plaćaju na uvoz, a nijesu drugdje navedene u ovoj fusnoti;

Izraz "indirektni porezi" podrazumijeva poreze na prodaju, akcize, poreze na dodatu vrijednost, franšizu, taksene marke, porez na transfere, poreze na inventar i opremu, pogranične poreze i sve druge poreze koji ne spadaju u kategoriju direktnih poreza i uvoznih dažbina;

Izraz "indirektni porezi na prethodne faze" su oni porezi koji se primjenjuju na robe ili usluge koje se direktno ili indirektno koriste u proizvodnji proizvoda;

"Kumulativni indirektni porezi" su višefazni porezi koji se naplaćuju tamo gdje nema mehanizma za naknadno kreditiranje tog poreza ako se roba ili usluge koje podliježu porezu u jednoj fazi proizvodnje koriste u sljedećoj fazi proizvodnje;

„Smanjenje poreza” uključuje povraćaj ili sniženje poreza;

- (f) Odobranje, prilikom izračunavanja osnovice za direktno oporezivanje, specijalnog odbitka koji se neposredno odnosi na izvoz, odnosno ostvarene izvozne rezultate, u većoj mjeri nego kada je u pitanju proizvodnja robe namijenjene domaćoj potrošnji.
- (g) Oslobođanje ili smanjenje indirektnih poreza⁵⁶ na proizvodnju i distribuciju izvezenih proizvoda iznad iznosa u kojem se oni naplaćuju na proizvodnju i distribuciju istih proizvoda namijenjenih domaćoj potrošnji.
- (h) Oslobođanje, smanjenje ili odgađanje kumulativnih indirektnih poreza⁵⁶ plaćenih u prethodnim fazama na robu ili usluge korišćene u proizvodnji izvezenih proizvoda u većoj mjeri nego što je oslobođanje, smanjenje ili odgađanje istih kumulativnih indirektnih poreza na proizvode ili usluge korišćene u proizvodnji istih proizvoda namijenjenih domaćoj potrošnji; međutim, moguće je da se izvrši oslobođanje, smanjenje ili odgađanje kumulativnih indirektnih poreza plaćenih u prethodnim fazama na robu ili usluge korišćene u proizvodnji izvezenog proizvoda, čak i kada se takvo oslobođanje, smanjenje ili odgađanje ne odnosi na slične proizvode namijenjene domaćoj potrošnji, ukoliko su indirektni kumulativni porezi na prethodne faze plaćeni na inpute utrošene u proizvodnji izvezenog proizvoda (računajući i uobičajeni odbitak na rastur).¹³⁰ Ova stavka se tumači u skladu sa smjernicama o potrošnji proizvodnih inputa u proizvodnom procesu koje su sadržane u Aneksu II.
- (i) Smanjenje ili povraćaj uvoznih dažbina⁵⁶ u većem iznosu od onoga koji je naplaćen na uvezene proizvodne inpute utrošene u proizvodnji izvezenog proizvoda (računajući i uobičajeni odbitak na rastur); međutim, u posebnim slučajevima neka firma, u cilju korišćenja pogodnosti ove odredbe, može kao zamjenu za uvezene inpute da koristi istu količinu robe sa domaćeg tržišta koja je jednaka uvoznj robi, tj. koja ima isti kvalitet i karakteristike kao uvezeni inputi, ukoliko se uvozne i odgovarajuće izvozne operacije izvrše u razumnom roku koji ne prelazi dvije godine. Ovo pitanje će se tumačiti u skladu sa smjernicama o potrošnji inputa u proizvodnom procesu sadržanim u Aneksu II i smjernicama iz Aneksa III, za određivanje da li sistem povraćaja u slučaju supstitucije uvoznih inputa predstavlja izvoznu subvenciju.
- (j) Uspostavljanje od strane vlada (ili specijalnih institucija pod kontrolom vlade) programa garancije ili osiguranja izvoznih kredita, programa osiguranja ili ga-

„Smanjenje ili povraćaj” uključuje potpuno ili djelimično izuzeće od uvoznih dažbina ili odlaganje njihovog plaćanja.

¹³⁰ Članice priznaju da odlaganje poreza ne treba smatrati izvoznom subvencijom kada se, na primjer, na sredstva plaćaju odgovarajuće kamate. Članice ponovo potvrđuju princip da cijene robe u transakcijama između izvoznih preduzeća i inostranih kupaca pod njihovom ili pod istom kontrolom treba za svrhe oporezivanja da budu cijene koje bi se plaćale između nezavisnih preduzeća koja djeluju u uslovima slobodne konkurencije. Svaka Članica može skrenuti pažnju druge Članice na administrativnu ili drugu praksu koja može biti u suprotnosti sa tim principom, a koja rezultira značajnom uštedom direktnih poreza prilikom izvoznih transakcija. U takvim okolnostima Članice će normalno nastojati da riješe svoje sporove na osnovu postojećih bilateralnih sporazuma o oporezivanju ili drugih posebnih međunarodnih mehanizama, bez štete po prava i obaveze Članica na osnovu GATT-a iz 1994, uključujući i pravo na konsultacije ustanovljeno na osnovu prethodne rečenice. Stav (e) nema za svrhu da ograniči neku Članicu da preduzima mjere radi izbjegavanja dvostrukog oporezivanja prihoda iz stranih izvora koja ostvare njena preduzeća ili preduzeća neke druge Članice.

rancije od povećanja troškova izvezenih proizvoda ili programa osiguranja od kursnih rizika, uz stope premija koje su nedovoljne da pokriju dugoročne operativne troškove i gubitke tih programa.

- (k) Odobranje od strane vlada (ili specijalizovanih institucija pod njihovom kontrolom, odnosno u njihovoj nadležnosti) izvoznih kredita po kamatnoj stopi koja je ispod one koja se inače plaća za sredstva koja se koriste za te svrhe (ili bi se plaćala ako bi se pozajmljivalo na međunarodnom tržištu kapitala radi obezbjeđivanja sredstava koja dospijevaju za vraćanje u istim rokovima i pod istim uslovima kreditiranja, a izražena su u istoj valuti kao i izvozni kredit), ili plaćanje od njihove strane cijelog iznosa ili dijela troškova kojima se izlažu izvoznici ili finansijske institucije prilikom dobijanja kredita, u mjeri u kojoj ove akcije služe za obezbjeđivanje značajne prednosti u pogledu uslova izvoznih kredita. Međutim, ukoliko neka Članica od 1. januara 1979. učestvuje u nekoj međunarodno preuzetoj obavezi od zvaničnim izvoznim kreditima, a u kojoj učestvuje najmanje dvanaest originalnih Članica Svjetske trgovinske organizacije (ili u obavezi koja nasljeđuje navedenu obavezu, a koju su prihvatile navedene prvobitne Članice), ili ako u praksi neka Članica primjenjuje odredbe o kamatnim stopama iz odgovarajuće međunarodne obaveze, obezbjeđivanje izvoznih kredita u skladu sa ovim odredbama neće se smatrati izvoznom subvencijom zabranjenom ovim Sporazum.
- (l) Svako drugo opterećenje državnog budžeta koje predstavlja izvoznju subvenciju u smislu člana XVI GATT-a iz 1994.

ANEKS II

SMJERNICE O KORIŠĆENJU INPUTA U PROIZVODNOM PROCESU¹³¹

I

1. Sistem povraćaja indirektnih poreza može dozvoliti oslobađanje, smanjenje ili odlaganje plaćanja kumulativnih indirektnih poreza nametnutih na proizvode koji su korišćeni u toku proizvodnje izvezenog proizvoda. Slično tome, sistem povraćaja dozvoljava smanjenje ili povraćaj uvoznih dažbina nametnutih na proizvode koji su korišćeni u toku proizvodnje izvezenog proizvoda (računajući normalan odbitak na rastur).

2. Ilustrativna lista zabranjenih izvoznih subvencija iz Aneksa I ovog Sporazuma pominje termin „inputi koji su korišćeni u toku proizvodnje izvezenog proizvoda” u stavovima (h) i (i). U skladu sa stavom (h), sistem povraćaja indirektnih poreza može predstavljati izvoznju subvenciju u mjeri u kojoj je oslobađanje, iznos smanjenja ili odlaganja plaćanja kumulativnih indirektnih poreza veći od poreza nametnutog na inpute koji su korišćeni u toku proizvodnje izvezenog proizvoda. Shodno stavu (i) sistem povraćaja uvoznih dažbina može predstavljati izvoznju subvenciju u mjeri u kojoj je iznos smanjenja ili

¹³¹ Stav (h) se ne primjenjuje na sisteme poreza na dodatnu vrijednost i na izravnavanje poreza na granici koje se primjenjuje umjesto njega; problem pretjeranog smanjenja poreza na dodatnu vrijednost pokriven je isključivo stavom (g).

povraćaja uvoznih dažbina veći od onog stvarno nametnutog na inpute koji su korišćeni u toku proizvodnje izvezenog proizvoda. Oba stava propisuju da se mora uzeti u obzir „uobičajni odbitak na rastur”. Stav (i) takođe predviđa supstituciju, kada je to primjereno.

II

Prilikom utvrđivanja da li su inputi korišćeni u toku proizvodnje izvezenog proizvoda, nadležni ograni u toku sprovođenja istrage koja ima za cilj uvođenje kompenzatornih dažbina, trebalo bi da postupaju na osnovu sljedećeg:

1. Kada postoji tvrdnja da sistem povraćaja indirektnih poreza ili povraćaja uvoznih dažbina predstavlja subvenciju u gore pomenutom smislu, nadležni organi za sprovođenje istrage bi trebalo prvo da utvrde da li vlada Članice izvoznice posjeduje i primjenjuje sistem ili postupak kojim se utvrđuje koji inputi su korišćeni u toku proizvodnje izvezenog proizvoda i u kojim iznosima. Kada se takav sistem ili postupak primjenjuje, nadležni organi za sprovođenje istrage bi trebalo da ispitaju sistem ili postupak kako bi utvrdili da li je racionalan, efikasan za svrhu kojoj je namijenjen i da li je zasnovan na opšte prihvaćenoj trgovinskoj praksi zemlje izvoznice. Organi nadležni za sprovođenje istrage mogu smatrati da je neophodno sprovođenje određenih praktičnih testova, shodno članu 12, stav 6, kako bi se provjerile informacije ili potvrdilo da se sistem ili postupak efektivno primjenjuje.

2. Kada nema takvog sistema ili postupka, kada nije racionalno, ili kada je sistem ustanovljen i racionalan, ali se ne primjenjuje, ili ne primjenjuje efikasno, Članica izvoznica može sprovesti dalja ispitivanja na bazi postojećih inputa, kako bi se utvrdilo da li je došlo do prekomjerne naplate. Ukoliko nadležni organi smatraju da je neophodno, sprovedeće se dalja ispitivanja u skladu sa stavom 1.

3. Ograni koji sprovedu istrage, smatraće da su inputi fizički inkorporirani, ukoliko su ti inputi upotrijebljeni u procesu proizvodnje i fizički su prisutni u izvoznom proizvodu. Članice su mišljenja da inputi ne moraju biti prisutni u finalnom proizvodu u istoj formi kao i na početku proizvodnog procesa.

4. U utvrđivanju iznosa pojedinačnog inputa koji je korišćen u toku proizvodnje izvezenog proizvoda, „uobičajni odbitak na rastur” će se uzeti u obzir, i takav rastur će se tretirati kao potrošen u proizvodnji izvezenog proizvoda. Pojam „rastur” se odnosi na dio datog inputa koji nema samostalnu funkciju u procesu proizvodnje, niti je fizički prisutan u finalnom proizvodu i ne obnavlja se, niti ga koristi ili prodaje isti proizvođač.

5. Prilikom utvrđivanja da li je traženi odbitak na ime rastura „uobičajan”, nadležni organi bi trebalo da uzmu u obzir proces proizvodnje, uobičajeno iskustvo u industriji u zemlji izvoznici, i druge odgovarajuće tehničke faktore. Nadležni organi koji vode istragu treba da imaju na umu da je važno pitanje da li su nadležni organi Članice izvoznice razumno izračunali količinu rastura, kada imaju namjeru da tu količinu uključe u povraćaj ili smanjenje poreza ili dažbine.

ANEKS III

SMJERNICE ZA UTVRĐIVANJE DA LI SISTEM POVRAĆAJA PREDSTAVLJA IZVOZNE SUBVENCije

I

Sistemi povraćaja mogu omogućiti naknadu ili povraćaj uvoznih dažbina na inpute koji su potrošeni u proizvodnji drugog proizvoda i kada izvoz ovog drugog proizvoda sadrži domaće inpute istog kvaliteta i karakteristika kao inputi koji zamjenjuju uvezene inpute. Shodno stavu (i) Ilustrativne liste zabranjenih izvoznih subvencija iz Aneksa I, sistem povraćaja u slučaju zamjene uvoznih inputa može predstavljati izvoznju subvenciju u mjeri u kojoj je povraćaj uvoznih dažbina veći od iznosa uvoznih dažbina prvobitno nametnutih na uvezene inpute za koje je povraćaj tražen.

II

Prilikom razmatranja sistema povraćaja kada je prisutna supstitucija, nadležni organi za sprovođenje istrage u cilju uvođenja kompenzatornih dažbina bi trebalo da postupaju na sljedeći način:

1. Stav (i) Ilustrativne liste propisuje da domaći inputi mogu zamijeniti uvozne inpute u procesu proizvodnje za izvoz, ako su ti inputi istog kvantiteta, kvaliteta i karakteristika kao uvozni inputi koje zamjenjuju. Postojanje sistema provjere ili postupka je važno, jer omogućava vladi Članice izvoznice da dokaže da količina inputa za koju je povraćaj tražen nije veća od količine sličnog proizvoda koji je izvezen, u bilo kojem obliku, i da ne postoji povraćaj uvoznih dažbina u većem iznosu od onog prvobitno nametnutog na uvozne inpute o kojima je riječ.

2. Kada postoji tvrdnja da sistem povraćaja, kada postoji supstitucija, predstavlja subvenciju, nadležni organi bi trebalo prvo da utvrde da li vlada Članice izvoznice ima i da li primjenjuje sistem provjere ili takav postupak. Kada se utvrdi da se takav sistem ili postupak primjenjuje, nadležni organi bi potom trebalo da ispituju da li je sistem racionalan, efikasan za svrhu kojoj je namijenjen i zasnovan na opšte prihvaćenoj trgovinskoj praksi u zemlji izvoznici. Ukoliko se utvrdi da postupci zadovoljavaju ovo ispitivanje i da se efikasno primjenjuje, pretpostaviće se da ne postoji nikakva subvencija. Istražni organi mogu smatrati neophodnim da sprovedu, shodno članu 12, stav 6, određena praktična ispitivanja u svrhu provjere informacija, ili kako bi se uvjerili da se postupak provjere efikasno primjenjuje.

3. Kada ne postoji postupak verifikacije, kada on nije racionalan ili kada takav postupak postoji i smatra se racionalnim, ali se ne primjenjuje, ili bar ne efikasno, subvencija može postojati. U ovakvim slučajevima, da bi se utvrdilo da li je iznos povraćaja veći od uvozne dažbine, Članica izvoznica treba da sprovede dalja ispitivanja zasnovana na postojećim transakcijama. Ako istražni organi smatraju da je neophodno, dalja ispitivanja se mogu sprovoditi u skladu sa stavom 2.

4. Postojanje odredbe o sistemu povraćaja kada postoji supstitucija, prema kojoj su izvoznici ovlašćeni da izaberu pojedinu izvoznju isporuku povodom koje će tražiti povra-

čaj, neće samo po sebi značiti da postoji subvencija.

5. Smatraće se da postoji prekomjerni povraćaj uvoznih dažbina u smislu stava (i) kada vlade plaćaju kamatu na sredstva refundirana u okviru sistema povraćaja, u iznosu u kome je kamata stvarno plaćena ili plativa.

ANEKS IV IZRAČUNAVANJE UKUPNOG AD VALOREM SUBVENCIONISANJA (ČLAN 6, STAV 1 (a))¹³²

1. Svako izračunavanje iznosa subvencije za potrebe člana 6, stav 1 (a) vršiće se računajući kao trošak za vladu davaoca.
2. Osim u slučajevima iz stavova 3 do 5, prilikom utvrđivanja da li ukupna stopa subvencionisanja prelazi 5% od vrijednosti proizvoda, vrijednost proizvoda će se računati kao ukupna vrijednost prodaja firme primaoca¹³³ u najskorijem periodu od 12 mjeseci za koji su dostupni podaci. Radi se o periodu koji prethodi onom u kojem je data subvencija.¹³⁴
3. Kada je subvencija vezana za proizvodnju ili prodaju proizvoda u pitanju, vrijednost proizvoda će se računati kao ukupna vrijednost prodaja tog proizvoda firme primaoca u najskorijem periodu od 12 mjeseci za koji su dostupni podaci o prodaji. Radi se o periodu koji prethodi onom u kojem je data subvencija.
4. Kada se radi o firmi koja počinje sa radom, smatraće se da postoji ozbiljna šteta ako ukupna stopa subvencionisanja prelazi 15% od ukupnih investicija. Za potrebe ovog stava, početni period neće obuhvatati više od prve godine proizvodnje.¹³⁵
5. Kada se firma primalac nalazi u zemlji sa inflatornom privredom, vrijednost proizvoda će se računati kao ukupna prodaja te firme (ili prodaja relevantnog proizvoda, ukoliko je subvencija vezana) u prethodnoj kalendarskoj godini, indeksirano za stopu inflacije iz dvanaest mjeseci koji prethode mjesecu u kome je data subvencija.
6. Prilikom utvrđivanja ukupne stope subvencionisanja za određenu godinu, subvencije date po različitim programima i od strane različitih organa sa teritorije Članice se sabiraju.
7. Subvencije odobrene prije stupanja na snagu Sporazuma o STO i koristi koje se odnose na buduću proizvodnju biće uključene u ukupnu stopu subvencionisanja.
8. Subvencije koje se ne smatraju zabranjenim prema relevantnim odredbama ovog Sporazuma neće biti uključene u izračunavanje ukupnog iznosa subvencije za potrebe člana 6, stav 1 (a).

¹³² Inputi koji su korišćeni u proizvodnom procesu predstavljaju inpute koji su fizički ugrađeni, energente, goriva i ulja korišćena u proizvodnom procesu i katalizatore koji su korišćeni tokom njihove upotrebe u cilju dobijanja izvoznog proizvoda.

¹³³ Ako se utvrdi kao neophodno, postići će se dogovor između Članica u vezi pitanja koja nijesu specificirana u ovom Aneksu, ili koja zahtijevaju dalja razrješenja za potrebe stava 1 (1) člana

¹³⁴ Firma primalac je firma sa teritorije Članice koja subvencionira.

¹³⁵ U odnosu na subvencije koje se odnose na poreze, vrijednost proizvoda će se izračunavati kao ukupna vrijednost prodaja firme primaoca u fiskalnoj godini u kojoj je data mjera vezana za porez.

ANEKS V

POSTUPCI PRIKUPLJANJA INFORMACIJA VEZANIH ZA OZBILJNU ŠTETU

1. Svaka Članica će saradivati u prikupljanju dokaza koje će razmatrati panel prema članu 7 stav 4 do 6. Strane u sporu i bilo koja treća zemlja Članica notifikovaće DSB-u, odmah nakon pozivanja na član 7, stav 4, organizaciju odgovornu za sprovođenje ovih odredbi na svojoj teritoriji i procedure koje će biti korišćene da bi se udovoljilo zahtjevima za dobijanje informacija.

2. U slučajevima kada je predmet upućen DSB-u prema članu 7, stav 4, DSB će, na zahtjev, pokrenuti postupak za dobijanje informacija od strane vlade koja daje subvenciju, a koje su neophodne za utvrđivanje postojanja i visine subvencije, vrijednosti ukupnih prodaja subvencionisane firme, i informacija neophodnih za analizu štetnih efekata koje proizvodi subvencionirani proizvod.¹³⁶ Ovaj proces može uključivati, kada je to odgovarajuće, dostavljanje pitanja vladi Članice koja subvencionise i Članici koja podnosi tužbu da prikupe informacije, kao i da razjasne i elaboriraju informacije koje su dostupne stranama u sporu kroz notifikacione procedure iz Dijela VII.¹³⁷

3. U slučajevima kada se stvaraju efekti na tržištima trećih zemalja, strana u sporu može prikupiti informacije i putem pitanja vladi treće zemlje Članice, koja su neophodna da bi se analizirali štetni efekti, a što se ne može obezbijediti od Članice koja podnosi žalbu ili Članice koja subvencionise. Zahtjev treba uputiti na takav način da ne predstavlja nerazumni teret za treću zemlju Članicu. Naročito se ne očekuje od te Članice da pravi analize cijena na tržištu posebno za tu svrhu. Traže se informacije koje su već gotovo dostupne ili ih ta Članica lako može pribaviti (npr. najnoviji statistički podaci koje su relevantne statističke službe prikupile, ali koji još nisu objavljeni, carinski podaci o uvozu i deklarisanjoj vrijednosti proizvoda o kome je riječ, itd.). Međutim, ako strana u sporu sačini detaljnu analizu tržišta za svoj račun, zadatak lica ili firma koja sprovodi tu analizu će olakšati nadležni organi treće zemlje Članice, i tom licu ili firmi će se omogućiti pristup svim informacijama koje vlada obično ne smatra povjerljivim.

4. DSB će odrediti predstavnika koji će imati funkciju da olakša proces prikupljanja informacija. Jedini zadatak ovog predstavnika će biti da na vrijeme obezbijedi dobijanje informacija koje su neophodne za hitnu multilateralnu reviziju spora. Predstavnik posebno može predlagati načine za najefikasnije prikupljanje potrebnih informacija, kao i podsticati saradnju među stranama.

5. Proces prikupljanja informacija prema stavovima 2 do 4 treba biti okončana u roku od 60 dana od dana dostavljanja predmeta DSB-u prema članu 7, stav 4. Informacije dobijene u toku ovog procesa će biti dostavljene panelu kojeg je formirao DSB u skladu sa odredbama Dijela X. Ove informacije treba da sadrže, između ostalog, podatke o visini subvencije o kojoj je riječ (i kada je to potrebno, vrijednost ukupne prodaje subvencionisanih firmi), cijene subvencionisanog proizvoda, cijene nesubvencionisanog proizvoda, cijene ostalih do-

¹³⁶ Situacije pokretanja procesa proizvodnje uključuju slučajeve kada su nastale finansijske obaveze za razvoj ili izgradnju objekata za proizvodnju proizvoda koji vuku koristi iz subvencije, čak i kada proizvodnja još nije započeta.

¹³⁷ U slučajevima kada treba dokazati postojanje ozbiljne štete.

bavljača na tržištu, promjene u snadbijevanju datog tržišta subvencionisanim proizvodom, i promjene u udjelima na tržištu. Takođe će uključivati i dokaz kojim se pobija tužba, kao i dodatne informacije koje panel smatra relevantnim za donošenje zaključaka.

6. Ako Članica koje subvencioniše i treća zemlja Članica ne saraduju u procesu prikupljanja informacija, Članica koja se žali iznijeće svoj slučaj ozbiljne štete zasnovan na dokazima koji su joj bili na raspolaganju, zajedno sa činjenicama i okolnostima koje se odnose na odbijanje saradnje od strane Članice koja subvencioniše i treće zemlje Članice. Kada informacije nijesu dostupne zbog toga što Članica koja subvencioniše i treća zemlja Članica ne saraduju, panel može završiti svoj zadatak oslanjajući se na najbolje dostupne informacije.

7. Prilikom odlučivanja, panel može izvući negativne zaključke u vezi sa slučajem odbijanja saradnje od strane bilo koje strane u procesu prikupljanja informacija.

8. Prilikom odlučivanja da li da koristi najbolje dostupne informacije ili da done-se negativne zaključke, panel će razmatrati savjet predstavnika kojeg je nominovao DSB prema stavu 4, u pogledu razumnosti zahtjeva za informacijama i naporima koje su strane učinile da udovolje tim zahtjevima na kooperativan način i pravovremeno.

9. Ništa u procesu prikupljanja informacija neće ograničavati panel u traženju dodatnih informacija koje smatra bitnim za pravilno rješavanje spora, a koje nijesu bile na odgovarajući način tražene ili pripremljene u toku tog procesa. Međutim, obično panel neće tražiti dodatne informacije da bi se okončao slučaj kada bi informacije podržavale pozicije određene strane, a odsustvo te informacije je rezultat odbijanja saradnje te strane u procesu prikupljanja informacija.

ANEKS VI

PROCEDURE ZA SPROVOĐENJE ISTRAGE NA LICU MJESTA U SKLADU SA ČLANOM 12, STAV 6

1. Nakon pokretanja istrage, nadležni organi Članice izvoznice i firme u pitanju bi trebale da budu informisani o namjeri da se istraga sprovodi na licu mjesta.

2. U posebnim slučajevima kada postoji namjera uključivanja nevladinih stručnjaka u istraživački tim, trebalo bi o tome obavijestiti firme i nadležne organe u Članici izvoznici. Ti nevladini eksperti će biti podvrgnuti efikasnim sankcijama ukoliko dođe do povrede povjerljivog tretmana.

3. Standardnu praksu bi trebalo da predstavlja dobijanje eksplicitne saglasnosti od strane firme u zemlji izvoznici prije konačnog utvrđivanja posjete.

4. Odmah po dobijanju saglasnosti od firme istražni organi bi trebalo da obavijeste nadležne organe u Članici izvoznici o imenima i adresama firme koje će posjetiti, kao i o datumima posjete.

5. Obavještenje o posjeti treba dostaviti zainteresovanim firmama dovoljno vremena unaprijed prije same posjete.

6. Posjete u cilju objašnjenja upitnika vrše se samo na zahtjev firme izvoznice. U slučaju takvog zahtjeva, istražni organi se mogu sami staviti na raspolaganje firmi; takva posjeta može uslijediti samo ako (a) nadležni organi Članice uvoznice to notifikuju vladi

Članice o kojoj je riječ i (b) ova se druga tome ne protivi.

7. Kako je osnovni cilj istrage na licu mjesta provjera informacija ili prikupljanje novih detalja, trebalo bi je obavljati nakon odgovora na upitnik, osim ako se firma tome ne protivi, i ako se vlada Članice izvoznice koja je informisana od strane istražnih organa o predviđenoj posjeti tome ne protivi. Osim toga, trebala bi da bude standardna praksa da se prije posjete firme posavjetuju o vrsti informacija koje treba provjeriti, kao i o dodatnim informacijama koje treba obezbijediti. Ovo ne isključuje mogućnost postavljanja zahtjeva na licu mjesta za dodatnim detaljima u vezi sa dobijenim informacijama.

8. Na pitanja postavljena od strane nadležnih organa ili firmi Članice izvoznice, a koja su najbitnija za uspješno obavljanje istrage na licu mjesta, treba, kad god je to moguće, odgovoriti prije same posjete.

ANEKS VII

ČLANICE ZEMLJE U RAZVOJU IZ ČLANA 27, STAV 2(A)

Prema članu 27, stav 2(a), Članice, koje su zemlje u razvoju, a koje ne potpadaju pod stav 1(a) člana 3, su:

- (a) Nedovoljno razvijene zemlje kojima je takav status priznat od strane Ujedinjenih nacija, a Članice su STO.
- (b) Svaka od sljedećih zemalja u razvoju, Članica STO biće podvrgnuta odredbama koje se primjenjuju na ostale Članice koje su zemlje u razvoju prema članu 27, stav 2(b), kada njihov bruto nacionalni dohodak po glavi stanovnika dostigne vrijednost od USD 1.000 godišnje¹³⁸: Bolivija, Kamerun, Kongo, Obala Slonovače, Dominikanska Republika, Egipat, Gana, Gvatemala, Gvajana, Indija, Indonezija, Kenija, Maroko, Nikaragva, Nigerija, Pakistan, Filipini, Senegal, Šri Lanka i Zimbabve.

¹³⁸ Uključivanje Članica koje su zemlje u razvoju na listu u stavu (b) je zasnovano na najskorijim podacima Svjetske banke o bruto nacionalnom dohotku po glavi stanovnika.

SPORAZUM O ZAŠTITNIM MJERAMA

Članice,

Imajući u vidu opšti cilj svih Članica da poboljšaju i unaprijede sistem međunarodne trgovine zasnovanog na GATT-u iz 1994;

Uviđajući potrebu za pojašnjenjem i jačanjem disciplina GATT-a iz 1994, a naročito onih iz člana XIX (Hitne mjere u vezi sa uvozom određenih proizvoda), u cilju ponovnog uspostavljanja multilateralne kontrole nad mjerama zaštite i kako bi se eliminisale one mjere koje izmiču toj kontroli;

Uviđajući značaj strukturnog prilagođavanja i potrebu da se ojača, a ne limitira konkurencija na međunarodnom tržištu; i

Uviđajući, takođe, da se za ove potrebe traži sveobuhvatan sporazum, primjenljiv na sve Članice i baziran na osnovnim principima GATT-a iz 1994;

Ovim su se *sporazumjele* o sljedećem:

Član 1

Opšte odredbe

Sporazum uspostavlja pravila za primjenu zaštitnih mjera, pod kojima se podrazumjevaju one mjere koje su regulisane članom XIX GATT-a iz 1994.

Član 2

Uslovi

1. Članica¹³⁹ može primijeniti zaštitnu mjeru na određeni proizvod samo ako utvrdi, u skladu sa dolje navedenim odredbama, da se taj proizvod uvozi na njenu teritoriju u povećanim količinama, bilo apsolutnim ili relativnim u odnosu na domaću proizvodnju, i pod takvim uslovima da prouzrokuju, ili prijetje da prouzrokuju, ozbiljnu štetu domaćoj industriji koja proizvodi slične ili direktno konkurentne proizvode.
2. Zaštitne mjere će se primjenjivati na dati proizvod bez obzira na njegovo porijeklo.

Član 3

Istraga

1. Članica može primijeniti zaštitnu mjeru samo nakon sprovedene istrage od strane nadležnog organa, u skladu sa ustanovljenom i objavljenom procedurom shodno članu X

¹³⁹ Carinska unija može primijeniti zaštitnu mjeru samostalno ili u ime države Članice. Kada carinska unija samostalno primjenjuje mjeru zaštite, svi zahtjevi u pogledu utvrđivanja ozbiljne štete ili prijetnje ozbiljnom štetom, biće po osnovu ovog Sporazuma zasnovani na postojećem stanju u carinskoj uniji kao cjelini. Kada se zaštitna mjera primjenjuje u ime države Članice, svi zahtjevi u pogledu utvrđivanja ozbiljne štete, ili prijetnje ozbiljnom štetom, biće zasnovani na postojećem stanju u državi Članici i mjera će biti ograničena samo na tu državu članicu. Ništa u Sporazumu ne prejudicira tumačenje odnosa između člana XIX i stava 8 člana XXIV GATT-a iz 1994.

GATT-a iz 1994. Ova istraga će obuhvatiti razumno javno obavještenje svim zainteresovanim stranama, javne rasprave ili druga odgovarajuća sredstva kako bi uvoznici, izvoznici i druge zainteresovane strane mogle iznijeti svoje dokaze i svoje stavove, uključujući i mogućnost da odgovore na prezentacije drugih strana i iznošenje svojih stavova, kako bi se ustanovilo da li je primjena zaštitne mjere bila od javnog interesa. Nadležni organi će objaviti izvještaj sa svojim nalazima i obrazloženim zaključcima po svim bitnim činjeničnim i pravnim pitanjima.

2. Svaka informacija koja je po prirodi povjerljiva ili koja je pribavljena na povjerljiv način, po dokazu, biće tretirana kao takva od strane nadležnih organa. Takva informacija se neće objavljivati bez dozvole strane koja je podnijela. Od strana koje dostavljaju povjerljive informacije može se zahtijevati da dostave kratak rezime koji ne bi bio povjerljivog karaktera, ili ako te strane izjave da takav rezime nije moguće dostaviti, moraju obrazložiti razloge. Međutim, ako nadležni organi ustanove da zahtjev za povjerljivim tretmanom nije osnovan i ako strana o kojoj je riječ ne želi da otkrije takvu informaciju, ili da odobri njeno objavljivanje u uopštenenoj formi ili u formi rezimea, nadležni organi mogu zanemariti takvu informaciju, osim ako se može dokazati od strane odgovarajućih izvora, na za njih zadovoljavajući način, da je informacija tačna.

Član 4

Utvrđivanja ozbiljne štete i opasnosti od ozbiljne štete

1. Za potrebe ovog Sporazuma:
 - (a) „ozbiljna šteta” podrazumijeva značajno sveobuhvatno slabljenje pozicije domaće industrije;
 - (b) „opasnost od ozbiljne štete” podrazumijeva ozbiljnu štetu koja je, u skladu sa odredbama stava 2, jasno neizbježna. Utvrđivanje postojanja opasnosti od nastajanja ozbiljne štete zasnivaće se na činjenicama, a ne na pretpostavkama, nagađanjima ili dalekoj vjerovatnoći; i
 - (c) prilikom utvrđivanja štete i opasnosti od štete, pod pojmom „domaća industrija” podrazumijevaju se proizvođači sličnih ili direktno konkurentnih proizvoda koji posluju na teritoriji Članice, ili oni, čija zajednička proizvodnja sličnih ili direktno konkurentnih proizvoda predstavlja najveći dio ukupne domaće proizvodnje tih proizvoda.
2.
 - (a) U toku istrage čiji je cilj utvrđivanje da li je povećani uvoz izazvao ili prijeti da izazove ozbiljnu štetu domaćoj industriji prema uslovima iz ovog Sporazuma, nadležni organi će procijeniti sve relevantne faktore objektivne i mjerljive prirode koji utiču na stanje te industrije, a naročito, stepen i količinu povećanja uvoza datog proizvoda u apsolutnom i relativnom iznosu, dio domaćeg tržišta koji je preuzeo povećani uvoz, promjene u nivou prodaje, proizvodnje, produktivnosti, iskorišćenosti kapaciteta, profita i gubitaka i zaposlenosti.
 - (b) Odluka iz stava (a) gore se neće donijeti, osim ako istraga ne pokaže, na osnovu objektivnih dokaza, postojanje uzročno posljedične veze između

povećanog uvoza datog proizvoda i ozbiljne štete ili prijetnje ozbiljnom štetom. Kada drugi faktori, osim povećanog uvoza, prouzrokuju štetu domaćoj industriji u isto vrijeme, takva šteta neće biti pripisana povećanju uvoza.

- (c) Nadležni organi će u skladu sa članom 3 hitno objaviti detaljnu analizu slučaja koji je predmet istrage, kao i prikaz značaja ispitanih faktora.

Član 5

Primjena zaštitnih mjera

1. Članica će primijeniti zaštitne mjere samo u slučaju kada je neophodno da se spriječi ili otkloni ozbiljna šteta i kako bi se olakšalo prilagođavanje. Ako se koristi kvantitativna restrikcija, takva mjera neće sniziti količinu uvoza ispod prosječnog nivoa u posljednje tri reprezentativne godine za koje postoje statistički podaci, osim ako nije dato jasno obrazloženje da je potreban drugačiji nivo restrikcije da bi se spriječila ili otklonila ozbiljna šteta. Članice bi trebale da odaberu mjere koje će najviše odgovarati postizanju ovih ciljeva.

2. (a) U slučaju kada se kvota dijeli između zemalja snabdjevača, Članica koja primjenjuje restrikcije može tražiti sporazum sa ostalim Članicama, koje imaju značajan interes u snabdijevanju proizvoda o kome je riječ, u pogledu raspodjele djelova kvote. U slučajevima kada ovaj metod nije moguće sprovesti, Članica o kojoj je riječ će dodijeliti Članici koja ima značajan interes u snabdijevanju datog proizvoda djelove kvote prema učešću u ukupnoj isporuci, bilo količinski ili na osnovu vrijednosti uvoza proizvoda te Članice u toku prethodnog reprezentativnog perioda, uz dužnu pažnju svakom posebnom faktoru koji utiče ili može uticati na trgovinu datim proizvodom.

- (b) Članica može odstupiti od primjene odredbi iz stava (a) u slučaju da su po osnovu stava 2 člana 12, vođene konsultacije pod okriljem Komiteta za zaštitne mjere, o kojem se govori u stavu 1 člana 13, i da je jasno pokazano Komitetu da: (i) je uvoz iz pojedinih Članica neproporcionalno povećan u odnosu na ukupno povećanje uvoza datog proizvoda u reprezentativnom periodu, (ii) da su razlozi za odstupanje od odredbi iz stava (a) opravdani, i (iii) da su uslovi za takvo odstupanje jednaki za sve snabdjevače proizvoda u pitanju. Trajanje takve mjere ne može biti duže od inicijalnog perioda na osnovu stava 1 člana 7. Gore navedeno odstupanje neće biti dozvoljeno u slučaju opasnosti od nastanka ozbiljne štete.

Član 6

Privremene zaštitne mjere

U kritičnim situacijama kada bi odlaganje izazvalo štetu koja bi se teško mogla popraviti, Članica može uvesti privremenu zaštitnu mjeru u skladu sa preliminarnom odlukom da postoji jasan dokaz da je povećani uvoz prouzrokovao ili prijeti da prouzrokuje ozbiljnu štetu. Trajanje privremene mjere ne može biti duži od 200 dana, tokom kojeg će se ispuniti zahtjevi koji se odnose na članove od 2 do 7 i član 12. Te mjere mogu biti u formi povećanja carina čiji bi iznos bio hitno refundiran ako dalja istraga po osnovu stava 2 člana 4 pokaže da povećani uvoz nije izazvao, niti prijeti da izazove, ozbiljnu štetu domaćoj industriji. Trajanje takve privremene mjere će se računati kao dio inicijalnog perioda i svakog produženja o kojima se govori u stavovima 1, 2 i 3 člana 7.

Član 7

Trajanje i ispitivanje zaštitnih mjera

1. Članica će primjenjivati zaštitnu mjeru samo za vrijeme koje je neophodno da bi se spriječila ili otkonila ozbiljna šteta i olakšalo prilagođavanje. Ovaj period ne može biti duži od 4 godine, osim ako nije produžen po osnovu stava 2.

2. Period naveden u stavu 1 može se produžiti ako nadležni organi Članice koja uvozi utvrde, shodno procedurama iz članova 2, 3, 4 i 5, da je primjena zaštitne mjere i dalje neophodna da bi se spriječila ili otklonila ozbiljna šteta i da postoje dokazi da se industrija prilagođava i da se poštuju odredbe članova 8 i 12.

3. Ukupni vremenski period primjene zaštitne mjere uključujući i period primjene bilo koje privremene mjere, kao i period inicijalne primjene i bilo kog produženja, ne može biti duži od 8 godina.

4. Da bi se olakšalo prilagođavanje u slučajevima kada je očekivano trajanje zaštitne mjere prema stavu 1 člana 12 preko jedne godine, Članica koja primjenjuje zaštitnu mjeru će je postepeno liberalizovati u jednakim intervalima za vrijeme primjene. Ako je trajanje mjere duže od tri godine, Članica koja primjenjuje mjeru će razmotriti situaciju najkasnije do polovine vremenskog perioda trajanja mjere i, ako to bude odgovarajuće, povući će mjeru, ili ubrzati tempo liberalizacije. Mjera produžena shodno stavu 2 ne može biti restriktivnija nego na kraju inicijalnog perioda i mora se i dalje liberalizovati.

5. Zaštitna mjera se neće ponovo primjenjivati na uvoz proizvoda koji je već bio predmet takve mjere nakon stupanja na snagu Sporazuma o STO, i to za period jednak periodu trajanja takve prethodne mjere i pod uslovom da period neprimjenjivanja traje najmanje dvije godine.

6. Bez obzira na odredbe stava 5, zaštitna mjera bez trajanju od 180 dana ili manje, može ponovo biti primijenjena na uvoz proizvoda ako:

- (a) je prošlo najmanje godinu dana od uvođenja zaštitne mjere na uvoz tog proizvoda; i
- (b) takva mjera nije primijenjena na isti proizvod više od dva puta u periodu od 5 godina neposredno prije dana uvođenja mjere.

Član 8*Nivo koncesija i druge obaveze*

1. Članica koja predlaže primjenu zaštitne mjere ili traži produženje zaštitne mjere, nastojće da održi uravnoteženi nivo koncesija i drugih obaveza prema GATT-u iz 1994, između nje i Članice izvoznice koja je pogođena datom mjerom, shodno odredbama stava 3 člana 12. U tom cilju se Članice u pitanju mogu sporazumjeti o adekvatnim vidovima kompenzacije zbog uticaja mjere na međusobnu trgovinu.
2. Ako se ne postigne dogovor u roku od 30 dana u konsultacijama na osnovu stava 3 člana 12, pogođena Članica izvoznica ima pravo, najkasnije 90 dana od primjene mjere, suspendovati, po isteku 30 dana od dana kada Savjet za trgovinu robama primi izvještaj u pisanom obliku o toj suspenziji, primjenu ekvivalentnih koncesija i drugih obaveza na osnovu GATT-a iz 1994, prema trgovini Članice koja primjenjuje zaštitnu mjeru i čijoj se suspenziji ne protivi Savjet za trgovinu robom.
3. Pravo na suspenziju iz stava 2 neće se primjenjivati u prve tri godine djelovanja zaštitne mjere, u slučaju kada je zaštitna mjera uvedena kao posljedica apsolutnog povećanja uvoza i da je takva mjera u skladu sa odredbama ovog Sporazuma.

Član 9*Članice koje su zemlje u razvoju*

1. Zaštitna mjera neće se primjenjivati na proizvod koji potiče iz Članice koja je zemlja u razvoju sve dok je njen udio u ukupnom uvozu datog proizvoda u Članici uvoznici ispod 3%, i to u slučaju kada Članice koje su zemlje u razvoju udjelom u uvozu manjim od 3% zajednički ne čine više od 9% od ukupnog uvoza proizvoda o kojem je riječ.¹⁴⁰
2. Članica koja je zemlja u razvoju ima pravo da produži period primjene zaštitne mjere za period do dvije godine više od maksimalnog perioda propisanog u stavu 3 člana 7. Bez obzira na odredbe stava 5 člana 7, Članica koja je zemlja u razvoju imaće pravo da ponovo primijeni zaštitnu mjeru na uvoz proizvoda koji je već bio predmet takve mjere poslije stupanja na snagu Sporazuma o STO, i to nakon vremenskog perioda koji predstavlja polovinu trajanja prethodne primjene te mjere, i pod uslovom da je period neprimjenjivanja najmanje dvije godine.

Član 10*Postojeće mjere po članu XIX*

Članice će ukinuti primjenu svih zaštitnih mjera, preduzetih po osnovu člana XIX GATT-a iz 1947, koje su bile u primjeni na dan stupanja na snagu Sporazuma o STO, najkasnije osam godina nakon njihovog prvobitnog uvođenja ili pet godina od datuma stupanja na snagu Sporazuma o STO, zavisno šta nastupi kasnije.

¹⁴⁰ Članica će hitno notifikovati Komitetu za zaštitne mjere bilo koju akciju po osnovu stava 1 člana 9.

Član 11*Zabrana i ukidanje određenih mjera*

1. (a) Članica neće preduzimati niti tražiti bilo kakve hitne akcije u odnosu na uvoz određenih proizvoda, shodno članu XIX GATT-a iz 1994, osim ukoliko takva akcija nije u skladu sa odredbama tog člana i ovog Sporazuma.
 - (b) Pored toga, Članica neće tražiti, preduzimati ili zadržati bilo kakva dobrovoljna ograničenja izvoza, aranžman o uređenju tržišta ili neku sličnu mjeru u vezi sa uvoza ili izvoza.^{141, 142} Pod ovim se podrazumijevaju akcije koje je preduzela pojedina Članica, kao i akcije prema sporazumima, aranžmanima ili protokolima koje su prihvatile dvije ili više Članica. Bilo koja takva mjera koja bude na snazi na datum stupanja na snagu Sporazuma o STO mora se uskladiti sa ovim Sporazumom ili postepeno eliminirati shodno stavu 2.
 - (c) Ovaj Sporazum se ne primjenjuje na mjere koje su tražene, primjenjene ili zadržane od strane neke Članice na osnovu odredbi GATT-a iz 1994, osim člana XIX, i multilateralnih trgovinskih sporazuma iz Aneksa 1A, osim ovog Sporazuma, ili na osnovu protokola i sporazuma ili aranžmana zaključenih u okviru GATT-a iz 1994.
2. Postepeno eliminisanje mjera pomenutih u stavu 1(b) će se sprovoditi prema rasporedu koji se podnosi Komitetu za zaštitne mjere od strane Članice o kojoj je riječ, najkasnije u roku od 180 dana po stupanju na snagu Sporazuma o STO. Ovaj raspored će obezbijediti da se sve mjere iz stava 1 ili postepeno eliminišu ili dovedu u sklad sa ovim Sporazumom, u periodu koji ne prelazi 4 godine od stupanja na snagu Sporazuma o STO, kada se radi o najviše jednoj specifičnoj mjeri po Članici uvoznici¹⁴³, čije trajanje neće biti duže od 31. decembra 1999. godine. Bilo koji takav izuzetak mora biti obostrano prihvaćen između direktno zainteresovanih Članica i notifikovan Komitetu za zaštitne mjere radi revizije i usvajanja u roku od 90 dana od datuma stupanja na snagu Sporazuma o STO. U Aneksu ovog Sporazuma naznačena je mjera za koju je dogovoreno da spada u ovaj izuzetak.
3. Članice neće podsticati niti podržavati usvajanje ili zadržavanje nevladinih mjera javnih i privatnih preduzeća koje su ekvivalentne onim iz stava 1.

Član 12*Notifikacije i konsultacije*

1. Članica će odmah notifikovati Komitetu za zaštitne mjere o:

141 Uvozna kvota koja se primjenjuje kao zaštitna mjera u skladu sa relevantnim odredbama GATT-a iz 1994. i ovog Sporazuma može, uz obostranu saglasnost, biti administrirana od strane Članice koja je izvoznica.

142 Primjeri sličnih mjera uključuju dobrovoljno ograničavanje izvoza, sisteme nadzora nad uvoznim ili izvoznim cijenama, nadzor nad izvozom i uvozom, obavezujući uvozni karteli, izdavanje uvoznih ili izvoznih dozvola na diskrecionoj osnovi.

143 Jedino ovakvo izuzeće koje je priznato Evropskoj zajednici je navedeno u Aneksu ovog Sporazuma.

- (a) pokretanju istražnog postupka u vezi sa ozbiljnom štetom i prijetnjom ozbiljne štete, kao i o razlozima za to;
- (b) nalazima o ozbiljnoj šteti i prijetnji ozbiljnom štetom koje je prouzrokovao povećani uvoz, i
- (c) donošenju odluke da se primijeni ili produži zaštitna mjera.

2. Prilikom notifikovanja koje je pomenuto u stavovima 1(b) i 1(c), Članica koja predlaže primjenu ili produženje zaštitne mjere će dostaviti Komitetu za zaštitne mjere sve bitne informacije, uključujući dokaze o ozbiljnoj šteti i prijetnji od ozbiljne štete koje je prouzrokovao povećani uvoz, detaljan opis proizvoda o kome je riječ i predloženu mjeru, predloženi datum uvođenja mjere, očekivano trajanje i raspored postepene liberalizacije mjere. U slučaju produženja trajanja mjere potrebno je obezbijediti dokaz o prilagođavanju industrije. Savjet za trgovinu robom ili Komitet za zaštitne mjere mogu od Članice, koja predlaže primjenu ili produženje mjere, tražiti dodatne informacije koje smatraju neophodnim.

3. Članica koja predlaže primjenu ili produženje zaštitne mjere obezbijediće adekvatnu mogućnost za prethodne konsultacije sa Članicom koja ima znatan interes kao izvoznica proizvoda u pitanju u cilju, *inter alia*, ispitivanja informacija dobijenih shodno stavu 2, razmjene mišljenja u vezi sa mjerom i postizanja sporazuma o načinu ostvarenja cilja koji je dat u stavu 1 člana 8.

4. Članica će obavijestiti Komitet za zaštitne mjere prije preduzimanja privremene zaštitne mjere koja je propisana u članu 6. Konsultacije će biti inicirane odmah nakon preduzimanja mjere.

5. Članice će hitno notifikovati Savjetu za trgovinu robom Komitetu za zaštitne mjere rezultate konsultacija iz ovog člana, kao i rezultate revizije na polovini vremena trajanja mjere iz stava 4 člana 7, bilo kojoj vrsti kompenzacije iz stava 1 člana 8, i predloženoj suspenziji koncesija i drugih obaveza iz stava 2 člana 8.

6. Članice će hitno notifikovati Komitetu za zaštitne mjere svoje zakone, propise i administrativne procedure koje se odnose na zaštitni sistem, kao i izmjene istih.

7. Članice koje zadržavaju mjere iz člana 10 i stava 1 člana 11, a koje postoje na dan stupanja na snagu Sporazuma o STO, notifikovaće takve mjere Komitetu za zaštitne mjere najkasnije u roku od 60 dana po stupanju na snagu Sporazuma o STO.

8. Bilo koja Članica može notifikovati Komitetu za zaštitne mjere zakone, propise, administrativne procedure i bilo koje mjere ili akcije u vezi sa ovom Sporazumom koje nije notifikovala Članica od koje se to zahtjeva po ovom Sporazumu.

9. Bilo koja Članica može notifikovati Komitetu za zaštitne mjere bilo koju nevladinu mjeru, na koju se odnosi stav 3 člana 11.

10. Sve notifikacije Savjetu za trgovinu robom se vrše preko Komiteta za zaštitne mjere.

11. Odredbe o notifikacijama iz ovog Sporazuma neće zahtijevati od bilo koje Članice dostavljanje povjerljivih informacija koje bi mogle ugroziti primjenu zakona ili bi na drugi način bile suprotne javnom interesu, ili bi štetile legitimnim komercijalnim interesima određenog javnog ili privatnog preduzeća.

Član 13*Nadzor*

1. Ovim se osnova Komitet za zaštitne mjere pod okriljem Savjeta za trgovinu robom, koji će biti otvoren za učešće bilo koje Članice koja to želi. Komitet ima sljedeće funkcije:

- (a) da vrši nadzor i daje godišnji izvještaj Savjetu za trgovinu robom o primjeni Sporazuma i da daje preporuke u cilju poboljšanja primjene Sporazuma;
- (b) da utvrdi, na zahtjev pogođene Članice, da li su zadovoljeni proceduralni zahtjevi propisani ovim Sporazumom u vezi sa zaštitnom mjerom i da o rezultatima izvijesti Savjet za trgovinu robom;
- (c) da pomogne Članicama, na njihov zahtjev, u njihovim konsultacijama na osnovu odredbi ovog Sporazuma;
- (d) da ispita mjere iz člana 10, i stava 1 člana 11, i nadgleda postepeno ukidanje tih mjera i na odgovarajući način o tome izvijesti Savjet za trgovinu robom;
- (e) da razmotri, na zahtjev Članice koja preduzima zaštitnu mjeru, da li su predlozi za suspenziju koncesija i drugih obaveza "u najvećoj mjeri ujednačeni" i da izvijesti o tome Savjet za trgovinu robom;
- (f) da primi i pregleda sve notifikacije koje obuhvata ovaj Sporazum i da o tome obavijesti Savjet za trgovinu robom; i
- (g) da obavlja sve ostale funkcije u vezi sa ovim Sporazumom koje mu odredi Savjet za trgovinu robom.

2. U cilju pomoći Komitetu u obavijanju funkcije nadzora, Sekretarijat će godišnje pripremati izvještaj o primjeni ovog Sporazuma na osnovu notifikacija i drugih pouzdanih informacija koje mu bude dostupne.

Član 14*Rješavanje sporova*

Odredbe članova XXII i XXIII GATT-a iz 1994. na način kako su razrađene i primijenjene na osnovu Dogovora o rješavanju sporova, primjenjivaće se na konsultacije i rješavanje sporova koji proisteknu iz ovog Sporazuma.

ANEKS**IZUZEĆE NAVEDENO U STAVU 2 ČLANA 11**

Članice	Proizvod	Ukidanje
EZ/Japan	Putnički automobili, terenska vozila, laka komercijalna vozila, laki kamioni (do 5 tona), i slična vozila u rasturenoj formi (CKD setovi).	31. decembar 1999.

ANEKS 1 B**OPŠTI SPORAZUM O TRGOVINI USLUGAMA****I DIO OBUHVAT I DEFINICIJA**

Član I *Obuhvat i definicija*

II DIO OPŠTE OBAVEZE I DISCIPLINE

Član II *Tretman najpovlašćenije nacije*
Član III *Transparentnost*
Član IIIbis *Otkrivanje povjerljivih informacija*
Član IV *Povećano učešće zemalja u razvoju*
Član V *Ekonomska integracija*
Član Vbis *Sporazumi o integraciji tržišta radne snage*
Član VI *Domaća regulativa*
Član VII *Priznavanje*
Član VIII *Monopoli i ekskluzivni pružaoci usluga*
Član IX *Poslovna praksa*
Član X *Vanredne zaštitne mjere*
Član XI *Plaćanja i transferi*
Član XII *Ograničenja radi zaštite platnog bilansa*
Član XIII *Vladine nabavke*
Član XIV *Opšta izuzeća*
Član XIVbis *Izuzeća iz bezbjednosnih razloga*
Član XV *Subvencije*

III DIO SPECIFIČNE OBAVEZE

Član XVI *Pristup tržištu*
Član XVII *Nacionalni tretman*
Član XVIII *Dodatne obaveze*

IV DIO PROGRESIVNA LIBERALIZACIJA

Član XIX *Pregovori o koncesijama/ specifičnim obavezama*
Član XX *Lista koncesija/ specifičnih obaveza*
Član XXI *Izmjena liste koncesija/ specifičnih obaveza*

V DIO INSTITUCIONALNE ODREDBE

Član XXII *Konsultacije*

<i>Član XXIII</i>	Rješavanje sporova i sprovođenje odluka
<i>Član XXIV</i>	Savjet za trgovinu uslugama
<i>Član XXV</i>	Tehnička saradnja
<i>Član XXVI</i>	Odnos sa drugim međunarodnim organizacijama

VI DIO ZAVRŠNE ODREDBE

<i>Član XXVII</i>	Uskraćivanje povlastica
<i>Član XXVIII</i>	Definicije
<i>Član XXIX</i>	Aneksi

ANEKSI

Aneks uz član II - Izuzeća
Aneks o kretanju fizičkih lica koja pružaju usluge na osnovu Sporazuma
Aneks o uslugama vazdušnog saobraćaja
Aneks o finansijskim uslugama
Drugi aneks o finansijskim uslugama
Aneks o pregovorima o uslugama u pomorskom saobraćaju
Aneks o telekomunikacionim uslugama
Aneks o pregovorima o baznim telekomunikacionim uslugama

ANEKS 1 B

OPŠTI SPORAZUM O TRGOVINI USLUGAMA

Članice,

Uviđajući sve veću važnost trgovine uslugama za rast i razvoj svjetske privrede;

U želji da uspostave multilateralni okvir principa i pravila za trgovinu uslugama sa ciljem ekspanzije ove trgovine pod uslovima transparentnosti i progresivne liberalizacije, i kao sredstvo za pospješivanje privrednog rasta svih trgovinskih partnera i razvoja zemalja u razvoju;

U želji da se što prije postigne progresivno visok stepen liberalizacije trgovine uslugama u sukcesivnim rundama multilateralnih trgovinskih pregovora sa ciljem unaprijeđenja interesa svih učesnika, i obezbjeđenja opšte ravnoteže prava i obaveza, uz istovremeno uvažavanje ciljeva nacionalne politike;

Priznajući pravo Članica da pravno uređuju i da uvode novu regulativu u oblasti trgovine uslugama u okviru svoje teritorije kako bi zadovoljile ciljeve nacionalne politike, a s obzirom na postojeću asimetriju u stepenu razvoja regulative uslužnih sektora u različitim zemljama, zemljama u razvoju se priznaje naročita potreba da ovo pravo primjenjuju;

*U želji da olakšaju povećanje učešća zemalja u razvoju u trgovini uslugama i ekspanziju njihovog izvoza usluga, uključujući, *inter alia*, putem jačanja kapaciteta domaćeg uslužnog sektora i njegove efikasnosti i konkurentnosti;*

Naročito vodeći računa o ozbiljnim teškoćama najmanje razvijenih zemalja s obzirom na njihovu specijalnu ekonomsku situaciju i njihove razvojne, trgovinske i finansijske potrebe;

Ovim su se *sporazumjele* o sljedećem:

I DIO

OBUHVAT I DEFINICIJA

Član I*Obuhvat i definicija*

1. Ovaj Sporazum se primjenjuje na mjere Članica koje se odnose na trgovinu uslugama.
2. Za potrebe ovog Sporazuma, trgovina uslugama se definiše kao pružanje usluge:
 - (a) sa teritorije jedne Članice na teritoriju neke druge Članice;
 - (b) na teritoriji jedne Članice korisniku usluga bilo koje druge Članice;
 - (c) putem komercijalnog prisustva subjekata jedne Članice koji pružaju usluge na teritoriji neke druge Članice;
 - (d) od strane fizičkih lica jedne Članice, prisutnih na teritoriji neke druge Članice.
3. Za potrebe ovog Sporazuma:

- (a) „mjere Članica” znače mjere koje donose:
 - (i) centralna, regionalna ili lokalna uprava i organi; i
 - (ii) nevladina tijela na koja su centralna, regionalna ili lokalna uprava ili organi prenijeli izvršnu funkciju.

U ispunjavanju svojih opštih i specifičnih obaveza po osnovu ovog Sporazuma, svaka Članica će preduzeti razumne mjere koje joj stoje na raspolaganju da bi osigurala da se regionalna i lokalna uprava i organi i nevladina tijela na njenoj teritoriji pridržavaju pomenutih obaveza;

- (b) „usluge” obuhvataju sve usluge u bilo kojem sektoru osim usluga koje se pružaju u izvršavanju upravnih funkcija;
- (c) Pod pojmom „usluga koje se pruža u izvršavanju upravnih funkcija” podrazumijeva se svaka usluga koja se ne pruža na komercijalnoj osnovi, niti u uslovima konkurencije većeg broja ponuđača usluga.

II DIO

OPŠTE OBAVEZE I DISCIPLINE

Član II

Tretman najpovlašćenije nacije

1. U odnosu na bilo koju mjeru obuhvaćenu ovim Sporazumom, svaka Članica će, odmah i bezuslovno, odobriti uslugama i pružaocima usluga bilo koje druge Članice tretman ne manje povoljan od tretmana koji odobrava sličnim uslugama i pružaocima usluga bilo koje druge zemlje.
2. Članica može primjenjivati mjeru nekonzistentnu sa stavom 1 pod uslovom da te mjere, navedene u listi u Aneksu na član II, ispunjavaju uslove o izuzećima.
3. Odredbe ovog Sporazuma neće se tumačiti na način da se bilo kojoj Članici onemogućava odobrenje ili priznavanje prednosti susjednim zemljama u cilju olakšavanja razmjene ograničene na zone malograničnog prometa usluga koje se lokalno pružaju i koriste.

Član III

Transparentnost

1. Svaka Članica će bez odlaganja objaviti sve relevantne mjere opšte primjene, koje se odnose ili utiču na sprovođenje ovog Sporazuma, osim u vanrednim situacijama u kojima to moraju učiniti najkasnije na dan stupanja na snagu takvih mjera. Takođe će se objaviti međunarodni sporazumi koji pripadaju ili koji se odnose na trgovinu uslugama, čiji je potpisnik zemlja Članica.
2. Kada objavljivanje navedeno u stavu 1 nije moguće, takva informacija će biti dostupna javnosti na neki drugi način.
3. Svaka Članica će redovno, a najmanje jednom godišnje, obavještavati Savjet za

trgovinu uslugama o uvođenju svih novih, ili o izmjenama postojećih zakona, propisa ili administrativnih uputstava, koji značajnije utiču na trgovinu uslugama obuhvaćenu njenim specifičnim obavezama u skladu sa ovim Sporazumom.

4. Svaka Članica će odmah odgovarati na sve zahtjeve o specifičnim informacijama koje druga Članica postavi, o bilo kojoj mjeri opšte primjene ili o međunarodnim sporazumima u smislu stava 1. Svaka Članica će takođe uspostaviti jedan ili više informativnih centara za pružanje specifičnih informacija drugim Članicama, na njihov zahtjev, o svim pomenutim pitanjima, kao i onima koja su predmet obavezne notifikacije iz stava 3. Takvi informativni centar će se uspostaviti u roku od dvije godine od datuma stupanja na snagu Sporazuma o osnivanju STO (u daljem tekstu "Sporazum o STO"). Odgovorajuća fleksibilnost može se dogovoriti za pojedine Članice zemlje u razvoju u pogledu roka u kojem se moraju uspostaviti informativni punktovi. Informativni punktovi ne moraju da budu depozitari zakona i propisa.

5. Svaka Članica može da notifikuje Savjetu za trgovinu uslugama bilo koju mjeru koju je preduzela neka druga Članica za koju smatra da utiče na sprovođenje ovog Sporazuma.

Član III bis

Otkrivanje povjerljivih informacija

Nijednom odredbom ovog Sporazuma neće se zahtijevati od bilo koje Članice da pruže povjerljive informacije čije bi otkrivanje ometalo izvršavanje zakona ili bi na neki drugi način bilo protivno javnom interesu ili bi moglo štetiti legitimnim komercijalnim interesima određenog javnog ili privatnog preduzeća.

Član IV

Povećano učešće zemalja u razvoju

1. Povećano učešće Članica koje su zemlje u razvoju u svjetskoj trgovini će se olakšati tako što će se u specifičnim obavezama raznih Članica u skladu sa Dijelom III i Dijelom IV ovog Sporazuma, pregovorima utvrditi:

- (a) jačanje njihovih domaćih kapaciteta u uslugama i njihove efikasnosti i konkurentnosti, inter alia, putem pristupa tehnologiji na komercijalnoj osnovi;
- (b) poboljšanje njihovog pristupa distributivnim kanalima i informativnim mrežama; i
- (c) liberalizaciju pristupa tržištu i načina pružanja usluga u sektorima od izvoznog interesa za njih.

2. Članice koje su razvijene zemlje i ostale Članice, u granicama mogućnosti, će u roku od dvije godine od stupanja na snagu Sporazuma o STO, uspostaviti kontaktne punktove koji će pružaocima usluga iz zemalja u razvoju olakšati pristup informacijama o njihovim tržištima, u vezi sa:

- (a) komercijalnim i tehničkim aspektima pružanja usluga;

- (b) registracijom, priznavanjem i dobijanjem profesionalnih kvalifikacija; i
 - (c) raspoloživošću tehnologija u sektoru usluga.
3. U primjeni stavova 1 i 2 prioritet će se dati najmanje razvijenim zemljama Članicama. Posebno će se voditi računa o ozbiljnim teškoćama najmanje razvijenih zemalja da prihvate obaveze iz pregovora, s obzirom na njihovu izuzetnu ekonomsku situaciju i njihove razvojne, trgovinske i finansijske potrebe.

Član V

Ekonomska integracija

1. Odredbe ovog Sporazuma neće sprečavati ni jednu od njegovih Članica da bude ugovorna strana ili da pristupi sporazumu o liberalizaciji trgovine uslugama između strana potpisnica takvog sporazuma, pod uslovom da takav sporazum:

- (a) obuhvata značajan broj sektora 144, i
- (b) obezbjeđuje nepostojanje ili suštinsko ukidanje svake diskriminacije među ugovornim stranama u smislu člana XVII, u sektorima koji su obuhvaćeni podstavom (a), kroz:
 - (i) ukidanje postojećih diskriminatornih mjera, i/ili
 - (ii) zabranu novih ili restriktivnijih mjera, bilo u trenutku stupanja na snagu tog sporazuma ili u razumnom roku, osim za mjere dozvoljene na osnovu članova XI, XII, XIV i XIV bis.

2. U procjenjivanju da li su ispunjeni uslovi iz stava 1(b), može se uzeti u obzir odnos sporazuma prema širem procesu ekonomske integracije ili liberalizacije trgovine između zemalja na koje se odnosi.

3. (a) U slučajevima kada su zemlje u razvoju ugovorne strane sporazuma iz stava 1, fleksibilnije će se razmatrati uslovi utvrđeni u stavu 1, naročito u pogledu podstava (b), u skladu sa stepenom razvoja ovih zemalja, i to kako ukupne razvijenosti tako i razvijenosti pojedinačnih sektora i podsektora.
- (b) Bez obzira na stav 6, u slučaju sporazuma iz stava 1 sklopljenih isključivo između zemalja u razvoju, povoljniji tretman može se odobriti pravnim licima u vlasništvu ili pod kontrolom fizičkih lica iz zemalja potpisnica takvog sporazuma.

4. Svaki sporazum naveden u stavu 1 biće sklopljen radi olakšavanja trgovine između potpisnica i neće ni prema kojoj Članici izvan takvog sporazuma podizati ukupni nivo prepreka trgovini uslugama u odgovarajućim sektorima i podsektorima, u odnosu na nivo koji je postojao prije sklapanja takvog sporazuma.

5. Ukoliko u slučaju zaključivanja, proširenja ili neke druge značajne izmjene nekog sporazuma iz stava 1, Članica namjerava da povuče ili izmijeni neku specifičnu obavezu suprotno uslovima na koje se obavezala u listi specifičnih obaveza, obavezna je najmanje 90 dana ranije obavijestiti o takvoj promjeni ili povlačenju i primijenit će se postupak iz

144 Ovaj uslov se podrazumijeva u smislu broja sektora, obima trgovine u pitanju i načina pružanja. U cilju zadovoljenja ovog uslova, sporazumi ne bi trebalo a priori da obezbjeđuju isključenje nijednog načina pružanja usluga.

stavova 2, 3 i 4 člana XXI.

6. Pružalac usluga bilo koje druge Članice koji je pravno lice osnovano po zakonu ma ugovorne strane u sporazumu iz stava 1, ima pravo na tretman priznat tim sporazumom pod uslovom da je angažovan u znatnoj mjeri u poslovnoj aktivnosti na teritoriji potpisnica tog sporazuma.

7. (a) Članice koje su ugovorne strane u nekom sporazumu iz stava 1, odmah će svaki takav sporazum ili svako proširenje ili značajnu promjenu takvog sporazuma notifikovati Savjetu za trgovinu uslugama. One će takođe Savjetu staviti na raspolaganje sve relevantne informacije koje bi se od njih zahtijevale. Savjet može da formira radnu grupu za ispitivanje takvog sporazuma ili njegovog proširenja ili izmjene, koja će Savjetu podnijeti izvještaj o konzistentnosti sporazuma sa ovim članom.

(b) Članice koje su ugovorne strane u nekom sporazumu iz stava 1 koji se primjenjuje na osnovu vremenskih rokova, periodično će obavještavati Savjet za trgovinu uslugama o njegovom izvršavanju. Ako ocijeni potrebnim, Savjet može osnovati radnu grupu za analiziranje takvih izvještaja.

(c) Na osnovu izvještaja radnih grupa iz stavova (a) i (b), Savjet može ugovornim stranama, ukoliko to smatra primjerenim, davati odgovarajuće preporuke.

8. Članica koja je ugovorna strana u nekom sporazumu iz stava 1, ne može tražiti nadoknadu za trgovinske povlastice koje neka druga Članica ima od takvog sporazuma.

Član V bis

Integracija tržišta radne snage

Ovaj Sporazum neće sprečavati nijednu Članicu da postane strana ugovornica sporazuma o uspostavljanju potpune integracije¹⁴⁵ tržišta radne snage, pod uslovom da se takvim sporazumima obezbjeđuje:

(a) da se od državljana ugovornih strana ne zahtijeva obavezan boravak ili radna dozvola;

(b) da se o njima notifikuje Savjetu za trgovinu uslugama.

Član VI

Domaća regulativa

1. U sektorima u kojima su preuzete specifične obaveze, svaka Članica će obezbjeđivati da se sve mjere opšte primjene koje se odnose na trgovinu uslugama, primjenjuju na razuman, objektivan i nepristrasan način.

¹⁴⁵ Tipično za ovakvu integraciju je da ona obezbjeđuje državljanima iz zemalja potpisnica pravo slobodnog ulaska na tržište rada drugih potpisnica i uključuje mjere u vezi sa uslovima plaćanja, ostalim uslovima zapošljavanja i socijalnog osiguranja.

2. (a) Svaka Članica će podržavati ili uspostaviti, što je prije moguće, sudske, arbitražne ili upravne sudove ili postupke koji će, na zahtjev oštećenog pružaoca usluge, osiguravati brzo preispitivanje upravnih odluka koje utiču na trgovinu uslugama i kada je to opravdano donijeti odgovarajuća pravna sredstva. Kada takvi postupci nijesu nezavisni od institucije nadležne za donošenje predmetne odluke, Članica će obezbijediti da postupci omogućavaju objektivnu i nepristrasnu obnovu postupka.
- (b) Odredbe podstava (a) neće se tumačiti na način da se od Članice zahtijeva uspostavljanje takvih sudova ili postupaka u slučaju kada bi to bilo nekonzistentno sa njenim ustavnim uređenjem ili prirodom njenog pravnog sistema.
3. U slučajevima kada se za pružanje usluge za koju je preuzeta specifična obaveza zahtijeva odobrenje, nadležna tijela Članica će, u razumnom roku od podnošenja zahtjeva, razmotriti u cjelini u skladu sa domaćim zakonima i propisima, obavijestiti podnosioca molbe o odluci po zahtjevu. Na zahtjev podnosioca, nadležna tijela Članice će, bez neopravdanog odlaganja, pružiti informaciju o statusu zahtjeva.
4. Kako bi se osiguralo da mjere koje se odnose na stručnost zahtjeva i postupaka, tehnički standardi i zahtjevi u pogledu dozvola, ne predstavljaju nepotrebne prepreke trgovini uslugama, Savjet za trgovinu uslugama će, putem odgovarajućih tijela koja može da osnuje, razraditi sve potrebne mjere. Cilj takvih mjera će biti, *inter alia*, da se osigura da takvi zahtjevi:
- (a) budu zasnovani na objektivnim i transparentnim kriterijumima kao što su stručnost i sposobnost za pružanje usluge;
- (b) ne budu veće opterećenje nego što je potrebno za osiguranje kvaliteta usluge;
- (c) u slučaju procedura za dobijanje dozvola, da procedura sama po sebi ne predstavlja ograničenje za pružanje usluge.
5. (a) U sektorima u kojima je Članica preuzela specifične obaveze, sve dok discipline iz stava 4 u ovim sektorima ne stupe na snagu, Članica neće tražiti dozvole i kvalifikacije i tehničke standarde kojima se poništavaju ili umanjuju obaveze na način koji:
- (i) nije u skladu sa kriterijumima iz podstavova 4(a), (b) ili (c); i
- (ii) nije razumno očekivati da ih Članica zavede u vrijeme kada su u tim sektorima preuzete specifične obaveze.
- (b) Kod utvrđivanja da li je Članica u saglasnosti sa obavezama iz stava 5(a), vodiće se računa o međunarodnim standardima relevantnih međunarodnih organizacija¹⁴⁶ koje Članica primjenjuje.
6. U sektorima u kojima su preuzete specifične obaveze u profesionalnim uslugama, svaka Članica će obezbijediti adekvatne procedure za verifikaciju kompetentnosti profesionalaca bilo koje druge Članice.

¹⁴⁶ Pojam "relevantne međunarodne organizacije" odnosi se na međunarodna tijela u kojima je članstvo otvoreno relevantnim tijelima svih Članica STO.

Član VII

Priznavanje

1. U svrhu izvršavanja, u cjelosti ili djelimično, njenih standarda ili kriterijuma za odobrenje dozvole ili sertifikata za pružaoce usluga, i pod uslovima iz stava 3, Članica može da prizna obrazovanje ili stečeno iskustvo, uslove koji su zadovoljeni ili dozvole ili sertifikate izdate u nekoj drugoj zemlji. Takva priznavanja, koja se mogu postići usklađivanjem ili na drugi način, može se bazirati na sporazumu ili aranžmanu sa zemljom o kojoj je riječ, ili se može autonomno priznavati.
2. Članica, koja je ugovorna strana u postojećem ili budućem sporazumu ili aranžmanu iz stava 1, će pružiti drugim zainteresovanim Članicama odgovarajuću mogućnost da pregovaraju o pristupanju takvom sporazumu ili aranžmanu ili da sklapaju slične sporazume ili aranžmane. Ako Članica vrši autonomno priznavanje, pružiće odgovarajuću priliku drugim Članicama da pokažu da obrazovanje, iskustvo, dozvole, odnosno sertifikati ili zahtjevi koji su već zadovoljeni na teritoriji tih drugih Članica, treba da budu priznati.
3. Članica neće vršiti priznavanje na način kojim će se stvoriti sredstvo diskriminacije među zemljama pri primjeni njenih standarda i kriterijuma za odobravanje, dozvola ili sertifikata pružaocima usluga ili indirektna ograničavanja trgovine uslugama.
4. Svaka Članica će:
 - (a) u roku od 12 mjeseci od datuma stupanja na snagu Sporazumao STO u toj Članici, obavijestiti Savjet za trgovinu uslugama o svojim postojećim mjerama u vezi sa priznavanjem, i navesti da li su te mjere zasnovane na sporazumima ili aranžmanima tipa navedenog u stavu 1;
 - (b) bez odlaganja, odnosno što je ranije moguće obavijestiti Savjet za trgovinu uslugama o početku pregovora o takvom sporazumu ili aranžmanu tipa navedenog u stavu 1, kako bi se pružila odgovarajuća mogućnost svim Članicama da pokažu svoj interes za učešće u tim pregovorima prije nego što oni uđu u ključnu fazu;
 - (c) bez odlaganja obavještavati Savjet za trgovinu uslugama o usvajanju novih mjera o priznavanju ili značajnim izmjenama postojećih, uz izjavu da li se mjere zasnivaju na sporazumima ili aranžmanima tipa navedenog u stavu 1.
5. Kad god je to moguće, priznavanje treba da se zasniva na multilateralno dogovorenim kriterijumima. U odgovarajućim slučajevima, Članice će raditi u saradnji sa relevantnim međuvladinim i nevladinim organizacijama na uspostavljanju i usvajanju zajedničkih međunarodnih standarda i kriterijuma za priznavanje i zajedničkih međunarodnih standarda za obavljanje trgovine uslugama i za profesionalno djelovanje.

Član VIII*Monopoli i ekskluzivni pružaoci usluga*

1. Svaka Članica će obezbijediti da svi monopolski pružaoci usluga na njenoj teritoriji pri pružanju monopolskih usluga na relevantnom tržištu ne djeluje na način nekonzistentan sa obavezama Članice prema članu II i preuzetim specifičnim obavezama.
2. Kada monopolski pružalac Članice konkuriše, direktno ili preko filijale, za pružanje usluge izvan okvira svojih monopolskih prava, a to je predmet specifičnih obaveza te Članice, Članica će obezbijediti da takav pružalac ne koristi svoj monopolski položaj u aktivnostima na njenoj teritoriji na način koji nije u skladu sa takvim obavezama.
3. Savjet za trgovinu uslugama može, na zahtjev neke Članice koja ima razloga da vjeruje da monopolski pružalac usluga druge Članice djeluje na način suprotan stavu 1 ili 2, da zahtjeva od te Članice koja uspostavlja, podržava ili daje odobrenja takvom pružaocu usluga, da pruži specifične informacije o relevantnim operacijama.
4. Ako nakon stupanja na snagu Sporazuma o STO Članica dodijeli monopolska prava za pružanje usluge koja je obuhvaćena u njenoj listi specifičnih obaveza, ta Članica će notifikovati Savjet za trgovinu uslugama najmanje tri mjeseca prije nego što namjerava da primijeni dodjelu ovog monopolskog prava, i u tom slučaju, primjenjivaće se odredbe stavova 2, 3 i 4 člana XXI.
5. Odredbe ovog člana će se takođe primjenjivati i na slučajeve ekskluzivnih pružalaca usluga kada Članica, formalno ili *de facto*, (a) odobrava ili uspostavlja mali broj pružalaca usluga i (b) suštinski ograničava konkurenciju među ovim pružaocima usluga na svojoj teritoriji.

Član IX*Poslovna praksa*

1. Članice priznaju da neki vidovi poslovne prakse pružalaca usluga, osim onih koji spadaju pod odredbe člana VIII, mogu da naruše konkurenciju i time ograniče trgovinu uslugama.
2. Svaka Članica će, na zahtjev bilo koje druge Članice, započeti konsultacije u cilju eliminisanja prakse koja se odnosi na stav 1. Članica kojoj se dostavlja zahtjev, potpuno i sa razumijevanjem će razmotriti takav zahtjev i saradivati preko dostavljanja javno dostupnih informacija nepovjerljive prirode, a od važnosti su za predmetno pitanje. Članica kojoj je dostavljen zahtjev će Članici koja je dostavila zahtjev, pružiti i druge dostupne informacije, u skladu sa njenim domaćim zakonodavstvom i prema zaključenom sporazumu o zaštiti povjerljivosti informacija sa Članicom, koja je tražila informacije.

Član X*Vanredne zaštitne mjere*

1. O pitanju vanrednih zaštitnih mjera, otpočeće multilateralne pregovore zasnova-

ne na principu nediskriminacije. Rezultati tih pregovora će stupiti na snagu najkasnije tri godine nakon dana stupanja na snagu Sporazuma o STO.

2. U periodu prije stupanja na snagu rezultata pregovora iz stava 1, svaka Članica može, bez obzira na odredbe stava 1 člana XXI, da notifikuje Savjet za trgovinu uslugama o svojoj namjeri da izmijeni ili povuče specifične obaveze po isteku roka od jedne godine od dana stupanja obaveze na snagu; pod uslovom da Članica navede razlog Savjetu zašto izmjena ili povlačenje ne može čekati da istekne trogodišnji period, kako je predviđeno stavom 1 člana XXI.

3. Odredba iz stava 2 prestaje da važi tri godine od datuma stupanja na snagu Sporazuma o STO.

Član XI

Plaćanja i transferi

1. Osim u slučajevima predviđenim u članu XII, Članica neće primjenjivati restrikcije na međunarodne transfere i plaćanja za tekuće transakcije u vezi sa preuzetim specifičnim obavezama.

2. Ništa u ovom Sporazumu neće uticati na prava i obaveze Članica Međunarodnog monetarnog fonda prema Statutu Fonda, uključujući upotrebu deviznog režima u skladu sa Statutom Fonda, pod uslovom da Članica ne nametne restrikcije ni na koju kapitalnu transakciju suprotno njenim specifičnim obavezama koje se odnose na ovakve transakcije, osim prema članu XII ili na zahtjev Međunarodnog monetarnog fonda.

Član XII

Ograničenja radi zaštite platnog bilansa

1. U slučaju ozbiljnih platnobilansnih i spoljnih finansijskih poteškoća ili prijetnje da do njih dođe, Članica može usvojiti ili zadržati ograničenja na trgovinu uslugama za koje je preuzela specifične obaveze, uključujući i restrikcije na plaćanja i transfere za transakcije koje se odnose na takve obaveze. Priznaje se da postoji naročiti pritisak na platni bilans Članice koja je u procesu ekonomskog razvoja ili ekonomske tranzicije kada može biti nužna primijena ograničenja da bi se osiguralo, *inter alia*, održavanje nivoa finansijskih rezervi neophodan za sprovođenje programa ekonomskog razvoja ili ekonomske tranzicije.

2. Ograničenja iz stava 1:

- (a) neće stvarati diskriminaciju među Članicama;
- (b) biće u saglasnosti sa Statutom Međunarodnog monetarnog fonda;
- (c) izbjegavaće nepotrebne štete u komercijalnim, ekonomskim i finansijskim interesima ostalih Članica;
- (d) neće biti uvedene u obimu većem od onog koji je potreban za prevazilaženje situacije iz stava 1;
- (e) biće privremena i postupno će se ukidati u skladu sa poboljšanjem stanja navedenog u stavu 1.

3. Prilikom određivanja uvođenja ovakvih ograničenja, Članice mogu da daju prioritet pružanju usluga koje su važnije za njihove ekonomske i razvojne programe. Međutim, ovakva ograničenja se neće usvojiti ili primjenjivati sa ciljem zaštite pojedinih sektora usluga.
4. Sva ograničenja usvojena ili primijenjena prema stavu 1, ili svaka njihova izmjena, odmah će se notifikovati Generalnom savjetu.
5. (a) Članice koje primjenjuju odredbe ovog člana redovno će se konsultovati sa Komitetom za platnobilansna ograničenja usvojenim prema ovom članu.
- (b) Ministarska konferencija će utvrditi procedure¹⁴⁷ za periodične konsultacije sa ciljem davanja odgovarajućih preporuka Članici o kojoj je riječ.
- (c) U takvim konsultacijama će se procijeniti platnobilansno stanje te Članice i ograničenja usvojena ili primijenjena na osnovu ovog člana, uzimajući u obzir, inter alia, faktore kao što su:
- (i) priroda i obim platnobilansnih i spoljnih finansijskih poteškoća;
 - (ii) spoljno ekonomsko i trgovinsko okruženje Članice koja se konsultuje;
 - (iii) moguće alternativne korektivne mjere.
- (d) U konsultacijama će se razmotriti usaglašenost svake restrikcije sa stavom 2, naročito faze progresivnog ukidanja ograničenja u skladu sa stavom 2(e).
- (e) U ovakvim konsultacijama, prihvaćće se svi nalazi, statističke i ostale činjenice pružene od strane Međunarodnog monetarnog fonda u vezi sa deviznim sredstvima, monetarnim rezervama i platnim bilansom, i zaključci će se zasnivati na procjeni Međunarodnog monetarnog fonda o platnom bilansu i spoljnoj finansijskoj situaciji Članice koja se konsultuje.
6. Ako Članica koja nije član Međunarodnog monetarnog fonda želi da primjenjuje odredbe ovog člana, ministarska konferencija će utvrditi proceduru ispitivanja i sve ostale potrebne procedure.

Član XIII

Vladine nabavke

1. Članovi II, XVI i XVII neće se primjenjivati na zakone, propise ili zahtjeve kojima se reguliše nabavka usluga za potrebe vlade preko vladinih agencija, a bez namjere komercijalne preprodaje ili da se koriste u pružanju usluga za komercijalnu prodaju.
2. Multilateralni pregovori o vladinim nabavkama u uslugama održaće se za dvije godine od datuma stupanja na snagu Sporazuma o STO.

¹⁴⁷ Podrazumijeva se da će procedure po stavu 5 biti iste kao procedure GATT-a iz 1994.

Član XIV

Opšta izuzeća

Pod uslovom da takve mjere ne budu primjenjivane na način kojim bi predstavljao sredstvo samovolje ili neopravedane diskriminacije među zemljama kada preovlađuju slični uslovi, niti prikrivena restrikcija međunarodne trgovine uslugama, ništa u ovom Sporazumu neće sprečavati usvajanje ili sprovođenje u bilo kojoj zemlji Članici, mjera:

- (a) potrebnih za zaštitu javnog morala ili za održavanje javnog reda;¹⁴⁸
- (b) potrebnih za zaštitu života ili zdravlja ljudi, životinja ili biljaka;
- (c) potrebnih da se osigura usaglašenost sa zakonima ili propisima koji nije su nekonzistentni sa odredbama ovog Sporazuma, uključujući one koje su u vezi sa:
 - (i) sprečavanjem prakse falsifikovanja i krivotvorenja, ili se bave efektima kršenja ugovora o uslugama;
 - (ii) zaštitom privatnosti lica u vezi sa obradom i distribucijom ličnih podataka i zaštitom povjerljivosti ličnih podataka i računa;
 - (iii) sigurnosti;
- (d) suprotnih članu XVII, pod uslovom da razlika u tretmanu ima u svrhu obezbjeđenje pravednog ili adekvatnog¹⁴⁹ nametanja ili prikupljanja direktnih poreza od usluga i pružalaca usluga drugih Članica;
- (e) nekonzistentnih sa članom II, pod uslovom da je razlika u tretmanu rezultat nekog sporazuma o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja ili odredbe o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja sadržanog u bilo kojem drugom međunarodnim sporazumu ili aranžmanu koji obavezuje Članicu.

¹⁴⁸ Pozivanje na razloge za izuzeće radi zaštite javnog reda moguće je u slučaju prave i ozbiljne prijetnje jednom od fundamentalnih interesa društva.

¹⁴⁹ Mjere koje imaju za cilj uvođenje pravednog ili efektivnog uvođenja ili prikupljanja direktnih poreza uključuju mjere koje Članica uvodi u svoj poreski sistem i koje se:

- (i) primjenjuju na nerezidentne pružaoce usluga prilikom utvrđivanja poreske obaveze nerezidenta po osnovu predmeta oporezivanja koji je porijeklom ili je smješten na teritoriji te Članice; ili
- (ii) primjenjuju na nerezidente kako bi se obezbijedilo prikupljanje poreza na teritoriji Članice; ili
- (iii) primjenjuju na nerezidente i na rezidente kako bi se spriječilo izbjegavanje poreza, uključujući i mogućnost oslobađanja; ili
- (iv) primjenjuju na korisnike usluga u ili sa teritorije druge Članice kako bi se obezbijedilo nametanje ili prikupljanje poreza na izvore sa teritorije Članice; ili
- (v) kako bi se napravila razlika među pružiocima usluga koji podliježu plaćanju poreza na predmete na koje se u svijetu plaća porez, od ostalih pružalaca usluga, uz uvažavanje razlike u poreskoj osnovici kod jednih i drugih; ili
- (vi) utvrdio, locirao i odredio dio dohotka, profita, dobitka, gubitka ili kredita rezidentnih lica ili filijala, ili izmjenu lica ili filijala koje su povezane u istom pravnom licu, sa ciljem da se zaštiti osnovica same Članice.

Član XIV bis*Izuzeci iz bezbjednosnih razloga*

1. Ništa u ovom Sporazumu neće biti formulisano tako:
 - (a) da se od bilo koje Članice zahtijeva da dostavi bilo koju informaciju čije bi objavljivanje bilo suprotno njenim esencijalnim bezbjednosnim interesima; ili
 - (b) da sprečava bilo koju Članicu od preduzimanja neke akcije koju smatra potrebnom za zaštitu svojih esencijalnih bezbjednosnih interesa:
 - (i) u vezi sa pružanjem usluga koje se obavljaju direktno ili indirektno u svrhu zadovoljavanja vojnih potreba;
 - (ii) u vezi sa fisionim i fuzionim materijalima ili materijalima iz kojih se ovi dobijaju;
 - (iii) preduzetim za vrijeme rata ili drugom vanrednom stanju u međunarodnim odnosima; ili
 - (c) da sprečava bilo koju Članicu da preduzme akcije u izvršavanju njenih obaveza prema Povelji Ujedinjenih nacija za održavanje međunarodnog mira i sigurnosti.
2. Savjet za trgovinu uslugama će, u najvećem mogućem obimu, obavještavati o mjerama preduzetim u skladu sa stavovima 1(b) i (c) i njihovom prestanku.

Član XV*Subvencije*

1. Članice priznaju da, u određenim okolnostima, subvencije mogu da stvore poremećaj u trgovini uslugama. Članice će stupiti u pregovore sa ciljem razvijanja potrebnih multilateralnih mjera za izbjegavanje efekata takvog narušavanja trgovine¹⁵⁰. U pregovorima će se takođe pokrenuti pitanje uvođenja odgovarajućih kontramjera. U tim pregovorima će se definisati uloga subvencija u razvojnim programima zemalja u razvoju i uzeti u obzir potrebe Članica, posebno Članica koje su zemlje u razvoju, za fleksibilnošću u toj oblasti. Za potrebe tih pregovora Članice će razmjenjivati informacije u vezi sa svim subvencijama koje se odnose na trgovinu uslugama, koje one obezbjeđuju domaćim pružaocima usluga.
2. Svaka Članica koja smatra da je pogođena subvencijom druge Članice može tražiti konsultacije sa tom Članicom o tom pitanju. Takvi zahtjevi će se razmatrati sa dužnom pažnjom.

¹⁵⁰ Budući program rada će odrediti kako i u kojem okvirnom roku će se voditi pregovori o takvim multilateralnim mjerama.

III DIO SPECIFIČNE OBAVEZE

Član XVI *Pristup tržištu*

1. U pogledu pristupa tržištu kroz načine pružanja usluga navedenih u članu I, svaka Članica će uslugama i pružateljima usluga svake druge Članice odobriti ne manje povoljan tretman od onog predviđenog rokovima, ograničenjima i uslovima koji su dogovoreni i navedeni u njenoj listi specifičnih obaveza.¹⁵¹

2. U sektorima u kojima je preuzeta obaveza pristupa tržištu, mjere koje Članica neće zadržavati ili usvajati ni na regionalno ograničenoj teritoriji, ni na cijeloj teritoriji, osim ako drugačije nije navedeno u njenoj listi specifičnih obaveza, definišu se kao:

- (a) ograničenja broja pružalaca usluga, bilo u obliku numeričkih kvota, monopola, ekskluzivnih pružalaca usluga ili zahtjeva za primjenu testova ekonomskih potreba (economic needs tests);
- (b) ograničenja ukupne vrijednosti uslužnih transakcija ili sredstava u obliku numeričkih kvota ili zahtjeva za primjenu testova ekonomskih potreba;
- (c) ograničenja ukupnog broja uslužnih transakcija ili ukupne količine uslužnog outputa izraženog u utvrđenim numeričkim jedinicama u obliku kvota ili zahtjeva za primjenu testova ekonomskih potreba;¹⁵²
- (d) ograničenja ukupnog broja fizičkih lica koja mogu biti zaposlena u konkretnom sektoru usluga ili koja pružalac usluga može zaposliti, i koja su potrebna za pružanje konkretne usluge i koja su direktno u vezi sa tom uslugom, u obliku numeričkih kvota ili zahtjeva za primjenu testova ekonomskih potreba;
- (e) mjere koje ograničavaju ili zahtijevaju specifične forme pravnog lica ili joint venture kroz koje pružalac usluga može da pruža uslugu; i
- (f) ograničenja učešća stranog kapitala izražena maksimalnim procentom stranog udjela u akcijama ili ukupne vrijednosti pojedinačnog ili ukupnog stranog ulaganja.

Član XVII *Nacionalni tretman*

1. U sektorima navedenim u listu specifičnih obaveza i na koje se primjenjuju svi uslovi i kvalifikacije navedene u listi, svaka Članica će odobriti uslugama i pružateljima usluga neke druge Članice, u pogledu svih mjera koje utiču na pružanje usluga, odobriti tretman ne manje povoljan od tretmana koji odobrava sopstvenim sličnim uslugama i

¹⁵¹ Članica preuzima obavezu u vezi pristupa tržištu kroz način isporuke naveden u članu I stav 2(a), a ako je prekogranično kretanje kapitala bitan dio pružanja same usluge, svojom preuzetom obavezom se Članica obavezala da dozvoli takvo kretanje kapitala. Ako se obavezala na prihvatanje načina isporuke iz člana 1 stav 2(c), biće obavezna da dozvoli odgovarajući transfer kapitala na svoju teritoriju.

¹⁵² Podstav 2(c) ne pokriva mjere kojima Članica ograničava inpute za pružanje usluga.

pružaoциma usluga.¹⁵³

2. Članica može da zadovolji zahtjev iz stava 1, tako što će uslugama ili pružaoциma usluga druge Članice odobriti formalno identičan tretman ili formalno različit tretman od tretmana koji odobrava svojim sličnim uslugama ili pružaoциma usluga.

3. Formalno identičan ili formalno različiti tretman smatraće se manje povoljnim ako se pomoću njega mijenjaju uslovi konkurencije u korist usluga ili pružalaca usluga te Članice u poređenju sa sličnim uslugama ili pružaoциma usluga neke druge Članice.

Član XVIII

Dodatne obaveze

Članice mogu da pregovaraju o obavezama u pogledu mjera koje utiču na trgovinu uslugama, a koje nijesu predmet obavezujuće liste specifičnih obaveza prema članovima XVI i XVII, uključujući one u vezi sa kvalifikacijama, standardima ili dozvolama. Ovakve obaveze će se unijeti u listu specifičnih obaveza Članice.

IV DIO

PROGRESIVNA LIBERALIZACIJA

Član XIX

Pregovari o koncesijama/ specifičnim obavezama

1. Radi ispunjenja ciljeva ovog Sporazuma, Članice će stupati u sukcesivne runde pregovora, sa početkom najkasnije pet godina od datuma stupanja na snagu Sporazuma o STO, a kasnije periodično nastavljati, u cilju postizanja progresivno višeg nivoa liberalizacije. Ovakvi pregovori će biti usmjereni na smanjenje ili ukidanje nepovoljnih efekata mjera kojima se obezbjeđuje pristup tržištu za trgovinu uslugama. Ovaj proces će se odvijati u cilju unaprijeđenja interesa svih učesnika na uzajamno korisnoj osnovi i obezbijedila opšta ravnoteža prava i obaveza.

2. Proces liberalizacije će se odvijati uz uvažavanje ciljeva nacionalne politike i nivoa razvijenosti pojedinih Članica, i to ukupne i razvijenosti po pojedinim sektorima. Primijeniće se odgovarajuća fleksibilnost za pojedinačne Članice zemlje u razvoju da otvore manje sektora, da liberalizuju manje tipova transakcija, da progresivno proširuju pristup tržištu u skladu sa nivoom njihove razvijenosti i da otvaraju njihova tržišta stranim pružaoциma usluga, uz postavljanje uslova u funkciji postizanja ciljeva iz člana IV.

3. Za svaku rundu će se utvrđivati smjernice i procedure za pregovaranje. Za potrebe donošenja takvih smjernica, Savjet za trgovinu uslugama će izvršiti ukupnu i sektorsku procjenu međunarodne trgovine uslugama u vezi sa ciljevima Sporazuma, uključujući ciljeve utvrđene u stavu 1 člana IV. Smjernice za pregovore će utvrditi modalitete za tretman unilateralno preduzete liberalizacije u međuvremenu od prethodnih pregovora, kao i za

¹⁵³ Obaveze koje se podrazumijevaju na osnovu ovog člana se neće interpretirati kao poziv bilo kojoj Članici da kompenzira nedostatke koji su rezultat stranog karaktera usluge ili pružaoца usluge.

specijalan tretman za najmanje razvijene zemlje Članica prema odredbama stava 3 člana IV. 4. Proces progresivne liberalizacije razvijae se u svakoj takvoj rundi putem bilateralnih, plurilateralnih ili multilateralnih pregovora, usmjerenih ka povećanju opšteg nivoa specifičnih obaveza koje su Članice preuzele prema ovom Sporazumu.

Član XX

Liste koncesija/ specifičnih obaveza

1. Svaka Članica će u listi specifičnih obaveza utvrditi specifične obaveze koje preuzima u skladu sa Dijelom III ovog Sporazuma. U odnosu na sektore u kojima su preuzete ovakve obaveze, svaka lista specifičnih obaveza će sadržati:
 - (a) uslove, rokove i ograničenja u odnosu na pristup tržištu;
 - (b) uslove i kvalifikacije nacionalnog tretmana;
 - (c) preuzimanje dodatnih obaveza;
 - (d) gdje je moguće, vremenski okvir za primjenu ovih obaveza; i
 - (e) datum stupanja na snagu preuzetih obaveza.
2. Mjere koje su nekonzistentne sa članovima XVI i XVII će se unijeti u kolonu koja se odnosi na član XVI. U tom slučaju, smatraće se da se uslovi i kvalifikacije odnose i na član XVII.
3. Liste specifičnih obaveza će biti u aneksu ovog Sporazuma i činiće njegov sastavni dio.

Član XXI

Izmjena liste koncesija/ specifičnih obaveza

1.
 - (a) Članica (dalje u ovom članu „Članica koja modifikuje koncesije/specifične obaveze”), može, u skladu sa odredbama ovog člana, promijeniti ili povući bilo koju obavezu iz svoje liste koncesija, po isteku tri godine od dana stupanja na snagu te obaveze.
 - (b) Članica koja mijenja koncesiju, notifikovaće Savjetu za trgovinu uslugama o svojoj namjeri da izvrši izmjenu ili povuče obavezu shodno ovom članu, najkasnije tri mjeseca prije predviđenog datuma stupanja na snagu izmjene ili povlačenja obaveze.
2.
 - (a) Na zahtjev bilo koje Članice čiji interesi na osnovu ovog Sporazuma mogu biti pogođeni predloženom izmjenom, odnosno povlačenjem obaveza notifikovanim prema podstavu 1(b) (u ovom članu „pogođena Članica”), Članica koja vrši izmjenu stupiće u pregovore u cilju postizanja dogovora o bilo kakvoj potrebnoj kompenzaciji. U takvim pregovorima i dogovoru, zainteresovane Članice će nastojati da zadrže opšti nivo uzajamnih obaveza koji neće biti nepovoljniji za trgovinu od onih koje su prethodno predviđene u listi koncesija.
 - (b) Kompenzacija će se vršiti na osnovu klauzule najpovlašćenije nacije.

3. (a) Ako Članica koja vrši izmjenu koncesije i pogođena Članica ne mogu da se usaglase prije isteka perioda predviđenog za takve pregovore, pogođena Članica može uputiti predmet na arbitražu. Pogođene Članice koje žele da ostvare pravo na kompenzaciju, moraju učestvovati u arbitraži.
- (b) Ako nijedna pogođena Članica ne zahtijeva arbitražu, Članica koja mijenja koncesiju slobodna je da primijeni predloženu izmjenu odnosno povlačenje obaveze.
4. (a) Članica koja mijenja koncesiju ne može da mijenja niti povlači obavezu ukoliko nije izvršila kompenzaciju u skladu sa nalazom arbitraže.
- (b) Ako Članica koja mijenja koncesiju primjenjuje predloženu izmjenu ili povuče koncesiju, suprotno nalazu arbitraže, svaka pogođena Članica koja je učestvovala u arbitraži može, u skladu sa tim zaključcima, da promijeni ili povuče suštinski ekvivalentne beneficije. Bez obzira na član II, takva izmjena ili povlačenje se može primijeniti isključivo prema Članici koja mijenja koncesiju.
5. Savjet za trgovinu uslugama ustanoviće procedure za ispravke ili izmjene lista koncesija. Svaka Članica koja je izvršila izmjenu ili povlačenje svoje koncesije na osnovu ovog člana, izvršiće odgovarajuću izmjenu svoje liste koncesija u skladu sa tim procedurama.

V DIO INSTITUCIONALNE ODREDBE

Član XXII Konsultacije

1. Svaka Članica će sa dužnom pažnjom razmotriti i pružiti odgovarajuću priliku za konsultacije drugoj Članici u vezi sa prigorovima koje druga Članica može imati o bilo kojem pitanju koje utiče na sprovođenje ovog Sporazuma. Na ovakve konsultacije primjenjivaće se Dogovor o rješavanju sporova.
2. Na zahtjev neke Članice, Savjet za trgovinu uslugama ili Tijelo za rješavanje sporova može sa bilo kojom Članicom ili Članicama održati konsultacije u pogledu pitanja za koja ona sama nije mogla naći zadovoljavajuće rješenje putem konsultacija iz stava 1.
3. Članica se ne može pozvati na član XVII, ni prema ovom članu, ni prema članu XXIII u vezi sa mjerom druge Članice koja je predmet međunarodnog sporazuma o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja. U slučaju neslaganja između Članica po pitanju, da li konkretna mjera spada u obuhvat takvog sporazuma, svaka Članica može to pitanje iznijeti pred Savjet za trgovinu uslugama¹⁵⁴. Savjet će predmet proslijediti na arbitražu. Odluka arbitra je konačna i obavezujuća za Članice.

¹⁵⁴ U vezi sa sporazumima o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja koji postoje u vrijeme stupanja na snagu STO Sporazuma, ovaj problem se može iznijeti pred Savjet za trgovinu uslugama samo uz saglasnost obje strane potpisnice.

Član XXIII*Rješavanje sporova i sprovođenje odluka*

1. Ako neka Članica smatra da druga Članica ne ispunjava svoje obaveze ili koncesije prema ovom Sporazumu, ona može, radi postizanja uzajamno zadovoljavajućeg rješenja, da se pozove na Dogovor o rješavanju sporova.
2. Ukoliko Tijelo za rješavanje sporova ustanovi da su okolnosti za ovakvu akciju dovoljno opravdane, ono može da ovlasti neku Članicu ili Članice, da suspenduju izvršavanje obaveza i koncesija prema bilo kojoj Članici ili Članicama, u skladu sa članom 22 Dogovora o rješavanju sporova.
3. Ukoliko neka Članica smatra da je neka povlastica koju je realno mogla očekivati od koncesije neke druge Članice u skladu sa dijelom III ovog Sporazuma, poništena ili umanjena kao rezultat primjene neke mjere koja nije suprotna odredbama ovog Sporazuma, ona može tražiti primjenu Dogovora o rješavanju sporova. Ukoliko Tijelo za rješavanje sporova utvrdi da je ta mjera poništila ili umanjila očekivanu korist, pogođena Članica ima pravo na odgovarajuću naknadu u skladu sa stavom 2 člana XXI, što može uključiti i izmjenu ili povlačenje mjere. U slučaju da se zainteresovane Članice ne mogu sporazumjeti, primjenit će se član 22 Dogovora o rješavanju sporova.

Član XXIV*Savjet za trgovinu uslugama*

1. Savjet za trgovinu uslugama obavljaće sve funkcije za koje može biti zadužen u cilju sprovođenja Sporazuma i unaprijeđivanja njegovih ciljeva. Savjet može da osnuje pomoćna tijela koja smatra neophodnim za efikasno obavljanje svojih funkcija.
2. Savjet i njegova pomoćna tijela će biti otvorena za učešće predstavnika svih Članica, osim ako Savjet ne odluči drugačije.
3. Članice biraju predsjedavajućeg Savjeta.

Član XXV*Tehnička saradnja*

1. Pružaoci usluga Članica kojima je potrebna tehnička pomoć imaće pristup kontaktnim punktovima iz stava 2 člana IV.
2. Sekretarijat će zemljama u razvoju obezbjeđivati tehničku pomoć na multilateralnom nivou, o čemu će odlučivati Savjet za trgovinu uslugama.

Član XXVI*Odnos sa ostalim međunarodnim organizacijama*

Generalni savjet će sklopiti odgovarajuće sporazume o konsultacijama i saradnji

sa Ujedinjenim nacijama i njenim specijalizovanim agencijama kao i sa drugim međuvladinim organizacijama koje se bave uslugama.

VI DIO ZAVRŠNE ODREDBE

Član XXVII *Uskraćivanje koristi*

Članica može da uskrati koristi iz ovog Sporazuma:

- (a) za pružanje usluge, ako utvrdi da se usluga pruža od strane, ili na teritoriji ne-Članice, ili Članice u odnosu na koju ne primjenjuje Sporazum o STO;
- (b) u slučaju pružanja usluga u pomorskom saobraćaju, ako ustanovi da se usluga pruža:
 - (i) brodom registrovanim po zakonu ne-Članice ili Članice u odnosu na koju Članica ne primjenjuje Sporazum o STO, i
 - (ii) od strane lica koje radi i/ili koristi brod u cjelosti ili djelimično, a koje potiče iz zemlje ne-Članice ili Članice u odnosu na koju Članica ne primjenjuje Sporazum o STO;
- (c) u slučaju pravnog lica za koje se utvrdi da nije pružalac usluga druge Članice, ili da pripada Članici u odnosu na koju Članica ne primjenjuje Sporazum o STO.

Član XXVIII *Definicije*

Za potrebe ovog Sporazuma:

- (a) „mjera” znači bilo koja mjera Članice, bilo u obliku zakona, propisa, pravila, procedure, odluke, administrativnog djelovanja ili u nekoj drugoj formi;
- (b) „pružanje usluge” uključuje proizvodnju, distribuciju, marketing, prodaju i pružanje usluge;
- (c) „mjere Članice koje pogađaju trgovinu uslugama” obuhvataju mjere u vezi sa:
 - (i) kupovinom, plaćanjem i korišćenjem usluge,
 - (ii) pristupom i korišćenjem, u vezi sa pružanjem usluge, onih usluga koje su, na zahtjev Članica, ponuđene javnosti uopšte;
 - (iii) prisustvom, uključujući komercijalno prisustvo, lica Članice koja pruža uslugu, na teritoriji druge Članice;
- (d) „komercijalno prisustvo” znači bilo koji tip poslovnog ili profesionalnog osnivanja, uključujući
 - (i) konstituisanje, otkupljivanje ili zadržavanje postojećeg pravnog

- lica, ili
- (ii) stvaranje ili zadržavanje postojeće filijale ili predstavništva, na teritoriji Članice sa ciljem pružanja usluge.
- (e) “sektor” usluge znači,
- (i) u vezi sa specifičnom obavezom, jedan ili više ili sve podsektore konkretne usluge, kako je navedeno u listi specifičnih koncepcija Članice,
- (ii) i uopšte, cijeli sektor jedne usluge, uključujući sve njegove podsektore;
- (f) “usluga druge Članice “ obuhvata uslugu koja se pruža,
- (i) sa teritorije ili na teritoriji te druge Članice, ili u slučaju pomorskog saobraćaja, brodom registrovanim po zakonima te druge Članice, ili koju pruža lice te druge Članice pomoću broda i/ili njegovim korišćenjem u cjelini ili djelimično; ili
- (ii) u slučaju pružanja usluge putem komercijalnog prisustva ili prisustva fizičkih lica te druge Članice;
- (g) “pružalac usluge” znači bilo koje lice koje pruža uslugu; 155
- (h) “monopolski pružalac usluge” znači bilo koje lice, javno ili privatno, koje na relevantnom tržištu na teritoriji Članice ovlašćeno ili formalno osnovano kao isključivi pružalac tih usluga uživa pravo, ili je formalno ili de facto osnovano kao isključivi pružalac te usluge;
- (i) „korisnik usluge” znači bilo koje lice koje prima ili koristi uslugu;
- (j) „lice” znači svako fizičko ili pravno lice;
- (k) „fizičko lice druge Članice” znači fizičko lice koje boravi na teritoriji te druge Članice ili neke druge Članice, i koje je prema zakonu te Članice:
- (i) državljanin te druge Članice, ili
- (ii) ima pravo na stalni boravak u toj drugoj Članici, u slučaju kada se radi o Članici koja:
1. nema državljane, ili
 2. priznaje suštinski jednak tretman stalnim rezidentima kao svojim državljanima u vezi sa mjerama koje se odnose na trgovinu uslugama, kako je notifikovano u njenom prihvatanju odnosno pristupanju Sporazumu o STO, pod uslovom da nijedna Članica nije obavezna da takvim stalnim rezidentima odobri tretman povoljniji od onoga koji im odobrava ta druga Članica. Notifikacija treba da sadrži garanciju da se, u pogledu stalnih rezidenata, u skladu sa svojim zakonima i propisima, preuzima iste odgovornosti koje ta druga Članica ima za svoje državljane.
- (l) “pravno lice” znači bilo koji pravni subjekat osnovan prema propisima

155 U slučaju kada se usluga ne pruža direktno od strane pravnog lica, već kroz druge oblike komercijalnog prisustva, kao što su filijale ili predstavništva, pružalac usluga (tj. pravno lice) će, međutim, kroz takvo prisustvo ostvariti tretman koji se predviđa za pružaoca usluga prema Sporazumu. Takav tretman će se proširiti na oblik prisustva putem kojeg se usluga pruža i ne mora se pružati ostalim djelovima pružaoca usluge lociranim izvan teritorije pružanja usluge.

- ili na drugi način organizovan prema važećem zakonu, u svrhu stvaranja profita ili drugog razloga, bilo u privatnom ili u državnom vlasništvu, uključujući korporaciju, trust, partnerstvo, joint-venture, preduzeća sa jednim vlasnikom ili asocijacije;
- (m) „pravno lice druge Članice „ znači pravno lice koje je
- (i) konstituisano ili na drugi način organizovano prema zakonu te druge Članice i koja samostalno posluje na teritoriji te Članice ili neke druge Članice, ili
 - (ii) u slučaju pružanja usluge putem komercijalnog prisustva, u vlasništvu ili pod kontrolom:
 1. fizičkih lica te Članice; ili
 2. pravnih lica te druge Članice, kako je definisano u podstavu (i);
- (n) pravno lice je:
- (i) „u vlasništvu” lica jedne Članice, ako je više od 50% akcijskog kapitala u posjedu lica te Članice;
 - (ii) „kontrolisano” od lica te Članice, ako takvo lice ima pravo da imenuje većinu njegovih direktora ili na drugi način legalno upravlja njegovim poslovanjem;
 - (iii) „povezana” sa drugim licem, onda kada kontroliše ili kada je ono pod kontrolom tog drugog lica; ili kada su i ono i to drugo lice pod kontrolom istog lica;
- (o) „direktni porezi” obuhvataju sve poreze na ukupni prihod, na ukupni kapital, ili na elemente prihoda ili kapitala, uključujući poreze na dobit od prenosa imovine, poreze na nekretnine, nasljedstva i poklone, kao i poreze na ukupni iznos nadnica ili plata koje preduzeće isplaćuje, kao i poreze na amortizaciju kapitala.

Član XXIX

Aneksi

Aneksi ovog Sporazuma čine njegov sastavni dio.

ANEKSI

Aneks na Članu II – Izuzeća

Područje primjene

1. Ovaj Aneks propisuje uslove pod kojima, pri stupanju ovog Sporazuma, Članica može biti izuzeta od svojih obaveza na osnovu stava 1 člana II.
2. Sva nova izuzeća koja se zatraže nakon stupanja na snagu Sporazuma o STO, biće tretirana prema stavu 3 člana IX tog Sporazuma.

Revizija

3. Savjet za trgovinu uslugama će preispitati sva izuzeća na period duži od pet godina. Prva takva revizija obaviće se najkasnije posle pet godina od stupanja na snagu Sporazuma o STO.
4. Savjet za trgovinu uslugama će takvom revizijom:
 - (a) ispitati da li još uvijek postoje uslovi koji su bili razlog uvođenja takvog izuzeća; i
 - (b) utvrditi rok za sljedeću reviziju.

Prestanak

5. Izuzeće koje Članica ostvaruje u odnosu na primjenu stava 1 člana II Sporazuma za primjenu određene mjere, prestaje da važi istekom roka naznačenim u izuzeću.
6. U principu, takva izuzeća neće prelaziti rok od 10 godina. U svakom slučaju, ona će biti predmet pregovora u narednim rundama pregovora o liberalizaciji trgovine.
7. Po isteku perioda izuzeća, Članica će Savjetu za trgovinu uslugama notifikovati, da li je nekonzistentna mjera usklađena sa stavom 1 člana II Sporazuma.

Liste izuzeća od primjene Člana II

(Usaglašene liste izuzeća shodno stavu 2 člana II će predstavljati aneks uz ugovornu kopiju Sporazuma o STO.)

***Aneks o kretanju fizičkih lica koja pružaju usluge
na osnovu Sporazuma***

1. Ovaj Aneks se primjenjuje na mjere koje se odnose na fizička lica koja su pružaoци usluga jedne Članice i na fizička lica Članice koja zapošljava pružalac usluga te Članice, a u vezi sa pružanjem usluge.
2. Sporazum se neće primjenjivati na mjere koje pogađaju fizička lica koja traže pristup tržištu rada Članice, niti će se primjenjivati na mjere u vezi sa državljanstvom, boravkom ili zapošljavanjem na stalnoj osnovi.
3. U vezi sa Djelovima III i IV Sporazuma, Članice mogu da pregovaraju o specifičnim obavezama koje će se primjenjivati na kretanje svih kategorija fizičkih lica koja pružaju usluge prema ovom Sporazumu. Fizička lica obuhvaćena specifičnim obavezama imaće pravo da pružaju usluge u skladu sa uslovima te specifične obaveze.
4. Sporazum neće sprečavati Članicu da primjenjuje mjere kojima se reguliše ulazak fizičkih lica na svoju teritoriju, ili njihov privremeni boravak, uključujući i one koje su potrebne radi zaštite integriteta i obezbjeđenja urednog prelaženja njenih granica, pod uslovom da se takve mjere ne primjenjuju na način koji bi poništio ili umanjio koristi, koje bilo koja Članica ima na osnovu uslova datih u specifičnim obavezama¹⁵⁶.

¹⁵⁶ Sama činjenica traženja viza za fizičko lice neke Članice i ne traženja viza za fizička lica drugih Članica neće se smatrati poništenjem ili umanjivanjem povlastica prema specifičnim obavezama.

Aneks o uslugama vazdušnog saobraćaja

1. Ovaj Aneks se primjenjuje na mjere, bez obzira da li su navedene ili ne u listama koncesija, i pomoćne usluge koje se odnose na trgovinu uslugama u vazdušnom saobraćaju. Potvrđuje se da nijedna specifična obaveza ili obaveza na osnovu ovog Sporazuma, neće umanjiti, niti uticati na obaveze koje Članica ima na osnovu bilateralnih ili multilateralnih sporazuma koji su na snazi na dan stupanja na snagu Sporazuma o STO.
2. Sporazum, uključujući i proceduru za rješavanje sporova, neće se primjenjivati na mjere koje se odnose na:
 - (a) saobraćajna prava priznata po bilo kom osnovu; ili
 - (b) usluge direktno povezane sa korišćenjem saobraćajnih prava, osim na način propisan u stavu 3 ovog Aneksa.
3. Sporazum će se primjenjivati na mjere koje se odnose na:
 - (a) usluge popravke i održavanja aviona,
 - (b) prodaju i marketing usluga vazdušnog saobraćaja,
 - (c) usluge kompjuterskih sistema rezervacija (CRS).
4. Pozivanje na procedure za rješavanje sporova prema Sporazumu je predviđeno samo kada su zainteresovane Članice preuzele obaveze ili specifične obaveze, a procedure za rješavanje sporova iz bilateralnih i drugih multilateralnih sporazuma nijesu dale rezultate.
5. Savjet za trgovinu uslugama periodično će preispitivati, a najmanje svakih pet godina, razvoj u sektoru vazdušnog saobraćaja i djelovanje ovog Aneksa, sa ciljem razmatranja moguće dalje primjene Sporazuma u ovom sektoru.
6. Definicije:
 - (a) „usluge popravke i održavanja aviona” znače takve aktivnosti koje se obavljaju na avionu ili njegovom dijelu dok je on isključen iz saobraćaja i ne obuhvataju tzv. usluge održavanja linija.
 - (b) „prodaja i marketing usluga vazdušnog saobraćaja” znači mogućnosti da avio prevoznik slobodno prodaje i plasira svoje usluge vazdušnog saobraćaja, uključujući sve aspekte marketinga kao što su istraživanje tržišta, oglašavanje i distribucija. Ove aktivnosti ne obuhvataju određivanje cijena usluga u vazdušnom saobraćaju, niti uslova za njihovu primjenu.
 - (c) „kompjuterski sistem rezervacija (CRS)” obuhvata usluge koje obezbjeđuju kompjuterski sistemi koji sadrže informacije o redovima letenja vazdušnih prevoznika, slobodnim mjestima, cijenama i linijama, putem kojih se mogu vršiti rezervacije ili izdavati karte.
 - (d) „saobraćajna prava” obuhvataju pravo na linijske i vanlinijske usluge i/ili prevoz putnika, tereta i pošte uz plaćanje ili najam iz, unutar, ili preko teritorije Članice, uključujući tačke slijetanja, maršute, tip transporta, kapacitete i kriterijume za uspostavljanje avio prevoznika, uključujući kriterijume kao što je broj, vlasništvo i kontrola.

*Aneks o finansijskim uslugama**1. Obuhvat i definicija*

- (a) Ovaj Aneks se primjenjuje na mjere koje se odnose na pružanje finansijskih usluga. Pod pružanjem finansijskih usluga u ovom Aneksu se podrazumjeva pružanje usluga kako je definisano u stavu 2 člana I Sporazuma.
- (b) Za potrebe podstava 3.(b) člana I. Sporazuma „usluge koje se pružaju u obavljanju vladinih funkcija” znače sljedeće:
 - (i) aktivnosti centralne banke ili monetarnih vlasti ili bilo kojeg drugog javnog tijela u izvršavanju monetarne politike ili politike deviznog kursa;
 - (ii) aktivnosti koje su sastavni dio sistema socijalnog osiguranja ili planova javnih penzionih fondova; i
 - (iii) ostale aktivnosti koje obavlja javni subjekt za račun ili garanciju vlade ili upotrebu finansijskih sredstava vlade.
- (c) Za potrebe podstava 3(b) člana I Sporazuma, ako Članica dozvoli da bilo koju aktivnost iz podstava (b)(ii) ili (b)(iii) ovog stava obavljaju njeni domaći pružaoci finansijskih usluga u konkurenciji sa javnim subjektima ili pružalac finansijskih usluga, pojam „usluge” će obuhvatiti i takve aktivnosti.
- (d) Podstav 3(c) člana I ovog Sporazuma neće se primjenjivati na usluge obuhvaćene ovim Aneksom.

2. Domaća regulativa

- (a) Bez obzira na druge odredbe Sporazuma, članicu ništa neće sprečavati u preduzimanju mjera iz prudencijalnih razloga, uključujući zaštitu investitora, deponenata, vlasnika polisa ili lica kojima pružalac finansijske usluge dužan za polog na povjerena finansijska sredstva ili za osiguranje integriteta i stabilnosti finansijskog sistema. U slučaju kada takve mjere nijesu u skladu sa odredbama ovog Sporazuma, Članica ih neće koristiti kao sredstvo za izbjegavanje opštih ili preuzetih obaveza prema Sporazumu.
- (b) Ništa u Sporazumu neće se tumačiti na način kojim se od Članice zahtijeva otkrivanje informacija koje se odnose na aktivnosti i račune pojedinačnih korisnika ili bilo koje povjerljive ili imovinske informacije kojom raspolaže javno tijelo.

3. Priznavanje

- (a) Članica može da prizna prudencijalne mjere neke druge zemlje u određivanju načina na koji će se mjere te Članice primjenjivati na finansijske usluge. Takvo priznavanje, koje se može postići usklađivanjem ili na neki drugi način, može se bazirati na sporazumu ili ugovoru sa predmetnom zemljom ili se može odobriti unilateralno.
- (b) Članica koja je ugovorna strana u takvom sporazumu ili ugovoru iz pod-

stava (a), bilo već postojećem ili budućem, pružiće odgovarajuću mogućnost ostalim zainteresovanim stranama da pregovaraju o njihovom pristupanju ovakvim sporazumima ili ugovorima, ili da pregovaraju o sličnim novim, pod uslovima u kojima postoji ekvivalentna regulativa, nadzor, primjena takve regulative, i ako je moguće, procedure za razmjenu informacija među stranama u sporazumu ili ugovoru. Kada Članica priznavanje odobrava unilaterarno, pružiće odgovarajuću priliku svim ostalim Članicama da pokažu da ispunjavaju uslove za to.

- (c) Kada Članica namjerava da prizna prudencijalne mjere ostalih zemalja, neće se primjenjivati stav 4. (b) člana VII Sporazuma.

4. *Rješavanje sporova*

Paneli za sporove o prudencijalnim pitanjima i drugim finansijskim pitanjima treba da dobiju potrebno stručno mišljenje o relevantnoj (relevantno za spornu finansijsku uslugu) spornoj finansijskoj usluzi.

5. *Definicije*

Za potrebe ovog Aneksa:

- (a) Finansijska usluga je svaka usluga finansijskog karaktera koju ponudi pružalac finansijskih usluga jedne Članice. Finansijske usluge uključuju sve usluge osiguranja i usluge u vezi sa osiguranjem i sve bankarske i ostale finansijske usluge (osim osiguranja). Finansijske usluge obuhvataju sljedeće aktivnosti:

Usluge osiguranja i u vezi sa osiguranjem

- (i) direktno osiguranje (uključujući saosiguranje):
 - (A) životno osiguranje
 - (B) ostala osiguranja, osim životnog
 - (ii) reosiguranje i retrocesija;
 - (iii) posredovanje u osiguranju, kao što su aktivnosti brokera i agenta;
 - (iv) pomoćne usluge u osiguranju, kao što su konsultantske usluge, aktuarske usluge, usluge procjene rizika i usluge rješavanja sporova.
- Bankarske i ostale finansijske usluge (osim osiguranja)
- (v) primanje depozita i ostalih povratnih sredstava od stanovništva;
 - (vi) davanje kredita svih vrsta, uključujući potrošačke kredite, hipotekarne kredite, faktoring i finansiranje komercijalnih transakcija;
 - (vii) finansijski lizing;
 - (viii) sve usluge plaćanja i prenosa novca, uključujući kreditne i druge kartice, putničke čekove i bankarske mjenice;
 - (ix) garancije i jemstva;
 - (x) trgovanje za vlastiti račun ili za račun klijenta, na berzi, na tržištu hartija od vrijednosti ili na nekom drugom tržištu sljedećim stavkama:

- (A) instrumentima tržišta novca (uključujući čekove, račune, potvrde o depozitu);
 - (B) stranom valutom;
 - (C) derivativnim instrumentima uključujući, ali ne isključivo, termenske i premijske berzanske poslove;
 - (D) instrumentima deviznog kursa i kamatnih stopa, uključujući poslove kao što su svop, terminski ugovori o kamati;
 - (E) prenosivim hartijama od vrijednosti;
 - (F) ostalim prenosivim instrumentima i finansijskim sredstvima, ključujući poluge plemenitih metala.
- (xi) Učestvovanje u izdavanju svih vrsta hartija od vrijednosti uključujući njihovo otkupljivanje i plasiranje u svojstvu agenta (berza ili privatno), i pružanje usluga koje se odnose na takva izdavanja;
 - (xii) posredovanje na tržištu novca;
 - (xiii) upravljanje fondovima, kao što je rukovanje gotovim novcem ili portfoliom, svi oblici upravljanja zajedničkim investicijama, upravljanje penzionim fondovima, usluge čuvanja, usluge deponovanja i usluge plasiranja;
 - (xiv) usluge obračunavanja i prebijanja finansijskih sredstava, uključujući hartije od vrijednosti, derivativne proizvode i ostale prenosive instrumente;
 - (xv) pružanje i prenos finansijskih informacija i obrada finansijskih podataka sa odgovarajućim softverom drugih pružalaca finansijskih usluga;
 - (xvi) savjetodavne, posredničke i ostale pomoćne finansijske usluge u vezi sa svim poslovima navedenim u podstavovima (v) do (xv), uključujući reference o kreditnoj sposobnosti i analize, istraživanja i savjete u pogledu investicija i portfolija, savjetovanje o preuzimanju i prestrukturisanju i strategiji preduzeća.
- (b) Pružalac finansijske usluge znači svako fizičko ili pravno lice Članice koje želi da pruža ili već pruža finansijske usluge, ali termin “pružalac finansijske usluge” ne obuhvata javno tijelo.
 - (c) “Javno tijelo” znači:
 - (i) vlada, centralna banka ili monetarna vlast Članice, ili tijelo u vlasništvu ili pod kontrolom Članice, koje je uglavnom angažovano u izvršavanju vladinih funkcija ili aktivnosti za potrebe vlade, ne uključujući tijelo koje je uglavnom angažovano na pružanju finansijskih usluga pod komercijalnim uslovima; ili
 - (ii) privatno lice koje obavlja funkcije koje normalno obavlja centralna banka ili monetarna vlast prilikom izvršavanja tih funkcija.

Drugi aneks o finansijskim uslugama

1. Bez obzira na član II Sporazuma i stavove 1 i 2 Aneksa o izuzećima od člana II, Članica može da u roku od 60 dana, koji počinje četiri mjeseca od datuma stupanja na snagu Sporazuma o STO, podnese u tom Aneksu listu mjera koje se odnose na finansijske

usluge, a koje nijesu u skladu sa stavom 1 člana II Sporazuma.

2. Bez obzira na član XXI Sporazuma, Članica može da, u roku od 60 dana koji počinje četiri mjeseca od datuma stupanja na snagu Sporazuma o STO, dopuniti, promijeniti ili povući sve ili dio specifičnih obaveza koje se odnose na finansijske usluge navedene u njenoj listi koncesija.
3. Savjet za trgovinu uslugama će utvrditi procedure za primjenu odredbi iz stavova 1 i 2.

Aneks o pregovorima o uslugama pomorskog saobraćaja

1. Član II i Aneks uz član II - Izuzeća, uključujući zahtjev da se uz Aneks priloži lista mjera koje su nekonzistentne sa tretmanom najpovlašćenije nacije, za pomorski saobraćaj, pomoćne usluge i pristup i korišćenje lučkih kapaciteta, a koje Članica zadržava, stupaju na snagu jedino pod uslovom:

- (a) da se datum primjene utvrdi shodno stavu 4 Ministarske odluke o pregovorima o uslugama pomorskog saobraćaja; ili
- (b) u slučaju neuspjeha pregovora, od datuma konačnog izvještaja Pregovaračke grupe za usluge pomorskog saobraćaja, kako je utvrđeno u toj odluci.

2. Stav 1 ne primjenjuje se na specifične obaveze u uslugama o pomorskom saobraćaju, unijete u listu koncesija.

3. Od zaključenja pregovora pomenutih u stavu 1, a prije datuma primjene, Članica može da dopuni, promijeni ili povuče u cjelosti ili djelimično specifične obaveze u ovom sektoru, bez davanja kompezacija, ne derogirajući odredbe člana XXI.

Aneks o telekomunikacionim uslugama

1. *Ciljevi*

Uz uvažavanje specifičnosti sektora telekomunikacionih usluga i naročito, njegove dvojne uloge kao posebnog privrednog sektora i kao sredstva podrške ostalim privrednim sektorima, Članice su se saglasile sa odredbama ovog Aneksa, u cilju razrade odredbi Sporazuma koje se odnose na pristup i upotrebu javnih telekomunikacionih prenosnih mreža i usluga. U skladu sa tim, Aneks sadrži napomene i dodatne odredbe Sporazuma.

2. *Obuhvat*

- (a) Ovaj Aneks će se primjenjivati na sve mjere Članice koje se odnose na pristup i upotrebu javnih telekomunikacionih prijenosnih mreža i usluga.¹⁵⁷
- (b) Ovaj Aneks neće se primjenjivati na mjere koje se odnose na kablovsku ili radio distribuciju, radio i televizijskog programa.
- (c) Ništa u ovom Aneksu neće se tumačiti u tako da:
 - (i) zahtijeva od Članice da odobri pružaocu usluga druge Članice da osnuje, izgradi, otkupi, zakupi, obavlja djelatnost ili pruža

¹⁵⁷ Značenje ovog stava podrazumijeva da će svaka Članica obezbijediti da se obaveze iz ovog Aneksa primjenjuju na pružaocima usluga prenosa putem javnih telekomunikacionih mreža, svim neophodnim mjerama.

- (ii) telekomunikacione prenosne mreže ili usluge, osim onih koje su predviđene u njenoj listi koncesija; ili zahtjeva od Članice (ili da zahtjeva da Članica obaveže pružaoce usluga pod njenom jurisdikcijom) da osnuje, izgradi, otkupi, zakupi, obavlja djelatnost, ili pruža telekomunikacione prenosne mreže ili usluge, koje nijesu ponuđene široj javnosti.

3. Definicije

Za potrebe ovog Aneksa:

- (a) „Telekomunikacije” znače prenos i prijem signala preko bilo kojeg elektromagnetnog sredstva.
- (b) „Javne usluge telekomunikacionog prenosa” znače bilo koju telekomunikacionu uslugu koju Članica treba da, eksplicitno ili de facto, ponudi javnosti uopšte. Takve usluge mogu da uključe, između ostalog, telegraf, telefon, teleks i prenos podataka za koji je karakteristično da podrazumjeva prenos u realnom vremenu, od polazne tačke sa koje se informacija pruža, između dvije ili više tačaka, bez bilo kakve promjene od ulaska do izlaska, u formi ili sadržaju pružene informacije.
- (c) „Javna prenosna telekomunikaciona mreža” znači javnu telekomunikacionu infrastrukturu kojom se omogućava telekomunikacija među određenim izlaznim tačkama mreže.
- (d) „Intra-korporativne komunikacije” znače telekomunikacije putem kojih jedna kompanija komunicira unutar same kompanije ili sa, odnosno među svojim filijalama, ograncima, i pod uslovima domaćih zakona i propisa Članice, sa afilijacijama. Za ove potrebe »filijale«, »ogranci» i gdje je to primjenjivo »afilijacije«, biće definisane onako kako ih svaka Članica definiše. »Intra-korporativne komunikacije« u ovom Aneksu isključuju komercijalne ili nekomercijalne usluge koje se pružaju kompanijama koje nijesu povezane filijale, ogranci ili afilijacije, ili su ponuđene kolijentima ili potencijalnim klijentima.
- (e) Svaki poziv na stav ili neki podstav ovog Aneksa uključuje sve njegove podstavove.

4. Transparentnost

U primjeni člana III Sporazuma, svaka Članica će obezbijediti javno objavljivanje svih uslova za pristup i upotrebu javne prenosne telekomunikacione mreže i usluga, uključujući: tarife i ostale uslove koji važe za usluge; specifičnosti tehničkih povezivanja sa takvim mrežama i uslugama; informacije o organima nadležnim za pripremu i usvajanje standarda koji se primjenjuju na takav pristup i upotrebu; uslove za priključivanje terminala ili druge opreme; i ako postoje, zahtjeve za notifikacije, za registraciju ili dozvole.

5. Pristup i upotreba javnih prenosnih telekomunikacionih mreža i usluga

- (a) Svaka Članica će obezbijediti da svaki pružalac usluga bilo koje druge Članice dobije pristup i upotrebu javnih prenosnih telekomunikacionih

- mreža i usluga pod razumnim i nediskriminatornim uslovima, za pružanje usluga uključenih u njenu listu koncesija. Ta obaveza će se, između ostalog, izvršavati prema stavovima od (b) do (f)158.
- (b) Svaka Članica će pružaocima usluga svih drugih Članica osigurati pristup i upotrebu javnih prenosnih telekomunikacionih mreža ili usluga koje se nude u okviru ili preko njenih granica, uključujući privatno zakupljenu vezu, i u tu svrhu, u skladu sa stavovima (e) i (f), osigurati da se takvim pružaocima usluga dozvoli:
- (i) da kupe ili zakupe i priključe terminal ili drugu opremu koja se uklapa sa mrežom i koji su potrebni za pružanje njegove usluge;
 - (ii) da izvrši povezivanje privatno zakupljene ili vlastite veze sa javnom prenosnom telekomunikacionom mrežom i uslugama, ili sa vezama koje je zakupio ili posjeduje neki drugi pružalac usluge; i
 - (iii) da upotrebljava radne protokole po izboru pružaoca usluge pri pružanju bilo koje usluge, osim ako je potrebno da se široj javnosti obezbijedi dostupnost javnih prenosnih telekomunikacionih mreža i usluga.
- (c) Svaka Članica će obezbijediti pružaocima usluga bilo koje druge Članice mogućnost da koriste javne telekomunikacione prenosne mreže i usluge za prenos informacija u okviru i izvan granica, uključujući i intra-korporativne komunikacije takvih pružalaca usluga, kao i za pristup informacijama sadržanim u bazama podataka ili sačuvanim na drugi način u formi koju može da čita mašina, na teritoriji bilo koje Članice. Svaka nova ili izmijenjena mjera Članice koja značajno pogađa takvu upotrebu, mora se notifikovati i biće predmet konsultacija, u skladu sa relevantnim odredbama Sporazuma.
- (d) Bez obzira na prethodni stav, Članica može da donese takve mjere, potrebne za obezbjeđenje sigurnosti i povjerljivosti poruka, pod uslovom da se takve mjere ne primjenjuju kao sredstvo za arbitrarnu ili neopravdanu diskriminaciju ili indirektnu restrikciju u međunarodnoj trgovini uslugama.
- (e) Svaka Članica će obezbijediti da se ne postavljaju nikakvi uslovi za pristup i upotrebu javnih prenosnih telekomunikacionih mreža i usluga, osim onih koji su potrebni:
- (i) radi zaštite odgovornosti pružalaca javnih prenosnih telekomunikacionih mreža i usluga, naročito njihove sposobnosti da svoju mrežu ili usluge osposobe da budu dostupne široj javnosti;
 - (ii) za zaštitu tehničkog integriteta javnih prenosnih telekomunikacionih mreža ili usluga; ili
 - (iii) da bi se obezbijedilo da pružaoci usluga bilo koje druge Članice

158 Termin "nediskriminatorni" se podrazumijeva u smislu da se odnosi na tretman najpovlašćenije nacije i nacionalni tretman, kako su definisani u Sporazumu, kao i da održava za sektor specifično korišćenje tog pojma u značenju "uslova koji nijesu nepovoljniji od onih koji se, pri sličnim okolnostima, daju bilo kojem drugom korisniku sličnih javnih telekomunikacionih mreža ili usluga".

pružaju samo usluge dozvoljene prema obavezama iz liste koncesija Članice.

- (f) Pod uslovom da su zadovoljeni kriterijumi iz stava (e), uslovi za pristup i upotrebu javnih prenosnih telekomunikacionih mreža i usluga mogu da uključuju:
- (i) ograničenja preprodaje ili zajedničke upotrebe takvih usluga;
 - (ii) zahtjev za upotrebu tehnički specifičnih povezivanja, uključujući protokole za povezivanje, kao i za povezivanje sa takvim mrežama i uslugama;
 - (iii) zahtjeve, gdje su potrebni, za međusobnom koordinacijom takvih usluga i za postizanje ciljeva navedenih u stavu 7(a);
 - (iv) atestiranje terminala ili druge opreme koja se povezuje sa mrežom i tehnički zahtjevi u vezi sa priključivanjem takve opreme na njihovu mrežu;
 - (v) ograničenja na međusobna povezivanja privatno veza zakupljenih ili sopstvenih veza sa takvim mrežama ili uslugama, ili sa vezama koje je zakupio ili koje posjeduje drugi pružalac usluge; ili
 - (vi) notifikovanje, registracija i davanje dozvole.
- (g) Bez obzira na odredbe prethodnih stavova ovog odjeljka, Članica koja je zemlja u razvoju može u skladu sa svojim nivoom razvijenosti postaviti razumne uslove za pristup i upotrebu javnih prenosnih telekomunikacionih mreža i usluga, potrebnih za jačanje njene domaće telekomunikacione infrastrukture i uslužnih kapaciteta i povećanje njenog učešća u međunarodnoj trgovini telekomunikacionim uslugama. Takvi uslovi treba da se navedu u listi koncesija Članice.

6. *Tehnička saradnja*

- (a) Članice shvataju da je efikasna, razvijena telekomunikaciona infrastruktura u zemljama, naročito zemljama u razvoju, od ključnog značaja za ekspanziju njihove trgovine uslugama. U tom cilju Članice podržavaju i podstiču učešće, u najvećem izvodljivom obimu, razvijenih i zemalja u razvoju i njihovih pružalaca javnih prenosnih telekomunikacionih mreža i usluga i ostalih tijela, u razvojnim programima međunarodnih i regionalnih organizacija, uključujući Međunarodnu uniju za telekomunikacije, Program Ujedinjenih nacija za razvoj i Međunarodnu banku za obnovu i razvoj.
- (b) Članice će podsticati i podržavati saradnju u oblasti telekomunikacija među zemljama u razvoju na međunarodnom, regionalnom i nižem regionalnom nivou.
- (c) U saradnji sa relevantnim međunarodnim organizacijama, Članice će, gdje je to izvodljivo, staviti na raspolaganje zemljama u razvoju informacije u vezi sa telekomunikacionim uslugama, razvojem u telekomunikacijama i informatičkoj tehnologiji, kako bi pomogle u jačanju njihovog domaćeg sektora telekomunikacionih usluga.

- (d) Članice će posebnu pažnju posvetiti najmanje razvijenim zemljama kroz podsticanje stranih pružaoaca telekomunikacionih usluga na transfer tehnologije, obučavanje i druge aktivnosti kojima bi se pomogao razvoj njihove telekomunikacione infrastrukture i ekspanzija njihove trgovine telekomunikacionim uslugama.

7. *Odnos prema međunarodnim organizacijama i sporazumima*

- (a) Članice shvataju važnost međunarodnih standarda za globalnu kompatibilnost i mogućnost međusobnog povezivanja telekomunikacionih mreža i usluga i obavezuju se da unaprijede takve standarde kroz rad relevantnih međunarodnih tijela, uključujući i Međunarodnu uniju za telekomunikaciju i Međunarodne organizacije za standardizaciju.
- (b) Članice shvataju ulogu koju imaju međuvladine i nevladine organizacije i sporazumi, posebno ulogu Međunarodne unije za telekomunikacije, u obezbjeđivanju efikasnog rada domaćih i globalnih telekomunikacionih usluga. Članice će urediti da se sa takvim organizacijama, u relevantnim slučajevima, obavljaju konsultacije po pitanjima vezanim za primjenu ovog Aneksa.

Aneks o pregovorima o baznim telekomunikacijama

1. Član II i Aneks uz člana II - Izuzeća, uključujući i zahtjev da Članica u posebnoj listi navede svaku mjeru koja je nekonzistentna sa tretmanom najpovlašćenije nacije, a Članica je zadržava na snazi, stupiće na snagu za bazne telekomunikacione usluge:
 - (a) od datuma primjene, koji će se utvrditi u skladu sa stavom 5 Ministarske odluke o pregovorima o baznim telekomunikacijama; ili
 - (b) u slučaju neuspješnih pregovora, od datuma konačnog izvještaja Pregovaračke grupe za bazne telekomunikacije, koji se podnosi na osnovu navedene odluke.
2. Stav 1 se neće primjenjivati ni na jednu specifičnu obavezu u oblasti usluga baznih telekomunikacija koja je navedena u listi koncesija određene Članice.

ANEKS 1C

SPORAZUM O TRGOVINSKIM ASPEKTIMA PRAVA
INTELEKTUALNE SVOJINE

- DIO I** OPŠTE ODREDBE I OSNOVNI PRINCIPI
- DIO II** STANDARDI VEZANI ZA VAŽENJE, OBIM I KORIŠĆENJE PRAVA INTELEKTUALNE SVOJINE
1. Autorska i srodna prava
 2. Žigovi
 3. Geografske oznake
 4. Industrijski modeli i uzorci
 5. Patenti
 6. Topografska šema integrisanih kola
 7. Zaštita povjerljivih podataka
 8. Kontrola praksi neloyalne konkurencije u ugovornim licencama
- DIO III** SROVODENJE PRAVA INTELEKTUALNE SVOJINE
1. Opšte obaveze
 2. Građanski i administrativni postupci i pravni lijekovi
 3. Privremene mjere
 4. Posebni zahtjevi u vezi mjera na granici
 5. Krivični postupci
- DIO IV** STICANJE I ODRŽAVANJE PRAVA INTELEKTUALNE SVOJINE I ODGOVARAJUĆI *INTER-PARTES* POSTUPCI
- DIO V** SPREČAVANJE SPOROVA I NJIHOVO RJEŠAVANJE
- DIO VI** PRELAZNI DOGOVORI
- DIO VII** INSTITUCIONALNI DOGOVORI; ZAVRŠNE ODREDBE

ANEKS 1C

SPORAZUM O TRGOVINSKIM ASPEKTIMA PRAVA
INTELEKTUALNE SVOJINE

Članice,

U želji da suzbiju poremećaje i smetnje u međunarodnoj trgovini i da, uzimajući u obzir potrebu za unapređenjem efikasne i odgovarajuće zaštite prava intelektualne svojine, obezbijede da mjere i postupci za zaštitu prava intelektualne svojine i same ne postanu smetnja legitimnoj trgovini,

Svjesne, s tim u vezi, potrebe za novim pravilima i disciplinama koje se odnose na:

- (a) primjenjivost osnovnih principa GATT-a iz 1994. i odgovarajućih međunarodnih sporazuma ili konvencija o intelektualnoj svojini;
- (b) obezbjeđenje odgovarajućih standarda i principa koji se odnose na dostupnost, obim i korišćenje trgovinskih aspekata prava intelektualne svojine;
- (c) obezbjeđenje efikasnih i odgovarajućih sredstava za zaštitu trgovinskih aspekata prava intelektualne svojine, uzimajući u obzir razliku u nacionalnim pravnim sistemima;
- (d) obezbjeđenje efikasnih i ekspeditivnih postupaka za multilateralno sprečavanje međuvladinih sporova i njihovo rješavanje;
- (e) prelazne dogovore usmjerene na što potpunije učešće u rezultatima pregovora;

Svjesne potrebe za multilateralnim okvirom principa, pravila i disciplina koji se odnose na trgovinu krivotvorenom robom;

Svjesne da su prava intelektualne svojine privatna prava;

Svjesne suštinskih ciljeva javne politike nacionalnih sistema za zaštitu intelektualne svojine, uključujući razvojne i tehnološke ciljeve;

Svjesne takođe specijalnih potreba Članica koje su najmanje razvijene zemlje u razvoju u pogledu maksimalne fleksibilnosti u sprovođenju zakona i drugih propisa kako bi im se omogućilo da stvore valjanu i održivu tehnološku osnovu;

Naglašavajući važnost smanjivanja napetosti povećavanjem riješenosti da se sporovi vezani za trgovinske aspekte prava intelektualne svojine rješavaju putem multilateralnih postupaka;

Želeći da uspostave odnos uzajamne podrške između STO i Svjetske organizacije za intelektualnu svojinu (u daljem tekstu "WIPO"), kao i drugih međunarodnih organizacija;

Ovim su se dogovorile o sljedećem:

DIO I OPŠTE ODREDBE I OSNOVNI PRINCIPI

Član 1

Priroda i obuhvat obaveza

1. Članice će omogućiti sprovođenje odredbi ovog Sporazuma. Članice mogu, ali na to nijesu obavezne, da predvide svojim nacionalnim zakonom sveobuhvatniju zaštitu nego što se to zahtijeva ovim Sporazumom, pod uslovom da takva zaštita nije u suprotnosti sa odredbama ovog Sporazuma. Članice će biti slobodne da same odrede način sprovođenja odredbi ovog Sporazuma u okviru svojih pravnih sistema i prakse.
2. Za potrebe ovog Sporazuma, izraz “intelektualna svojina” se odnosi na sve kategorije intelektualne svojine koje su predmet Odjeljaka 1 do 7, Dijela II.
3. Članice će državljanima drugih Članica priznati tretman predviđen ovim Sporazumom¹⁵⁹. U pogledu relevantnog prava intelektualne svojine, državljanima ostalih Članica će se smatrati ona fizička ili pravna lica koja ispunjavaju kriterijume za dobijanje zaštite predviđene u Pariskoj konvenciji (1967), Bernskoj konvenciji (1971), Rimskoj konvenciji i Sporazumu o zaštiti intelektualne svojine na integrisanim kolima, ako su sve Članice STO i potpisnice ovih konvencija.¹⁶⁰ Bilo koja Članica koja koristi mogućnosti predviđene u stavu 3 člana 5, ili stavu 2 člana 6 Rimske konvencije, će o tome, na način opisan u tim odredbama, notifikovati Savjet za trgovinske aspekte prava intelektualne svojine (u daljem tekstu “Savjet za TRIPS”).

Član 2

Konvencije o intelektualnoj svojini

1. U odnosu na Djelove II, III i IV ovog Sporazuma, Članice će poštovati članove 1 do 12 i član 19 Pariske konvencije (1967).
2. Ništa u djelovima I do IV ovog Sporazuma neće derogirati postojeće obaveze koje Članice imaju jedna prema drugoj na osnovu Pariske konvencije, Bernske konvencije, Rimske konvencije i Sporazuma o zaštiti intelektualne svojine na integrisanim kolima.

¹⁵⁹ Kada se u ovom Sporazumu pominju “državljeni”, pod njima će se, u slučaju zasebnih carinskih teritorija Članica STO, podrazumjevati fizička i pravna lica, koja imaju boravište, ili stvarno i djelujuće industrijsko ili komercijalno preduzeće na toj carinskoj teritoriji.

¹⁶⁰ U ovom Sporazumu, “Pariska konvencija” se odnosi na Parisku konvenciju za zaštitu intelektualne svojine; “Pariska konvencija (1967)” se odnosi na Stokholmski akt ove Konvencije od 14. jula 1967. “Bernska konvencija” se odnosi na Bernsku konvenciju o zaštiti literalnih i umjetničkih dela; “Bernska konvencija (1971)” se odnosi na Pariski akt ove Konvencije od 24. jula 1971. “Rimska konvencija” se odnosi na Međunarodnu konvenciju o zaštiti izvođača, proizvođača fonograma i radiodifuznih organizacija, usvojene u Rimu 26. oktobra 1961. “Sporazum o zaštiti intelektualne svojine na integrisanim kolima” (IPIC Sporazum), se odnosi na Sporazum o zaštiti intelektualne svojine na integrisanim kolima koji je usvojen u Vašingtonu 26. maja 1989. “Sporazum o STO” se odnosi na Sporazum o osnivanju STO.

Član 3*Nacionalni tretman*

1. Svaka Članica će priznati državljanima drugih Članica tretman koji nije nepovoljniji od onog kojeg daje svojim državljanima u vezi zaštite intelektualne svojine¹⁶¹, imajući u vidu izuzetke predviđene u Pariskoj konvenciji (1967), Bernskoj konvenciji (1971), Rimskoj konvenciji i Sporazumu o zaštiti intelektualne svojine na integriranim kolima. U odnosu na izvođače, proizvođače fonograma i radiodifuzne organizacije, ova obaveza se odnosi samo na prava predviđena ovim Sporazumom. Svaka Članica koja se koristi mogućnostima predviđenim u članu 6 Bernske konvencije (1971) ili stavu 1(b) člana 16 Rimske konvencije, će o tome notifikovati, na način predviđen u tim odredbama, Savjet za TRIPS.

2. Članice se mogu koristiti izuzecima dozvoljenim po osnovu stava 1 gore u sudskim i upravnim postupcima uključujući uslužne adrese ili imenovanje zastupnika pod jurisdikcijom Članice, samo u slučaju da su takvi izuzeci potrebni za obezbjeđivanje usklađenosti sa zakonima i propisima koji nijesu u suprotnosti sa odredbama ovog Sporazuma i gdje se takva praksa ne primjenjuje na način koji bi predstavljao prikriveno ograničavanje trgovine.

Član 4*Tretman najpovlašćenije nacije*

U odnosu na zaštitu intelektualne svojine, sve prednosti, koristi, povlastice i imuniteti koje Članica dodjeljuje državljanima druge države se odmah i bezuslovno dodjeljuje državljanima ostalih Članica. Od ove obaveze su izuzete sve prednosti, koristi, povlastice ili imuniteti koje Članica dodjeljuje:

- (a) a koje proističu iz međunarodnih sporazuma o pravnoj pomoći i sprovođenja zakona uopšte i koje nijesu izričito ograničene na zaštitu intelektualne svojine;
- (b) u skladu sa odredbama Bernske konvencije (1971) ili Rimske konvencije koje dopuštaju da dodijeljeni tretman nije u funkciji nacionalnog tretmana, već tretmana datog drugoj državi;
- (c) u vezi sa pravima izvođača, proizvođača i radiodifuznih organizacija koja nijesu predviđena ovim Sporazumom;
- (d) a koje proističu iz međunarodnih sporazuma koji se odnose na zaštitu intelektualne svojine koji su stupili na snagu prestupanja na snagu Sporazuma o STO, pod uslovom da je o takvim sporazumima notifikovan Savjet za TRIPS i da ne predstavljaju proizvodnju ili neopravdanu diskriminaciju u odnosu na državljane ostalih Članica.

¹⁶¹ Za potrebe članova 3 i 4, pod "zaštitom" će se podrazumjevati dostupnost, sticanje, obim prava, održavanje i zaštita prava intelektualne svojine, kao i korišćenje prava intelektualne svojine koje je posebno naznačeno u ovom Sporazumu.

Član 5

Multilateralni sporazumi o sticanju i održavanju zaštite

Obaveze iz članova 3 i 4 ne primjenjuju se na postupke koje su predviđeni u multilateralnim sporazumima zaključenim u okviru WIPO koji se odnose na sticanje ili održavanje prava intelektualne svojine.

Član 6

Prestanak prava

U svrhe rješavanja sporova po osnovu ovog Sporazuma, sa rezervom odredbi članova 3 i 4, ništa u ovom Sporazumu se neće koristiti za pokretanje pitanja prestanka prava intelektualne svojine.

Član 7

Ciljevi

Zaštita i obezbjeđenje prava intelektualne svojine bi trebalo da doprinesu unapređenju tehnoloških inovacija i transferu i širenju tehnologije, na uzajamnu korist stvaralaca i korisnika tehnološkog znanja i na način koji podstiče društveni i ekonomski razvoj, kao i uravnoteženju prava i obaveza.

Član 8

Principi

1. Prilikom formulisanja ili mijenjanja svojih nacionalnih zakona i propisa, Članice mogu da usvoje mjere koje su potrebne za zaštitu javnog zdravlja i ishrane, i za promovisanje javnog interesa u sektorima od vitalnog značaja za njihov društveno-ekonomski i tehnološki razvoj, pod uslovom da su takve mjere u skladu sa odredbama ovog Sporazuma.
2. Odgovarajuće mjere mogu biti potrebne pod uslovom da su u skladu sa odredbama ovog Sporazuma, da bi se spriječila zloupotreba prava intelektualne svojine od strane titulara prava ili korišćenje prakse koja neopravdano ograničava trgovinu ili negativno utiče na međunarodni transfer tehnologije.

DIO II

STANDARDI VEZANI ZA VAŽENJE, OBIM I KORIŠĆENJE PRAVA

Odjeljak 1: Autorska i srodna prava

Član 9

Odnos prema Bernskoj konvenciji

1. Članice će se pridržavati odredbi članova 1 do 21 Bernske konvencije (1971) i njenog Aneksa. Međutim, Članice neće imati prava ili obaveze po osnovu Sporazuma u pogledu prava dodijeljenih na osnovu člana *6bis* te Konvencije ili prava koja iz nje proističu.
2. Zaštita autorskih prava obuhvata ostvarenja a ne ideje, postupke, metode rada ili matematičke koncepte kao takve.

Član 10

Kompjuterski programi i prikupljanje podataka

1. Kompjuterski programi, bilo u izvornom ili u izvršnom kodu će se štiti kao književna djela na osnovu Bernske konvencije (1971).
2. Kompilacije podataka ili drugog materijala, bilo da su mašinski čitljive ili u nekoj drugoj formi, koje iz razloga njihovog izbora ili uređivanja njihovog sadržaja predstavljaju intelektualne tvorevine, štitiće se kao takve. Takva zaštita, koja se ne odnosi na same podatke ili materijale, biće bez štete po bilo koje autorsko pravo koje postoji na podacima ili samom materijalu.

Član 11

Prava iznajmljivanja

Što se tiče kompjuterskih programa i kinematografskih djela, Članica će obezbijediti autorima i njihovim nasljednicima pravo da dozvole ili zabrane javno komercijalno iznajmljivanje originala ili kopija njihovih autorskih djela. Članica će biti oslobođena od ove obaveze u pogledu kinematografskih djela, ukoliko takvo iznajmljivanje nije dovelo do obimnog kopiranja takvih djela i time materijalno oštetilo ekskluzivno pravo reprodukovanja, koje je u Članici dodijeljeno autorima i njihovim nasljednicima. U pogledu kompjuterskih programa, ova obaveza se neće primjenjivati na iznajmljivanja kod kojih sam program nije osnovni predmet iznajmljivanja.

Član 12*Trajanje zaštite*

Kada se trajanje zaštite djela, sa izuzetkom fotografskog djela ili djela primijenjene umjetnosti, računa na drugoj osnovi, a ne na osnovu životnog vijeka fizičkog lica, to trajanje neće biti kraće od 50 godina, od kraja kalendarske godine u kojoj je dozvoljeno objavljivanje, ili ukoliko ne postoji takvo dozvoljeno objavljivanje, u roku od 50 godina od nastanka djela, odnosno 50 godina od kraja kalendarske godine u kojoj je djelo nastalo.

Član 13*Ograničenja i izuzeci*

Članice će svesti ograničenja ili izuzetke od ekskluzivnih prava na izvjesne specijalne slučajeve koji nijesu u suprotnosti sa normalnom eksploatacijom djela i koji ne predstavljaju nerazumnu štetu legitimnim interesima titulara prava.

Član 14*Zaštita izvođača, proizvođača fonograma (zvučnih zapisa) i radiodifuznih organizacija*

1. U odnosu na snimke njihovog izvođenja na fonogramu, izvođači imaju mogućnost da spriječe sljedeća dijela, ako se ona preduzimaju bez dozvole: snimanje njihovih nesnimljenih izvođenja i reprodukovanje takvih snimaka. Izvođači će takođe imati mogućnost da spriječe sljedeća djela kada se preduzimaju bez ovlašćenja: emitovanje preko radija i javno prenošenje njihovih izvođenja uživo.
2. Proizvođači fonograma imaju pravo da dozvole ili zabrane direktno ili indirektno reprodukovanje svojih ploča.
3. Radiodifuzne organizacije imaju pravo da zabrane sljedeća djela, ako se preduzimaju bez njihove dozvole: snimanje, reprodukovanje snimaka i reemitovanje snimaka preko radija, kao i javno prenošenje televizijskih snimaka istih. U slučaju da Članice ne daju takva prava radiodifuznim organizacijama, omogućiće titularima autorskih prava čija su djela u pitanju, da u skladu sa odredbama Bernske konvencije (1971) spriječe gore navedene radnje.
4. Odredbe člana 11 u vezi kompjuterskih programa se odnose *mutatis mutandis* na proizvođače fonograma i sve ostale titularne predviđene zakonom Članice. Ako je 15. aprila 1994. godine u Članici bio na snazi sistem pravične kompenzacije titulara prava u odnosu iznajmljivanje fonograma, ona može da zadrži takav sistem pod uslovom da komercijalno iznajmljivanje fonograma materijalno ne oštećuje ekskluzivna prava reprodukovanja titulara prava.
5. Zaštita koja se na osnovu ovog Sporazuma dodjeljuje izvođačima i proizvođačima fonograma će trajati najmanje do kraja perioda od 50 godina, računajući od kraja

kalendarske godine u kojoj je snimak napravljen, ili u kojoj je došlo do izvođenja ili do emitovanja. Zaštita predviđena saglasno sa stavom 3 će trajati najmanje 20 godina, računajući od kraja kalendarske godine u kojoj je došlo do emitovanja.

6. Svaka Članica može, u pogledu prava dodijeljenog na osnovu stavova 1, 2 i 3, da propiše uslove, ograničenja, izuzetke i rezerve u onoj mjeri u kojoj je to dozvoljeno na osnovu Rimske konvencije. Međutim, odredbe člana 18 Bernske konvencije (1971) će se takođe, *mutatis mutandis*, primjenjivati na prava izvođača i proizvođača fonograma na fonogramima.

Odjeljak 2: Žigovi

Član 15

Predmet zaštite

1. Bilo koji znak ili kombinacija znakova, podobna za razlikovanje roba ili usluga jedne firme od roba ili usluga druge firme, može se smatrati znakom. Takvi znaci, posebno riječi, uključujući lična imena, slova, brojeve, figurativne elemente i kombinacije boja, kao i bilo koja kombinacija takvih znakova, može biti registrovana kao žig. U slučaju da znaci nijesu sami po sebi podobni za razlikovanje roba ili usluga na koje se odnose, Članice mogu usloviti registrovanje različitošću koja je stečena upotrebom. Članice mogu zahtijevati, kao uslov registracije, da znaci budu vizuelno uočljivi.

2. Stav 1 ne treba tumačiti na način da sprečava Članicu da odbije registraciju žiga po drugom osnovu, pod uslovom da se time ne derogiraju odredbe Pariske konvencije (1967).

3. Članice mogu registrovanje učiniti zavisnim od upotrebe. Međutim, stvarno korišćenje žiga ne može biti uslov za podnošenje prijave za registrovanje. Prijava se neće odbiti samo na osnovu činjenice da do namjeravane upotrebe nije došlo prije isteka perioda od 3 godine od datuma podnošenja prijave.

4. Priroda roba ili usluga ne koje će se primjeniti žig ni u kom slučaju neće biti prepreka registrovanju žiga.

5. Članice će objaviti svaki žig, bilo prije njegovog registrovanja, ili odmah nakon registrovanja, i obezbijediće odgovarajuće mogućnosti za podnošenje zahtjeva za poništaj registrovanja. Pored toga, Članice mogu dozvoliti mogućnost ulaganja prigovora na registrovani žig.

Član 16

Dodijeljena prava

1. Titular registrovanog žiga ima isključivo pravo da spriječi sva treća lica koja nemaju njegovu saglasnost da koriste u toku trgovine identične ili slične znake za robe ili usluge koje su identične ili slične onima za koje je žig registrovan, gdje postoji vjerovat-

noća da bi takvo korišćenje moglo da dovede do zabune. U slučaju korišćenja identičnog znaka za identične robe ili usluge, vjerovatnost zablude se pretpostavlja. Gore navedena prava neće biti na štetu bilo kojih postojećih prethodnih prava, niti će uticati na mogućnost da Članice učine prava zavisnim od upotrebe.

2. Član *6bis* Pariske konvencije će se odnositi *mutatis mutandis*, na usluge. Kod utvrđivanja da li je žig nesumnjivo poznat, uzimaće se u obzir upoznatost odgovorajućeg dijela javnosti sa odnosnim žigom, uključujući poznavanje do koga je u toj Članici došlo putem promocije žiga.

3. Član *3bis* Pariske konvencije će se primjenjivati *mutatis mutandis* na robe ili usluge koje nijesu slične onima za koje je registrovan žig, pod uslovom da korišćenje tog žiga u odnosu na te robe ili usluge ukazuje na vezu između tih roba, ili usluga i titulara registrovanog žiga i pod uslovom da bi interesi nosioca prava na registrovani žig takvom upotrebom vjerovatno bili oštećeni.

Član 17

Izuzeci

Članice mogu da predvide ograničene izuzetke za prava koja se dodjeljuju žigom, kao što je pravično korišćenje opisanih izraza, pod uslovom da takvi izuzeci uzimaju u obzir legitimne interese titulara žiga i trećih lica.

Član 18

Trajanje zaštite

Prvobitna registracija i svako obnavljanje registracije žiga traje najmanje 7 godina. Registracija žiga se može obnavljati bez ograničenja.

Član 19

Uslov upotrebe

1. Ako se zahtjeva upotreba radi održavanja registracije, registracija se može poništiti samo posle kontinuirane neupotrebe žiga u periodu od najmanje 3 godine, ukoliko titular prava na žig ne priloži validne razloge koji se zasnivaju na postojanju smetnji takvoj upotrebi. Kao punovažni razlozi za neupotrebu žiga, priznaće se okolnosti koje proizilaze nezavisno od volje titulara prava na žig, a koje predstavljaju prepreku upotrebi žiga, kao što je restrikcija uvoza ili drugi vladini zahtjevi vezani za robe ili usluge zaštićene žigom.

2. Kao upotreba žiga u svrhu održavanja registracije će se smatrati upotreba žiga od strane nekog drugog lica kada je ona pod kontrolom titulara prava na žig.

Član 20*Ostali uslovi*

Upotreba žigova u trgovini se neće neopravdano ograničavati posebnim uslovi-
ma, kao što je upotreba sa nekim drugim žigom, upotreba u posebnoj formi ili upotreba na
način koji smanjuje sposobnost žiga da razlikuje robe ili usluge jedne kompanije od onih
druge kompanije. Ovo neće biti po štetu uslova da se žig koji identifikuje kompaniju koja
proizvodi ili usluge upotrijebi zajedno sa, ali ne i vezujući se za žig koji razlikuje konkret-
ne robe ili usluge te kompanije.

Član 21*Izdavanje licenci i prenos prava*

Članice mogu da odrede uslove za izdavanje licenci i prenos prava na žigove, s
tim što se podrazumijeva da neće biti dozvoljena obavezna licenca žigova i da titular pra-
va na registrovani žig ima pravo da prenese žig sa ili bez prenošenja poslovnih aktivnosti
kojima žig pripada.

Odjeljak 3: Geografske oznake**Član 22***Zaštita geografskih oznaka*

1. U svrhu ovog Sporazuma, geografske oznake su one oznake koje označavaju da
roba potiče sa teritorije određene Članice, regiona ili lokaliteta sa te teritorije, gdje se dati
kvalitet, reputacija ili druge karakteristike robe u suštini mogu pripisati njenom geograf-
skom porijeklu.
2. U odnosu na geografsku oznaku, Članice će obezbijediti pravna sredstva zainte-
resovanim stranama da bi se spriječilo:
 - (a) korišćenje bilo kojeg sredstva za označavanje ili prezentiranje robe koje
ukazuje ili sugeriše da data roba potiče iz geografskog regiona koji nije
stvarno mjesto porijekla, na način koji obmanjuje javnost u odnosu na
geografsko porijeklo robe;
 - (b) bilo kakvo korišćenje koje predstavlja dio neloyalne konkurencije u smi-
slu člana 10bis Pariske konvencije (1967).
3. Članice će, *ex officio*, ako to njeno zakonodavstvo dozvoljava ili na zahtjev za-
interesovane strane, odbiti ili poništiti registraciju žiga, koji sadrži ili se sastoji od geo-
grafske oznake u odnosu na robu koja ne potiče sa označene teritorije, ako je korišćenje
oznake u žigu za takvu robu u toj Članici takve prirode da može da obmane javnost u
pogledu stvarnog mjesta porijekla.
4. Zaštita po osnovu stavova 1, 2 i 3 će se primjenjivati na geografsku oznaku koja,

iako jezički tačna što se tiče teritorije, regiona ili lokaliteta, lažno predstavlja javnosti da roba potiče sa druge teritorije.

Član 23

Dodatna zaštita za geografske oznake vina i alkoholnih pića

1. Svaka Članica će obezbijediti pravna sredstva zainteresovanim stranama da priječe upotrebu geografske oznake koja označava da vino ili alkoholno piće potiče sa mjesta naznačenog u predmetnoj geografskoj oznaci i ako ono ne potiče sa tog mjesta, čak i kada se stvarno porijeklo robe navede ili se koristi geografska oznaka u prevodu ili praćena izrazima kao što su: „vrsta”, „tip”, „stil”, „imitacija” i slično.¹⁶²
2. Registracija žiga za vina koja sadrže ili se sastoje od geografske oznake koja označava porijeklo vina ili za alkoholna pića koja sadrže ili se sastoje od geografske oznake koja označava porijeklo alkoholnih pića će se odbiti ili poništiti *ex officio*, ako nacionalno zakonodavstvo to predviđa ili na zahtjev zainteresovane strane, u odnosu na vina ili alkoholna pića koja nijesu naznačenog porijekla.
3. U slučaju homonimne geografske oznake za vina, obezbijediće se zaštita svakoj oznaci, u skladu sa odredbama stava 4 člana 22. Svaka Članica će utvrditi praktične uslove pod kojima će se homonimne oznake u pitanju međusobno razlikovati, uzimajući u obzir potrebu da se obezbijedi ravnopravan tretman odnosnih proizvođača i da se ne obmane javnost.
4. Da bi se olakšala zaštita geografskih oznaka za vina, iniciraće se pregovori u Savjetu za TRIPS u vezi sa uspostavljanjem multilateralnog sistema obavještanja i registracije geografskih oznaka koje ispunjavaju uslove zaštite u onim Članicama koje učestvuju u sistemu.

Član 24

Međunarodni pregovori: Izuzeća

1. Članice su saglasne da pristupe pregovorima koji imaju za cilj povećanje zaštite posebnih geografskih oznaka iz člana 23. Odredba niže navedenih stavova 4 do 8 Članice neće koristiti da bi odbile vođenje pregovora ili zaključivanje bilateralnih ili multilateralnih sporazuma. U kontekstu takvih pregovora, Članice će biti spremne da razmotre dalju primjenu ovih odredbi na posebne geografske oznake čije je korišćenje bilo predmet takvih pregovora.
2. Savjet za TRIPS će vršiti ispitivanje primjene odredbi ovog Odjeljka; prvo takvo ispitivanje će se obaviti u roku od dvije godine od stupanja na snagu Sporazuma o STO. Sva pitanja koja se odnose na ispunjavanje obaveza predviđenih ovim odredbama se mogu uputiti Savjetu, koji će se, na zahtjev Članice, konsultovati sa drugom Članicom ili Članicama u vezi sa pitanjima u odnosu na koja nije bilo moguće pronaći zadovoljavajuće

¹⁶² Uprkos prvoj rečenici u članu 42, Članice mogu, u skladu sa obavezama iz tog člana, da predvide administrativnu tužbu radi zaštite prava.

rješenje kroz bilateralne ili multilateralne konsultacije između Članica u pitanju. Savjet će preduzeti sve mjere, koje mogu biti dogovorene, radi olakšavanja funkcionisanja i unapređenja ciljeva iz ovog odjeljka.

3. U sprovođenju ovog Odjeljka, Članica neće umanjiti zaštitu geografske oznake koja je postojala u toj Članici prije stupanja na snagu Sporazuma o STO.

4. Ništa u ovom odjeljku neće zahtijevati od Članice da zabrani da se i dalje, i na sličan način, koriste pojedine geografske oznake druge Članice koje označavaju porijeklo vina u vezi sa robom ili uslugama bilo kojeg svog državljanina ili lica sa stalnim boravkom, koji je koristio tu geografsku oznaku na trajan način u odnosu na iste ili srodne robe ili usluge na teritoriji te Članice, ili najmanje 10 godina prije 15. aprila 1994. ili, (b) u dobroj namjeri prije tog datuma.

5. Kada se žig koristio, ili je registrovan, u dobroj namjeri, ili u slučaju da su prava na žig stečena upotrebom na savjestan način bilo:

(a) prije datuma primjene ovih odredbi u toj Članici, kako je definisano u Dijelu IV; ili

(b) prije nego je geografska oznaka zaštićena u zemlji porijekla; i.

mjere usvojene za sprovođenje ovog Odjeljka neće biti na štetu podobnosti za registriranje ili važene registracije žiga, ili pravu upotrebu žiga na osnovu činjenice da je taj žig identičan ili sličan geografskoj oznaci.

6. Ništa u ovom Odjeljku neće zahtijevati od Članice da odredbe ovog Odjeljka primjenjuje u vezi sa geografskom oznakom bilo koje druge Članice koja se odnosi na robe ili usluge za koje je data oznaka identična terminu koji se uobičajeno koristi u svakodnevnom jeziku kao uobičajen naziv za te robe ili usluge na teritoriji te Članice. Ništa u ovom odjeljku neće zahtijevati od Članice da odredbe ovog Odjeljka primjenjuje u vezi sa geografskom oznakom bilo koje druge Članice koja se odnosi na proizvode vina za koje je relevantna oznaka identična uobičajenom nazivu sorte grožđa koja postoji na teritoriji te Članice na datum stupanja na snagu Sporazuma o STO.

7. Članica može predvidjeti da bilo koji zahtjev koji je podniet u skladu sa ovim Odjeljkom u vezi sa upotrebom ili registracijom žiga mora biti podniet u roku od 5 godina nakon što je nedozvoljeno korišćenje zaštićene oznake postalo opšte poznato u toj Članici, ili nakon datuma registracije žiga u toj Članici, pod uslovom da je žig objavljen do tog datuma, ako taj datum prethodi datumu kada je nedozvoljeno korišćenje postalo opšte poznato u toj Članici, pod uslovom da se geografska oznaka nije koristila ili da nije registrovana u lošoj namjeri.

8. Odredbe ovog Odjeljka ni na koji način neće biti po štetu prava bilo kojeg lica da u toku trgovine koristi svoje ime ili ime svog prethodnika u poslovanju, osim ako se to ime koristi na način koji može da obmane javnost.

9. Ovim Sporazumom se ne nameću nikakve obaveze vezane za zaštitu geografskih oznaka koje nijesu zaštićene, ili koje su prestale da budu zaštićene u zemlji porijekla, ili koje su prestale da se koriste u toj zemlji.

Odjeljak 4: Industrijski modeli i uzorci

Član 25

Uslovi zaštite

1. Članice će obezbijediti zaštitu nezavisno stvorenih industrijskih modela i uzoraka koji su novi ili originalni. Članice mogu propisati da se modeli i uzorci neće smatrati novim ili originalnim ako se značajnije ne razlikuju od poznatih modela i uzoraka ili kombinacije poznatih karakteristika modela i uzoraka. Članice mogu predvidjeti da takva zaštita ne obuhvata modele i uzorke determinisane prevashodno tehničkim ili funkcionalnim elementima.
2. Svaka Članica će obezbijediti da uslovi pribavljanja zaštite uzoraka i modela iz oblasti tekstila, posebno troškovi ispitivanja ili objavljivanja, neopravdano ne umanjuju cjelishodnost traženja i dobijanja takve zaštite. Članice mogu da ispune ovu obavezu bilo zakonom o industrijskim uzorcima i modelima, bilo zakonom o autorskom pravu.

Član 26

Zaštita

1. Titular zaštićenog industrijskog modela ili uzorka će imati pravo da spriječi treća lica koja nemaju njegovu saglasnost da proizvode, prodaju ili uvoze robu koja je snabdjevena, ili u koju je ugrađen model ili uzorak koji je kopija ili u osnovi kopija zaštićenog modela ili uzorka, kada se takva radnja vrši u komercijalne svrhe.
2. Članice mogu da predvide ograničene izuzetke od zaštite industrijskih modela i uzoraka, pod uslovom da takvi izuzeci nijesu neopravdano u suprotnosti sa normalnim korišćenjem zaštićenih industrijskih modela i uzoraka i neopravdano nijesu po štetu legitimnih komercijalnih interesa titulara zaštićenih modela i uzoraka, uzimajući u obzir legitime interese trećih strana.
3. Trajanje dodjeljene zaštite će iznositi najmanje 10 godina.

Odjeljak 5: Patenti

Član 27

Predmet zaštite

1. Imajući u vidu odredbe stavova 2 i 3, patenti se mogu dodijeliti za pronalaskе, bilo da se radi o proizvodima ili postupcima iz svih oblasti tehnike, pod uslovom da su novi, da sadrže inventivni nivo i da se mogu primijeniti u industriji.¹⁶³ Imajući u vidu stav 4 člana 65,

¹⁶³ U svrhe ovog člana, izraze “inventivni nivo” i “podoban za industrijsku primjenu” Članica može zamijeniti sinonimima “neočigledno” i “korisno”.

stav 8 člana 70 i stav 3 ovog člana, patenti će biti dostupni i patentna prava se mogu koristiti bez diskriminacije u odnosu na mjesto pronalaska, oblast tehnike i to da li se radi o uvezenim ili lokalno proizvedenim proizvodima.

2. Članice mogu isključiti iz patentne zaštite pronalaska čije bi sprečavanje komercijalne eksploatacije na njihovoj teritoriji bilo neophodno da bi se zaštitio javni red i moral, uključujući zaštitu života ili zdravlja ljudi, životinja ili biljaka ili da bi se izbjeglo ozbiljno narušavanje životne sredine, pod uslovom da se isključenje ne sprovodi samo zato što je eksploatacija zabranjena nacionalnim zakonom.

3. Članice takođe mogu isključiti iz patentne zaštite:

- (a) dijagnostičke, terapijske i hirurške metode liječenja ljudi ili životinja;
- (b) biljke i životinje, osim mikroorganizama, i prevashodno biološke postupke za proizvodnju biljaka ili životinja, osim nebioloških i mikrobioloških postupaka. Međutim, Članice će obezbijediti zaštitu biljnih sorti, bilo putem patenata, bilo odgovarajućih *sui generis* sistemom ili njihovom kombinacijom. Ova odredba će se preispitati 4 godine nakon stupanja na snagu Sporazuma o STO.

Član 28

Dodijeljena prava

1. Na osnovu patenta, titular stiče prava:

- (a) kada je predmet patenta proizvod, pravo da spriječi treća lica koja nemaju njegovu saglasnost da vrše djela: proizvodnje, korišćenja, nuđenja na prodaju, prodaje ili uvoza¹⁶⁴ u te svrhe tog proizvoda;
- (b) kada je predmet patenta postupak, pravo da spriječi treća lica koja nemaju njegovu saglasnost da vrše djelo korišćenja postupka, kao i djela: korišćenja, nuđenja na prodaju, prodaje ili uvoza u ove svrhe bar proizvoda koji je direktno dobijen ovim postupkom.

2. Titulari patenta takođe imaju pravo da prenose ili ustupaju patent u nasleđe i da zaključuju licencne ugovore.

Član 29

Uslovi koji se odnose na podnosioc

1. Članice će zahtijevati od podnosioca patentne prijave da otkrije pronalazak na dovoljno jasan i potpun način, kako bi se isti mogao realizovati od strane prosječnog stručnjaka u toj oblasti i mogu da zahtijevaju od podnosioca prijave da navede najbolji način izvođenja pronalaska koji je njemu poznat u vrijeme podnošenja prijave ili, kada se traži prvenstvo, na datum zatraženog prvenstva.

2. Članice mogu zahtijevati od podnosioca prijave patenta da dostavi podatke koji

¹⁶⁴ Ovo pravo, kao i druga prava koja proističu iz ovog Sporazuma, a odnose se na korišćenje, prodaju, uvoz ili drugu distribuciju proizvoda, podliježe odredbama člana 6.

se odnose na njegove odgovarajuće inostrane prijave i registrovana prava.

Član 30

Izuzeci od dodijeljenih prava

Članice mogu da propišu ograničene izuzetke od isključivih prava dodijeljenih patentom, propisujući da takvi izuzeci ne dolaze neopravdano u sukob sa uobičajenim iskorišćavanjem patenta i da neopravdano ne nanose štetu legitimnim interesima titulara patenta, vodeći računa o legitimnim interesima trećih strana.

Član 31

Ostali slučajevi korišćenja bez dozvole titulara prava

Kada zakon Članice dozvoljava drugu upotrebu¹⁶⁵ predmeta patenta bez dozvole titulara prava, uključujući korišćenje od strane vlade ili trećih lica koje je vlada ovlasila, poštovaće se sljedeće odredbe:

- (a) izdavanje dozvole za takvo korišćenje će se razmatrati na osnovu svakog pojedinačnog slučaja;
- (b) takvo korišćenje se može dozvoliti samo ako je prije takve upotrebe pretpostavljeni korisnik pokušao da dobije dozvolu titulara prava po prihvatljivim komercijalnim uslovima i rokovima i ako taj napor nije urodio plodom u razumnom vremenskom periodu. Ovaj uslov Članica može da ukine u slučaju vanrednog stanja u zemlji ili u drugim izuzetnim okolnostima ili u slučajevima javne nekomercijalne upotrebe. U slučaju vanrednog stanja u zemlji ili u drugim izuzetnim okolnostima, titular prava će morati odmah da bude obaviješten što je praktično prije moguće. U slučaju javne nekomercijalne upotrebe, kada vlada ili ugovarač, bez traženja patenta, znaju ili posjeduju dokaznu osnovu za saznanje da je validan patent korišćen ili će biti korišćen od strane vlade ili za potrebe vlade, titular prava će biti obaviješten odmah;
- (c) obim i trajanje takvog korišćenja će biti ograničeno na svrhe za koje je dobijena dozvola, a u slučaju poluprovodničkih tehnologija, samo u namjene nekomercijalnog korišćenja ili u cilju ispravljanja prakse za koju je na osnovu sudskog ili upravnog procesa utvrđeno da je nelojalna;
- (d) takvo korišćenje će biti neisključivo;
- (e) takvo korišćenje je neprenosivo izuzev sa onim dijelom preduzeća ili aktivnosti u kome se korišćenje obavlja;
- (f) takvo korišćenje će se prevashodno dozvoliti za snabdjevanje domaćeg tržišta Članice koja je dozvolila korišćenje;
- (g) dozvola za takvo korišćenje će biti podložna, iz razloga adekvatne za-

165 „Druga upotreba” označava upotrebu koja se razlikuje od one dozvoljene na osnovu člana 30.

štite legitimnih interesa lica koja imaju dozvolu, mogućnosti da bude ukinuta ako i kada okolnosti koje su do nje dovele prestanu da postoje i ako bude malo vjerovatno da će se ponovo javiti. Nadležni organ ima ovlaštenja da preispita, na osnovu obrazloženog zahtjeva, dalje postojanje tih uslova;

- (h) titularu prava će se isplatiti adekvatna nadoknada u slučaju takvih okolnosti, uzimajući u obzir ekonomsku vrijednost dozvole;
- (i) pravosnažnost bilo koje odluke koja se tiče dozvole za takvo iskorišćavanje podliježe sudskoj reviziji ili drugoj nezavisnoj reviziji od strane instance u toj Članici;
- (j) bilo koja odluka koja se odnosi na nadoknadu koja se isplaćuje za takvo korišćenje će biti podložna sudskoj reviziji ili drugoj nezavisnoj reviziji od strane više instance u toj Članici;
- (k) Članice nijesu obavezne da se pridržavaju uslova iz gore navedenih podstavova (b) i (f) kada je korišćenje dozvoljeno da bi se ispravila praksa za koju je u toku sudskog ili administrativnog postupka utvrđeno da je nelojalna. Potreba da se ispravi nelojalna praksa se može uzeti u obzir kod utvrđivanja iznosa naknade u takvim slučajevima. Nadležni organi imaju ovlaštenja da odbiju ukidanje dozvole ako i kada postoji mogućnost da se ponovo jave okolnosti koje su dovele do izdavanja takve dozvole;
- (l) kada je takvo iskorišćavanje dozvoljeno da bi se omogućila eksploatacija patenta ("drugi patent") koji se ne može eksploatisati bez povrede nekog drugog patenta ("prvi patent"), primjenjivaće se sljedeći dodatni uslovi:
 - (i) pronalazak iz drugog patenta će sadržati bitan tehnički pomak od velikog ekonomskog značaja u odnosu na pronalazak iz prvog patenta;
 - (ii) titular prvog patenta će imati pravo da na osnovu unakrsne licence koristi, pod prihvatljivim uslovima, pronalazak iz drugog patenta; i
 - (iii) dozvoljeno korišćenje prvog patenta nije prenosivo, osim u slučaju prenosa drugog patenta.

Član 32

Poništenje/Prestanak prava

Postojeće mogućnost sudske revizije svih odluka o poništenju ili prestanku prava na patent.

Član 33*Trajanje zaštite*

Trajanje zaštite ne može da istekne prije isteka perioda od 20 godina, računajući od datuma podnošenja prijave.¹⁶⁶

Član 34*Patent za postupak: teret dokazivanja*

1. U svrhu građanskog postupka u vezi povrede prava titulara patenta iz stava 1(b) člana 28, ako je predmet patenta postupak za dobijanje nekog proizvoda, sudski organi će imati ovlaštenja da narede tuženoj strani da dokaže da se postupak za dobijanje identičnog proizvoda razlikuje od patentiranog postupka. Prema tome, Članice su dužne da obezbijede, bar u jednoj od sljedećih situacija, da se bilo koji identičan proizvod, ukoliko je isti proizveden bez saglasnosti titulara patenta i u odsustvu dokaza o suprotnom, smatra dobijenim patentiranim postupkom:

- (a) ako je proizvod dobijen na osnovu patentiranog postupka nov;
- (b) ako postoji osnovana vjerovatnoća da je identičan proizvod napravljen na osnovu datog postupka i da titular patenta nije bio u stanju da na osnovu uobičajenih postupaka utvrdi koji se proizvod zapravo koristio.

2. Svaka Članica će biti slobodna da propiše da podnošenje dokaza navedenih u stavu 1 bude obaveza navodnog prekršioca, samo ako je ispunjen uslov predviđen u podstavu (a) ili samo ako je ispunjen uslov naveden u podstavu (b).

3. Prilikom izvođenja dokaza o suprotnom uzimaće se u obzir legitimni interesi tužene strane da zaštiti svoje proizvodne i poslovne tajne.

Odjeljak 6: Šema (topografija) integriranih kola**Član 35***Odnos prema IPIC Ugovoru*

Članice su saglasne da obezbijede zaštitu šeme (topografije) integriranih kola (u daljem tekstu Sporazuma „šeme”) u skladu sa članovima 2 do 7 (osim stava 3 člana 6), člana 12 i stava 3 člana 16 Konvencije o zaštiti intelektualne svojine na integriranim kolima, i da se, pored toga, pridržavaju sljedećih odredbi.

Član 36*Obim zaštite*

Na osnovu odredbi stava 1 člana 37, Članice će smatrati nezakonitim sljedeće

¹⁶⁶ Podrazumjeva se da Članice koje nemaju sistem inicijalnog izdavanja patenta mogu da predvide da se trajanje zaštite računa od datuma prijave u sistem inicijalnog izdavanja patenta

radnje ako se one vrše bez dozvole titulara prava: 167 uvoz, prodaja ili drugo distribuiranje u komercijalne svrhe zaštićene šeme integrisanog kola, ili proizvoda u koje je ugrađeno integrisano kolo ako ono sadrži nezakonito reprodukovanu šemu.

Član 37

Činjenja za koja nije potrebna dozvola titulara prava

1. Bez obzira na član 36, nijedna Članica neće smatrati nezakonitim vršenje bilo kojih radnji koje su pomenute u tom članu u odnosu na integrisano kolo koje ima ugrađenu, nezakonito reprodukovanu šemu ili bilo koji proizvod u koji je ugrađeno takvo integrisano kolo, u slučaju da lice koje vrši ili nalaže takve radnje nije znalo i nije imalo osnove da zna, kada je sticalo integrisano kolo ili proizvod koje ima ugrađeno takvo integrisano kolo, da ono sadrži nezakonito reprodukovanu šemu. Članice će propisati da nakon određenog vremena, u toku kojeg je to lice dobilo obavještenje da je šema nezakonito reprodukovana, može izvršiti bilo koje djelo u odnosu na raspoložive zalihe, ili na zalihe koje su naručene prije toga, s tim da je dužan da titularu prava uplati sumu koja je ekvivalentna iznosu odgovarajuće naknade koja bi se inače imala platiti na osnovu slobodno dogovorene licence za datu šemu.
2. Uslovi koji su navedeni u podstavovima (a) do (k) člana 31 će se primjenjivati *mutatis mutandis* u slučaju bilo kakvog izdavanja prinudne licence za šemu ili njene upotrebe od strane vlade ili za vladu, bez ovlašćenja titulara prava.

Član 38

Trajanje zaštite

1. U Članicama u kojima je registracija obavezna kao uslov zaštite, trajanje zaštite šeme neće isteći prije roka od 10 godina, računajući od datuma podnošenja zahtjeva za registraciju ili od prve komercijalne upotrebe, bez obzira u kom dijelu sveta do nje dođe.
2. U Članicama u kojima registracija nije obavezna kao uslov zaštite, šeme će biti zaštićene u trajanju od najmanje 10 godina od datuma prve komercijalne upotrebe, bez obzira u kom dijelu svijeta do nje dođe.
3. Bez obzira na stavove 1 i 2, Članica može da propiše prestanak zaštite 15 godina od kreiranja šeme.

Odjeljak 7: Zaštita povjerljivih podataka

Član 39

1. Radi obezbjeđenja efikasne zaštite od nelojalne konkurencije, kako je predviđeno 167 Izraz "titular prava" će se smatrati da ima isto značenje kao i izraz "nosilac prava" iz IPIC Ugovora.

u članu 10*bis* Pariske konvencije(1967), Članice će štiti povjerljive podatke u skladu sa stavom 2 i podatke dostavljene vladama ili vladinim organima u skladu sa stavom 3.

2. Fizička i pravna lica će imati mogućnosti sprečavanja da se podaci koji se na osnovu zakona u njihovoj nadležnosti otkrivaju drugima, stiču od strane drugih lica ili koriste bez njihove saglasnosti na način koji je suprotan dobrim poslovnim običajima¹⁶⁸, sve dok su takvi podaci:

- (a) povjerljivi, u smislu da nijesu posmatrani kao cjelina ili kao skup neophodnih komponentata, opšte poznati ili lako dostupni licima u krugovima koji se uobičajeno bave tom vrstom informacija;
- (b) od tržišne vrijednosti zbog svoje povjerljive prirode; i
- (c) predmet odgovarajućih mjera koje preduzimaju lica koja su na osnovu zakona obavezna da čuvaju povjerljivost tih podataka.

3. Članice koje kao uslov za odobrenje puštanja u promet farmaceutskih ili poljoprivrednih hemijskih proizvoda koji sadrže nova hemijska jedinjenja, zahtijevaju podnošenje podataka o povjerljivim testovima ili drugih podataka čije stvaranje iziskuje veliki napor, štitiće takve podatke od nelojalne komercijalne upotrebe. Pored toga, Članice će štiti takve podatke od otkrivanja, izuzev u slučajevima gdje je neophodno zaštititi javnost ili gdje se preduzimaju koraci da se obezbijedi zaštita takvih podataka od nelojalne komercijalne upotrebe.

Odjeljak 8: Suzbijanje nelojalne konkurencije u ugovornim licencama

Član 40

1. Članice su saglasne da praksa izadavanja licenci, ili uslovi koji vladaju u oblasti prava intelektualne svojine, a koji ograničavaju konkurenciju, mogu imati negativan uticaj na trgovinu i mogu sprečavati transfer i širenje tehnologije.

2. Ništa u ovom Sporazumu neće sprečavati Članice da preciziraju u svojim nacionalnim zakonodavstvima način ili uslove licenciranja koji mogu u određenim slučajevima da predstavljaju zloupotrebu prava intelektualne svojine sa negativnim posljedicama na konkurenciju na relevantnom tržištu. Kao što je gore predviđeno, Članica može da usvoji, u skladu sa drugim odredbama ovog Sporazuma, odgovarajuće mjere za kontrolu ili sprečavanje takve prakse, koje mogu da sadrže, na primjer, posebne uslove za povraćaj prava, uslove koji sprečavaju osporavanje važnosti i prinudno izadavanje vezanih licenci, u svijetlu relevantnih zakona i drugih propisa te Članice.

3. Svaka Članica će pristupiti, na zahtjev, konsultacijama sa bilo kojom drugom Članicom koja opravdano smatra da titular prava intelektualne svojine, koji je državljanin

¹⁶⁸ Za namjene ove odredbe, "način koji je suprotan dobrim poslovnim običajima" označava u najmanjoj mjeri praksu koja proizilazi iz povrede ugovora narušavanja poslovnog povjerenja i drugih povreda, koja podrazumjeva pribavljanja povjerljivih podataka od strane trećih lica koja znaju ili su u velikoj mjeri dužna da znaju da je takva praksa nedozvoljena.

ili je nastanjen u Članici kojoj je upućen zahtjev za konsultacije, vrši radnje po pitanjima regulisanim ovim Odjeljkom, posebno zakonima i drugim propisima Članice koja zahtijeva konsultacije i koja želi da obezbijedi saglasnost sa predmetnim zakonodavstvom, ne nanoseći štetu bilo kakvoj radnji zasnovanoj na zakonu i ostavljajući punu slobodu za donošenje konačne odluke svakoj od Članica. Članica kojoj je upućen zahtjev će biti dužna da ga detaljno i dobronamjerno razmotri i da u potpunosti omogući konsultacije sa Članicom koja je uputila zahtjev, kao i da sa njom saraduje tako što će joj staviti na raspolaganje sve informacije dostupne javnosti, a koje se odnose na predmetno pitanje i druge informacije dostupne Članici, i u skladu sa nacionalnim zakonom i uzajamno zaključenim ugovorima koji se odnose na čuvanje tajnih podataka od strane Članice koja upućuje zahtjev.

4. Članica čiji su državljani ili lica sa pravom boravka izloženi postupcima druge Članice vezanim za navodno kršenje zakona i propisa koji su na snazi u drugoj Članici, a odnose se na predmet ovog Odjeljka, biće na zahtjev odobrena mogućnost od strane druge Članice da obavi konsultacije pod istim uslovima predviđenim u stavu 3.

DIO III

SPROVOĐENJE PRAVA INTELEKTUALNE SVOJINE

Odjeljak 1: Opšte obaveze

Član 41

1. Članice će obezbijediti da postupci za sprovođenje prava, koji su navedeni u ovom dijelu, budu ustanovljeni u njihovim nacionalnim zakonima, na način da se omogući efikasna akcija protiv bilo koje vrste povrede prava intelektualne svojine obuhvaćene ovim Sporazumom, uključujući efikasna sredstva za sprečavanje povrede i sredstva koja sprečavaju dalje povrede prava. Ovi postupci će se primjenjivati na način da se izbjegne stvaranje prepreka legitimnoj trgovini i da se obezbijede zaštitne mjere protiv njihove zloupotrebe.

2. Postupci koji se odnose na sprovođenje prava intelektualne svojine treba da budu pravični i jednaki za sve. Oni neće biti nepotrebno skupi i složeni, niti će sadržati nerealne rokove, kao i nepotrebna kašnjenja.

3. Odluke kojima se rješavaju pojedinačni slučajevi bi trebalo da budu u pismenoj formi i obrazloženi. One će se bar stranama u sporu staviti na uvid bez nepotrebnog odlaganja. Odluke kojima se rješavaju pojedinačni slučajevi će se isključivo zasnivati na dokazima o kojima je stranama pružena mogućnost da se izjasne.

4. Članice u sporu će imati mogućnost da zahtijevaju sudsko preispitivanje konačne upravne odluke, shodno odredbama nacionalnog zakona Članice koje se odnose na značaj predmetnog slučaja, u najmanjoj mjeri pravnih aspekata prvobitnih odluka po pitanju vrijednosti datog slučaja. Međutim, one nemaju obavezu da obezbijede mogućnost preis-

pitivanja oslobađajućih slučajeva u krivičnim slučajevima.

5. Podrazumijeva se da ovaj dio ne stvara nikakvu obavezu uvođenja sudskog sistema za sprovođenje prava intelektualne svojine koji bi se razlikovao od onog koji generalno važi za sprovođenje zakona, niti utiče na sposobnost Članica da generalno sprovede svoje zakone. Ništa u ovom dijelu ne predstavlja obavezu u vezi raspodjele sredstava namijenjenih sprovođenju prava intelektualne svojine i sprovođenju zakona uopšte.

Odjeljak 2: Građanski i upravni postupci i pravna sredstva

Član 42

Pravični i nepristrasni postupci

Članice će titularima prava¹⁶⁹ staviti na raspolaganje građanske sudske postupke koji se odnose na sprovođenje prava intelektualne svojine koje je obuhvaćeno ovim Sporazumom. Tužena strana ima pravo da bude blagovremeno i detaljno obaviještena pismenim putem, uključujući raloge na kojima se zasniva tužbeni zahtjev. Strane će imati pravo da budu zastupane od strane nezavisnih pravnih zastupnika i postupci neće nametati prekomjerno opterećujuće uslove vezane za obavezno lično pojavljivanje. Sve strane u takvim postupcima imaju pravo da obrazlažu svoje tvrdnje i da podnose relevantne dokaze. Postupak će obezbijediti načine otkrivanja i zaštite povjerljivih podataka, ukoliko to nije suprotno uslovima utvrđenim ustavom.

Član 43

Dokazi

1. Sudski organi će imati ovlaštenja da u slučaju, kada strana dostavi pribavljene dokaze koji su dovoljni da argumentuju njene tvrdnje i kada strana ima konkretne dokaze relevantne za održavanje njenih zahtjeva koji su pod kontrolom suprotne strane, narede da dokaz dostavi suprotna strana, pod rezervom da se, u odgovarajućim slučajevima, obezbijedi zaštita povjerljivih informacija.
2. U slučaju kada strana u sporu samoinicijativno i bez razloga odbije da stavi na uvid, ili na drugi način obezbijedi potrebne informacije u razumnom vremenskom periodu, ili značajno sprečava postupak po akciji sprovođenja prava, Članica može da ovlasti sudske organe da donesu prethodne i konačne odluke, potvrđne ili negativne, na osnovu informacija koje su im dostavljene, uključujući žalbe ili tvrdjenja strane koja je pretrpjela štetu zbog odbijanja pristupa informacijama, tako što će se stranama dati mogućnost da

¹⁶⁹ Za potrebe ovog dijela, izraz "titular prava" će uključivati saveze ili udruženja koje posjeduju pravni status da zahtijevaju takva prava.

budu saslušane povodom iznijetih tvrdnji ili dokaza.

Član 44 *Sudske zabrane*

1. Sudski organi će imati ovlaštenja da nalože strani da prestane sa povredom prava, između ostalog, da bi se spriječio ulazak u trgovinske tokove na njihovoj teritoriji, robe kojom se vrijeđa pravo intelektualne svojine, odmah po carinjenju takve robe. Članice nijesu obavezne da omoguće izdavanje takvih zabrana povodom zaštićenog predmeta koji je neka osoba stekla ili naručila prije nego je saznala ili imala razloga da vjeruje da bi trgovanje tom robom predstavljalo povredu prava intelektualne svojine.

2. Bez obzira na ostale odredbe ovog dijela i pod uslovom da se poštuju odredbe dijela II koje se izričito odnose na korišćenje od strane vlade ili trećih lica po ovlaštenju vlade, a bez ovlaštenja titulara prava, Članice mogu da ograniče pravna sredstva koja stoje na raspolaganju protiv takve upotrebe, na plaćanje nadoknade u skladu sa podstavom (h) člana 31. U drugim slučajevima, primjenjivaće se pravna sredstva po osnovu ovog Dijela, ili, u slučajevima kada ova pravna sredstva nijesu u saglasnosti sa nacionalnim zakonom Članice, biće na raspolaganju deklarativne presude i odgovarajuća nadoknada.

Član 45 *Naknada štete*

1. Sudski organi će biti ovlašćeni da nalože prekršiocu da plati titularu prava naknadu štete koja je dovoljna da kompenzira povredu koju je titular pretrpio zbog povrede njegovog prava intelektualne svojine od strane prekršioca koji je znao, ili imao osnova da zna da je učestvovao u prekršajnoj aktivnosti.

2. Sudski organi će takođe imati ovlaštenja da nalože prekršiocu da isplati nosiocu prava troškove u koje može biti uključena odgovarajuća naknada za zastupnika. U odgovarajućim slučajevima, Članice mogu da ovlaste sudske organe da nalože nadoknadu profita i/ili isplatu prethodno utvrđene štete, čak i u slučajevima u kojima prekršilac nije znao i nije imao osnova da zna da je učestvovao u prekršajnoj aktivnosti.

Član 46 *Ostala pravna sredstva*

Da bi se obezbijedila efikasna zaštita od povrede prava, sudski organi će biti ovlašćeni da nalože da se roba za koju su utvrdili da predstavlja povredu prava, bez bilo kakve nadoknade povuče iz trgovinskih tokova na način kojim se neće nanijeti šteta titularu prava ili, ukoliko bi to bilo u suprotnosti sa postojećim ustavnim odredbama, da se uništi. Sudski organi će takođe biti ovlašćeni da nalože da se sirovine i sastavni djelovi od kojih je bila pretežno sačinjena roba kojom se vrši povreda prava bez ikakve nadoknade,

povuku iz trgovinskih tokova na način koji će svesti rizik od daljih povreda prava na najmanju moguću mjeru. Pri razmatranju takvih zahtjeva, uzeće se u obzir srazmjera između ozbiljnosti povrede i pravnih sredstava, kao i interesa trećih lica. U odnosu na krivotvorene robe, jednostavno uklanjanje stavljenog žiga neće biti dovoljno, osim u izuzetnim slučajevima, da bi se omogućilo puštanje robe u promet.

Član 47

Pravo na informaciju

Članice mogu regulisati da su sudski organi ovlašćeni, osim ukoliko bi to bilo u krajnjem neskladu sa ozbiljnošću povrede prava, da nalože prekršiocu da obavijesti titulara prava o identitetu trećih lica uključenih u proizvodnju i distribuciju robe i usluga koji predstavljaju povredu prava i o njihovim distributivnim kanalima.

Član 48

Obeštećenje optuženog lica

1. Sudski organi će biti ovlašćeni da nalože strani na čiji su zahtjev mjere preduzete, i koja je zloupotrijebila postupke za sprovođenje prava, da obezbijedi strani koja je pretrpjela štetu ili koja je bila osujećena, odgovarajuću nadoknadu zbog takve zloupotrebe. Sudski organi će takođe biti ovlašćeni da nalože podnosiocu zahtjeva da plati optuženom licu troškove u koje može biti uključena i odgovarajuća naknada za zastupnika.
2. U vezi sprovođenja bilo kojeg zakona koji se odnosi na zaštitu ili sprovođenje prava intelektualne svojine, Članice će samo izuzeti javne organe i javne službenike od odgovornosti za odgovarajuća pravna sredstva, gdje su akcije preduzimane ili planirane u dobroj namjeri u toku sprovođenja tih zakona.

Član 49

Upravni postupak

U mjeri u kojoj se bilo koje građansko pravno sredstvo može naložiti kao rezultat upravnog postupka po predmetnom slučaju, takvo sredstvo treba da bude u skladu sa principima koja su suštinski u saglasnosti sa onim sadržanim u ovom Odjeljku.

Odjeljak 3: Privremene mjere

Član 50

1. Sudski organi će biti ovlašćeni da naredi preduzimanje hitnih i efektivnih privremenih mjera:
 - (a) da se spriječi nastajanje povrede svakog prava intelektualne svojine, a naročito da se spriječi ulazak robe kroz komercijalne kanale njihove jurisdikcije, uključujući u to i ulazak uvezene robe, odmah nakon okonča-

- nja carinskog postupka;
- (b) da se sačuva relevantni dokaz u pogledu navodne povrede.
2. Sudski organi će biti ovlašćeni da usvoje privremene mjere *inaudita altera parte*, kada je to odgovarajuće, a naročito kada odlaganje može da proizvede nepopravljivu štetu nosiocu prava, ili kada postoji rizik, koji se može dokazati, o mogućem uništenju dokaza.
3. Sudski organi će biti ovlašćeni da zatraže od tužioca da podnese svaki razumno raspoloživi dokaz koji će ih zadovoljiti u stepenu sigurnosti da je podnosilac stvarni nosilac prava i da su njegova prava povrijeđena, ili predstoji neposredna opasnost da ona budu povrijeđena, kao i da naredi podnosiocu da obezbijedi zaštitu ili ekvivalentno osiguranje koje je dovoljno da zaštiti tuženu stranu i da se spriječi zloupotreba.
4. Kada su usvojene privremene mjere *inaudita altera parte*, pogođenim stranama će se bez odugovlačenja dati obavještenje, i to najkasnije nakon izvršenja mjera. Ispitivanja, uključujući pravo na saslušanje, će se obaviti na zahtjev tužene strane u razumnom periodu vremena nakon notifikovanja mjera, i to u cilju donošenja odluke da li će se mjere izmijeniti, povući ili potvrditi.
5. Od tužioca se može tražiti da dostavi ostale informacije koje su organima koji će izvršiti privremene mjere neophodne za identifikaciju robe u pitanju.
6. Bez štete po stav 4, privremene mjere koje su preduzete na osnovu stavova 1 do 2 će, na zahtjev optužene strane, biti opozvane, ili prestati da djeluju na neki drugi način, ukoliko postupak koji vodi donošenju odluke o težini slučaja nije iniciran u razumnom periodu, o čemu će odlučiti sudski organ koji je naredio donošenje mjera, u slučaju kada zakonodavstvo članice to omogućava, ili u slučaju odsustva donošenja pomenute odluke, biti opozvane ili prestati da djeluju u roku koji nije duži od 20 radnih ili 31 kalendarskih dana, što je duže.
7. U slučajevima kada su privremene mjere opozvane, ili im je prošao rok trajanja zbog neke aktivnosti ili greške tužioca, ili kada je utvrđeno da nije bilo povrede ili opasnosti od nastanka povrede prava intelektualne svojine, sudski organi su ovlašćeni da naredi tužiocu, na zahtjev tužene strane, da tuženoj strani pruže odgovarajuću kompenzaciju za svaku štetu izazvanu privremenim mjerama.
8. U obimu u kojem bilo koja privremena mjera može biti donijeta kao rezultat administrativnih procedura, takve procedure će biti saglasne principima koji su u suštini jednaki onim koji su utvrđeni u ovom Odjeljku.

Odjeljak 4: Posebni zahtjevi koji se odnose na pogranične mjere¹⁷⁰

Član 51

Zabrana carinskih organa za puštanje robe u promet

Članice će, u skladu sa dolje navedenim odredbama, propisati postupke¹⁷¹ koji će

¹⁷⁰ U slučaju da je Članica u skupštini ukinula svaku kontrolu nad kretanjem roba preko granica sa drugom Članicom, koja sačinjava dio carinske unije, ona neće biti obavezna da primjenjuje odredbe ovog odjeljka na svojoj granici.

¹⁷¹ Podrazumjeva se da neće postojati obaveza primjene takvih postupaka na uvoz robe koja se plasira na tržište neke druge zemlje od strane nosioca prava ili uz njegov pristanak, ili na robu u tranzitu.

omogućiti titularu prava, koji ima osnovanih razloga da vjeruje da može doći do uvoza krivotvorenog žiga ili robe proizvedene na osnovu nezakonitog prisvajanja autorskih djela¹⁷² da podnese pismeni zahtjev nadležnim upravnim ili sudskim organima da carinski organi zabrane puštanje u promet takve robe. Članice mogu omogućiti ulaganje takvog zahtjeva i u pogledu roba na kojima postoji drugi vidovi povrede prava intelektualne svojine, pod uslovom da su zadovoljeni zahtjevi sadržani u ovom Odjeljku. Članice takođe mogu regulisati odgovarajuće postupke koje se odnose na zabranu puštanja u promet, od strane carinskih organa, a na kojima postoji povreda, a koje su namijenjene za izvoz sa njihovih teritorija.

Član 52

Primjena

Svi titulari prava koji pokreću postupke koji su predviđeni gornjim, članom 51, moraće da dostave odgovarajuće dokaze koji će uvjeriti nadležne organe da, na osnovu zakona zemlje uvoza, postoji *prima facie* povreda njihovog prava intelektualne svojine i da dostave dovoljno detaljan opis robe kako bi je carinski organi mogli lako prepoznati. Nadležni organi će u odgovarajućem roku obavijestiti podnosioca zahtjeva da li su prihvatili zahtjev, i kada su odredili rok, period u kojem će carinski organi preduzeti akciju.

Član 53

Garancija ili odgovarajuće obezbjeđenje

1. Nadležni organi će biti ovlašćeni da zahtjevaju od podnosioca zahtjeva da pruži garanciju ili odgovarajuće obezbjeđenje dovoljno da zaštiti optuženog i nadležne organe i da spriječi zloupotrebu. Takva garancija ili odgovarajuće obezbjeđenje neće neopravdano odvracati od korišćenja ovih postupaka.
2. Ako je na osnovu primjene odredbi ovog Odjeljka puštanje u slobodan promet robe koja sadrži industrijske modele i uzorke, patente, integrisana kola ili povjerljive informacije, bilo zabranjeno od strane carinskih organa na osnovu odluke koja nije odluka sudskih ili drugih nezavisnih organa, a rok predviđen u članu 55 je istekao, a da ovlašćeni organ nije privremeno oslobodio date proizvode i, pod uslovom da su svi ostali uslovi uvoza ispunjeni, vlasnik, uvoznik, ili primalac robe stiče pravo puštanja u promet proizvoda, kada uplati obezbjeđenje u iznosu koji je dovoljan da zaštiti titulara prava od bilo

¹⁷² Za potrebe ovog Sporazuma:

- (a) „roba sa krivotvorenim žigom” podrazumjeva svu robu zajedno sa ambalažom koja bez ovlašćenja nosi žig identičan žigu registrovanom za takvu robu, ili žigu koji se po svojim bitnim svojstvima ne može razlikovati od registrovanog žiga, i koja shodno tome, na osnovu zakona zemlje uvoza, vrijeda prava vlasnika žiga;
- (b) „roba proizvedena na osnovu nezakonito prisvojenih autorskih djela” podrazumjeva bilo koju kopiranu robu napravljenu bez saglasnosti titulara prava ili lica koje je on ovlastio u zemlji proizvodnje, koja je urađena direktno ili indirektno sa predmeta, pri čemu izrada te kopije predstavlja, na osnovu zakona zemlje uvoza povredu autorskog prava ili srodnog prava.

kakvih povreda prava. Plaćanje ovog obezbjeđenja neće biti smetnja preduzimanju ostalih pravnih mjera koje stoje na raspolaganju titularu prava, s tim što se podrazumjeva da će iznos obezbjeđenja biti vraćen ako titular prava ne iskoristi svoje pravo na tužbu u odgovarajućem vremenskom periodu.

Član 54

Obavještenje o zabrani

Uvoznik i podnosilac zahtjeva će biti odmah obavješteni o zabrani puštanja u promet na osnovu člana 51.

Član 55

Trajanje zabrane

Ako u roku koji nije duži od 10 radnih dana od obavještenja podnosioca zahtjeva o zabrani, carinski organi nijesu obavješteni da je treća strana, koja nije optužena, pokrenula postupak kojim treba da se donese pravosnažna odluka o datom slučaju, ili da je propisno ovlašćen organ preduzeo privremene mjere koje produžavaju zabranu puštanja robe u promet, roba će biti puštena u promet pod uslovom da su svi ostali uslovi uvoza ili izvoza ispunjeni; u odgovarajućim slučajevima, rok se može produžiti za još 10 radnih dana. Ako je pokrenut postupak koji treba da dovede do pravosnažne odluke o datom slučaju, na zahtjev optuženog će se izvršiti preispitivanje pod kojim se podrazumijeva i pravo na saslušanje u cilju donošenja blagovremene odluke o tome da li će se te mjere izmijeniti, povući ili potvrditi. Bez obzira na gore navedeno, u slučaju da se zabrana puštanja u promet izvršava ili se nastavlja u skladu sa privremenom sudskom mjerom, primjenjivaće se odredbe stava 6 člana 50.

Član 56

Obeštećenje uvoznika i vlasnika robe

Nadležni organi će biti ovlašćeni da nalože podnosiocu zahtjeva da plati uvozniku, primaocu robe i vlasniku robe, odgovarajuću naknadu za bilo koju nanesenu štetu zbog nezakonitog zadržavanja robe ili zbog zadržavanja robe puštene u promet na osnovu člana 55.

Član 57

Pravo na pregled i informisanje

Vodeći računa o zaštiti povjerljivih podataka, Članice će ovlastiti nadležne organe da produže titularu prava odgovarajuću mogućnost da pregleda bilo koji proizvod koji je zadržan od strane carinskih organa, kako bi potkrijepio svoje zahtjeve. Nadležni organi će takođe biti ovlašćeni da istu takvu mogućnost pregleda pruže uvozniku robe. U slučajevima kada je donijeta pravosnažna odluka, Članice mogu ovlastiti nadležne organe da

obavijeste titulara prava o imenu i adresi pošiljaoca robe, uvoznika i primaoca robe, kao i o količini date robe.

Član 58

Tužba ex officio

U slučaju da Članice zahtijevaju od nadležnih organa da djeluju po službenoj dužnosti i zabrane puštanja u promet robe u odnosu na koju su stekli *prima facie* dokaze da je pravo intelektualne svojine povrijeđeno:

- (a) nadležni organi mogu da u bilo koje vrijeme traže od titulara prava sve podatke koji im mogu biti od pomoći prilikom obavljanja ovlašćenja;
- (b) uvoznik i titular prava će biti odmah obavješteni o zabrani. U slučaju da je uvoznik nadležnim organima uložio žalbu na zabranu, zabrana će *mutatis mutandis* biti podvrgnuta zahtjevima iz člana 55.
- (c) Članice će jedino izuzeti javne organe i njihove službenike od odgovornosti zbog izricanja odgovarajućih pravnih sredstava kada su tužbe preduzete ili namjeravane u dobroj namjeri.

Član 59

Pravna sredstva

Bez obzira na ostala prava iz tužbe, koja stoje na raspolaganju titularu prava i u skladu sa pravom optuženog da traži donošenje odluke od strane sudskog organa, nadležni organi će biti ovlašćeni da nalože uništavanje ili povlačenje krivotvorene robe u skladu sa principima sadržanim u članu 46. U odnosu na krivotvorenu robu, nadležni organi neće dozvoliti reeksport robe kojom se vrši povreda prava u neizmjenjenom stanju, niti će je podvrgnuti nekom drugačijem carinskom postupku, osim u izuzetnim okolnostima.

Član 60

De minimis uvoz

Članice mogu da od primjene gornjih odredbi izuzmu male količine robe nekomercijalne prirode sadržane u ličnom prtljagu putnika ili poslate u manjim pošiljkama.

Odjeljak 5: Krivični postupci

Član 61

Članice će propisati mogućnost pokretanja krivičnog postupka i kažnjavanja najmanje u slučajevima svjesnog krivotvorenja žiga ili piratstva autorskih prava koja se vrše na komercijalnoj osnovi. Pravna sredstva koja stoje na raspolaganju uključuju kaznu zatvora i/

ili novčane kazne koje su dovoljno visoke da mogu da služe kao mjera odvraćanja, u skladu sa iznosima koji se propisuju za krivična djela srodne težine. U odgovarajućim slučajevima, raspoložive mjere će se takođe sastojati od oduzimanja, zaplijene i uništavanja inkriminisane robe i svih materijala i alata koji su se koristili pri izvršenju krivičnog djela. Članice mogu da predvide pokretanje krivičnog postupka i kažnjavanje i u drugim slučajevima povrede prava intelektualne svojine, posebno kada se povrede vrše svjesno i na komercijalnoj osnovi.

DIO IV STICANJE I ODRŽAVANJE PRAVA INTELEKTUALNE SVOJINE I ODGOVORAJUĆI *INTER PARTES* POSTUPCI

Član 62

1. Članice mogu zahtijevati, kao uslov sticanja ili održavanja prava intelektualne svojine propisanih u Odjeljcima 2 do 6 dijela II ovog Sporazuma, da se pridržava odgovarajućih postupaka i formalnosti. Takvi postupci i formalnosti moraju da budu u skladu sa odredbama ovog Sporazuma.

2. U slučaju da je sticanje prava intelektualne svojine uslovljeno dodjelom ili registrovanjem prava, Članice će obezbijediti da postupci za dodjelu ili registraciju, u skladu sa osnovnim uslovima sticanja prava, omoguće dodjelu ili registraciju prava u razumnom roku kako bi se izbjeglo nedozvoljeno skraćivanje perioda zaštite.

3. Član 4 Pariske konvencije (1967) će se primjenjivati *mutatis mutandis* na uslužne žigove.

4. Postupci vezani za sticanje ili održavanje prava intelektualne svojine i sljedeći postupci kada ih nacionalni zakon predviđa: poništaj u upravnom postupku i *inter partes* postupci, kao što su prigovor, opoziv i poništenje, biće zasnovani na opštim principima sadržanim u stavom 2 i 3 člana 41.

5. Konačne upravne odluke koje su donijete na osnovu bilo kog postupka pomenutog u stavu 4, biće podložne preispitivanju od strane sudskog organa ili organa koji je odgovarajući sudskom organu. Međutim, neće postojati nikakve obaveze da se omogući preispitivanje odluke u slučaju neuspješnog prigovora ili opoziva u upravnom postupku, pod uslovom da osnova za takve postupke može biti predmet nevažećih postupaka.

DIO V SPREČAVANJE SPOROVA I NJIHOVO RJEŠAVANJE

Član 63 *Transparentnost*

1. Zakoni i drugi propisi, konačne sudske odluke i upravna pravila od opšte primjene koje

bilo koja Članica donese, a odnose se na predmet ovog Sporazuma (dostupnost, obim, sticanje, izvršenje i sprečavanje zloupotrebe prava intelektualne svojine), moraće da se objave, ili u slučaju da objavljivanje nije izvodljivo, da se stave na uvid javnosti na nacionalnom jeziku, na način koji omogućava vladama i nosiocima prava da se sa njima upoznaju. Sporazumi koji se odnose na predmet ovog Sporazuma koji je na snazi između vlade ili vladine agencije bilo koje Članice i vlade, ili vladine agencije bilo koje druge Članice će se takođe objaviti.

2. Članice će o zakonima i propisima koji su pomenuti u stavu 1 upoznati Savjet za TRIPS kako bi pomogle Savjetu pri njegovom ispitivanju funkcionisanja ovog Sporazuma. Savjet će pokušati da svede na minimum opterećenost Članica kod izvršavanja ove obaveze i može odlučiti da ukine obavezu direktnog obavještanja Savjeta o zakonima i drugim propisima, ukoliko pregovori sa WIPO, o uspostavljanju zajedničkog registra koji bi sadržao ove zakone i propise, budu uspješni. Savjet će takođe, s tim u vezi, razmotriti sve neophodne radnje vezane za saopštenja koja, u skladu sa obavezama na osnovu ovog Sporazuma, proističu iz odredbi člana 6ter Pariske konvencije (1967).

3. Svaka Članica će na pismeni zahtjev druge Članice biti spremna da dostavi informacije pomenute u stavu 1. Članica koja ima razloga da vjeruje da konkretna sudska presuda ili upravna odluka ili bilateralni sporazumi iz oblasti prava intelektualne svojine utiče na njena prava predviđena ovim Sporazumom, može takođe pismeno zahtijevati da joj se omogućí pristup ili da dovoljno detaljno bude informisana o svakoj konkretnoj sudskoj presudi ili upravnoj odluci, ili bilateralnom sporazumu.

4. Ništa u stavovima 1 do 3 neće iziskivati od Članica da otkriju povjerljive podatke koji bi sprečavali sprovođenje zakona ili na drugi način bili u suprotnosti sa javnim interesom ili zanemarilo legitimne komercijalne interese određenih preduzeća, javnih ili privatnih.

Član 64

Rješavanje sporova

1. Odredbe članova XXII i XXIII GATT-a iz 1994, na način kako su razrađene i primjenjive na osnovu Dogovora o rješavanju sporova, primjenjivaće se na konsultacije i rješavanje sporova po osnovu ovog Sporazuma, osim ukoliko ovim Sporazumom nije drugačije predviđeno.

2. Podstavovi 1(b) i 1(c) člana XXIII GATT-a iz 1994. se neće primjenjivati na rješavanje sporova po osnovu ovog Sporazuma u periodu od 5 godina od datuma stupanja na snagu Sporazuma o STO.

3. Tokom perioda o kojem se govori u stavu 2, Savjet za TRIPS će ispitivati obuhvat i modalitete žalbi onog tipa koje su regulisane podstavovima 1(b) i 1(c) člana XXIII GATT-a iz 1994, a sačinjene su saglasno ovom Sporazumu, i podnijeće svoje preporuke Ministarskoj konferenciji na njeno usvajanje. Odluka Ministarske konferencije o usvajanju takvih preporuka ili odluka o produženju trajanja perioda iz stava 2 će moći samo da se donese konsenzusom, a usvojene preporuke će važiti za sve Članice, bez daljeg procesa formalnog usvajanja.

DIO VI PRELAZNI DOGOVORI

Član 65 *Prelazni dogovori*

1. Pod uslovom odredbi stavova 2, 3 i 4, nijedna Članica neće biti u obavezi da primjenjuje odredbe ovog Sporazuma prije isteka opšteg perioda od jedne godine od dana stupanja na snagu Sporazuma o STO.
2. Članica koja je zemlja u razvoju ima pravo da za period od još 4 godine odloži primjenu odredbi ovog Sporazuma, definisanu stavom 1, osim kada se radi o članovima 3, 4 i 5.
3. Bilo koja druga Članica, koja je u procesu transformacije sa centralno planirane na tržišnu privredu slobodnog preduzetništva, i koja preduzima strukturnu reformu svog sistema intelektualne svojine, i suočena je sa posebnim problemima u pripremi i sprovođenju zakona i propisa o intelektualnoj svojini, može takođe da koristi period odlaganja na način predviđen u stavu 2.
4. U mjeri u kojoj je Članica, koja je zemlja u razvoju, obavezna na osnovu ovog Sporazuma da proširi patentnu zaštitu proizvoda i na područja tehnike koja na njenoj teritoriji ne podliježu zaštiti na datum primjene ovog Sporazuma u toj Članici, kako je definisano u stavu 2, ona može da odloži primjenu odredbi o patentima na proizvod Odjeljka 5, Dijela II i na te oblasti tehnike za dodatni period od 5 godina.
5. Članica koja koristi prelazni period na osnovu stavova 1, 2, 3 i 4, obezbijediće da bilo kakve promjene u njenim nacionalnim zakonima, drugim propisima i praksi, do kojih dođe u tom periodu, nemaju za rezultat manji stepen zaštite od onog koji je predviđen ovim Sporazumom.

Član 66 *Najmanje razvijene zemlje Članice*

1. Imajući u vidu specifične potrebe i zahtjeve Članica koje su najmanje razvijene zemlje, njihova ekonomska, finansijska i administrativna ograničenja, i njihovu potrebu za fleksibilnošću kod stvaranja održive tehnološke osnove, Članice koje su najmanje razvijene zemlje neće biti obavezne da primjenjuju odredbe ovog Sporazuma, osim članova 3, 4 i 5, u periodu od 10 godina od datuma primjene definisane u stavu 1 člana 65. Savjet za TRIPS će na osnovu valjano obrazloženih zahtjeva Članice koja je najmanje razvijena zemlja, odobriti produžavanje ovog perioda.
2. Članice koje su razvijene zemlje će obezbijediti podsticaje preduzećima i institucijama sa svoje teritorije radi unapređenja i podsticanja transfera tehnologije u Članice koje su najmanje razvijene zemlje, kako bi im se omogućilo da stvore stabilnu i održivu tehnološku osnovu.

Član 67*Tehnička saradnja*

Da bi se olakšalo sprovođenje ovog Sporazuma, Članice koje su razvijene zemlje će obezbijediti, na zahtjev i pod uzajamno dogovorenim uslovima i rokovima, tehničku i finansijsku saradnju u korist Članica koje su zemlje u razvoju i najmanje razvijene zemlje. Takva saradnja će uključivati pomoć kod pripreme nacionalnog zakonodavstva o zaštiti i sprovođenju prava intelektualne svojine, kao i o sprečavanju njegove zloupotrebe i podršku u vezi sa formiranjem ili jačanjem nacionalnih zavoda i agencija od značaja u ovoj oblasti, uključujući obuku kadrova.

DIO VII**INSTITUCIONALNI DOGOVORI; ZAVRŠNE ODREDBE****Član 68***Savjet za trgovinske aspekte prava intelektualne svojine*

Savjet za trgovinske aspekte prava intelektualne svojine će pratiti funkcionisanje ovog Sporazuma, a posebno da li Članice ispunjavaju svoje obaveze po osnovu njega, i omogućiti Članicama da se konsultuju o pitanjima vezanim za trgovinske aspekte prava intelektualne svojine. On će izvršavati i sve ostale obaveze koje mu Članice nalože, a posebno će pružati pomoć koja se od njega traži u kontekstu postupaka za rješavanje sporova. U izvršavanju svojih funkcija, Savjet može da se konsultuje i zahtjeva informacije od bilo kojeg izvora kojeg smatra adekvatnim. Prilikom konsultacija sa WIPO, Savjet će težiti da uspostavi, u roku od godinu dana od svog prvog sastanka, odgovarajuće vidove saradnje sa organima te Organizacije.

Član 69*Međunarodna saradnja*

Članice su saglasne da međusobno sarađuju u cilju eliminisanja iz međunarodne trgovine robe kojom se vrijeđaju prava intelektualne svojine. U ovu svrhu, one će u svojim nacionalnim upravama ustanoviti biroo za kontakte i iste će notifikovati, i biće spremne da razmjenjuju informacije o trgovini robom na kojoj postoji povreda prava. Posebno će unaprijediti razmjenu informacija i podsticati saradnju između carinskih organa u vezi trgovine robom sa krivotvorenim žigom i robom koja je proizvedena na osnovu nezakonito prisvojenog autorskog djela.

Član 70*Zaštita postojećeg predmeta*

1. Iz ovog Sporazuma ne proističu nikakve obaveze u pogledu djela koja su nastala prije datuma primjene Sporazuma u Članici u pitanju.
2. Osim ako ovim Sporazumom nije drugačije propisano, ovaj Sporazum ne nameće obaveze u odnosu na svaki predmet koji postoji na dan primjene ovog Sporazuma u Članici u

pitanju i koji je u toj Članici zaštićen navedenog datuma, ili koji ispunjava ili će naknadno ispuniti kriterijume zaštite na osnovi odredbi ovog Sporazuma. U smislu ovog stava i stavova 3 i 4, obaveze koje se tiču postojećih autorskih djela će se isključivo određivati na osnovu člana 18 Bernske konvencije (1971), i obaveze u vezi prava proizvođača fonograma i izvođača u postojećim fonogramima će se isključivo određivati na osnovu člana 18 Bernske konvencije (1971), kako je predviđeno u stavu 6 člana 14 ovog Sporazuma.

3. Neće postojati obaveze za ponovnim uspostavljanjem zaštite na predmetu koji je na datum primjene ovog Sporazuma objavljen u Članici u pitanju.

4. Što se tiče djela koja se odnose na specifične objekte koji sadrže predmet kojim se vrijeda pravo na osnovu zakonskih odredbi donijetih u skladu sa ovim Sporazumom, a koja su započeta, ili u odnosu na koja je izvršena značajna investicija prije datuma ratifikovanja Sporazuma o STO od strane te Članice, bilo koja Članica može da predvidi ograničavanje pravnih sredstava koja stoje na raspolaganju titularu prava u odnosu na dalje vršenje takvih djela poslije datuma primjene ovog Sporazuma u toj Članici. U takvim slučajevima, Članica će, međutim, predvidjeti bar plaćanje odgovarajuće naknade.

5. Članica nije obavezna da primjenjuje odredbe člana 11 i stava 4 člana 14 u odnosu na originale ili kopije kupljene prije datuma primjene ovog Sporazuma u toj Članici.

6. Od Članice se neće zahtjevati da primjenjuje član 31, ili uslov iz stava 1 člana 27, da se patentna prava koriste bez diskriminacije u odnosu na oblast tehnologije, na korišćenje bez ovlašćenja titulara prava u slučaju da je ovlašćenje za takvo korišćenje dato od strane vlade prije datuma objavljivanja ovog Sporazuma.

7. U slučaju prava intelektualne svojine za koja je zaštita uslovljena registracijom, dozvolice se da prijave za zaštitu koje su bile u postupku na dan primjene ovog Sporazuma u predmetnoj Članici, budu izmijenjene i dopunjene da bi se dobio veći stepen zaštite predviđen odredbama ovog sporazuma. Te izmjene i dopune se neće odnositi na novu materiju.

8. U slučaju da Članica do stupanja na snagu Sporazuma o STO ne omogući patentnu zaštitu za farmaceutske i poljoprivredne hemijske proizvode saglasno sa njenim obavezama po osnovu člana 27, ta Članica će:

- (a) bez obzira na odredbe Dijela VI, predvidjeti od datuma stupanja na snagu Sporazuma o STO, načine putem kojih se mogu podnositi patentne prijave za takve pronalaskes;
- (b) primjeniti na ove prijave, od datuma primjene ovog Sporazuma, kriterijume za mogućnost patentiranja u skladu sa odredbama ovog Sporazuma kao da su se ti kriterijumi primjenjivali na datum podnošenja prijave u toj Članici, ili gdje postoji i gdje se zahtijeva priznanje prava prvenstva, na datum zatraženog prava prvenstva;
- (c) obezbijediti patentnu zaštitu u skladu sa ovim Sporazumom od priznanja patenta i za preostali period važenja patenta, računajući od datuma podnošenja prijave u skladu sa članom 33 ovog Sporazuma, za one prijave koje ispunjavaju kriterijume zaštite pomenute u podstavu (b).

9. Kada je predmet patentne zaštite u Članici proizvod, u skladu sa stavom 8 (a) će se dodijeliti ekskluzivna prava, bez obzira na odredbe u Dijelu VI, u trajanju od 5 godina od sticanja odobrenja za stavljanje robe u promet u toj Članici ili do priznanja ili odbijanja izdavanja patenta za proizvod u toj Članici, u zavisnosti koji je period kraći, pod uslovom da je nakon stupanja na snagu ovog Sporazuma, podnijeta patentna prijava ili priznat patent za proizvod u drugoj Članici, kao i da je dobijeno odobrenje za stavljanje u promet u toj drugoj Članici.

Član 71*Preispitivanje, izmjene i dopune*

1. Savjet za TRIPS će prispitati sprovođenje ovog Sporazuma nakon isteka prelaznog perioda iz stava 2 člana 65. Savjet će, uz evši u obzir iskustvo stečeno u njegovom sprovođenju, izvršiti preispitivanje 2 godine nakon tog datuma, i u istim vremenskim razmacima posle toga Savjet takođe može da vrši preispitivanje u svijetlu bilo kakvih novih događaja koji mogu zahtijevati izmjenu ili dopunu ovog Sporazuma.

2. Dopune koje služe jedino prilagođavanju višem stepenu zaštite prava intelektualne svojine koji je na snazi u drugim multilateralnim sporazumima koje su prihvatile sve Članice STO, mogu se saopštiti Ministarskoj konferenciji radi njegove odgovarajuće akcije u skladu sa stavom 6 član X Sporazuma o STO, i to na osnovu konsenzusom usvojenog prijedloga Savjeta za TRIPS.

Član 72*Rezerve*

Bez saglasnosti svih Članica ne mogu se izjaviti rezerve na bilo koju od odredbi ovog Sporazuma.

Član 73*Izuzeci iz razloga bezbjednosti*

Ništa u ovom Sporazumu:

- (a) neće iziskivati od Članice da pruži bilo kakvu informaciju čije otkrivanje smatra suprotnim svojim osnovnim interesima bezbjednosti;
- (b) neće sprečavati bilo koju Članicu da preduzima akcije koje smatra potrebnim za zaštitu svojih osnovnih interesa bezbjednosti:
 - (i) vezane za fisione materije ili materije od kojih se one dobijaju;
 - (ii) vezane za trgovinu oružjem, municijom i opremom i takvom trgovinom drugom robom i materijima koja obavlja direktno ili indirektno za svrhe snabdjevanja vojnih ustanova;
 - (iii) koje se preduzimaju u vrijeme rata ili u drugim vanrednim situacijama u međunarodnim odnosima; ili
- (c) neće sprečavati Članicu da preduzima bilo kakvu akciju u skladu sa svojim obavezama iz Povelje Ujedinjenih nacija za održavanje međunarodnog mira i bezbjednosti.

ANEKS 2**DOGOVOR O PRAVILIMA I PROCEDURAMA
ZA RJEŠAVANJE SPOROVA**

Članice su se dogovorile o sljedećem:

Član 1*Predmet i primjena*

1. Pravila i procedure iz ovog Dogovora primjenjivaće se na sporove koji su pokrenuti na osnovu odredbi o konsultacijama i rješavanju sporova iz sporazuma navedenih u Dodatku 1 ovog Dogovora (u daljem tekstu „obuhvaćeni sporazumi”). Pravila i procedure iz ovog Dogovora će se odnositi i na konsultacije i rješavanje sporova između Članica u pogledu njihovih prava i obaveza, u skladu sa odredbama Sporazuma o osnivanju STO (u daljem tekstu » Sporazum o STO«) i ovog Dogovora uzetog posebno ili u kombinaciji sa drugim obuhvaćenim sporazumom.

2. Pravila i procedure iz ovog Dogovora primjenjivaće se uz posebna i dodatna pravila i procedure o rješavanju sporova koja su sadržana u obuhvaćenim sporazumima i navedena u Dodatku 2 ovog Dogovora. Ako postoje razlike između pravila i procedura ovog Dogovora i posebnih ili dodatnih pravila i procedura navedenih u Dodatku 2, primjenjivaće se posebna ili dodatna pravila i procedure navedene u Dodatku 2. U sporovima koji uključuju pravila i procedure iz više od jednog obuhvaćenog sporazuma, ako postoji konflikt između posebnih ili dodatnih pravila i procedura iz tih sporazuma, i kada se strane u sporu ne mogu dogovoriti o pravilima i procedurama u roku od 20 dana od osnivanja panela, predsjedavajući Organa za rješavanje sporova, predviđenog stavom 1, člana 2 (u daljem tekstu „DSB”), u roku od 10 dana od zahtjeva bilo koje Članice, konsultujući se sa stranama u sporu, odrediće pravila i procedure koje će se primjenjivati. Predsjedavajući će slijediti princip da, kada god je to moguće, treba koristiti posebna ili dodatna pravila i procedure, a pravila i procedure iz ovog Dogovora će se koristiti u mjeri potrebnoj da se izbjegne konflikt.

Član 2*Administriranje*

1. Ovim se osniva Organ za rješavanje sporova koje će pratiti sprovođenje ovih pravila i procedura, kao i odredbi o konsultacijama i rješavanju sporova iz obuhvaćenih sporazuma, osim ako nije drugačije predviđeno. Shodno tome, DSB je nadležan za osnivanje panela, usvajanje izvještaja panela i apelacionog tijela, praćenje sprovođenja pravila i preporuka, kao i odobravanje suspenzije koncesija i drugih obaveza iz sporazuma o kojima je riječ. U slučaju sporova pokrenutih u skladu sa plurilateralnim trgovinskim sporazumima, pojam „Članica” odnosit će se samo na one Članice koje su ugovorne strane

tog plurilateralnog trgovinskog sporazuma. Kada DSB prati odredbe o rješavanju sporova iz plurilateralnog trgovinskog sporazuma, u donošenju odluka ili u preuzimanju akcija u vezi sa tim sporom mogu učestvovati samo one Članice koje su potpisnice tog sporazuma.

2. DSB će obavijestiti Savjete i Komitete STO o razvoju sporova u vezi sa odredbama predviđenim obuhvaćenim sporazumima.

3. DSB će se sastajati onoliko često koliko je neophodno za izvršavanje svojih funkcija, u rokovima koji su predviđeni ovim Dogovorom.

4. Kada pravila i procedure ovog Dogovora predviđaju da DSB donose neku odluku, DSB će to učiniti konsenzusom.¹⁷³

Član 3

Opšte odredbe

1. Članice potvrđuju svoje opredjeljenje za ranije prihvaćene principe za rješavanje sporova u skladu sa članovima XXII i XXIII GATT-a iz 1947, kao i ovdje doradenim i izmijenjenim pravilima i procedurama.

2. Sistem rješavanja sporova u STO je centralni element koji obezbjeđuje sigurnost i predvidljivost multilateralnog trgovinskog sistema. Članice su svjesne da on služi očuvanju prava i obaveza koje Članicama pripadaju prema sporazumima, kao i razjašnjenju postojećih odredbi u tim sporazumima u skladu sa uobičajenim pravilima tumačenja javnog međunarodnog prava. Preporuke i pravila DSB ne mogu uvećati ili umanjiti prava i obaveze koje su predviđene obuhvaćenim sporazumima.

3. Za efikasno funkcionisanje STO i održavanje odgovarajućeg balansa između prava i obaveza Članica, od posebne važnosti je pravovremeno rješavanje slučajeva u kojima Članica smatra da joj je neka korist, koja direktno ili indirektno proizilazi iz obuhvaćenih sporazuma, umanjena mjerama druge Članice.

4. Preporuke i odluke DSB će biti usmjerene ka postizanju zadovoljavajućeg rješenja slučaja, u skladu sa pravima i obavezama iz ovog Dogovora i obuhvaćenih sporazuma.

5. Sva rješenja slučajeva koja su formalno pokrenuta u skladu sa odredbama o konsultacijama i rješavanju sporova iz obuhvaćenih sporazuma, uključujući i arbitražne odluke, biće usaglašene sa tim sporazumima i neće poništavati ili umanjivati koristi koje pripadaju bilo kojoj Članici na osnovu tih sporazuma, niti će onemogućavati ostvarivanje bilo kojeg cilja tih sporazuma.

6. Uzajamno dogovorena rješenja u slučajevima koji su formalno pokrenuti prema odredbama o konsultacijama i rješavanju sporova iz obuhvaćenih sporazuma, notifikovaće se DSB-u i relevantnim savjetima i komitetima, gdje će u pogledu njih svaka Članica moći da pokrene bilo koje pitanje.

7. Prije pokretanja slučaja Članica će razmotriti, da li bi aktivnost u skladu sa ovim procedurama bila korisna. Cilj mehanizma za rješavanje sporova je da osigura pozitivno rješenje spora. Najpoželjnije je obostrano prihvatljivo rješenje u skladu sa obuhvaćenim spo-

¹⁷³ Smatraće se da je DSB odlučio konsenzusom o nekom pitanju ako nijedna Članica, prisutna na sastanku DSB-a, tokom kojeg se donosi odluka, nema formalnog prigovora na predloženu odluku.

razumima. U nedostatku obostrano prihvatljivog rješenja, prvi cilj mehanizma rješavanja sporova je obično da se obezbijedi ukidanje mjera, ako se utvrdi da one nijesu u skladu sa odredbama bilo kojeg obuhvaćenog sporazuma. Odredbu o kompenzaciji treba primjenjivati samo ako nije moguće hitno ukidanje mjere i smatraće se privremenom do ukidanja mjere koja je nekonzistentna sa obuhvaćenim sporazumom. Posljednje sredstvo koje ovaj Dogovor predviđa je da Članica koja je pokrenula proceduru rješavanja spora može suspendovati primjenu koncesija ili drugih obaveza prema obuhvaćenom sporazumu i to na diskriminatornoj osnovi prema drugoj Članici, pod uslovom da je DSB odobrio takve mjere.

8. U slučajevima kršenja obaveza iz obuhvaćenih sporazuma, smatra se da je riječ o *prima facie* slučajevima poništavanja ili umanjivanja koristi. To znači da postoji pretpostavka da kršenje pravila ima štetan uticaj na druge Članice iz tog sporazuma, i u tim slučajevima Članica, protiv koje je uložen prigovor, mora dokazati da je prigovor neosnovan.

9. Odredbe ovog Dogovora su bez štete po prava Članica da traže službeno tumačenje odredbi obuhvaćenog sporazuma na osnovu sistema donošenja odluka u skladu sa Sporazum o STO ili obuhvaćenim sporazumom ukoliko je to plurilateralni trgovinski sporazum.

10. Smatra se da se zahtjevi za izmirenjem i upotreba procedura za rješavanje sporova ne smatraju neprijateljskim aktom, i ako dođe do spora, sve Članice se moraju angažovati sa dobrim namjerama u cilju rješavanja spora. Takođe se podrazumijeva da žalbe iz odvojenih predmeta ne bi trebalo povezivati.

11. Ovaj će se Dogovor primjenjivati samo na nove zahtjeve za konsultacijama u skladu sa odredbama o konsultacijama iz obuhvaćenih sporazuma, a koje su podnijete na dan ili nakon dana stupanja na snagu Sporazum o STO. Kada je riječ o sporovima u kojima su zahtjevi za konsultacijama predati prema GATT-u iz 1947. ili nekim prethodnim sporazumima u odnosu na obuhvaćene sporazume, a prije stupanja na snagu Sporazum o STO, primjenjivaće se relevantna pravila i procedure za rješavanje sporova koje su bile na snazi neposredno prije datuma stupanja na snagu Sporazum o STO.¹⁷⁴

12. Bez obzira na odredbe stava 11, ako je riječ o tužbi Članice koja je razvijena zemlja protiv Članice koja je zemlja u razvoju, strana koja je podnijela tužbu će imati pravo da se pozove na alternativne odredbe sadržane u članovima 4, 5, 6 i 12 ovog Dogovora i odgovarajućih odredbi Odluke iz 5. aprila 1966. (BISD 14S/18), osim kada panel smatra da su rokovi iz stava 7 te Odluke nedovoljni za pripremu izvještaja, a rokovi se mogu produžiti uz saglasnost strane koja je podnijela tužbu. Ako postoje razlike između pravila i procedura iz članova 4, 5, 6 i 12 i odgovarajućih pravila i procedura iz Odluke, primjenjivaće se Odluka.

Član 4 *Konsultacije*

1. Članice potvrđuju svoju spremnost da ojačaju i poboljšaju procedure konsultacija.
2. Svaka Članica se obavezuje da će dobrovoljno razmotriti i pružiti odgovarajuću mogućnost za konsultacije u pogledu bilo kojih navoda druge Članice koji se odnose na mjere koje prva Članica preduzima na svojoj teritoriji, a koje pogađaju funkcionisanje

¹⁷⁴ Ovaj stav se odnosi i na sporove za koje nije usvojen izvještaj panela ili još nije u potpunosti primijenjen.

nekih obuhvaćenog sporazuma.¹⁷⁵

3. Ako se zahtjev za konsultacijama podnosi saglasno nekom od obuhvaćenih sporazuma, Članica na koju se zahtjev odnosi će, osim ako nije drugačije dogovoreno, odgovoriti u roku od 10 dana od dana prijema zahtjeva i započeti konsultacije sa dobrom namjerom, u roku od najviše 30 dana od dana prijema zahtjeva, kako bi se postiglo obostrano zadovoljavajuće rješenje. Ako Članica ne odgovori u roku od 10 dana od prijema zahtjeva ili ne započne konsultacije u roku od najviše 30 dana, ili drugom dogovorenom roku, Članica koja je tražila konsultacije može direktno zahtijevati osnivanje panela.

4. Članica koja traži konsultacije će notifikovati DSB-u i relevantnim savjetima i komitetima navedene zahtjeve za konsultacijama. Svaki zahtjev za konsultacije podnosi se u pisanoj formi, i biće obrazložen, uključujući mjere koje će imati za posljedicu, kao i naznaku pravnog osnova tužbe.

5. U toku konsultacija u skladu sa odredbama obuhvaćenog sporazuma, a prije preduzimanja daljih mjera iz Dogovora, Članice će pokušati da na zadovoljavajući način riješe slučaj.

6. Konsultacije će biti povjerljivog karaktera i neće štetiti pravima bilo koje Članice u daljem postupku.

7. Ako se spor ne riješi konsultacijama u roku od 60 dana po prijemu zahtjeva za konsultacijama, strana koja je uložila tužbu može zatražiti osnivanje panela. Strana koja je uložila tužbu može zatražiti osnivanje panela za rješavanje spora i u toku perioda od 60 dana, ako obje strane zajedno smatraju da konsultacije nijesu uspjele.

8. U hitnim slučajevima, uključujući one kada se radi o kvarljivoj robi, Članice će započeti konsultacije u roku od najviše 10 dana od dana prijema zahtjeva. Ako se spor ne uspije riješiti konsultacijama u roku od 20 dana po prijemu zahtjeva, strana koja je uložila tužbu može zatražiti osnivanje panela za rješavanje spora.

9. U hitnim slučajevima, uključujući one kada se radi o kvarljivoj robi, strane u sporu, panel za rješavanje spora i apelaciono tijelo će se potruditi da što je moguće više ubrzaju procedure za rješavanje spora.

10. U toku konsultacija, Članice će posvetiti posebnu pažnju specifičnim problemima i interesima Članica koje su zemlje u razvoju.

11. Kada neka Članica, koja nije Članica u konsultacijama, smatra da konsultacije koje se održavaju imaju bitan trgovinski interes za nju u skladu sa stavom 1 člana XXII GATT-a iz 1994, stavom 1 člana XXII GATS-a, ili odgovarajućim odredbama obuhvaćenih sporazuma¹⁷⁶, ta Članica može u roku od 10 dana od dana podnošenja zahtjeva za kon-

¹⁷⁵ Ako odredbe bilo kojeg sporazuma, obuhvaćenog Dogovorom, koje se odnose na mjere regionalne ili lokalne uprave ili tijela u okviru teritorije zemlje Članice, a koje se razlikuju od odredbi ovog stava, primjenjivaće se odredbe tog sporazuma.

¹⁷⁶ Odgovarajuće odredbe o konsultacijama u obuhvaćenim sporazumima su sljedeće:

Sporazum o poljoprivredi, član 19; Sporazum o primjeni sanitarnih i fitosanitarnih mjera, stav 1, član 11; Sporazum o tekstilu i odjeći, stav 4, član 8; Sporazum o tehničkim barijerama trgovini, stav 1, član 14; Sporazum o uslovima za strana ulaganja koji utiču na trgovinu, član 8; Sporazum o primjeni člana VI GATT-a iz 1994, stav 2, član 17; Sporazum o primjeni člana VII GATT-a iz 1994, stav 2, član 19; Sporazum o kontroli robe prije isporuke, član 7; Sporazum o pravlima o porijeklu robe, član 7; Sporazum o procedurama izdavanja uvoznih dozvola, član 6; Sporazum o subvencijama i kompenzatornim mjerama, član 30; Sporazum o zaštitnom sistemu, član 14; Sporazum o trgovinskom aspektima prava intelektualne svojine, član 64; i druge odgovarajuće odredbe o konsultacijama u plurilateralnim trgovinskim sporazumima koje su utvrdili nadležni organi iz svakog sporazuma i koje su notifikovane DSB-u.

sultacijama u skladu sa navedenim članom, obavijestiti Članice u konsultacijama i DSB o svojoj želji da se priključi konsultacijama. Ova Članica će se pridružiti konsultacijama ako se Članica kojoj je upućen zahtjev za konsultacijama složi da je tvrdnja o izrazitom interesu osnovana. U tom slučaju, Članica kojoj je upućen zahtjev o tome će obavijestiti DSB. Ako se ne prihvati zahtjev za priključenjem konsultacijama, Članica koja je podnijela takvu molbu moći će zatražiti konsultacije prema stavu 1 člana XXII, ili stavu 1 člana XXIII GATT-a iz 1994, stavu 1, člana XXII, ili stavu 1 člana XXIII GATS-a, ili odgovarajućim odredbama ostalih obuhvaćenih sporazuma.

Član 5

Pružanje dobrih usluga, mirenje i posredovanje

1. Pružanje dobrih usluga, mirenje i posredovanje su procedure koje se preduzimaju dobrovoljno, ako se strane u sporu o tome dogovore.
2. Procedure koje uključuju pružanje dobrih usluga, mirenje i posredovanje, a posebno stavovi strana u sporu iznijetih tokom tih procedura, biće povjerljiva i neće štetiti pravima bilo koje strane u daljem postupku.
3. Bilo koja strana u sporu može zatražiti u bilo koje vrijeme pružanje dobrih usluga, mirenje ili posredovanje. Ove procedure mogu početi u bilo koje vrijeme i završiti se u bilo koje vrijeme. Kada se procedura pružanje dobrih usluga, pomirenja ili posredovanja završi, strana koja je podnijela tužbu može podnijeti zahtjev za osnivanje panela.
4. Kada se u proceduru pružanje dobrih usluga, pomirenja ili posredovanja stupi u roku od 60 dana od dana prijema zahtjeva za konsultacijama, strana koja je uložila podnijela tužbu može da dozvoli rok od 60 dana po prijemu zahtjeva za konsultacijama, prije nego što će zatražiti osnivanje panela. Strana koja je podnijela tužbu može zatražiti osnivanje panela u toku perioda od 60 dana ako strane u sporu smatraju da postupak pružanje dobrih usluga, pomirenja ili posredovanja nije okončao spor.
5. Ako se strane u sporu usaglase, postupak pružanje dobrih usluga, pomirenja ili posredovanja može se nastaviti za vrijeme rada panela.
6. Generalni direktor može, *ex officio*, ponuditi pružanje dobrih usluga, mirenje ili posredovanje kako bi pomogao Članicama u rješavanju spora.

Član 6

Osnivanje panela za rješavanje spora

1. Ako to traži tužilačka strana panel za rješavanje spora će se formirati na prvom narednom sastanku DSB-a, koji slijedi nakon što se po prvi put pojavila na dnevnom redu DSB, osim ako DSB na tom sastanku ne odluči konsenzusom da ne formira panel.¹⁷⁷
2. Zahtjev za osnivanjem panela će se dostaviti u pismenoj formi. U zahtjevu će

¹⁷⁷ Sastanak DSB-a će biti sazvan, ako strana koja je uložila žalbu tako zatraži u roku od 15 dana od dana kada je zahtjev podnjet, pod uslovom da je sastanak najavljen najmanje 10 dana ranije.

se naznačiti, da li su održane konsultacije, identifikovaće se mjere o kojima je riječ, kao i dati rezime koji predstavlja pravni osnov, koji je dovoljan da se problem jasno prezentira. Kada tužilačka strana traži osnivanje panela za rješavanje spora sa nestandardnim mandatom, pismeni zahtjev će sadržati i predloženi tekst posebnog mandata.

Član 7

Mandat panela

1. Panel će imati sljedeći mandat, osim ako se strane u sporu drugačije ne dogovore u roku od 20 dana od dana osnivanja panela za rješavanje spora:

“Proučiti da ispita, u svijetlu relevantnih odredbi (naziv obuhvaćenog sporazuma), predmet koji je iznijet pred DSB od strane (ime strane u sporu) u dokumentu..... i da donese takve zaključke koji će pomoći DSB-u u donošenju odluka ili davanju preporuka u vezi sa tim sporazumom/ima”.

2. Panel će uzeti u razmatranje relevantne odredbe svakog obuhvaćenog sporazuma, koje su navele strane u sporu.

3. Prilikom osnivanja panela, DSB može ovlastiti svog predsjedavajućeg da, putem konsultacija sa stranama u sporu odredi mandat panela u skladu sa odredbama stava 1. Ovako dogovoren mandat panela će se dostaviti svim Članicama. Ako se postigne saglasnost o mandatu koji nije standardan, svaka Članica može povodom toga obratiti DSB-u.

Član 8

Sastav panela

1. Panel za rješavanje sporova će biti sastavljeni od kvalifikovanih vladinih i/ili nevladinih službenika, uključujući lica koje su već učestvovala u nekom panelu, ili su prezentirala slučaj pred panelom, kao predstavnici Članice ili strane ugovornice u GATT-u iz 1947. ili kao predstavnici savjeta ili komiteta iz nekog obuhvaćenog sporazuma, ili sporazuma koji mu je prethodio, ili Sekretarijata, kao i lica koja su predavala ili objavljivala u oblasti međunarodnog trgovinskog prava ili politike, ili su radili kao trgovinski atašei zemalja Članica.

2. Članove panela će se birati tako da se obezbijedi njihova nezavisnost, dovoljno široko obrazovanje i iskustvo.

3. Građani onih Članica čije su vlade¹⁷⁸ strane u sporu ili treće strane u smislu stava 2 člana 10, neće moći da učestvuju u tom panelu, osim ako se strane u sporu drugačije ne dogovore.

4. U cilju pomoći pri izboru panelista, Sekretarijat će voditi indikativnu listu vladinih i nevladinih lica koja imaju kvalifikacije navedene u stavu 1, i sa koje se panelisti mogu birati. Ova lista uključuje i spisak nevladinih panelista formiran 30.11.1984. (BISD 31 S/9), i ostale registre i indikativne popise sastavljene u skladu sa nekim od obuhvaće-

¹⁷⁸ U slučaju kada je carinska unija ili zajedničko tržište strana u sporu, ova odredba se odnosi na sve građane zemalja Članica unije ili zajedničkog tržišta.

nih sporazuma, a imena lica iz tih registara i popisa će se zadržati i u vrijeme stupanja na snagu Sporazum o STO. Članice mogu povremeno predlagati imena vladinih i nevladinih lica radi njihovog uključivanja na indikativnu listu, s tim da se obezbijede potrebne informacije o njihovom poznavanju međunarodne trgovine i onih oblasti ili pitanja iz obuhvaćenih sporazuma i ta imena će se priključiti listi, po odobrenju DSB-a. Uz svako pojedino lice na listi naznačiće se posebna oblast ekspertize ili iskustva, u područjima i sektorima obuhvaćenih sporazuma.

5. Paneli će biti sastavljeni od tri člana, ukoliko se strane u sporu ne dogovore, u roku od 10 dana od formiranja panela da će se panel sastojati od pet članova. Članice će hitno biti obavještene o sastavu panela.

6. Sekretarijat će stranama u sporu predložiti lica za izbor panelista. Strane u sporu se neće suprostaviti imenovanjima, osim iz opravdanih razloga.

7. Ako se ne postigne dogovor o panelistima u roku od 20 dana od osnivanja panela, na zahtjev bilo koje strane, generalni direktor će, u konsultacijama sa predsjedavajućim DSB-a i predsjedavajućima nadležnog savjeta ili komiteta, utvrditi sastav panela izborom onih panelista koje generalni direktor smatra da najviše odgovaraju, u skladu sa posebnim ili dodatnim pravilima ili procedurama obuhvaćenih sporazuma o kojima je riječ, nakon što se konsultuje sa stranama u sporu. Predsjedavajući DSB-a će obavijestiti Članice o sastavu tako formiranog panela za rješavanje spora, u roku od 10 dana nakon što je predsjedavajući primio takav zahtjev.

8. Članice se obavezuju, kao na opšte pravilo, da će dozvoliti svojim činovnicima da učestvuju kao panelisti.

9. Članovi panela će učestvovati u ličnom svojstvu, a ne kao predstavnici vlada ili bilo koje organizacije. Članice im prema tome neće davati instrukcije, niti uticati na njih u pogledu spora pred panelom.

10. Kada se rješava spor između Članice koja je zemlja u razvoju i Članice koja je razvijena zemlja, panelu će, na zahtjev Članice zemlje u razvoju, uključiti najmanje jednog panelistu iz Članice zemlje u razvoju.

11. Troškovi članova panela, uključujući putne troškove i dnevnice, padaju na teret budžeta STO u skladu sa kriterijumima usvojenim od strane Generalnog savjeta, na osnovu preporuka Komiteta za budžetska, finansijska i administrativna pitanja.

Član 9

Postupak u slučajevima više tužilaca

1. Kada više od jedne Članice traži osnivanje panela za rješavanje spora po istom pitanju, može se formirati jedinstveni panel koji će ispitati ove žalbe, vodeći računa o pravima svih pogođenih Članica. Kada god je to izvodljivo, formiraće se jedinstveni panel koji će ispitati takve prigovore.

2. Jedinstveni panel će organizovati svoje ispitivanje slučaja i predstaviti svoj nalaz DSB-u na način da se prava strana u sporu koja bi one imale u odvojenim panelima ničim ne oštete. Ako jedna od strana u sporu to zatraži, panel će dostaviti odvojene izvještaje o pomenutom sporu. Pismeni podnesci svakog tužioca će biti stavljeni na raspolaganje

ostalim podnosiocima tužbi i svaki podnositelj tužbe će imati pravo da bude prisutan kada bilo koji od ostalih podnosioca tužbi izlaže panelu svoje stavove.

3. Ako se formira više od jednog panela za razmatranje tužbi koje se odnose na isti predmet, omogućit će se, koliko je to moguće, da isti panelisti učestvuju u svakom posebnom panelu i vremenski raspored pred tim panelima će se uskladiti.

Član 10 *Treće strane*

1. U toku cijelog postupka pred panelom vodiće se računa o interesima strana u sporu i interesima ostalih Članica prema obuhvaćenom sporazumu iz kojeg je proistekao spor.

2. Svaka Članica koja je značajno zainteresovana za predmet koji vodi panel i koja je o svom interesu obavijestila DSB (u daljem tekstu „treća strana”), imaće mogućnost da je panel sasluša, kao i da se obrati panelu putem pismenih predstavki. Ove predstavke će se takođe dati stranama u sporu, a biće sadržane i u izvještaju panela.

3. Treće strane će primiti predstavke strana u sporu na prvom sastanku panela.

4. Ako neka treća strana smatra da mjera koja je već predmet procedure panela, poništava ili umanjuje koristi koje joj pripadaju po bilo kojem obuhvaćenom sporazumu, ta Članica može pokrenuti redovnu proceduru rješavanja sporova u skladu sa ovim Dogovorom. Takav spor će se uputiti istom panelu kad god je to moguće.

Član 11 *Funkcija panela*

Funkcija panela je da pomogne DSB-u u vršenju obaveza u skladu sa ovim Dogovorom i obuhvaćenim sporazumima. Shodno tome, panel treba da sačini objektivnu procjenu slučaja, uključujući objektivnu ocjenu činjenica i primjenljivost, kao i saglasnost sa relevantnim obuhvaćenim sporazumima, kao i da dostavi nalaz kojim će se pomoći DSB-u u donošenju preporuka ili odluka u vezi sa obuhvaćenim sporazumima. Paneli treba redovno de se konsultuju sa stranama u sporu i da im daju mogućnost za postizanje uzajamno zadovoljavajućeg rješenja.

Član 12 *Postupak pred panelom*

1. Paneli će poštovati radnu proceduru navedenu u Dodatku 3, osim ako se ne odluči drugačije nakon konsultovanja strana u sporu.

2. Postupak pred panelom treba da bude dovoljno fleksibilan kako bi se obezbijedio visok kvalitet izvještaja panela, a da se postupak ne bi bez razloga odugovlačio.

3. Nakon konsultovanja strana u sporu, panelisti će što je prije moguće, a u roku od

nedjelju dana od sastavljanja i utvrđivanja mandata, utvrditi vremenski raspored za postupak pred panelom, poštujući odredbe stava 9, člana 14, ako su one relevantne.

4. Prilikom utvrđivanja vremenskog rasporeda za postupak pred panelom, panel će obezbijediti stranama u sporu dovoljno vremena za pripremu svojih podnesaka.

5. Paneli bi trebalo da postavе rokove stranama za podnošenje podnesaka, a strane bi trebalo da poštuju te rokove.

6. Svaka strana u sporu će deponovati svoje pismene podneske Sekretarijatu, kako bi pravovremeno bili predati panelu i drugoj strani ili stranama u sporu. Strana koja podnosi tužbu predaće svoj prvi podnesak prije podnošenja podneska druge strane, osim ako panel prilikom utvrđivanja rasporeda iz stava 3 i nakon konsultacija sa stranama u sporu ne odluči da se prvi podnesci podnose istovremeno. Kada se radi o uzastopnim aranžmanima za podnošenje prvih podnesaka, panel će utvrditi obavezujući rok za prijem podneska druge strane. Svi naredni podnesci podnosiće se istovremeno.

7. Kada strane u sporu nijesu uspjele da dođu do uzajamno zadovoljavajućeg rješenja, panel će u pisanoj formi podnijeti svoj nalaz DSB-u. U takvim slučajevima, izvještaj panela će sadržati nalaz o činjenicama, primjenljivost relevantnih odredbi i temeljno obrazloženje svakog njegovog nalaza i preporuke. Kada se našlo rješenje za sporni slučaj, izvještaj panela će sadržati samo kratak opis slučaja uključujući izvještaj da je slučaj riješen.

8. U cilju poboljšanja efikasnosti procedura, vrijeme u kome panel treba da sprovede ispitivanje, od dana sastavljanja i utvrđivanja mandata, sve do dana dostavljanja konačnog izvještaja stranama u sporu, neće po pravilu preći šest mjeseci. U hitnim slučajevima, uključujući one koji se odnose na kvarljivu robu, panel će nastojati da dostavi izvještaj stranama u sporu u roku od tri mjeseca.

9. Kada panel ocijeni da ne može sačiniti izvještaj u roku od šest mjeseci, ili u roku od tri mjeseca u hitnim slučajevima, pisanim će putem obavijestiti DSB o razlozima kašnjenja i daće procjenu roka u kojem će dostaviti izvještaj. Rok od formiranja panela do dostavljanja izvještaja Članicama ne bi, ni u kom slučaju, trebao biti duži od devet mjeseci.

10. Kada su u pitanju konsultacije o mjerama Članice koja je zemlja u razvoju strane se mogu dogovoriti da se produže rokovi određeni stavovima 7 i 8 člana 4. Ako se po isteku navedenog roka strane koje se konsultuju ne mogu dogovoriti da su konsultacije zaključene, predsjedavajući DSB-a će odlučiti, nakon konsultovanja sa stranama, o produženju roka i za koji period. Nadalje, prilikom ispitivanja prigovora protiv Članice koja je zemlja u razvoju, panel će zemlji Članici u razvoju ostaviti dovoljno vremena za pripremu i prezentaciju argumenata. Odredbe stava 1 člana 20 i stava 4 člana 21 nijesu povrijeđene mjerama iz ovog stava.

11. Kada je jedna strana u sporu ili više njih Članica zemlja u razvoju, u izvještaju panela se mora izričito navesti na koji način su uzete u obzir odredbe o posebnom i povoljnijem tretmanu za ove Članice, koje čine dio obuhvaćenih sporazuma i na koje su se pozvale ove zemlje Članice u toku postupka rješavanja spora.

12. Panel može na zahtjev strane koja je uložila prigovor privremeno obustaviti svoj rad u bilo koje vrijeme za period ne duži od 12 mjeseci. U slučaju takvog privremenog obustavljanja, vremenski rokovi iz stava 8 i 9 ovog člana, stava 1 člana 20 i stava 4 člana

21, će se produžiti za vrijeme koliko je trajala obustava. Ako je rad panela bio obustavljen više od 12 mjeseci, ovlaštenje za formiranje panela prestaje.

Član 13

Pravo na traženje informacija

1. Svaki panel ima pravo da traži informacije i tehničke savjete od bilo kojeg lica ili organa kojeg smatra odgovarajućim. Međutim, prije nego što panel zatraži informacije ili tehničke savjete od bilo kojeg lica ili organa koji spadaju pod jurisdikciju neke lanice, o tome mora obavijestiti tu Članicu. Članica bi trebalo da odgovori pravovremeno i potpuno na svaki zahtjev panela za onim informacijama koje taj panel smatra potrebnim i odgovarajućim. Dobijene povjerljive informacije se neće otkrivati bez formalnog odobrenja lica, tijela ili nadležnih organa Članice koja je pribavila informacije.
2. Panel može zatražiti informacije iz bilo kojeg relevantnog izvora i može konsultovati stručnjake kako bi dobio njihovo mišljenje o određenim aspektima predmeta. Kada je riječ o činjenicama o naučnim ili ostalim tehničkim pitanjima koje je pokrenula strana u sporu, panel može zatražiti izvještaj grupe stručnjaka u pismenoj formi. Pravila za osnivanje ovakve grupe i odgovarajuća procedura su predviđena u Dodatku 4.

Član 14

Povjerljivost

1. Rad panela će biti povjerljiv.
2. Paneli će pripremiti svoje izvještaje bez prisustva strana u sporu, na osnovu dobijenih informacija i datih izjava.
3. Mišljenja pojedinih članova panela koja su iznijeta u izvještaju će biti anonimna.

Član 15

Privremeni izvještaj

1. Nakon razmatranja suprostavljenih mišljenja i usmenih obrazloženja, panel će stranama u sporu dostaviti opisne (činjenice i obrazloženja) djelove nacrtu izvještaja. U rokovima koje je odredio panel, strane će podnijeti svoje komentare u pismenoj formi.
2. Nakon isteka dogovorenih rokova za predaju komentara od strana u sporu, panel će stranama objaviti privremeni izvještaj koji uključuje opisne djelove, kao i nalaze i zaključke panela. U rokovima koje je odredio panel, strana može podnijeti pismeni zahtjev panelu da revidira pojedine aspekte privremenog izvještaja prije nego što se konačni izvještaj preda Članicama. Na zahtjev jedne strane, panel će održati sastanak sa stranama o pitanjima koja su navedena u pismenim komentarima. Ako nijedna strana ne dostavi komentare u datom vremenu, privremeni izvještaj će se smatrati konačnim i odmah će se dostaviti Članicama.

3. Nalazi iz konačnog izvještaja panela uključivaće i rasprave o obrazloženjima koje su se vodile tokom izrade privremenog izvještaja. Faza privremene revizije će trajati u skladu sa rokovima predviđenim u stavu 8 člana 12.

Član 16

Usvajanje izvještaja panela

1. Kako bi se Članicama obezbijedilo dovoljno vremena za razmatranje izvještaja panela, izvještaji se neće razmatrati od strane DSB-a, u cilju usvajanja, dok ne prođe 20 dana od dostavljanja Članicama.

2. Članice koje imaju primjedbe na izvještaj panela iznijeti će ih u pismenoj formi kako bi primjedbe dobile i ostale Članice najmanje 10 dana prije sastanka DSB-a na kojem će se razmatrati izvještaj panela.

3. Strane u sporu imaju pravo da učestvuju u razmatranju izvještaja panela od strane DSB-a i njihovo mišljenje će biti u potpunosti unijeto u zapisnik.

4. U roku od 60 dana od dostavljanja izvještaja panela Članicama, DSB će usvojiti izvještaj tokom sastanka¹⁷⁹, osim ako strana u sporu formalno ne obavijesti DSB da je odlučila da uloži žalbu ili DSB konsenzusom odluči da ne usvoji izvještaj. Ako je strana u sporu notifikovala DSB-u svoju odluku da se žali, izvještaj panela se neće razmatrati od strane DSB u cilju usvajanja, sve do okončanja žalbenog postupka. Ova procedura usvajanja ne remeti prava Članica da izraze svoja mišljenja u vezi sa izvještajem panela.

Član 17

Postupak po žalbi Stalno apelaciono tijelo

1. DSB osniva stalno apelaciono tijelo. Apelaciono tijelo će primati žalbe u vezi sa sporovima pred panelom. Biće sastavljeno od sedam lica, od kojih će tri biti stalni članovi. Lica koja rade u apelacionom tijelu će se mijenjati. Način mijenjanja lica će se utvrditi poslovnikom apelacionog tijela.

2. Mandat lica koje je DSB imenovao traje četiri godine, a svaki od njih se može imenovati još jednom. Međutim, mandati za tri od sedam lica koja se biraju odmah nakon stupanja na snagu Sporazum o STO, biće dvije godine, što se utvrđuje žrijebom. Mjesta će se popunjavati po potrebi. Osoba postavljena kako bi zamijenila osobu čiji mandat nije istekao biće na dužnosti za preostalo vrijeme mandata njegovog prethodnika.

3. Apelaciono tijelo će se sastojati od osoba priznatog ugleda i provjerene stručnosti iz oblasti prava, međunarodne trgovine i ostalih oblasti iz obuhvaćenih sporazuma. One ne smiju biti povezane sa bilo kojom vladom. Sastav apelacionog tijela će odražavati sastav zemalja Članica STO. Svi članovi apelacionog tijela će biti dostupni u svako vrijeme i u najkraćem roku, kao i biti upoznatni sa aktivnostima oko rješavanja sporova i sa ostalim relevantnim

¹⁷⁹ Ako nije predviđen sastanak DSB-a u vremenskom periodu koji bi omogućio ispunjavanje zahtjeva iz stavova 1 i 4 člana 16, sastanak DSB-a će se održati za tu svrhu.

aktivnostima STO. Neće učestvovati u razmatranjima sporova koji mogu izazvati direktan ili indirektan konflikt interesa.

4. Pravo na žalbu imaju samo strane u sporu, ali ne i treće strane. Treće strane koje su notifikovale DSB-u svoj poseban interes za slučaj, shodno stavu 2 člana 10 mogu podnijeti pismene podneske apelacionom tijelu i dobiti priliku da budu saslušane.

5. Po pravilu, postupak neće trajati duže od 60 dana od dana kada je strana formalno notifikovala svoju odluku o žalbi, do dana kada je apelaciono tijelo dostavilo izvještaj Članicama. Prilikom utvrđivanja rokova, apelaciono tijelo će uzeti u obzir odredbe stava 9 člana 4, ako su relevantne. Kada apelaciono tijelo smatra da ne može dostaviti izvještaj u roku od 60 dana, u pismenoj formi će obavijestiti DSB o razlozima kašnjenja, kao i procjeni roka u kojem će dostaviti izvještaj. Postupak neće ni u kom slučaju biti duži od 90 dana.

6. Žalba će se ograničiti samo na pravna pitanja iz izvještaja panela i na pravnu interpretaciju panela.

7. Apelaciono tijelo će po potrebi obezbijediti odgovarajuću administrativnu i pravnu pomoć.

8. Troškovi lica koje rade u apelacionom tijelu, uključujući putne troškove i dnevnice, padaju na teret budžeta STO, u skladu sa kriterijumima usvojenim od strane Generalnog savjeta na osnovu preporuka Komiteta za budžetska, finansijska i administrativna pitanja.

Postupak po žalbi

9. Apelaciono tijelo će utvrditi poslovnik o radu, konsultujući se sa predsjedavajućim DSB-a i generalnim direktorom i obavijestiti o tome Članice.

10. Postupak rada Apelacionog tijela će biti povjerljive prirode. Izvještaj Apelacionog tijela će se pisati bez prisustva strana u sporu, a na osnovu dobijenih informacija i datih izjava.

11. Mišljenja koja su, putem izvještaja apelacionog tijela, izrazili pojedinci koji rade u apelacionom tijelu biće anonimna.

12. Apelaciono tijelo će tokom žalbene procedure uzeti u razmatranje svako od pitanja koja su pokrenuta u skladu sa stavom 6.

13. Apelaciono tijelo može podržati, izmijeniti ili poništiti nalaze i zaključke panela.

Usvajanje izvještaja apelacionog tijela

14. DSB će usvojiti izvještaj apelacionog tijela, a strane u sporu će ga bezuslovno prihvatiti osim u slučaju da DSB konsenzusom odluči da ne usvoji izvještaj apelacionog tijela u roku od 30 dana od njegovog dostavljanja Članicama.¹⁸⁰ Ova procedura usvajanja ne remeti prava Članicama da iznesu svoja mišljenja o izvještaju apelacionog tijela.

¹⁸⁰ Ako sastanak DSB-a nije predviđen u tom periodu, on će se sazvati u tu svrhu.

Član 18*Komunikacija sa panelom ili apelacionim tijelom*

1. Neće biti *ex parte* komunikacije sa panelom ili apelacionim tijelom o pitanjima koja razmatraju panel ili apelaciono tijelo.
2. Pismeni podnesci upućeni panelu ili apelacionom tijelu će se tretirati kao povjerljivi, ali će biti dostupni stranama u sporu. Ništa u ovom Dogovoru neće spriječiti stranu u sporu da javno iznese svoje stavove. Članice će tretirati kao povjerljive one informacije koje druge Članice podnesu panelu ili apelacionom tijelu, a koje je ta Članica označila kao povjerljive. Strana u sporu će takođe, na zahtjev Članice, dostaviti kratak pregled informacija sadržanih u njenim pisanim podnescima koji nije povjerljiv i može se objaviti.

Član 19*Preporuke panela i apelacionog tijela*

1. Kada panel ili apelaciono tijelo zakluče da neka mjera nije u skladu sa obuhvaćenim sporazumom, preporučice Članici u pitanju¹⁸¹ da uskladi mjeru sa tim sporazumom.¹⁸² Panel ili apelaciono tijelo mogu zajedno sa preporukama predložiti i načine na koje bi ta Članica mogla sprovesti preporuku.
2. U skladu sa stavom 2 člana 3, panel i apelaciono tijelo ne mogu svojim nalazima i preporukama uvećati ili umanjiti prava i obaveze iz obuhvaćenih sporazuma.

Član 20*Rokovi donošenja DSB odluka*

Osim ukoliko strane u sporu ne odluče drugačije, period od osnivanja panela od strane DSB-a, do dana odlučivanja o izvještaju panela ili apelacionog tijela od strane DSB-a, neće biti duže od devet mjeseci, ako nije uložena žalba, ili 12 mjeseci ako je protiv tog izvještaja uložena žalba. Kada su ili panel ili apelaciono tijelo djelovali u skladu sa stavom 9 člana 12 ili stavom 5 člana 17, vrijeme za donošenje izvještaja će se produžiti za dodatno vrijeme.

Član 21*Nadzor i primjena preporuka i odluka*

1. Brzo sprovođenje preporuka ili odluka DSB-a je osnova osiguravanja efikasnog rješavanja sporova u korist svih Članica.
2. Posebno treba obratiti pažnju na slučajeve u kojima su pogođeni interesi Članica

¹⁸¹ "Članica u pitanju" je ona strana u sporu na koju se odnose preporuke panela ili apelacionog tijela.

¹⁸² Kada je riječ o slučajevima u kojima nema povrede GATT-a iz 1994. ili nekog obuhvaćenog sporazuma, vidjeti član 26.

koje su zemlje u razvoju i na mjere koje su predmet spora.

3. Na sastanku DSB-a koji će se održati 30 dana¹⁸³ od dana usvajanja izvještaja panela ili apelacionog tijela, Članica u pitanju će obavijestiti DSB o svojim namjerama u pogledu hitne primjene preporuka i odluka DSB-a. Ako nije moguće hitno sprovođenje preporuka i odluka, taj Članici će se ostaviti razuman rok da to učini. Razuman rok će biti:

- (a) rok koji predloži Članica u pitanju, pod uslovom da to potvrdi DSB, ili u slučaju kada nema takvog odobrenja,
- (b) rok u kojem su se uzajamno dogovorile strane u sporu u roku od 45 dana od dana usvajanja preporuka i odluka; ili ako nema takvog dogovora,
- (c) rok određen obavezujućom arbitražom u roku od 90 dana od dana usvajanja preporuka i odluka.¹⁸⁴ Arbitar¹⁸⁵ bi se u takvoj arbitraži trebao rukovoditi pravilom da razuman rok za sprovođenje preporuka panela ili apelacionog tijela ne bi trebao biti duži od 15 mjeseci od dana usvajanja izvještaja panela ili apelacionog tijela. Međutim, taj rok može biti i kraći ili duži, u zavisnosti od posebnih okolnosti.

4. Osim u slučajevima kada su panel ili apelaciono tijelo produžili rok za dostavu izvještaja, shodno stavu 5 člana 17, period od dana kada je DSB formirao panel, pa do dana određivanja razumnog roka neće biti duži od 15 mjeseci, izuzev ako se strane u sporu drugačije ne dogovore. Kada su panel ili apelaciono tijelo produžili rok za izvještaj, to vrijeme će se dodati periodu od 15 mjeseci, osim ako se strane u sporu ne dogovore u posebnim slučajevima da ukupno vrijeme ne pređe 18 mjeseci.

5. Kada nema saglasnosti u pogledu postojanja ili usklađenosti mjera koja su preduzete kako bi se sprovele preporuke i odluke, spor će se rješavati koristeći procedure rješavanja sporova, uključujući kad god je to moguće originalni panel. Panel će svoj izvještaj dostaviti Članicama u roku od 90 dana od dana kada je predat. Kada panel smatra da ne može donijeti izvještaj u navedenom roku, pisanim će putem obavijestiti DSB o razlozima kašnjenja i procjeni vremena u kojem će podnijeti izvještaj.

6. DSB će vršiti nadzor nad primjenom usvojenih preporuka i odluka. Bilo koja Članica u bilo koje vrijeme nakon usvajanja preporuke ili odluke može pokrenuti pitanje njihovog sprovođenja. Osim ako DSB ne odluči drugačije, pitanje primjene usvojenih preporuka i odluka staviće se na dnevni red sastanka DSB-a, šest mjeseci nakon dana utvrđivanja razumnog roka u skladu sa stavom 3 i ostaće na dnevnom redu DSB-a do konačnog rješenja. Najmanje 10 dana prije svakog sastanka DSB-a, Članica u pitanju će dostaviti DSB-u pismeni izvještaj o napretku u pogledu primjene usvojenih preporuka i odluka.

7. Ako je u pitanju spor koji je pokrenula Članica koja je zemlja u razvoju, DSB će razmotriti koja bi njegova dalja mjera bila primjerena okolnostima.

8. Ako je slučaj pokrenula Članica koja je zemlja u razvoju, DSB će, prilikom razmatranja koju bi primjerenu mjeru mogo preduzeti, uzeti u obzir ne samo obim trgovine koji se odnosi na mjere o kojima je riječ, već i njihov uticaj na privredu te Članice zemlje u razvoju.

183 Ako nije predviđen sastanak DSB-a u tom periodu, sastanak će se održati za tu namjenu.

184 Ako se strane ne mogu dogovoriti o arbitru u roku od 10 dana od dostavljanja slučaja arbitraži, arbitra će izabrati generalni direktor u roku od 10 dana, nakon konsultovanja strana.

185 Pojam "arbitar" se odnosi na pojedinca ili grupu.

Član 22*Kompensacije i suspenzija koncesija*

1. Kompensacije i suspenzije koncesija ili drugih obaveza su privremene mjere za slučaj kada se preporuke ili odluke ne primjenjuju u razumnom vremenskom periodu. Međutim, prednost se daje punom sprovođenju preporuka za usklađivanje sa obuhvaćenim sporazumom u odnosu na kompezaciju, suspenziju koncesija ili druge obaveze. Kompensacija je dobrovoljna i ako je odobrena, biće u skladu sa obuhvaćenim sporazumom.

2. Ako Članica o kojoj je riječ ne uskladi mjeru za koju se utvrdi da nije konzistentna sa obuhvaćenim sporazumom, ili na drugi način ne postupi po preporuci ili odluci u razumnom vremenskom roku, utvrđenom prema stavu 3 člana 21, ta Članica će, na zahtjev, ući u pregovore sa stranom koja je pokrenula postupak rješavanja sporova, u cilju postizanja prihvatljive kompenzacije, najkasnije do isteka razumnog roka. Ako se u roku od 20 dana od isteka razumnog roka ne postigne dogovor o prihvatljivoj nadoknadi, svaka strana koja je pokrenula postupak rješavanja sporova može zatražiti ovlaštenje od DSB-a za suspenziju koncesija ili drugih obaveza iz obuhvaćenog sporazuma u odnosu na tu Članicu.

3. Prilikom razmatranja koncesija ili drugih obaveza koje treba suspendovati, strana koja je podnijela prigovor primjenjuje sljedeće principe i procedure:

- (a) opšti je princip da strana koja je uložila žalbu prvo traži suspenziju koncesija ili drugih obaveza u odnosu na isti sektor (e), u kojem je panel ili apelaciono tijelo utvrdilo kršenje ili drugo poništavanje ili umanjivanje koristi;
- (b) ako strana smatra da suspenzija koncesija ili drugih obaveza u odnosu na isti sektor (e) nije praktična ili efikasna, ona može zatražiti suspenziju koncesija ili drugih obaveza iz drugih sektora istog sporazuma;
- (c) ako strana smatra da suspenzija koncesija ili drugih obaveza nije praktična ili efikasna u odnosu na drugi sektor(e), ona može zatražiti suspenziju koncesija ili drugih obaveza iz drugog obuhvaćenog sporazuma;
- (d) prilikom primjene ovih principa, strana će uzeti u obzir:
 - (i) trgovinu u sektoru ili u sporazumu u kome je panel ili apelaciono tijelo utvrdilo kršenje ili neko drugo ukidanje ili umanjivanje koristi, kao i značaj te trgovine za tu stranu;
 - (ii) šire ekonomske elemente ukidanja ili umanjenja koristi i šire privredne posljedice suspenzije koncesija ili drugih obaveza;
- (e) ako strana odluči da zatraži ovlaštenje za suspenziju koncesija ili drugih obaveza, shodno stavu (b) ili (c), ona će u zahtjevu navesti razloge. Strana će zahtjev uputiti DSB-u, relevantnim savjetima, a u slučaju podnošenja zahtjeva u skladu sa stavom (b), odgovarajućim sektorskim tijelima;
- (f) za potrebe ovog stava, "sektor" znači:
 - (i) kada je riječ o robama, sve robe;
 - (ii) kada je riječ o uslugama, osnovni sektori kako je to navedeno u "Listi sektorske klasifikacije usluga" koja identifikuje te

- sektore;¹⁸⁶
- (iii) kada je riječ o trgovinskim aspektima prava intelektualne svojine, svaku od kategorija prava intelektualne svojine iz sektora 1, 2, 3, 4, 5, 6, ili 7 Dijela II ili obaveza iz Dijela III ili IV Sporazuma o trgovinskim aspektima prava intelektualne svojine;
 - (g) za potrebe ovog stava, „sporazum” predstavlja:
 - (i) kada je riječ o robama, sporazume iz Aneksa 1A Sporazum o STO, kao i plurilateralne trgovinske sporazume ako su strane u sporu strane u ovim sporazumima;
 - (ii) kada je riječ o uslugama, GATS;
 - (iii) kada je riječ o pravima intelektualne svojine, sporazum TRIPS;

4. Nivo suspenzije koncesija ili drugih obaveza koji dozvoli DSB biće ekvivalentan nivou poništavanja ili umanjivanja koristi.

5. DSB neće dozvoliti suspenziju koncesija ili drugih obaveza ako obuhvaćeni sporazum zabranjuje takvu suspenziju.

6. Kada je riječ o situaciji iz stava 2, DSB će, na zahtjev, dati ovlaštenje za suspenziju koncesija ili drugih obaveza u roku od 30 dana po isteku razumnog vremenskog perioda, osim ako DSB ne odluči konsenzusom da odbaci zahtjev. Međutim, ako pogođena Članica ima primjedbe na predloženi nivo suspendovanih koncesija, ili ističe da nijesu poštovani principi i procedure iz stava 3 u slučaju da je strana po čijem je prigovoru vođena procedura zatražila odobrenje suspenzije koncesije ili druge obaveze shodno stavu 3(b) ili (c), slučaj će se iznijeti pred arbitražu. Takvu će arbitražu sprovesti panel koji je sprovodio spor, ako su članovi panela na raspolaganju ili arbitar¹⁸⁷ kojeg imenuje generalni direktor, a ona će biti dovršena u roku od 60 dana od dana isteka razumnog roka. Tokom arbitraže neće se suspendovati koncesije ili druge obaveze.

7. Arbitar¹⁸⁸ koji djeluje u skladu sa stavom 6 neće ispitivati prirodu koncesija ili drugih obaveza koje treba suspendovati, već će utvrditi da li je nivo te suspenzije ekvivalentan nivou poništavanja ili umanjivanja koristi. Arbitar takođe može da utvrdi da li je predložena suspenzija koncesija ili drugih obaveza dozvoljena prema obuhvaćenom sporazumu. Međutim, ako slučaj pred arbitražom uključuje i tvrdnju da principi i procedure iz stava 3 nijesu poštovane, arbitar će i to ispitati. Ako arbitar uvidi da principi i procedure iz stava 3 nijesu poštovani, strana po čijem je prigovoru vođen postupak će ih primijeniti u skladu sa stavom 3. Strane će prihvatiti odluku arbitra kao konačnu i pogođene strane neće tražiti drugu arbitražu. DSB će hitno biti obavješten o odluci arbitra i na zahtjev će dati ovlaštenje za suspenziju koncesija ili drugih obaveza kada je zahtjev u skladu sa odlukom arbitra, osim ako DSB ne odluči konsenzusom da odbaci zahtjev.

8. Suspenzija koncesija ili drugih obaveza je privremenog karaktera i primjenjivaće se dok se mjera koja je nekonzistentna sa obuhvaćenim sporazumom ne ukloni, ili Članica koja mora primijeniti preporuku ili odluku da ne pruži rješenje za poništenje ili umanjivanje koristi, ili dok se ne postigne uzajamno zadovoljavajuće rješenje. U skladu sa stavom

186 Lista navedena u dokumentu MTN.GNS/W/120 navodi 11 sektora.

187 “Arbitar” može biti pojedinac ili grupa

188 Pojam “arbitar” će se tumačiti tako da se odnosi na pojedinca ili grupu ili članove originalnog panela kada učestvuju u svojstvu arbitra.

6 člana 21, DSB će nastaviti da vrši nadzor nad primjenom usvojenih preporuka ili odluka, uključujući slučajeve kada je data kompenzacija ili su koncesije ili druge obaveze suspendovane, ali nije sprovedena preporuka da se mjera uskladi sa obuhvaćenim sporazumom.

9. U pogledu mjera koje nijesu u skladu sa tim sporazumima, a sprovede ih regionalne i lokalne vlasti ili tijela na teritoriji Članice, može se pozvati na odredbe o rješavanju sporova iz obuhvaćenih sporazuma, a ta će Članica preduzeti razumne mjere koje su joj na raspolaganju kako bi osigurala usklađivanje sa tom odredbom. Kada je DSB utvrdio da se odredba iz obuhvaćenog sporazuma ne poštuje, odgovorna Članica će preduzeti odgovarajuće razumne mjere kako bi se obezbijedilo poštovanje tih odredbi. U slučajevima kada nije moguće osigurati usklađivanje te odredbe, primjenjivaće se odredbe obuhvaćenih sporazuma i ovog Dogovora koje se odnose na naknadu i suspenziju koncesija ili drugih obaveza¹⁸⁹.

Član 23

Jačanje multilateralnog sistema

1. Kada Članice traže da se otkloni kršenje obaveza ili poništavanje ili umanjivanje koristi iz obuhvaćenog sporazuma, ili onemogućavanje ostvarenja nekog cilja iz obuhvaćenog sporazuma, Članice će se opredjeliti za pravila i procedure iz ovog Dogovora.

2. U takvim slučajevima, Članice:

- (a) neće utvrđivati efekte učinjene povrede, niti koristi koje su poništene ili umanjene ili u kojoj mjeri je postizanje ciljeva iz obuhvaćenih sporazuma onemogućeno, već će se opredjeliti za mehanizme rješavanja sporova u skladu sa pravilima i procedurama iz ovog Dogovora, pa će svaka takva odluka biti u skladu sa nalazima sadržanim u izvještaju panela ili apelacionog tijela, koje je usvojio DSB, ili sa arbitražnom odlukom donijetom u skladu sa ovim Dogovorom;
- (b) poštovaće proceduru iz člana 21 kako bi odredile razumno vremensko razdoblje u kojem pogođena Članica treba da sprovede preporuke i odluke; i
- (c) poštovaće proceduru iz člana 22 kako bi odredile nivo suspenzije koncesija i ostalih obaveza i dobijanja ovlaštenja od DSB-e u skladu sa tim procedurama, prije suspenzije koncesija i drugih obaveza iz obuhvaćenih sporazuma, a kada pogođena Članica nije sprovedla preporuke i odluke u razumnom roku.

Član 24

Posebne procedure za najmanje razvijene zemlje - Članice

1. U svim fazama odlučivanja u slučaju spora i procedura rješavanja sporova po-

¹⁸⁹ Kada su odredbe obuhvaćenog sporazuma u pogledu mjera regionalnih ili lokalnih vlada ili organa sa teritorije Članice različite od odredbi ovog stava, primjenjivaće se odredbe obuhvaćenog sporazuma.

sebna pažnja će se posvetiti situaciji u kojoj se nalazi Članica koja je najmanje razvijena zemlja. U tom smislu, Članice će restriktivno pokretati ove procedure kada uključuju najmanje razvijene zemlje lanice. Kada mjera koju je preduzela Članica koja je najmanje razvijena zemlja prouzrokuje poništenje ili umanjivanje koristi, strane povodom čijih su žalbi vođene procedure će se restriktivno ponašati prilikom traženja kompenzacije ili odobrenja za suspenziju primjene koncesija ili ostalih obaveza u skladu sa tim procedurama.

2. U sporovima koji uključuju najmanje razvijenu zemlju Članicu, ako zadovoljavajuće rješenje nije postignuto tokom konsultacija, generalni direktor ili predsjedavajući DSB-a će, na zahtjev Članice najmanje razvijene zemlje, ponuditi svoju pomoć, mirenje ili posredovanje kako bi stranama pomogao riješiti spor prije nego što one podnesu zahtjev za formiranje panela. Generalni direktor ili predsjedavajući DSB-a može, u pružanju navedene pomoći, konsultovati sve relevantne izvore.

Član 25

Arbitraža

1. Brza i djelotvorna arbitraža u okviru STO, kao alternativno sredstvo za rješavanje sporova može olakšati rješavanje određenih sporova koji se odnose na pitanja koja su obje strane jasno definisale.

2. Osim ako nije drugačije predviđeno ovim Dogovorom, pribjegavanje arbitraži zavisi od međusobnog dogovora strana o procedurama koje će primjenjivati. Sve Članice će biti obaviještene o sporazumima o angažovanju arbitraže u dovoljnom vremenskom periodu, prije stvarnog početka arbitražnog procesa.

3. Ostale Članice mogu postati strane u arbitražnom postupku samo ako se slože strane koje su se dogovorile o angažovanju arbitraže. Strane će se dogovoriti o poštovanju arbitražne odluke. DSB i savjet ili komitet relevantnog sporazuma u vezi sa kojim neka Članica može pokrenuti neko pitanje, biće obaviješteni o arbitražnoj odluci.

4. Na arbitražne odluke primjenjivaće se članovi 21 i 22 ovog Dogovora.

Član 26

1. *Zahtjevi tipa opisanog u članu XXIII, stav 1 (b) GATT-a iz 1994. kada nema povrede nekih odredbi*

Kada se odredbe stava 1(b) člana XXIII, GATT-a iz 1994. mogu primijeniti na obuhvaćeni sporazum, panel ili apelaciono tijelo donose odluke ili preporuke samo ako strana u sporu smatra da je neka korist koja joj direktno ili indirektno pripada prema obuhvaćenom sporazumu poništena ili umanjena, ili joj je postizanje bilo kog cilja tog sporazuma otežano, a što je posljedica toga što neka Članica primjenjuje neku mjeru, bez obzira da li je u skladu ili ne sa odredbama tog sporazuma. Kada i u mjeri u kojoj ta strana smatra, a panel ili apelaciono tijelo utvrde, da je riječ o mjeri koja nije protivna odredbama obuhvaćenog sporazuma na koje se odnose odredbe stava 1(b) člana XXIII, GATT-a iz 1994, primjenjivaće se odredbe ovog Dogovora, pod uslovima:

- (a) da strana koja je uložila žalbu podnese detaljno obrazloženje uz žalbu koja se odnosi na mjeru koja nije protivna odredbama odgovarajućim obuhvaćenim sporazumima;
- (b) ako se utvrdi da ta mjera poništava ili umanjuje koristi iz relevantnog obuhvaćenog sporazuma ili otežava postizanje bilo kojeg cilja, bez povrede neke odredbe, neće postojati obaveza da se ta mjera ukine. Međutim, u tim slučajevima, panel ili apelaciono tijelo savjetovaće Članicu da mjeru prilagodi na obostrano zadovoljavajući način;
- (c) bez obzira na odredbe člana 21, arbitraža predviđena stavom 3 člana 21 može, na zahtjev bilo koje strane, sadržati odluku o nivou koristi koje su poništene ili umanjene, i može predložiti načine i sredstva za postizanje obostrano zadovoljavajućeg prilagodavanja; te sugestije nijesu obavezujuće za strane u sporu;
- (d) bez obzira na odredbe stava 1 člana 22, kompenzacija može biti dio obostrano zadovoljavajućeg prilagodavanja mjere kao konačnog rješenja spora.

2. *Zahjevi tipa opisanog u stavu 1(c) člana XXIII GATT-a iz 1994.*

Kada se odredbe stava 1(b) člana XXIII, GATT-a iz 1994. primjenjuju na obuhvaćeni sporazum, panel ili apelaciono tijelo mogu donijeti odluke ili preporuke samo ako strana u sporu smatra da je neka korist koja joj direktno ili indirektno pripada prema obuhvaćenom sporazumu, poništena ili umanjena, ili je ostvarenje nekog cilja iz tog sporazuma onemogućeno, zbog postojanja situacije, osim one iz stavova 1(a) i 1(b) člana XXII GATT-a iz 1994. Kada, i u mjeri u kojoj panel smatra da je riječ o slučaju iz ovog stava, primjenjivaće se procedure ovog Dogovora samo do momenta, uključujući i sam momenat u postupku kada se izvještaj panela dostavljen Članicama. Pravila i procedure o rješavanju sporova sadržane u Odluci od 12. aprila 1989. (BISD 36S/61-67) primjenjivaće se prilikom razmatranja za usvajanje, nadzor i sprovođenje preporuka i odluka. Takođe će se primjenjivati sljedeće:

- (a) strana koja podnosi prigovor treba detaljno obrazložiti bilo koji argument koji se odnosi na pitanja iz ovog stava;
- (b) ako panel, u slučajevima iz ovog stava, utvrdi da postoje slučajevi koji uključuju i pitanja rješavanja sporova koja nijesu pokrivena ovim stavom, panel će poslati izvještaj DSB-u ukazujući na ta pitanja, a u posebnom izvještaju će obraditi pitanja koja se odnose na ovaj stav.

Član 27

Odgovornost Sekretarijata

1. Sekretarijat će imati obavezu da pomaže panelima, posebno u pravnim, istorijskim i proceduralnim aspektima predmeta kojima se oni bave i pružaće sekretarsku i tehničku pomoć.

2. Iako Sekretarijat pomaže Članicama na njihov zahtjev u vezi sa rješavanjem sporova, može se pojaviti potreba za dodatnom pravnom pomoći kada je riječ o sporovima u

kojima učestvuje Članica koja je zemlja u razvoju. U tom cilju, Sekretarijat će obezbijediti kvalifikovanog pravnog eksperta iz službe za tehničku pomoć STO, bilo kojoj Članici zemlji u razvoju koja to zatraži. Taj ekspert će pomagati ovakvoj Članici na način da se očuva nepristrasnost Sekretarijata.

3. Sekretarijat će održavati specijalne kurseve za zainteresovane Članice u vezi sa procedurama i praksom rješavanja sporova kako bi se eksperti iz Članica o tome bolje informisali.

DODATAK I SPORAZUMI KOJI SU OBUHVAĆENI DOGOVOROM

- (A) Sporazum o osnivanju Svjetske trgovinske organizacije
- (B) Multilateralni trgovinski sporazumi
 - Aneks 1A: Multilateralni sporazumi o trgovini robama
 - Aneks 1B: Opšti sporazum o trgovini uslugama
 - Aneks 1C: Sporazum o trgovinskim aspektima prava intelektualne svojine
 - Aneks 2: Dogovor o pravilima i procedurama za rješavanje sporova
- (C) Plurilateralni trgovinski sporazumi
 - Aneks 4: Sporazum o civilnim vazduhoplovima
 - Sporazum o vladinim nabavkama
 - Međunarodni sporazum o mlijeku i mliječnim proizvodima
 - Međunarodni sporazum o govedem mesu

Primjena Dogovora na plurilateralne trgovinske sporazume zavisi od usvajanja odluke strana svakog od sporazuma kojom će se utvrditi uslovi za primjenu Dogovora na pojedine sporazume, uključujući bilo koja posebna ili dodatna pravila ili procedure koje se uključuju u Dodatak 2, kako je notifikovano DSB-u.

DODATAK 2 POSEBNA ILI DODATNA PRAVILA I PROCEDURE SADRŽANE U OBUHVAĆENIM SPORAZUMIMA

<i>Sporazum</i>	<i>Pravila i procedure</i>
Sporazum o primjeni sanitarnih i fitosanitarnih mjera	11.2
Sporazum o tekstilu i odjeći	2.14, 2.21, 4.4, 5.2, 5.4, 5.6, 6.9, 6.10, 6.11, 8.1 do 8.12
Sporazum o tehničkim barijerama trgovini	14.2 do 14.4, Aneks 2
Sporazum o primjeni člana VI GATT-a iz 1994.	17.4 do 17.7
Sporazum o primjeni člana VII GATT-a iz 1994.	19.3 do 19.5, Aneks 11.2(f), 3, 9, 21

Sporazum o subvencijama i kompenzatornim mjerama	4.2 do 4.12, 6.6, 7.2 do 7.10, 8.5, fusnota 35, 24.4, 27.7, Aneks V
Opšti sporazum o trgovini i uslugama	XXII:3, XXIII:3
Aneks o finansijskim uslugama	4
Aneks o uslugama u vazdušnom saobraćaju	4
Odluka o određenim procedurama rješavanja sporova za GATS	1 do 5

Ova lista pravila i procedura u Dodatku uključuje odredbe koje su samo jednim dijelom relevantne u navedenom kontekstu.

Sva posebna ili dodatna pravila ili procedure u plurilateralnim trgovinskim sporazumima utvrđuju nadležni organi iz svakog sporazuma i notifikuju ih DSB-u.

DODATAK 3 POSLOVNIK O RADU

1. U toku svoga rada panel će se pridržavati relevantnih odredbi ovog Dogovora. Pored toga, primjenjivaće se sljedeći poslovnik o radu.
2. Zasijedanja panela su zatvorena. Strane u sporu i zainteresovane strane biće prisutne na sastancima samo po pozivu panela.
3. Rasprave u panelu i dokumenti koji mu se podnose biće povjerljivi. Ništa u ovom Dogovoru neće sprečavati stranu u sporu da objavi svoje stavove. Članice će tretirati kao povjerljive one informacije koje je dostavila druga Članica panelu i označila ih kao povjerljive. Kada strana u sporu dostavlja panelu povjerljive verzije svojih pismenih podnesaka, ona će takođe, na zahtjev neke Članice obezbijediti rezime informacija sadržanih u njezinim podnescima koji nije povjerljiv, i koje se može objaviti.
4. Prije prvog sastanka panela sa stranama, strane u sporu će dostaviti panelu pismene podneske u kojima iznosi činjenice u vezi sa slučajem i njihove argumente.
5. Na prvom sastanku panela sa stranama, panel će pozvati stranu koja je podnijela tužbu da istu činjenično i pravno obrazloži. Odmah nakon toga, na istom sastanku će strana protiv koje je podnijet prigovor biti pozvana da iznese svoje stavove.
6. Sve treće strane koje su notifikovale svoj interes za spor DSB-u, biće pozvane pismenim putem da iznesu svoje stavove na prvom sastanku panela koji se održava sa tim ciljem. Sve navedene treće strane mogu biti prisutne tokom cijele ove sjednice.
7. Formalni odgovor na tužbu će se objaviti na drugom sastanku panela. Strana protiv koje je podnijeta tužba imaće pravo da prva uzme riječ, a potom strana koja je podnijela tužbu. Strane će prije sastanka podnijeti stavove panelu u pismenoj formi.
8. Panel može u bilo kojem trenutku postavljati pitanja stranama i zatražiti od njih objašnjenja u toku sastanka ili pismenim putem.
9. Strane u sporu i treća strana koja je pozvana da izloži svoje stavove u skladu sa članom 10, iznićeće panelu pismene verzije svojih usmenih izjava.
10. Da bi se obezbijedila puna transparentnost, prezentacije, pobijanja i izjave iz stava 5 do 9 davaće se u prisustvu strana. Uz to, bilo koji pismeni podnesak strana, uklju-

čujući opisni dio izvještaja i odgovore i pitanja panela, biće dostupni drugoj strani ili stranama.

11. Uvažavaće se i sve dodatne procedure specifične za pomenuti panel.
12. Prijedlog rasporeda rada panela:
 - (a) Prijem prvih pisanih podnesaka strana u sporu:

(1) strana tužilac	3 - 6 nedjelja
(2) tužena strana	2 - 3 nedjelje
 - (b) Datum, vrijeme i mjesto prvog sastanka sa stranama, i trećim stranama; 1 - 2 nedjelje
 - (c) Prijem pismenog odgovora na tužbu 2 - 3 nedjelje
 - (d) Datum, vrijeme i mjesto drugog sastanka sa stranama 1 - 2 nedjelje
 - (e) Dostavljanje opisnog dijela izvještaja stranama 2 - 4 nedjelje
 - (f) Prijem komentara strana u sporu na opisni dio izvještaja 2 nedjelje
 - (g) Dostavljanje privremenog izvještaja stranama, sa nalazima i zaključcima 2 - 4 nedjelje
 - (h) Krajnji rok za stranu da traži reviziju izvještaja 1 nedjelja
 - (i) Period za reviziju panela, uključujući moguće dodatne sastanke sa stranama 2 nedjelje
 - (j) Dostavljanje konačnog izvještaja stranama u sporu 2 nedjelje
 - (k) Dostavljanje konačnog izvještaja Članicama 3 nedjelje

Ovaj raspored se može izmijeniti zbog nepredviđenog razvoja okolnosti. Ako je to potrebno mogu se predvidjeti i dodatni sastanci sa stranama u sporu.

DODATAK 4

EKSPERTSKA GRUPA ZA REVIZIJU

Sljedeća pravila i procedure će se primjenjivati na grupe eksperata za reviziju formirane u skladu sa odredbama člana 13, stav 2.

1. Grupe eksperata za reviziju su u nadležnosti panela. Njihov mandat i detaljan poslovnik o radu utvrđuje panel, a oni podnose izvještaj panelu.
2. Učešće u radu grupe eksperata za reviziju je ograničeno na profesionalna lica koja imaju iskustva u oblasti o kojoj je riječ.
3. Državljeni strana u sporu neće učestvovati u grupi eksperata za reviziju bez zajedničke saglasnosti strana u sporu, osim u posebnim slučajevima kada panel smatra da se potreba za posebnim naučnim iskustvom ne može na drugi način obezbijediti. Službenici vlada strana u sporu ne mogu učestvovati u grupi eksperata za reviziju. Članovi grupe eksperata za reviziju će učestvovati u ličnom svojstvu, a ne kao predstavnici vlade ili predstavnici neke druge organizacije. Stoga, vlade ili organizacije neće davati instrukcije u pogledu predmeta kojima se bavi grupa eksperata.
4. Grupe eksperata za reviziju se mogu savjetovati i tražiti informacije kao i tehničku pomoć od svakog izvora kojeg smatraju odgovarajućim. Prije nego što grupa eksperata za reviziju zatraži takvu informaciju ili savjet iz izvora pod jurisdikcijom Članice, o tome će obavijestiti tu Članicu. Svaka Članicama će odgovoriti brzo i potpuno na svaki zahtjev ekspertske grupe za informacijom koju ona smatra neophodnom i odgovarajućom.

5. Stranama u sporu biće dostupne sve relevantne informacije koje je pribavila grupa eksperata za reviziju, osim ako nijesu povjerljive prirode. Povjerljive informacije koje je pribavila grupa eksperata za reviziju neće se objaviti bez formalnog ovlašćenja od strane vlade, organizacije ili lica koje je informaciju dalo. Kada se takva informacija traži od grupe eksperata za reviziju, a za njeno objavljivanje nije data saglasnost, vlada, organizacija, ili lice koje je dalo informaciju će dostaviti kratak sadržaj informacije, koji nije povjerljive prirode.

6. Grupa eksperata za reviziju će dostaviti nacrt izvještaja stranama u sporu kako bi dobila njihove komentare i uzela ih u obzir kod konačnog izvještaja, koji će se takođe dostaviti stranama u sporu u isto vrijeme kada i panelu. Konačni izvještaj grupe eksperata za reviziju je samo savjetodavne prirode.

ANEKS 3

MEHANIZAM ZA ISPITIVANJE TRGOVINSKE POLITIKE

Članice su se sporazumjele o sljedećem:

A. Ciljevi

(i) Cilj mehanizma za ispitivanje trgovinske politike ("TPRM") je da doprinese da sve Članice više poštuju pravila, discipline i obaveze preuzete po multilateralnim trgovinskim sporazumima i, gdje je to primjenjivo, plurilateralnim trgovinskim sporazumima, i na taj način doprinesu nesmetanom funkcionisanju multilateralnog trgovinskog sistema postizanjem veće transparentnosti i razumijevanja trgovinskih politika i prakse raznih Članica. Shodno tome, mehanizam ispitivanja omogućava redovne zajedničke ocjene i procjene sveobuhvatnih trgovinskih politika i prakse individualnih Članica i njihovog uticaja na funkcionisanje multilateralnog trgovinskog sistema. Međutim, namjera sistema nije da služi kao osnova za izvršavanje specifičnih obaveza na osnovu raznih sporazuma, niti za procedure rješavanja sporova, kao ni za nametanje novih obaveza Članicama.

(ii) Ocijena koja se donosi u mehanizmu ispitivanja izvodi se, u relevantnom obimu, iz podataka o širim ekonomskim i razvojnim potrebama, politikama i ciljevima Članice o kojoj se radi, kao i njenog spoljašnjeg okruženja. Međutim, zadatak mehanizma ispitivanja je da ispita uticaj koji trgovinska politika i praksa neke Članice imaju na multilateralni trgovinski sistem.

B. Domaća transparentnost

Članice shvataju svojstvenu vrijednost domaće transparentnosti u donošenju odluka o mjerama trgovinske politike na nivou vlada, i to i za privredu same članice i za multilateralni trgovinski sistem, te su saglasne u tome da ohrabre i pospješe viši stepen transparentnosti u okviru svojih sistema, s tim što primjena domaće transparentnosti mora biti na dobrovoljnoj osnovi i mora da vodi računa o pravnom i političkom sistemu svake Članice.

C. Procedure ispitivanja

(i) Osniva se Organ nadležan za ispitivanje trgovinske politike (u daljem tekstu ovog Aneksa "TPRB") koji će sprovoditi ispitivanja trgovinske politike.

(ii) Trgovinske politike i praksa svih Članica biće predmet periodičnog ispitivanja. Uticaj pojedinačnih Članica na funkcionisanje multilateralnog trgovinskog sistema, definisan u odnosu na njihov udio u svjetskoj trgovini u posljednjem reprezentativnom periodu, predstavljajući odlučujući faktor prilikom odlučivanja koliko često će se vršiti ispitivanje. Prva četiri trgovinska subjekta identifikovana na ovaj način (računajući Evropsku zajednicu kao jedan), ispitivaće se na dvije godine. Narednih 16 će se ispitivati na četiri godine. Ostale Članice će se ispitivati na šest godina, osim najmanje razvijenih zemalja za koje se može utvrditi duži period. Podrazumijeva se da će ispitivanje subje-

kata koji imaju zajedničku spoljnu politiku kojom je obuhvaćeno više od jedne Članice, obuhvatiti sve komponente politike koji imaju uticaja na trgovinu, uključujući relevantnu politiku i praksu pojedinačnih Članica. Izuzetno, u slučaju izmjena u trgovinskoj politici ili praksi Članice, koje mogu imati značajan uticaj na njene trgovinske partnere, TPRB može da zahtijeva od Članice o kojoj se radi da, nakon konsultacija, podnese svoje naredno ispitivanje.

(iii) Na svojim zasjedanjima, TPRB će se rukovoditi ciljevima postavljenim u stavu A. Glavni predmet ovih razmatranja treba da bude trgovinska politika i praksa Članice, koji će biti podvrgnuti procjeni u mehanizmu ispitivanja.

(iv) TPRB će sačiniti osnovni plan za vođenje ispitivanja. On takođe može i da razmatra i vodi bilješke o najskorijim izvještajima koje podnose Članice. TPRB će sačiniti program ispitivanja za svaku godinu u neposrednim konsultacijama sa Članicama o kojima je riječ. U konsultacijama sa Članicom ili Članicama koje se ispituju, predsjedavajući može da odabere učesnike diskusije koji će, u svom ličnom svojstvu, otvoriti diskusije u TPRB-u.

(v) TPRB će se zasnivati svoj rad na sljedećoj dokumentaciji:

(a) potpunom izvještaju, pomenutom u stavu D, koji podnosi Članica ili lanice koje se ispituju;

(b) izvještaju koji treba da sačini Sekretarijat prema svojoj nadležnosti, a zasniva se na informacijama koje su mu dostupne, kao i na informacijama koje mu obezbijedi Članica, odnosno Članice, koje su predmet izvještaja. Sekretarijat će tražiti razjašnjenja njihovih trgovinskih politika i prakse od Članice odnosno Članica koje su predmet izvještaja.

(vi) Izvještaji Članice koja se ispituje i Sekretarijata, zajedno sa zapisnicima sa odgovarajućih sastanaka TPRB-a, objaviće se odmah nakon ispitivanja.

(vii) Ovi dokumenti biće dostavljeni Ministarskoj konferenciji koja će ih razmotriti.

D. Izvještavanje

Kako bi se postigao najviši nivo transparentnosti, svaka Članica će redovno podnositi izvještaje TPRB-u. Kompletni izvještaji će sadržati prikaze trgovinske politike koju primjenjuju Članica ili Članice o kojima se radi, a koji se podnose u dogovorenoj formi o kojoj odlučuje TPRB. Ova forma će se u početku bazirati na Formularu za izvještaje zemalja koji je usvojen prema Odluci od 19. jula 1989. (BISD 36S/406-409), sa potrebnim izmjenama kako bi se proširio obuhvat izvještaja na sve aspekte trgovinske politike koji su obuhvaćeni multilateralnim trgovinskim sporazumima iz Aneksa 1 i, gdje je primjenjivo, plurilateralnim trgovinskim sporazumima. TPRB može mijenjati ovaj formular prema svom iskustvu. Između ispitivanja, Članice će dostavljati skraćene izvještaje kad god se dese neke značajnije izmjene u njihovim trgovinskim politikama; godišnje će se, u dogovorenoj formi, dostavljati najnoviji statistički podaci. Posebno će se voditi računa o teškoćama koje imaju Članice, koje su najmanje razvijene zemlje, u sastavljanju svojih uzveštaja. Sekretarijat će ovim zemljama, na njihov zahtjev, a naročito Članicama koje su

najmanje razvijene zemlje, staviti na raspolaganje tehničku pomoć. Podaci koji su sadržani u izvještajima treba da budu u najvećem stepenu usaglašeni sa notifikacijama koje se podnose shodno odredbama multilateralnih trgovinskih sporazuma, i gdje je primjenjivo odredbama plurilateralnih trgovinskih sporazuma.

E. Odnos prema odredbama o platnom bilansu GATT-a iz 1994. i GATS-a

Članice uviđaju potrebu da se vlade rasterete obaveze, budući da su izložene kompletnim konsultacijama o platno-bilansnim odredbama GATT-a iz 1994. i GATS-a. U tom cilju, predsjedavajući TPRB-a će, u konsultacijama sa Članicom, odnosno Članicama, o kojima se radi, i sa predsjedavajućim Komiteta za platnobilansna ograničenja, pronaći administrativna rješenja kojima će se harmonizovati normalan ritam ispitivanja trgovinske politike sa rasporedom za platnobilansne konsultacije, s tim da se odlaganje ispitivanja trgovinske politike neće vršiti za period duži od 12 mjeseci.

F. Procjena mehanizma

TPRB će izvršiti procjenu sprovođenja mehanizma ispitivanja trgovinske politike najkasnije pet godina od stupanja na snagu Sporazuma o STO. Rezultati ove procjene biće dostavljeni Ministarskoj konferenciji. TPRB može da vrši naredne procjene mehanizma ispitivanja trgovinske politike u intervalima koje sam utvrdi, ili na zahtjev Ministarske konferencije.

G. Prikaz kretanja u međunarodnom trgovinskom okruženju

TPRB će pripremati i godišnji prikaz kretanja u međunarodnom trgovinskom okruženju koja imaju uticaja na multilateralni trgovinski sistem. Pomoć pri izradi ovog prikaza biće godišnji izvještaj generalnog direktora u kojem se iznose glavne aktivnosti STO i ukazuje na značajne stavke politike koje utiču na trgovinski sistem.

ANEKS 4

PLURILATERALNI TRGOVINSKI SPORAZUMI¹⁹⁰

SPORAZUM O TRGOVINI CIVILNIM VAZDUHOPLOVIMA

Sporazum o trgovini civilnim vazduhoplovima, sačinjen u Ženevi 12. aprila 1979. godine (BISD 26S/162), sa kasnijim izmjenama, ispravkama i dopunama.

SPORAZUM O JAVNIM NABAVKAMA

Sporazum o javnim nabavkama sačinjen u Marakešu 15. aprila 1994. godine

MEĐUNARODNI SPORAZUM O MLIJEKU I MLIJEČNIM PROIZVODIMA

Međunarodni sporazum o mljekarstvu sačinjen u Marakešu 15. aprila 1994. godine

MEĐUNARODNI SPORAZUM O GOVEĐEM MESU

Međunarodni sporazum o goveđem mesu sačinjen u Marakešu 15. aprila 1994. godine

¹⁹⁰ Međunarodni sporazum o mljekarstvu i Međunarodni sporazum o goveđem mesu prestali su da važe krajem 1997. godine. Napomena: Prevod svih Plurilateranih trgovinskih sporazuma dat je u trećem dijelu knjige.

MINISTARSKE ODLUKE I DEKLARACIJE

Odluka o mjerama u korist najmanje razvijenih zemalja

Ministri,

Uvažavajući nepovoljan položaj najmanje razvijenih zemalja i potrebu da se osigura njihovo stvarno učešće u svjetskom trgovinskom sistemu, kao i da se preduzmu dodatne mjere za poboljšanje njihovih trgovinskih mogućnosti;

Uvažavajući posebne potrebe najmanje razvijenih zemalja u oblasti pristupa tržištu gdje kontinuirani preferencijalni pristup ostaje najvažnije sredstvo za poboljšanje njihovih trgovinskih mogućnosti;

Potvrđujući svoje obaveze da u potpunosti primjenjuju odredbe koje se odnose na najmanje razvijene zemlje sadržane u stavovima 2(d), 6 i 8 Odluke o posebnoj i povoljnijem tretmanu, reciprocitetu i većem učešću zemalja u razvoju od 28. novembra 1979. godine;

Imajući u vidu obaveze učesnika navedene u Odjeljku B (vii) Dijela I Ministarske deklaracije iz Punta del Este;

1. *Odlučuju* da će najmanje razvijene zemlje, ukoliko to već nije regulisano instrumentima koji su dogovoreni tokom Urugvajске runde pregovora, bez obzira na njihovo prihvatanje tih instrumenata, poštovati opšta pravila određena gore spomenutim instrumentima sve dok su u toj kategoriji, te da će se od njih zahtijevati samo preuzimanje obaveza i davanje koncesija u onom stepenu koji je u skladu sa njihovim pojedinačnim razvojem, finansijskim i trgovinskim potrebama, odnosno njihovim administrativnim i institucionalnim mogućnostima. Najmanje razvijenim zemljama će se odobriti dodatni vremenski period od jedne godine počev od 15. aprila 1994. za podnošenje njihovih lista koncesija u skladu sa članom XI Sporazuma o STO.

2. *Saglasni su:*

- (i) Da se brža primjena svih posebnih i različitih mjera u korist najmanje razvijenih zemalja, uključujući mjere iz Urugvajске runde pregovora, obezbijedi, inter alia, redovnim ispitivanjima.
- (ii) U mjeri u kojoj je moguće, MFN koncesije na bazi carinskih i necarinskih mjera dogovorene tokom Urugvajске runde pregovora za proizvode koji su od posebnog izvoznog interesa za najmanje razvijene zemlje, mogu da budu primijenjene unilateralno, unaprijed i bez određivanja faza. Treba voditi računa o daljem poboljšavanju Opšteg sistema preferencijala (GSP) i ostalih programa za proizvode od posebnog izvoznog interesa za najmanje razvijene zemlje.
- (iii) Da pravila određena različitim sporazumima i instrumentima i prelazne odredbe Urugvajске runde pregovora treba na najmanje razvijene zemlje primjenjivati na fleksibilan i podsticajan način. U tu svrhu će se sa posebnom pažnjom raspravljati o specifičnim i osnovanim pitanjima koja pokrenu najmanje razvijene zemlje u odgovarajućim savjetima i komitetima.

- (iv) Da će se u primjeni mjera za olakšavanje uvoza i drugih mjera navednih u stavu 3(c) člana XXXVII GATT-a iz 1947. i u odgovarajućih odredbi GATT-a iz 1994, posebna pažnja ukazati izvoznim interesima najmanje razvijenih zemalja.
- (v) Da će se najmanje razvijenim zemljama odobriti znatno veća tehnička pomoć za razvoj, jačanje i diversifikaciju njihovih proizvodnih i izvoznih kapaciteta, uključujući i uslužne kapacitete, kao i pomoć u trgovinskoj promociji, kako bi im se omogućilo da maksimalno iskoriste slobodan pristup tržištima.

3. *Saglasni su* da će voditi računa o specifičnim potrebama najmanje razvijenih zemalja i nastaviti sa usvajenjem pozitivnih mjera koje olakšavaju rast trgovinskih mogućnosti u korist ovih zemalja.

Deklaracija o doprinosu Svjetske trgovinske organizacije u postizanju veće harmonizacije svjetskih ekonomskih politika

1. Ministri shvataju da je globalizacija svjetske privrede dovela do rastuće povezanosti ekonomskih politika koje sprovode pojedinačne zemlje, uključujući interakcije između strukturalnih, makroekonomskih, trgovinskih, finansijskih i razvojnih aspekata ekonomskih politika. Harmonizacija ovih politika u prvom redu je zadatak vlada na nacionalnom nivou, ali njihova međunarodna harmonizacija predstavlja važan i vrijedan elemenat povećanja efektivnosti tih politika na nacionalnom nivou. Sporazumi postignuti u Urugvajskoj rundi pregovora pokazuju da su sve vlade koje su u njoj učestvovala uvidjele doprinos koji liberalna trgovinska politika može dati zdravom rastu i razvoju njihovih sopstvenih privreda i svjetske ekonomije u cjelini.
2. Uspješna saradnja u svim oblastima ekonomske politike doprinosi napretku u ostalim oblastima. Veća stabilnost deviznih kurseva, zasnovana na striktnije postavljenim ekonomskim i finansijskim uslovima, trebalo bi da doprinese ekspanziji trgovine, održivom rastu i razvoju, kao i otklanjanju spoljnih neravnoteža. U zemljama u razvoju takođe postoji potreba za odgovarajućim i blagovremenim prilivom povlašćenih ili nepovlašćenih finansijskih i realnih izvora investiranja, kao i potreba za dodatnim naporima u rješavanju problema dugova, kako bi sve pomoglo obezbjeđivanju rasta i razvoja. Liberalizacija trgovine predstavlja jednu sve važniju komponentu za uspjeh programa prilagođavanja koje preduzimaju mnoge zemlje, a što često izaziva velike društvene troškove tranzicije. S tim u vezi, ministri ističu ulogu Svjetske banke i Međunarodnog monetarnog fonda u podršci prilagođavanju liberalizacije trgovine, kao i podršku zemljama u razvoju neto uvoznicama hrane koje se u kratkom roku suočavaju sa troškovima nastalim zbog reformi trgovine poljoprivrednim proizvodima.
3. Pozitivan rezultat Urugvajске runde pregovora predstavlja veliki doprinos koherentnim i komplementarnim međunarodnim ekonomskim politikama. Rezultati Urugvajске runde pregovora obezbjeđuju proširenje pristupa tržištu u korist svih zemalja, kao i okvir za jačanje multilateralnih trgovinskih disciplina. Ti rezultati takođe garantuju sprovođenje trgovinskih politika na transparentniji način i sa većim stepenom svijesti o koristima otvorenog trgovinskog okruženja za domaću konkurentnost. Ojačan multilateralni trgovinski sistem koji proizilazi iz Urugvajске runde predovora ima sposobnost da obezbijedi bolju formu liberalizacije, da doprinese efikasnijem nadzoru, kao i da osigura strogo praćenje multilateralno dogovorenih pravila i disciplina. Ova poboljšanja znače da trgovinska politika u budućnosti može imati značajniju ulogu u osiguravanju cjelovitosti svjetske ekonomske politike.
4. Ministri, međutim, priznaju da se teškoće koje proističu izvan oblasti trgovine ne mogu prevazići uz pomoć mjera preduzetih isključivo u oblasti trgovine. Ovo umanjuje značenje napora da se poboljšaju drugi elementi svjetske ekonomske politike, kako bi se upotpunila efikasna primjena rezultata postignutih u Urugvajskoj rundi pregovora.
5. Povezanost različitih aspekata ekonomske politike zahtijeva da međunarodne institucije koje su odgovorne za svaku pojedinu oblast slijede konzistentne i međusobno usklađene politike. Svjetska trgovinska organizacija će stoga saradivati i razvijati saradnju sa međunarodnim organizacijama koje su zadužene za monetarna i finansijska pitanja, u

skladu sa mandatom, zahtjevima povjerljivosti i samostalnosti u procedurama donošenja odluka svake pojedine institucije, a pri tom izbjegavajući nametanje međusobnog uslovljavanja ili dodatnih uslova pojedinim vladama. Ministri dalje pozivaju generalnog direktora STO, da sa direktorom Međunarodnog monetarnog fonda i predsjednikom Svjetske banke razmotri implikacije koje nadležnosti STO imaju na saradnju STO sa Bretonvudskim institucijama, kao i one oblike koje ta saradnja može poprimiti kako bi se postigla veća koherentnost svjetske ekonomske politike.

Odluka o procedurama notifikacije

Ministri,

Donose odluku da Ministarskoj konferenciji preporuča usvajanje odluke o poboljšanju i nadgledanju niže navedenih procedura notifikacije.

Članice,

U želji da poboljšaju sprovođenje procedura notifikovanja shodno Sporazumu o osnivanju Svjetske trgovinske organizacije (u daljem tekstu "Sporazum o STO"), i na taj način doprinesu transparentnosti trgovinskih politika Članica i efikasnosti dogovora o nadzoru, sklopljenih u istom cilju;

Pozivajući se na obaveze iz Sporazum o STO o javnom objavljivanju i notifikovanju, uključujući obaveze nastale pod uslovima iz posebnih protokola o pristupanju, oslobađanju od obaveza, i ostalih sporazuma koje su Članice sklopile;

Sporazumjele su se o sljedećem:

I. Opšta obaveza notifikovanja

Članice potvrđuju prihvatanje svojih obaveza prema multilateralnim trgovinskim sporazumima i, gdje je to primjenjivo, plurilateralnim trgovinskim sporazumima u vezi sa javnim objavljivanjem i notifikovanjem.

Članice se pozivaju na svoje obaveze koje su preuzele u Dogovoru o notifikacijama, konsultacijama, rješavanju sporova i nadzoru, usvojenom 28. novembra 1979. godine (BISD 26S/210). U vezi sa njihovim obavezama preuzetim ovim Dogovorom, da notifikuju, u najvećoj mogućoj mjeri, usvajanje trgovinskih mjera koje utiču na sprovođenje GATT-a iz 1994, s tim da same notifikacije ne utiču na usklađenost mjera i njihovu relevantnost za prava i obaveze iz multilateralnih trgovinskih sporazuma i, gdje je to primjenjivo, plurilateralnih trgovinskih sporazuma, Članice su saglasne da se upravljaju, po potrebi, prema listi mjera u Aneksu. Stoga se Članice slažu da je uvođenje ili izmjena takvih mjera predmet zahtjeva za notifikovanjem iz Dogovora iz 1979.

II. Centralni registar notifikacija

Uspostaviće se centralni registar notifikacija koji će biti u nadležnosti Sekretaarijat. Članice će se i dalje pridržavati postojećih procedura notifikacije, dok će Sekretarijat obezbijediti da se u centralni registar unesu elementi informacije o notifikovanoj mjeri koje je dostavila Članica, kao što su: svrha njenog uvođenja, njen trgovinski obuhvat i osnov po kojem se vrši notifikacija. U centralnom registaru će voditi podaci iz dostavljenih notifikacija sa obavezama Članica.

Centralni registar će jednom godišnje obavještavati svaku Članicu o redovnim obavezama notifikovanja, koje dotična Članica treba da dostavi u toku sljedeće godine.

Centralni registar će skretati pažnju pojedinim Članicama na redovne obaveze notifikovanja koje ostanu neizvršene.

Informacije iz centralnog registra u vezi sa pojedinačnim notifikacijama staviće se na

raspolaganje, na njen zahtjev, svakoj Članici koja ima pravo da dobije notifikaciju u pitanju.

III. Ispitivanje obaveza i procedura notifikovanja

Savjet za trgovinu robom obaviće ispitivanje obaveza i procedura notifikovanja prema sporazumima iz Aneksa 1A Sporazum o STO. Ispitivanje će obaviti radna grupa u kojoj mogu da učestvuju sve Članice. Grupa će se osnovati odmah nakon stupanja na snagu Sporazum o STO.

Radna grupa ima mandat:

- da detaljno ispita sve postojeće obaveze notifikovanja koje ima Članica prema sporazumima iz Aneksa 1A Sporazum o STO, sa ciljem pojednostavljivanja, standardizacije i konsolidacije ovih obaveza u najvećoj izvodljivoj mjeri, kao i poboljšanja usklađenosti sa ovim obavezama, vodeći računa o opštem cilju poboljšanja transparentnosti trgovinskih politika Članica i efikasnosti dogovora o nadzoru sklopljenih u tom cilju, i vodeći takođe računa o mogućoj potrebi neke Članice zemlje u razvoju za pružanjem pomoći radi ispunjavanja njihovih obaveza notifikovanja;
- da Savjetu za trgovinu robom dostavi preporuke najkasnije dvije godine nakon stupanja na snagu Sporazum o STO.

ANEKS

INDIKATIVNA LISTA¹⁹¹ MJERA KOJE SE NOTIFIKUJU

Carine (uključujući obim i obuhvat obaveza, odredbe Opšteg sistema preferencijala, stope koje se primjenjuju na Članice zona slobodne trgovine/carinske unije, ostali preferencijali)

Carinski kvote i dodatne takse

Kvantitativna ograničenja, uključujući dobrovoljna ograničenja izvoza i aranžamne o uređenju tržišta koji utiču na uvoz

Ostale necarinske mjere kao što su zahtjevi po različitim osnovama; prelevmani

Carinsko vrednovanje

Pravila o porijeklu

Javne nabavke

Tehničke barijere

Zaštitne mjere

Mjere antidampinga

Kompenzatorne mjere

Izvozne takse

Izvozne subvencije, oslobađanja od poreza i povlašćeno kreditiranje izvoza

Zone slobodne trgovine, uključujući proizvodnju unutar zone

Ograničenja izvoza, uključujući dobrovoljna ograničavanja izvoza i aranžamne o uređenju tržišta

Ostali vidovi državne pomoći, uključujući subvencije i oslobađanja od poreza

Uloga državnih trgovinskih preduzeća

Devizna kontrola u vezi sa uvozom i izvozom

Kompezaciona trgovina po nalogu države

Ostale mjere obuhvaćene multilateralnim trgovinskim sporazumima iz Aneksa 1A Sporazum o STO.

¹⁹¹ Ovom listom se ne vrši izmjena zahtjeva za notifikovanje koji već postoje u multilateralnim trgovinskim sporazumima iz Aneksa 1A Sporazuma o STO i, gdje je to primjenjivo, u plurilateralnim trgovinskim sporazumima iz Aneksa 4 Sporazuma o STO.

**Deklaracija o odnosu Svjetske trgovinske organizacije i
Međunarodnog monetarnog fonda**

Ministri,

Vodeći računa o odnosu STRANA UGOVORNICA GATT-a iz 1947. i Međunarodnog monetarnog fonda, kao i odredbama GATT-a iz 1947. kojima se reguliše taj odnos, a posebno članu XV GATT-a iz 1947;

Uvažavajući želju učesnica da se odnos Svjetske trgovinske organizacije i Međunarodnog monetarnog fonda u vezi oblasti obuhvaćenih multilateralnim trgovinskim sporazumima iz Aneksa 1A Sporazuma o STO zasniva na odredbama koje su uređivale odnos STRANA UGOVORNICA GATT-a iz 1947. sa Međunarodnim monetarnim fondom;

Ovim ponovo potvrđuju, ukoliko to nije drugačije propisano Završnim dokumentom, da će se odnos između STO i Međunarodnog monetarnog fonda, u vezi oblasti obuhvaćenih multilateralnim trgovinskim sporazumima iz Aneksa 1A Sporazuma o STO, zasnivati na odredbama koje su regulisale odnos STRANA UGOVORNICA GATT-a iz 1947. sa Međunarodnim monetarnim fondom.

Odluka o mjerama u vezi mogućih negativnih efekata programa reforme na najmanje razvijene zemlje i zemlje u razvoju - neto uvoznice hrane

1. Ministri smatraju da će progresivna primjena rezultata Urugvajске runde pregovora u cjelini stvoriti rastuće mogućnosti za proširenje trgovine i ekonomski rast u korist svih zemalja učesnica;
2. Ministri uviđaju da se tokom programa reforme koja vodi većoj liberalizaciji trgovine poljoprivrednim proizvodima najmanje razvijene zemlje i zemlje u razvoju - neto uvoznice hrane mogu suočiti sa negativnim efektima u smislu raspoloživosti adekvatnih zaliha osnovnih prehrambenih proizvoda iz spoljnih izvora po prihvatljivim uslovima, uključujući kratkoročne teškoće u finansiranju normalnih nivoa komercijalnog uvoza osnovnih prehrambenih proizvoda.
3. Ministri se stoga dogovaraju da uspostave odgovarajuće mehanizme koji će osigurati da sprovođenje rezultata Urugvajске runde pregovora o trgovini poljoprivrednim proizvodima ne utiče negativno na dostupnost pomoći u hrani na nivou koji je dovoljan za nastavak pružanja pomoći koja zadovoljava potrebe za hranom zemalja u razvoju, posebno najmanje razvijenih zemalja i zemalja u razvoju - neto uvoznica hrane. U tom cilju ministri se dogovaraju:
 - (i) da ispitaju nivo pomoći u hrani koju periodično uspostavlja Komitet za pomoć u hrani u skladu sa Konvencijom o pomoći u hrani iz 1986. godine i da se iniciraju pregovori u odgovarajućem tijelu kako bi se formirali nivoi obaveza pomoći u hrani dovoljni da zadovolje opravdane potrebe zemalja u razvoju tokom programa reforme;
 - (ii) da se usvoje smjernice kako bi se osiguralo da se povećani dio osnovnih prehrambenih proizvoda obezbjeđuje najmanje razvijenim zemljama i zemljama u razvoju - neto uvoznicama hrane u formi pomoći i/ili po odgovarajućim koncesionim uslovima u skladu sa članom IV Konvencije o pomoći u hrani iz 1986.;
 - (iii) da u kontekstu svoje pomoći u hrani posvete punu pažnju zahtjevima za pružanjem tehničke i finansijske pomoći najmanje razvijenim zemljama i zemljama u razvoju - neto uvoznicama hrane, kako bi poboljšale produktivnost poljoprivrede i infrastrukturu.
4. Ministri se dalje dogovaraju da obezbijede da u svaki sporazum o izvoznim kreditima u poljoprivredi ugrade odgovarajuće odredbe o povoljnijem tretmanu u korist najmanje razvijenih zemalja i zemalja u razvoju - neto uvoznica hrane.
5. Ministri konstatuju da se, kao rezultat Urugvajске runde pregovora, neke zemlje u razvoju mogu suočiti sa kratkoročnim poteškoćama u finansiranju normalnih nivoa komercijalnog uvoza i da te zemlje mogu ispunjavati uslove za povlačenjem sredstava iz međunarodnih finansijskih institucija pod postojećim olakšicama ili pod onim olakšicama koje se mogu uspostaviti u okviru programa prilagođavanja, kako bi se izašlo u susret takvim finansijskim poteškoćama. U tom pogledu, Ministri kreću pažnju na stav 37 Izvještaja generalnog direktora STRANA UGOVORNICA GATT-a iz 1947. na osnovu njegovih konsultacija sa izvršnim direktorom Međunarodnog monetarnog fonda i predsjednikom Svjetske banke (MTN.GNG/NG14//35).
6. Odredbe ove Odluke biće predmet redovnog ispitivanja Ministarske konferencije, dok

će njeno sprovođenje, po potrebi, nadgledati Komitet za poljoprivredu.

**Odluka o notifikovanju prve integracije prema članu 2.6
Sporazuma o tekstilu i odjeći**

Ministri,

su se saglasili da zemlje učesnice koje zadržavaju ograničenja prema stavu 1 člana 2 Sporazuma o tekstilu i odjeći, treba da notifikuju Sekretarijat GATT-a o svim detaljima mjera koje namjeravaju preduzeti u skladu sa stavom 6 člana 2 tog Sporazuma, najkasnije do 1. oktobra 1994. Sekretarijat GATT-a će ove notifikacije odmah proslijediti ostalim učesnicima radi informisanja. Ove notifikacije biće stavljene na raspolaganje Tijeku za praćenje tekstila, nakon njegovog osnivanja u skladu sa članom 2 stav 21 Sporazuma o tekstilu i odjeći.

Odluka o predlogu dogovora o informacionom sistemu STO/ISO standarda

Ministri,

su odlučili da preporuče Sekretarijatu Svjetske trgovinske organizacije da postigne dogovor sa Međunarodnom organizacijom za standardizaciju ("ISO") o uspostavljanju informacionog sistema u kojem:

1. ISONET članice prenose Informativnom centru ISO/IEC u Ženevi notifikacije navedene u stavovima C i J Kodeksa dobre prakse za pripremu, usvajanje i primjenu standarda iz Aneksa 3 Sporazuma o tehničkim barijerama u trgovini, na način koji je tamo naveden;
2. se koristi sljedeći (slovno) numerički sistem klasifikacije u radnim programima spomenutim u stavu J:
 - (a) *sistem klasifikacije standarda* koji tijelima za standardizaciju omogućuje da svakom standardu spomenutom u radnom programu odrede (slovno) numeričku oznaku predmeta koji je u pitanju;
 - (b) *fazni sistem kodova* koji tijelima za standardizaciju dopušta da svakom standardu spomenutom u radnom programu odrede (slovno) numeričku oznaku faze razvoja standarda; u tu svrhu, trebalo bi razlikovati najmanje pet faza razvoja: (1) faza u kojoj je donijeta odluka o razvoju standarda, ali još nije započeo tehnički dio posla; (2) faza u kojoj je započeo tehnički posao, ali još nije započeo period za podnošenje komentara; (3) faza u kojoj je započeo period za podnošenje komentara, ali još nije završeno; (4) faza u kojoj je završen period za podnošenje komentara, ali standard još uvijek nije usvojen; i (5) faza u kojoj je standard usvojen.
 - (c) *sistem identifikacije* koji pokriva sve međunarodne standarde tijelima za standardizaciju dopušta da svakom standardu pomenutom u radnom programu odrede (slovno) numeričku oznaku međunarodnog standarda koji je korišćen kao osnova.
3. Informativni centar ISO/IEC odmah dostavlja Sekretarijatu kopije svih notifikacija koje su spomenute u stavu C Kodeksa dobre prakse;
4. Informativni centar ISO/IEC redovno objavljuje informacije dobijene notifikacijama u skladu sa stavovima C i J Kodeksa dobre prakse; ova publikacija, za koju se može naplaćivati prihvatljiva naknada, će biti na raspolaganju ISONET Članicama, i preko Sekretarijata svim Članicama STO.

Odluka o ispitivanju publikacije Informativnog centra ISO/IEC

Ministri,

su odlučili da će u skladu sa stavom 1 člana 13 Sporazuma o tehničkim barijerama trgovini iz Aneksa 1A Sporazuma o STO, Komitet za tehničke barijere trgovini uspostavljen unutar STO, a ne prejudicirajući odredbe o konsultacijama i rješavanju sporova, najmanje jednom godišnje vršiti ispitivanje publikacije Informativnog centra ISO/IEC o informacijama koje su dobijene u skladu sa Kodeksom dobre prakse za pripremu, usvajanje i primjenu standarda iz Aneksa 3 Sporazuma, kako bi se Članicama pružila mogućnost da raspravljaju o svim pitanjima koja se odnose na funkcionisanje Kodeksa.

Kako bi se olakšala ova rasprava, Sekretarijat će dobiti od Članica listu svih tijela za standardizaciju koja su usvojila Kodeks, kao i listu onih tijela za standardizaciju koja su prihvatila ili se povukla iz Kodeksa nakon posljednjeg ispitivanja.

Sekretarijat će takođe svim Članicama odmah dostaviti kopije notifikacija koje je primio od Informativnog centra ISO/IEC.

Odluka o sprečavanju zloupotrebe

Ministri,

Konstatujući da je problem zloupotrebe mjera antidampinga predstavljao dio pregovora koji su prethodili Sporazumu o primjeni člana VI Opšteg sporazuma o carinama i trgovini iz 1994. godine tokom kojih pregovarači nijesu postigli dogovor o određenom tekstu,

Podsjećajući da je poželjno u što skorijem roku primjenjivati jedinstvena pravila u ovoj oblasti,

Odlučili su da ovo pitanje upute na rješavanje Komitetu za postupke antidampin-ga koji je osnovan na osnovu tog Sporazuma.

Odluka o ispitivanju člana 17.6 Sporazuma o primjeni člana VI Opšteg sporazuma o carinama i trgovini iz 1994. godine

Ministri,

su odlučili sljedeće:

Kriterijum ispitivanja koji je predviđen u članu 17 stav 6 Sporazuma o primjeni člana VI Opšteg sporazuma o carinama i trgovini iz 1994. godine, biće revidiran nakon isteka perioda od tri godine, s tim da će se razmatrati i pitanje mogućnosti njegove opšte primjene.

Deklaracija o rješavanju sporova saglasno Sporazumu o primjeni člana VI Opšteg sporazuma o carinama i trgovini iz 1994. godine ili Dijela V Sporazuma o subvencijama i kompenzatornim mjerama

Ministri,

konstatuju da u pogledu rješavanja sporova saglasno Sporazumu o primjeni člana VI GATT-a iz 1994. godine ili Dijela V Sporazuma o subvencijama i kompenzatornim mjerama, postoji potreba za dosljednim rješavanjem sporova koji proizilaze iz primjene antidampinških i kompenzatornih mjera.

Odluka o slučajevima kada carinske uprave imaju razloga da sumnjaju u istinitost i tačnost deklarisanе vrijednosti

Ministri,

Pozivaju Komitet za carinsko vrednovanje formiran na osnovu Sporazuma o primjeni člana VII GATT-a iz 1994. da donese sljedeću odluku:

Komitet za carinsko vrednovanje,

Ponovo potvrđujući da je transakciona vrijednost primarna osnova za vrednovanje prema Sporazumu o primjeni člana VII GATT-a iz 1994. (u daljem tekstu ove Odluke “Sporazum”);

Shvatajući da će carinska uprava možda morati da se bavi slučajevima u kojima postoji razlog za sumnju u istinitost i tačnost podataka ili dokumenta koje trgovci podnose kao dokaze za deklarisanu vrijednost;

Naglašavajući da carinska uprava, čineći to, ne bi smjela da nanese štetu legitimnim komercijalnim interesima trgovaca;

Uzimajući u obzir stav 6 člana 17 Aneksa III Sporazuma, kao i relevantne odluke Tehničkog komiteta za carinsko vrednovanje;

Donose sljedeću odluku:

1. Kada je podnijeta deklaracija i kada carinska uprava ima razloga da sumnja u istinitost i tačnost podataka ili dokumenta koji su priloženi uz deklaraciju, carinska uprava može tražiti od uvoznika dodatna objašnjenja, uključujući dokumenta ili druge dokaze, o tome da deklarisanu vrijednost predstavlja ukupan i stvarno plaćen iznos, ili plativ za uvezenu robu u skladu sa odredbama člana 8. Ako i nakon dobijanja dodatnih informacija ili u nedostatku odgovora, carinska uprava još uvijek opravdano sumnja u istinitost ili tačnost deklarisanе vrijednosti, može se smatrati, uzimajući u obzir odredbe člana 11, da se carinska vrijednost uvezene robe ne može utvrditi prema odredbama člana 1. Prije donošenja konačne odluke, carinska uprava će obavijestiti uvoznika, pismenim putem na njegov zahtijev, o osnovama za sumnju u istinitost i tačnost podnijetih podataka ili dokumenata i dati uvozniku razumnu mogućnost da odgovori. Kada donese konačnu odluku, carinska uprava će pismeno obavijestiti uvoznika o svojoj odluci i njenoj utemeljenosti.

2. U primjeni Sporazuma u potpunosti je opravdano da jedna Članica pomaže drugoj Članici u skladu sa uzajamno dogovorenim uslovima.

Odluka o tekstovima koji se odnose na minimalne vrijednosti i uvoz isključivih zastupnika, isključivih distributera i isključivih koncesionara

Ministri,

su odlučili da Komitetu za carinsko vrednovanje koji je osnovan prema Sporazumu o primjeni člana VII GATT-a iz 1994. dostavi sljedeće tekstove na usvajanje.

I

Kada zemlja u razvoju stavi rezervu na zadržavanje zvanično utvrđenih minimalnih vrijednosti u okviru uslova iz stava 2 Aneksa III i da opravdan razlog, Komitet će ovakav zahtjev za rezervu razmatrati sa razumijevanjem.

Kada se rezerva odobri, rokovi i uslovi iz stava 2 Aneksa III biće postavljeni uz puno uvažavanje razvojnih, finansijskih i trgovinskih potreba zemlje u razvoju.

II

1. Jedan broj zemalja u razvoju pokazao je zabrinutost da može doći do problema prilikom određivanja vrijednosti uvoza koji obavljaju isključivi zastupnici, isključivi distributeri i isključivi koncesionari. Prema stavu 1 člana 20, Članice zemlje u razvoju imaju pravo na period odlaganja u trajanju do pet godina prije primjene Sporazuma. U tom kontekstu, Članice zemlje u razvoju koje odluče da se koriste ovom odredbom mogu taj period koristiti za izradu odgovarajućih studija i preduzimanje drugih potrebnih aktivnosti za olakšavanje primjene.

2. S tim u vezi, Komitet preporučuje Savjetu za carinsku saradnju da pomogne Članicama zemljama u razvoju, u skladu sa odredbama Aneksa II u formulisanju i izradi studija u oblastima koje se identifikuju kao potencijalno problematične, uključujući one koje se odnose na uvoz od strane isključivih zastupnika, isključivih distributera i isključivih koncesionara.

Odluka o institucionalnim okvirima Opšteg sporazuma o trgovini uslugama

Ministri,

su odlučili da Savjetu za trgovinu uslugama preporuče da na svojoj prvoj sjednici usvoji odluku o pomoćnim tijelima, dolje navedenim.

Savjet za trgovinu uslugama,

Djelujući na osnovu člana XXIV i u cilju olakšanja sprovođenja i unapređivanja ciljeva Opšteg sporazuma o trgovini uslugama,

Donosi sljedeću odluku:

1. Pomoćna tijela koja osniva Savjet, podnosiće Savjetu izvještaje jedanom godišnje ili po potrebi češće. Svako takvo tijelo utvrdiće svoja sopstvena pravila i procedure i može uspostaviti svoja pomoćna tijela ukoliko to smatra za potrebnim.
2. Svi sektorski komiteti obavljajući dužnosti koje im odredi Savjet, pružajući Članicama priliku da se konsultuju u vezi pitanja koja se odnose na trgovinu uslugama u konkretnom sektoru i sprovođenje sektorskog aneksa kojem pripadaju. Te dužnosti uključuju:
 - (a) praćenje i stalno kontrolisanje primjene Sporazuma u određenom sektoru;
 - (b) pripremu prijedloga ili preporuka koje će Savjet razmatrati u vezi sa pitanjima koja se odnose na trgovinu u tom sektoru;
 - (c) ako postoji aneks koji se odnosi na taj sektor, razmatranje prijedloga za izmjene tog sektorskog aneksa i pružanje odgovarajućih preporuka Savjetu;
 - (d) obezbjeđivanje foruma za tehničke rasprave, sprovođenje studija o mjerama Članica i istraživanja svih ostalih tehničkih pitanja koja utiču na trgovinu uslugama u konkretnom sektoru;
 - (e) pružanje tehničke pomoći Članicama zemljama u razvoju i zemljama u razvoju koje pregovaraju o pristupanju Sporazumu o osnivanju Svjetske trgovinske organizacije, vezano za primjenu obaveza ili druga pitanja koja utiču na trgovinu uslugama u tom sektoru; i
 - (f) saradnju sa drugim pomoćnim tijelima uspostavljenim prema Opštem sporazumu o trgovini uslugama ili drugim međunarodnim organizacijama koje su aktivne u tom sektoru.
3. Ovim se uspostavlja Komitet za trgovinu finansijskim uslugama koji ima dužnosti navedene u stavu 2.

Odluka o određenim postupcima rješavanja sporova u Opštem sporazumu o trgovini uslugama

Ministri,

su odlučili da Savjetu za trgovinu uslugama preporuče da na svojoj prvoj sjednici usvoji niže navedenu odluku.

Savjet za trgovinu uslugama,

Imajući u vidu specifični karakter opštih i specifičnih obaveza iz ovog Sporazuma, kao i same trgovine uslugama, u vezi sa rješavanjem sporova na osnovu članova XXII i XXIII,

Donosi sljedeću odluku:

1. Sastaviće se lista panelista koja će služiti kao pomoć u izboru panelista.
2. S tim u vezi, Članice mogu predložiti imena kvalifikovanih pojedinaca za uključivanje na liste navedene u stavu 3, a oni će predati svoje biografije, kao i podatke o stručnim kvalifikacijama, uključujući, ako je moguće, naznaku o stručnosti za pojedinu oblast.
3. Paneli će biti sastavljeni od visoko kvalifikovanih vladinih i/ili nevladinih pojedinaca sa iskustvom u oblastima koje se odnose na Opšti sporazum o trgovini uslugama i/ili trgovinu uslugama, uključujući i pitanja u vezi sa regulisanjem tih oblasti. Panelisti će tu dužnost obavljati u svojstvu privatnog lica, a ne kao predstavnici bilo koje vlade ili organizacije.
4. Paneli o sporovima koji se odnose na posebna sektorska pitanja dobijaće potrebnu ekspertizu, relevantnu za konkretni uslužni sektor u kojem je nastao spor.
5. Sekretarijat će voditi registar i razvije proceduru za vođenje sporova u dogovoru sa predsjednikom Savjeta.

Odluka o trgovini uslugama i životnoj sredini

Ministri,

su odlučili da Savjetu za trgovinu uslugama preporuče da na svojoj prvoj sjednici usvoji dolje navedenu odluku.

Savjet za trgovinu uslugama,

Uviđajući da mjere neophodne za zaštitu životne sredine mogu da budu u suprotnosti sa odredbama Sporazuma, i

Naglašavajući da nije jasno utvrđeno postojanje potrebe da se na zaštitu životne sredine daje više nego što je sadržano u stavu (b) člana XIV, budući da mjere potrebne za zaštitu životne sredine obično imaju za cilj zaštitu života i zdravlja ljudi, životinja ili biljaka;

Donosi sljedeću odluku:

1. Da bi se ustanovilo da li su potrebne neke izmjene člana XIV Sporazuma radi uzimanja u obzir takvih mjera, od Komiteta za trgovinu i zaštitu životne sredine zahtijeva se da ispita i podnese izvještaj sa eventualnim preporukama, o postojećem odnosu trgo-

vine uslugama i životne sredine uključujući i pitanje održivog razvoja. Komitet će takođe ispitati značaj međuvladinih sporazuma o životnoj sredini i njihov odnos prema Sporazumu.

2. Komitet će o rezultatima svog rada podnijeti izvještaj na prvom dvogodišnjem sastanku Ministarske konferencije nakon stupanja na snagu Sporazuma o STO.

Odluka o pregovorima o kretanju fizičkih lica

Ministri,

Naglašavajući obaveze koje proizilaze iz Urugvajске runde pregovora o kretanju fizičkih lica radi pružanja usluga;

Vodeći računa o ciljevima Opšteg sporazuma o trgovini uslugama, uključujući povećanje učešća zemalja u razvoju u trgovini uslugama i ekspanziju njihovog izvoza usluga;

Shvatajući značaj postizanja višeg nivoa obaveza o kretanju fizičkih lica kako bi se obezbijedila ravnoteža koristi prema Opštem sporazumu o trgovini uslugama;

Donose sljedeću odluku:

1. Pregovori o daljoj liberalizaciji kretanja fizičkih lica radi pružanja usluga nastaviće se i nakon okončanja Urugvajске runde pregovora, kako bi se omogućilo postizanje viših nivoa obaveza za učesnice Opšteg sporazuma o trgovini uslugama.

2. Osniva se grupa za pregovore o kretanju fizičkih lica kojoj je zadatak vođenje ovih pregovora. Grupa će ustanoviti sopstvene procedure i podnosiće redovne izvještaje Savjetu za trgovinu uslugama.

3. Grupa za pregovore održaće svoj prvi sastanak najkasnije do 16. maja 1994. godine. Nakon završetka pregovora, grupa će podnijeti završni izvještaj najkasnije šest mjeseci nakon stupanja na snagu Sporazuma o STO.

4. Obaveze koje budu proizašle iz ovih pregovora biće unijete u liste specifičnih obaveza Članica.

Odluka o finansijskim uslugama

Ministri,

Imajući u vidu da obaveze učesnika u oblasti finansijskih usluga prema zaključcima Urugvajске runde pregovora stupaju na snagu na bazi principa najpovlašćenije nacije u isto vrijeme kada i Sporazum o osnivanju Svjetske trgovinske organizacije (u daljem tekstu "Sporazum o STO"),

Donose sljedeću odluku:

- Po isteku roka od najviše šest mjeseci od datuma stupanja na snagu Sporazuma o STO, Članice će moći da poboljšaju, izmijene ili povuku potpuno ili djelimično svoje obaveze u ovom sektoru bez davanja kompenzacije, bez obzira na odredbe člana XXI Opšteg sporazuma o trgovini uslugama. U isto vrijeme, Članice će utvrditi svoje pozicije u ovom sektoru vezane za izuzeća od primjene klauzule najpovlašćenije nacije, bez obzira na odredbe Aneksa o izuzećima od člana II. Od dana stupanja na snagu Sporazuma o STO do kraja gore navedenog roka, neće se primjenjivati izuzeća navedena u Aneksu o izuzećima od člana II koja su uslovljena nivoom obaveza preuzetih od strane učesnika ili izuzeća od strane drugih učesnika.
- Komitet za trgovinu finansijskim uslugama pratiće napredak svih pregovora preduzetih na osnovu ove Odluke i o tome podnijeti izvještaj Savjetu za trgovinu uslugama, najkasnije četiri mjeseca od datuma stupanja na snagu Sporazuma o STO.

Odluka o pregovorima o uslugama pomorskog saobraćaja

Ministri,

Imajući u vidu da obaveze učesnika u oblasti pomorskog saobraćaja prema zaključcima Urugvajске runde pregovora stupaju na snagu na bazi klauzule najpovlašćenije nacije istovremeno kada i Sporazum o osnivanju Svjetske trgovinske organizacije (u daljem tekstu "Sporazum o STO"),

Donose sljedeću odluku:

- Pregovorima o uslugama pomorskog saobraćaja u okviru Opšteg sporazuma o trgovini će se pristupiti na dobrovoljnoj osnovi. Pregovori će biti sveobuhvatni, sa ciljem uspostavljanja obaveza u međunarodnom transportu, pomoćnim uslugama i pristupu i upotrebi lučkih kapaciteta, što će voditi ukljanjanju ograničenja unutar određenog vremeskog perioda.
- Za sprovođenje ovih zadataka osniva se Grupa za pregovore o uslugama pomorskog saobraćaja (u daljem tekstu "NGMTS"). NGMTS periodično podnosi izvještaje o napretku ovih pregovora.
- Pregovori u NGMTS otvoreni su svim vladama i Evropskoj zajednici koje objave namjeru za učešćem. Do danas svoju namjeru da učestvuju u pregovorima najavile su sljedeće zemlje:

Argentina, Kanada, Evropska zajednica i njene zemlje članice, Finska, Hong Kong, Island, Indonezija, Koreja, Malezija, Meksiko, Novi Zeland, Norveška, Filipini, Poljska, Rumunija, Singapur, Švedska, Švajcarska, Tajland, Turska i Sjedinjene Američke Države.

Dalje notifikacije o namjeri učešća treba uputiti depozitaru Sporazuma o STO.

- NGMTS će održati svoju prvu pregovaračku sjednicu najkasnije do 16. maja

1994. Grupa mora zaključiti pregovore i napraviti završni izvještaj najkasnije do juna 1996. Konačni izvještaj NGMTS sadržaće datum primjene rezultata ovih pregovora.

5. Do zaključivanja procesa pregovaranja, odredbe člana II i stavova 1 i 2 Aneksa o izuzećima od člana II se neće primjenjivati u ovom sektoru i nije potrebno podnijeti listu izuzeća od primjene klauzule najpovlašćenije nacije u ovom sektoru. Nakon zaključivanja pregovora, Članice će moći slobodno da poboljšaju, izmijene ili povuku svoje obaveze preuzete u ovom sektoru u toku Urugvajске runde pregovora, bez davanja kompenzacije, bez obzira na odredbe člana XXI Sporazuma. Istovremeno, Članice će konačno utvrditi svoje pozicije u vezi sa izuzećima od primjene klauzule najpovlašćenije nacije u ovom sektoru, uprkos odredbama Aneksa o izuzećima od člana II. U slučaju neuspjeha pregovora, Savjet za trgovinu uslugama donijeće odluku o eventualnom nastavku pregovora na osnovu ovog mandata.

6. Sve obaveze koje budu nastale na osnovu ovih pregovora, uključujući datum njihovog stupanja na snagu, biće unijete u liste uz Opšti sporazum o trgovini uslugama i na njih će se primjenjivati sve odredbe Sporazuma.

7. Od sada pa do datuma sprovođenja, koji će biti utvrđen u skladu sa stavom 4, podrazumijeva se da učesnice neće primjenjivati mjere koje utiču na trgovinu uslugama pomorskog saobraćaja, osim kao odgovor na mjere koje primjenjuju druge zemlje i sa ciljem da održe ili poboljšaju slobodu pružanja usluga pomorskog saobraćaja, ali ne na način kako bi poboljšali pregovaračku poziciju i uticaj.

8. Primjenu stava 7 nadgledaće NGMTS. Svaki učesnik može da skrene pažnju NGMTS na bilo koju akciju ili propust za koji smatra da je relevantan za sprovođenje stava 7. Nakon što Sekretarijat primi takve notifikacije, smatraće se da su podnijete NGMTS-u.

Odluka o pregovorima o baznim telekomunikacijama

Ministri,

su odlučili sljedeće:

1. Pregovorima se pristupa na dobrovoljnoj osnovi sa ciljem progresivne liberalizacije trgovine telekomunikacionim prenosnim mrežama i uslugama (u daljem tekstu "bazne telekomunikacione usluge") u okviru Opšteg sporazuma o trgovini uslugama.
 2. Ne prejudicirajući njihov rezultat, pregovori će biti sveobuhvatni, s tim da se *a priori* neće isključiti ni jedna bazna telekomunikaciona usluga.
 3. Za ostvarenje ovog zadatka osniva se Grupa za pregovore o baznim telekomunikacijama (u daljem tekstu "NGBT"). NGBT će periodično izvještavati o napretku ovih pregovora.
 4. Pregovori u okviru NGBT su otvoreni svim vladama i Evropskoj zajednici koje objave svoju namjeru za učešćem. Do danas svoju namjeru da učestvuju u pregovorima najavile su sljedeće zemlje:
Australija, Austrija, Kanada, Čile, Kipar, Evropska zajednica i njene zemlje članice, Finska, Hong Kong, Mađarska, Japan, Koreja, Meksiko, Novi Zeland, Norveška, Slovačka Republika, Švedska, Švajcarska, Turska i Sjedinjene Američke Države.
- Dalje notifikacije namjere za učešćem u pregovorima treba uputiti depozitaru Sporazuma o STO.
5. NGBT održaće svoju prvu sjednicu najkasnije do 16. maja 1994. Pregovore treba zaključiti i podnijeti konačan izvještaj najkasnije do 30. aprila 1996. Konačan izvještaj grupe uključuje datum početka primjene rezultata ovih pregovora.
 6. Sve obaveze koje budu nastale na osnovu ovih pregovora, uključujući datum njihovog stupanja na snagu, biće unijete u liste uz Opšti sporazum o trgovini uslugama i na njih će se primjenjivati sve odredbe Sporazuma.
 7. Od sada pa do datuma sprovođenja, koji će biti utvrđen u skladu sa stavom 5, podrazumijeva se da učesnice neće primjenjivati mjere koje utiču na trgovinu baznim telekomunikacionim uslugama na način da bi poboljšao svoj pregovarački položaj i uticaj. Podrazumijeva se da ova odredba neće spriječiti sprovođenje komercijalnih i vladinih dogovora u vezi sa pružanjem baznih telekomunikacionih usluga.
 8. NGBT će nadzirati primjenu stava 7. Svaki učesnik može da skrene pažnju NGBT na neku akciju ili propust za koji smatra da je relevantan za sprovođenje stava 7. Nakon što Sekretarijat primi takve notifikacije, smatraće se da su podnijete NGBT-u.

Odluka o profesionalnim uslugama

Ministri,

su odlučili da preporuče Savjetu za trgovinu uslugama da na svojoj prvoj sjednici usvoji sljedeću odluku.

Savjet za trgovinu uslugama,

S obzirom na uticaj mjera kojima se regulišu profesionalne kvalifikacije, tehnički standardi i dozvole na ekspanziju trgovine profesionalnim uslugama;

Želeći da uspostave multilateralne discipline sa ciljem da obezbijedi, u slučaju preuzimanja specifičnih obaveza, da takve regulativne mjere ne predstavljaju nepotrebne prepreke za pružanje profesionalnih usluga;

Donosi sljedeću odluku:

1. Program rada predviđen u stavu 4 člana VI o domaćoj regulativi mora odmah stupiti na snagu. U tom cilju, osnovaće se Radna grupa za profesionalne usluge koja će ispitivati i podnositi izvještaje, uz davanje preporuka, o neophodnim disciplinama kojima će se obezbijediti da zahtjevi o kvalifikacijama i procedurama, tehničkim standardima i dozvolama u oblasti profesionalnih usluga, ne stvaraju nepotrebne prepreke trgovini.

2. Kao prvo, Radna grupa će dati preporuke za razradu multilateralnih disciplina u sektoru računovodstva, kako bi se omogućilo operativno sprovođenje specifičnih obaveza. Pri davanju ovih preporuka, Radna grupa će posebno raditi na:

- (a) razvijanju multilateralnih disciplina koje se odnose na pristup tržištu kako bi se obezbijedilo da zahtjevi domaće regulative budu: (i) zasnovani na objektivnim i transparentnim kriterijumima kao što je kompetentnost i sposobnost pružanja usluga; (ii) da ne predstavljaju veći teret nego što je neophodno za kvalitet same usluge, čime se olakšava efikasnost liberalizacije računovodstvenih usluga;
- (b) upotrebi međunarodnih standarda i, na taj način, podsticanju saradnje sa relevantnim međunarodnim organizacijama kako je definisano u stavu 5(b) člana VI, kako bi se omogućio potpuni efekat stava 5 člana VII;
- (c) omogućavanju stvarne primjene stava 6 člana VI Sporazuma usvajanjem smjernica za priznavanje kvalifikacija.

U razvijanju ovih disciplina, Radna grupa će voditi računa o značaju vladinih i nevladinih organa koji regulišu profesionalne usluge.

Odluka o pristupanju Sporazumu o javnim nabavkama

1. *Ministri pozivaju* Komitet za javne nabavke koji je uspostavljen na osnovu Sporazuma o javnim nabavkama iz Aneksa IV Sporazuma o osnivanju Svjetske trgovinske organizacije da pojasne sljedeće:

- (a) Članica koja je zainteresovana za pristupanje prema stavu 2 člana XXIV Sporazuma o javnim nabavkama, saopštiće svoj interes generalnom direktoru STO, podnoseći relevantne informacije, uključujući informativnu ponudu o uključivanju u Dodatak I, imajući u vidu relevantne odredbe Sporazuma, naročito člana I, i gdje je to potrebno, člana V;
- (b) komunikacija će biti prosljeđena svim stranama Sporazuma;
- (c) Članica koja je zainteresovana za pristupanje će obaviti konsultacije sa stranama Sporazuma o uslovima njenog pristupanja Sporazumu;
- (d) u cilju olakšavanja pristupanja, Komitet će osnovati radnu grupu, ukoliko to zahtijeva Članica ili neka od strana Sporazuma. Radna grupa će ispitati: (i) informativnu ponudu koju je podnijela zainteresovana Članica; i (ii) relevantne informacije koje se odnose na izvozne mogućnosti na tržištima strana u Sporazumu, uzimajući u obzir postojeće i potencijalne izvozne mogućnosti zainteresovane Članice, kao i izvozne mogućnosti strana u Sporazumu na tržištu zainteresovane Članice;
- (e) nakon odluke Komiteta u kojoj su dogovoreni uslovi pristupanja, uključujući i liste izvještavanja Članice - pristupnice, Članica koja pristupa deponovaće kod generalnog direktora STO instrument pristupanja koji sadrži dogovorene uslove pristupanja. Liste izvještavanja Članice koja pristupa na engleskom, francuskom i španskom biće dodate Sporazumu;
- (f) prije datuma stupanja na snagu Sporazuma o STO, na strane ugovornice GATT-a iz 1947. koje su zainteresovane za pristupanje, primjenjivaće se gore navedeni postupak sa neophodnim izmjenama, a zadatke koji su dati u nadležnost generalnom direktoru STO obavljaje jedino generalni direktor STRANA UGOVORNICA GATT-a iz 1947.

2. Treba napomenuti da se odluke Komiteta donose konsenzusom. Takođe, treba istaći da je klauzula o neprihvatanju iz stava 11 člana XXIV na raspolaganju svim stranama Sporazuma.

**Odluka o primjeni i ispitivanju
Dogovora o pravilima i procedurama za rješavanje sporova**

Ministri,

Pozivajući se na Odluku od 22. februara 1994. da postojeća pravila i procedure GATT-a iz 1947. u oblasti rješavanja sporova ostaju na snazi do datuma stupanja na snagu Sporazuma o osnivanju Svjetske trgovinske organizacije,

Pozivaju relevantne savjete i komitete da odluče da nastave sa radom u cilju rješavanja sporova za koje je zahtjev za konsultacije podniet prije tog datuma,

Pozivaju Ministarsku konferenciju da kompletira potpuno ispitivanje pravila i procedura za rješavanje sporova u okviru Svjetske trgovinske organizacije u roku od četiri godine nakon stupanja na snagu Sporazuma o osnivanju Svjetske trgovinske organizacije, te da prilikom svog prvog sastanka, nakon kompletiranja ispitivanja, donesu odluku da li da se takva pravila i procedure za rješavanja sporova nastave, izmjene ili okončaju.

Odluka o prihvatanju i pristupanju Sporazumu o osnivanju Svjetske trgovinske organizacije

Ministri,

Konstatujući da članovi XI i XIV Sporazuma o osnivanju Svjetske trgovinske organizacije (u daljem tekstu “Sporazum o STO”) propisuju da Sporazum o STO mogu da prihvate samo strane ugovornice GATT-a iz 1947. koje su takav status imale na dan stupanja na snagu Sporazuma o STO, koje su u prilogu GATT-a iz 1994. dale svoje liste koncesija i obaveza i koje su u prilogu Opšteg sporazuma o trgovini uslugama (u daljem tekstu ove Odluke “GATS”) dale svoje liste specifičnih obaveza;

Konstatujući dalje da stav 5 Završnog dokumenta koji sadrži rezultate Urugvajске runde multilateralnih trgovinskih pregovora (u daljem tekstu ove Odluke “Završni dokument” i “Urugvajska runda”) propisuje da liste učesnica, koje nijesu strane ugovornice GATT-a iz 1947, nijesu definitivne na datum stupanja na snagu Završnog dokumenta i biće naknadno završene u cilju pristupanja GATT-u iz 1947. i njihovog prihvatanja Sporazuma o STO;

Imajući u vidu stav 1 Odluke o mjerama u korist najmanje razvijenih zemalja, koji propisuje da se najmanje razvijenim zemljama odobri dodatni rok u trajanju od jedne godine sa početkom 15. aprila 1994. da podnesu svoje liste obaveza kako je to predviđeno članom XI Sporazum o STO;

Konstatujući da neke učesnice Urugvajске runde koje su primjenjivale GATT iz 1947. na *de facto* osnovi i postale strane ugovornice po osnovu člana XXVI:5(c) GATT-a iz 1947, nijesu bile u mogućnosti da podnesu svoje liste kako je to predviđeno GATT-om iz 1994. i GATS-om;

Konstatujući dalje da neke države ili zasebne carinske teritorije, koje nijesu učestvovalе u Urugvajskoj rundi, mogu postati strane ugovornice GATT-a iz 1947. prije stupanja na snagu Sporazum o STO, te da takvim državama ili zasebnim carinskim teritorijama treba omogućiti da pregovaraju o listama GATT-a iz 1994. i GATS-a, što bi im omogućilo prihvatanje Sporazuma o STO;

Uzimajući u obzir da neke države ili posebne carinske teritorije, koje ne mogu da dovrše proces pristupanja GATT-u iz 1947. prije stupanja na snagu Sporazum o STO, ili koje ne namjeravaju da postanu strane ugovornice GATT-a iz 1947, mogu zatražiti započinjanje procesa pristupanja STO prije stupanja na snagu Sporazum o STO;

Konstatujući da Sporazum o STO ni na koji način ne pravi razliku između Članica STO koje su ovaj Sporazum prihvatile saglasno članovima XI i XIV i onih Članica koje su mu pristupile saglasno članu XII, a želeći da osiguraju da procedure pristupanja država i posebnih carinskih teritorija, koje nijesu postale strane ugovornice GATT-a iz 1947 na datum stupanja na snagu Sporazum o STO budu takve da ne dovode u nepotrebno nepovoljniji položaj ili odlažu pristup tih država i posebnih carinskih teritorija;

Odlučili su da:

1. (a) Bilo koja zemlja potpisnica Završnog dokumenta
 - na koju se primjenjuje stav 5 Završnog dokumenta, ili
 - na koju se primjenjuje stav 1 Odluke o mjerama u korist najmanje razvijenih zemalja, ili

- koja je postala strana ugovornica na osnovu člana XXVI:5(c) GATT-a iz 1947. prije 15. aprila 1994. i koja nije bila u mogućnosti da uspostavi listu koncesija GATT-u iz 1994. i GATS-a radi njihovog uključjenja u Završni dokument, kao I bilo koja država ili posebna carinska teritorija
- koja postaje strana ugovornica GATT-a iz 1947. u periodu između 15. aprila 1994. i datuma stupanja na snagu Sporazum o STO,

može da podnese Pripremnom komitetu radi njegovog ispitivanja i odobrenja listu koncesija i obaveza po GATT-u iz 1994. kao i listu specifičnih obaveza GATS-a.

- (b) Sporazum o STO biće otvoren za prihvatanje stranama ugovornicama GATT-a iz 1947. koje su na taj način podnijele liste koje su odobrene prije stupanja na snagu Sporazum o STO, saglasno članu XIV tog Sporazuma.
 - (c) Odredbe podstavova (a) i (b) ovog stave neće prejudicirati pravo najmanje razvijenih zemalja da podnesu svoje liste u roku od jedne godine, počevši od 15. aprila 1994.
2. (a) Bilo koja država ili posebna carinska teritorija može zahtijevati od Pripremnog komiteta da predloži Ministarskoj konferenciji na odobravanje uslove za njeno pristupanje Sporazumu o STO, saglasno članu XII tog Sporazuma. Ukoliko takav zahtjev dolazi od strane države ili posebne carinske teritorije koja je u postupku pristupanja GATT-u iz 1947, Pripremi komitet će, u mjeri u kojoj je to moguće, ispitati zahtjev zajedno sa Radnom grupom koju su osnovale STRANE UGOVORNICE GATT-a iz 1947, kako bi se ispitale mogućnosti pristupanja te države ili posebne carinske teritorije.
- (b) Pripremi komitet će podnijeti Ministarskoj konferenciji izvještaj o ispitivanju zahtjeva. Izvještaj može sadržati protokol o pristupanju, uključujući listu koncesija i obaveza prema GATT-u iz 1994. i listu specifičnih obaveza prema GATS-u, radi njegovog odobrenja od strane Ministarske konferencije. Ministarska konferencija će, prilikom svog razmatranja zahtjeva bilo koje države ili posebne carinske teritorije da pristupi Sporazumu o STO, uzeti u obzir i razmotriti izvještaj Pripremnog komiteta.

Odluka o trgovini i životnoj sredini

Ministri,

koji su se sastali u Marakešu 15. aprila 1994. godine povodom potpisivanja Završnog dokumenta koji sadrži rezultate Urugvajске runde multilateralnih trgovinskih pregovora,

Pozivajući se na preambulu Sporazuma o osnivanju Svjetske trgovinske organizacije (Sporazum o STO), u kojoj se navodi da bi “odnosi Članica na polju trgovine i ekonomskih težnji trebali biti regulisani tako da imaju za cilj podizanje životnog standarda, osiguranje pune zaposlenosti i obimnog i stalnog rasta veličine realnog dohotka i stvarne tražnje, kao i povećanje proizvodnje i trgovine robama i uslugama, uz istovremeno omogućavanje optimalnog korišćenja svjetskih resursa u skladu sa ciljem održivog razvoja, i težeći da se zaštiti i očuva životna sredina, i podstaknu sredstva da se to postigne na način koji je konzistentan sa njihovim potrebama i interesima na različitim nivoima ekonomskog razvoja”,

Pozivajući se na:

- Deklaraciju o životnoj sredini i razvoju iz Rija, Agenda 21, i na njen nastavak unutar GATT-a, kao što se može zaključiti iz izjave predsjednika Savjeta predstavnika STRANA UGOVORNICA GATT-a tokom 48. sjednice održane decembra 1992. godine, kao i iz rada Grupe za ispitivanje odnosa mjera zaštite životne sredine i međunarodne trgovine, Komiteta za trgovinu i razvoj i Savjeta GATT-a;
- radni program predviđen Odlukom o trgovini uslugama i životnoj sredini;
- relevantne odredbe Sporazuma o trgovinskim aspektima prava intelektualne svojine,

Konstatujući da ne smije biti, niti bi trebalo da postojia bilo kakva politička kontradiktornost između zaštite i očuvanja otvorenog, nediskriminatornog i pravednog multilateralnog trgovinskog sistema sa jedne strane, i djelovanja u cilju zaštite životne sredine i unapređenja održivog razvoja sa druge strane,

U želji da koordiniraju politike u oblasti trgovine i zaštite životne sredine, a čineći to tako da se ne prekorače nadležnost multilateralnog trgovinskog sistema, koja se ograničava na trgovinske politike i one trgovinske aspekte politika zaštite životne sredine koje mogu značajno uticati na trgovinu svojih Članica,

Odlučili su:

- zahtijevati osnivanje Komiteta za trgovinu i zaštitu životne sredine na prvom sastanku Generalnog savjeta STO koji će biti otvoren za sve Članice STO, a koji će podnijeti izvještaj na prvom dvogodišnjem sastanku Ministarske konferencije nakon stupanja na snagu Sporazum o STO, kada će se razmatrati rad i zadatak Komiteta, u svijetlu preporuka Komiteta,
- da Odluka Komiteta za trgovinske pregovore od 15. decembra 1993. koja djelimično glasi:
(a) “definisati odnos između trgovinskih mjera i mjera zaštite ži-

- (b) vodne sredine u cilju unapređenja održivog razvoja;
- (b) dati odgovarajuće preporuke o tome da li su potrebne bilo kakve izmjene odredbi multilateralnog trgovinskog sistema, koje bi bile u skladu sa otvorenom, pravednom i nediskriminatornom prirodom sistema, posebno u vezi:
- potrebe da pravila unaprijede pozitivan međusoban uticaj između trgovinskih mjera i mjera zaštite životne sredine u cilju podsticanja održivog razvoja sa posebnim osvrtom na potrebe zemalja u razvoju, naročito onih najmanje razvijenih;
 - izbjegavanja protekcionističkih trgovinskih mjera i podržavanja efektivnih multilateralnih disciplina u cilju obezbjeđenja odgovornosti multilateralnog trgovinskog sistema u odnosu na ciljeve zaštite životne sredine koji su utvrđeni u Agendi 21 i Deklaraciji iz Rija, naročito princip 12; i
 - nadziranje trgovinskih mjera korišćenih u cilju zaštite životne sredine, trgovinskih aspekta mjera zaštite životne sredine koji imaju značajne trgovinske efekte, kao i efektivne primjene multilateralnih disciplina kojima se te mjere rukovode;”

predstavlja, zajedno sa gore navedenim tekstom iz preambule, zadatke Komiteta za trgovinu i zaštitu životne sredine,

- da će se Komitet, u okviru ovih zadataka i u cilju uzajamnog nadopunjavanja politika međunarodne trgovine i zaštite životne sredine, baviti sljedećim pitanjima, u vezi sa nekim od sljedećih relevantnih problema:
 - odnos između odredbi multilateralnog trgovinskog sistema i trgovinskih mjera u svrhu zaštite životne sredine, uključujući odredbe u skladu sa multilateralnim sporazumima o zaštiti životne sredine;
 - odnos između politika zaštite životne sredine relevantnih za trgovinske mjere i mjere zaštite životne sredine koje imaju značajne trgovinske efekte, i odredbi multilateralnog trgovinskog sistema;
 - odnos između odredbi multilateralnog trgovinskog sistema i:
 - (a) dažbina i taksu za zaštitu životne sredine;
 - (b) zahtjeva za zaštitu životne sredine koji se odnose na proizvode, uključujući standarde i tehničke propise, pakovanje, označavanje i recikliranje proizvoda;
 - odredbe multilateralnog trgovinskog sistema koje se odnose na transparentnost trgovinskih mjera u cilju zaštite životne sredine, i mjera za zaštitu životne sredine kao i uslovi koji imaju značajne trgovinske efekte;
 - odnos između mehanizama rješavanja sporova u multilateralnom trgovinskom sistemu i onih mehanizama koji se nalaze u multilateralnim sporazumima o zaštiti životne sredine;

- efekat mjera zaštite životne sredine na pristup tržištu, posebno na zemlje u razvoju, a naročito na one najmanje razvijene među njima, i koristi po zaštitu životne sredine koje proizilaze iz uklanjanja trgovinskih restrikcija i poremećaja;
- pitanje izvoza proizvoda zabranjenih na domaćem tržištu;
- da će Komitet za trgovinu i zaštitu životne sredine, razmatrati program rada predviđen Odlukom o trgovini uslugama i životnoj sredini i relevantnim odredbama Sporazuma o trgovinskim aspektima prava intelektualne svojine, kao sastavni dio njegovog rada u okviru gore navedenih zadataka Komiteta,
- da će, do prvog sastanka Generalnog savjeta STO, rad Komiteta za trgovinu i zaštitu životne sredine obavljati Potkomitet pripremnog komiteta STO (PCWTO), u kome mogu učestvovati sve članice PCWTO-a,
- da pozovu Potkomitet pripremnog komiteta i Komitet za trgovinu i zaštitu životne sredine, kada bude osnovan, kako bi se obezbijedili podaci za nadležna tijela u odnosu na odgovarajuće aranžmane sa međunarodnim i nevladinim organizacijama na koje se odnosi član V Sporazum o STO.

Odluka o organizacionim i finansijskim posljedicama primjene Sporazuma o osnivanju Svjetske trgovinske organizacije

Ministri,

Uviđajući značaj uloge i doprinos Svjetske trgovinske organizacije (u daljem tekstu „STO“) međunarodnoj trgovini,

U želji da osigura efikasno funkcionisanje Sekretarijata STO,

Uvažavajući činjenicu da će primjena rezultata Urugvajске runde proširiti nadležnosti i kompleksnost poslova Sekretarijata, te da je potrebno ispitati finansijske implikacije koje će proizaći iz takvih okolnosti,

Podsjećajući se izjava prethodnih predsjedavajućih STRANA UGOVORNICA GATT-a i Savjeta GATT-a, koji su naglasili potrebu za poboljšavanjem načina i uslova službe, uključujući plate i penzije, za stručnjake zaposlene u Sekretarijatu,

Imajući na umu potrebu STO da posjeduje konkurentnost u uslovima službe koje nudi svom profesionalnom osoblju da bi se time obezbijedilo privlačenje potrebnih eksperata,

Konstatujući prijedlog generalnog direktora da u utvrđivanju uslova angažovanja osoblja, što uključuje plate i penzije, dužnu pažnju treba voditi i o uslovima angažovanja osoblja Međunarodnog monetarnog fonda i Svjetske banke,

Konstatujući da član VI Sporazuma o STO, posebno stav 3 koji ovlašćuje generalnog direktora da imenuje osoblje Sekretarijata i da utvrdi njihove dužnosti i uslove angažovanja saglasno sa propisima koje je usvojila Ministarska konferencija,

Podsjećajući da mandat Pripremnog komiteta zahtijeva obavljanje takvih funkcija koje bi bile potrebne da se osigura efikasna aktivnost STO odmah po osnivanju, što uključuje pripremu preporuka za razmatranje o kompetentnim organima STO za odlučivanje, ili obavezujućih odluka sa osvrtom na administrativna, budžetska i finansijska pitanja, uz pomoć prijedloga Sekretarijata,

Ovim se dogovoraju da će Pripremni komitet razmotriti organizacione promjene, potrebu za finansijskim sredstvima i uslova službe zaposlenog osoblja, koji su predloženi u vezi sa osnivanjem STO i primjenom sporazuma Urugvajске runde i, u neophodnom obimu, pripremiti preporuke i donijeti odluke o potrebnim prilagođavanjima.

Odluka o osnivanju Pripremnog komiteta Svjetske trgovinske organizacije

Ministri,

Imajući u vidu Sporazum o osnivanju Svjetske trgovinske organizacije (u daljem tekstu ove Odluke “Sporazum o STO” ili “STO”), i

U želji da se obezbijedi pravilni prelazak na režim STO i efikasno funkcionisanje STO nakon dana stupanja na snagu,

Donose sljedeću odluku:

1. Osniva se Pripremini komitet za STO (u daljem tekstu ove Odluke “Komitet”). Gospodin P.D. Satrlend se imenuje za predsjednika Komiteta.
2. Članstvo u Komitetu će biti otvoreno za sve potpisnice Završnog dokumenta Urugvajске runde multilateralnih trgovinskih pregovora, kao i za svaku drugu punopravnu stranu ugovornicu u procesu učlanjenja u STO, u skladu sa članom XI Sporazuma o STO.
3. Takođe je osnovan i Potkomitet za budžet, finansije i upravu kojim će rukovoditi predsjednik STRANA UGOVORNICA GATT-a i Potkomitet savjeta za usluge odgovoran za pripreme aktivnosti u vezi GATS-a. Ako je potrebno, Komitet može da osnuje dodatne potkomitete. Članstvo u potkomitetima će biti otvoreno za sve članice Komiteta. Komitet će uspostaviti procedure svoga rada, kao i procedure rada potkomiteta.
4. Komitet će konsenzusom donositi odluke.
5. U procesu donošenja odluka Komiteta, mogu da učestvuju samo one Članice Komiteta koje su strane ugovornice GATT-a i koje su stekle uslove da postanu originalne članice STO saglasno članovima XI i XIV Sporazuma o STO.
6. Komitet i njegovi potkomiteti će djelovati pod okriljem Sekretarijat GATT-a.
7. Komiteta će prestati da postoji nakon stupanja na snagu Sporazuma o STO, nakon čega će prenijeti svoje dokumente i preporuke STO-u.
8. Komitet će obavljati one funkcije koje su neophodne da se osigura efikasno djelovanje STO odmah nakon njegovog stupanja na snagu, uključujući sljedeće aktivnosti:
 - (a) Administrativna, budžetska i finansijska pitanja:

Priprema preporuka za razmatranje od strane kompetentnog organa STO ili donošenje odluka, ili ako je to odgovarajuće, donošenje privremenih odluka prije osnivanja STO, i to u pogledu preporuka koje je Komitetu podnio predsjednik Potkomiteta za budžet, finansije i upravu o kojem se govori u stavu 3 gore, u saradnji sa predsjednikom Komiteta GATT-a za budžetska, administrativna i finansijska pitanja, a uz pomoć prijedloga Sekretarijata u vezi:

- (i) dogovora o glavnom sjedištu, regulisanog članom VIII:5 Sporazuma o STO;
- (ii) finansijskih propisa, uključujući smjernice za procjenu doprinosa Članica STO njegovom budžetu, u skladu sa kriterijumima utvrđenim u članu VII Sporazuma o STO;
- (iii) procjene visine budžeta za prvu godinu rada STO;
- (iv) prenosu vlasništva, uključujući i finansijska sredstva, sa ICITO/GATT-a na STO;

- (v) prelaska i uslovima prelaska personala GATT-a u Sekretarijat u STO;
 - (vi) odnosa između Međunarodnog trgovinskog centra i STO-a.
- (b) Institucionalna, pravna i proceduralna pitanja:
- (i) Obavljanje ispitivanja i odobravanje lista koje se podnose saglasno sa “Odlukom o prihvatanju i pristupanju Sporazumu o osnivanju Svjetske trgovinske organizacije” i predlaganje uslova pristupanja saglasno stavu 2 te Odluke;
 - (ii) Sačinjavanje prijedloga u vezi zadataka tijela STO, posebno onih utvrđenih u členu IV Sporazuma o STO, i pravila procedure za njihov rad, čije se uspostavljanje od njih traži za potrebe njihovog rada, imajući u vidu stav 1 člana XVI;
 - (iii) Izrada preporuka Generalnom savjetu STO u vezi odgovarajućih aranžmana vezanih za odnose STO sa drugim organizacijama o kojima se govori u členu V Sporazuma o STO;
 - (iv) Priprema i podnošenje izvještaja o aktivnostima STO.
- (c) Pitanja koja se odnose na stupanje na snagu Sporazuma o STO i aktivnosti STO u okviru njegovog obuhvata i njegovih funkcija:
- (i) sazivanje i priprema Izvršne konferencije;
 - (ii) iniciranje radnog programa koji prozilaži iz rezultata Urugvajске runde, kako je to određeno u Završnom dokumentu, kao što je nadzor, u okviru Potkomiteta za usluge iz stava 3 gore, nad pregovorima u specifičnim sektorima usluga, kao i preduzimanje aktivnosti koje su rezultat Odluka donijetih na sastanku u Marakešu;
 - (iii) razmatranje prijedloga o uključenju dodatnih pitanja u dnevni red radnog programa STO;
 - (iv) izrada prijedloga koji se tiču sastava Nadzornog tijela za tekstil saglasno sa kriterijumom utvrđenim u členu 8 Sporazuma o tekstilu i odjeći; i
 - (v) priprema prvog sastanka Ministarske konferencije ili Generalnog savjeta STO, u zavisnosti koji se sastane prvi, kao i priprema nacrtu dnevnog reda tog sastanka.

DOGOVOR O OBAVEZAMA U SEKTORU FINANSIJSKIH USLUGA

Učesnicima Urugvajске runde omogućeno je da preuzimu specifične obaveze u sektoru finansijskih usluga prema Opštem sporazumu o trgovini uslugama (u daljem tekstu ovog Dogovora "Sporazum") na osnovu pristupa drugačijeg od onog koji je predviđen u odredbama Dijela III Sporazuma. Dogovoreno je da se ovaj pristup može primjenjivati pod sljedećim uslovima:

- (i) da nije u suprotnosti sa odredbama Sporazuma;
- (ii) da ne sprečava ni jednu Članicu da svoje obaveze u listi koncesija navede u skladu sa pristupom predviđenim u Dijelu III Sporazuma;
- (iii) obaveze koje budu utvrđene primjenjivaće se u skladu sa klauzulom najpovlašćenije nacije;
- (iv) ne postavljaju se nikakvi uslovi u pogledu stepena liberalizacije na koji se Članica obavezuje po Sporazumu.

Zainteresovane Članice, na osnovu pregovora i pod uslovima i kvalifikacijama kada se one navode, popunile su svoje liste koncesija po sljedećem pristupu:

A. Mirovanje

Svi uslovi, ograničenja i kvalifikacije u obavezama datim u nastavku biće ograničeni na postojeće mjere koje nijesu usklađene sa odredbama Sporazuma.

B. Pristup tržištu

Monopolska prava

1. Osim člana VIII Sporazuma, dodatno će se primjenjivati sljedeće:

Svaka Članica će navesti u svojoj listi koncesija, u dijelu koji se odnosi na finansijske usluge postojeća monopolska prava i učiniće napor da ih ukine ili smanji obuhvat njihove primjene. Uprkos odredbama podstava 1(b) Aneksa o finansijskim uslugama, ovaj stav se primjenjuje na aktivnosti na koje se odnosi podstav 1(b)(iii) Aneksa.

Finansijske usluge koje kupuju javna tijela

2. Bez obzira na odredbe člana XIII Sporazuma, svaka Članica će obezbijediti da se svim pružaocima finansijskih usluga bilo koje druge Članice koji su osnovani na njenoj teritoriji dodijeli tretman najpovlašćenije nacije i nacionalni tretman u pogledu kupovine ili nabavke finansijskih usluga od strane javnih tijela te Članice na njenoj teritoriji.

Prekogranična trgovina

3. Svaka Članica će dozvoliti pružaocima finansijskih usluga koji u njoj nemaju stalno sjedište da, po pravilu, preko posrednika ili kao posrednici, i pod uslovom koji dodjeljuju nacionalni tretman pružaju sljedeće usluge:

- (a) osiguranje od rizika u vezi sa:
 - (i) pomorskim transportom i civilnim vazduhoplovstvom, svemirskim lansiranjim i teretom (uključujući satelite), s tim da se takvim osiguranjem pokriva nešto ili sve od sljedećeg: robe koje se transportuju, vozila koje prevoze robu i odgovornosti koje iz toga proizlaze; i
 - (ii) robom u međunarodnom tranzitu;
- (b) reosiguranje i retrocesija i pomoćne usluge u osiguranju kako su navedene u podstavu 5(a)(iv) Aneksa;
- (c) pružanje i prenos finansijskih informacija i obrada finansijskih podataka kako su navedene u podstavu 5(a)(xv) Aneksa i savjetodavne i ostale pomoćne usluge, osim posredovanja, povezane sa bankarstvom i ostale finansijske usluge iz podstava 5(a)(xvi) Aneksa.

4. Svaka Članica će dozvoliti svojim rezidentima da na teritoriji bilo koje druge Članice kupuju finansijske usluge navedene u:

- (a) podstavu 3(a);
- (b) podstavu 3(b); i
- (c) podstavu 5(a)(v) do (xvi) Aneksa.

Komercijalno prisustvo

5. Svaka Članica će odobriti pružaocima finansijskih usluga bilo koje druge Članice pravo na osnivanje ili na proširivanje komercijalnog prisustva unutra njene teritorije, uključujući i putem preuzimanja postojećih preduzeća.

6. Članica može da postavi uslove i procedure za odobravanje osnivanja i proširivanja komercijalnog prisustva u onoj mjeri u kojoj oni ne predstavljaju izbjegavanje obaveza Članica iz stava 5 i ukoliko su ti uslovi i procedure usaglašeni sa ostalim obavezama po ovom Sporazumu.

Nove finansijske usluge

7. Članica će odobriti pružaocima usluga drugih Članica koje su prisutne na njenoj teritoriji, ponudu novih finansijskih usluga.

Prenos i obrada informacija

8. Nijedna Članica neće preduzimati mjere kojima se sprečava prenos informacija ili obrada finansijskih informacija, uključujući prenos podataka elektronskim putem ili pod uslovima koji važe za uvoz u skladu sa međunarodnim sporazumima, sprečavati transfer opreme, kada su takav transfer informacija, obrada podataka ili transfer opreme, neophodni za obavljanje redovnog poslovanja pružaoca finansijske usluge. Ništa u ovom stavu ne ograničava pravo Članice da zaštiti lične podatke, privatnost i povjerljivost pojedinačnih podataka i računa sve dok se takvo pravo ne koristi za izbjegavanje odredbi Sporazuma.

Privremeni ulazak osoblja

9. (a) Svaka Članica će dozvoliti privremeni ulazak na svoju teritoriju za sljedeće kadrove pružaoca finansijskih usluga bilo koje druge Članice, koji osniva ili je već osnovao neku formu komercijalnog prisustva na teritoriji te Članice, kako slijedi:
- (i) višeg rukovodećeg kadra koji posjeduje tačne informacije od presudnog značaja za osnivanje, kontrolu i rad na pružanju usluga određenog pružaoca, i
 - (ii) specijalista za rad pružaoca finansijskih usluga.
- (b) Svaka Članica će dozvoliti, uvažavajući raspoloživost kvalifikovanih kadrova na svojoj teritoriji, privremeni ulazak na svoju teritoriju sljedećih kadrova povezanih sa komercijalnim prisustvom pružaoca finansijskih usluga bilo koje druge Članice:
- (i) specijalista za kompjuterske usluge, telekomunikacione usluge i knjigovodstvo pružaoca finansijske usluge; i
 - (ii) aktuarske i pravne stručnjake.

Nediskriminatorne mjere

10. Svaka Članica će učiniti napor da ukine ili da ograniči sve značajne negativne efekte na pružaoca finansijskih usluga bilo koje druge Članice koje imaju:
- (a) nediskriminatorne mjere koje sprečavaju pružaoce finansijskih usluga da nude sve vrste finansijskih usluga na teritoriji te Članice, u obliku koji je Članica utvrdila;
 - (b) nediskriminatorne mjere kojima se ograničava ekspanzija aktivnosti pružaoca finansijskih usluga na čitavu teritoriju Članice;
 - (c) mjere Članice, kada takva Članica primjenjuje iste mjere na pružanje i bankarskih i usluga osiguranja, a pružalac finansijskih usluga bilo koje druge Članice koncentriše svoje aktivnosti na pružanje usluga u vezi sa hartijama od vrijednosti; i
 - (d) ostale mjere koje, iako su u skladu sa odredbama ovog Sporazuma, utiču negativno na mogućnost pružaoca usluga neke druge Članice da radi,

konkuriše ili da uđe na tržište Članice;

pod uslovom da sve akcije koje se preduzimaju po ovom stavu ne vrše nepravednu diskriminaciju prema pružaocima finansijskih usluga Članice koja ovakvu akciju preduzima.

11. Obzirom na nediskriminatorne mjere iz podstavova 10(a) i (b), Članica će se truditi da ne ograničava ili umanjuje sadašnji stepen otvorenosti tržišta, kao ni koristi koje već uživaju pružaoci finansijskih usluga svih drugih Članica kao grupa unutar teritorije Članice, pod uslovom da te obaveze ne bude uzrok nepravedne diskriminacije protiv pružaoca finansijskih usluga Članice koja primjenjuje ovakve mjere.

C. Nacionalni tretman

1. Pod uslovima u kojima se dodjeljuje nacionalni tretman, svaka Članica će odobriti pružaocima finansijskih usluga bilo koje druge Članice, osnovanim na njenoj teritoriji, pristup sistemu platnog prometa i kliringa kojim upravljaju javna tijela, kao službenim izvorima finansiranja i refinansiranja, raspoloživim u normalnim tokovima redovnog poslovanja. Ovaj stav nema za cilj da omogući pristup zajmovima iz obaveznih rezervi Članice.

2. Kada Članica zahtijeva članstvo ili učešće u bilo kojem samoregulatornom tijelu, na berzi hartija od vrijednosti ili terminskim poslovima ili tržištu, kliring agenciji ili nekoj drugoj organizaciji ili udruženju, kako bi pružaoci finansijskih usluga neke druge Članice, mogli pružati usluge na ravnopravnoj osnovi kao i pružaoci finansijskih usluge te Članice, ili kada Članica tim tijelima direktno ili indirektno obezbjeđuje privilegije ili prednosti u pružanju finansijskih usluga, Članica će se pobrinuti da takva tijela odobre nacionalni tretman pružaocima finansijskih usluga bilo koje druge Članice koji na njenoj teritoriji imaju status rezidenata.

D. Definicije

Za potrebe ovog pristupa:

1. Nerezidentni pružalac finansijskih usluga je pružalac finansijskih usluga Članice koji pruža finansijske usluge na teritoriji druge Članice iz nekog oblika osnovanog tijela smještenog na teritoriji druge Članice, bez obzira da li ovakav pružalac usluga ima ili nema komercijalno prisustvo na teritoriji Članice u kojoj se vrši pružanje finansijske usluge.

2. "Komercijalno prisustvo" znači preduzeće na teritoriji Članice za pružanje finansijskih usluga i uključuje djelimično ili potpuno vlasništvo nad podružnicama, zajednička ulaganja, partnerstvo, samostalna sopstvena preduzeća, poslovanje sa franšizom, filijale, agencije, predstavništva ili druge organizacione forme.

3. Nova finansijska usluga je usluga finansijskog karaktera, uključujući usluge koje se odnose na postojeće i nove proizvode ili načine na koji se proizvod isporučuje, koju ne pruža nijedan od postojećih pružalaca finansijskih usluga na teritoriji konkretne Članice, ali koja se pruža na teritoriji neke druge Članice.

OPŠTI SPORAZUM O CARINAMA I TRGOVINI (GATT 1947)

Ovaj dodatak sadrži cjelokupan tekst Opšteg sporazuma, zajedno sa svim dopunama koje su stupile na snagu nakon njegovog stupanja na snagu. Za potrebe čitaoca, zvjezdice označavaju djelove teksta koje bi trebalo čitati zajedno sa dopunskim primjedbama i dopunskim odredbama iz Aneksa I Sporazuma.

OPŠTI SPORAZUM O CARINAMA I TRGOVINI

Vlade Komonvelta Australije, Kraljevine Belgije, Sjedinjenih Država Brazila, Burme, Kanade, Cejlona, Republike Čile, Republike Kine, Republike Kube, Republike Čehoslovačke, Republike Francuske, Indije, Libana, Velikog Vojvodstva Luksemburga, Kraljevine Holandije, Novog Zelanda, Kraljevine Norveške, Pakistana, Južne Rodezije, Sirije, Južnoafričke Unije, Ujedinjenog Kraljevstva Velike Britanije i Sjeverne Irske i Sjedinjenih Američkih Država:

Priznajući da njihovi trgovinski i ekonomski odnosi treba da budu usmjereni na podizanje životnog standarda, ostvarenje pune zaposlenosti i visokog i stalno rastućeg nivoa realnog dohotka i efektivne tražnje, puno iskorišćavanje svjetskih resursa i povećanje proizvodnje i razmjene dobara,

Želeći da ostvarenju ovih ciljeva doprinesu zaključivanjem takvih sporazuma čija je svrha da, na bazi reciprociteta i uzajamnih koristi, dovedu do znatnog sniženja carina i drugih prepreka razmjeni i do uklanjanja diskriminatornog tretmana u međunarodnoj trgovini,

Dogovorili su se, preko svojih ovlaštenih predstavnika, o sljedećem:

DIO PRVI

Član I

Opšti tretman najpovlašćenije nacije

1. U vezi sa carinama i drugim dažbinama bilo koje vrste koje se nameću na uvoz ili izvoz ili se naplaćuju na međunarodni transfer sredstava namijenjenih za plaćenje uvoza ili izvoza, i u vezi sa načinom utvrđivanja ovih dažbina, kao i sa svim pravilima i formalnostima u vezi sa uvozom i izvozom, kao i na sva pitanja koja su predmet raspravljanja u stavovima 2 i 4 člana III*, svaka prednost, pogodnost, povlastica ili izuzeće koje jedna strana ugovornica odobrava ma kojem proizvodu porijeklom iz ili namijenjenom drugoj zemlji, biće odmah i bezuslovno odobreni sličnom proizvodu koji je porijeklom iz ili namijenjen teritoriji svih ostalih strana ugovornica.

2. Odredbe stava 1 ovog člana ne povlače ukidanje dolje navedenih preferencijala u vezi sa uvoznim carinama ili dažbinama pod uslovom da ti preferencijali ne premašuju nivoe utvrđene u stavu 4 ovog člana i odgovaraju sljedećim slučajevima:

- (a) preferencijali koji su na snazi isključivo između dvije ili više teritorija navedenih u aneksu A, ali pod uslovima koji su navedeni u tom aneksu;
- (b) preferencijali koji su na snazi isključivo između dvije ili više teritorija koje su na dan 1. jula 1939. godine potpadale pod zajednički suverenitet i bile objedinjene protektoratskim ili sizerenskim vezama i koje su pobrojane u aneksima B, C, i D, ali pod uslovima navedenim u tim aneksima;
- (c) preferencijali koji su na snazi isključivo između Sjedinjenih Američkih Država i Republike Kube;

(d) preferencijali koji su na snazi isključivo između susjednih zemalja pobrojanih u aneksima E i F.

3. Odredbe stava 1 ovog člana neće važiti za preferencijale između zemalja koje su svojevremeno bile u sastavu Otomanske imperije i koje su se iz nje izdvojile na dan 24. jula 1923. godine, pod uslovom da ovi preferencijali obudu dobreni shodno odredbama stava 5¹⁹² člana XXV, koje će se, u ovom slučaju, primjenjivati shodno odredbama stava 1 člana XXIX.

4. Kada su u pitanju proizvodi koji uživaju preferencijale dozvoljene shodno stavu 2 ovog člana, u slučaju da maksimalno preferencijalna marža* nije izričito navedena u odgovarajućoj listi priključenoj uz ovaj Sporazumu, ona neće prevazilaziti:

(a) ako se radi o carinama ili dažbinama koje se primjenjuju na proizvode unijete u gore pomenutu listu, neće biti veća od razlike između carinske stope za strane ugovornice koje uživaju tretman najpovlašćenije nacije i preferencijalne stope sadržane u toj listi; ako preferencijalna stopa nije utvrđena, smatraće se, u svrhu primjene ovog stava, da se radi o stopi koja je važila na dan 10. aprila 1947. godine, a ako nije utvrđena stopa za strane ugovornice koje uživaju tretman najpovlašćenije nacije, preferencijalna marža neće premašiti razliku koja je na dan 10. aprila 1947. godine postojala između stope najpovlašćenije nacije i preferencijalne stope;

(b) ako se radi o carinama ili dažbinama na proizvode koji nijesu unijeti u odgovarajuću listu, neće biti veća od razlike koja je na dan 10. aprila 1947. godine postojala između stope najpovlašćenije nacije i preferencijalne stope.

U slučaju strana ugovornica navedenih u Aneksu G, datum 10. april 1947, o kojem se govori u podstavovima (a) i (b) ovog stava, zamjenice se datumima utvrđenim u tom Aneksu.

Član II

Liste koncesija

1. (a) Svaka strana ugovornica će trgovati sa ostalim stranama ugovornicama i odobravati takav tretman koji neće biti nepovoljniji od tretmana predviđenog u odgovarajućem dijelu odgovarajuće liste priključene ovom Sporazumu.

(b) Proizvodi sadržani u Dijelu I liste koja se odnosi na jednu stranu ugovornicu, a koji su proizvedeni na teritoriji drugih strana ugovornica, prilikom uvoza na teritoriju na koju se odnosi ta lista – vodeći računa o specijalno ugovorenim uslovima i klauzulama utvrđenim u datoj listi, neće biti predmet naplate redovnih carina koje su veće od carine označene u toj listi. Isto tako, ovi proizvodi neće biti predmet naplate drugih carina ili dažbina ma koje prirode, koje se naplaćuju na uvoz ili prilikom uvoza, a koje bi bile više od dažbina važećih na datum ovog Sporazuma

192 U autentičnom tekstu je greškom bilo napisano "podstav 5 (a)".

ili dažbina koje bi bile zavedene kasnije kao direktna i nužna posljedica zakonodavstva koje na uvoznj teritoriji važi na taj datum.

- (c) Proizvodi sadržani u Dijelu II liste koja se odnosi na neku stranu ugovornicu i koji predstavljaju proizvode onih teritorija koji, shodno članu I, uživaju preferencijalni tretman pri uvozu na teritoriju - vodeći računa o specijalno ugovorenim uslovima i klauzulama iz liste - biti predmet naplate većih redovnih carina, od onih carina navedenih u drugom dijelu ove liste. Isto tako ovi proizvodi neće biti predmet naplate drugih carina ili dažbina ma koje prirode, koje se naplaćuju na uvoz ili prilikom uvoza i koje bi bile više od dažbina važećih na datum ovoga Sporazuma ili dažbina koje bi bile zavedene kasnije kao direktna i nužna posljedica zakonodavstva koje na uvoznj teritoriji važi na taj datum. Nijedna odredba ovog člana neće sprečavati ma koju stranu ugovornicu da zadrži zahtjeve koji na datum ovoga Sporazuma važe za primjenu preferencijalnih stopa na zavedenu robu.

2. Nijedna odredba ovog člana neće sprečavati ma koju stranu ugovornicu da u svako doba može na uvoz ma kojeg proizvoda naplaćivati:

- (a) dažbinu ekvivalentnu domaćem porezu koji, shodno stavu 2 člana III* opterećuje sličan nacionalni proizvod ili robu u cjelini ili djelimično sadržanu u uvoznom proizvodu;
- (b) antidampinšku ili kompenzatornu dažbinu shodno odredbama člana VI,*
- (c) takse i slične dažbine koje su u srazmjeri sa troškovima pruženih usluga.

3. Nijedna strana ugovornica neće mijenjati svoj metod utvrđivanja carinske vrijednosti ili svoj način konverzije valuta na takav način da se time umanjuje vrijednost koncesija sadržanih u odgovarajućoj listi uz ovaj Sporazum.

4. Ako bilo koja strana ugovornica uvede, zadrži ili dozvoli, *de jure* i *de facto* monopol uvoza za ma koji proizvod sadržan u odgovarajućoj listi uz ovaj Sporazum, taj monopol, sem u slučaju suprotne odredbe u toj listi ili izuzev da su o tome saglasne strane ugovornice koje su prvobitno ugovorile ovu koncesiju - neće imati za posljedicu veću prosječnu zaštitu no što je zaštitu predviđena u listi. Odredbe ovog stava ne sprečavaju strane ugovornice da mogu pribjeći ma kojoj formi pomoći nacionalnim proizvođačima, ako su te forme dozvoljene drugim odredbama ovog Sporazuma.*

5. Kada neka strana ugovornica smatra da određeni proizvod ne uživa kod druge strane ugovornice onaj tretman za koji smatra da joj sleduje iz koncesije unijete u odgovarajuću listu uz ovaj Sporazum, ona će intervenisati direktno kod te strane ugovornice. Ako ova posljednja, priznajući da je traženi tretman zaista tretman koji je tražila prva strana ugovornica, izjavi da ga ne može odobriti zato što je sud ili drugi nadležni organ donio presudu ili odluku kojom ne dozvoljava da se odnosni proizvod, na osnovu carinskog zakonodavstva te strane ugovornice, klasira tako da bi uživao tretman predviđen ovim Sporazumom, dvije strane ugovornice u pitanju kao i svaka druga bitno zainteresovana strana ugovornica, stupiće što je moguće prije u pregovore u cilju iznalaženja pravične

kompensacije.

6. (a) Specifične carine i dažbine sadržane u listama strana ugovornica koje su Članice Međunarodnog monetarnog fonda, kao i preferencijalne marže koje ove strane ugovornice primjenjuju na specifične dažbine, izražavaju se u respektivnim monetama ovih ugovornica, po paritetu koje je Fond privremeno usvojio i priznao na datum ovog Sporazuma. Shodno tome, ukoliko se taj paritet saglasno Statutu Međunarodnog monetarnog fonda, umanjí za više od 20% specifične carine i dažbine kao i specifične preferencijalne marže, one se mogu izmijeniti da bi se dovele u sklad sa ovim smanjenjem, pod uslovom da se STRANE UGOVORNICE (tj. strane ugovornice kada djeluju kao kolektivni organ, shodno odredbama člana XXV) saglase da promjene u pitanju nijesu takve da umanjuju vrijednost koncesija sadržanih u odgovarajućoj listi uz ovaj Sporazum ili drugdje u ovom Sporazumu, vodeći računa o svim faktorima koji bi mogli uticati na potrebu ili hitnost ovih izmjena.
- (b) Što se tiče strana ugovornica koje nijesu Članice Međunarodnog monetarnog fonda, i na njih će se, *mutatis mutandis*, primjenjivati ove odredbe, i to počev od dana kada svaka od tih strana ugovornica postane Članica Fonda, ili kada potpiše specijalni devizni aranžman shodno odredbama člana XV.
7. Liste prikjučene ovom Sporazumu čine sastavni dio Dijela I ovog Sporazuma.

DIO DRUGI

Član III*

Nacionalni tretman u domaćem oporezivanju i propisima

1. Strane ugovornice priznaju da se takse i ostale domaće dažbine, kao ni zakoni, uredbe i propisi koji se odnose na prodaju, puštaju u promet, kupovinu, transport, distribuciju ili iskorišćavanje proizvoda na unutrašnjem tržištu, niti domaći propisi o količinama koje propisuju miješanje, preradu ili korišćenje izvjesnih proizvoda u određenim količinama ili srazmjerama, neće primjenjivati na uvozne proizvode ili domaće proizvode kako bi se na taj način vršila zaštita nacionalne proizvodnje.*
2. Proizvodi sa teritorije ma koje strane ugovornice, uvezeni na teritoriju ma koje druge strane ugovornice, neće biti direktno niti indirektno opterećivani porezima ili drugim domaćim dažbinama bilo koje vrste, koje su više od poreza i dažbina koji se direktno ili indirektno naplaćuju na slične domaće proizvode. Pored toga, nijedna strana ugovornica neće inače primjenjivati poreze ili ostale domaće dažbine na uvezene ili domaće proizvode na način koji je protivan principima izloženim u stavu 1.*
3. Što se tiče bilo kojeg postojećeg domaćeg poreza, koji nije u skladu sa odredbama stava 2, ali je izričito dozvoljen trgovinskim sporazumom koji je bio na snazi 10. aprila 1947. godine i koji je uvoznu carinu na oporezovani proizvod zaštitio konsolidacijom od povećanja, strana ugovornica koja primjenjuje porez biće slobodna da u pogledu njega

odloži primjenu odredbi stava 2 i to do onog vremena kada joj taj trgovinski sporazum dozvoli da povisi ovu carinu u mjeri potrebnjoj da se kompenzira ukidanje zaštite koju je obezbjeđivala primjena poreza.

4. Proizvodi sa teritorije bilo koje strane ugovornice, uvezeni na teritoriju bilo koje druge strane ugovornice, neće uživati nepovoljniji tretman od tretmana koji uživaju slični proizvodi domaćeg porijekla kada su u pitanju zakoni, uredbe i propisi koji se odnose na prodaju, stavljanje u promet, kupovinu, transport, distribuciju i korišćenje ovih proizvoda na domaćem tržištu. Odredbe ovog stava ne zabranjuju primjenu različitih tarifa u domaćem transportu, ako se ove zasnivaju isključivo na ekonomičnom iskorišćavanju prevoznih sredstava, a ne na porijeklu proizvoda.

5. Nijedna strana ugovornica neće uvesti niti zadržati nikakav domaći propis o količinama potrebnim pri miješanju, transformaciji i korišćenju izvjesnih proizvoda u određenim količinama ili razmjerama, a koji bi direktno ili indirektno iziskivao da jedna određena srazmjera nekog proizvoda mora da potiče iz domaćih izvora. Osim toga, nijedna strana ugovornica neće primjenjivati domaće propise o količinama na način koji je protivan principima izloženim u stavu 1.*

6. Odredbe stava 5 ne odnose se na domaće propise o količinama koje su, na teritoriji jedne strane ugovornice, važile na dan 1. jula 1939. godine, 10. aprila 1947. godine ili 24. marta 1948. godine - prema izboru strane ugovornice *ali sa rezervom* da bilo koji takav propis koji je suprotan odredbama stava 5, neće mijenjati tako da nanosi štetu uvozu, a za namjene pregovora će se tretirati kao carine.

7. Nijedan domaći propis o količinama pri miješanju, transformaciji ili korišćenju proizvoda u određenim količinama ili srazmjerama se neće primjenjivati na način kojim se te količine ili srazmjere raspodjeljuju između spoljnih izvora snabdjevanja.

8. (a) Odredbe ovog člana ne odnose se na propise kojima se regulišu nabavke državnih organa, onih proizvoda koji se kupuju za potrebe vlada, a ne sa ciljem preprodaje ili u cilju proizvodnje robe za komercijalnu prodaju.

(b) Odredbe ovog člana ne zabranjuju dodjeljivanje subvencija isključivo domaćim proizvođačima, računajući tu i subvencije koje proističu iz domaćih poreza ili dažbina koje se primjenjuju shodno odredbama ovog člana, kao i subvencije u formi vladinih kupovine domaćih proizvoda.

9. Strane ugovornice priznaju da kontrola cijena putem fiksiranja njene maksimalne granice, iako u saglasnosti sa ostalim odredbama ovoga člana, može da ima štetnih posljedica na interese strana ugovornica iz kojih se ti proizvodi uvoze. Shodno tome će strane ugovornice koje sprovedu takve mjere, voditi računa o interesima strana ugovornica izvoznica kako bi se u najvećoj mjeri izbjegle štetne posljedice.

10. Odredbe ovoga člana ne sprečavaju nijednu stranu ugovornicu da zavede ili zadrži domaće propise o količinama koji se odnose na kinematografske filmove, ako zadovoljavaju zahtjeve iz člana IV.

Član IV*Posebne odredbe o kinematografskim filmovima*

Ako neka strana ugovornica zavede ili zadrži neki domaći propis u vezi sa količinama u pogledu snimljenih kinematografskih filmova, takvi propisi će imati formu kvota za prikazivanje shodno sljedećim uslovima:

- (a) Kvote za prikazivanje mogu da sadrže obavezu da će se, u jednom određenom vremenskom periodu od najmanje godinu dana, domaći filmovi prikazivati u jednom minimalnom vremenskom razdoblju od ukupnog vremena prikazivanja filmova iz svih izvora; ove će se kvote utvrđivati prema godišnjem vremenu prikazivanja u svakoj bioskopskoj sali ili prema njegovom ekvivalentu.
- (b) Sa izuzetkom vremena prikazivanja koje je po osnovu kvote prikazivanja rezervisano za filmove domaćeg porijekla, vrijeme prikazivanja, uključujući ono vrijeme koje je oslobođeno administrativnom mjerom od rezerve predviđene za filmove domaćeg porijekla, neće se ni formalno ni stvarno raspodjeljivati između filmova različitog porijekla.
- (c) Uprkos odredbama podstava (b) ovog člana, strane ugovornice mogu da zadrže kvote prikazivanja saglasno uslovima iz podstava (a) ovog člana, kojim se rezerviše jedan minimalni dio vremena prikazivanja za filmove određenog porijekla, apstrahujući domaće filmove; *ali pod uslovom* da taj dio ne bude veći od onoga koji je bio na dan 10. aprila 1947. godine.
- (d) Kvote prikazivanja će biti predmet pregovora u cilju njihovog ograničavanja, liberalizacije ili ukidanja.

Član V*Sloboda tranzita*

1. Smatraće se da roba (uključujući prtljag), kao i brodovi i ostala prevozna sredstva u tranzitu preko teritorije jedne strane ugovornice, kada prelaze preko te teritorije - ako se vrši sa ili bez pretovara, uskladištenja, ili promjene načina prevoza - predstavljaju samo dio ukupnog prevoza koji i počinje i završava se van granica one strane ugovornice na čijoj se teritoriji obavlja. U ovom članu se promet ove vrste naziva "promet u tranzitu".

2. Za promet u tranzitu koji ide putevima najpogodnijim za međunarodni tranzit, sa opredjeljenjem ili porijeklom sa teritorije drugih strana ugovornica, postojaće sloboda tranzita preko teritorije strana ugovornice. Neće se praviti nikakva razlika u pogledu zastave brodova ili lađa, mjesta porijekla, polazne tačke, ulaza, izlaza ili odredišta, kao ni u pogledu vlasništva robe na brodovima i lađama ili drugim prevoznim sredstvima.

3. Svaka strana ugovornica će moći da zahtijeva da promet u tranzitu preko njene teritorije bude predmet prijave nadležnoj carinskoj ustanovi. Sem u slučajevima kada se radi o nepoštovanju važećih carinskih zakona i propisa, transporti ove vrste porijeklom iz ili opredjeljenjem ka teritoriji drugih strana ugovornica, neće biti predmet zadržavanja ili

nepotrebnih ograničavanja, i biće oslobođeni svih carina i tranzitnih dažbina, kao i svih drugih nameta u pogledu tranzita, izuzev troškova prevoza ili dažbina koje odgovaraju administrativnim troškovima ili pruženim uslugama.

4. Sve dažbine i propisi, koje strane ugovornice primjenjuju na promet u tranzitu porijeklom iz ili prema teritoriji drugih strana ugovornica moraju biti pravični, vodeći računa o uslovima prometa.*

5. Što se tiče svih tranzitnih dažbina, propisa i formalnosti, svaka strana ugovornica će prometu u tranzitu porijeklom iz ili prema teritoriji svake druge strane ugovornice, odobravati ne manje povoljan tretman od tretmana koji odobrava prometu u tranzitu porijeklom iz ili u svaku treću zemlju.*

6. Svaka strana ugovornica će proizvodima koji su tranzitirali preko teritorije ma koje druge strane ugovornice odobravati tretman ne manje povoljan od tretmana koji bi im bio odobren da su sa svog mjesta porijekla na mjesto odredišta transportovani bez prelaza preko ove teritorije. Svaka strana ugovornica ostaje, međutim, slobodna da zadrži uslove direktne isporuke koji važe na datum ovog sporazuma i to za svu robu za koju direktna isporuka predstavlja preduslov za uživanje preferencijala ili je u vezi sa metodom procjene koji je od te strane ugovornice propisan u cilju utvrđivanja carine.

7. Odredbe ovog člana neće se primjenjivati na vazдушna vozila u tranzitu, ali će se primjenjivati na vazdušni tranzit roba (uključujući prtljag).

Član VI

Antidampinške i kompenzatorne carine

1. Strane ugovornice priznaju da je damping, koji omogućuje unošenje proizvoda jedne zemlje na tržište druge zemlje po cijeni nižoj od normalne cijene, treba osuditi ako izaziva ili prijeti da izazove ozbiljnu štetu ustaljenoj proizvodnji jedne strane ugovornice ili ako znatnije usporava stvaranje domaće proizvodnje. U svrhu primjene ovog člana, treba smatrati da je jedan proizvod, izvezen iz jedne zemlje u drugu, unijet na tržište zemlje uvoznice po cijeni ispod normalne, ako je cijena datog proizvoda:

- (a) ispod uporedive cijene, u normalnom toku trgovine, sličnog proizvoda namijenjenog za potrošnju u zemlji izvoznici;
- (b) ili u slučaju da takva cijena ne postoji na unutrašnjem tržištu ove posljednje zemlje, ako je cijena izvezenog proizvoda:
 - (i) ispod najviše uporedive cijene jednog sličnog proizvoda za izvoz u treću zemlju u normalnom toku trgovine;
 - (ii) ili ispod cijene koštanja tog proizvoda u zemlji porijekla uvećane za razumne troškove prodaje i profita.

U svakom slučaju će se obavezno voditi računa o razlikama uslova prodaje, razlikama u opozivanju i drugim razlikama koje utiču na uporedivost cijena.*

2. Da bi neutralisala ili spriječila damping, svaka strana ugovornica može, na sve proizvode koji su predmet dampinga, naplaćivati antidampinške dažbine čiji iznos nije veći od iznosa dampinga za takav proizvod. U svrhu primjene ovog člana, pod maržom

dampinga podrazumjeva razliku u cijeni koja se utvrđuje shodno odredbama stava 1.*

3. Neće se naplaćivati nikakva kompenzatorna carina na bilo koji proizvod sa teritorije jedne strane ugovornice, uvezen na teritoriju druge strane ugovornice, u iznosu koji prevazilazi procijenjeni iznos premije ili subvencije za koje se zna da je, direktno ili indirektno, odobrena za izradu, proizvodnju ili za izvoz takvog proizvoda u zemlji porijekla ili zemlji izvoza, uključujući bilo koju specijalnu subvenciju za prevoz određenog proizvoda. Pod "kompenzatorna carina" treba podrazumijevati specijalnu carinu koja se naplaćuje sa ciljem da neutrališe svaku premiju ili subvenciju koja se, direktno ili indirektno, odobrava za izradu, proizvodnju ili za izvoz proizvoda.*

4. Nijedan proizvod sa teritorije bilo koje strane ugovornice, uvezen na teritoriju bilo koje druge strane ugovornice, neće biti predmet nametanja antidampinških ili kompenzatornih dažbinama zbog taoga što je dati proizvod oslobođen od carina ili poreza koji se naplaćuju za slični proizvod kada je on namijenjen za potrošnju u zemlji porijekla ili izvoza, ili zbog povraćaja ovih carina ili poreza nakon obavljenog izvoza.

5. Nijedan proizvod sa teritorije jedne strane ugovornice, neće biti predmet nametanja istovremeno i antidampinških i kompenzatornih dažbinama da bi se ispravila jedna ista situacija koja rezultira iz dampinga ili iz izvoznih subvencija.

6. (a) Nijedna strana ugovornica neće naplaćivati ni antidampinške ni kompenzatorne dažbine pri uvozu proizvoda sa teritorije druge strane ugovornice, sem ako ne ustanovi da je dejstvo dampinga ili subvencije, prema slučaju, takvo da izaziva ili da prijeti da izazove znatnu štetu ustaljenoj domaćoj proizvodnji, ili pak da ozbiljnije usporava stvaranje domaće industrije.

(b) STRANE UGOVORNICE mogu derogirati zahtjeve podstava (a) ovog stava, tako što će omogućiti jednoj strani ugovornici da naplaćuje antidampinšku ili kompenzatornu dažbinu pri uvozu bilo kojeg proizvoda, sa ciljem da kompenzira damping ili subvenciju koja izaziva ili prijeti da izazove znatniju štetu grani proizvodnje na teritoriji neke druge strane ugovornice koja proizvod u pitanju izvozi na teritoriju strane ugovornice uvoznice. STRANE UGOVORNICE će, derogirajući zahtjeve podstava (a) ovoga stava, dozvoliti naplaćivanje kompenzatorne dažbine u slučaju kada se konstatuje da subvencija izaziva ili prijeti da izazove znatniju štetu proizvodnji druge strane ugovornice koja taj proizvod izvozi na teritoriju strane ugovornice uvoznice.*

(c) Međutim, u posebnim okolnostima, kada svako zakašnjenje može da dovede do teško popravljive štete, svaka strana ugovornica će moći, i bez prethodnog odobrenja STRANA UGOVORNICA, da naplaćuje kompenzatornu dažbinu u svrhu koja se spominje u podstavu (b) ovog stava, pod uslovom da o toj mjeri odmah izvijesti STRANE UGOVORNICE i pod uslovom da se kompenzatorna dažbina ubrzo ukine ako STRANE UGOVORNICE ne odobre njenu primjenu.

7. Pretpostaviće se da jedan sistem stabilizacije unutrašnje cijene baznog proizvoda ili bruto prihoda nacionalnih proizvođača nekog proizvoda ove vrste, nezavisno od kretanja izvoznih cijena, koji može da ima za posljedicu prodaju ovog proizvoda pri izvozu po

cijeni koja je niža od uporedive cijene sličnog proizvoda na domaćem tržištu, ne dovodi do znatnije štete u smislu stava 6, ako dvije strane ugovornice, bitno zainteresovane za taj proizvod, nakon konsultacija ustanove:

- (a) da je ovaj sistem imao takođe za rezultat i prodaju za izvoz proizvoda po cijeni višoj od uporedne cijene sličnog proizvoda za potrošače na domaćem tržištu; i
- (b) da se ovaj sistem, zbog efikasnog regulisanja proizvodnje ili iz drugih razloga, primjenjuje na takav način da pretjerano ne stimulise izvoz, ili da ozbiljno ne šteti interesima ostalih strana ugovornica.

Član VII

Carinsko vrednovanje

1. Što se tiče određivanja carinske vrijednosti, strane ugovornice priznaju punovažnost opštih principa iz narednih stavova ovoga člana i obavezuju se da će ih primjenjivati na sve proizvode koji podliježu carinama ili drugim dažbinama* ili uvoznim i izvoznim ograničenjima zasnovanim na vrijednosti ili na ma koji način povezanim sa vrijednošću. Osim toga, one će na zahtjev bilo koje druge strane ugovornice zatraži, u svijetlu ovih principa, razmotriti primjenu svih zakona i svih propisa koji se odnose na carinsku vrijednost. STRANE UGOVORNICE mogu zatražiti od strana ugovornica da im podnose izvještaje o mjerama koje budu preduzimale shodno odredbama ovoga člana.

2. (a) Carinska vrijednost uvezene robe bi trebalo da se zasniva na stvarnoj vrijednosti uvoznog proizvoda na koji se primjenjuje carina, ili na stvarnoj vrijednosti sličnog proizvoda i ne bi trebalo da se zasniva na vrijednosti proizvoda domaćeg porijekla ili na proizvoljnim ili fiktivnim vrijednostima.*

(b) "Stvarna vrijednost" bi trebala da bude cijena po kojoj se, u vrijeme i na mjestu koje određuje zakonodavstvo zemlje uvoznice, uvezena i slična roba prodaje ili nudi na prodaju pod normalnim uslovima trgovine i u uslovima potpune konkurencije. Ukoliko cijena ove ili slične robe zavisi od količine na koju se odnosi određena transakcija, cijena koja se uzima u obzir trebala bi, prema izboru učinjenom jednom za svagda za zemlju uvoznicu, da se bazira ili (i) na uporedivoj količini, ili (ii) na količini ne manje povoljnoj za uvoznika no što je količina u kojoj je prodat najveći obim robe tokom trgovine između izvozničke i uvozničke zemlje.

(c) U slučaju da je nemoguće utvrditi stvarnu vrijednost shodno odredbama podstava (b) ovoga stava, carinska vrijednost bi trebalo da se bazira na istinskom ekvivalentu koji je najbliži ovoj vrijednosti.*

3. U carinsku vrijednost ma koje uvozne robe ne bi trebalo uključivati nikakav unutrašnji porez, koja se naplaćuje ili u zemlji porijekla ili u zemlji izvoza i od kojeg je uvezena roba oslobođena ili koji je ili može biti predmet povraćaja.

4. (a) Ukoliko drugačije nije predviđeno odredbama ovoga stava, kada se jedna strana ugovornica nađe u situaciji da u svrhu primjene stava 2 ovo-

ga člana, konvertuje u sopstvenu valutu cijenu izraženu u valuti druge zemlje, stopa konverzije će za svaku valutu biti zasnovana na paritetu koji je utvrđen saglasno članovima Statuta Međunarodnog monetarnog fonda, ili na deviznom kursu priznatom od strane Fonda, ili na paritetu utvrđenom shodno specijalnom deviznom aranžmanu zaključenom na osnovu člana XV ovoga Sporazuma.

- (b) Ako ne postoji takav paritet ili takav priznati devizni kurs, stopa konverzije bi trebalo stvarno da odgovara tekućoj vrijednosti te valute u trgovačkim transakcijama.
- (c) U dogovoru sa Međunarodnim monetarnim fondom, STRANE UGOVORENE će ustanoviti pravila za konverziju na osnovu kojih će strane ugovornice konvertovati svaku valutu u pogledu koje se zadržavaju višestruki devizni kursevi saglasno članovima Statuta Međunarodnog monetarnog fonda. Svaka strana ugovornica će u svrhu primjene stava 2 ovog člana, moći da primjenjuje pomenuta pravila na ove strane valute umjesto da se bazira na paritetima. U očekivanju da STRANE UGOVORNICE usvoje pravila o kojima je ovdje riječ, svaka strana ugovornica može, u svrhu primjene stava 2 ovog člana, da na svaku stranu valutu primjenjuje pravila konverzije koja efektivno izražavaju vrijednost te strane valute u trgovačkim transakcijama.
- (d) Nijedna odredba ovog stava se ne može tumačiti tako kao da obavezuje neku stranu ugovornicu da svoj način konverzije valuta, koji za utvrđivanje carinske vrijednosti važi na njenoj teritoriji na datum ovog Sporazuma, mijenja na način koji bi imao za posljedicu da dovede do opšteg povećanja carina.

5. Kriterijum i metode za određivanje vrijednosti proizvoda koji podliježu naplati carina ili drugim dažbinama ili ograničenjima zasnovanim na vrijednosti ili na bilo koji način povezanim sa vrijednošću, trebalo bi da ostanu stabilni i da dobiju potreban publicitet, kako bi trgovci mogli da sa približnom tačnošću odrede carinsku vrijednost.

Član VIII

*Naknade i formalnosti u vezi sa uvozom i izvozom**

1. (a) Sve naknade i dažbine bilo koje vrste (osim uvoznih i izvoznih carina i poreza koji potpadaju pod član III) koje strane ugovornice naplaćuju na uvoz ili izvoz ili prilikom uvoza ili izvoza, biće ograničene na približno koštanje pruženih usluga i ne bi trebalo da predstavljaju indirektnu zaštitu domaćih proizvoda, niti oporezivanje uvoza ili izvoza u fiskalne svrhe.
- (b) Strane ugovornice priznaju potrebu smanjenja broja i razolikosti naknada i dažbina o kojima je riječ u podstavu (a).
- (c) Strane ugovornice isto tako priznaju potrebu da se obuhvat i kompleksnost uvoznih i izvoznih formalnosti svedu na minimum kao i da se

umanje i uproste zahtjevi u pogledu uvoznih i izvoznih dokumenta.*

2. Svaka strana ugovornica će, na zahtjev druge strane ugovornice ili na zahtjev STRANA UGOVORNICA, razmotriti primjenu svojih zakona i propisa, vodeći računa o odredbama ovog člana.
3. Nijedna strana ugovornica neće zavoditi stroge kazne za manje povrede carinskih propisa i carinskog postupka. Naročito, novčane kazne, koje se izriču za omaške i greške u dokumentima koji se podnose carinarnicama, neće premašivati iznose koji imaju karakter obične opomene ako se radi o omaškama i greškama koje se daju lako ispraviti i nijesu učinjene sa namjerom utaje ili niti predstvaljaju ozbiljnu nemarnost.
4. Odredbe ovog člana se odnose na naknade, dažbine, formalnosti i propise koje vladini organi nameću prilikom uvoza i izvoza, uključujući one koje se odnose na:
 - (a) konzularne poslove, kao konzularne fakture i sertifikati;
 - (b) kvantitativna ograničenja;
 - (c) dozvole;
 - (d) deviznu kontrolu;
 - (e) statističke usluge;
 - (f) isprave, dokumentaciju i izdavanje uvjerenja;
 - (g) analize i provjere;
 - (h) karantin, sanitarnu inspekciju i dezinfekciju.

Član IX

Oznake porijekla

1. U vezi sa propisima o označavanju, svaka strana ugovornica će proizvodima sa teritorija drugih strana ugovornica odobravati tretman koji neće biti manje povoljan od tretmana koji se odobrava sličnim proizvodima bilo koje treće zemlje.
2. Strane ugovornice priznaju da bi prilikom donošenja i primjene zakona i propisa koji se odnose na oznake porijekla, trebale bi svesti na minimum poteškoće i neprilike koje takve mjere mogu prouzrokovati trgovini i proizvodnji zemalja izvoznica, vodeći pri tom računa o potrebi zaštite potrošača od lažnih oznaka ili oznaka koje mogu da izazovu zabludu.
3. Kada god je to administrativno moguće, strane ugovornice bi trebale da dozvole da se tražene oznake porijekla stave prilikom uvoza.
4. Što se tiče označavanja uvoznih proizvoda, zakoni i propisi strana ugovornica će biti takvi da omogućuje njihovo sprovođenje bez ozbiljnog oštećivanja proizvoda, materijalnog smanjivanja njihove vrijednost, niti neopravdanog povećavanja njihove cijene koštanja.
5. Kao opšte pravilo, strane ugovornice neće naplaćivati posebne kazne niti posebne dažbine ako dođe do propusta u poštovanju propisa o označavanju prije uvoza, sem ukoliko se ispravka označavanja neopravdano odlaže, ili ako su stavljene oznake koje mogu da dovedu do zablude ili je stavljanje oznake namjerno propušteno.
6. Strane ugovornice će međusobno sarađivati u cilju da spriječe korišćenje trgovinskih imena na način koji dovodi u zabludu u pogledu pravog regionalnog i geografskog

porijekla proizvoda sa teritorije jedne strane ugovornice koji su zaštićeni njenim zakonodavstvom. Svaka strana ugovornica će sukazivati punu i blagonaklonu pažnju takvim zahtijevima ili predstavkama koje joj može uputiti bilo koja druga strana ugovornica po pitanju zloupotreba, pomenutih naprijed u ovom stavu, i na koje joj je ukazala druga strana ugovornica u vezi sa stvarnim porijeklom koje je ova posljednja saopštila prvoj strani ugovornici.

Član X

Objavljivanje i administriranje trgovinskih propisa

1. Zakoni, uredbe, sudske i administrativne odluke opšteg karaktera bilo koje strane ugovornice, koji se odnose na carinsku klasifikaciju ili carinsko vrednovanje proizvoda, na carinske stope, poreze ili ostale dažbine, kao i na zahtjeve, ograničenja ili zabrane u pogledu uvoza i izvoza ili transfera plaćanja u vezi sa njima, ili koji se tiču prodaje, distribucije, transporta, osiguranja, uskladištenja, inspekcije, izlaganja, transformacije, miješanja, ili ma kojeg drugog korišćenja ovih proizvoda, biće publikovani u najkraćim rokovima, kako bi se vlade i trgovci mogli upoznati sa njima. Isto tako će se objavljivati i sporazumi iz oblasti međunarodne trgovinske politike, a koji važe između vlade ili nekog vladinog organa ma koje strane ugovornice i vlade ili nekog vladinog organa neke druge strane ugovornice. Odredbe ovog stava ne obavezuju strane ugovornice da otkriju povjerljive informacije čije bi objavljivanje otežavalo primjenu zakona, bilo protivno javnom interesu ili nanosilo štete legitimnim trgovačkim interesima javnih ili privatnih preduzeća.
2. Nijedna mjera opšteg karaktera, koju bi preduzela jedna strana ugovornica i koja bi poblačila porast neke carinske stope ili neke druge dažbine na uvezenu robu prema ustaljenim i jednoobraznim običajima, što bi dovelo, u pogledu uvoza ili transfera sredstava povezanih sa uvozom, do novih ili težih zahtjeva, ograničenja ili zabrana, neće stupiti na snagu prije nego što bude zvanično objavljena.
3.
 - (a) Svaka strana ugovornica će na jedinstven, nepristrasan i pravičan način primjenjivati sve svoje zakone, uredbe, sudske i administrativne odluke, kako je to navedeno u stavu 1 ovog člana.
 - (b) Svaka strana ugovornica će zadržati ili što je prije moguće ustanoviti sudove, administrativne ili arbitražne sudove ili procedure, sa zadatkom, *inter alia*, da u najkraćem roku razmatraju i ispravljaju administrativne mjere iz carinske oblasti. Ovi sudovi ili procedure biće nezavisni od organa zaduženih za primjenu administrativnih mjera, a njihove odluke će izvršavati ti organi, i one će regulisati njihovu administrativnu praksu, osim ako one ne ulože žalbu sudu ili višem sudu u roku propisanom za ulaganje žalbe od strane uvoznika, sa rezervom da centralna uprava takvog organa može da preduzme mjere da dobije reviziju predmeta u drugostepenom postupku, ako ima opravdanih razloga da se vjeruje da je odluka nespojiva sa pravnim principima ili sa činjenicama u konkretnom slučaju.
 - (c) Nijedna odredba podstava (b) ovoga stava neće zahtijevati ukidanje ili

zamjenu procedure koja postoji na teritoriji strane ugovornice na datum ovoga Sporazuma, a koja obezbjeđuje nepristrasnu i objektivnu reviziju administrativnih odluka, čak iako te procedure nijesu potpuno i formalno nezavisne od organa zaduženih za primjenu administrativnih mjera. Svaka strana ugovornica koja raspoláže ovakvim procedurama, moraće, kada na to bude pozvana, da dostavi STRANAMA UGOVORNICAMA sva obavještenja koja ovim posljednjim omogućuju da odluče da li ove procedure odgovaraju uslovima utvrđenim u ovom podstavu.

Član XI*

Opšte ukidanje kvantitativnih ograničenja

1. Strane ugovornice neće uvoditi niti zadržavati, pri uvozu proizvoda porijeklom sa teritorije bilo koje druge strane ugovornice i pri izvozu ili prodaji za izvoz na teritoriju druge strane ugovornice, nikakve druge zabrane ili ograničenja osim carina, poreza ili drugih dažbina, i to na ma koji način se sprovodile te zabrane i ograničenja, putem kvota, uvoznih ili izvoznih dozvola ili nekim drugim postupkom.
2. Odredbe stava 1 ovog člana se neće odnositi na sljedeće slučajeve:
 - (a) za zabrane ili ograničenja izvoza koje se primjenjuju privremeno da bi se spriječila kritična situacija nastala zbog nestašice prehrambenih artikala ili drugih proizvoda od bitne važnosti za stranu ugovornicu izvoznicu, ili da bi se otklonile posljedice jedne takve situacije;
 - (b) za zabrane i ograničenja uvoza ili izvoza, koje su potrebne radi primjenne norme i propisa koji se odnose na klasifikaciju, kontrolu kvaliteta ili stavljanja u promet proizvoda namjenjenih međunarodnoj trgovini;
 - (c) na ograničenja uvoza bilo kojeg poljoprivrednog ili ribarskog proizvoda, uvezenog u bilo kojem obliku*, kada su ta ograničenja neophodna za primjenu vladinih mjera koje imaju za cilj:
 - (i) da ograniče količinu sličnog domaćeg proizvoda, koja se može prodavati ili proizvoditi, ili, u odsustvu znatnije domaće proizvodnje sličnog proizvoda, da ograniče količinu domaćeg proizvoda koji se može direktno zamijeniti uvezenim proizvodom;
 - (ii) ili da smanje privremene viškove sličnog domaćeg proizvoda ili, u odsustvu znatnije domaće proizvodnje sličnog proizvoda, viškove domaćeg proizvoda koji se može direktno zamijeniti uvoznim proizvodom, i to na taj način što se višak stavlja besplatno na raspolaganje određenim grupama domaćih potrošača ili po cijenama ispod tržišnih cijena;
 - (iii) ili da ograniče proizvodnu količinu ma kojeg proizvoda životinjskog porijekla, čija proizvodnja zavisi direktno, u potpunosti ili najvećim dijelom od uvezenog proizvoda, ako je domaća proizvodnja ovog posljednjeg relativno neznatna.

Svaka strana ugovornica, koja shodno odredbama podstava (c) ovoga stava primjenjuje ograničenja na uvoz proizvoda, objavljivaće ukupnu količinu ili vrijednost proizvoda čiji

se uvoz dozvoljava u toku određenog vremenskog perioda, kao i sve promjene koje budu nastale u pogledu tog obima ili te vrijednosti. Osim toga, primjena ograničenja shodno tački (i) gore, neće imati za posljedicu da smanji ukupan uvoz u odnosu na ukupnu domaću proizvodnju, u poređenju sa odnosom koji bi se normalno mogao očekivati u odsustvu ograničenja. U određivanju tog odnosa, strane ugovornice će voditi računa o odnosu koji je postojao tokom prethodnog reprezentativnog perioda i na bilo koje specifične faktore* koji su mogli da utiču ili utiču na trgovinu ovim proizvodima.

*Član XII**

Ograničenja u svrhu zaštite ravnoteže u platnom bilansu

1. Da bi zaštitila svoju spoljnu finansijsku poziciju i ravnotežu svog platnog bilansa, svaka strana ugovornica može, uprkos odredbama stava 1 člana XI, ograničavati obim ili vrijednost roba čiji uvoz dozvoljava, ali u zavisnosti od odredbi sljedećih stavova ovog člana.
2. (a) Uvozna ograničenja koja su uvedena, zadržana ili intenzivirana od strane ugovorne strane po ovom članu, neće prevazilaziti ona koja su neophodna:
 - (i) da se preduhitri neposredna opasnost znatnijeg opadanja monetarnih rezervi ili da se zaustavi to opadanje;
 - (ii) da bi se monetarne rezerve u slučaju da su vrlo niske, podigle na razumni nivo.

U oba slučaja će se pažljivo voditi računa o svim specijalnim faktorima koji bi mogli da utiču na monetarne rezerve strane ugovornice ili na njene potrebe za monetarnim rezervama, a naročito, kada ona raspolaže specijalnim spoljnim kreditima i drugim izvorima, o potrebi da se predvidi posebna upotreba ovih kredita ili ovih izvora.

- (b) Strane ugovornice, koje primjenjuju ograničenja shodno podstavu (a) ovoga stava će ih ublažavati postepeno ukoliko se situacija bude popravljala. One će ih zadržavati samo dotle dok ta situacija još opravdava njihovu primjenu, a ukinuće ih kada situacija ne bude više opravdavana ni njihovo zavođenje, niti zadržavanje na osnovu tog podstava.
3. (a) U sprovođenju svoje nacionalne politike, strane ugovornice se obavezuju da će voditi računa o potrebi održavanja ili uspostavljanja svoje platno-bilansne ravnoteže na zdravoj i dugoročnoj osnovi, kao i opoturnosti izbjegavanja neekonomskog korišćenja proizvodnih resursa. One priznaju da je u tom cilju poželjno da se što je više moguće, prije pristupa mjerama koje razvijaju nego mjerama koje smanjuju međunarodnu trgovinu.
 - (b) Strane ugovornice, koje primjenjuju ograničenja shodno ovom članu, mogu odrediti obim ograničenja na uvoz različitih proizvoda ili različitih kategorija proizvoda, na način da daju prvenstvo uvozu onih proizvoda koji su najpotrebniji.
 - (c) Strane ugovornice koje primjenjuju ograničenja shodno ovom članu,

obavezuju se:

- (i) da će izbjegavati stvaranje nepotrebne štete trgovinskim ili ekonomskim interesima bilo koje druge strane ugovornice;
- (ii) da će se uzdržavati od ograničenja koja bi nepotrebno sprečavala uvoz minimalnih komercijalnih količina ma kakve robe, čije bi isključivanje remetilo normalni tok razmjene;
- (iii) da će se uzdržavati od ograničenja koja bi sprečavala uvoz trgovačkih uzoraka ili poštovanja postupka u vezi sa patentima, trgovačkim oznakama, autorskim pravima i pravima reprodukcije, kao i drugim sličnim postupcima;

(d) Strane ugovornice priznaju da politika, koju jedna strana ugovornica sprovodi na nacionalnom planu u cilju postizanja i održanja pune i produktivne zaposlenosti ili u cilju razvoja ekonomskih resursa, može kod te strane ugovornice da izazove jaku uvoznju tražnju koja za njene monetarne rezerve stvara opasnost o kojoj je riječ u stavu 2 (a) ovog člana. Shodno tome, od strane ugovornice koja u svakom drugom pogledu pridržava odredbi ovog člana, neće se zahtijevati da ukine ili izmijeni ograničenja iz prostog razloga što bi ograničenja, koja primjenjuje na osnovu ovog člana, postala nepotrebna ako bi se ta politika izmijenila.

4. (a) Svaka strana ugovornica koja primjenjuje nova ograničenja, ili znatnije pojačava mjere koje primjenjuje na osnovu ovog člana, biće dužna da odmah nakon uvođenja ili intenziviranja takvih ograničenja (ili, u slučaju da su prethodne konsultacije praktično moguće, prije nego što to učini) stupi u konsultacije sa STRANAMA UGOVORNICAMA po pitanju prirode poteškoća u njenom platnom bilansu, različitih korektivnih mjera koje joj stoje na raspolaganju, kao i po pitanju mogućih efekata ovih ograničenja na privrede drugih strana ugovornica.

(b) Na dan koji one utvrde, * STRANE UGOVORNICE će izvršiti pregled svih ograničenja koja se na taj dan budu još uvijek primjenjivala shodno ovom članu. Po isteku jednogodišnjeg perioda počevši od tog datuma, strane ugovornice koje budu primjenjivale uvozna ograničenja po osnovu ovog člana, stupaće sa STRANAMA UGOVORNICAMA u godišnje konsultacije kakve su predviđene u podstavu (a) ovog stava.

(c) (i) Ako u toku konsultacija sa pojedinom stranom ugovornicom, shodno podstavu (a) ili podstavu (b) gore, STRANE UGOVORNICE konstatuju da ograničenja nijesu u saglasnosti sa odredbama ovog člana ili sa odredbama člana XIII (zavisno od odredbi člana XIV), one će istaći prirodu nekonzistentnosti i mogu savjetovati da se ograničenja na odgovarajući način izmijene.

(ii) Međutim, ako nakon ovih konsultacija, STRANE UGOVORNICE zaključče da se ograničenja primjenjuju na način koji ozbiljno odstupa od odredbi ovog člana ili člana XIII (zavisno od odredbi člana XIV) i da je time pričinjena šteta ili prijeteći nastanak štete za trgovinu druge strane ugovornice, one će o tome obavijestiti stranu ugovornicu koja primjenjuje ograničenja i

daće odgovarajuće preporuke sa ciljem da se u utvrđenom roku obezbijedi poštovanje tih odredbi. Ako strana ugovornica u tom roku ne postupi po preporukama, STRANE UGOVORNICE mogu osloboditi bilo koju stranu ugovornicu, čija je trgovina pogođena ograničenjima, od obaveza iz ovog Sporazuma prema strani ugovornici koja primjenjuje ograničenja, vodeći pri tom računa o okolnostima.

- (d) STRANE UGOVORNICE će pozvati bilo koju stranu ugovornicu koja primjenjuje ograničenja na osnovu ovoga člana da stupi u konsultacije sa njima, a na zahtjev bilo koje strane ugovornice koja može dokazati *prima facie* slučaj da su ograničenja protivna odredbama ovog člana ili člana XIII (zavisno od odredbi iz člana XIV), i da je njena trgovina pogođena. Međutim, ovaj poziv na konsultacije biće upućen samo ako STRANE UGOVORNICE konstatuju da direktni razgovori između zainteresovanih strana ugovornica nijesu doveli do rezultata. Ako nakon konsultacija sa STRANAMA UGOVORNICAMA ne dođe do sporazuma i ako STRANE UGOVORNICE ustanove da se ograničenja primjenjuju na način koji je protivan pomenutim odredbama, i da one čine štetu ili prijete nastanku štete za trgovinu strane ugovornice koja je pokrenula ovaj postupak, one će preporučiti ukidanje ili izmjenu ograničenja. Ako ograničenja nijesu ukinuta ili izmijenjena u roku kojeg odrede STRANE UGOVORNICE, one mogu osloboditi stranu ugovornicu, koja je pokrenula postupak, od obaveza iz ovog Sporazuma prema strani ugovornici koja primjenjuje ograničenja, vodeći pri tom računa o okolnostima.
- (e) Prilikom svakog postupka pokrenutog shodno ovom stavu, STRANE UGOVORNICE će voditi računa o svakom posebnom spoljnom faktoru koji utiče na spoljnu trgovinu strane ugovornice koja primjenjuje ograničenja.*
- (f) Nalazi predviđeni ovim stavom će biti zaključeni u najkraćem roku, ako je moguće u roku od 60 dana od početka konsultacija.

5. U slučaju da uvozna ograničenja shodno ovom članu dobiju trajan i prošireni karakter, koji bi bio znak jedne opšte neravnoteže koja smanjuje obim međunarodne razmjene, STRANE UGOVORNICE će započeti razgovore sa ciljem da ispituju da li bi se mogle preduzeti druge mjere, ili od strana ugovornica čiji su platni bilansi pod pritiskom, ili od strane ugovornica čiji platni bilansi pokazuju izuzetno povoljne tendencije, ili od strane bilo koje nadležne međunarodne organizacije, kako bi se uklonili glavni uzroci ove neravnoteže. Na poziv STRANA UGOVORNICA, strane ugovornice će uzeti učešće u tim razgovorima.

Član XIII**Nediskriminatorna primjena kvantitativnih ograničenja*

1. Nijedna strana ugovornica neće primjenjivati zabrane ili ograničenja na uvoz bilo kojeg proizvoda porijeklom sa teritorije neke druge strane ugovornice ili na izvoz bilo kojeg proizvoda namijenjenog teritoriji druge strane ugovornice, osim ako uvoz sličnog proizvoda iz trećih zemalja ili izvoz sličnog proizvoda u treće zemlje nije na sličan način zabranjen ili ograničen.

2. U primjeni uvoznih ograničenja na bilo koji proizvod, strane ugovornice će imati za cilj distribuciju trgovine takvim proizvodom koja će se do krajnje moguće granice približiti udjelima koje bi različite strane ugovornice vjerovatno dobile u nedostatku takvih ograničenja, i u tu svrhu će poštovati sljedeće odredbe:

- (a) Kad god to bude moguće, utvrdiće se kvote koje predstavljaju ukupnu količinu odobrenog uvoza (bez obzira da li su raspodijeljene na zemlje isporučioce ili ne) i njihov će iznos biti objavljen shodno stavu 3 (b) ovog člana;
- (b) Kada nije moguće utvrditi kvote, ograničenja se mogu primjenjivati putem uvoznih dozvola ili odobrenja;
- (c) Osim u slučaju kada su u pitanju kvote raspodijeljene shodno podstavu (d) ovog stava, strane ugovornice neće zahtijevati da se uvozna odobrenja ili uvozne dozvole koriste za uvoz proizvoda u pitanju iz određene zemlje ili jednog određenog izvora sanbdijevanja;
- (d) U slučaju kada je kvota raspodijeljena između zemalja isporučioaca, strana ugovornica koja primjenjuje ograničenja moći će da se u pogledu raspodjele kvote sporazumije sa svim stranama ugovornicama koje imaju bitni interes za isporuku proizvoda u pitanju. U slučaju da nije moguće primijeniti ovaj metod, strane ugovornice u pitanju će stranama ugovornicama koje su značajno zainteresovane za isporuku proizvoda dodijeliti srazmjerne udjele koji odgovaraju njihovim udjelima u ukupnom obimu ili ukupnoj vrijednosti uvoza proizvoda u pitanju u toku prethodnog reprezentativnog vremenskog perioda, vodeći pri tom računa o svim specifičnim faktorima koji su mogli uticati ili utiču na trgovinu tim proizvodom. Neće se postavljati nikakvi uslovi ili formalnosti koji bi spriječili bilo koju stranu ugovornicu da u potpunosti iskoristi udio u ukupnom obimu ili ukupnoj vrijednosti koji joj bude dodijeljen, pod uslovom da se uvoz obavi u rokovima utvđenim za iskorišćavanje te kvote*.

3. (a) U slučajevima da se uvozne dozvole odobravaju u okviru uvoznih ograničenja, strana ugovornica koja primjenjuje ograničenje je dužna da, na zahtjev svake strane ugovornice koja je zainteresovana za trgovinu proizvoda u pitanju, pruži sva korisna obavještenja o primjeni tog ograničenja, o uvoznim dozvolama koje su izdate u toku skorašnjeg perioda, i o raspodjeli tih dozvola među zemljama isporučiocima, *pod uslovom da*

nije u obavezi da otkrije imena preduzeća uvoznika ili isporučioaca.

- b) U slučaju da uvozna ograničenja imaju formu kvota, strana ugovornica koja ih primjenjuje objavljivaće ukupan obim ili ukupnu vrijednost proizvoda čiji će uvoz biti dozvoljen u toku određenog perioda, kao i svaku izmjenu tog obima ili vrijednosti. Ako je neka isporuka ovih proizvoda na putu u momentu pomenutog objavljivanja, neće im biti odbijen ulaz; Međutim taj proizvod će moći, u granicama mogućnosti, da bude uračunat ili u količini čiji je uvoz dozvoljen u toku perioda u pitanju, ili prema slučaju, u količinu čiji će uvoz biti dozvoljen u toku sljedećeg periodu ili sljedećih perioda. Osim toga, ako neka strana ugovornica uobičajeno izuzme od takvih ograničenja proizvode koji su, u roku od 30 dana računajući od pomenute objave, ocarinjeni pri dolasku iz inostranstva ili pri izlasku iz skladišta, ova praksa će se smatrati kao da potpuno udovoljava zahtjevima ovog podstava.
- c) Kada su u pitanju kvote koje su raspodijeljene na zemlje isporučioce, strana ugovornica koja primjenjuje ograničenja odmah će informisati sve ostale strane ugovornice koje su zainteresovane za isporuku tog proizvoda, o udjelima u kvotama koji se dodjeljuju, prema količini ili vrijednosti, različitim zemljama isporučiocima i objaviće informaciju o tome.

4. Što se tiče ograničenja koja se primjenjuju shodno stavu 2 (d) ovoga člana ili stavu 2 (c) člana XI, izbor reprezentativnog perioda i ocjena specifičnih faktora* koji utiču na trgovinu proizvodom, izvršiće inicijalno strana ugovornica koja primjenjuje ograničenja. Međutim, ta strana ugovornica će na zahtjev bilo koje strane ugovornice, koja ima bitan interes za isporuku tog proizvoda, ili na zahtjev STRANA UGOVORNICA, stupiti bez odlaganja u konsultacije sa drugom stranom ugovornicom, ili sa STRANAMA UGOVORNICAMA u vezi sa potrebom da se revidira udio ili reprezentativni period ponovne ocjene specifičnih faktora koji su uključeni ili ukidanje uslova, formalnosti ili bilo kojih drugih odredaba koje su jednostrano uvedene u vezi sa dodjelom određene kvote ili njenog neograničenog korišćenja.

5. Odredbe ovog člana će se primjenjivati na sve carinske kvote koje jedna strana ugovornica uvodi ili zadržava, a osim toga, i do najveće moguće mjere, principi ovog člana važiće i za izvozna ograničenja.

*Član XIV**

Izuzeci od pravila nediskriminacije

1. Strana ugovornica koja primjenjuje ograničenja po osnovu člana XII ili Odjeljka B člana XVIII, u primjeni tih ograničenja može odstupiti od primjeni odredbi člana XIII, na način koji ima isti efekat na ograničenja plaćanja i transfera za tekuće međunarodne transakcije koje takva ugovorna strana u dato vrijeme primjenjuje pod uslovima iz člana VIII ili XIV Statuta Međunarodnog montarnog fonda ili analognih odredbi posebnog de-

viznog sporazuma zaključenog shodno stavu 6 člana XV.*

2. Strana ugovornica koja primjenjuje uvozna ograničenja na osnovu člana XII ili na osnovu Odjeljka B člana XVIII, moći će, uz pristanak STRANA UGOVORNICA, da privremeno odstupi od odredbi člana XIII za jedan manji dio svoje spoljne trgovine, ukoliko koristi, koje strana ugovornica ili strane ugovornice imaju od toga odstupanja, znatnije premašuju svaku štetu koja od toga može da nastupi za trgovinu drugih strana ugovornica.*

3. Odredbe člana XIII neće spriječiti jednu grupu teritorija, koje u Međunarodnom monetarnom fondu imaju zajedničku kvotu, da primjenjuju na uvoz iz drugih zemalja, ali ne i na svoju međusobnu razmjenu, ograničenja koja su saglasna sa odredbama člana XII ili sa odredbama Odjeljka B člana XVIII pod uslovom da ta ograničenja u svakom drugom pogledu budu usaglašena sa odredbama člana XIII.

4. Odredbe članova XI do XV ili Odjeljka B člana XVIII ovog Sporazuma neće sprečavati stranu ugovornicu koja sprovodi uvozna ograničenja saglasna sa odredbama člana XII ili Odjeljka B člana XVIII, da primjenjuje mjere koje će usmjeriti njen izvoz na takav način da će povećati njen priliv deviza koji će moći da koristi ne odstupajući od odredbi člana XIII.

5. Odredbe članova XI do XV ili Odjeljka B člana XVIII ovog Sporazuma, neće sprečavati nijednu stranu ugovornicu da primjenjuje:

- (a) kvantitativna ograničenja koja imaju jednaki efekat kao devizna ograničenja dozvoljena podstavom (b) odjeljka 3 člana VII Statuta Međunarodnog monetarnog fonda, ili
- (b) kvantitativna ograničenja propisana na osnovu preferencijalnih sporazuma regulisanih u Aneksu A ovog Sporazuma, u očekivanju rezultata pregovora pomenutih u tom Aneksu.

Član XV

Devizni aranžmani

1. STRANE UGOVORNICE će nastojati da sarađuju sa Međunarodnim monetarnim fondom u cilju vođenja koordinirane politike vezane za devizna pitanja, koja spadaju u nadležnost Fonda, i pitanja iz oblasti kvantitativnih ograničenja i drugih trgovinskih mjera, koje spadaju u nadležnost STRANA UGOVORNICA.

2. U svim slučajevima kada STRANE UGOVORNICE budu pozvane da razmatraju ili da rješavaju probleme koji se odnose na monetarne rezerve, platne bilanse ili odrdbbe iz devizne oblasti, one će se konsultovati sa Međunarodnim monetarnim fondom. U toku tih konsultovanja će STRANE UGOVORNICE prihvatiti sve činjenične konstatacije, statističkog ili nekog drugog karaktera, koje podnese Fond iz oblasti deviza, monetarnih rezervi i platnih bilansa; i one će prihvatiti i zaključke Fonda o tome da li su mjere koje je neka strana ugovornica preduzela po deviznim pitanjima u saglasnosti sa Statutom Međunarodnog monetarnog fonda ili sa odredbama specijalnog deviznog aranžmana zaključenog između te strane ugovornice i STRANA UGOVORNICA. Kada budu donosile svoju definitivnu odluku u slučajevima gdje se postavlja pitanje primjene kriterijuma utvrđenih

u stavu 2 (a) člana XII ili u stavu 9 člana XVIII, STRANE UGOVORNICE će usvojiti zaključke Fonda u vezi sa tim što predtsvalja ozbiljan pad monetarnih rezervi strane ugovornice, nizak nivo njenih monetarnih rezervi ili priličnu stopu porasta njenih monetarnih rezervi, i u vezi sa finansijskim aspektima i ostalim problema koja su bila predmet konsultacija u takvim slučajevima.

3. STRANE UGOVORNICE će nastojati da sa Fondom postignu sporazum o proceduri konsultacija shodno stavu 2 ovog člana.

4. STRANE UGOVORNICE će se uzdržavati* od svake devizne mjere koja bi bila protivna ciljevima odredbi ovog Sporazuma, kao i od svake trgovinske mjere koja bi bila protivna ciljevima Statuta Međunarodnog monetarnog fonda.

5. Ako STRANE UGOVORNICE smatraju, u bilo koje vrijeme, da se devizna ograničenja plaćanja i transfera u vezi sa uvozom primjenjuju na način koji je u suprotnosti sa izuzecima koji su u ovom Sporazumu predviđeni za kvantitativna ograničenja, one će o tome podnijeti izvještaj Fondu.

6. Svaka strana ugovornica koja nije Članica Fonda, dužna je da u roku, koji će STRANE UGOVORNICE utvrditi poslije konsultacija sa Fondom, postane Članica Fonda, ili da sa STRANAMA UGOVORNICAMA zaključi specijalni devizni sporazum. Strana ugovornica koja prestane da bude Članica Fonda, zaključiče odmah sa STRANAMA UGOVORNICAMA specijalan devizni sporazum. Svaki ovakav specijalni devizni sporazum, koji strane ugovornice budu zaključile na osnovu ovog stava, od samog zaključenja činiće sastavni dio obaveza koje ta strana ugovornica preuzima na osnovu ovog Sporazuma.

7. (a) Svaki specijalni devizni sporazum koji bude zaključen između pojedinih strana ugovornica i STRANA UGOVORNICA na osnovu stava 6 ovoga člana, sadržaće sve one odredbe za koje STRANE UGOVORNICE smatraju da su potrebne, kako devizne mjere pojedinih strana ugovornica ne bi išle u raskorak sa ovim Sporazumom.

(b) Odredbe jednog ovakvog deviznog sporazuma neće nametati obaveze prema strani ugovornici po deviznim pitanjima koje su restriktivnije nego one koje su nametnute Članicama Fonda Statutom Međunarodnog monetarnog fonda.

8. Svaka strana ugovornica, koja nije i Članica Fonda, pružaće STRANAMA UGOVORNICAMA sve informacije iz opšteg okvira odjeljka 5 člana VIII Statuta Međunarodnog monetarnog fonda, koje one zatraže, kako bi izvršavale svoje funkcije prema ovom Sporazumu.

9. Nijedna odredba u ovom Sporazumu ne zabranjuje:

(a) da ma koja strana ugovornica uvodi devizne kontrole ili devizna ograničenja saglasna sa Statutom Međunarodnog monetarnog fonda ili saglasna sa specijalnim deviznim sporazumom zaključenom između te strane ugovornice i STRANA UGOVORNICA.

(b) niti da ma koja strana ugovornica uvodi uvozne ili izvozne mjere kontrole, čiji bi se jedini efekat, uz efekte dozvoljene prema članovima XI, XII, XIII i XIV, sastojao u obezbjeđenju primjene deviznih kontrola ili deviznih ograničenja.

*Član XVI***Subvencije*

Odjeljak A. - Subvencije uopšte

1. Ako bilo koja strana ugovornica odobri ili zadrži neku subvenciju, podrazumijevajući pod subvencijom svaku vrstu zaštite dohotka ili podrške cijena, koja ima za direktnu ili indirektnu posljedicu da poveća izvoz određenog proizvoda sa teritorije te strane ugovornice, ili da smanji uvoz tog istog proizvoda na njenu teritoriju, ta strana ugovornica će STRANAMA UGOVORNICAMA saopštiti u pisanom obliku veličinu i prirodu te subvencije, posljedice koje se mogu od nje očekivati na količine uvoznih ili izvoznih proizvoda u pitanju, kao i okolnosti koje uvođenje subvencije čine neophodnim. U svim onim slučajevima kada bude utvrđeno da jedna takva subvencija izaziva ili prijeti da izazove ozbiljnu štetu interesima neke druge strane ugovornice, strana ugovornica koja je uvodi razmotriće, kada to od nje bude zatraženo, sa drugom ili sa drugim stranama ugovornicama, ili pak sa STRANAMA UGOVORNICAMA, mogućnosti ograničavanja te subvencije.

Odjeljak B - Dopunske odredbe o izvoznim subvencijama*

2. Strane ugovornice priznaju da odobravanje izvozne subvencije bilo kojem proizvodu može da ima štetne efekte za druge strane ugovornice, kako one koje uvoze, tako i one koje izvoze, i da može prouzrokovati neopravdane poremećaje u njihovim komercijalnim interesima i da može otežavati ostvarenje ciljeva ovoga Sporazuma.

3. U skladu sa tim, strane ugovornice će nastojati da izbjegnu odobravanje izvoznih subvencija za bazne proizvode. Međutim, ako koja strana ugovornica odobri, u bilo kojoj formi, direktno ili indirektno, kakvu subvenciju čiji je cilj povećanje izvoza nekog primarnog proizvoda sa njene teritorije, ta subvencija se neće odobravati na način koji će rezultirati tako da ta strana ugovornica dobija više od pravičnog udjela u međunarodnoj izvoznoj trgovini toga proizvoda, vodeći računa kako o učešću strane ugovornice u trgovini tim proizvodom tokom prethodnog reprezentativnog vremenskog perioda, tako i o svim specifičnim faktorima koji su mogli uticati ili utiču na trgovinu u pitanju.*

4. Osim toga, računajući od 1. januara 1958. ili što je prije moguće poslije tog datuma, strane ugovornice će prestati da direktno ili indirektno odobravaju subvencije na izvoz bilo kojeg proizvoda osim na primarne proizvode, koje bi imale za posljedicu da izvozna cijenu tog proizvoda svedu ispod komparativne cijene koju plaćaju kupci za sličan proizvod na domaćem tržištu. Do 31. decembra 1957. nijedna strana ugovornica neće proširiti domen primjene ovakvih subvencija van domena koji su imale na dan 1. januara 1955. godine, i to na taj način što će ili uvesti nove, ili proširiti postojeće subvencije.*

5. STRANE UGOVORNICE će povremeno pristupati opštem preispitivanju primjene odredbi ovog člana da bi, u svjetlosti iskustva, utvrdile da li te odredbe efikasno doprinose ostvarenju ciljeva ovoga Sporazuma i da li omogućuju da se uspješno izbjegne da subvencije ne nanose ozbiljnu štetu trgovini ili interesima strana ugovornicama.

Član XVII

Državna trgovačka preduzeća

1.
 - a) Svaka strana ugovornica se obavezuje da ako ma gdje osnuju ili zadrže neko državno preduzeće, ili ako se nekom preduzeću *de jure* ili *de facto* odobri neka isključiva ili specijalna povlastica*, takvo će se preduzeće pri svojim kupovinama ili prodajama, koje dovode do uvoza ili izvoza, pridržavati opšteg principa nediskriminacije koji je predviđen ovim Sporazumom za zakonodavstvo ili administrativne mjere koje se odnose na uvoz ili izvoz privatnih trgovaca.
 - b) Odredbe podstava (a) ovoga stava treba tumačiti tako kao da preduzećima, vodeći računa od odredbama ovog Sporazuma, nameću obavezu da se prilikom kupovina ili prodaja ove vrste rukovode komercijalnim uslovima,* kao što su cijena, kvalitet, raspoložive količine, trgovačke osobine, mogućnost plasmana, transport i ostali uslove kupovine ili prodaje, kao i da obavezuju da se preduzećima drugih strana ugovornica pružaju sve mogućnosti da učestvuju u tim prodajama i kupovinama pod uslovima slobodne konkurencije shodno uobičajnim trgovinskim uzansama.
 - c) Nijedna strana ugovornica neće sprečavati neko preduzeće (bilo da je riječ ili ne o tom preduzeću u podstavu (a) ovog stava) koje je u njenoj nadležnosti da posluju po principima u skladu sa podstavovima (a) i (b) ovog stava.
2. Odredbe stava 1 ovog člana neće se primjenjivati na uvoz proizvoda koji su namijenjeni neposrednoj i definitivnoj potrošnji javnih organa ili za njihov račun, a nijesu namijenjeni preprodaji ili proizvodnji robe za prodaju.* U vezi sa takvim uvozom, svaka strana ugovornica će odobriti trgovini druge strane ugovornice fer i pravičan tretman.
3. Strane ugovornice priznaju da ova preduzeća, kako su definisana u stavu 1 (a) ovog člana, mogu biti korišćena na način kojim se nanose ozbiljne prepreke trgovini; zbog toga je angažovanje pregovora na recipročnoj i obostrano korisnoj osnovi u svrhu ograničenja ili smanjenja takvih prepreka od važnosti za obezbjeđenje razvoja međunarodne trgovine.
4.
 - (a) Strane ugovornice će STRANAMA UGOVORNICAMA notifikovati proizvode koji se na njihove teritorije uvoze ili izvoze od strane preduzeća vrste koja je opisana u stavu 1 (a) ovog člana.
 - (b) Svaka strana ugovornica koja ustanovi, zadrži ili odobri uvozni monopol nekog proizvoda, koji nije predmet koncesija shodno članu II, će na zahtjev druge strane ugovornice čija je trgovina tim proizvodom značajna, notifikovati STRANAMA UGOVORNICAMA poskupljenje uvoza* proizvoda tokom skorašnjeg reprezentativnog perioda ili, ako to nije moguće, preprodajnu cijenu tog proizvoda.
 - (c) Na zahtjev ma koje strane ugovornice koja ima razlog da vjeruje da su njeni interesi u okviru ovog Sporazuma pogođeni poslovanjem takvog preduzeća iz stava 1 (a), STRANE UGOVORNICE mogu pozvati drugu

stranu ugovornicu koja osniva, zadržava ili odobrava jedno takvo preduzeće da o njegovom poslovanju pruži informacije koje se odnose na sprovođenje ovog Sporazuma.

- (d) Odredbe ovog stava ne obavezuju bilo koju stranu ugovornicu da otkriva povjerljive informacije koje bi mogle sprečavati primjenu zakona ili bi na drugi način bile u suprotnosti sa opštim interesom ili bi štetile legitimnim poslovnim interesima određenih preduzeća.

*Član XVIII**

Državna pomoć ekonomskom razvoju

1. Strane ugovornice priznaju da će ostvarenje ciljeva ovoga Sporazuma biti olakšano postepenim razvojem njihovih privreda, naročito kada se radi o onim stranama ugovornicama čije privrede ne omogućuju veći životni standard stanovništva i koje su tek u prvim fazama razvitka.*
2. Strane ugovornice priznaju da osim toga što će možda biti neophodno za te strane ugovornice, kako bi sprovodile programe i politike ekonomskog razvoja sa ciljem povećanja opšteg životnog standarda njihovog stanovništva, da preduzmu zaštitne ili druge mjere koje utiču na uvoz, i da su takve mjere opravdane sve dotle dok olakšavaju postizanje ciljeva ovog Sporazuma. One se zbog toga slažu da bi te strane ugovornice trebale uživati dodatne olakšice kako bi mogle (a) da u strukturi svojih carinskih tarifa zadrže takvu fleksibilnost koja omogućava odobravanje potrebne carinske zaštite za stvaranje određene industrije* i (b) primjenjivati količinska ograničenja iz platno-bilansnih razloga na način koji u potpunosti vodi računa o visokoj i stabilnoj uvoznoj tražnji koju može stvoriti sprovođenje njihovih programa ekonomskog razvitka.
3. Strane ugovornice priznaju najzad da bi, sa dopunskim olakšicama predviđenim u Odjeljcima A i B ovoga člana, odredbe ovog Sporazuma trebalo normalno da omoguću stranama ugovornicama da udovolje ciljevima njihovog ekonomskog razvoja. One se, međutim, slažu da mogu postojati okolnosti u kojima nijedna mjera u skladu sa tim odredbama nije prikladna da dozvoli strani ugovornici u procesu ekonomskog razvoja odobravanje državne pomoći koja je potrebna za unapređenje stvaranja određenih industrija*, sa ciljem podizanja opšteg životnog standarda stanovništva. Za takve slučajeve su u Odjeljcima C i D ovog člana predviđene posebne procedure.
4. (a) Prema tome, svaka strana ugovornica čija privreda nije u stanju da stanovništvu obezbijedi viši nivo životnog standarda* i koja se nalazi u početnim fazama razvoja, imaće pravo da privremeno odstupi od odredbi drugih članova ovoga Sporazuma, kako je to predviđeno u Odjeljcima A, B i C ovoga člana.
- (b) Strana ugovornice čija se privreda nalazi u procesu razvoja, ali koja ne potpada u okvir podstava (a) gore, može podnijeti zahtjeve STRANA-MA UGOVORNICAMA na osnovu Odjeljka D ovog člana.
5. Strane ugovornice priznaju da izvozni prihodi onih strana ugovornica, čija pri-

vreda odgovara opisanim u stavovima 4 (a) i (b) gore i koje su zavisne od izvoza malog broja baznih roba, mogu biti ozbiljno smanjeni padom prodaje takvih roba. Shodno tome, kada je izvoz primarnih proizvoda jedne strane ugovornice ozbiljno pogođen mjerama koje su preduzete od strane druge strane ugovornice, ona se može pozvati na odredbe člana XXII ovoga Sporazuma koje se odnosi na konsultacije.

6. STRANE UGOVORNICE će jednom godišnje vršiti preispitivanje svih mjera koje koje se primjenjuju u skladu sa odredbama iz Odjeljka C i D ovog člana.

Odjeljak A

7. (a) Ako jedna strana ugovornica, koja potpada pod stav 4 (a) ovog člana, smatra da je radi olakšanja stvaranja određene industrije* sa ciljem povećanja opšteg životnog standarda svog stanovništva, izmijeni ili povuče carinsku koncesiju uključenu u odgovarajuće liste uz ovaj Sporazum, ona će to notifikovati STRANAMA UGOVORNICAMA i započeti pregovore sa bilo kojom stranom ugovornicom sa kojom je prvobitno pregovarano o toj koncesiji, kao i sa bilo kojom drugom stranom ugovornicom za koju su STRANE UGOVORNICE priznale interes za tom koncesijom. Ako je postignut sporazum između strana ugovornica u pitanju, one će biti slobodne da izmijene ili povuku koncesiju iz odgovarajućih lista uz ovaj Sporazum i na taj način realizuju postignuti sporazum, uključujući i eventualne kompenzacije u vezi sa tim.
- (b) Ako u roku od 60 dana računajući od dana notifikacije iz podstava (a) gore ne dođe do sporazuma, strana ugovornica koja namjerava da izmijeni ili povuče koncesiju može da iznese pitanje pred STRANE UGOVORNICE koje će to odmah razmotriti. Ako one utvrde da je strana ugovornica učinila sve što je mogla da bi došlo do sporazuma i da je ponuđena kompenzacija dovoljna, ta strana ugovornica će imati pravo da izmijeni ili da povuče tu koncesiju pod uslovom da istovremeno primijeni i kompenzaciju. Ako STRANE UGOVORNICE nađu da kompenzacija, ponuđena od strane ugovornice koja namjerava da izmijeni ili povuče koncesiju, nije dovoljna, nego utvrde da je strana ugovornica učinila sve što je mogla da bi ponudila dovoljnu kompenzaciju, ta strana ugovornica će imati pravo da izvrši izmjenu ili da povuče koncesiju. Ako je ta mjera preduzeta, sve strane ugovornice koja se spominje u podstavu (a) gore ovlašćene su da izmijene ili povuku ekvivalentne koncesije o kojima je prvobitno postignut sporazum sa stranom ugovornicom koja bude preduzela mjere u pitanju.*

Odjeljak B

8. Strane ugovornice priznaju da one strane ugovornice, koje potpadaju pod stav 4 (a) ovog člana, mogu pri brzom ekonomskom razvoju, a u cilju uravnoteženja svog platnog bilansa, naići na teškoće koje proističu uglavnom iz njihovih napora za proširenjem

unutrašnjeg tržišta, ali i iz nestabilnosti njihovih uslova trgovine.

9. Da bi zaštitila svoju spoljnu finansijsku situaciju i obezbijedila onaj nivo rezervi koji je dovoljan za njen program ekonomskog razvoja, svaka strana ugovornica obuhvaćena stavom 4 (a) ovog člana može, zavisno od odredbi stavova od 10 do 12, regulisati opšti nivo svog uvoza ograničavajući količinu ili vrijednost roba koje se mogu uvoziti, *pod uslovom* da uvozna ograničenja koja su uvedena, zadržana ili pojačana, ne budu veća nego što je neophodno:

- (a) da bi se izbjegla opasnost većeg opadanja njenih monetarnih rezervi ili da bi se prekinulo to opadanje,
- (b) ili da bi svoje monetarne reserve povećala jednom razumnom stopom, za slučaj da su ove nedovoljne.

U oba slučaja će se pažljivo voditi računa o svim specifičnim faktorima koji bi mogli da utiču na monetarne rezerve strane ugovornice, a naročito, kada raspolaže specijalnim spoljnim kreditima ili drugim izvorima, o potrebi da se predvidi odgovarajuća upotreba ovih kredita ili drugih izvora.

10. Primjenjujući ova ograničenja, strana ugovornica u pitanju može da određuje njihovo dejstvo na uvoz različitih proizvoda ili grupa proizvoda na način kojim se daje prioritet uvozu onih proizvoda koji su potrebni sa gledišta njene politike ekonomskog razvoja. Ograničenja, *međutim*, treba sprovesti na takav način da bi se izbjeglo nepotrebno oštećenje legitimnih trgovinskih i ekonomskih interesa svake druge strane ugovornice i da se ne bi nepotrebno sprečavao uvoz bilo kakvih minimalnih komercijalnih količina robe čije bi isključenje ometalo normalnu razmjenu. *Osim toga*, ova ograničenja ne treba sprovesti na način kojim se sprečava uvoz trgovačkih uzoraka ili otežava primjena postupaka o patentima, zaštitnim znacima, autorskim i reprodukcionim pravima ili drugih sličnih postupaka.

11. Strane ugovornice u pitanju će pri sprovođenju svoje nacionalne politike voditi računa o potrebi uravnoteženja svog platnog bilansa na zdravoj i trajnoj osnovi, kao i na poželjnosti ekonomskog iskorišćavanja svojih proizvodnih izvora. Ona će postepeno, i ukoliko se situacija poboljša, ublažavati svako ograničenje koje primjenjuje na osnovu ovog Odjeljka i zadržavaće ga samo ukoliko bude potrebno, vodeći računa o odredbama stava 9 ovog člana, ukinuće ga kada ga situacija ne budu više opravdavala; *pod uslovom* da se ni od jedne strane ugovornica neće biti dužna da ukida ili mijenja ograničenja sa obrazloženjem da bi promjena u njenoj razvojnoj politici mogla učiniti nepotrebним ograničenja koja ona primjenjuje prema ovom Odjeljku.*

12. (a) Svaka strana ugovornica koja uvodi nova ograničenja ili podiže opšti nivo postojećih ograničenja značajno intenzivirajući mjere koje se primjenjuju prema ovom odjeljku, biće dužna da odmah nakon uvođenja ili intenziviranja takvih ograničenja (ili, u okolnostima u kojima je moguća prethodna konsultacija, prije toga i prije toga) stupi u konsultacije sa STRANAMA UGOVORNICAMA o prirodi njenih platno-bilansnih poteškoća, alternativnim korektivnim mjerama koje joj stoje na raspolaganju i po pitanju mogućih efekata koje ova ograničenja mogu imati na privredu drugih strana ugovornica.

- (b) STRANE UGOVORNICE će, na dan koji će se naknadno utvrditi,* raz-

motriti sva ograničenja koja na taj dan budu u primjeni na osnovu ovog Odjeljka. Po isteku roka od dvije godine računajući od tog datum, strane ugovornice koje primjenjuju ograničenja na osnovu ovog Odjeljka, započeće konsultacije predviđene u podstavu (a) gore sa STRANAMA UGOVORNICAMA, u približnim dvogodišnjim intervalima, ali ne kraćim od dvije godine, i to shodno programu koji će STRANE UGOVORNICE sačiniti svake godine; *Međutim*, nijedna se konsultacija osnovu ovog podstava neće obavljati u roku kraćem od dvije godine nakon okončanja kakve konsultacija opštijeg karaktera koja bude organizovana shodno nekoj drugoj odredbi ovog stava.

- (c) (i) Ako u toku konsultacija sa stranom ugovornicom, na snovu podstava (a) ili podstava (b) ovoga stava, STRANE UGOVORNICE smatraju da ograničenja nijesu usaglašena sa odredbama ovog Odjeljka ili sa odredbama člana XIII (vodeći računa o odredbama člana XIV), one će naznačiti sporne tačke i mogu preporučiti da se ograničenja na odgovarajući način izmijene.
- (ii) Međutim, ako prilikom tih konsultacija STRANE UGOVORNICE ustanove da se ograničenja primjenjuju na način koji ozbiljno odudara od odredbi ovog Odjeljka ili odredbi člana XIII (vodeći računa o odredbama člana XIV) i da je time prozrokovana ili da prijete šteta trgovini bilo koje druge strane ugovornice, one će o tome obavijestiti stranu ugovornicu koja primjenjuje ograničenja i donijeće odgovarajuće preporuke u utvrđenom roku za obezbjeđivanje poštovanja odredbi u pitanju. Ako strana ugovornica ne postupi po tim preporukama u utvrđenom roku, STRANE UGOVORNICE mogu osloboditi stranu ugovornicu, čija trgovina bude pogođena ovim ograničenjima, ma koje obaveze koje prema strani ugovornici koja primjenjuje ograničenja, proizlazi iz ovog Sporazuma.
- (d) STRANE UGOVORNICE će svaku stranu ugovornicu koja primjenjuje ograničenja na osnovu ovog odjeljka pozvati da stupi u konsultacije sa njima i to na zahtjev svake strane ugovornice koja bude u stanju da *prima facie* dokaže da su ograničenja nesaglasna sa odredbama ovoga Odjeljka ili sa odredbama člana XIII (vodeći računa o odredbama člana XIV) i da je njena trgovina pogođena. Međutim ovo pozivanje će biti samo ako STRANE UGOVORNICE konstatuju da direktni razgovori između zainteresovanih strana ugovornica nijesu doveli do rezultata. Ako nakon konsultovanja sa STRANAMA UGOVORNICAMA ne dođe ni do kakvog sporazuma i ako STRANE UGOVORNICE ustanove da se ograničenja primjenjuju na način nesaglasan gore pomenutim odredbama i da je time učinjena ili prijete šteta trgovini strane ugovornice koja je pokrenula postupak, one će predložiti ukidanje ili izmjenu ograničenja. Ako se ograničenja ne ukinu ili ne izmijene u roku koji STRANE UGOVORNICE budu eventualno utvrdile, one mogu onu stranu ugovornicu, koja je pokrenula postupak osloboditi svake obaveze iz ovog Sporazuma

- koju ta strana ima prema strani ugovornici koja primjenjuje ograničenja, vodeći pri tom računa o okolnostima.
- (e) Ako strana ugovornica, protiv koje je preduzeta mjera shodno posljednjoj rečenici podstava (c) (ii) ili (d) ovog stava, ustanovi da oslobođenje od obaveza dopušteno od STRANA UGOVORNICA, negativno utiče na funkcionisanje njenog programa i politike ekonomskog razvoja, biće slobodna da u roku od šezdeset dana od dana primjene te mjere notifikuje u pisanoj formi izvršnom sekretaru¹⁹³ STRANA UGOVORNICA svoju namjeru da otkáže ovaj Sporazum. Ovaj otkaz stupa na snagu šezdeset dana od dana kada Izvršni sekretar STRANA UGOVORNICA bude primio notifikaciju.
- (f) Postupajući prema ovom stavu, STRANE UGOVORNICE će obratiti dužnu pažnju o svim faktorima koji se spominju u stavu 2 ovog člana. Odluke spomenute u ovom stavu donosiće se brzo i, ako je moguće, u roku od 60 dana od dana kada su započete konsultacije.

Odjeljak C

13. Ako jedna strana ugovornica, koja potpada pod djelokrug stava 4 (a) ovog člana, ustanovi da je za stvaranje jedne određene grane industrije* potrebna državna pomoć, sa ciljem podizanja opšteg nivoa životnog standarda njenog stanovništva, ali da nije moguće zavesti nijednu drugu mjeru u skladu sa drugim odredbama ovog Sporazuma, biće slobodna da se koristi odredbama i procedurama predviđenim u ovom odjeljku.*

14. Strana ugovornica u pitanju će notifikovati STRANAMA UGOVORNICAMA posebne poteškoće sa kojima se ona susrijeće u postizanju cilja koji je naveden u stavu 13 ovog člana i istovremeno saopštiti posebnu mjeru u vezi sa uvozom koju namjerava da uvede kako bi otklonila te poteškoće. Ona neće uvesti tu mjeru prije isteka vremenskog roka koji je određen u stavu 15 ili u stavu 17, već prema slučaju, ili ako mjera utiče na uvoz proizvoda koji je predmet koncesije uključene u odgovarajućoj listi uz ovaj Sporazum, osim ako nije osigurala saglasnost STRANA UGOVORNICA shodno odredbama stava 18. *Međutim*, ako je proizvodna grana koja dobija državnu pomoć već započela svoju djelatnost, strana ugovornica može, nakon što je informisala STRANE UGOVORNICE preduzeti takve mjere koje su potrebne da se u tom periodu izbjegne mogućnost da uvozom jednog ili više proizvoda znatnije premaši normalni nivo*.

15. Ako u roku od 30 dana, računajući od dana notifikacije te mjere, STRANE UGOVORNICE ne budu pozvale stranu ugovornicu u pitanju da stupi u konsultacije sa njima,* strana ugovornica stiže pravo da odstupi od odredbi drugih članova ovog Sporazuma koji važe u konkretnoj situaciji, i to u onoj mjeri koja je potrebna za sprovođenje projektovane mjere.

16. Ako je STRANE UGOVORNICE pozovu*, strana ugovornica u pitanju će se konsultovati sa njima u vezi projektovane mjere, alternativnih mjera koje joj stoje na raspolaganju u okviru ovog Sporazuma, kao i po pitanju efekata koje bi projektovana

¹⁹³ Odlukom od 23. marta 1965. STRANE UGOVORNICE su promijenile titulu rukovodioca Sekretarijata GATT-a sa "Izvršni sekretar" u "Generalni direktor".

mjera mogla imati na trgovinske ili ekonomske interese drugih strana ugovornica. Ako se, kao rezultat takvih konsultacija, STRANE UGOVORNICE saglase da ne postoji mjera u skladu sa ostalim odredbama ovog Sporazuma koja je prikladna da se postigne cilj koji je kratko iznijet u stavu 13 ovog člana, i odobre* projektovanu mjeru, strana ugovornica u pitanju biće oslobođena od svojih obaveza prema odgovarajućim odredbama ostalih članova ovog Sporazuma u onom obimu koji je neophodan za sprovođenje projektovane mjere.

17. Ako u roku od 90 dana računajući od dana notifikacije projektovane mjere, a shodno stavu 14 ovog člana, STRANE UGOVORNICE ne budu dale svoj pristanak za mjeru u pitanju, strana ugovornica će moći da zavede rečenu mjeru pošto o tome obavijesti STRANE UGOVORNICE.

18. Ako se projektovana mjera odnosi na proizvod koji je bio predmet određene koncesije unijete u odgovarajuću listu uz ovaj Sporazum, strana ugovornica u pitanju će stupiti u konsultacije sa svakom drugom stranom ugovornicom sa kojom je koncesija prvobitno ugovorena, kao i sa svakom drugom stranom ugovornicom kojoj su STRANE UGOVORNICE priznale bitan interes za koncesiju u pitanju. STRANE UGOVORNICE će se saglasiti sa projektovanom mjerom, ako uvide da je praktično nemoguće zavesti neku drugu mjeru, saglasnu sa ostalim odredbama ovog Sporazuma, da bi se postigao cilj iz stava 13 ovog člana, i ako dobiju uvjerenje:

- (a) da je, prilikom ranije pomenutih konsultacija, postignut sporazum sa stranama ugovornicama u pitanju;
- (b) ili da je, ako u roku od 60 dana računajući od dana kada su STRANE UGOVORNICE primile notifikaciju iz stava 14, strana ugovornica koja se koristi odredbama ovog odjeljka učinila sve što joj je bilo na raspolaganju da dođe do takvog sporazuma, kao i da su interesi ostalih strana ugovornica adekvatno zaštićeni.*

U tom slučaju će strana ugovornica koja se koristi odredbama ovog odjeljka biti oslobođena od obaveza koje proističu iz ostalih članova ovoga Sporazuma i koje važe za konkretnu situaciju, a u onom obimu koji omogućava primjene mjere u pitanju.

19. Ako se projektovana mjera, kako je definisana u stavu 13 ovoga člana odnosi na industriju čije je stvaranje u početnoj fazi olakšano dopunskom zaštitom proisteklom iz ograničenja zavedenih u cilju zaštite platno-bilansne ravnoteže, a na osnovu onih odredbi ovoga Sporazuma koje važe za tu situaciju, strana ugovornica će moći da se koristi odredbama i procedurom ovog Odjeljka, *pod uslovom da* projektovanu mjeru ne primjenjuje bez saglasnosti *STRANA UGOVORNICA.*

20. Odredbe iz prethodnih stavova ovog odjeljka ne daju pravo na odstupanje od članova I, II, i XIII ovog Sporazuma. Odredbe iz stava 10 ovog člana važiće za svako ograničenje na osnovu ovog Odjeljka.

21. U bilo koje vrijeme, dok se mjera primjenjuje prema stavu 17 ovog člana, bilo koja strana ugovornica koja bude znatnije pogođena tom mjerom moći će strani ugovornici koja se koristi odredbama ovog odjeljka da suspenduje ekvivalentne koncesije ili druge ekvivalentne obaveze koje prističu iz ovog Sporazuma, a čijem se suspendovanju STRANE UGOVORNICE ne protive,* *pod uslovom da* se STRANAMA UGOVORNICAMA dostavi notifikacija u roku od 60 dana, a najdalje u roku od 6 mjeseci nakon što je mjera uvedena ili značajno promijenjena na štetu pogođene strane ugovornice. Ova strana ugo-

vornica je dužna da stupi u konsultacije shodno odredbama člana XXII ovog Sporazuma.

Odjeljak D

22. Strana ugovornica koja je obuhvaćena stavom 4 (b) ovog člana i koja u cilju svog ekonomskog razvoja želi da zavede kakvu mjeru definisanu u stavu 13 ovoga člana može kada je u pitanju stvaranje određene industrije*, da se obrati STRANAMA UGOVORNICAMA i zatražiti da odobre tu mjeru. STRANE UGOVORNICE će odmah stupiti u konsultacije sa tom stranom ugovornicom i prilikom formulisanja svoje odluke će se rukovoditi razmatranjima navedenim u stavu 16. Ako STRANE UGOVORNICE daju saglasnost* za projektovanu mjeru, one će stranu ugovornicu u pitanju osloboditi obaveza koje za nju proističu iz odredbi drugih članova ovoga Sporazuma, koje važe za konkretnu situaciju, i to u onoj mjeri koliko bude potrebno za sprovođenje mjere u pitanju. Ako se projektovana mjera odnosi na proizvod koji je bio predmet koncesije unijete u odgovarajuću listu uz ovaj Sporazum, važiće odredbe stava 18.*

23. Svaka mjera koja se primjenjuje na osnovu ovoga Odjeljka treba da bude saglasna sa odredbama stava 20. ovog člana.

Član XIX

Hitne mjere u vezi sa uvozom određenih proizvoda

1. (a) Ako se, kao rezultat nepredviđenog razvoja ili kao posljedica obaveza, podrazumijevajući tu i carinske koncesije koje je strana ugovornica preuzela prema ovom Sporazumu, dođe do toga da se neki proizvod uvozi na teritoriju te strane ugovornice u tako povećanim količinama ili pod takvim uslovima da to nanosi, ili prijeti da nanese ozbiljne štete domaćim proizvođačima sličnih ili direktno konkurentskih proizvoda, ta strana ugovornica može u pogledu tog proizvoda suspendovati obavezu, potpuno ili djelimično, povući ili izmijeniti koncesiju, do one mjere i za ono vrijeme koje je potrebno da bi se preduprijedila ili ispravila šteta u pitanju.
 - (b) Ako neka strana ugovornica koristi koncesiju karaktera preferencijala i ako se proizvod za koji on važi uvozi na teritoriju te strane ugovornice pod okolnostima izloženim u podstavu (a) ovog stava, i tako, da taj uvoz nanosi ili prijeti da nanese ozbiljnu štetu proizvođačima sličnih ili direktno konkurentskih proizvoda sa teritorije strane ugovornice koja uživa taj preferencijal, ova posljednja može da uputi zahtjev uvoznjoj strani ugovornici, koja time postaje slobodna da u pogledu tog proizvoda suspenduje obavezu potpuno ili djelimično, da povući ili izmjeni koncesiju do one mjere i za ono vrijeme koji budu potrebni da bi se takva šteta spriječila ili ispravila.
2. Prije nego što jedna strana ugovornica preduzme mjere saglasne odredbama stava 1 ovog člana, ona će o tome u pisanom obliku, i što je ranije moguće, obavijestiti

STRANE UGOVORNICE i omogućiti STRANAMA UGOVORNICAMA i onim stranama ugovornicama koje imaju značajniji interes kao izvoznice proizvoda u pitanju, pružiti priliku da sa njom razmotre mjere koje namjerava da preduzme. Kada se ovo prethodno obavještenje odnosi na koncesiju u vezi sa određenim preferencijalom, ono treba da imenuje i stranu ugovornicu koja je zahtijevala tu mjeru. U kritičkim okolnostima, kada bi svako odlaganje dovelo do teško popravljive štete, mjere pomenute u stavu 1 ovoga člana mogu biti preduzete privremeno, bez prethodne konsultacije, pod uslovom da do konsultacija dođe odmah pošto su te mjere preduzete.

3. (a) Ako zainteresovane strane ugovornice ne postignu sporazum u vezi sa tim mjerama, strana ugovornica koja namjerava da ih preduzme ili zadrži u primjeni biće slobodna da u roku od devedeset dana, računajući od dana njihove primjene i po isteku roka od trideset dana računajući od dana kada su STRANE UGOVORNICE primile pismeno obavještenje, suspenduju u trgovini sa stranom ugovornicom koja bude preduzela te mjere, ili u slučaju iz stava 1 (b) ovog člana, u trgovini sa stranom ugovornicom koja je tražila preduzimanje tih mjera, koncesija ili druge ekvivalentne obaveze koje proističu iz ovog Sporazuma, za čije suspendovanje ne bi bilo nikakvog prigovora od strane STRANA UGOVORNICA.
- (b) Bez obzira na odredbe iz podstava (a) ovog stava, ako mjere, preduzete bez konsultacija na osnovu stava 2 ovog člana, nanose ili prijete da nanesu ozbiljnu štetu nacionalnim proizvođačima proizvoda koji su na teritoriji strane ugovornice pogođeni tim mjerama, ta strana ugovornica biće slobodna da, ukoliko bi svako odlaganje dovodilo do teške popravljive štete, suspenduje koncesije ili druge obaveze u mjeri koja bude potrebna da se spriječi ili otkloni ta šteta, i to odmah pošto su te mjere zavedene i za vrijeme konsultacija.

Član XX

Opšta izuzeća

Pod uslovom da se ne primjenjuju na način koji predstavlja sredstvo proizvoljne ili neopravdane diskriminacije između zemalja ili prikriveno ograničavanje međunarodne trgovine, ništa se u ovom Sporazumu neće tumačiti tako kao da je stranama ugovornicama zabranjeno da zavode ili primjenjuju mjere:

- (a) Neophodnih za zaštitu javnog morala;
- (b) Neophodnih za zaštitu života ili zdravlja ljudi, životinja ili očuvanja biljaka;
- (c) Koje se odnose na uvoz ili izvoz zlata ili srebra;
- (d) Neophodnih za obezbjeđenje primjene zakona i uredbi koji nijesu u suprotnosti sa odredbama ovoga Sporazuma, kao što su na primjer, zakoni i uredbi koji se odnose na primjenu carinskih mjera, na održanje monopola koji djeluju shodno stavu 4 člana II i shodno članu XVII, na

- zaštitu patenata, zaštitnih znakova i autorskih i reprodukcioničkih prava i sprečavanje prakse dovođenja u zabludu;
- (e) Koje se odnose na proizvode koji su izrađene u zatvorima;
 - (f) Koje su uvedene sa ciljem zaštite nacionalnog bogatstva umjetničke, istorijske ili arheološke vrijednosti;
 - (g) Koje se odnose na zaštitu iscrpljivih prirodnih resursa ako se takve mjere primjenjuju zajedno sa ograničenjem domaće proizvodnje ili potrošnje;
 - (h) Koje se preduzimaju tokom izvršenja obaveza prema bilo kojem međunarodnom robnom sporazumu koji odgovara kriterijumima koji su predloženi STRANAMA UGOVORNICAMA i one im se nijesu usprotivile, ili koji je sam podnijet STRANAMA UGOVORNICAMA i one mu se nijesu usprotivile;*
 - (i) Koje sadrže ograničavanje izvoza sirovina proizvedenih unutar zemlje i potrebnih da se nacionalnoj prerađivačkoj industriji obezbijede neophodne količine tih sirovina u periodima kada je domaća cijena takvih sirovina ispod svjetske cijene, *pod uslovom da* takva ograničenja nemaju za posljedicu povećanje izvoza ili zaštite takve domaće industrije i da nije protivno odredbama ovog Sporazuma koje se odnose na nediskriminaciju;
 - (j) Koje su neophodne za pribavljanje ili raspodjelu proizvoda kod kojih postoji opšta ili lokalna nestašica; *Pod uslovom da* svaka takva mjera bude saglasna principu po kojem sve strane ugovornice imaju pravo na pravičan dio u međunarodnom snabdijevanju ovim proizvodima i mjere nesaglasne sa drugim odredbama ovoga Sporazuma biće ukinute čim prestanu okolnosti koje su ih motivisale. STRANE UGOVORNICE će ocijeniti da li je potrebno zadržati odredbe ovog podstava, najkasnije do 30. juna 1960. godine.

Član XXI

Izuzeci iz bezbjedonosnih razloga

Nijedna odredba u ovom Sporazumu neće se tumačiti:

- (a) kao da ma kojoj strani ugovornici nameće obavezu davanja informacija čije bi objavljivanje, po shvatanju te strane ugovornice, bilo protivno bitnim interesima njene bezbjednosti;
- (b) ili kao da bilo kojoj strani ugovornici zabranjuje da preduzima svaku mjeru za koju smatra da je potrebna za zaštitu bitnih interesa svoje bezbjednosti i koje se:
 - (i) odnosi na fizione materije ili materijale koji služe njihovoj proizvodnji;
 - (ii) odnosi na promet oružja, municije i ratnog materijala, kao i na svu trgovinu ostalih artikala i materijale koji su direktno ili indirektno namijenjeni snabdijevanju njenih oružanih snaga;

- (iii) primjenjuje za vrijeme rata ili u slučaju ozbiljne međunarodne zategnutosti;
- (c) ili kao da bilo kojoj strani ugovornici zabranjuje da preuzima mjere kojima ispunjava svoje obaveze iz Povelje Ujedinjenih nacija, u cilju održanja mira i međunarodne bezbjednosti.

Član XXII *Konsultacije*

1. Svaka strana ugovornica će sa razumijevanjem razmotriti i pružiti odgovarajuću priliku za konsultacije u vezi sa prigovorima koji mogu doći od druge strane ugovornice a odnose se na bilo koje pitanje koje se tiče primjene ovog Sporazuma.
2. Na zahtjev bilo koje strane ugovornice, STRANE UGOVORNICE mogu stupiti u konsultacije sa jednom ili sa više strana ugovornica po nekom pitanju po kojem pri konsultacijama, predviđenim u stavu 1 ne bude postignuto zadovoljavajuće rješenje.

Član XXIII *Poništavanje i umanjenje koristi*

1. Kada jedna strana ugovornica bude smatrala da je poništena ili umanjena neka korist koja joj pripada direktno ili indirektno iz ovog Sporazuma, ili da je spriječeno ostvarenje bilo kojeg cilja ovog Sporazuma, time
 - (a) što neka druga strana ugovornica ne ispunjava obaveze koje je preuzela ovim Sporazumom,
 - (b) ili što neka druga strana ugovornica primjenjuje neku mjeru, suprotnu ili ne sa odredbama ovog Sporazuma,
 - (c) ili što postoji neka druga situacija,
 ta strana ugovornica može, u cilju postizanja zadovoljavajućeg rješenja problema, sačiniti pismene predstavke ili prijedloge drugim stranama ugovornicama za koje smatra da ih se to tiče. Svaka od ovih strana ugovornica će sa razumijevanjem razmotriti predstavke ili prijedloge koje je dobila.
2. Ako u razumnom roku ne dođe do zadovoljavajućeg rješenja između strana ugovornica na koje se to odnosi, ili ako se radi o poteškoći vrste koja je opisana u stavu 1 (c) ovog člana, pitanje se može proslijediti STRANAMA UGOVORNICIMA. STRANE UGOVORNICE će odmah izvršiti anketu o svakom pitanju koje im bude podnijeto i prema slučaju, uputiće preporuke stranama ugovornicama koje su, prema njihovom shvatanju odgovorne za prekršaje u pitanju, ili će pak donijeti odluku. STRANE UGOVORNICE se mogu konsultovati sa stranama ugovornicama, Ekonomskim i Socijalnim Savjetom Ujedinjenih nacija, kao i sa svakom drugom nadležnom međunarodnom organizacijom, ako smatraju da su takve konsultacije neophodne. Ako STRANE UGOVORNICE smatraju da je situacija toliko ozbiljna da opravdava takvu akciju, one mogu ovlastiti jednu ili više strana ugovornica da obustave primjenu prema bilo kojoj drugoj strani ugovornici ili

stranama takvih koncesija ili drugih obaveza prema ovom Sporazumu, na način na koji one odrede da je prikladan u takvim okolnostima. Ako je neka koncesija ili neka druga obaveza stvarno suspendovana u odnosu na neku stranu ugovornicu, ta strana ugovornica će biti slobodna da u roku od 60 dana, računajući od dana primjene suspenzije, dostavi obavještenje u pisanoj formi izvršnom sekretaru¹⁹⁴ STRANA UGOVORNICA o svojoj namjeri da otkáže ovaj Sporazum. Taj otkaz će stupiti na snagu po isteku roka od šezdeset dana računajući od dana kada je on primio pomenutu notifikaciju.

DIO TREĆI

Član XXIV

Teritorijalna primjena - pogranični promet - carinske unije i zone slobodne trgovine

1. Odredbe ovog Sporazuma će se primjenjivati na matične carinske teritorije strana ugovornica kao i na sve druge carinske teritorije u pogledu kojih je ovaj Sporazum prihvaćen shodno članu XXVI ili se primjenjuje na osnovu člana XXXIII ili saglasno Protokolu o privremenoj primjeni. Svaka takva carinska teritorija će, isključivo radi teritorijalne primjene ovog Sporazuma, biti tretirana kao strana ugovornica, pod uslovom da se odredbe ovog stava neće tumačiti u smislu stvaranja prava ili obaveza između dvije ili više carinskih teritorija u odnosu na koje je ovaj Sporazum, od strane svega jedne strane ugovornice, prihvaćen shodno članu XXVI ili se primjenjuje u smislu člana XXXIII ili saglasno Protokolu o privremenoj primjeni.
2. U svrhu primjene ovog Sporazuma, pod carinskom teritorijom se podrazumjeva svaka ona teritorija na kojoj, za veći dio njene trgovine sa ostalim teritorijama, se primjenjuju posebne carinske stope ili posebni trgovinski propisi.
3. Odredbe ovog Sporazuma ne treba tumačiti tako da sprečavaju:
 - (a) prednosti koje bilo koja strana ugovornica odobrava susjednim zemljama u cilju olakšanja pograničnog prometa;
 - (b) ili prednosti koje granične zemlje odobravaju Slobodnoj teritoriji Trst pod uslovom da ove prednosti nijesu u suprotnosti sa odredbama mirovnog sporazuma koji je proistekao iz Drugog svjetskog rata.
4. Strane ugovornice priznaju da je poželjno povećati slobodnu trgovinu na taj način što će se, putem dobrovoljno zaključenih sporazuma, razvijati uža integracija privreda onih zemalja koje učestvuju u tim sporazumima. One takođe priznaju da osnivanje carinske unije ili zone slobodne trgovine treba da ima za cilj olakšavanje trgovine zemalja učesnica, a ne stvaranje prepreke trgovini između ovih zemalja i ostalih strana ugovornica.
5. Skladno tome, odredbe ovog Sporazuma neće sprečavati uspostavljanje carinske unije ili zone slobodne trgovine između teritorija strana ugovornica, ili pak zaključenje

¹⁹⁴ Odlukom od 23. marta 1965. STRANE UGOVORNICE su promijenile titulu rukovodioca Sekretarijata GATT-a sa "Izvršni sekretar" u "Generalni direktor".

privremenog sporazuma potrebnog za uspostavljanje carinske unije ili zone slobodne trgovine, *pod uslovom da*:

- (a) u slučaju carinske unije ili privremenog sporazuma koji vodi uspostavljanju carinske unije, carine koje budu zavedene pri stvaranju takve unije ili privremenog sporazuma ne budu u cjelini više, ili restriktivnije u odnosu na trgovinu sa stranama ugovornicama koje ne učestvuju u takvim unijama ili sporazumima, kao ni da ostali trgovinski propisi ne budu stroži od dadžbina i trgovinskih propisa koji su važili na teritorijama koje sačinjavaju uniju ili prije zaključenja sporazuma, već prema slučaju; i
- (b) u slučaju zone slobodne trgovine ili privremenog sporazuma koji vodi stvaranju zone slobodne trgovine, važeće carine i ostali trgovinski propisi, na svakoj teritoriji učesnici zone ili privremenog sporazuma za trgovinu strana ugovornica koje ne spadaju u tu teritoriju ili koje ne učestvuju u takvom sporazumu, a prilikom stvaranja zone ili zaključenja privremenog sporazuma, ne budu više, niti ostali propisi stroži nego što su bile carine i odgovarajući propisi na istim teritorijama prije stvaranja zone ili prije zaključenja privremenog sporazuma, zavisno od konkretnog slučaja; i
- (c) i pod uslovom da svi privremeni sporazum iz podstavova (a) i (b) sadrže plan i program stvaranja carinske unije ili zone slobodne trgovine u razumnom roku.

6. Ako strana ugovornica, ispunjavajući zahtjeve iz podstava 5(a), namjerava da poveća bilo koju carinu protivno odredbama člana II, primjeniče se procedura utvrđena članom XXVIII. U obezbjeđivanju kompenzacionog poravnjanja vodiće se računa o kompenzaciji koja je već proizilazila iz smanjenja odgovarajuće carine ostalih teritorija učesnica u uniji.

- 7. (a) Bilo koja strana ugovornica koja namjerava da uđe u carinsku uniju ili zonu slobodne trgovine ili, učestvuje u privremenom sporazumu zaključenom u svrhu stvaranja carinske unije ili zone slobodne trgovine, obavijestiće o tome bez odlaganja STRANE UGOVORNICE i pružiće im na raspolaganje informacije o toj uniji ili zoni, koje će im omogućiti da stranama ugovornicama upute prikladne izvještaje i preporuke.
- (b) Ako STRANE UGOVORNICE, pošto su sa potpisnicima Sporazuma razmotrile plan plan i program uključen u privremeni sporazum navedenog iz stava 5, i pošto su uzele u obzir obavještenja pružena shodno podstavu (a), dođu do zaključka da sporazum u pitanju ne može da dovede do stvaranja carinske unije ili zone slobodne trgovine u rokovima predviđenom tim sporazumom ili nađu da ti rokovi nijesu razumni, one će potpisnicima sporazuma uputiti preporuke u tom smislu. Zavisno od konkretnog slučaja, potpisnice Sporazuma neće isti zadržati ili ga neće primjenjivati ako nijesu spremne da ga izmjene u skladu sa ovim preporukama.
- (c) Svaku bitnu izmjenu plana ili programa iz podstava 5(c) treba saopštiti

STRANAMA UGOVORNICAMA, koje mogu zatražiti od strana ugovornica u pitanju da sa njima stupe u konsultacije ako bi izmjena bila takva da ugrožava ili neopravdano zadržava stvaranje carinske unije ili zone slobodne trgovine.

8. U svrhu primjene ovog Sporazuma:
- (a) pod carinskom unijom se podrazumjeva zamjena dvije ili više carinskih teritorija jednom jedinstvenom carinskom teritorijom, kada ta zamjena ima za posljedicu,
 - (i) da se carine i ostala trgovinska ograničenja (osim, ukoliko bude potrebno, oni koji su dozvoljeni članovima XI, XII, XIII, XIV, i XX) ukidaju za najveći dio trgovinske razmjene između teritorija koje sačinjavaju uniju, ili bar na gotovo cjelokupnu trgovinu proizvoda porijeklom sa tih teritorija,
 - (ii) i da, sa rezervom odredbi stava 9, carine i ostali trgovinski propisi koje svaka pojedina članica unije primjenjuje na trgovinu sa teritorijama koje nijesu uključene u uniju, budu identični;
 - (b) Zona slobodne trgovine označava grupu od dvije ili više carinskih teritorija između kojih se carine i ostali restriktivni trgovinski propisi (osim, ukoliko bude potrebno, ograničenja dozvoljena članovima XI, XII, XIII, XIV, XV, i XX) ukidaju na gotovo cjelokupnu trgovinu proizvodima koji su porijeklom sa teritorija koje sačinjavaju zonu slobodne trgovine.

9. Na preferencijale iz stava 2 člana I neće uticati osnivanje carinske unije ili zone slobodne trgovine, ali se oni mogu ukinuti ili izmjeniti pregovorima sa pogođenim stranama ugovornicama.* Ova procedura pregovora sa pogođenim stranama ugovornicama će se posebno odnositi na ukidanje preferencijala za koje se zahtijeva da budu u skladu sa odredbama stavova 8(a) i 8(b).

10. STRANE UGOVORNICE mogu dvotrećinskom većinom odobriti prijedloge koji nijesu u potpunosti u skladu sa zahtijevima stavova 5 do 9, pod uslovom da takvi prijedlozi vode stvaranju carinske unije ili zone slobodne trgovine u smislu ovog člana.

11. Vodeći računa o izuzetnim okolnostima koje proizilaze iz osnivanja Indije i Pakistana kao nezavisnih država i priznajući činjenicu da one već dugo predstavljaju jedinstvenu ekonomsku cjelinu, strane ugovornice se slažu da odredbe ovog Sporazuma neće sprečavati ove dvije zemlje da zaključe specijalne sporazume o međunarodnoj trgovini, do uspostavljanja njihovih međusobnih trgovinskih odnosa na definitivnoj osnovi.*

12. Svaka strana ugovornica će preduzimati sve razumne mjere koje joj stoje na raspolaganju kako bi obezbijedila poštovanje odredbi ovog Sporazuma od strane regionalnih ili lokalnih vlada i administracija na njenoj teritoriji.

Član XXV

Zajedničko djelovanje strana ugovornica

1. Predstavnici strana ugovornica će se povremeno sastajati u cilju primjene odredbi ovog Sporazuma koje podrazumijevaju zajedničko izvršenje, i uopšte, olakšavanje pri-

mjenu ovog Sporazuma i postizanja njegovih ciljeva. Gdje god se u ovom Sporazumu spominju strane ugovornice u smislu zajedničkog djelovanja, one su označene kao STRANE UGOVORNICE.

2. Generalni sekretar Ujedinjenih nacija je dužan da sazove prvi sastanak STRANA UGOVORNICA, koji će se održati najkasnije do 1. marta 1948. godine.
3. Svaka strana ugovornica imaće pravo na jedan glas na svim sastancima STRANA UGOVORNICA.
4. Ukoliko odredbe ovog Sporazuma ne predviđaju drukčije, odluke STRANA UGOVORNICA će se donositi većinom izraženih glasova.
5. U izuzetnim okolnostima, koje nijesu predviđene drugim odredbama ovog Sporazuma, STRANE UGOVORNICE mogu odustati od obaveza koje su strani ugovornici nametnute po ovom Sporazumu; pod uslovom da je takva odluka odobrena dvotrećinskom većinom glasova onih koji su glasali i da takva većina obuhvata više od polovine strana ugovornica. STRANE UGOVORNICE takođe mogu takvim glasanjem:
 - (i) definisati određene kategorije izuzetnih okolnosti na koje će se primijeniti drukčiji načini glasanja kada neka strana ugovornica odustaje od jedne ili više obaveza;
 - (ii) propisati kriterijume koji mogu biti potrebni za primjenu ovog stava¹⁹⁵.

Član XXVI

Prihvatanje, stupanje na snagu i registrovanje

1. Datum sklapanja ovog Sporazuma biće 30. oktobar 1947. godine.
2. Ovaj Sporazum biće otvoren za prihvatanje od svih strana ugovornica koje su na dan 1. marta 1955. godine bile strane ugovornice ili vodile pregovore sa ciljem pristupanja Sporazumu.
3. Ovaj Sporazum, sačinjen u jednom primjerku na francuskom i jednom primjerku na engleskom jeziku, pri čemu su oba teksta autentična, biće deponovan kod Generalnog sekretara Ujedinjenih nacija koji će svim zainteresovanim vladama dostaviti jednu ovjerenu kopiju.
4. Svaka vlada koja prihvati ovaj Sporazum deponovaće instrument prihvatanja kod izvršnog sekretara¹⁹⁶ STRANA UGOVORNICA, koji će informisati sve zainteresovane vlade o datumu deponovanja svakog instrumenta o prihvatanju, kao i o datumu na koji će ovaj Sporazum stupiti na snagu shodno odredbama stava 6 ovog člana.
5. (a) Svaka vlada, koja prihvata ovaj Sporazum, prihvata ga za svoju matičnu teritoriju i za ostale teritorije koje ona predstavlja na međunarodnom planu, sa izuzetkom onih posebnih teritorija o kojima će obavijestiti izvršnog sekretara¹⁹⁷ STRANA UGOVORNICA, u trenutku svog sopstvenog prihvatanja.

¹⁹⁵ U autentičnom tekstu je greškom bilo napisano "podstav".

¹⁹⁶ Odlukom od 23. marta 1965. godine, STRANE UGOVORNICE promijenile su naziv titule rukovodioca Sekretarijata GATT-a sa "izvršni sekretar" na "generalni direktor".

¹⁹⁷ Odlukom od 23. marta 1965. godine, STRANE UGOVORNICE promijenile su naziv titule rukovodioca Sekretarijata GATT-a sa "izvršni sekretar" na "generalni direktor".

- (b) Bilo koja vlada koja je obavijestila izvršnog sekretara¹⁹⁸ o izuzećima u podstavu (a) ovog stava, može u bilo koje vrijeme obavijestiti izvršnog sekretara¹⁹⁹ da će njeno prihvatanje važiti i za bilo koju carinsku teritoriju ili teritoriju koja je predhodno bila izuzeta; ova notifikacija će stupiti na snagu 30 dana od dana kada bude primljena kod izvršnog sekretara²⁰⁰.
- (c) Ako neka posebna carinska teritorija, za koju je jedna strana ugovornica prihvatila Sporazum, uživa ili stekne punu autonomiju u sprovođenju svojih spoljnih trgovinskih odnosa, kao i drugih pitanja koja su predmet ovog Sporazuma, ta će se teritorija smatrati stranom ugovornicom uz izjavu odgovorne strane ugovornice koja će naprijed pomenute činjenice potvrditi deklaracijom.

6. Ovaj Sporazum će, između vlada koje su ga prihvatile, stupiti na snagu u roku od 30 dana računajući od dana kada su instrumenti o prihvatanju od strane vlada navedenih u Aneksu H čije teritorije predstavljaju 85% ukupne spoljne trgovine teritorija svih vlada navedenih u Aneksu, izračunatih prema odgovarajućoj koloni procenta koji sadrži taj Aneks, deponovan kod izvršnog sekretara. Instrument o prihvatanju svake druge vlade stupiće na snagu 30 dana od dana deponovanja instrumenta.

7. Ujedinjene nacije se ovlašćuju da registruju ovaj Sporazum odmah po njegovom stupanju na snagu.

Član XXVII

Zadržavanje ili povlačenje koncesija

Svaka strana ugovornica može zadržati ili povući potpuno ili djelimično bilo koju koncesiju unijetu u odgovorajuću listu uz ovaj Sporazum, u vezi koje takva strana ugovornica ustanovi da je o njoj prvobitno postignut dogovor sa vladom koja nije strana ugovornica ili je to prestala da bude. Strana ugovornica koja preduzima takvu mjeru dužna je obavijestiti STRANE UGOVORNICE i, na zahtjev se konsultovati sa stranama ugovornicama koje su značajno zainteresovane za proizvod upitanju.

Član XXVIII*

Izmjene lista

1. Prvog dana svakog trogodišnjeg perioda, s tim da prvi period počinje 1. januara 1958. (ili prvog dana bilo kojeg drugog perioda* kojeg utvrde STRANE UGOVORNICE sa dvije trećine glasova) svaka strana ugovornica (dalje u ovom članu »strana ugovornica podnosilac zahtjeva«) moći će da izmijeni ili povuče koncesiju* unijetu u odgovorajuću

198 Odlukom od 23. marta 1965. godine, STRANE UGOVORNICE promijenile su naziv titule rukovodioca Sekretarijata GATT-a sa "izvršni sekretar" na "generalni direktor".

199 Odlukom od 23. marta 1965. godine, STRANE UGOVORNICE promijenile su naziv titule rukovodioca Sekretarijata GATT-a sa "izvršni sekretar" na "generalni direktor".

200 Odlukom od 23. marta 1965. godine, STRANE UGOVORNICE promijenile su naziv titule rukovodioca Sekretarijata GATT-a sa "izvršni sekretar" na "generalni direktor".

listu uz ovaj Sporazum, i to poslije pregovora i sporazuma sa bilo kojom stranom ugovornicom sa kojom je ta koncesija prvobitno ugovorena, kao i sa bilo kojom drugom stranom ugovornicom čiji je interes kao glavnog snabdjevača* priznat od STRANA UGOVORNICA (ove dvije kategorije strana ugovornica, zajedno sa stranom ugovornicom podnosiocem zahtjeva nazivaju se dalje u ovom članu “prvenstveno zainteresovane strane ugovornice”) i pod uslovom da je konsultovana svaka druga strana ugovornica čiji je značajan interes* za ovu koncesiju priznat od STRANA UGOVORNICA.

2. U toku ovih pregovora i dogovora, koji mogu sadržati odredbu kompenzacija u vezi ostalih proizvoda, strane ugovornice će nastojati da održe opšti nivo uzajamnih i obostrano korisnih koncesija koje su jednako povoljne za trgovinu kao i one koje su predviđene ovim Sporazumom prije takvih pregovora.

3. (a) Ako se dogovor između prvenstveno zainteresovanih strana ugovornica ne može postići prije 1. januara 1958. ili prije isteka ma kojeg perioda predviđenog u stavu 1 ovog člana, strana ugovornica koja ima namjeru da izmijeni ili povuče koncesiju će, bez obzira na to, biti slobodna da to učini. Ako se takva mjera preduzme, svaka strana ugovornica sa kojom je prvobitno postignut dogovor o takvoj koncesiji, svaka strana ugovornica za koju je utvrđeno shodno stavu 1 da ima interes glavnog snabdjevača i svaka strana ugovornica kojoj je na osnovu stava 1 priznat znatan interes, moći će, najkasnije šest mjeseci, računajući od primjene te mjere, i 30 dana nakon što su STRANE UGOVORNICE primile pismeno obavještenje, da povuku bitno ekvivalentne koncesije koje su prvobitno ugovorene sa stranom ugovornicom koja primjenjuje koncesiju.

(b) Ako se između prvenstveno zainteresovanih strana ugovornica postigne dogovor koji ne zadovoljava neku drugu stranu ugovornicu kojoj je priznat znatan interes shodno stavu 1, ova posljednja će, najkasnije šest mjeseci od primjene mjere predviđene tim dogovorom i 30 dana nakon što su STRANE UGOVORNICE primile pismeno obavještenje, moći da povuče bitno ekvivalentne koncesije koje su prvobitno ugovorene sa stranom ugovornicom koja primjenjuje koncesiju.

4. STRANE UGOVORNICE mogu, u bilo koje vrijeme, u posebnim okolnostima, ovlastiti* stranu ugovornicu da započne pregovore sa ciljem izmjene ili povlačenja koncesije unijete u listu uz ovaj Sporazum saglasno sljedećim procedurama i uslovima:

(a) Ovi pregovori* i bilo koje konsultacije u vezi toga vodiće se u skladu sa odredbama stavova 1 i 2 ovog člana.

(b) Ako se u toku pregovora postigne dogovor između prvenstveno zainteresovanih strana ugovornica, primijeniće se odredbe stava 3(b) ovog člana.

(c) Ako se dogovor između prvenstveno zainteresovanih strana ugovornica ne postigne u roku od 60 dana* računajući od dana kada su pregovori odobreni ili u dužem roku koji STRANE UGOVORNICE budu utvrdile, strana ugovornica podnosilac zahtjeva može predmet proslijediti STRANAMA UGOVORNICAMA.

(d) Nakon što prosljede predmet, STRANE UGOVORNICE će ga hitno

razmotriti i dati svoje mišljenje prvenstveno zainteresovanim stranama ugovornicama, u cilju postizanja rješenja. Ako se postigne rješenje, primjenjivaće se odredbe stava 3(b), kao da je dogovor između prvenstveno zainteresovanih strana ugovornica bio postignut. Ako između prvenstveno zainteresovanih strana nije postignuto rješenje, strana ugovornica podnosilac zahtjeva može da izmijeni ili povuče koncesije, osim ako STRANE UGOVORNICE ne ustanove da je strana ugovornica podnosilac zahtjeva neopravdano propustila ponuditi dovoljnu kompenzaciju.* Ako je takva mjera preduzeta, bilo koja strana ugovornica kojoj je, shodno stavu 4(a), priznat interes glavnog snabdjevača, kao i bilo koja strana ugovornica kojoj je shodno stavu 4(a) priznat značajan interes, može u roku od šest mjeseci, računajući od primjene te mjere i 30 dana pošto su STRANE UGOVORNICE dobile pismeno obavještenje, izmijeniti ili povući ekvivalentne koncesije koje su prvobitno ugovorene sa staranom ugovornicom podnosiocem zahtjeva.

5. Prije 1. januara 1958. i prije isteka bilo kojeg perioda predviđenog stavom 1, svaka strana ugovornica može odlučiti, obavještavajući STRANE UGOVORNICE da za država pravo izmjene odgovarajuće liste u toku narednog perioda u skladu sa procedurama definisanim u stavovima 1 do 3. Ako se strana ugovornica tako odluči, ostale strane ugovornice će imati pravo, tokom istog perioda, da izmijene ili povuku, u skladu sa istim procedurama, koncesije o kojima je prvobitno postignut dogovor sa tom stranom ugovornicom.

ČLAN XXVIII bis *Pregovori o carinama*

1. Strane ugovornice priznaju da carine često predstavljaju ozbiljnu prepreku trgovini; zbog toga pregovori na osnovi reciprociteta i uzajamne koristi, usmjereni prema značajnom smanjenju opšteg nivoa carina i ostalih uvoznih i izvoznih dažbina, posebno prema smanjenju visokih carinskih stopa koje sprečavaju čak i uvoz minimalnih količina proizvoda, i ako se obavljaju uz dužno vođenje računa o ciljevima ovog Sporazuma i različitim potrebama svake strane ugovornice, imaju veliki značaj za rast međunarodne trgovine. STRANE UGOVORNICE stoga mogu povremeno organizovati takve pregovore.

2. (a) Pregovori prema ovom članu mogu se voditi na selektivnoj osnovi po proizvodima ili primjenom takvih multilateralnih procedura prihvatljivih za strane ugovornice. Takvi pregovori mogu biti usmjereni na smanjenje carina, ograničavanje carina na nivoe u momentu pregovora, ili obavezivanja da se pojedinačne carine ili prosječne carine na proizvode određene kategorije neće povećati iznad određenog nivoa. Obavezivanja da neće doći do povećanja niskih carina ili oslobođenja od carina, smatraće se, u principu, kao koncesija koja ima jednaku vrijednost kao smanjenje visokih carina.

- (b) Strane ugovornice priznaju da će uspjeh multilateralnih pregovora generalno zavisiti od učešća svih strana ugovornica čija razmjena sa drugim stranama ugovornicama predstavlja značajan udio u njihovoj spoljnoj trgovini.
3. Pregovori će se voditi tako da se može u dovoljnoj mjeri voditi računa:
- (a) o potrebama svake strane ugovornice i svake industrije;
 - (b) o potrebi nedovoljno razvijenih zemalja za fleksibilnijim korišćenjem carinske zaštite u cilju pomoći njihovom ekonomskom razvoju, kao i o potrebi ovih zemalja da zadrže u primjeni carine iz fiskalnih razloga;
 - (c) o svim drugim relevantnim okolnostima, uključujući fiskalne*, razvojne, strateške i ostale potrebe strana ugovornica.

Član XXIX

Odnosi ovog Sporazuma sa Havanskom poveljom

1. Strane ugovornice se obavezuju da će kao izvršne vlasti u punoj mjeri poštovati opšte principe sadržane u poglavlju I do VI i u poglavlju IX Havanske povelje do njenog prihvatanja u skladu sa njihovim ustavnim postupcima.*
2. Na dan stupanja na snagu Havanske povelje obustaviće se primjena dijela II ovog Sporazuma.
3. Ako do 30. septembra 1949. godine Havanska povelja ne stupi na snagu, strane ugovornice će se sastati prije 31. decembra 1949. godine da se dogovore da li ovaj Sporazum treba izmijeniti, dopuniti ili zadržati.
4. Ako Havanska povelja u bilo koje vrijeme prestane važiti, STRANE UGOVORNICE će se sastati što je prije moguće da se dogovore da li ovaj Sporazum treba dopuniti, izmijeniti ili zadržati. Do takvog dogovora, dio II ovog Sporazuma, će ponovo stupiti na snagu; *pod uslovom* da će odredbe dijela II, osim člana XXIII, biti *mutatis mutandis* zamijenjene u obliku u kojem se pojavljuju u Havanskoj povelji; i pod uslovom da nijedna strana ugovornica neće biti vezana odredbama koje je nijesu obavezivale u momentu kada je Havanska povelja prestala da važi.
5. Ako bilo koja strana ugovornica nije prihvatila Havansku povelju do dana njenog stupanja na snagu, STRANE UGOVORNICE će se sastati da razmotre da li i na koji način treba dopuniti ili izmijeniti ovaj Sporazum ukoliko on pogađa odnose između strane ugovornice koja nije prihvatila Havansku povelju i ostalih strana ugovornica. Do takvog dogovora odredbe dijela II ovog Sporazuma će se, bez obzira na odredbe stava 2 ovog člana, nastaviti primjenjivati između takve strane ugovornice i ostalih strana ugovornica.
6. Strane ugovornice, Članice Međunarodne trgovinske organizacije, neće se pozivati na odredbe ovog Sporazuma kako bi spriječile primjenu bilo koje odredbe Havanske povelje. Primjena principa iz ovog stava na bilo koju stranu ugovornicu koja nije članica Međunarodne trgovinske organizacije, biće predmet dogovora u skladu sa odredbama stava 5 ovog člana.

Član XXX *Izmjene i dopune*

1. Osim u slučaju kada su u ovom Sporazumu predviđene drugačije, odredbe za izmjene i dopune odredbi iz Dijela I ovog Sporazuma, ili odredbi člana XXIX ili ovog člana, stupiće na snagu nakon prihvatanja od strane svih strana ugovornica, dok će izmjene i dopune ostalih odredbi ovog Sporazuma stupiti na snagu za strane ugovornice koje ih prihvate čim budu usvojene od dvije trećine strana ugovornica, i nakon toga za svaku drugu stranu ugovornicu nakon njenog prihvatanja.

2. Svaka strana ugovornica koja prihvati izmjenu i dopunu ovog Sporazuma, dopunovaće kod generalnog sekretara Ujedinjenih nacija svoj instrument prihvatanja, i to u roku koji će utvrditi STRANE UGOVORNICE. STRANE UGOVORNICE mogu odlučiti da je bilo koja izmjena i dopuna, koja je stupila na snagu shodno ovom članu, takvog karaktera da će svaka strana ugovornica, koja je ne bude prihvatila u roku koji su one utvrdile, moći da se povuče iz ovog Sporazuma, ili će ostati strana ugovornica uz odobrenje strana ugovornica.

Član XXXI *Povlačenje*

Bez štete po odredbe iz stava 12 člana XVIII, člana XXIII ili stava 2 člana XXX, svaka strana ugovornica može da se povuče iz ovog Sporazuma ili da izvrši povlačenje jedne ili više carinskih teritorija, koje predstavlja na međunarodnom planu i koje u tom momentu uživaju punu autonomiju u vođenju svojih spoljnih trgovinskih odnosa, kao i u pogledu svih ostalih pitanja obuhvaćenih ovim Sporazumom. Povlačenje će stupiti na snagu nakon isteka šest mjeseci od dana kada generalni sekretar Ujedinjenih nacija primi pismenu notifikaciju o tom povlačenju.

Član XXXII *Strane ugovornice*

1. Strane ugovornice u ovom Sporazumu označavaju one vlade koje primjenjuju njegove odredbe shodno članovima XXVI i XXXIII ili na osnovu Protokola o privremenoj primjeni.

2. U bilo koje vrijeme nakon stupanja na snagu ovog sporazuma prema stavu 6 člana XXVI, one strane ugovornice koje su prihvatile ovaj Sporazum shodno odredbama stava 4 člana XXVI, mogu odlučiti da će bilo koja strana koja ga nije tako prihvatila prestati da bude strana ugovornica.

Član XXXIII

Pristupanje

Vlada koja nije ugovornica ovog Sporazuma, ili vlada koja djeluje u ime posebne carinske teritorije koja uživa punu autonomiju u vođenju svojih spoljnih trgovinskih odnosa i u pogledu svih drugih pitanja obuhvaćenim ovom Sporazumom, može pristupiti ovom Sporazumu u svoje ime ili u ime te teritorije, i to pod uslovima koje će utvrditi ta vlada i STRANE UGOVORNICE. STRANE UGOVORNICE će odluku iz ovog stava donositi dvotrećinskom većinom.

Član XXXIV

Aneksi

Aneksi uz ovaj Sporazum čine njegov sastavni dio.

Član XXXV

Neprimjenjivanje Sporazuma između pojedinih strana ugovornica

1. Ovaj Sporazum, ili član II ovog Sporazuma, neće se primjenjivati između dvije strane ugovornice, ako:
 - (a) te dvije strane ugovornice nijesu započele međusobne pregovore o carinama, i
 - (b) jedna od strana ugovornica, u vrijeme kada ona postane strana ugovornica, nije saglasna sa takvom primjenom.
2. STRANE UGOVORNICE mogu razmotriti primjenu ovog člana u posebnim slučajevima na zahtjev bilo koje strane ugovornice i dati odgovarajuće preporuke.

DIO ČETVRTI*

TRGOVINA I RAZVOJ

Član XXXVI

Načela i ciljevi

- 1.* Strane ugovornice,
 - (a) priznajući da osnovni ciljevi ovog Sporazuma uključuju podizanje životnog standarda i progresivni razvoj privreda svih strana ugovornica, a smatrajući da je postizanje ovih ciljeva naročito hitno za manje razvijene strane ugovornice;
 - (b) smatrajući da izvozni prihodi manje razvijenih strana ugovornica mogu igrati odlučujuću ulogu u njihovom ekonomskom razvoju i da obim ovog doprinosa zavisi od cijena koje manje razvijene zemlje plaćaju za osnovne uvozne proizvode, od obima njihovog izvoza, kao i od cijena koje postignu za svoj izvoz;
 - (c) konstatujući da postoji veliki raskorak između životnog standarda u manje razvijenim i u ostalim zemljama;
 - (d) priznajući da je pojedinačna i zajednička akcija od suštinske važnosti za ubrzanje razvoja privreda manje razvijenih strana ugovornica kao i za brže povećanje životnog standarda u tim zemljama;
 - (e) priznajući da se međunarodna trgovina, kao sredstvo za postizanje ekonomskog i društvenog napretka, treba rukovoditi takvim pravilima i procedurama - kao i mjerama u skladu sa takvim pravilima i procedurama - koje su u skladu sa ciljevima izloženim u ovom članu;
 - (f) konstatujući da STRANE UGOVORNICE treba da omoguće manje razvijenim stranama ugovornicama primjenu specijalnih mjera za unapređenje njihove trgovine i razvoja, saglasile su se o sljedećem:
2. Nužno je obezbijediti brz i održiv rast izvoznih prihoda kod manje razvijenih strana ugovornica.
3. Nužno je uložiti pozitivne napore koji imaju za cilj da se manje razvijenim stranama ugovornicama osigura udio u rastu međunarodne trgovine srazmjernu potrebama njihovog ekonomskog razvoja.
4. Zbog stalne zavisnosti mnogih manje razvijenih strana ugovornica od izvoza ograničenog broja primarnih proizvoda, nužno je da se, u najvećoj mogućoj mjeri, ovim proizvodima osigura povoljniji i prihvatljiviji uslovi za njihov plasman na svjetskim tržištima, i ako im je to potrebno, donosu mjere za stabilizaciju i poboljšanje uslova na svjetskim tržištima za ove proizvode, uključujući posebne mjere za postizanje stabilnih, pravičnih i rentabilnih cijena, koje će omogućiti rast svjetske trgovine i potražnje, kao i dinamičan i stalan porast realnog prihoda od izvoza ovih zemalja, čime bi se obezbijedila veća sredstva za njihov privredni razvoj.
5. Brži razvoj privreda manje razvijenih strana ugovornica biće olakšan mijenjanjem strukture njihovih privreda i uklanjanjem njihove pretjerane zavisnosti od izvoza primarnih

proizvoda. Zbog toga je nužno osigurati, u najvećoj mogućoj mjeri i pod povoljnim uslovima, povećan pristup na tržišta prerađenih i gotovih proizvoda, čiji izvoz predstavlja, ili bi mogao da predstavlja naročit interes za manje razvijene strane ugovornice.

6. Zbog hronično malih izvoznih prihoda i ostalih deviznih prihoda manje razvijene strane ugovornica, postoji velika međuzavisnost između trgovine i finansijske pomoći za razvoj. Stoga je potrebna za tijesna i stalna saradnja između STRANA UGOVORNICA i međunarodnih kreditnih institucija za davanje zajmova kako bi one najefikasnije doprinjele ublažavanju tereta koje manje razvijene strane ugovornice preuzimaju na sebe u interesu svog privrednog razvoja.

7. Nužna je odgovarajuća saradnja između STRANA UGOVORNICA, ostalih međuvladinih tijela, organa i agencija Ujedinjenih nacija, čije se aktivnosti odnose na trgovinski i privredni razvoj manje razvijenih zemalja.

8. Razvijene strane ugovornice neće očekivati reciprocitet za obaveze koje su preuzele tokom trgovinskih pregovora u smislu da smanje ili ukinu carine i ostale prepreke trgovini manje razvijениmima strana ugovornicama.

9. Usvajanje mjera radi sprovođenja ovih načela i ciljeva biće predmet svjesnog i odlučnog napora strana ugovornica, kako pojedinačno tako i kolektivno.

Član XXXVII

Obaveze

1. Razvijene strane ugovornice će u najvećoj mogućoj mjeri – osim u slučaju kada to postoje značajni razlozi, uključujući tu i pravne razloge, omogućiti – sprovođenje sljedećih odredbi:

- (a) dati prioritet smanjenju i uklanjanju prepreka za proizvode koji su trenutno ili potencijalno od posebnog izvoznog interesa za manje razvijene strane ugovornice, uključujući carine i ostala ograničenja koja se neopravdano razlikuju između takvih proizvoda u njihovom primarnom i prerađenom obliku;
- (b) suzdržati se od uvođenja ili povećanja carina ili necarinskih uvoznih barijera na proizvode koji su trenutno ili potencijalno od posebnog izvoznog interesa za nedovoljno razvijene strane ugovornice; i
- (c)
 - (i) suzdržati se od uvođenja novih fiskalnih mjera, i
 - (ii) tokom bilo kojih promjena fiskalne politike dati prioritet smanjenju i ukidanju fiskalnih mjera, koje bi otežale ili značajno otežavaju rast potrošnje primarnih proizvoda, u sirovom ili prerađenom obliku, u cjelosti ili djelimično proizvedenih na teritorijama manje razvijenih strana ugovornica, a koje se neposredno primjenjuju na takve proizvode.

2. (a) Kada god se smatra da se bilo koja od odredbi podstavova (a), (b) ili (c) stava 1 ne primjenjuje, STRANE UGOVORNICE će o tome obavijestiti stranu ugovornicu koja te odredbe ne ispunjava ili bilo koju drugu zainteresovanu stranu ugovornicu.

- (b) (i) Na zahtjev svake zainteresovane strane ugovornice i nezavisno od bilateralnih konsultacija koje eventualno mogu biti preduzete, STRANE UGOVORNICE će se konsultovati sa dotičnom stranom ugovornicom i sa svima zainteresovanim stranama ugovornicama u vezi tog pitanja, u cilju postizanja zadovoljavajućih rješenja za sve strane ugovornice, radi unapređenja ciljeva postavljenih u članu XXXVI. U toku ovih konsultacija biće ispitani razlozi koji su navedeni u slučajevima kada se nije primjenjivale odredbe podstavova (a), (b) ili (c) stava 1.
- (ii) Kako se ispunjavanje odredbi podstavova (a), (b) ili (c) stava 1 od strane pojedinih strana ugovornica u nekim slučajevima može lakše obaviti ako se preduzme zajednička akcija sa drugim razvijenim stranama ugovornicama, takve konsultacije treba, ako je to izvodljivo, usmjeriti u tom pravcu.
- (iii) Konsultacije STRANA UGOVORNICA, mogu takođe, u odgovarajućim slučajevima biti usmjerene prema dogovoru o zajedničkoj akciji u cilju postizanja ciljeva ovog Sporazuma, kao što je to predviđeno u stavu 1 člana XXV.
3. Razvijene strane ugovornice će:
- (a) nastojati da zadrže trgovačku maržu na pravičnom nivou u slučajevima u kojima vlada direktno ili indirektno određuje prodajne cijene roba koji su u cjelosti ili djelimično proizvedeni na teritorijama manje razvijenih strana ugovornica;
- (b) aktivno razmotriti usvajanje drugih mjera u cilju obezbjeđenje većih mogućnosti porasta uvoza iz manje razvijenih strana ugovornica i saradivati u odgovarajućoj međunarodnoj akciji u tu svrhu;
- (c) posebno će obratiti pažnju na trgovinske interese manje razvijenih strana ugovornica kada razmatraju primjenu ostalih mjera dopuštenih ovim Sporazumom, radi rješavanja posebnih problema, i ispitaće sve mogućnosti za nalaženje konstruktivnih rješenja prije nego što primjene takve mjere, ukoliko bi one mogle da pogode bitne interese tih strana ugovornica.
4. Nedovoljno razvijene strane ugovornice saglasne su da preduzmu odgovarajuće akcije u primjenjivanju odredbi Dijela IV u korist trgovine drugih manje razvijenih strana ugovornica u onoj mjeri u kojoj je takva akcija u skladu sa njihovim sadašnjim i budućim razvojem, finansijskim i trgovinskim potrebama, uzimajući u obzir raniji razvoj trgovine, kao i trgovinske interese manje razvijenih strana ugovornica kao cjeline.
5. U sprovođenju obaveza navedenih u stavovima 1 do 4, svaka strana ugovornica će dati svakoj drugoj zainteresovanoj strani ugovornici, ili stranama ugovornicama, punu i neposrednu priliku za konsultacije u smislu normalnih procedura iz ovog Sporazuma, o svim pitanjima ili poteškoćama koje mogu nastati.

Član XXXXVIII Zajednička akcija

1. Strane ugovornice će zajednički sarađivati, u okviru ovog Sporazuma ili izvan njega, na prikladan način, radi boljeg ostvarivanja ciljeva izloženih u članu XXXVI.
2. STRANE UGOVORNICE će posebno:
 - (a) preduzeti akciju, gdje je to pogodno, uključujući akciju kroz međunarodne sporazume, za obezbjeđivanje boljih i prihvatljivih uslova pristupa svjetskim tržištima za primarne proizvode od posebnog interesa za nedovoljno razvijene strane ugovornice, ili za donošenje mjera za stabilizaciju i poboljšanje uslova na svjetskim tržištima za te proizvode, uključujući mjere za postizanje stabilnih, pravičnih i rentabilnih cijena za izvoz takvih proizvoda;
 - (b) težiti odgovarajućoj saradnji sa Ujedinjenim nacijama, njihovim organima i agencijama po pitanjima trgovinske i razvojne politike, uključujući sve institucije koje mogu nastati na osnovu preporuka Konferencije Ujedinjenih nacija o trgovini i razvoju;
 - (c) sarađivati u analiziranju razvojnih planova i politike pojedinih manje razvijenih strana ugovornica, kao i u ispitivanju odnosa između trgovine i pomoći u cilju izrade konkretnih mjera za unapređenje razvoja izvoznog potencijala i za olakšanje pristupa izvoznim tržištima za proizvode ova-ko razvijenih industrija; i u vezi sa tim potražiti prikladnu saradnju sa vladinim i međunarodnim organizacijama, a posebno sa organizacijama koje se bave finansijskom pomoći za ekonomski razvoj, u sistematskom proučavanju odnosa između trgovine i pomoći u pojedinim nedovoljno razvijenim stranama ugovornicama, radi dobijanja jasne analize izvoznog potencijala, tržišnih izgleda i bilo koje sljedeće akcije koja bude potrebna;
 - (d) neprekidno preispitivati i pratiti razvoj svjetske trgovine sa posebnim osvrtom na stopu porasta trgovine manje razvijenih strana ugovornica i shodno tome davati preporuke stranama ugovornicama, koje će se u tim okolnostima smatrati prikladnim.
 - (e) sarađivati u istraživanju praktičnih metoda za povećanje trgovine u svrhu privrednog razvoja putem međunarodne harmonizacije i prilagođavanja nacionalnih politika i propisa, putem tehničkih i trgovinskih standarda koji utiču na proizvodnju, transport i marketing, kao i putem unapređenja izvoza stvaranjem olakšica za povećanu razmjenu trgovinskih informacija i razvoj istraživanja tržišta, i
 - (f) stvoriti takve institucionalne aranžmane koji bi omogućili brže ostvarivanje ciljeva izloženih u članu XXXVI i sprovođenje odredbi ovog Dijela.

ANEKS A

SPISAK TERITORIJA POMENUTIH U STAVU 2 (A) ČLANA 1

Ujedinjeno Kraljevstvo Velike Britanije i Sjeverne Irske
 Zavisne teritorije Ujedinjenog Kraljevstva Velike Britanije i Sjeverne Irske
 Kanada
 Australijska zajednica
 Zavisne teritorije Australijske zajednice
 Novi Zeland
 Zavisne teritorije Novog Zelanda
 Južnoafrička Unija, uključujući Jugozapadnu Afriku
 Irska
 Indija (na dan 10. aprila 1947.)
 Njufaundlend
 Južna Rodezija
 Burma
 Cejlon

U nekim gore navedenim teritorijama važe dva ili više carinskih preferencijala za određeni broj proizvoda. Bilo koja od tih teritorija će, putem sporazuma sa drugim stranama ugovornicama koje su glavni snabdjevači ovih proizvoda među zemljama koje uživaju klauzulu najpovlašćenije nacije, moći da zamijene ove preferencijale jednom jedinstvenom preferencijalnom tarifom, koja u cjelini neće biti manje povoljna za snabdjevače koji uživaju tu klauzulu nego što bi bili preferencijali koji su važili do te zamjene.

Uvođenje jedne ekvivalentne preferencijalne carinske marže umjesto preferencijalne marže koja je na dan 10. aprila 1947. godine postojala u primjeni neke unutrašnje takse, isključivo između dvije ili više teritorija nabrojanih u ovom Aneksu, ili umjesto kvantitativnih preferencijalnih aranžmana pomenutih u sljedećem stavu, smatraće se da ne predstavlja povećanje preferencijalne carinske marže.

Preferencijalni aranžmani iz stava 5(b) člana XIV su oni aranžmani koji su važili u Ujedinjenom Kraljevstvu na dan 10. aprila 1947. godine, i to po osnovu sporazuma sa vladama Kanade, Australije i Novog Zelanda, a koji su se odnosili na smrznuto i rashlađeno goveđe i teleće meso, smrznuto i rashlađeno ovčije i jagnjeće meso, smrznuto i rashlađeno svinjsko meso i slaninu. Predviđa se, da će bez štete po mjere zavedne na osnovu podstava (h)²⁰¹ člana XX, ovi aranžmani biti ukinuti ili zamijenjeni carinskim preferencijalima i da će se pregovori u tom cilju započeti što je moguće prije između zemalja na koje su direktno ili indirektno bitno zainteresovane za te proizvode.

Taksa na iznajmljivanje filmova koja postoji u Novom Zelandu na dan 10. aprila 1947. godine smatraće se, u svrhu primjene ovog Sporazuma, kao carina u smislu člana I. Kontigenti za iznajmljivanje filmova koje na dan 10. aprila 1947. godine važe u Novom Zelandu, smatraće se u svrhu primjene ovog Sporazuma kao kontigenti za prikazivanje u smislu člana IV.

Dominioni Indije i Pakistana nijesu u gornjoj listi navedeni odvojeno, s obzirom da ti dominioni kao takvi nijesu postojali na dan 10. aprila 1947. godine.

²⁰¹ U autentičnom tekstu se greškom čita kao „dio I (h)“

ANEKS B
SPISAK TERITORIJA FRANCUSKE UNIJE POMENUTIH
U STAVU 2(b) ČLANA I

Francuska

Francuska Ekvatorijalna Afrika (ugovorni basen Konga²⁰² i druge teritorije)

Francuska Zapadna Afrika

Kamerun pod francuskom upravom²⁰³

Francuska Somalija i njeni depadansi

Francuski posjedi u Okeaniji

Francuski posjedi na kondominijumu Novih Hebrida²⁰⁴

Indokina

Madagaskar i depadanse

Maroko (francuska zona)

Nova Kaledonija i depadanse

Sen Pjer i Miklon

Togo pod francuskom upravom²⁰⁵

Tunis

ANEKS C
SPISAK TERITORIJA CARINSKE UNIJE BELGIJE, LUKSEMBURGA I
HOLANDIJE POMENUTIH U STAVU 2(b) ČLANA I

Ekonomska unija Belgije i Luksemburga

Belgijski Kongo

Ruanda Urundi

Holandija

Nova Gvineja

Surinam

Holandski Antili

Republika Indonezija

Samo za uvoz na teritorije koje čine carinsku uniju.

202 Za uvoz u Francusku i na teritoriju Francuske Unije

203 Za uvoz u Francusku i na teritoriju Francuske Unije

204 Za uvoz u Francusku i na teritoriju Francuske Unije

205 Za uvoz u Francusku i na teritoriju Francuske Unije

ANEKS D
SPISAK TERITORIJA POMENUTIH U STAVU 2(b) ČLANA I
KOJI SE ODNOSI NA SJEDINJENE AMERIČKE DRŽAVE

Sjedinjene Američke Države (carinska teritorija)
 Zavisne teritorije Sjedinjenih Američkih Država
 Republika Filipini

Uvođenje ekvivalentne preferencijalne marže umjesto preferencijalne marže koja je na dan 10. aprila 1947. godine postojala u primjeni neke unutrašnje takse, isključivo između dvije ili više teritorija nabrojanih u ovom Aneksu, neće se smatrati povećanje postojeće preferencijalne marže.

ANEKS E
SPISAK TERITORIJA NA KOJE SE ODNOSI PREFERENCIJALNI SPORAZUMI
ZAKLJUČENI OD STRANE ČILEA SA SUSJEDNIM ZEMLJAMA,
POMENUTIM U STAVU 2(d) ČLANA I

Preferencijali koji su na snazi između Čilea, s jedne strane, i

1. Argentine
2. Bolivije
3. Perua,

s druge strane.

ANEKS F
SPISAK TERITORIJA NA KOJE SE PRIMJENJUJU PREFERENCIJALNI SPORA-
ZUMI ZAKLJUČENI IZMEĐU SIRIJE I LIBANA I SUSJEDNIH ZEMALJA
POMENUTIH U STAVU 2(d) ČLANA I

Preferencijali koji su na snazi između Libansko-Sirijske carinske unije, s jedne strane i

1. Palestine
2. Transjordana,

s druge strane.

ANEKS G
DATUM ZA ODREĐIVANJE MAKSIMALNIH PEFERENCIJALNIH MARŽI
POMENUTIH U STAVU 4²⁰⁶ ČLANA I

Australija.....15. oktobar 1946.
 Kanada.....1. jul 1939.

206 U autentičnom tekstu je greškom bilo napisano „stav 3“

Francuska.....	1. januar 1939.
Libansko-Sirijska carinska unija.....	30. novembar 1939.
Južnoafrička Unija.....	1. jul 1938.
Južna Rodezija.....	1. maj 1939.

ANEKS H

PROCENTUALNI UDJELI UKUPNE SPOLJNE TRGOVINE KOJI SE KORISTI ZA IZRAČUNAVANJA PREDVIĐENA U ČLANU XXVI (NA OSNOVU PROSJEKA U PERIODU 1949 -1953.)

Ako, prije pristupanja Vlade Japana Opštem sporazumu, ovaj Sporazum bude prihvaćen od strana ugovornica čija spoljna trgovina navedena u koloni I predstavlja procenat takve trgovine koji je utvrđen u stavu 6 člana XXVI, za primjenu tog stava važiće I kolona. Ako ovaj Sporazum ne bude prihvaćen prije pristupanja Vlade Japana, u smislu tog stave primjenjivaće se kolona II.

	<i>Kolona I</i> (strane ugovornice 1.marta 1955.)	<i>Kolona II</i> (strane ugovornice 1.marta 1955. i Japan)
Australija	3,1	3,0
Austrija	0,9	0,8
Belgija-Luksemburg	4,3	4,2
Brazil	2,5	2,4
Burma	0,3	0,3
Kanada	6,7	6,5
Cejlon	0,5	0,5
Čile	0,6	0,6
Kuba	1,1	1,1
Čehoslovačka	1,4	1,4
Danska	1,4	1,4
Dominikanska Republika	0,1	0,1
Finska	1,0	1,0
Francuska	8,7	8,5
Savezna Republika Njemačka	5,3	5,2
Grčka	0,4	0,4
Haiti	0,1	0,1
Indija	2,4	2,4
Indonezija	1,3	1,3
Italija	2,9	2,8

Kraljevina Holandija	4,7	4,6
Novi Zeland	1,0	1,0
Nikaragva	0,1	0,1
Norveška	1,1	1,1
Pakistan	0,9	0,8
Peru	0,4	0,4
Rodezija i Niasaland	0,6	0,6
Švedska	2,5	2,4
Turska	0,6	0,6
Južnoafrička Unija	1,8	1,8
Velika Britanija	20,3	19,8
SAD	20,6	20,1
Urugvaj	0,4	0,4
Japan	-	2,3
	100,0	100,0

Napomena: Prilikom izračunavanja ovih procenata uzeta je u obzir trgovina svih onih teritorija na koje se primjenjuje Opšti sporazum o carinama i trgovini.

ANEKS I NAPOMENE I DODATNE ODREDBE

Uz član I Stav 1

Obaveze sadržane u prvom stavu u vezi sa stavovima 2 i 4 člana III, kao i obaveze sadržane u stavu 2 (b) člana II u vezi sa članom VI, smatraće se da spadaju u Dio II u smislu Protokola o privremenoj primjeni.

Pozivanje na stavove 2 i 4 člana III, sadržane u gornjem stavu i u prvom stavu člana I, primjenjivaće se tek nakon što član III bude izmijenjen stupanjem na snagu izmjena i dopuna predviđenih u Protokolu o izmjeni Dijela II i člana XXVI Opšteg sporazuma o carinama i trgovini od 14. septembra 1948. godine²⁰⁷.

Stav 4

Riječ „preferencijalna marža” znači apsolutnu razliku između visine carine koja važi za najpovlašćeniju naciju i preferencijalne carine za isti proizvod, a ne proporcionalni odnos između njih. Na primjer:

- (1) Ako carinska stopa za najpovlašćeniju naciju iznosi 36% *ad valorem*, a preferencijalna carinska stopa 24% *ad valorem*, smatraće se da preferencijalna marža iznosi 12% *ad valorem*, a ne jednu trećinu carine za najpovlašćeniju naciju.
- (2) Ako carinska stopa za najpovlašćeniju naciju iznosi 36% *ad valorem*, a ako je preferencijalna carinska stopa izražena kao dvije trećine carine za najpovlašćeniju naciju, onda će marža preferencijala iznositi 12% *ad valorem*.
- (3) Ako carinska stopa za najpovlašćeniju naciju iznosi 2 franka po kilogramu, a preferencijalna carinska stopa je 1,50 franak po kilogramu, onda je preferencijalna marža 0,50 franaka po kilogramu.

Niže navedene carinske mjere, preduzete u skladu sa utvrđenim jedinstvenim procedurama, neće se smatrati suprotnim principu opšte konsolidacije preferencijalnih marži:

- (i) Ponovno stavljanje na snagu neke carinske klasifikacije ili neke normalno važeće carinske stope na neki proizvod, u slučajevima u kojima je primjena takve klasifikacije ili carinske stope na takav proizvod privremeno obustavljena na dan 10. aprila 1947. godine; i
- (ii) Klasifikacija određenog proizvoda pod neku drugu carinsku poziciju, a ne pod onu pod kojom je bio klasifikovan na dan 10. april 1947. godine, u slučaju da zakon o carinskoj tarifi jasno navodi da takvi proizvodi mogu podvesti pod više carinskih pozicija.

²⁰⁷ Ovaj protokol je stupio na snagu 14. decembra 1948.

Uz član II***Stav 2(a)***

Pozivanje na stav 2 člana III, koji se nalazi u stavu 2(a) člana II, primjenjivaće se tek nakon što član III bude izmijenjen stupanjem na snagu izmjena i dopuna predviđenih u Protokolu o izmjeni dijela II i člana XXVI Opšteg sporazuma o carinama i trgovini od 14. septembra 1948. godine²⁰⁸.

Stav 2(b)

Vidi napomenu koja se odnosi na prvi stav člana I.

Stav 4

Osim ako nije posebno dogovoreno između strana ugovornica koje su prvobitno ugovorile koncesiju, odredbe ovog stava primjenjivaće se u smislu odredbi člana 31 Havanške povelje.

Uz član III

Bilo koja unutrašnja taksa ili dažbina, ili bilo koji zakon, propis ili zahtjev takve vrste iz prvog stava, koji se primjenjuju na uvezeni proizvod i sličan domaći proizvod i koje se naplaćuju, kada je u pitanju uvozni proizvod, u vrijeme ili na mjestu uvoza, smatraće se unutrašnjom taksom ili drugom unutrašnjom dažbinom, ili kao zakon, propis ili zahtjev iz prvog stava, i na njega će se saglasno tome primjenjivati odredbe člana III.

Stav 1

Primjena stava 1 na unutrašnje takse uvedene od strane organa državne ili lokalne uprave na teritoriji jedne strane, regulisana je odredbama posljednjeg stava člana XXIV. Izraz „razumne mjere koje joj stoje na raspolaganje”, koje se nalaze u posljednjem stavu, ne treba tumačiti tako kao da jednu stranu ugovornicu, na primjer, obavezuje da ukine postojeće nacionalno zakonodavstvo koje lokalnim organima daje pravo da uvode unutrašnje takse, koje su formalno protivne članu III, a *de facto* nijesu suprotne duhu toga člana, ako bi takvo ukidanje imalo ozbiljnih finansijskih posljedica za zainteresovane vlade i lokalne organe. Što se tiče taksi koje uvode vlade ili organi lokalne uprave i ostalih nadležnih organa, a koje nijesu u skladu sa sadržajem i duhom člana III, izraz „razumne mjere koje im stoje na raspolaganje” dozvolice strani ugovornici postepeno ukidanje taksi tokom prelaznog perioda, ako bi njihovo naglo ukidanje prijetilo da izazove ozbiljne finansijske i administrativne probleme.

²⁰⁸ Ovaj protokol je stupio na snagu 14. decembra 1948.

Stav 2

Taksa koja ispunjava zahtjeve prve rečenice stava 2 smatraće se da nije u skladu sa odredbama iz druge rečenice samo u onim slučajevima kada postoji konkurencija između, s jedne strane proizvoda sa taksom, i s druge strane, nekog direktno konkurentnog proizvoda ili proizvoda kojim se može zamijeniti, a koji nije opterećen nekom sličnom taksom.

Stav 5

Neće se smatrati da su propisi koji su u skladu sa odredbama prve rečenice stava 5 suprotni odredbama druge rečenice, u svim slučajevima kada se svi proizvodi na koje se ti propisi odnose proizvode u zemlji u znatnijim količinama. Ne može se smatrati da su propisi u skladu sa odredbama druge rečenice, na osnovu toga što srazmjera ili iznos odobren svakom proizvodu koji podliježe tim odredbama predstavljaju jednaki odnos između uvoznih i domaćih proizvoda.

*Uz član V**Stav 5*

U vezi troškova prevoza, načelo iz stava 5 se primjenjuje na slične proizvode koji se prevoze istom putanjom pod sličnim uslovima.

*Uz član VI**Stav 1*

1. Prikiveni damping povezanih preduzeća (tj. kada uvoznik prodaje po cijeni nižoj od cijene koja odgovara fakturisanom cijeni izvoznika sa kojim je uvoznik povezan, i takođe po nižoj cijeni od one u zemlji izvoznika) predstavlja jednu vrstu dampinga cijene za koju se marža dampinga može izračunati na osnovu cijene po kojoj uvoznik preprodaje robu.
2. Priznaje se da, u slučaju uvoza iz zemlje koja ima potpuni ili veliki dio monopola, nad trgovinom i kada sve domaće cijene određuje država, mogu doći do specijalnih teškoća kod utvrđivanja uporedivosti cijena u svrhu primjene stava 1, i u takvim slučajevima strane ugovornice mogu naći za potrebno da vode računa o mogućnostima da striktno upoređivanje sa unutrašnjim cijenama u toj zemlji nije uvijek pouzdano.

Stavovi 2 i 3

1. Kao i u mnogim drugim slučajevima u carinskoj praksi, strana ugovornica može zahtijevati razumnu garanciju (kauciju ili gotovinski depozit) za plaćanja antidampinških ili kompenzatornih carina do konačnog utvrđivanja činjenica u slučaju kada se sumnja da

se radi o dampingu ili subvenciji.

2. Upotreba višestrukih deviznih kurseva može u izvjesnim slučajevima da predstavlja ili izvozu subvenciju protiv koje se mogu uvoditi kompenzatorne carine shodno stavu 3 ili neku vrstu dampinga koji se postiže djelimično devalvacijom valute i protiv koga se mogu uvoditi mjere predviđene u stavu 2. Izraz „upotreba višestrukih deviznih kurseva” odnosi se na postupke vlada ili na postupke koje su one odobrile.

Stav 6(b)

Odstupanje od odredbi stava 6 (b) odobravaće se samo na zahtjev strane ugovornice koja namjerava da naplaćuje antidampinške ili kompenzatorne dažbine, zavisno od slučaja.

Uz član VII

Stav 1

Izraz „ili ostale dažbine” ne smatra se da obuhvata unutrašnje takse ili ekvivalentne dažbine koje se naplaćuju kod uvoza ili prilikom uvoza.

Stav 2

1. Bilo bi saglasno članu VIII pretpostavljati da „stvarnu vrijednost” može sačinjavati fakturna cijena sa dodatkom svih elemenata koji odgovaraju opravdanim troškovima neuključenim u fakturnu cijenu i koji efektivno predstavljaju elemente „stvarne vrijednosti”, kao i svaki nenormalan popust ili svako drugo smanjenje izračunato prema normalnoj konkurentskoj cijeni.

2. Strana ugovornica postupa shodno stavu 2(b) člana VII ako izraz „za normalne trgovačke oprecije u uslovima potpune konkurencije” tumači tako da isključuje svaku transakciju u kojoj kupac i prodavac nijesu potpuno nezavisni jedan od drugog i u kojoj cijena nije jedini element.

3. Pravilo „uslovi potpune konkurencije” dozvoljava stranama ugovornicama da ne uzimaju u obzir cijene koje sadrže posebne popuste odobrene samo isključivim zastupnicima.

4. Formulacija iz podstavova (a) i (b) dozvoljava stranama ugovornicama da carinsku vrijednost utvrđuju jednoobrazno i to bilo (1) na bazi cijene koju izvoznik određuje za uvezenu robu, ili (2) na bazi opšteg nivoa cijene iste robe.

Uz član VIII

1. Iako član VIII ne obuhvata višestruke devizne kurseve kao takve, stavovi 1 i 4 osuđuju upotrebu taksi i dažbina na devizne operacije kao sredstva za primjenu višestrukih deviznih kurseva. Međutim, ako neka strana ugovornica primjenjuje višestruke devizne kurseve iz platno-bilansnih razloga uz odobrenje Međunarodnog monetarnog fonda,

njenu situaciju u potpunosti štite odredbe stava 9(a) člana XV.

2. Bilo bi saglasno odredbama stava 1 da se pri uvozu proizvoda sa teritorije jedne strane ugovornice na teritoriju druge strane ugovornice zahtijeva podnošenje uvjerenja o porijeklu samo u slučaju kada su ista striktno neophodna.

Uz članovi XI, XII, XIII, XIV i XVIII

Izrazi „uvozna ograničenja” ili „izvozna ograničenja” u članovima XI, XII, XIII, XIV i XVIII obuhvataju i ograničenja koja se primjenjuju putem državnih trgovačkih transakcija (“državna trgovina”).

Uz član XI

Stav 2(c)

Izraz ”u bilo kojem obliku se uvozili ti proizvodi” u ovom stavu treba tumačiti kao da važi za iste proizvode kada su u početnim fazama proizvodnje, odnosno prerade ili su još kvarljivi, te su direktna konkurencija svježim proizvodima, a njihov slobodni uvoz bi imao za posljedicu izigravanje ograničavanje uvoza svježih proizvoda.

Posljednji podstav stava 2

Izraz ”specifični faktori” obuhvata promjene relativne produktivnosti između domaćih i stranih proizvođača, ili između različitih stranih proizvođača, ali ne i promjene vještački izazvane korišćenjem sredstva koja nijesu dozvoljena prema Sporazumu.

Uz član XII

Strane ugovornice će preduzimati sve neophodne mjere da bi se prilikom konsultacija na osnovu odredbi ovog člana zadržala najstrožija tajnost.

Stav 3(c)(i)

Strane ugovornice koje primjenjuju uvozna ograničenja nastojće da izbjegnunošenje ozbiljne štete izvozu nekog baznog proizvoda od kojih velikim dijelom zavisi privreda neke strane ugovornice.

Stav 4 (b)

Dogovoreno je da ovaj datum treba da bude u roku od devedeset dana nakon stupanja na snagu izmjena i dopuna ovog člana, a koji su sadržani u Protokolu o izmjenama i dopunama preambule i Djelova II i III ovog Sporazuma. Međutim, ako STRANE UGOVORNICE utvrde da u predviđenom roku ne postoje uslovi za promjenu odredbi ovog člana, one mogu utvrditi neki kasniji datum; ovo *pod uslovom da* taj datum nije kasniji od roka od 30

dana računajući od kada se obaveze iz Odjeljaka 2, 3 i 4 člana VIII Statuta Međunarodnog monetarnog fonda počinju primjenjivati na strane ugovornice Članice Fonda, čija dostignuta spoljna trgovina predstavlja najmanje 50% ukupne spoljne trgovine svih strana ugovornica.

Stav 4 (e)

Podrazumjeva se da stav 4(e) ne unosi nikakav novi kriterijum za uvođenje ili zadržavanje količinskih ograničenja u cilju zaštite platnog bilansa. Jedini njegov cilj je da obezbijedi puno vođenje računa o svim spoljnim faktorima, kao što su: izmjene uslova trgovine, količinska ograničenja, previsoke carine i subvencije koji mogu da izazovu neravnotežu bilansa plaćanja strane ugovornice koja primjenjuje ograničenja.

Uz član XIII

Stav 2(d)

Termin "trgovački obziri" nije zadržan kao kriterijum za raspodjelu kvota, jer se smatralo da državni organi neće uvijek biti u stanju da ga primjenjuju. Međutim, u slučajevima kada je to primjenjivo, strana ugovornica se može poslužiti ovom kriterijumom kada nastoji da postigne neki sporazum i to shodno opštem pravilu sadržanom u prvoj rečenici stava 2.

Stav 4

Vidi napomenu u vezi sa "specijalnim faktorima" koja se odnosi na posljednji podstav stava 2 člana XI.

Uz član XIV

Stav 1

Odredbе ovog stava se neće tumačiti na način kao da sprečavaju STRANE UGOVORNICE da, u konsultacijama predviđenim u stavu 4 člana XII i stavu 12 člana XVIII, vode u potpunosti računa o prirodi, posljedicama i razlozima diskriminacije na području uvoznih ograničenja.

Stav 2

Jedna od situacija navedenih u stavu 2 jeste slučaj one strane ugovornice koja prilikom tekućih trgovinskih transakcija raspolaze kreditima koje ne može da koristi bez izvjesnih diskriminacionih mjera.

Uz član XV

Stav 4

Riječi "koja bi bila protivna" znači da se devizne kontrolne mjere, koje bi bile protivne odredbama nekog člana ovoga Sporazuma, neće smatrati kao povreda tog člana,

ako u praksi ne postoji znatnije odstupanje od duha tog člana. Tako, na primjer, ako bi neka strana ugovornica, koja bi na osnovu jedne takve mjere devizne kontrole koja se obavlja u skladu sa Statutom Međunarodnog monetarnog fonda, zahtijevala plaćanje za svoj izvoz u svojoj valuti ili u valuti jedne ili više Članica Međunarodnog monetarnog fonda, neće se smatrati da time krši član XXI ili odredbe člana XIII. Drugi primjer bi mogao biti i slučaj one strane ugovornice koja bi na uvoznoj dozvoli specificirala zemlju iz koje je uvoz dozvoljen, pošto se ima u vidu da se time u uvozne dozvole ne unosi novi elemenat diskriminacije već samo primjenjuje mjera dozvoljena u sferi devizne kontrole.

Uz član XVI

Neće se smatrati subvencijom ni oslobođenje izvoznih proizvoda od taksi i dažbina koje pogađaju slične proizvode namijenjene unutrašnjoj potrošnji, niti povraćaj tih taksi ili dažbina od dugovnog ili uplaćenog iznosa.

Odjeljak B

1. Nijedna odredba Odjeljka B ne sprečava strane ugovornice da primjenjuju više-struke devizne kurseve u skladu sa Statutom Međunarodnog monetarnog fonda.
2. U svrhu primjene Odjeljka B, "bazni proizvod" podrazumijeva svaki poljoprivredni, šumarski i ribarski proizvod i svaki mineral, bilo da su u svom prirodnom obliku, bilo da su podvrgnuti obradi koju uobičajeno iziskuje prodaja ovih proizvoda u znatnijim količinama na međunarodnom tržištu.

Stav 3

1. Činjenica da strana ugovornica nije izvozila proizvod u pitanju tokom prethodnog reprezentativnog perioda, ne znači da ta strana ugovornica ne može da istakne pravo na sticanje udjela u trgovini tim proizvodom.
2. Sistem koji ima za cilj da stabilizuje, bilo domaće cijene nekog baznog proizvoda, bilo bruto prihode domaćih proizvođača tog proizvoda, a koji ima za posljedicu da se sličan proizvod prodaje za izvoz po cijeni nižoj od uporedne cijene koja važi na domaćem tržištu, neće biti smatran kao neka vrsta izvozne subvencije u smislu stava 3, ako STRANE UGOVORNICE utvrde da:

- (a) je sistem takođe rezultirao, ili je tako oblikovan da rezultira, prodajom proizvoda za izvoz po višoj cijeni od uporedive cijene za sličan proizvod namjenjen kupcima na domaćem tržištu; i
- (b) da se takav sistem sprovodi, ili je oblikovan da se tako sprovodi, bilo zbog efektivnog regulisanja proizvodnje ili iz drugih razloga, da ne podstiče takav izvoz neopravdano ili da ne nanosi nikakvu ozbiljnu štetu interesima ostalih strana ugovornica.

Bez obzira na takvu odluku STRANA UGOVORNICA, mjere koje budu uslijedile u cilju izvršenja ovakvog sistema biće regulisane odredbama stava 3, ako se one potpuno ili djelimično finansiraju iz doprinosa javnih ustanova, pored doprinosa samih proizvođača u pitanju.

Stav 4

Stav 4 ima za cilj da navede strane ugovornice da nastoje u namjeri da prije kraja 1957. godine postignu sporazum o ukidanju preostalih subvencija na dan 1. januar 1958. godine ili, ako to ne uspiju, da se dogovore o produženju primjene zatečenog stanja do nekog bližeg docnijeg datuma do kojeg one nalaze da mogu da postignu takav sporazum.

*Uz član XVII**Stav 1*

Na poslovanje tržišnih ureda koje su osnovale strane ugovornice i koje se bave kupovinom i prodajom primjenjuju se odredbe podstavova (a) i (b).

Djelatnost tržišnih ureda osnovanih od strane ugovornice, a koji ne kupuju niti prodaju već donose propise o regulisanju privatne trgovine, regulišu se odgovarajućim članovima ovog Sporazuma.

Naplata različitih cijena od strane državnih preduzeća za prodaje proizvoda na različitim tržištima po različitim cijenama nije zabranjena odredbama ovog člana, pod uslovom da to čini iz komercijalnih razloga, kako bi se odgovorilo na zahtijevne ponude i tražnje na izvoznim tržištima.

Stav 1(a)

Mjere koje se primjenjuju od strane države kako bi se obezbijedilo poštovanje izvjesnih standarda kvaliteta i efikasnosti u obavljanju spoljne trgovine, ili povlastice odobrene za korišćenje nacionalnih prirodnih bogatstava, ali koje ne daju pravo državi na kontrolu trgovinskih aktivnosti preduzeća u pitanju, ne predstavljaju "isključive i specijalne privilegije".

Stav 1(b)

Zemlja koja koristi neki "zajam sa specificiranom upotrebom" može taj zajam smatrati kao "komercijalni obzir" kada sebi nabavlja potrebne proizvode u inostranstvu.

Stav 2

Riječi "proizvodi" i "robe" odnose se samo na proizvode u onom smislu kako se oni razumiju u trgovačkoj praksi, i ne treba ih tumačiti kao da važe i za kupovinu i za prodaju usluga.

Stav 3

Pregovori na koje se strane ugovornice obavezuju shodno ovom stavu, mogu da se odnose na smanjenje carina i drugih uvoznih i izvoznih dažbina ili na zaključenje bilo

kojeg zajednički zadovoljavajućeg sporazuma, saglasnog odredbama ovog Sporazuma. (Vidi stav 4 člana II i napomenu uz taj stav).

Stav 4(b)

Izraz "povećanje uvozne cijene" u ovom stavu predstavlja iznos za koji je uvozni monopol pri utvrđivanju cijene na uvozni proizvod, povećao cijenu koja važi u momentu iskrcavanja proizvoda (sa izuzećeme unutrašnjih poreza u smislu člana III, troškova prevoza, distribucije i ostalih troškova u vezi sa kupovinom, prodajom ili daljom preradom i razumne marže profita).

Uz član XVIII

STRANE UGOVORNICE kao i strane ugovornice na koje se to odnosi, čuvaće u potpunog tajnosti sve u vezi sa pitanjima koja nastanu po osnovu ovog člana.

Stavovi 1 i 4

1. Kada STRANE UGOVORNICE razmatraju pitanje da li privreda strane ugovornice "obežbuje samo nizak nivo životnog standarda", uzeće u obzir normalnu poziciju te privrede i neće bazirati svoje odluke na izuzetnim okolnostima kao što su one koje mogu biti rezultat izuzetno povoljnih uslova za izvoznu trgovinu glavnog proizvoda te strane ugovornice.
2. Izraz "u početnim fazama razvoja" ne odnosi se samo na one strane ugovornice čiji je ekonomski razvoj tek u začetku, već i na one strane ugovornice čije su privrede na putu industrijalizacije, kojoj je cilj da smanji pretjeranu zavisnost od proizvodnje primarnih proizvoda.

Stavovi 2, 3, 7, 13 i 22

Pozivanje na stvaranje određene industrije neće se odnositi samo na stvaranje nove industrije već i na stvaranje nov djelatnosti u postojećoj industriji i na znatniju transformaciju postojeće industrije, kao i na znatniji razvoj postojeće industrije, koja zadovoljava relativno mali dio domaće tražnje. Takođe će misli i na obnavljanje industrije uništene ratom, ili prirodnom katastrofom uništene i znatno oštećene industrije.

Stav 7(b)

Svaka izmjena ili povlačenje, koje saglasno stavu 7(b) obavi svaka druga strana ugovornica, osim strane ugovornice koja primjenjuje koncesiju pomenutu u stavu 7(a), izvršiće se u roku od šest mjeseci od dana kada je strana ugovornica koja primjenjuje koncesiju uvela svoju mjeru, a stupiće na snagu tridesetog dana od dana kada su STRANE

UGOVORNICE notifikovale te izmjene ili povlačenja.

Stav 11

Druga rečenica stava 11 neće se tumačiti u smislu da se od strane ugovornice zahtijeva da ublaži ili povuče ograničenja ako bi takvo ublažavanje ili povlačenje imalo za posljedicu uslove koji bi opravdali pojačanje, odnosno u zavisnosti od konkretnog slučaja uvođenje ograničenja u skladu sa stavom 9 člana XVIII.

Stav 12(b)

Datum iz stava 12(b) biće datum koji utvrde STRANE UGOVORNICE u skladu sa odredbama stava 4(b) člana XII ovog Sporazuma.

Stavovi 13 i 14

Priznaje se da strana ugovornica, prije odluke o uvođenju mjere i prije nego što je notifikuje STRANAMA UGOVORNICAMA u skladu sa stavom 14, može imati potrebu za jednim razumnim rokom za utvrđivanje konkurentnog položaja odnosne industrije.

Stavovi 15 i 16

Podrazumijeva se da će STRANE UGOVORNICE, saglasno odredbama iz stava 16, pozvati stranu ugovornicu koja predlaže uvođenje neke mjere na osnovu Odjeljka C, radi konsultacija sa njima, ako takav zahtijev podnosi neka strana ugovornica čija bi trgovina bila znatnije pogođena mjerom u pitanju.

Stavovi 16, 18, 19 i 22

1. Podrazumijeva se da STRANE UGOVORNICE mogu dati saglasnost za neku predloženu mjeru pod određenim uslovima ili ograničenjima. Ako mjera na način na koji se primjenjuje nije u skladu s uslovima prema kojima je odobrena, ona će se u tom smislu smatrati mjerom za koju STRANE UGOVORNICE nijesu dale svoje odobrenje. U slučajevima kada su STRANE UGOVORNICE odobrile primjenu mjere tokom određenog perioda, ukoliko strana ugovornica koja tu mjeru primjenjuje smatra da je tu mjeru potrebno zadržati tokom daljeg perioda kako bi se ostvario cilj zbog kojeg je prvobitno i preduzeta mjera, može od STRANA UGOVORNICA zatražiti produženje perioda u skladu sa odredbama i procedurema iz Odjeljka C ili D, zavisno od slučaja.

2. Očekuje se da će STRANE UGOVORNICE, kao pravilo, uskratiti odobravanje mjere koja bi mogla nanijeti štetu izvozu robe od kojeg u velikoj mjeri zavisi privreda strane ugovornice.

Stavovi 18 i 22

Izraz "i da su interesi ostalih strana ugovornica adekvatno zaštićeni" svojim zna-

čenjem je dovoljno širok da omogući, kod svakog posebnog slučaja, ispitivanje koji je metod najpogodniji za zaštitu tih interesa. Odgovarajuća metoda može, na primjer, biti u obliku dodatne koncesije koju će strana ugovornica primjenjivati u skladu sa Odjeljkom C ili D u vremenu u kojem će odstupanje od ostalih članova Sporazuma ostati na snazi, ili privremeno odlaganje primjene koncesije druge strane ugovornice iz stava 18, koje je ekvivalentno šteti do koje je došlo uvođenjem te mjere. Ta strana ugovornica će imati pravo da zaštiti svoje interese privremenom suspenzijom koncesije, međutim, ovo pravo se neće koristiti onda kada u slučaju mjere koju primjenjuje strana ugovornica obuhvaćena stavom 4(a), STRANE UGOVORNICE budu konstatovale da je predloženi obim kompenzacijske koncesije bio odgovarajući.

Stav 19

Odredbe stava 19 primjenjuju se u slučaju kada je neka industrijska grana nastavila da postoji duže od "razumnog roka", pomenutog u primjedbi uz stavove 13 i 14, te se ne bi trebale tumačiti na način da uskraćuju jednoj ugovornoj strani obuhvaćenoj stavom 4(a) člana XVIII da se koristi odredbama iz Odjeljka C, uključujući stav 17, kada se radi o novoosnovanoj industrijskoj grani, iako je ova uživala sporednu zaštitu kroz uvozna ograničenja iz razloga zaštite platnog bilansa.

Stav 21

Bilo koja mjera preduzeta u skladu s odredbama stava 21 biće povučena ako je data akcija preduzeta u skladu sa stavom 17, ili ako STRANE UGOVORNICE odobre predloženu mjeru nakon isteka roka od devedeset dana predviđenog u stavu 17.

Uz član XX

Podstav (h)

Izuzeće iz ovog podstava odnosi se na bilo koji robni sporazum koji je u skladu sa principima koje je odobrio Ekonomski i socijalni savjet u rezoluciji 30 (IV) od 28. marta 1947.

Uz član XXIV

Stav 9

Podrazumijeva se da kada se, s obzirom na odredbe člana I, proizvod koji je uvezen na teritoriju jedne članice carinske unije ili zone slobodne trgovine po preferencijalnoj carinskoj stopi, ponovo izvozi na teritoriju druge članice takve unije ili zone, da ta druga članica treba da naplati carinu koja je jednaka razlici između već plaćene carine i najviše

stope koja bi bila naplaćena da se proizvod uvozi direktno na njenu teritoriju.

Stav 11

Kada između Indije i Pakistana budu zaključeni konačni trgovinski sporazumi, mjere koje ove zemlje budu uvele u cilju primjene ovih sporazuma, mogu da odstupe od izvjesnih odredbi ovog Sporazuma, ali da se pri tome ne odstupe od ciljeva ovog Sporazuma.

Uz član XXVIII

STRANE UGOVORNICE i svaka zainteresovana strana ugovornica treba da prduzmu neophodne mjere kako bi se obezbijedila najstroža tajnost prilikom pregovora i konsultacija, kako informacije o mogućim promjenama carina ne bi prije vremena bile dostupne javnosti. STRANE UGOVORNICE će biti odmah obaviještene o svim promjenama u carinskoj tarifi neke strane ugovornice saglasno ovom članu.

Stav 1

1. Ako STRANE UGOVORNICE odrede drugačiji rok, a ne trogodišnji period, strana ugovornica može preduzimati aktivnosti saglasno stavu 1 ili stavu 3 člana XXVIII, prvi dan nakon isteka takvog perioda. Ako STRANE UGOVORNICE ponovno ne odrede neki novi period, svaki sljedeći period će biti trogodišnji period koji slijedi nakon isteka tako određenog perioda.

2. Odredba prema kojoj će na dan 1. januar 1958. godine i računajući od drugih datuma određenih saglasno stavu 1, strana ugovornica "moći da izmijeni ili povuče određenu koncesiju" treba tumačiti tako da će na taj datum, i računajući od dana koji slijedi završetku svakog perioda, biti izmijenjena se pravna obaveza po osnovu člana II; to ne znači da bi izmjene u carinskim tarifama trebale neizbježno da stupe na snagu na datum u pitanju. Ako je odložena primjena izmjena u carinskoj tarifi koja je rezultat pregovora vođenih u skladu sa ovim članom, isto tako može biti odložena i primjena kompenzatornih koncesija.

3. Najviše šest mjeseci, a najranije tri mjeseca prije 1. januara 1958. godine ili prije datuma na koji bude istekao neki naknadni period, strana ugovornica koja želi da izmijeni ili povuče koncesiju koja je sadržana u odgovarajućoj listi, treba o tome da obavijesti STRANE UGOVORNICE. STRANE UGOVORNICE će odrediti stranu ugovornicu ili strane ugovornice koje će voditi pregovore ili konsultacije iz stava 1. Svaka na taj način određena strana ugovornica učestvovalaće u pregovorima ili konsultacijama sa stranom ugovornicom koja primjenjuje carinu u cilju postizanja dogovora prije isteka tog perioda. Bilo koje naknadno produženje perioda trajanja liste odnosilaće se na listu izmijenjenu nakon takvih pregovora, a u skladu sa stavovima 1, 2 i 3 člana XXVIII. Ako STRANE UGOVORNICE preduzmu mjere da se multilateralni carinski pregovori održe u periodu od šest mjeseci prije 1. januara 1958. godine ili prije nekog drugog datuma određenog u skladu sa stavom 1, one tim mjerama treba da predvide i odgovarajuće procedure za vođe-

nje pregovora o kojima se govori u ovom stavu.

4. Cilj učešća u pregovorima svake strane ugovornice koja ima interes glavnog snabdjevača, uz bilo koju stranu ugovornicu s kojom se prvobitno pregovaralo o koncesiji, je da se osigura da će strana s većim udjelom u trgovini, a koja je pogođena koncesijom više nego strana ugovornica s kojom se prvobitno pregovaralo o koncesiji, imati stvarnu mogućnost da zaštiti svoja prava iz ugovora koja uživa po ovom Sporazumu. S druge strane, namjera nije da pregovori budu takvog obima da se nepotrebno otežaju pregovori i sporazum po članu XXVIII niti da se stvore komplikacije u primjeni ovog člana na buduće koncesije koje su rezultat tih pregovora. U skladu s tim, STRANE UGOVORNICE treba da odrede da strana ugovornica ima interes glavnog snabdjevača samo ako je ta strana ugovornica imala tokom razumnog vremenskog perioda prije pregovora veći udio na tržištu strane ugovornice podnosioca zahtjeva od strane ugovornice s kojom se prvobitno pregovaralo o koncesiji ili bi, prema ocjeni STRANA UGOVORNICA, imala takav udio da su izostala diskriminaciona kvantitativna ograničenja koja je sprovođila strana ugovornica koja primjenjuje koncesiju. Zbog toga ne bi bilo u redu kada bi STRANE UGOVORNICE utvrdile da postoji interes glavnog snabdjevača kod više od jedne strane ugovornice, ili u izuzetnim slučajevima kada postoji jednakost, kod više od dvije strane ugovornice.

5. Bez obzira na definiciju interes glavnog snabdjevača u napomeni uz stav 1, STRANE UGOVORNICE mogu izuzetno odrediti da strana ugovornica ima interes glavnog snabdjevača ako koncesija o kojoj se radi utiče na trgovinu koja čini najveći dio ukupnog izvoza te strane ugovornice.

6. Namjera odredbe o učešću u pregovorima bilo koje strane ugovornice koja ima interes glavnog snabdjevača i o konsultacijama sa bilo kojom stranom ugovornicom koja je značajno zainteresovana za koncesiju za koje strana ugovornica traži izmjenu ili povlačenje, ne treba da imaju za posljedicu da tu stranu ugovornicu obavežu da plati kompenzaciju koja bi bila veća, ili da trpi povratne mjere koje bi bile oštrije od predviđenog povlačenja ili izmjene, imajući u vidu uslove trgovine u momentu namjeravanog povlačenja ili izmjene, uzimajući u obzir bilo koja diskriminaciona količinska ograničenja koja sprovođi strana ugovornica podnosilac zahtjeva.

7. Izraz "značajan interes" nije moguće tačno definisati pa zbog toga može STRANA UGOVORNICA predstavljati probleme. Njega međutim treba tumačiti tako da pokriva samo one strane ugovornice koje imaju, ili koje bi, da nema diskriminativnih količinskih ograničenja koja pogađaju njihov izvoz, vjerovatno imale značajan udio na tržištu strane ugovornice koja namjerava da izmjeni ili povuče koncesiju.

Stav 4

1. Svaki zahtjev za odobrenje da se mogu započeti pregovori treba da bude propraćen relevantnim statističkim i ostalim potrebnim podacima. Odluka o takvom zahtjevu biće donesena u roku od 30 dana od njegovog podnošenja.

2. Ako bi se nekim stranama ugovornicama, koje u velikoj mjeri zavise od relativno malog broja osnovnih proizvoda i za koje carinska tarifa igra značajnu ulogu kao sredstvo u daljoj diversifikaciji njihove privrede ili kao bitnom izvoru prihoda, dozvolilo da normalne pregovoraju u cilju izmjene ili povlačenje koncesije samo po osnovu stava 1 člana

XXVIII, priznaje se da bi se iste time mogle podstaći da vrše izmjene ili povlačenja, koje bi se dugoročno mogle pokazati beskorisnim. Kako bi izbjegle takve situacije, STRANE UGOVORNICE će ovlastiti bilo koju takvu stranu ugovornicu, u skladu sa stavom 4 člana XXVIII, da može započeti pregovore ako ne smatra da bi oni rezultirali ili znatno doprinijeli takvom porastu carinskih stopa da bi prijetili stabilnosti liste uz ovaj Sporazum ili vodili ka nepotrebnom narušavanju međunarodne trgovine.

3. Predviđa se da bi se pregovori dozvoljeni stavom 4, u cilju izmjene ili povlačenja jedne pozicije ili vrlo male grupe pozicija mogli obaviti u periodu od 60 dana. Takav rok, međutim, ne bi bio zadovoljavajući u slučajevima ako se radi o pregovorima za izmjene ili povlačenja velikog broja pozicija, i u takvim slučajevima potrebno je da STRANE UGOVORNICE odrede duži rok.

4. Odluka STRANE UGOVORNICE o kojoj je riječ u stavu 4(d) člana XXVIII biće donijeta u roku od 30 dana od kada im je podnesen predmet, osim ako strana ugovornica koja primjenjuje koncesiju ne prihvati duži rok.

5. U određivanju prema stavu 4(d) da li je strana ugovornica koja primjenjuje koncesiju učinila sve što je razumno mogla, da bi pružila odgovarajuću kompenzaciju, podrazumijeva se da će STRANE UGOVORNICE voditi računa o specijalnom položaju one strane ugovornice koja je konsolidovala veliki dio svojih carina sa niskim stopama, i koja usljed toga nema velike mogućnosti za davanje kompezacija kao druge strane ugovornice.

Uz član XXVIII bis

Stav 3

Podrazumijeva se da pozivanje na fiskalne potrebe uključuje budžetski aspekt carina i, posebno carine uvedene iz budžetskih razloga, ili carine koje opterećuju uvoz proizvoda koji se mogu zamijeniti drugim proizvodima podložnim dažbinama fiskalnog karaktera.

Uz član XXIX

Stav 1

Tekst iz stava I ne odnosi se na poglavlja VII i VIII Havanske povelje, jer ista tretiraju pitanja organizacije, nadležnosti i procedura Međunarodne trgovinske organizacije.

Uz dio IV

Izraz „razvijene strane ugovornice“ i izraz „nedovoljno razvijene strane ugovornice“, kako se koristi u Dijelu IV odnose se na razvijene i nedovoljno razvijene zemlje koje su strane Opšteg sporazuma o sarinama i trgovini.

Uz član XXXVI***Stav 1***

Ovaj člana temelji se na ciljevima iz člana I, tako kako će on biti izmjenjen Odjeljkom A stav 1 Protokola kojim se mijenja Dio I i članovi XXIX i XXX, kada taj Protokol stupi na snagu²⁰⁹.

Stav 4

Izraz „primarni proizvodi“ uključuje poljoprivredne proizvode, *vid:i* stav 2 napomene *uz član XVI, Odjeljak B*.

Stav 5

Program diversifikacije generalno uključuje pojačane aktivnosti prerade primarnih proizvoda i razvoj prerađivačke industrije, uzimajući u obzir položaj određene strane ugovornice u svjetskoj perspektivi proizvodnje i potrošnje različitih roba.

Stav 8

Podrazumijeva se da formulacija „ne očekuju reciprocitet“ znači, u skladu sa ciljevima navedenim u ovom članu, da se od manje razvijenih strana ugovornica ne treba očekivati, tokom trgovinskih pregovora, da daju svoj doprinos koji nije u skladu s njihovim individualnim razvojem, finansijskim i trgovinskim potrebama, uzimajući u obzir raniji razvoj trgovine.

Ovaj stav se primjenjuje u slučaju aktivnosti na osnovu Odjeljka A člana XVIII, člana XXVIII, člana XXVIII *bis* (člana XXIX nakon izmijena navedenih u Odjeljku A stava 1 Protokola o izmjeni Dijela I i članova XXIX i XXX kada stupe na snagu²¹⁰), člana XXXIII, ili bilo kojih drugih procedura u skladu sa ovim Sporazumom.

Uz član XXXVII***Stav 1(a)***

Ovaj stav bi se primijenio u slučaju pregovora o smanjenju ili ukidanju carina i ostalih restriktivnih trgovinskih propisa prema članovima XXVIII, XXVIII *bis* (XXIX nakon izmijena navedenih u Odjeljku A stava 1 Protokola o izmjeni Dijela I i članovima XXIX i XXX kada stupe na snagu²¹¹), i članu XXXIII, ili takođe u vezi sa ostalim aktivnostima usmjerenim na takva smanjenja i ukidanja, koje bi strane ugovornice mogle da preduzmu.

209 Ovaj protokol je prestao da važi 1. januara 1968.

210 Ovaj protokol je prestao da važi 1. januara 1968.

211 Ovaj protokol je prestao da važi 1. januara 1968.

Stav 3(b)

Ostale mjere navedene u ovom stavu mogu uključivati korake za unapređenje domaćih strukturnih promjena, za podsticanje potrošnje određenih proizvoda ili uvođenje mjere za unapređenje trgovine.

III DIO

DODATAK PREVODU

*The Results of the Uruguay Round of Multilateral
Trade Negotiations The Legal Text*

Sporazum o trgovini civilnim vazduhoplovima

PREAMBULA

Potpisnici²¹² Sporazuma o trgovini u civilnom vazduhoplovstvu, u daljem tekstu “ovaj Sporazum”;

Konstatujući da su se ministri na zasjedanju od 12. do 14. septembra 1973. saglasili da Tokio runda multilateralnih trgovinskih pregovora treba da postigne dalje širenje i sve veću liberalizaciju svjetske trgovine, između ostalog putem, progresivnog uklanjanja prepreka trgovini i unapređenju međunarodnog okvira za sprovođenje svjetske trgovine;

U želji da postignu maksimalnu slobodu svjetske trgovine u civilnom vazduhoplovstvu, djelovima i pratećoj opremi, uključujući i ukidanje carina, kao i da u najvećoj mogućoj mjeri postignu smanjenje ili eliminisanje ograničavanja trgovine ili škodljivih efekata;

U namjeri da podstaknu nastavak tehnološkog razvoja vazduhoplovne industrije na svjetskoj osnovi;

U želji da obezbijede fer i jednake mogućnosti konkurencije za aktivnosti civilnog vazduhoplovstva i za njihove proizvođače radi učestvovanja u širenju svjetskog tržišta civilnog vazduhoplovstva;

Svjetsni značaja sveukupnih međusobnih ekonomskim i trgovinskih interesa u sektoru civilnog vazduhoplovstva;

Konstatujući da mnogi potpisnici smatraju vazduhoplovni sektor naročito važnom komponentom ekonomske i industrijske politike;

Težeći da eliminišu štetne efekte u trgovini u civilnom vazduhoplovstvu koji proističu iz vladine podrške razvoju civilnog vazduhoplovstva, proizvodnji i marketingu, a istovremeno priznajući da takva vladina podrška, samo po sebi, ne predstavlja ugrožavanje trgovine;

U želji da aktivnosti civilnog vazduhoplovstva funkcionišu na komercijalno konkurentskoj osnovi, i priznajući da se odnosi između vlade i industrije međusobno razlikuju;

Prepoznajući svoje obaveze i prava iz Opšteg sporazuma o carinama i trgovini, u daljem tekstu GATT, a u skladu sa drugim multilateralnim sporazumima pregovaranim pod okriljem GATT-a;

Prepoznajući potrebu za obezbjeđivanjem međunarodne notifikacije, konsultacije, nadzora i procedura za rješavanje spora, sa ciljem da se obezbijedi fer, brza i efikasna primjena odredaba ovog Sporazuma i održi ravnoteža prava i obaveza između njih;

U želji da uspostave međunarodni okvir koji reguliše obavljanje trgovine u civilnom vazduhoplovstvu;

Ovim su se sporazumjeli o sljedećem:

212 Termin « Potpisnici » se u daljem tekstu koristi da bi označio ugovorne strane ovog Sporazuma.

Član 1*Pokrivenost proizvoda*

- 1.1 Ovaj Ugovor se odnosi na sledeće proizvode:
- a) sve civilne vazduhoplove,
 - b) sve civilne vazduhoplove i njihove djelove i komponente,
 - c) sve ostale djelove, komponente i podsklopove civilnog vazduhoplova,
 - d) sve kopnene simulatore leta i njihove djelove i komponente,
- bilo da se koriste kao original ili zamjena opreme u proizvodnji, popravci, održavanju, obnovi, izmjeni ili konverziji civilnog vazduhoplova.
- 1.2 Za potrebe ovog Sporazuma "civilni vazduhoplov" označava (a) sve avione osim vojnih aviona i (b) sve ostale proizvode u gore navedenom članu 1.1.

Član 2*Carinske i druge dažbine*

- 2.1 Potpisnici se slažu:
- 2.1.1 Da se do 1. januara 1980, ili do datuma stupanja na snagu ovog Sporazuma eliminišu sve carine i druge dažbine²¹³ bilo koje vrste, koje se naplaćuju ili su u vezi s uvozom proizvoda svrstane u carinske svrhe na osnovu njihovih tarifa, po naslovima navedenim u Aneksu, ukoliko se takvi proizvodi koriste i ugrađuju u civilni vazduhoplov, tokom njegove proizvodnje, popravke, održavanja, obnove, izmjene ili konverzije;
 - 2.1.2 Da se do 1. januara 1980, odnosno do datuma stupanja na snagu ovog sporazuma eliminišu sve carine i druge dažbine²¹⁴ bilo koje vrste, koje se naplaćuju za popravke civilnog vazduhoplova;
 - 2.1.3 Da inkorporiraju u svoje GATT šeme, do 1. januara 1980, odnosno do datuma stupanja na snagu ovog Sporazuma, bescarinski tretman za sve proizvode obuhvaćene gornjim tekstom člana 2.1.1, i za sve popravke obuhvaćene gore navedenim članom 2.1.2.
- 2.2 Svaka potpisnica treba da:
- (a) usvoji ili prilagodi sistem posebne upotrebe koji koristi uprava carine da bi izvršila svoje obaveze iz gore navedenog člana 2.1;
 - (b) osigura da se korišćenjem posebnog sistema upotrebe obezbijedi bescarinski tretman koji se može uporediti sa tretmanom drugih potpisnica i nije prepreka trgovini i
 - (c) obavijesti druge potpisnice o svojim procedurama korišćenja sistema posebne upotrebe.

213 « Druge dažbine » ima isto značenje kao i u članu II GATT.

214 ibid

Član 3*Tehničke barijere u trgovini*

- 3.1 Potpisnici konstatuju da se odredbe Sporazuma o tehničkim barijerama u trgovini primenjuju na trgovinu civilnim vazduhoplovom. Osim toga, potpisnici su saglasni da zahtjevi za sertifikatom civilnog vazduhoplova i specifikacije procedura o njegovom funkcionisanju i održavanju, treba da budu, između strana potpisnica, regulisane odredbama Sporazuma o tehničkim barijerama u trgovini.

Član 4*Direktne vladine nabavke, obavezni pod-ugovori i davanja*

- 4.1 Kupci civilnog vazduhoplova treba da budu slobodni prilikom odabira dobavljača na osnovu komercijalnih i tehnoloških faktora.
- 4.2 Potpisnici neće zahtijevati od avioprevoznika, proizvođača aviona, ili drugih lica angažovanih u kupovini civilnog vazduhoplova, niti će vršiti nerazuman pritisak na njih, vezano za nabavku civilnih vazduhoplova iz nekog posebnog izvora, što bi dovelo do diskriminacije između dobavljača strana potpisnica.
- 4.3 Potpisnici se slažu da kupovina proizvoda, koji su obuhvaćeni ovim Sporazumom, treba da se zasniva na konkurentnoj cijeni, kvalitetu i isporuci. U vezi sa odobravanjem ili dodjelom ugovora javne nabavke za proizvod obuhvaćen ovim Sporazumom, potpisnica može zahtijevati da se kvalifikovanim firmama omogućí pristup poslovnim mogućnostima/ poslovanje na konkurentnim osnovama, i pod uslovima koji su jednako povoljni za njih, kao i za kvalifikovane firme drugih potpisnica.²¹⁵
- 4.4 Potpisnice su saglasne da treba izbjegavati bilo kakvo navođenje na prodaju ili kupovinu civilnog vazduhoplova iz nekog posebnog izvora, što bi dovelo do diskriminacije u odnosu na dobavljače drugih potpisnica.

Član 5*Trgovinska ograničenja*

- 5.1 Potpisnici neće primenjivati kvantitativna ograničenja (uvozne kvote), ili zahteve za dozvolom uvoza, čime bi se ograničio uvoz civilnog vazduhoplova na način koji nije u skladu sa važećim odredbama GATT-a. Ovo ne isključuje nadgledanje uvoza ili sistem licenciranja/ procedure izdavanja dozvola u skladu sa GATT-om.
- 5.2 Potpisnici neće primenjivati kvantitativna ograničenja ili izvozna licenciranja ili druge slične zahtjeve u cilju ograničavanja, iz privrednih ili konkurentskih

²¹⁵ Upotreba izraza « pristup poslovnim mogućnostima ... pod uslovima ne manje povoljnim ... » ne znači da iznos ugovora dodijeljenih kvalifikovanim firmama jedne potpisnice daje pravo kvalifikovanim firmama druge Potpisnice na ugovore sličnog iznosa.

razloga, izvoza civilnog aviona drugim potpisnicama na način koji nije u skladu sa važećim odredbama GATT-a.

Član 6

Podrška vlade, Izvozni krediti i Marketing u vazduhoplovstvu

- 6.1 Potpisnice konstatuju da se odredbe Sporazuma o tumačenju i primjeni članova VI, XVI i XXIII Opšteg sporazuma o tarifama i trgovini (Sporazum o subvencijama i kompenzacionim mjerama) primjenjuju i na trgovinu u civilnom vazduhoplovstvu. One potvrđuju da će se njihovim učešćem, ili podrškom programima civilnog vazduhoplovstva nastoje izbjeći neželjena dejstva na trgovinu u civilnom vazduhoplovstvu, u smislu članova 8.3 i 8.4 Sporazuma o subvencijama i kompenzacionim mjerama. One će takođe uzeti u obzir posebne faktore koji se primenjuju u sektoru vazduhoplovstva, posebno široko rasprostranjenu vladinu podršku u ovoj oblasti, njihove međunarodne ekonomske interese, i želju proizvođača svih potpisnica da učestvuju u širenju svetskog tržišta civilnog vazduhoplovstva.
- 6.2 Potpisnici se slažu da utvrđivanje cijene civilnog vazduhoplova treba da se zasniva na razumnom očekivanju nadoknada svih troškova, uključujući i nepovratne troškove programa, troškove koje je moguće predvidjeti i procijeniti tokom vojnog ispitivanja i rada na vazduhoplovu, komponentama i sistemima koji se potom koriste za proizvodnju civilnog vazduhoplova, na prosječnim troškovima proizvodnje i finansijskim troškovima.

Član 7

Regionalne i lokalne vlasti

- 7.1 Pored njihovih drugih obaveza u skladu sa ovim Sporazumom, potpisnice se slažu da ne treba zahtijevati ili podsticati, direktno ili indirektno, regionalne i lokalne vlasti i nadležne organe, nevladine organizacije i druga tijela da preduzimaju akcije koje nijesu u skladu sa odredbama ovog Sporazuma.

Član 8

Nadzor, pregled, konsultacija i rješavanje sporova

- 8.1 Odbor za trgovinu u civilnom vazduhoplovstvu (u daljem tekstu „Odbor“) treba da bude uspostavljen i sastavljen /osnivaju potpisnice, i čine ga predstavnici svih potpisnica. Odbor će izabrati svog predsjednika. Odbor će se sastajati po potrebi, najmanje jednom godišnje, kako bi se potpisnicama pružila prilika da se konsultuju o bilo kojim pitanjima u vezi sa funkcionisanjem ovog Sporazuma, uključujući i dostignuća u industriji civilnog vazduhoplovstva. Takođe, na godišnjim

sastancima razmatraće se i potreba za izmjenama i dopunama Sporazuma, kako bi se obezbijedio nastavak slobodne i nesmetane trgovine, razmotrilo bilo koje pitanje za koje nije bilo moguće naći zadovoljavajuće rješenje kroz bilateralne konsultacije, i ispunile obaveze koje su im ustanovljene ovim Sporazumom, ili od strane potpisnica.

- 8.2 Odbor će godišnje ispitivati sprovođenje i funkcionisanje ovog Sporazuma uzimajući u obzir njegove ciljeve. Odbor će jednom godišnje informisati STRANE UGOVORNICE GATT-a o ostvarenom napretku tokom perioda za koji je izvršena revizija.
- 8.3 Nakon tri godine od stupanja na snagu ovog Sporazuma i periodično nakon toga, potpisnici će nastaviti dalje pregovore u pogledu proširivanja i unapređivanja ovog Sporazuma na bazi uzajamnog reciprociteta.
- 8.4 Odbor može, po potrebi, da osniva pomoćne organe radi ostvarivanja redovne revizije primjenjivanja ovog Sporazuma, kako bi se obezbijedio kontinuirani balans uzajamnih prednosti. Naročito, odbor može osnovati odgovarajuće pomoćno tijelo, u cilju obezbjeđivanja kontinuiranog balansa uzajamnih prednosti, reciprociteta i ekvivalentnih rezultata u pogledu implementacije odredbi gore navedenog člana 2, a koji se odnosi na pokrivenost proizvoda, sistem posebne upotrebe, carinske obaveze i druge dažbine.
- 8.5 Svaka potpisnica će sa dužnom pažnjom razmotriti mogućnosti za blagovremenim konsultacijama u pogledu iznošenja mišljenja od strane drugog potpisnika, u vezi sa bilo kojim pitanjem koja se tiču funkcionisanja ovog Sporazuma.
- 8.6 Potpisnici prepoznaju značaj konsultacija sa drugim potpisnicima u Odboru, u cilju pronalaženja uzajamno prihvatljivog rješenja, prije pokretanja istrage za utvrđivanje postojanja subvencije, te stepena i uticaja dodijeljene subvencije. U tim izuzetnim okolnostima, kada ne dođe do konsultacija prije nego što su pokrenute domaće procedure, potpisnici će odmah obavestiti Odbor o pokretanju takvih procedura i ući u istovremene konsultacije radi pronalaženja uzajamno prihvatljivog rješenja koje bi otklonilo potrebu za kompenzacionim mjerama.
- 8.7 Ukoliko potpisnica smatra da su njeni trgovinski interesi u proizvodnji, popravci, održavanju, obnovi, izmjeni ili konverziji civilnog vazduhoplova ugroženi ili mogu biti ugroženi bilo kojom radnjom druge potpisnice, ona može zatražiti preispitivanje slučaja od strane Odbora. Po takvom zahtjevu, Odbor će se sastati u roku od trideset dana, i razmotriti slučaj što je prije moguće, u cilju što hitnijeg rješavanja problema, a posebno prije konačne odluke o ovim pitanjima. S tim u vezi Odbor može donijeti odgovarajuća pravila ili preporuke. Takvo preispitivanje neće uticati na prava potpisnika u skladu sa GATT-om, ili u skladu sa instrumentima pregovaranim na multilateralnoj osnovi pod okriljem GATT-a, budući da utiču na trgovinu u civilnom vazduhoplovstvu. U svrhu razmatranje ovih pitanja, u skladu sa GATT-om i takvim instrumentima, Odbor može po potrebi da obezbjedi tehničku pomoć.
- 8.8 Potpisnice se slažu da, u odnosu na svaki spor u vezi sa pitanjem koje je obuhvaćeno ovim Sporazumom, ali koji nijesu obuhvaćeni drugim multilateralnim instrumentima pregovaranim pod okriljem GATT-a, odredbe člana XXII i XXIII

Opšteg sporazuma i odredbe o razumijevanju vezane za notifikaciju, konsultaciju, rješavanje spora i nadzor će se primjenjivati *mutatis mutandis*, od strane potpisnica i Odbora u cilju pronalaženja rješenja za takav spor. Ove procedure će takođe biti primijenjene za rješavanje bilo kog spora u vezi sa pitanjem obuhvaćenim ovim Sporazumom i drugim instrumentima pregovaranim na multilateralnoj osnovi pod okriljem GATT-a, ukoliko se su strane tog spora saglasne sa tim.

Član 9

Završne odredbe

9.1 *Prihvatanje i pristupanje*

9.1.1 Ovaj Sporazum je otvoren za prihvatanje potpisom ili na drugi način od strane vlada ugovornih strana GATT-a i Evropske ekonomske zajednice.

9.1.2 Ovaj Sporazum je otvoren za prihvatanje potpisom ili na drugi način od strane vlada koje su privremeno pristupile GATT-u, pod uslovima koji se odnose na efikasnu primenu prava i obaveza iz ovog Sporazuma, uzimajući u obzir prava i obaveze instrumenata za privremno pristupanje.

9.1.3 Ovaj Sporazum je otvoren za pristupanje bilo koje druge vlade u uslovima koji se odnose na efikasnu primenu prava i obaveza iz ovog Sporazuma, koji će biti dogovoren između vlade i potpisnica, deponovanjem instrumenta pristupanja ugovornih strana Generalnom direktoru, kojim su predviđeni ugovoreni uslovi.

9.1.4 U pogledu prihvatanja primjenjivaće se odredbe člana XXVI: 5 (a) i (b) Opšteg sporazuma.

9.2 *Rezervacije*

9.2.1 Rezervacije se ne mogu uložiti u pogledu bilo koje odredbe ovog Sporazuma bez saglasnosti ostalih potpisnica.

9.3 *Stupanje na snagu*

9.3.1 Ovaj Sporazum stupa na snagu 1. januara 1980. za vlade²¹⁶ koje su ga prihvatile ili su mu pristupile do tog datuma.
Za svaku drugu vladu Sporazum će stupiti na snagu tridesetog dana od dana njegovog prihvatanja ili pristupanja ovom Sporazumu.

9.4 *Nacionalno zakonodavstvo*

9.4.1 Svaka vlada će prihvatanjem ili pristupanjem ovom Sporazumu obezbijediti, ne kasnije od datuma stupanja na snagu ovog Sporazuma, usaglašenost zakonodavstva i administrativnih procedura sa odredbama ovog Sporazuma.

9.4.2 Svaka potpisnica će obavijestiti Odbor o bilo kojim promjenama zakonodavstva koje su relevantne za ovaj Sporazum, kao i o promjenama u primjeni ovog zakonodavstva.

²¹⁶ Za potrebe ovog Sporazuma termin „vlada“ podrazumijeva nadležne organe Evropske ekonomske zajednice

9.5 *Izmjene i dopune*

9.5.1 Potpisnici ovog Sporazuma mogu vršiti izmjene i dopune ovog Sporazuma, uzimajući u obzir, između ostalog, iskustvo u njegovoj primjeni. Kada su se potpisnice jednom složile u skladu sa procedurama koje je utvrdio Odbor, takvi amandmani neće stupiti na snagu za bilo koju potpisnicu, sve dok ne bude prihvaćen od strane te potpisnice.

9.6 *Povlačenje*

9.6.1 Svaka potpisnica se može povući iz ovog Sporazuma. Povlačenje će stupiti na snagu po isteku dvanaest meseci od dana kada su ugovorne strane GATT-a primile obaveštenje o povlačenju u pisanoj formi, preko generalnog direktora. Svaka Potpisnica može po prijemu takvog obavještenja zahtijevati hitan sastanak Odbora.

9.7 *Neprimjenjivanje ovog Sporazuma između pojedinih potpisnica*

9.7.1 Ovaj Sporazum se neće primjenjivati između bilo koje dvije potpisnice, ako jedna od potpisnica u vrijeme, bilo prihvatanja ili pristupanja ovom Sporazumu, nije saglasna sa takvom primjenom Sporazuma.

9.8 *Aneks*

9.8.1 Aneks čini sastavni dio ovog Sporazuma.

9.9 *Sekretarijat*

9.9.1 Sekretarijat GATT-a pomaže u primjeni ovog Sporazuma.

9.10 *Depozit*

9.10.1 Ovaj Sporazum će biti deponovan ugovornim stranama GATT-a, od strane Generalnog direktora, koji će odmah dostaviti ovjerenu kopiju istog i kopiju bilo koje izmjene u Sporazumu, u skladu sa članom 9.5, kao i obavještenje o svakom prihvatanju Sporazuma i pristupanja istom, u skladu sa članom 9.1, ili svako povlačenje iz njega shodno članu 9.6.

9.11 *Registracija*

9.11.1 Ovaj Sporazum će biti registrovan u skladu sa odredbama člana 102 Povelje Ujedinjenih nacija.

Potpisano u Ženevi 12. aprila 1979. godine, u jednoj kopiji na engleskom i francuskom jeziku, oba teksta u originalu, osim ako nije drugačije određeno u skladu sa raznim listama Aneksa.²¹⁷

²¹⁷ Odbor je 25. marta 1987. godine dogovorio da će i tekst Sporazuma na španskom jeziku biti smatran originalom.

SVJETSKA TRGOVINSKA ORGANIZACIJA

RESTRICTED
23. novembar 2001. godine
(01-5988)

Odbor za trgovinu u civilnom vazduhoplovstvu

PROTOKOL (2001) IZMJENAMA I DOPUNAMA ANEKSA SPORAZUMA O TRGOVINI CIVILNIM VAZDUHOPLOVIMA

Potpisnice Sporazuma o trgovini u civilnom vazduhoplovstvu (u daljem tekstu: "Sporazum"),

OKONČALE su pregovore o transponovanju promjena Harmonizovanog sistema naimenovanja i kodiranja robe (u daljem tekstu: "Harmonizovani sistem") iz 1992, 1996, i 2002. godine u Aneks Sporazuma, kao i o proširenju pokrivenosti proizvoda ovim Sporazumom,

DOGOVORILE su se, preko svojih predstavnika kako slijedi:

1. Aneks ovog Protokola će, nakon stupanja na snagu istog, shodno stavu 3, zamijeniti Aneks Sporazuma, utvrđenog Protokolom (iz 1986. godine) o izmjenama i dopunama Aneksa Sporazuma o trgovini u civilnom vazduhoplovstvu.
2. Ovaj Protokol će biti otvoren za prihvatanje za sve potpisnice ovog Sporazuma, sve do 31. oktobra 2001. godine, ili do kasnijeg datuma koji će utvrditi Odbor za trgovinu u civilnom vazduhoplovstvu²¹⁸
3. Ovaj Protokol će stupiti na snagu, za potpisnice koje ga prihvate, dana 1. januara 2002. godine. Za svaku narednu potpisnicu, ovaj Protokol će stupiti na snagu danom njegovog prihvatanja.
4. Protokol će biti deponovan kod Generalnog direktora Svjetske trgovinske organizacije. Generalni direktor će blagovremeno dostaviti svakoj potpisnici ovjerenu kopiju Protokola i notifikaciju o prihvatanju, u skladu sa stavom 2 ovog dokumenta.
5. Ovaj Protokol će biti registrovan u skladu sa odredbama člana 102 Povelje Ujedinjenih nacija.
6. Protokol obuhvata samo carinske stope definisane u stavu 2 Sporazuma. Osim u

²¹⁸ Dana 21. novembra 2001. godine, Odbor je odlučio da produži rok za prihvatanje Protokola na neograničen period (TCA/7).

slučaju ukoliko dođe do zahtjeva za bescarinski tretman za proizvode obuhvaćene ovim Protokolom, ništa u ovom Protokolu ili Sporazumu, u skladu sa izmjenama i dopunama, neće izmjeniti ili uticati na prava i obaveze potpisnice, u istoj mjeri u kojoj su postojale dan prije stupanja na snagu ovog Protokola, u skladu sa odredbama sporazuma STO-a navedenih u članu II *Sporazuma iz Marakeša o osnivanju Svjetske trgovinske organizacije*.

Sačinjeno u Ženevi, šestog dana juna mjeseca 2001. godine, na engleskom, francuskom, i španskom jeziku, pri čemu je tekst svakog primjerka autentičan.

ANEKS

Pokrivenost proizvoda

1. Pokrivenost proizvoda je definisana članom 1 Sporazuma o trgovini u civilnom vazduhoplovstvu.
2. Potpisnici se slažu da proizvodi, koji su obuhvaćeni dolje navedenim specifikacijama i pravilno razvrstani za potrebe carinskih službi na osnovu Nomenklature Savjeta carinske saradnje (revidirane) i kodeksa Harmonizovanog sistema koji je sastavni dio iste, treba da budu usaglašeni sa bescarinskim tretmanom, ukoliko se takvi proizvodi koriste za civilni vazduhoplov ili kopneni simulator leta, ili za ugradnju u iste, tokom njihove proizvodnje, opravke, održavanja, obnove, modifikacije ili konverzije.
3. Ovi proizvodi ne obuhvataju: nepotpune ili nezavršene proizvode, osim ako je bitan dio kompletnog ili završenog dijela, komponentu, predmontažu ili, dio opreme civilnog vazduhoplova ili kopnenog trenera leta* (na primer, artikal koji ima broj proizvođača civilnog vazduhoplova), materijale u bilo kom obliku (npr. limovi, ploče, oblici profila, trake, šipke, cijevi i drugi oblici), osim ako su rezani u veličini i obliku i/ili oblikovani za ugradnju u civilne vazduhoplove ili kopnenog simulatora leta^{219*} (npr. artikal koji ima dio broj proizvođača civilnog vazduhoplova), sirovine i potrošnu robu.
4. Za potrebe ovog Aneksa, «ex» se navodi kako bi se istaklo da opis proizvoda ne iscrpljuje cjelokupan asortiman proizvoda u okviru dolje navedenih naimenovanja Harmonizovanog sistema.

Tarifni broj Ex	Tarifni podbroj Ex	Naimenovanje
39.17	3917.21	Cijevi i crijeva, kruti, od polimera etilena, i pribor za njih
39.17	.22	Cijevi i crijeva, kruti, od polimera propilena, i pribor za njih
39.17	.23	Cijevi i crijeva, kruti, od polimera vinil hlorida, i pribor za njih
39.17	.29	Cijevi i crijeva, kruti, od ostalih plastičnih masa, i pribor za njih

219 * Za potrebe člana 1.1 ovog Sporazuma «kopneni simulatori leta» treba smatrati kao kopneni treneri leta kao što je propisano pod 8805,20 Harmonizovanog sistema.

39.17	.31	Fleksibilne cijevi i crijeva, koje mogu podnijeti pritisak od 27,6 MPa ili veći, sa priborom
39.17	.33	Fleksibilne cijevi i crijeva, od ostalih plastičnih masa, koje nijesu ojačane niti kombinovane sa drugim materijalima, sa priborom
39.17	.39	Fleksibilne cijevi i crijeva, od ostalih plastičnih masa, koje su ojačane ili kombinovane sa drugim materijalima, sa priborom
39.17	.40	Pribor za cijevi i crijeva, od ostalih plastičnih masa
39.26	3926.90	Ostali proizvodi od plastičnih masa
40.08	4008.29	Profili od necelularne gume osim od tvrde gume, sječeni na veličinu
40.09	4009.12	Cijevi i crijeva, od gume osim od tvrde gume, koje nijesu ojačane niti kombinovane sa drugim materijalima, sa priborom, pogodne za sprovođenje gasova ili tečnosti
4009	4009.22	Cijevi i crijeva, od gume osim od tvrde gume, koje su ojačane ili kombinovane samo sa metalom, sa priborom, pogodne za sprovođenje gasova ili tečnosti
4009	4009.32	Cijevi i crijeva, od gume osim od tvrde gume, koje su ojačane ili kombinovane samo sa tekstilnim materijalom, sa priborom, pogodne za sprovođenje gasova ili tečnosti
4009	4009.42	Cijevi i crijeva, od gume osim od tvrde gume, koje su ojačane ili kombinovane samo sa drugim materijalima, sa priborom, pogodne za sprovođenje gasova ili tečnosti
40.11	4011.30	Nove pneumatske gume, za vazduhoplove
40.12	4012.13	Protektirane pneumatske gume, za vazduhoplove
	.20	Upotrebljavane pneumatske gume
40.16	4016.10	Ostali proizvodi od celularne gume, osim od tvrde gume
40.16	.93	Odbojnici, spojnice i ostali nosači od necelularne vulkanizovane gume, osim od tvrde gume
40.16	.99	Ostali proizvodi od necelularne gume, osim od tvrde gume
40.17	4017.00	Cijevi i crijeva od tvrde gume, sa priborom, pogodne za sprovođenje gasova ili tečnosti
45.04	4504.90	Odbojnici, spojnice i ostali nosači, od aglomerisane plute
48.23	4823.90	Odbojnici, spojnice i ostali nosači, od hartije ili kartona
68.12	6812.90	Ostali proizvodi od azbesta

68.13	6813.10	Frikcioni materijal i proizvodi od frikcionog materijala, nemontirani za kočnice, kvačila ili slično, na bazi azbesta, ili ostalih mineralnih materijala
68.13	.90	Ostali proizvodi nemontirani za kvačila ili slično, od frikcionog materijala na bazi azbesta ili ostalih mineralnih materijal
70.07	7007.21	Laminirano (slojevito) sigurnosno staklo
73.04	7304.31	Cijevi i crijeva, kružnog poprečnog presjeka, od gvožđa (osim od nevaljanog gvožđa) ili nelegiranog čelika, hladno vučene ili hladno valjane, sa priborom, pogodne za sprovođenje gasova ili tečnosti.
73.04	7304.39	Cijevi i crijeva, kružnog poprečnog presjeka, od gvožđa (osim od nevaljanog gvožđa) ili nelegiranog čelika, osim hladno vučene ili hladno valjane, sa priborom, pogodne za sprovođenje gasova ili tečnosti.
73.04	.41	Cijevi i crijeva, kružnog poprečnog presjeka, od nerđajućeg čelika, hladno vučene ili hladno valjane, sa priborom, pogodne za sprovođenje gasova ili tečnosti.
73.04	.49	Cijevi i crijeva, kružnog poprečnog presjeka, od nerđajućeg čelika, osim ladno vučene ili hladno valjane, sa priborom, pogodne za sprovođenje gasova ili tečnosti.
73.04	.51	Cijevi i crijeva, kružnog poprečnog presjeka, od nelegiranog čelika, osim od nerđajućeg čelika, hladno vučene ili hladno valjane, sa priborom, pogodne za sprovođenje gasova ili tečnosti.
73.04	.59	Cijevi i crijeva, kružnog poprečnog presjeka, od nelegiranog čelika, osim od nerđajućeg čelika, osim hladno vučene ili hladno valjane, sa priborom, pogodne za sprovođenje gasova ili tečnosti
73.04	.90	Cijevi i crijeva, osim od kružnog poprečnog presjeka, od gvožđa (osim od valjanog gvožđa), ili čelika, sa priborom, pogodne za sprovođenje gasova ili tečnosti
73.06	7306.30	Cijevi i crijeva, zavarene, od kružnog poprečnog presjeka, od gvožđa ili nelegiranog čelika, sa priborom, pogodne za sprovođenje gasova ili tečnosti

73.06	.40	Cijevi i crijeva, zavarene, od kružnog poprečnog presjeka, od nerđajućeg čelika, sa priborom, pogodne za sprovođenje gasova ili tečnosti
73.06	.50	Cijevi i crijeva, zavarene, od kružnog poprečnog presjeka, od nelegiranog čelika osim od nerđajućeg čelika, sa priborom, pogodne za sprovođenje gasova ili tečnosti
73.06	.60	Cijevi i crijeva, zavarene, od kružnog poprečnog presjeka, od gvožđa ili čelika, sa priborom, pogodne za sprovođenje gasova ili tečnosti
73.12	7312.10	Upredena žica, užad, kablovi, pletene trake i slično, od gvožđa ili čelika, električno neizolovani, sa priborom.
73.12	.90	Prevučena užad, kablovi, i slično, od gvožđa ili čelika, električno neizolovani, sa priborom.
73.22	7322.90	Grijači vazduha i distributori toplog vazduha, neelektrično zagrijavani sa ugrađenim motornim ventilatorom, od čelika ili gvožđa, isključujući njihove djelove
73.24	7324.10	Sudopere i lavaboi, od nerđajućeg čelika
73.24	.90	Ostali sanitarni proizvodi, od čelika ili gvožđa
73.26	7326.20	Proizvodi od žice, od gvožđa ili od čelika
74.13	7413.00	Upletana žica, kablovi, prevučena užad i slično, od bakra, električno neizolovani, sa priborom
76.08	7608.10	Cijevi i crijeva, od nelegiranog aluminijuma, sa priborom, pogodne za sprovođenje gasova ili tečnosti
76.08	.20	Cijevi i crijeva, od legura aluminijuma, sa priborom, pogodne za sprovođenje gasova ili tečnosti
81.08	8108.90	Cijevi i crijeva, od titanijuma, sa priborom, pogodne za sprovođenje gasova ili tečnosti
83.02	8302.10	Šarke, od prostih metala
83.02	.20	Točkići sa dijelom za montažu od prostih metala
83.02	.42	Ostali okov, pribor i slični proizvodi od prostih metala, za namještaj
83.02	.49	Ostali okov, pribor i slični proizvodi od prostih metala
83.02	.60	Automatski zatvarači vrata od prostih metala
83.07	8307.10	Savitljive cijevi, od gvožđa ili čelika, sa priborom
83.07	.90	Savitljive cijevi, od prostih metala osim od gvožđa ili čelika, sa priborom
84.07	8407.10	Klipni motori za vazduhoplove sa unutrašnjim sagorijevanjem, na paljenje pomoću svijećice, sa naizmjeničnim ili obrtnim kretanjem klipa

84.08	8408.90	Klipni motori za vazduhoplove sa unutrašnjim sagorijevanjem (dizel ili polu-dizel motori)
84.09	8409.10	Djelovi pogodni isključivo ili uglavnom za motore iz tar. br. 8407 ili 8408:
84.11	8411.11	Turbomlazni motori sa silom potiska do 25 kN
84.11	.12	Turbomlazni motori sa silom potiska preko 25 kN
84.11	.21	Turbopropelerni motori snage do 1100 kW
84.11	.22	Turbopropelerni motori snage preko 1100 kW
84.11	.81	Gasne turbine, osim za turbomlazne ili turbopropelerne motore, snage do 5,000 kW
84.11	.82	Gasne turbine, osim za turbomlazne ili turbopropelerne motore, snage preko 5,000 kW
84.11	.91	Djelovi turbomlaznih ili turbopropelernih motora
84.11	.99	Djelovi gasnih turbina, osim za turbomlazne ili turbopropelerne motore
84.12	8412.10	Reaktivni motori, osim turbomlaznih motora
84.12	.21	Hidraulične pogonske mašine i hidraulični motori sa linearnim kretanjem (cilindri)
84.12	.29	Hidraulične pogonske mašine i hidraulični motori sa ne-linearnim kretanjem
84.12	.31	Pneumatske pogonske mašine i pneumatski motori sa linearnim kretanjem (cilindri)
84.12	.39	Pneumatske pogonske mašine i pneumatski motori sa ne-linearnim kretanjem
84.12	.80	Ne-električne mašine i motori, osim reaktivnih motora, ili hidrauličnih i pneumatskih pogonskih mašina i motora
84.12	.90	Djelovi reaktivnih motora, ili turbomlaznih, hidrauličnih ili pneumatskih pogonskih mašina i motora
84.13	8413.19	Pumpe za tečnosti, opremljene ili predviđene da budu opremljene mjernim uređajima
84.13	.20	Ručne pumpe za tečnosti, neopremljene ili predviđene da budu opremljene mjernim uređajima
84.13	.30	Pumpe za gorivo, mazivo i rashladne medijume klipnih motora sa unutrašnjim sagorijevanjem
84.13	.50	Pumpe za potiskivanje sa naizmjeničnim kretanjem, osim pumpi iz tarifnih brojeva 8413.19, 8413.20 ili 8413.30
84.13	.60	Pumpe za potiskivanje, sa rotacionim kretanjem, osim pumpi iz tarifnih brojeva 8413.19, 8413.20 ili 8413.30
84.13	.70	Centrifugalne pumpe za tečnosti, osim pumpi iz tarifnih brojeva 8413.19, 8413.20 ili 8413.30

84.13	.81	Pumpe za tečnosti, osim pumpi iz tarifnih brojeva 8413.19, 8413.20, 8413.30, 8413.50, 8413.60 ili 8413.70
84.13	.91	Djelovi pumpi za tečnost
84.14	8414.10	Vakum pumpe
84.14	.20	Vazdušne pumpe na ručni ili nožni pogon
84.14	.30	Vazdušni ili gasni kompresori za rashladne uređaje
84.14	.51	stoni, podni, zidni, prozorski, plafonski ili krovni ventilatori sa ugrađenim elektromotorom snage do 125 W
84.14	.59	Ventilatori, osim ventilatori iz tarifnog broja 8414.51
84.14	.80	Ostale vazdušne pumpe, sa vazdušnim ili gasnim kompresorom
84.14	.90	Djelovi vazdušnih ili vakumskih pumpi, vazdušnih ili gasnih kompresora i ventilatora
84.15	8415.81	Uređaji za klimatizaciju, koji se sastoje od ventilatora na motorni pogon i elemenata za mijenjanje temperature i vlažnosti vazduha, uključujući mašine u kojima se vlažnost ne može regulisati nezavisno od temperature, sa ugrađenom rashladnom jedinicom i ventilom za promenu ciklusa hladno/toplo
84.15	.82	Uređaji za klimatizaciju, koji se sastoje od ventilatora na motorni pogon i elemenata za mijenjanje temperature i vlažnosti vazduha, uključujući mašine u kojima se vlažnost ne može regulisati nezavisno od temperature, sa ugrađenom rashladnom jedinicom ali bez ventila za promenu ciklusa hladno/toplo
84.15	.83	Uređaji za klimatizaciju, koji se sastoje od ventilatora na motorni pogon i elemenata za mijenjanje temperature i vlažnosti vazduha, uključujući mašine u kojima se vlažnost ne može regulisati nezavisno od temperature, bez ugrađene rashladne jedinice
84.15	.90	Djelovi uređaja za klimatizaciju iz tarifnih brojeva 8415.81, 8415.82 ili 8415.83
84.18	8418.10	Kombinacije frižidera i zamrzivača, sa zasebnim vratima
84.18	.30	Zamrzivači u obliku sanduka, kapaciteta do 800 l
84.18	.40	Zamrzivači u obliku ormara, kapaciteta do 900 l
84.18	.61	Ostali uređaji za hlađenje ili zamrzavanje čiji kondenzatori su toplotne pumpe

84.18	.69	Uređaji za hlađenje ili zamrzavanje osim onih za domaćinstva, ili oprema za hlađenje ili zamrzavanje iz tarifnih brojeva 8418.10, 8418.30, 8418.40 or 8418.61
84.19	8419.50	Izmjenjivači toplote
84.19	.81	mašine, uređaji i oprema za pripremu toplih napitaka ili za kuvanje ili grijanje hrane
84.19	.90	Djelovi izmjenjivača toplote iz tarifnog broja 8419.50
84.21	8421.19	Centrifuge
84.21	.21	Uređaji za filtriranje i prečišćavanje vode
84.21	.23	filteri za ulje ili gorivo za motore sa unutrašnjim sagorijevanjem
84.21	.29	Uređaji za filtriranje i prečišćavanje ostalih tečnosti osim vode ili ostalih napitaka, osim onih iz tarifnog broja 8421.23
84.21	.31	Filteri za usisni vazduh za motore sa unutrašnjim sagorijevanjem
84.21	.39	Uređaji za filtriranje i prečišćavanje gasova osim filtera za usisni vazduh za motore sa unutrašnjim sagorijevanjem
84.24	8424.10	Aparati za gašenje požara, napunjeni ili ne
84.25	8425.11	Dizalice koturače i čekrci, osim skip čekrka ili dizalica koje se koriste za podizanje vozila na električni pogon
84.25	.19	Dizalice koturače i čekrci, osim skip čekrka ili dizalica koje se koriste za podizanje vozila, osim na električni pogon
84.25	.31	Ostala vitla na električni pogon
84.25	.39	Ostala vitla, osim na električni pogon
84.25	.42	Dizalice, hidraulične
84.25	.49	Ostale dizalice, osim hidralične
84.26	8426.99	Ostale dizalice
84.28	8428.10	Liftovi i skipovi
84.28	.20	Transporteri, pneumatski i trake
84.28	.33	Ostali transporteri koji rade kontinualno, za robu ili materijal, sa trakom
84.28	.39	Ostali transporteri koji rade kontinualno, za robu ili materijal, osim sa trakom
84.28	.90	Ostale mašine za dizanje, upravljanje, utovar ili istovar
84.71	8471.10	Analogne ili hibridne mašine za automatsku obradu podataka

84.71	.41	Ostale digitalne mašine za automatsku obradu podataka koje u istom kućištu imaju najmanje jednu centralnu jedinicu, kao i jednu ulaznu jedinicu i jednu izlaznu jedinicu ili jednu kombinovanu ulazno-izlaznu jedinicu
84.71	.49	Ostale digitalne mašine za automatsku obradu podataka, osim onih iz tarifnog broja 8471.41, u obliku sistema
84.71	.50	Centralne jedinice osim onih iz tar. podbr. 8471 41 i 8471 49, uključujući one koje u istom kućištu imaju jednu ili dvije od sledećih vrsta jedinica: memorijske jedinice, ulazne jedinice, izlazne jedinice
84.71	.60	Ulazne i izlazne jedinice, sa ili bez memorijske jedinice u istom kućištu
84.71	.70	Memorijske jedinice
84.79	8479.89	Mašine i mehanički uređaji sa posebnim funkcijama, nepomenute niti obuhvaćene na drugom mjestu u glavi 84: motori na ne-električni pogon, regulatori propelera – neelektrični, servo-mehanizmi neelektrični, brisači, neelektrični; hidropneumatski akumulatori; pneumatski motori za turbomlaznjake, turbopropelere i ostale gasne turbine; sanitarne jedinice posebno pripremljene za vazduhoplove; aparati za vlažnost i isušavanje vazduha
84.79	.90	Djelovi aparata ili mašina iz tarifnog broja 8479.89
84.83	8483.10	Transmisiona vratila (uključujući bregasta i koljenasta vratila) i krivaje:
84.83	.30	Kućišta za ležaje, bez ugrađenih kotrljajnih ležaja; klizni ležaji
84.83	.40	Zupčasti i frikcionni prenosnici, isključujući zupčanike, i ostale transmisione elemente isporučene posebno; navojna vretena sa kuglicama i valjcima; menjačke kutije i drugi menjači brzina, uključujući pretvarače obrtnog momenta
84.83	.50	Zamajci, kaišnici i užanici (uključujući za koturače):
84.83	.60	Uključno-isključne spojnice i spojnice za vratila (uključujući zglobne spojnice):
84.83	.90	Zupčanici, lančanici i ostali transmisioni elementi, isporučeni posebno; djelovi proizvoda iz tarifnih brojeva 8483.10, 8483.30, 8483.40, 8483.50 i 8483.60
84.84	8484.10	Zaptivači od metalnih listova kombinovani s drugim materijalom ili od dva ili više slojeva metala
84.84	.90	setovi zaptivača različiti po sastavu materijala u kesama, omotima ili sličnim pakovanjima;

85.01	8501.20	Univerzalni motori za naizmjeničnu i jednosmjernu struju, snage preko 735 W ali koji ne prelazi 150 kW
85.01	.31	Električni motori jednosmjerne struje snage preko 735 W, ali koji ne prelazi 750 W; električni generatori jednosmjerne struje snage do 750 W
85.01	.32	Električni motori i generatori jednosmjerne struje, snage preko 750 W ali koja ne prelazi 75 kW
85.01	.33	Električni motori jednosmjerne struje, osim onih iz tarifnog broja 8501.20, snage preko 75 kW ali koja ne prelazi 150 kW; Električni generatori jednosmjerne struje, snage preko 75 kW ali koja ne prelazi 375 kW
85.01	.34	Električni generatori jednosmjerne struje, snage preko 375 kW
85.01	.40	Ostali motori naizmjenične struje, monofazni, osim onih iz tarifnog broja 8501.20, snage preko 735 W ali koja ne prelazi 150 kW
85.01	.51	Ostali motori naizmjenične struje, višefazni, osim onih iz tarifnog broja 8501.20, snage preko 735 W ali koja ne prelazi 750 W
85.01	.52	Ostali motori naizmjenične struje, višefazni, osim onih iz tarifnog broja 8501.20, snage preko 750 W ali koja ne prelazi 75 kW
85.01	.53	Ostali motori naizmjenične struje, višefazni, osim onih iz tarifnog broja 8501.20 snage preko 75 kW ali koja ne prelazi 150 kW
85.01	.61	Električni generatori naizmjenične struje (pretvarači), snage preko 75 kVA
85.01	.62	Električni generatori naizmjenične struje (pretvarači), snage preko 75 kVA ali koja ne prelazi 375 kVA
85.01	.63	Električni generatori naizmjenične struje (pretvarači), snage preko 375 kVA ali koja ne prelazi 750 kVA
85.02	8502.11	Generatorski agregati sa klipnim motorom s unutrašnjim sagorijevanjem na paljenje pomoću kompresije (dizel ili poludizel motori), snage preko 75 kVA
85.02	.12	Generatorski agregati sa klipnim motorom s unutrašnjim sagorijevanjem na paljenje pomoću kompresije (dizel ili poludizel motori), snage preko 75 kVA ali koja ne prelazi 375 kVA

85.02	.13	Generatorski agregati sa klipnim motorom s unutrašnjim sagorijevanjem na paljenje pomoću kompresije (dizel ili poludizel motori), snage preko 375 kVA
85.02	8502.20	Generatorski agregati sa klipnim motorom s unutrašnjim sagorijevanjem na paljenje pomoću svjeće
85.02	.31	Ostali generatorski agregati sa pogonom na vjetar
85.02	.39	Ostali generatorski agregati, osim iz tarifnog broja 8502.31
85.02	.40	Električni rotacioni konvertori
85.04	8504.10	Balasti za sijalice ili cijevi sa pražnjenjem
85.04	.31	Električni transformatori, osim transformatora sa tečnim dielektrikom, snage do 1 kVA
85.04	.32	Električni transformatori, osim transformatora sa tečnim dielektrikom, snage preko 1 kVA ali koja ne prelazi 16 kVA
85.04	.33	Električni transformatori, osim transformatora sa tečnim dielektrikom, snage preko 16 kVA ali koja ne prelazi 500 kVA
85.04	.40	Statički konvertori
85.04	.50	Električni induktivni kalemovi, osim balasta za sijalice ili cijevi sa pražnjenjem
85.07	8507.10	Električni akumulatori, olovni akumulatori za pokretanje klipnih motora
85.07	.20	Ostali olovni akumulatori
85.07	.30	Nikl-kadmijum akumulatori
85.07	.40	Nikl-gvožđe akumulatori
85.07	.80	Ostali akumulatori
85.07	.90	Djelovi za akumulatore
85.11	8511.10	Svjeće za paljenje
85.11	.20	Magneti za paljenje; dinamo-magneti, magneti zamajci
85.11	.30	Razvodnici; kalemovi za paljenje
85.11	.40	Elektropokretači i mašine dvostruke namjene (elektropokretači-generatori)
85.11	.50	Ostali električni generatori za paljenje i pokretanje motora sa unutrašnjim sagorijevanjem koji se pale pomoću svjeće ili kompresije
85.11	8511.80	Električna oprema za paljenje i pokretanje motora sa unutrašnjim sagorijevanjem koji se pale pomoću svjeće ili kompresije

85.16	8516.80	Električni grejni otpornici opremljeni nosačem od izolacionog materijala, anti-zaledjavanje ili odledjavanje
85.18	8518.10	Mikrofoni i njihovi stativi
85.18	.21	zvučne kutije sa jednim zvučnikom
85.18	.22	zvučne kutije sa više zvučnika
85.18	.29	Zvučne kutije bez zvučnika
85.18	.30	Slušalice, uključujući kombinovane sa mikrofonom i kompleti koji se sastoje od mikrofona i jednog ili više zvučnika
85.18	.40	Audio-frekventni električni pojačivači
85.18	.50	Električni kompleti za pojačavanje zvuka
85.20	8520.90	Magnetni aparati za snimanje zvuka, bez ugrađenog uređaja za reprodukciju zvuka
85.21	8521.10	Aparati za snimanje i reprodukciju slike, sa ili bez ugrađenog video tjunera, s magnetnom trakom
85.22	8522.90	Djelovi i pribor koji se upotrebljavaju isključivo ili uglavnom sa aparatima iz tar. broja 8520.90
85.25	8525.10	Aparati za prenos radio-telefonije ili radio-telegrafije, bez prijemnog uređaja
85.25	.20	Aparati za prenos radio-telefonije ili radio-telegrafije, sa prijemnim uređajem
85.26	8526.10	Radari
85.26	.91	radio-navigacioni prijemnici
85.26	.92	uređaji za radio-daljinsko upravljanje
85.27	8527.90	Prijemni aparati za radiotelefoniju ili radiotelegrafiju osim radiodifuznih prijemnika
85.29	8529.10	Antene i antenski reflektori svih vrsta, pogodni za upotrebu isključivo ili uglavnom sa aparatima iz tar. br. 8525 do 8527:
85.29	.90	Djelovi i pribor aparata iz tar. broja 8526, koji se sastoji od dva ili više djelova sklopljenih zajedno, posebno namjenjenih za instalaciju u civilnim vazduhoplovima
85.31	8531.10	Alarmni aparati za zaštitu od krađe ili požara i slični aparati
85.31	8531.20	Pokazne (indikatorske) table sa ugrađenim uređajima sa tečnim kristalima (LCD) ili diodama za emitovanje svjetlosti (LED)
85.31	.80	Električni zvučni i vizuelni signalni aparati osim onih iz tar. brojeva 8531.10 i 8531.20
85.39	8539.10	Zatvoreni reflektorski ulošci sa ugrađenim sijalicama

85.43	8543.89	Snimači leta; električni sinhronizatori i prenosnici; za odmrzavanje i odmaglivanje sa električnim otpornicima za vazduhoplove
85.43	.90	Djelovi i pribor za snimače leta koji se sastoji od dva ili više djelova sklopljenih zajedno
85.44	8544.30	Setovi provodnika za paljenje i ostali setovi provodnika za vazduhoplove
88.01	8801.10	jedrilice, pilotirani zmajevi
88.01	.90	Baloni i dirižabli; ostali vazduhoplovi bez pogona osim jedrilice, pilotirani zmajevi
88.02	8802.11	Helikopter neoperativne mase do 2000 kg
88.02	.12	Helikopter neoperativne mase preko 2,000 kg
88.02	.20	Avioni i ostali vazduhoplovi, neoperativne mase do 2000 kg
88.02	.30	Avioni i ostali vazduhoplovi, neoperativne mase preko 2000 kg do 15000 kg
88.02	.40	Avioni i ostali vazduhoplovi, neoperativne mase preko 15000 kg
88.03	8803.10	Propeleri i rotori i njihovi djelovi
88.03	.20	Stajni trapovi i njihovi djelovi
88.03	.30	Ostali djelovi aviona ili helikoptera osim onih iz tar. brojeva 8803.10 i 8803.20
88.03	.90	Ostali djelovi robe navedene u tar. brojevima 88.01 i 88.02
88.05	8805.29	Zemaljski trenažeri letjenja i njihovi djelovi, osim simulatora vazdušnih borbi i njihovih djelova iz tar. broja 8805.21
90.01	9001.90	Optička vlakna, sočiva, prizme, ogledala i drugi optički elementi od bilo kog materijala, montirani, koji su djelovi ili pribor instrumenata ili aparata, osim takvih optički neobrađenih elemenata od stakla
90.02	9002.90	Sočiva, prizme, ogledala i drugi optički elementi od bilo kog materijala, osim objektivnih sočiva ili filtera, od bilo kog materijala, montirani, koji su djelovi ili pribor instrumenata ili aparata, osim takvih optički neobrađenih elemenata od stakla
90.14	9014.10	Kompasi
90.14	9014.20	Instrumenti i aparati za aeronautičku ili vasijsku navigaciju (osim kompasa):
90.14	.90	Djelovi i pribor instrumenata i aparata za aeronautičku ili vasijsku navigaciju (osim kompasa):
90.20	9020.00	Ostali aparati za disanje i gas maske, osim zaštitnih maski bez mehaničkih djelova i izmenljivih filtera

90.25	9025.11	Termometri i pirometri, punjeni tečnošću, za direktno očitavanje, nekombinovani sa ostalim instrumentima
90.25	.19	Ostali termometri i pirometri, nekombinovani sa ostalim instrumentima
90.25	.80	Ostali instrumenti iz tarifnog broja 90.25
90.25	.90	Djelovi i pribor iz tarifnih brojeva 9025.11, 9025.19 i 9025.80
90.26	9026.10	Instrumenti i aparati za mjerenje ili kontrolu protoka i nivoa tečnosti
90.26	.20	Instrumenti i aparati za mjerenje ili kontrolu pritiska tečnosti ili gasova
90.26	.80	Instrumenti i aparati za mjerenje ili kontrolu promjenljivih veličina tečnosti ili gasova, osim instrumenata iz tarifnog broja 9026.10 i 9026.20
90.26	.90	Djelovi instrumenata i aparata iz tarifnog broja 9026.10, 9026.20 or 9026.80
90.29	9029.10	Brojači obrtaja, električni ili elektronski
	.20	Pokazivači brzine i tahometri
90.29	.90	Djelovi i pribor brojača obrtaja, pokazivača brzine i tahometra
90.30	9030.10	Instrumenti i aparati za mjerenje ili otkrivanje jonizujućih zračenja
90.30	.20	Osciloskopi i oscilografi sa katodnim zracima
90.30	.31	multimetri za mjerenje i ispitivanje napona, jačine struje, otpora ili snage: bez uređaja za registrovanje
90.30	.39	Instrumenti i aparati osim onih iz tarifnih brojeva 9030.10, 9030.20 i 9030.31, za mjerenje i ispitivanje napona, jačine struje, otpora ili snage: bez uređaja za registrovanje
90.30	.40	Instrumenti i aparati osim onih iz tarifnih brojeva 9030.10, 9030.20, 9030.31 i 9030.39, za mjerenje i ispitivanje električnih veličina, naročito konstruisani za telekomunikacije
90.30	.83	Instrumenti i aparati osim onih iz tarifnih brojeva 9030.10, 9030.20 i 9030.40, za mjerenje i ispitivanje električnih veličina, sa uređajem za registrovanje
90.30	.89	Instrumenti i aparati osim onih iz tarifnih brojeva 9030.10, 9030.20, 9030.31, 9030.39, i 9030.40 i 9030.83, za mjerenje i ispitivanje električnih veličina
90.30	.90	Djelovi i pribor instrumenata i aparata iz tarifnih brojeva 9030.10, 9030.20, 9030.31, 9030.39, 9030.40, 9030.83 i 9030.89

90.31	9031.80	Instrumenti, aparati i mašine za mjerenje ili kontrolu, nepomenuti niti obuhvaćeni poglavljem 90
90.31	.90	Djelovi i pribor instrumenata i aparata iz tarifnog broja 9031.80
90.32	9032.10	Termostati:
90.32	.20	Manostati
90.32	.81	hidraulični ili pneumatski instrumenti i aparati za pneumatsko mjerenje i kontrolu
90.32	.89	Ostali instrumenti i aparati za automatsko mjerenje i kontrolu
90.32	.90	Djelovi i pribor instrumenata i aparata za automatsko mjerenje i kontrolu iz tarifnog broja 90.32
91.04	9104.00	Časovnici za ugradnju u instrument table i časovnici sličnog tipa, za vazduhoplove
91.09	9109.19	Mehanizmi za lične časovnike regulisani balansnim točkom i spiralnom oprugom, kvarcnim kristalom ili bilo kojim drugim sistemom koji može da određuje intervale vremena sa pokazivačem ili sistemom na koji se mehanički pokazivač može ugraditi. Takvi mehanizmi ne smiju biti preko 12 mm debljine i preko 50 mm širine, dužine ili prečnika, osim za budilnike
91.09	.90	Mehanizmi za lične časovnike regulisani balansnim točkom i spiralnom oprugom, koji može da određuje intervale vremena sa pokazivačem ili sistemom na koji se mehanički pokazivač može ugraditi. Takvi mehanizmi ne smiju biti preko 12 mm debljine i preko 50 mm širine, dužine ili prečnika, osim za budilnike
94.01	9401.10	Sjedišta za vazduhoplove, osim prekrivena kožom
94.03	9403.20	Metalni namještaj
94.03	.70	Namještaj od plastičnih masa
94.05	9405.10	Lusteri i ostala električna plafonska ili zidna svjetleća tijela, od prostih metala ili plastičnih masa
94.05	.60	Osvjetljeni znaci, osvijetljene pločice sa imenima i slično, od prostih metala ili plastičnih masa
94.05	.92	Djelovi proizvoda iz tarifnog broja 9405.10 ili 9405.60, od plastike
94.05	.99	Djelovi proizvoda iz tarifnog broja 9405.10 ili 9405.60, od baznog metala

Sporazum o javnim nabavkama

Potpisnice ovog Sporazuma (u daljem tekstu “potpisnice”),

Prepoznajući potrebu za efikasnim multilateralnim okvirom prava i obaveza u odnosu na zakone, propise, procedure i prakse, a u vezi sa javnim nabavkama u cilju postizanja veće liberalizacije i ekspanzije svjetske trgovine i poboljšanja međunarodnog okvira za sprovođenje svjetske trgovine;

Imajući u vidu da zakonodavstvo, procedure i prakse u vezi sa javnim nabavkama ne bi trebalo da se pripremaju, usvajaju i primjenjuju na strane ili na domaće proizvode i usluge, kao ni na strane i domaće dobavljače, kako bi zaštitili domaće proizvode ili usluge, ili domaće dobavljače i, ne bi trebalo da vrše diskriminaciju među stranim proizvodima ili uslugama, ili među stranim dobavljačima;

Imajući u vidu da je poželjno obezbijediti transparentnost zakona, propisa, procedura i prakse u vezi sa javnim nabavkama;

Imajući u vidu potrebu da se uspostavi međunarodna procedura za obavještanje, konsultacije, nadzor i rješavanje sporova, sa ciljem da se obezbijedi fer, brza i efikasna primjena međunarodnih odredaba o vladinim nabavkama i da se održi ravnoteža prava i obaveza na najvišem mogućem nivou;

Imajući u vidu potrebu da se uzme u obzir razvoj, finansijske i trgovinske potrebe zemalja u razvoju, posebno najmanje razvijenih zemljama,

Nastojeći, u skladu sa stavom 6 (b) člana 9 Sporazuma o javnim nabavkama, zaključenim 12. aprila 1979, sa izmjenama i dopunama od 2. februara 1987, da se proširi i poboljša Sporazum na osnovu uzajamnog reciprociteta i da se proširi pokrivenost Sporazuma uključivanjem ugovora o uslugama;

U želji da se podstakne prihvatanje i pristupanje ovom Sporazumu od strane vlada koje nijesu potpisnice Sporazuma,

Preuzimanjem daljih pregovora u svrhu postizanja ovih ciljeva;

Potpisnice *su se sporazumjele* o sljedećem:

Član I

Obim i pokrivenost

1. Ovaj Sporazum se odnosi na sve zakone, propise, procedure ili praksu u vezi sa javnim nabavkama od strane subjekata navedenih u ovom Sporazumu, kao što je precizirano u Prilogu I ²²⁰.

2. Ovaj Sporazum se odnosi na bilo koja ugovorna sredstva javnih nabavki, uklju-

220 Za svaku potpisnicu, Prilog I podijeljen je u pet Aneksa:

- Aneks 1 sadrži subjekte centralne vlade.

- Aneks 2 sadrži subjekte pod-centralne vlade.

- Aneks 3 sadrži sve druge subjekte koji vrše nabavku u skladu sa odredbama ovog Sporazuma

- Aneks 4 navodi usluge, bez obzira da li su navedene pozitivno ili negativno, obuhvaćene

čujući i takve metode kupovine ili zakupa, najma ili kupovine na rate, sa ili bez opcije za kupovinu, uključujući svaku kombinaciju proizvoda i usluga.

3. Tamo gdje subjekti, u kontekstu javnih nabavki obuhvaćenih ovim Sporazumom, zahtijevaju od preduzeća koji nijesu navedeni u Prilogu I da dodijele ugovor u skladu sa posebnim zahtjevima, član 3 primjenjuje se shodno ovim zahtjevima.

4. Ovaj Sporazum se odnosi na bilo koji ugovor javnih nabavki vrijednosti ne manje od relevantnog praga, određenog u Prilogu I.

Član II

Procjena ugovora

1. Sljedeće odredbe se primjenjuju u određivanju vrijednosti ugovora²²¹ u cilju sprovođenja ovog Sporazuma.

2. Procjena uzima u obzir sve vidove nagrade, uključujući i premije, naknade, provizije i kamate za naplatu.

3. Izbor metode procjene od strane naručioca se ne koristiti, niti se zahtjev za javnim nabavkama dijeli, sa namjerom da se izbjegne primjena ovog Sporazuma.

4. Ako pojedini zahtjev za javnu nabavku rezultira dodjelom više od jednog ugovora, ili ugovorima koji su dodijeljeni u odvojenim djelovima, osnova za vrednovanje može biti:

- a) stvarna vrijednost sličnih periodičnih ugovora zaključenih tokom prethodne fiskalne godine ili 12 meseci, gdje je to moguće, za predviđene promjene u količini i vrijednosti tokom narednih 12 meseci, ili
- b) procenjena vrijednost periodičnih ugovora u fiskalnoj godini ili 12 meseci nakon početnog ugovora.

5. U slučaju ugovora za zakup, najam ili kupovine na rate proizvoda ili usluga, ili u slučaju ugovora koji ne navode ukupnu cijenu, osnov za procjenu biće:

- a) u slučaju ugovora sa fiksnim rokom, gdje je njihov rok 12 mjeseci ili manje, ukupna vrijednost ugovora za njihovo trajanje, odnosno, gdje rok prelazi 12 mjeseci, njihova ukupna vrijednost koja uključuje rezidualnu vrijednost,
- b) u slučaju ugovora na neodređeno vrijeme, mjesečna rata pomnožena sa 48.

Ako postoji bilo kakva sumnja, drugi osnov za ocjenu, odnosno (b) treba da se koristi

6. U slučajevima kada planirana nabavka određuje potrebu za opcionim klauzulama, osnova za vrednovanje će biti ukupna vrijednost maksimalno dozvoljene nabavke, uključujući

ovim Sporazumom.

- Aneks 5 utvrđuje obuhvaćene građevinske usluge.

Relevantni prag je naveden u svakom Aneksu potpisnice

221 Ovaj Sporazum se primjenjuje na sve nabavke za koje se vrijednost ugovora procjenjuje na jednak ili veći prag u vrijeme objavljivanja obavještenja u skladu sa članom IKS.

čujući i opcionu kupovinu.

Član III

Nacionalni tretman i nediskriminacija

1. Svaka potpisnica će odmah i bezuslovno garantovati dobavljačima drugih potpisnica, da će prilikom ponude njihovih proizvoda i usluga, a u skladu sa zakonodavstvom o javnim nabavkama obuhvaćeno ovim Sporazumom, proizvodi, usluge i dobavljači tih potpisnica imati tretman koji nije manje povoljan od:
 - a) utvrđenog tretmana za domaće proizvode, usluge i dobavljače, i
 - b) utvrđenog za proizvode, usluge i dobavljača bilo druge potpisnice.
2. U skladu sa svim zakonima, propisima, procedurama i praksama javnih nabavki obuhvaćenih ovim Sporazumom, svaka potpisnica obezbeđuje:
 - a) da njeni naručioci neće favorizovati lokalne dobavljače u odnosu na druge lokalne dobavljače na osnovu strane pripadnosti ili vlasništva, i
 - b) da njeni naručioci neće diskriminisati lokalne dobavljače na osnovu zemlje proizvodnje dobara ili usluga koje se isporučuju, pod uslovom da je zemlja proizvodnje potpisnica Sporazuma u skladu sa odredbama člana IV.
3. Odredbe stava 1 i 2 se ne primjenjuju na carine i bilo kakve dažbine koje su nametnute ili su u vezi sa uvozom, metode ubiranja takvih dažbina i troškova, drugih uvoznih propisa i formalnosti, niti na mjere koje utiču na trgovinu uslugama, a da to nijesu zakoni, propisi, procedure i prakse u vezi sa javnim nabavkama obuhvaćeni ovim Sporazumom.

Član IV

Pravila o porijeklu

1. Potpisnica neće primjenjivati pravila o porijeklu na proizvode ili usluge uvezene ili dobavljene od drugih potpisnica za javne nabavke obuhvaćene ovim Sporazumom, koja se razlikuju od pravila o porijeklu koja se primjenjuju u normalnoj trgovini i u vrijeme sporne transakcije uvoza ili zaliha istih proizvoda ili usluga od iste potpisnice.
2. U skladu sa zaključkom programa rada o harmonizaciji pravila o porijeklu robe koje treba preduzeti Sporazumom o pravilima porijekla iz Aneksa 1A Sporazuma o osnivanju Svjetske trgovinske organizacije (u daljem tekstu: Sporazum o STO) i pregovora u vezi sa trgovinom uslugama, potpisnice će uzeti u obzir rezultate tog programa rada i pregovora, prilikom izmjena i dopuna paragrafa 1, na odgovarajući način.

Član V*Posebni i diferencijalni tretman za zemlje u razvoju**Ciljevi*

1. Potpisnice će, u sprovođenju ovog Sporazuma, u skladu sa odredbama ovog člana, uzeti u obzir razvoj, finansijske i trgovinske potrebe zemalja u razvoju, posebno najmanje razvijenih zemljama, sa ciljem:

- a) da zaštite položaj platnog bilansa i obezbijede nivo rezervi adekvatan za sprovođenje programa ekonomskog razvoja,
- b) da promovišu uspostavljanje ili razvoj domaćih industrija, uključujući razvoj malih i domaćih radinosti u ruralnim ili nerazvijenim oblastima, i ekonomskog razvoja drugih sektora privrede;
- c) da podrže industrijske jedinice dok god su one u potpunosti ili u znatnoj mjeri zavisne od javnih nabavki; i
- d) da podstaknu njihov ekonomski razvoj kroz regionalni ili globalni dogovor među zemljama u razvoju predstavljen na ministarskoj konferenciji Svjetske trgovinske organizacije (u daljem tekstu: STO), ali ne i odbaćen.

2. U skladu sa odredbama ovog Sporazuma, svaka potpisnica će u pripremi i primjeni zakona, propisa i postupaka koji se tiču javnih nabavki, omogućiti povećan uvoz iz zemalja u razvoju, imajući u vidu posebne probleme najmanje razvijenih zemalja i onih zemalja koje su na niskom stupnju ekonomskog razvoja.

Pokrivenost

3. U cilju dalje potvrde da zemlje u razvoju mogu da se pridržavaju ovog Sporazuma pod uslovima koji su u skladu sa njihovim razvojem, finansijskim i trgovinskim potreba, ciljevi navedeni u stavu 1 će se uzeti u obzir u toku pregovora u vezi sa javnim nabavkom zemljama u razvoju, u skladu sa odredbama ovog Sporazuma. Razvijene zemlje će tokom pripreme svojih lista pokrivenosti, a u skladu sa odredbama ovog Sporazuma, nastojati da uključe naručioce proizvoda i usluga, što bi u pogledu njihovog izvoza bilo od interesa za zemlje u razvoju.

Dogovorena izuzeća

4. U skladu sa ovim Sporazumom zemlja u razvoju može sa ostalim učesnicima u pregovorima da pregovara obostrano prihvatljiva izuzeća od pravila nacionalnog tretmana u pogledu određenih naručilaca, proizvoda ili usluga uključenih u listu pokrivenosti, imajući u vidu okolnosti svakog slučaja. U ovim pregovorima, razmatranja navedena u podstavu 1 (a) do 1 (c) će biti uzeta u obzir. Zemlja u razvoju koja učestvuje u regionalnim ili globalnim sporazumima među zemljama u razvoju, iz podstava 1 (d) može takođe pregovarati izuzeća sa svoje liste, imajući u obzir okolnosti svakog slučaja, vodeći računa, između ostalog, o odredbama javnih nabavki utvrđenih u regionalnim ili globalnim sporazumima, a posebno, proizvode ili usluge koje mogu biti predmet zajedničkih programa industrijskog razvoja.

5. Nakon stupanja na snagu ovog Sporazuma, zemlja u razvoju može izmijeniti

svoju listu pokrivenosti u skladu sa odredbama o izmjenama lista, sadržanih u stavu 6 člana XXIV, s obzirom na njegov razvoj, finansijske i trgovinske potrebe, ili može da zahtijeva od Odbora za javne nabavke (u daljem tekstu: Odbor) da odobri izuzimanja od pravila nacionalnog tretmana za određene subjekte, proizvode ili usluge koje su uključene u listu pokrivenosti, imajući u vidu posebne okolnosti svakog slučaja i uzimajući u obzir odredbe podstava 1 (a) do 1 (c). Nakon stupanja na snagu ovog Sporazuma, zemlja u razvoju kao potpisnica može zahtijevati od Odbora da odobri izuzimanja za pojedine naručioce, proizvode ili usluge koje su uključene u liste pokrivenosti, u svijetlu njenog učešća u regionalnim i globalnim sporazumima zemalja u razvoju, uzimajući u obzir posebne okolnosti svakog slučaja i uzimajući u obzir odredbe podstava 1 (d). Svaki zahtjev od potpisnice Sporazuma zemlje u razvoju, koji se podnosi Odboru a tiče se modifikacije liste, treba da sadrži propratnu dokumentaciju od značaja za razmatranje zahtjeva ili takve informacije koje mogu biti relevantne za predmet.

6. Stav 4 i 5 će se primjenjivati *mutatis mutandis* na zemlje u razvoju koje pristupe ovom Sporazumu nakon njegovog stupanja na snagu.

7. Ugovorena izuzeća navedena u stavovima 4, 5 i 6 će biti predmet revizije u skladu sa odredbama stava 14.

Tehnička pomoć za zemlje u razvoju kao strane potpisnice

8. Svaka razvijena zemlja potpisnica Sporazuma će, na zahtjev, pružiti svu tehničku pomoć koja se može smatrati prikladnom za zemlje u razvoju prilikom rješavanja njihovih problema u oblasti javnih nabavki.

9. Ova pomoć, koja će biti obezbijeđena na osnovu nediskriminacije među zemljama u razvoju kao potpiscima, se odnosi, između ostalog, na:

- Rješavanje konkretnih tehničkih problema prilikom dodjele određenog ugovora, i
- Bilo koji drugi problem oko čijeg rješavanja su strana koja podnosi zahtjev i druga strana saglasne da ga treba riješiti na ovaj način.

10. Tehnička pomoć od stava 8 i 9 bi uključila i prevod kvalifikacione dokumentacije i tendera sačinjenih od strane ponuđača zemlje u razvoju, kao potpisnica, na službeni jezik STO koji je odredio naručilac, osim ako razvijena zemlja potpisnica ne smatra prevod kao teret i u tom slučaju će se obrazloženje dostaviti potpiscima zemalja u razvoju, po zahtjevu koji je upućen bilo Potpiscima razvijenih zemalja, bilo njihovim naručiocima.

Informativni centri

11. Razvijene zemlje potpisnice će osnovati, pojedinačno ili zajedno, informativne centre u cilju odgovaranja na razumne zahtjeve iz zemalja u razvoju u pogledu informacija o, između ostalog, zakonodavstvu o javnim nabavkama, obavještenjima o namjeravanim javnim nabavkama, adresama naručilaca iz ovog Sporazuma, kao i o prirodi i obimu proizvoda ili usluga koja su predmet javnih nabavki ili će biti, uključujući i dostupne informacije o budućim tenderima. Odbor isto tako može osnovati informativni centar.

Specijalni tretman za najnerazvijene zemlje

12. Imajući u vidu stav 6 Odluke potpiscima GATT-a 1947. od 28. novembra 1979. o diferencijalnom i povoljnijem tretmanu, reciprocitetu i većem učešću zemalja u

razvoju (BISD 26S/203-205), poseban tretman se odobrava najnerazvijenijim zemljama i dobavljačima ovih potpisnica u odnosu na proizvode ili usluge porijeklom iz tih zemalja potpisnica, u kontekstu bilo kojih opštih ili posebnih mjera u korist zemalja u razvoju kao potpisnica. Potpisnica može takođe dodijeliti prednosti ovog sporazuma ponuđačima u najnerazvijenijim zemljama koje nijesu potpisnice, u odnosu na proizvode ili usluge porijeklom iz tih zemalja.

13. Svaka razvijena zemlja potpisnica će, na zahtjev, pružiti pomoć koja se može smatrati odgovarajućom potencijalnim dobavljačima u najnerazvijenijim zemljama u podnošenju ponude i izboru proizvoda ili usluga koje će vjerovatno biti od interesa njenim naručiocima, kao i ponuđačima u najnerazvijenijim zemljama, i tako pomažući da se usklade sa tehničkim propisima i standardima koji se odnose na proizvode ili usluge koje su predmet predviđenih javnih nabavki.

Revizija

14. Odbor jednom godišnje preispituje funkcionalnost i efikasnost ovog člana, i nakon svake tri godine, na osnovu izvještaja podnesenih od strane potpisnica, vrše glavni pregled u cilju procjene njegovih efekata. Kao dio revizije koja se obavlja na tri godine i u cilju postizanja maksimalne implementacije određaba ovog sporazuma, uključujući posebno član III, imajući u vidu razvoj, finansijsku i trgovinsku situaciju ovih zemalja u razvoju, Odbor procjenjuje da li utvrđena izuzeća, koja su u skladu sa odredbama stavova od 4 do 6. ovog člana, treba da budu modifikovana ili proširena.

15. U toku daljih rundi pregovora, u skladu sa odredbama stava 7 člana XXIV, svaka zemlje u razvoju kao potpisnica će razmotriti mogućnost proširenja lista pokrivenosti, imajući u vidu ekonomsku, finansijsku i trgovinsku situaciju.

Član VI

Tehničke specifikacije

1. Tehničke specifikacije koje utvrđuju karakteristike proizvoda ili usluga koje treba obezbijediti, kao što su kvalitet, performanse, bezbjednost i dimenzije, simboli, terminologija, pakovanje, označavanje i etiketiranje, ili procese i metode njihove proizvodnje i zahtjeve koji se odnose na procedure za procjenu usaglašenosti predviđenih od subjekata nabavki, neće biti pripremljene, usvojene ili primijenjene u pogledu, ili sa efektom, stvaranja nepotrebnih prepreka međunarodnoj trgovini.

2. Tehničke specifikacije propisane od strane subjekta nabavki će, po potrebi:

- a) biti u smislu performansi, više nego u smislu dizajna ili opisnih karakteristika, i
- b) zasnivaće se na međunarodnim standardima, gdje oni postoje, a u suptrotnom, na nacionalnim tehničkim propisima²²², priznatim nacionalnim

²²² Za potrebe ovog Sporazuma, tehnički propis je dokument koji propisuje karakteristike proizvoda ili usluge, ili srodnih procesa i metoda proizvodnje, uključujući i primjenjive administrativne odredbe, čija usaglašenost je obavezna. Takođe, podrazumijeva ili se isključivo bavi zahtjevima za terminologijom, simbolima, pakovanjem, označavanjem ili etiketiranjem, budući da se primenjuju na proizvod, uslugu, proces ili metod proizvodnje.

standardima²²³ ili građevinskim kodovima.

3. Ne može postojati zahtjev ili oznaka za bilo koji pojedinačni robni znaki, patent, dizajn ili tip, niti posebno porijeklo, proizvođač ili dobavljač, osim ukoliko ne postoji dovoljno precizan i razumljiv način koji definiše uslove nabavke, onda su riječi „ili ekvivalentno” uključene u tendersku dokumentaciju
4. Subjekti neće tražiti ili prihvatiti, na način koji bi imao efekat sprečavanja konkurencije, savjet koji se može koristiti u pripremi specifikacija za specifične nabavke od firme koja može imati komercijalni interes u javnim nabavkama.

Član VII

Tenderske procedure

1. Svaka potpisnica obezbeđuje primjenjivanje tenderskih procedura od strane njenih subjekata na nediskriminatorni način i u skladu sa odredbama sadržanim u članovima od VII do XVI.
2. Naručioci neće pružiti informacije bilo kom dobavljaču u vezi sa određenim javnim nabavkama na način koji bi imao efekat sprečavanja konkurencije.
3. Za potrebe ovog Sporazuma:
 - a) Otvorene tenderske procedure su procedure kod kojih svi zainteresovani dobavljači mogu da podnesu tender.
 - b) Selektivne tenderske procedure su procedure u kojima, u skladu sa stavom 3 člana X i drugim bitnim odredbama ovog Sporazuma, samo dobavljači pozvani od strane naručilaca mogu da podnesu tender.
 - c) Ograničene tenderske procedure su procedure u kojima naručilac pojedinačno kontaktira ponuđače, ali pod uslovima utvrđenim članom XV.

Član VIII

Kvalifikacije dobavljača

U procesu kvalifikacije dobavljača, naručioci neće praviti diskriminaciju između dobavljača drugih potpisnica ili između domaćih dobavljača i dobavljača drugih potpisnica. Kvalifikacione procedure moraju biti u skladu sa sljedećim:

- a) svi uslovi za učešće u tenderskim procedurama objavljuju se blagovremeno kako bi se omogućilo zainteresovanim dobavljačima da pokrenu, i u mjeri koja je kompatibilna sa efikasnim funkcionisanjem procesa javnih nabavki, završe kvalifikacione procedure;
- b) svi uslovi za učešće u tenderskim procedurama biće ograničeni na one

²²³ Za potrebe ovog Sporazuma, standard je dokument odobren od strane priznatog tela, koji pruža, za zajedničku i ponovnu upotrebu, pravila, savjete ili karakteristike proizvoda ili usluga ili srodnih procesa i metoda proizvodne, čija usaglašenost nije obavezna. Takođe, podrazumijeva ili se/ i to da se isključivo bavi zahtjevima za terminologijom, simbolima, pakovanjem, označavanjem ili etiketiranjem, budući da se primjenjuju na proizvod, uslugu, proces ili metod proizvodnje.

koji su suštinski za obezbjeđivanje sposobnosti firme da ispuni ugovor. Svi uslovi za učešće koje se traže od dobavljača, uključujući i finansijske garancije, tehničke kvalifikacije i informacije neophodne za uspostavljanje finansijskih, privrednih i tehničkih kapaciteta dobavljača, kao i provjera kvalifikacija, neće biti manje povoljni za dobavljače drugih potpisnica u odnosu na domaće dobavljače i neće praviti diskriminaciju među dobavljačima drugih strana. Finansijska, privredna i tehnička sposobnosti dobavljača će biti procijenjena na osnovu, kako njegove globalne poslovne aktivnosti, tako i na osnovu njegove aktivnosti na teritoriji naručioca, uzimajući u obzir pravni odnos između organizacija dobavljača;

- c) proces i vrijeme potrebno za kvalifikovanje dobavljača neće biti upotrijebljeno na način da se dobavljači drugih strana isključe sa liste dobavljača ili iz razmatranja za određene planirane javne nabavke. Naručioci će priznati domaće dobavljače i dobavljače drugih strana kao kvalifikovane, ukoliko ispunjavaju uslove za učešće u posebnim namjeranim javnim nabavkama. Dobavljače koji konkurišu za učešće u posebnim namjeranim javnim nabavkama, a koji još uvijek nijesu kvalifikovani, treba uzeti u razmatranje i pružiti im dovoljno vremena da ispune kvalifikacione procedure;
- d) subjekti koji održavaju stalne liste kvalifikovanih dobavljača će obezbijediti dobavljačima mogućnost apliciranja za postupak kvalifikacije u bilo kom trenutku i da su svi kvalifikovani dobavljači stavljeni na liste u relativno kratkom vremenskom periodu;
- e) ukoliko, poslije objavljivanja obavještenja iz stava 1 člana IX, nekvalifikovani dobavljač, zahtijeva da učestvuje u predviđenim javnim nabavkama, naručilac treba odmah da započne proceduru za kvalifikaciju;
- f) svaki dobavljač koji je zahtijevao da učestvuje u postupku kvalifikacije, ima pravo na savjet od strane subjekata koji su uključeni u proces donošenja odluke u ovom postupku. Kvalifikovani dobavljači uključeni u stalnu listu od strane subjekata, moraju biti obaviješteni o zaključenju takvih lista ili njihovom brisanju sa liste;
- g) svaka potpisnica će obezbijediti da:
 - (i) svaki naručilac slijedi jedinstvenu kvalifikacionu proceduru, osim u slučajevima kada je predviđena drugačija procedura; i
 - (ii) naporno radi na smanjivanju razlika u kvalifikacionim procedurama među naručiocima.
- h) ništa u podstavovima od (a) do (g) ne sprečava isključivanje bilo kog dobavljača po osnovima kao što je stečaj ili lažna izjava, pod uslovom da je takav postupak u skladu sa odredbama ovog Sporazuma o nacionalnom tretmanu i nediskriminaciji.

Član IX*Poziv za učešće u planiranim javnim nabavkama*

1. U skladu sa paragrafima 2 i 3, naručioc i će objaviti poziv za učešće u svim slučajevima namjeravanih javnih nabavki, osim ako nije drugačije propisano u članu XV (ograničeni postupak).
2. Obavještenje se objavljuje u odgovarajućoj publikaciji navedenoj u Dodatku II. Poziv za učešće može biti u obliku obavještenja o ponuđenoj javnoj nabavci, kao što je navedeno u stavu 6.
3. Strane u Aneksu 2 i 3 mogu da koriste obavještenje o planiranim javnim nabavkama kao što je predviđeno u stavu 7, ili obavještenje o kvalifikacionom sistemu, kao što je predviđeno u stavu 9, kao poziv za učešće.
4. Strane koji koriste obavještenje o planiranim javnim nabavkama, kao poziv za učešće, će naknadno pozvati sve dobavljače koji su izrazili interes da potvrde svoj interes na osnovu informacije koja sadrži makar informaciju iz stava 6.
5. Strane koje koriste obavještenje u vezi sa kvalifikacionim sistemom kao poziv za učešće, treba da obezbijede blagovremeno i u skladu sa razmatranjima iz stava 4 člana XVIII, informaciju koja omogućava svima onima koji su izrazili interes da imaju mogućnost da procijene njihov interes za učešće u postupku nabavke. Ova informacija uključuje informaciju sadržanu u obavještenjima iz stava 6 i 8, u mjeri u kojoj je takva informacija dostupna. Informacija koja je dostavljena jednom zainteresovanom dobavljaču će na nediskriminatorni način biti dostavljena i ostalim zainteresovanim dobavljačima.
6. Svako obavještenje o predloženim javnim nabavkama, iz stava 2, sadrži sljedeće podatke:
 - a) priroda i količina, uključujući sve opcije za dalje nabavke i, ako je moguće, procjena vremena u kojem se te opcije mogu izvršiti; u slučaju ponovljenih ugovora, prirodu i količinu i, ako je moguće, procjenu vremena za obavještenja o narednom tenderu za proizvode ili usluge koje treba nabaviti;
 - b) da li je postupak otvoren, ili ograničen, ili da će uključiti pregovore;
 - c) bilo koji datum za početak isporuke ili završetak isporuke robe ili usluga;
 - d) adresu i krajnji datum za podnošenje zahtjeva za tender ili za kvalifikaciju za listu dobavljača, ili za prijem ponuda, kao i jezik ili jezici na kojima se moraju podnijeti;
 - e) adresu lica koje dodjeljuje ugovor i pruža sve informacije potrebne za dobijanje specifikacija i drugih dokumenata;
 - f) ekonomske i tehničke uslove, i finansijske garancije i informacije koje se zahtijevaju od dobavljača;
 - g) iznos i uslove plaćanja za tendersku dokumentaciju; i
 - h) da li subjekat traži ponude za kupovinu, zakup, iznajmljivanje ili kupovinu na kredit, ili više od jedne od ovih metoda.

7. Svako obavještenje planiranih javnih nabavki iz stava 3 treba da sadrži što više informacija iz stava 6, koje su dostupne. Ono treba u svakom slučaju da obuhvata podatke iz stava 8 i:

- a) izjavu da zainteresovani dobavljači treba naručiocu da izraze svoj interes u postupku javnih nabavki, i
- b) kontakt osobu naručioca, od koje se mogu dobijati dalje informacije.

8. Za svaki slučaj nabavki, naručilac će objaviti rezime obavještenja na jednom od službenih jezika u STO. Obavještenje treba da sadrži najmanje sljedeće podatke:

- a) predmet ugovora,
- b) vremenska ograničenja za podnošenje ponuda ili zahtjev da budu pozvani na tender, i
- c) adrese na kojima se mogu dobiti dokumenata koja se odnose na ugovor.

9. U slučaju selektivnih tenderskih procedura, naručioci koji održavaju stalne liste kvalifikovani dobavljača, godišnje će objavljivati u jednoj od publikacija navedenih u Prilogu III, obavještenje o sljedećem:

- a) nabranje održavanih lista, uključujući njihove naslove, u odnosu na proizvode ili usluge ili kategorije proizvoda ili usluga koje se nabavljaju preko tih lista;
- b) uslovima koje treba da ispunjavaju dobavljači u pogledu njihovog upisivanja na liste, i metode na osnovu kojih će naručioci procjenjivati te uslove; i
- c) period važenja liste, kao i formalnosti za njihovu obnovu.

Kada se takvo obavještenje koristi kao poziv za učešće, u skladu sa stavom 3, obavještenje će, pored toga, sadržati i sljedeće informacije:

- (d) prirodu proizvoda ili usluga,
- (e) izjavu da obavještenje predstavlja poziv za učešće.

Međutim, kada je trajanje kvalifikacionog sistema tri godine ili manje, i ako je trajanje sistema jasno definisano u obavještenju, a takođe je jasno da dalja obaveštenja neće biti objavljivana, dovoljno je objaviti obavještenje samo jednom, na početku kvalifikacionog sistema. Takav sistem ne može da se koristi na način kojim bi se zanemarile odredbe ovog Sporazuma.

10. Ako je, nakon objavljivanja poziva za učešće u bilo kom slučaju planirane nabavke, ali prije predviđenog vremena za otvaranje ili prijem tendera, kako je navedeno u obaveštenjima ili tenderskoj dokumentaciji, neophodno izmijeniti ili ponovo izdati obavještenje, izmijenjeno i dopunjeno ili ponovno izdato, obavještenje treba na isti način tretirati kao i originalna dokumenta, na kojima se zasniva amandman. Bilo koja značajna

informacija data dobavljaču u vezi sa određenom namjeravanom nabavkom mora istovremeno i blagovremeno biti data svim ostalim dobavljačima, kako bi dobavljači imali vremena da razmotre informaciju i da odgovore na nju.

11. Subjekti treba jasno da naznače u, obavještenjima iz ovog člana ili publikacijama u kojima se obavještenje pojavljuje, da su javne nabavke obuhvaćene ovim Sporazumom

Član X

Postupak selekcije

1. Da bi se selektivnom tenderskom procedurom obezbijedila optimalna efikasnost međunarodne konkurencije, naručioci će za svaku namjeravanu javnu nabavku pozvati što više dobavljača sa domaćeg tržišta i dobavljače drugih potpisnica, u skladu sa efikasnim funkcionisanjem sistema javnih nabavki. Oni će na fer i nediskriminatorski način izabrati dobavljače koji treba da učestvuju u postupku.

2. Naručioci koji održavaju stalne liste kvalifikovanih dobavljača mogu izabrati dobavljače za učestvovanje u postupku sa ove liste. Bilo koji izbor treba da omogući ravnopravne mogućnosti za dobavljače na listama.

3. Dobavljačima koji zahtijevaju da učestvuju u određenim namjeravanim javnim nabavkama će se omogućiti da podnesu ponudu, i razmatraće se, u slučajima kod onih dobavljača koji još nijesu kvalifikovani, ima li dovoljno vremena da završetak kvalifikacionog postupaka, shodno članu VIII I IX. Broj dodatnih dobavljača kojima je dozvoljeno da učestvuju biće ograničen samo iz razloga efikasnog funkcionisanja sistema javnih nabavki.

4. Zahtjev za učestvovanje u selektivnoj tenderskoj proceduri može se podnijeti putem teleksa, telegrama ili faksa.

Član XI

Rokovi za tender i isporuku

Opšte

1. (a) Propisani rok treba da omogući dobavljačima drugih strana, kao i domaćim dobavljačima dovoljno vremena za pripremu i dostavljanje ponude prije zatvaranje tenderske procedure. U određivanju takvog roka, naručilac, u skladu sa svojim razumnim potrebama, uzima u obzir faktore kao što su složenost javnih nabavki, obim očekivanih podugovaranja i normalno vrijeme za podnošenje ponuda poštom iz inostranstva, kao i domaćih bodova.
- (b) Svaka potpisnica treba da obezbijedi da njeni naručioci uzimaju u obzir kašnjenja u objavljivanju prilikom postavljanja konačnog datuma za prijem tendera ili zahtjeva za učešće u tenderu.

Rokovi

2. Osim u onoj meri u kojoj je propisano u stavu 3,
 - (a) u otvorenim postupcima, rok za prijem ponude ne može biti kraći od 40 dana od dana objavljivanja, iz stava 1 člana IX,
 - (b) u selektivnim postupcima koji ne podrazumijevaju korišćenje stalne liste kvalifikovanih dobavljača, rok za podnošenje prijave za učestvovanje na tenderu ne može biti kraći od 25 dana od dana objavljivanja, u skladu sa stavom 1 člana IX; period za prijem ponude ni u kom slučaju ne može biti kraći od 40 dana od dana slanja poziva za dostavu ponuda;
 - (c) selektivnim procedurama koje podrazumijevaju korišćenje stalne liste kvalifikovanih dobavljača, rok za prijem ponude ne može biti kraći od 40 dana od dana prvog slanja poziva za dostavu ponuda, bilo da se datum prvog slanja poziva za dostavu ponuda poklapa sa danom objavljivanja tendera ili ne, shodno stavu 1 člana IX.
3. Rokovi iz stava 2 se mogu skratiti u sljedećim uslovima:
 - (a) ako je posebno obavještenje objavljeno 40 dana ali ne duže od 12 meseci unaprijed, i obavještenje sadrži najmanje:
 - (i) što je više moguće dostupnih informacija iz stava 6 člana IX ;
 - (ii) informaciju iz stava 8. člana IX;
 - (iii) izjavu da dobavljači treba da izraze svoj interes u postupku javne nabavke naručiocu, i
 - (iv) kontakt osobu naručioca od koje se više informacija može dobiti, rok od 40 dana za prijem ponuda može se zamijeniti rokom dovoljno dugim da se odgovori na tender, koji po pravilu, ne može biti kraći od 24 dana, ali ni u jednom slučaju kraći od 10 dana;
 - (b) u slučaju drugog ili narednih objavljivanja koji se bave ugovorima periodičnog karaktera u smislu stava 6 člana IX, rok od 40 dana za prijem ponuda može biti skraćen ali ne može biti kraći od 24 dana;
 - (c) kada razlozi hitnosti zahtijevaju, rok za podnošenje ponuda iz stava 2 može se skratiti, ali ni u kom slučaju ne može biti kraći od 10 dana od dana objavljivanja tendera, shodno stavu 1 člana IX; ili
 - (d) rok iz stava 2 (c) može, za nabavke naručilaca navedenih u aneksima 2 i 3, biti fiksiran uzajamnim sporazumom ili dogovorom između naručioca i odabranog ponuđača. U odsustvu sporazuma, naručilac može da odredi rok koji će biti dovoljno dug da se odgovori na tender i ni u kom slučaju ne može biti kraći od 10 dana.
4. U skladu sa razumnim potrebama naručioca, prilikom određivanja datuma isporuke treba uzeti u obzir faktore kao što su složenost procesa javnih nabavki, obim predviđenog podugovaranja i realno vrijeme potrebno za proizvodnju, pripremanje robe i njen transport od mjesta skladištenja ili vrijeme za pružanje usluga.

Član XII*Tenderska dokumentacija*

1. Ukoliko u tenderskom postupku naručilac omogućava da ponude budu dostavljene na nekoliko jezika, jedan od tih jezika mora biti službeni jezik STO-a.

2. Tenderska dokumentacija dostavljena dobavljačima treba da sadrži sve informacije neophodne za kvalitetno odgovaranje na tender, uključujući i informaciju koja treba da bude objavljena u obavještenju o javnim nabavkama, osim za stav 6 (g) člana IX, kao i sljedeće:

- (a) adresu naručioca;
- (b) adresu na koju zahtjev za dodatne informacije treba poslati;
- (c) jezik ili jezici na kojima se šalju ponude i tenderska dokumentacija;
- (d) datum zatvaranja i vrijeme prijema ponuda i vremenski okvir tokom kojeg će ponuda biti otvorena za prihvatanje;
- (e) ovlašćena lica koja će biti prisutna na otvaranju ponuda, kao i datum, vrijeme i mjesto otvaranja ponuda;
- (f) ekonomske i tehnički zahtjev, finansijske garancije i informaciju i potrebna dokumenta od dobavljača;
- (g) kompletan opis traženih roba ili usluga, zahtjeva koji uključuju tehničke specifikacije, popunjenih obrazaca za ustanovljenje kvalifikacija, neophodnih planova, crteža i uputstva kako se dokazuje kvalifikacija dobavljača;
- (h) kriterijume za dodjelu ugovora, uključujući sve faktore, osim cijene koja će se uzeti u obzir prilikom ocjenjivanja ponuda i troškova koje treba uključiti pri evaluaciji cijena ponude, kao što su transport, osiguranje i troškovi inspekcije, i u slučaju roba ili usluga drugih strana, carina i drugih uvoznih troškova, poreza i valute plaćanja;
- (i) uslovi plaćanja;
- (j) bilo koji drugi rokovi ili uslovi;
- (k) ukoliko ponude zemalja koje nijesu potpisnice ovog sporazuma, ali koje primjenjuju postupke člana XVII - rokovi i uslovi - odgovore na propositane uslove i rokove, ukoliko takvi postoje, njihove ponude će biti prihvaćene.

Prosljeđivanje tenderske dokumentacije od strane naručilaca

- 3.
- (a) U otvorenom postupku naručioci će proslijediti tendersku dokumentaciju na zahtjev bilo kog dobavljača koji učestvuje u postupku, i blagovremeno odgovoriti na razumne zahtjeve za pojašnjenjem koji su u vezi sa postupkom.
 - (b) U selektivnom postupku, naručioci će proslijediti tendersku dokumentaciju na zahtjev bilo kog dobavljača koji zahtijeva da učestvuje u postupku, i blagovremeno odgovoriti na razumne zahtjeve za pojašnjenjem koji su u vezi sa postupkom.
 - (c) Naručioци će blagovremeno odgovoriti na bilo koji razuman zahtjev za

relevantnim informacijama koje je dostavio dobavljač koji učestvuje u tenderskoj proceduri, pod uslovom da takva informacija ne daje prednost tom dobavljaču u odnosu na njegove konkurente u postupku dodjele ugovora.

Član XIII

Podnošenje, prijem i otvaranja ponuda i dodjela ugovora

1. Podnošenje, prijem i otvaranje ponuda i dodjela ugovora moraju biti u skladu sa sljedećim:

- (a) ponuda se dostavlja u pismenoj formi neposredno ili putem pošte. Ako je dozvoljeno da se ponuda dostavlja teleksom, telegramom ili faksom, ponuda samim tim mora da sadrži sve informacije potrebne za procjenu ponude, posebno konačnu cijenu predloženu od strane ponuđača i izjavu da ponuđač prihvata sve uslove, rokove i odredbe poziva na tender. Ponuda mora odmah biti potvrđena pismom ili dopisom uz potpisanu kopiju teleksa, telegrama ili faksa. Nije dozvoljeno predstavljanje ponude telefonom. Sadržaj ponude dostavljene teleksom, telegramom ili faksom će imati prednost, u slučaju da postoji ili konflikt između tog sadržaja i dokumentacije primljene poslije roka; i
- (b) mogućnosti koje se mogu dati ponuđačima da isprave nenamjerne greške u formi u periodu između otvaranja ponuda i dodjele ugovora, neće biti dozvoljene ukoliko dovode do diskriminacije.

Prijem ponuda

2. Dobavljač ne može biti kažnjen ako ponuda stigne u kancelariju navedenu u tenderskoj dokumentaciji posle utvrđenog roka, ako je došlo do pomjeranja roka usled greške naručioca. Ponude se mogu razmatrati i u drugim izuzetnim okolnostima, ako procedure naručioca to omogućavaju.

Otvaranje ponuda

3. Sve tražene ponude od strane naručioca u otvorenom ili selektivnom postupku će biti primljene i otvorene u postupcima i pod uslovima koji garantuju regularnost otvaranja. Prijem i otvaranja ponuda će takođe biti u skladu sa nacionalnim tretmanom i nediskriminativnim odredbama ovog Sporazuma. Informacija o otvaranju ponuda kao i naručilac u postupku, će ostati na raspolaganju nadležnim organima koji su odgovorni za naručioca, kako bi se po potrebi koristili za procedure iz članova XVIII, XIX, XX I XXII.

Dodjela ugovora

3. (a) Da bi se uzela u obzir za dodjelu ugovora, ponuda mora, u vrijeme otvaranja biti u skladu sa osnovnim zahtjevima iz obavještenja ili tenderske dokumentacije i da bude od dobavljača koji ispunjava uslove za

učešće. Ako je naručilac primio ponudu čija je cijena neuobičajeno niža od ostalih dostavljenih ponuda, može tražiti od ponuđača da dokaže da može ispuniti uslove učešća i da će biti sposoban za ispunjavanje rokova ugovora.

- (b) Ukoliko zbog javnog interesa naručilac odluči da ne dodijeli ugovor, naručilac će dodijeliti ugovor ponuđaču za koga je utvrđeno da u potpunosti ispunjava uslove ugovora i čija je ponuda, bilo da je za domaće robe ili usluge, ili robe ili usluge drugih strana, najniža ili ponuda koja je u smislu specifičnih kriterijuma evaluacije postavljena u obavještenju ili u tenderskoj dokumentaciji kao najpovoljnija.
- (c) Ugovori će se dodijeliti u skladu sa osnovnim kriterijumima i zahtjevima iz tenderske dokumentacije.

Opcione klauzule

5. Opcione klauzule se neće koristiti na način koji nije u skladu sa odredbama Sporazuma.

Član XIV *Pregovaranje*

1. Potpisnica može obezbijediti naručiocima vođenje pregovora:
 - (a) u kontekstu nabavki u kojima su naznačili takvu namjeru, odnosno u obavještenju iz stava 2 člana IX (poziv dobavljačima da učestvuju u postupku predložene nabavke), ili
 - (b) kada je iz procjene očigledno da nijedna ponuda nije najpovoljnija, u odnosu na posebne kriterijume evaluacije navedene u tenderskoj dokumentaciji ili obavještenjima.
2. Pregovori se prvenstveno koriste kako bi se identifikovale prednosti i slabosti u ponudama.
3. Naručioci treba da razmatraju ponude u povjerenju. Naročito, oni neće pružiti informacije koje imaju za cilj da pomognu određenim učesnicima da svoje ponude dovedu do nivoa ostalih učesnika.
4. Naručioci u toku pregovora neće praviti diskriminaciju između različitih dobavljača. Konkretno, oni će obezbijediti da:
 - (a) se eliminisanje učesnika vrši u skladu sa kriterijumima utvrđenim u obavještenjima i tenderskoj dokumentaciji;
 - (b) sve promjene u kriterijumima i tehničkim zahtjevima budu u pismenoj formi dostavljene svim preostalim učesnicima u pregovorima;
 - (c) svi preostali učesnici imaju mogućnost da podnesu nove ili izmijenjene ponude na osnovu revidiranih zahtjeva; i
 - (d) kada su pregovori zaključeni, se svim preostalim učesnicima u pregovorima omogućiti da dostave konačne ponude u skladu sa zajedničkim rokom.

Član XV*Ograničeni postupak javne nabavke*

1. Odredbe članova od VII do XIV kojima se uređuju otvoreni i selektivni postupci javnih nabavki ne treba da se primenjuju u dolje navedenim uslovima, ukoliko se ograničeni postupak ne koristi sa ciljem da se izbjegne maksimalna konkurencija, ili na način koji bi predstavljao sredstvo za diskriminaciju između dobavljača drugih strana ili zaštita domaćih proizvođača i dobavljača:

- (a) u odsustvu ponuda na otvoreni ili selektivni postupak, ili kada su podnesene ponude tajne, ili nijesu u saglasnosti sa osnovnim zahtjevima tendera, ili su podnesene od dobavljača koji ne ispunjavaju uslove za učesće, u skladu sa ovim Sporazumom, pod uslovom, međutim, da zahtjevi početnog tendera nijesu bitno izmijenjeni u dodijeljenom ugovoru;
- (b) kada, za umjetnička djela ili iz razloga povezanih sa zaštitom ekskluzivnih prava, kao što su patenti ili autorska prava, ili u nedostatku konkurencije iz tehničkih razloga, proizvodi ili usluge mogu biti isporučeni samo od određenog dobavljača i ne postoji razumna alternativa ili zamjena;
- (c) u mjeri u kojoj je to striktno potrebno, kada, iz razloga ekstremne hitnosti zbog nepredviđenih događaja prouzrokovanih od strane naručioca, proizvodi ili usluge se ne mogu dobiti na vrijeme putem otvorenog ili selektivnog postupka;
- (d) za dodatne isporuke od originalnog dobavljača koji su namijenjene kao djelovi zamjena postojećih zaliha, ili instalacija, ili kao proširenje postojećih zaliha, usluga ili postrojenja u kojima bi promjena dobavljača natjerala naručioca na nabavku opreme ili usluga koji ne ispunjavajući uslove zamjene sa već postojećom opremom ili uslugama²²⁴;
- (e) kada naručilac pribavi prototip ili prvi proizvod ili uslugu koji su razvijeni na njegov zahtjev za ugovor za istraživanje, eksperiment, studiju ili originalan razvoj. Kada su takvi ugovori ispunjeni, naredna nabavka proizvoda ili usluga će biti predmet članova VII do XIV²²⁵;
- (f) kada su dodatne građevinskih usluge koji nijesu bile uključene u početni ugovor, ali su bile u okviru ciljeva originalne tenderske dokumentacije, zbog nepredviđenih okolnosti, postale neophodne za završetak usluge izgradnje, a naručilac treba da dodijeli ugovore za dodatne građevinske usluge ugovorcima koji izvršava pomenute građevinske usluge, jer izdvajanje dodatnih građevinskih usluga iz početnog ugovora bi bilo teško zbog tehničkih ili ekonomskih razloga i izazvalo bi značajne po-

224 Dogovor je da »postojeća oprema« obuhvata softver u mjeri u kojoj je početna nabavka softvera bila obuhvaćena Sporazumom.

225 Originalni razvoj prvog proizvoda ili usluge može uključiti organičenu proizvodnju ili snabdijevanje kako bi se inkorporirali rezultati testiranja i kako bi se pokazalo da je proizvod ili usluga pogodna za proizvodnju ili snabdijevanje u količini do prihvatljivih standarda kvaliteta. Ovo se ne odnosi na količinu proizvodnje ili snabdijevanja kojom bi se uspostavila komercijalna održivost ili da bi se pokrili troškovi istraživanja i razvoja.

teškoće naručiocu. Međutim, ukupna vrijednost ugovora dodeljenih za dodatne građevinske usluge ne može preći 50 odsto od iznosa glavnog ugovora;

- (g) za nove građevinske usluge koje se sastoje od ponavljanja sličnih građevinskih usluga koje odgovaraju osnovnom projektu za koji početni ugovor je dodeljen u skladu sa članom VII do XIV i za koji je naručilac naznačio u obavještenju o namjeravanoj nabavci u vezi sa početnim građevinskih uslugama, tako da ograničene tenderske procedure mogu biti korišćene u dodjeli ugovora za nove građevinske usluge;
- (h) za proizvode kupljene na robnom tržištu;
- (i) za kupovinu pod izuzetno povoljnim uslovima, koja se javlja samo u veoma kratkom vremenskom periodu. Ova nabavka ima za cilj da pokrije rijetka otuđivanja od strane firme koje obično nijesu dobavljači ili otuđivanje imovine preduzeća u stečaju ili likvidaciji. Nije namenjena za pokrivanje redovne kupovine od regularnih dobavljača;
- (j) u slučaju dodeljenih ugovora pobjedniku konkursa za dizajn, pod uslovom da je takmičenje organizovano na način koji je u skladu sa principima ovog Sporazuma, naročito u pogledu objavljivanja, u smislu člana IX, poziva kvalifikovanim dobavljačima, da učestvuju na tom takmičenju, na kome će se suditi od strane nezavisnog žirija, sa ciljem da ugovor o dizajnu dodijeli pobjednicima.

2. Naručioci će pripremiti izveštaj u pisanoj formi za svaki dodeljeni ugovor u skladu sa odredbama stava 1. Svaki izveštaj treba da sadrži ime naručioca, vrijednost i vrstu robe ili usluga, zemlju porijekla, kao i izjavu o uslovima iz ovog člana. Ovaj izveštaj treba da ostane kod naručioca i na raspolaganju nadležnim organima odgovornim za naručioca, sa ciljem da se može koristiti po potrebi u procedurama iz članova XVIII, XIX, XX, XXII.

Član XVI

Nadoknade

1. Naručioci neće, u kvalifikaciji i izboru dobavljača, proizvoda ili usluga, ili u evaluaciji ponuda i dodjeli ugovora, nametnuti, tražiti ili razmatrati nadoknade.²²⁶

2. Ipak, imajući u vidu razmatranja opšte politike, uključujući i one koje se odnose na razvoj, zemlja u razvoju može u trenutku pristupanja pregovarati uslove za korišćenje nadoknada, kao što su zahtjevi za uključivanje domaćih sadržaja. Takvi zahtjevi će se koristiti samo za kvalifikaciju za učešće u postupku javnih nabavki, a ne kao kriterijum za dodjeljivanje ugovora. Uslovi treba da budu objektivni, jasno definisani i nediskriminatorni. Treba da budu navedeni u Dodatku I zemlje i mogu uključiti jasno definisana ograničenja u nametanju nadoknada u bilo kom ugovoru koji je predmet ovog Sporazuma. O postojanja

²²⁶ Nadoknada u javnim nabavkama je sredstvo koje se koristi za podsticanje lokalnog razvoja i za unaprijeđenja platnog bilansa sredstvima domaćeg sadržaja, licenciranja tehnologije, zahtjevima za investiciju, kontra-trgovinu ili sličnim zahtjevima.

nju ovih uslova treba obavijestiti Odbor i treba ga uključiti u obavještenje o namjeranim nabavkama, kao i u drugu dokumentaciju.

Član XVII *Transparentnost*

1. Svaka strana će podsticati naručioce da utvrde uslove i rokove, uključujući i odstupanja od konkurentskih tenderskih procedura ili pristupa zahtjevnim procedurama, pod kojima će dobavljači iz zemalja koje nijesu potpisnice ovog sporazuma dostaviti svoju ponudu, u pogledu stvaranja transparentnosti u njihovim dodjelama ugovora, ali će ipak:

- (a) precizirati njihove ugovore u skladu sa članom VI (tehničke specifikacije);
- (b) objaviti obavještenja o nabavkama u skladu sa članom IX, uključujući, u verziji obavještenja iz stava 8 člana IX (rezime obavještenja o planiranim nabavkama) koje je objavljeno na službenom jeziku STO, uslove i rokove pod kojima će se ponude dostaviti od dobavljača iz zemalja koje su potpisnice ovog Sporazuma;
- (c) biti voljne da osiguraju da se njihovi propisi o javnim nabavkama neće mijenjati tokom postupka, a u slučaju da se dokaže da je takva promjena neizbježna, da će osigurati odgovarajuća obeštećenja.

2. Vlade zemalja koje nijesu potpisnice ovog Sporazuma, a ispunjavaju uslove iz stava 1 (a) do 1 (c) su u tom slučaju ovlašćene da obavijeste potpisnice o ušešću u radu Odbora u svojstvu posmatrača.

Član XVIII *Informacije i pregled u pogledu obaveza naručioca*

1. Naručioci će objaviti obavještenje u odgovarajućoj publikaciji navedenoj u dodatku II najkasnije u roku od 72 dana nakon dodjele svakog ugovora u skladu sa članom od XIII do XVI. Ova obavještenja će sadržati:

- (a) prirodu i količinu roba ili usluga u dodijeljenom ugovoru;
- (b) ime i adresu naručioca koji dodjeljuje ugovor;
- (c) datum dodjeljivanja ugovora;
- (d) ime i adresu ponuđača koji je dobio ponudu;
- (e) vrijednost dodijeljenog ugovora ili najveću ili najnižu ponudu koja je uzeta u obzir prilikom dodjeljivanja ugovora;
- (f) gdje je to moguće, način identifikovanja izdatog obavještenja i skladu sa stavom 1 člana IX ili opravdanje u skladu sa članom XV za korišćenje tog postupka; i
- (g) vrstu postupka koji se koristi.

2. Svaki naručilac će, na zahtev dobavljača potpisnice, odmah obezbijediti:
 - (a) objašnjenje svoje prakse i procedura nabavki;
 - (b) relevantne informacije o razlozima zbog kojih je zahtjev za kvalifikacijom dobavljača odbijen, zašto je njegova postojeća kvalifikacija dovedena do kraja i zašto nije izabran; i
 - (c) odbijenom ponudaču relevantnu informaciju u vezi sa razlozima zbog kojih njegova ponuda nije izabrana i o karakteristikama i prednostima ponude koja je izabrana, kao i ime ponuđača koji je dobio tender.
3. Naručioci će blagovremeno obavijestiti dobavljače koji učestvuju u postupku o odlukama o dodjeli ugovora i, na zahtjev, to će uraditi u pisanoj formi.
4. Ipak, naručioci mogu odlučiti da će određene informacije iz dodijeljenog ugovora, sadržane u paragrafima 1 i 2 (c) biti uskraćene u slučajevima gdje bi davanje takvih informacija ometalo sprovođenje zakona ili bi na drugi način bilo u suprotnosti sa javnim interesom, ili bi naškodilo legitimnim komercijalnim interesima pojedinih preduzeća, javnih ili privatnih, ili fer konkurenciji među dobavljačima.

Član XIX

Informacije i pregled u pogledu obaveze strana

1. Svaka strana će odmah objaviti svaki zakon, propis, sudsku odluku, administrativna pravila opšte primjene, kao i svaki postupak (uključujući i standardne klauzule ugovora) u vezi sa javnim nabavkama obuhvaćene ovim Sporazumom, u odgovarajućim publikacijama navedenim u Dodatku IV, i na takav način koji će omogućiti drugim stranama i dobavljačima da se upoznaju sa njima. Svaka strana će biti spremna da o zahtjevu objasni bilo kojoj drugoj strani svoja pravila javnih nabavki.
2. Vlada ponuđača koji nije dobio tender, a koja je potpisnica ovog Sporazuma, može tražiti, bez povrede odredbi iz člana XXII, takve dodatne informacije o dodijeljenom ugovoru koje mogu biti neophodne prilikom dokazivanja da je postupak javnih nabavki obavljen na fer i nepristrasan način. U tom cilju, vlada naručioca će pružiti informacije o karakteristikama i prednostima o dobijenoj ponudi, kao i cijenu ugovora. Obično ove druge informacije mogu biti otkrivene od strane vlade neuspjelog ponuđača pod uslovom da to pravo vrši sa diskrecijom. U slučajevima u kojima bi objavljivanje ovih informacija ugrozilo konkurenciju u budućim tenderima, ove informacije neće biti proslijeđene osim nakon konsultacija i u saglasnosti sa stranom koja je dala informaciju vladi neuspjelog ponuđača.
3. Raspoložive informacije o javnim nabavkama će biti obezbijeđene po zahtjevu bilo kojoj drugoj strani od strane naručioca, kao i njihovi dodijeljeni ugovori.
4. Povjerljive informacije obezbijeđene bilo kojoj strani koje bi ometale sprovođenje zakona ili na drugi način bile suprotne javnom interesu, ili bi štetile privrednim interesima određenih preduzeća, javnih ili privatnih, ili ugrozile fer konkurenciju između dobavljača, ne mogu biti dostavljene bez formalnog odobrenja strane koja obezbjeđuje te informacije.
5. Svaka strana će sakupiti i dostaviti Odboru jednom godišnje statističke podatke o

svojim javnim nabavkama koje su obuhvaćene ovim Sporazumom. Takvi izvještaji treba da sadrže sljedeće informacije u vezi sa dodijeljenim ugovorima od strane svih naručilaca obuhvaćenih ovim Sporazumom:

- (a) za naručioce iz Aneksa 1, statističke podatke o procijenjenoj vrijednosti dodijeljenih ugovora, i iznad i ispod praga vrijednosti, na globalnom nivou i analizirane od strane naručioca, za naručioce u Aneksu 2 i 3, statističke podatke o procijenjenoj vrijednosti dodijeljenih ugovora iznad praga vrijednosti na globalnom nivou i raščlanjene po kategorijama od strane naručioca;
- (b) za naručioce iz Aneksa 1, statističke podatke o broju i ukupnoj vrijednosti dodijeljenih ugovora iznad praga vrijednosti, analizirane od strane naručioca i kategorije prizvoda i usluga u skladu sa jedinstvenim klasifikacionim sistemima; za naručioce iz Aneksa 2 i 3, statistički podaci o procijenjenoj vrijednosti dodijeljenih ugovora iznad praga vrijednosti raščlanjene po kategorijama naručilaca i kategorijama proizvoda i usluga;
- (c) za naručioce iz Aneksa 1, statističke podatke, analizirane od strane naručioca i kategorija proizvoda i usluga, o broju i ukupnoj vrijednosti dodijeljenih ugovora svih slučajeva člana XV; za kategorije naručilaca iz Aneksa 2 i 3, statističke podatke o ukupnoj vrijednosti dodeljenih ugovora iznad praga vrijednosti za svaki od slučajeva iz člana XV; i
- (d) za naručioce iz Aneksa 1, statističke podatke raščlanjene od naručioca, o broju i ukupnoj vrijednosti dodeljenih ugovora u skladu sa odstupanjima od Sporazuma sadržanim u relevantnim aneksima; za kategorije naručilaca u Aneksu 2 i 3, statističke podatke o ukupnoj vrijednosti dodeljenih ugovora u skladu sa odstupanjima od ovog Sporazuma sadržanim u relevantnim aneksima.

U mjeri u kojoj je takva informacija dostupna, svaka strana treba da obezbijedi statističke podatke o zemlji porijekla proizvoda i usluga kupljenih od naručilaca. Kako bi se obezbijedilo da se takvi podaci mogu uporediti, Odbor će obezbijediti uputstva o metodama a efikasnog praćenje javnih nabavki obuhvaćeno ovim Sporazumom, Odbor može jednoglasno odlučiti da se izmijene zahtjevi iz podstavova od (a) do (g) u pogledu prirode i obima statističkih podataka koje treba obezbijediti i raščlanjenja i klasifikacija koje treba koristiti.

Član XX

Žalbene procedure

Konsultacije

1. U slučaju žalbe od strane dobavljača, da je došlo do kršenja ovog Sporazuma u kontekstu javne nabavke, svaka strana će podsticati dobavljača da traži rješavanje po žalbe u konsultaciji sa naručiocem. U takvim slučajevima naručilac će obezbijediti nepristrasno i blagovremeno razmatranje svake takve žalbe, na način koji nije štetan za dobijanje korektivnih mjera u okviru žalbenog sistema.

Žalba

2. Svaka strana će obezbijediti nediskriminatorne, pravovremene, transparentne i efikasne procedure koje će omogućiti dobavljačima pravo na žalbu zbog kršenja Sporazuma, koja se javljaju u postupku nabavki u kojima imaju, ili su imali interes.
3. Svaka strana će obezbijediti svoje žalbene procedure u pismenoj formi koje će biti dostupne široj javnosti.
4. Svaka potpisnica će obezbijediti da dokumentacija koja se odnosi na sve aspekte procesa u vezi sa nabavkama, obuhvaćenim ovim Sporazumom, bude čuvana tri godine.
5. Od zainteresovanog dobavljača može se tražiti da pokrene žalbeni postupak i obavijesti naručioca u određenom vremenskom roku, od trenutka kada su osnovi za žalbu poznati ili bi trebalo da budu poznati, ali ni u kom slučaju rok ne može biti kraći od 10 dana.
6. Žalbe će biti razmatrane na sudu ili od strane nepristrasnog i nezavisnog revizorskog tijela, koje nema interes u pogledu ishoda postupka i čiji članove su zaštićeni od spoljnih uticaja tokom njihovod mandata. Revizorsko tijelo koje nije sud mora biti podvrgnuto ili sudskoj reviziji, ili mora imati procedure koje obezbjeđuju da:
 - (a) učesnici mogu biti saslušani prije nego što je mišljenje dato ili odluka donesena;
 - (b) učesnici mogu biti predstavljeni ili praćeni;
 - (c) učesnici imaju pristup svim postupcima;
 - (d) se postupak može voditi javno;
 - (e) se mišljenja ili odluke dostavljaju u pisanoj formi uz obrazloženej istih;
 - (f) da svjedoci mogu biti prisutni;
 - (g) dokumenta budu dostavljena.
7. Žalbeni postupci će obezbijediti:
 - (a) brze privremene mjere za uklanjanje povreda Sporazuma i očuvanja komercijalnih interesa. Takva akcija može da dovede do suspenzije procesa nabavke. Ipak, prilikom odlučivanja da li takve mjere treba primijeniti, potrebno je uzeti u obzir glavne negativne posljedice na interese strana u postupku, vodeći računa i o javnom interesu. U takvim okolnostima, samo povod za nepostupanje će biti sačinjen u pisanoj formi; procjenu i mogućnost za odluku o opravdanosti žalbe;
 - (b) uklanjanje povrede Sporazuma ili kompenzaciju za gubitak ili pretrpljenu štetu, koja može biti ograničena na troškove za pripremu tendera ili protest.
8. U cilju očuvanja komercijalnih i drugih interesa, žalbeni postupak treba da bude završen u dogledno vrijeme.

Član XXI
Institucije

1. Odbor javnih nabavki sačinjen od predstavnika svake strane će biti uspostavljen. Ovaj Odbor će izabrati svog predsjednika i potpredsjednika i sastajaće se po potrebi, naj-

manje jednom godišnje, u cilju pružanja mogućnosti stranama da se konsultuju o bilo kom pitanju u vezi sa funkcionisanjem ovog Sporazuma, ili unaprijeđenja ciljeva Sporazuma, kao i zbog izvršavanja drugih obaveza koje strane mogu odrediti.

2. Odbor može da osnuje radne grupe ili druga pomoćna tijela, koja će izvršavati funkcije utvrđene od strane Odbora.

Član XXII

Konsultacije i rješavanje sporova

1. Odredbe Memoranduma o pravilama i procedurama za rješavanje sporova u okviru Sporazuma o STO (u daljem tekstu: Memorandum o rješavanju sporova;) će se primjenjivati, osim ako nije drugačije određeno u donjem tekstu.

2. Ako neka strana smatra da je korist koja joj pripada, direktno ili indirektno na osnovu ovog Sporazuma poništena, odnosno da je postizanje bilo kog cilja ovog Sporazuma onemogućeno, kao rezultat neuspjeha druge strane ugovornice, ili strana da izvrše svoje obaveze iz ovog Sporazuma, ili da primijene određene mjere, bez obzira da li je to u sukobu sa odredbama ovog Sporazuma ili ni, ona može u cilju postizanja obostrano zadovoljavajućeg rješenja pitanja sačiniti pismene izjave ili prijedloge drugoj strani ili stranama. O takvoj radnji će biti odmah obaviješten Organ za rješavanje sporova osnovan u okviru Memoranduma za rješavanje sporova (u daljem tekstu: ORS), kao što je navedeno u nastavku. Svaka strana će blagonaklono razmatrati predstavke ili prijedloge koji su joj dostavljeni.

3. ORS treba da bude ovlašten da osnuje panel, usvoji panel i izvještaje Apelacionog tijela, da daje preporuke ili pravila, vrši nadzor nad sprovođenjem odluka i pravila, kao i da dozvoli suspenziju koncesija i drugih obaveza iz ovog Sporazuma ili konsultacije u vezi pravnih ljekova, kada povlačenje mjera koje su u suprotnosti sa Sporazumom nije moguće, pod uslovom da članovi Svjetske trgovinske organizacije, potpisnice ovog Sporazuma treba da učestvuju u donošenju odluka ili vršenju radnji ORS, u vezi sa sporovima iz ovog Sporazuma.

4. Paneli treba da imaju sljedeće nadležnosti osim ako se stranke u sporu ne dogovore drugačije u roku od 20 dana od dana uspostavljanja panela: "Da ispita, u svijetlu relevantnih odredbi ovog Sporazuma i (ime bilo koje druge odredbe iz Sporazuma nevedene od Strana u sporu), pitanja iznijeta ORS-u (ime stranke)... i da pripremi takve nalaze koji će pomoći ORS-u u izradi preporuka, ili u postavljanju pravila predviđenih ovim Sporazumom".

U slučaju spora u kome se jedna od strana poziva na odredbe ovog Sporazuma i jednog ili više drugih sporazuma navedenih u Prilogu 1 Memoranduma za rješavanje sporova, stav 3 će se primijeniti samo na one djelove panel izveštaja koji se tiču tumačenja i primjene ovog Sporazuma.

5. Paneli osnovani od strane ORS-a radi procjenjivanja sporova u skladu sa ovim Sporazumom će uključiti kvalifikovane osobe u oblasti javnih nabavki.

6. Proces treba ubrzati što je više moguće. Bez obzira na odredbe stava 8 i 9 člana 12 Memoranduma za rješavanje sporova, panel treba da pokuša da dostavi svoj finalni

izveštaj stranama u sporu ne kasnije od četiri meseca, a u slučaju odlaganja najkasnije u roku od sedam meseci nakon datuma kada su struktura i nadležnosti panela dogovoreni. Shodno tome, potrebno je skratiti period predviđen u stavu 1 člana 20 i stavu 4 člana 21 Memoranduma za rješavanje sporova za dva mjeseca. Osim toga, bez obzira na odredbe stava 5 člana 21 Memoranduma o rješavanju sporova, panel će pokušati da donese svoju odluku u roku od 60 dana, u slučaju nepostojanja usaglašenosti postojećih mjera sa preporukama i pravilima.

7. Izuzetno od stava 2 člana 22 Memoranduma o rješavanju sporova, bilo koji spor koji potiče iz bilo kog Sporazuma navedenog u Prilogu 1 Memoranduma o rješavanju sporova, a ne iz ovog Sporazuma neće rezultirati suspenzijom koncesija ili drugih obaveza iz ovog Sporazuma, a bilo koji spor koji proizilazi iz ovog Sporazuma neće rezultirati suspenzijom koncesija ili drugih obaveza, po nekom drugom sporazumu navedenom u pomenutom Prilogu 1.

Član XXIII

Izuzeci

1. Ništa u ovom Sporazumu ne sprečava bilo koju stranu da preduzme bilo koju radnju ili da ne otkrije informaciju koja je neophodna za zaštitu njenih glavnih bezbjedonosnih interesa vezano za nabavku oružja, municije i ratnog materijala, ili za nabavku koja je neophodna za nacionalnu bezbjednost ili za odbrambene svrhe.

2. U zavisnosti od zahtjeva da se takve mjere ne primjenjuju na način koji bi predstavljao sredstvo proizvoljne ili neopravdane diskriminacije između država u kojima preovladavaju isti uslovi, ili prikriveno ograničavanje spoljne trgovine, ništa u ovom Sporazumu ne sprečava bilo koju stranu od nametanja ili sprovođenja mjera: neophodno radi zaštite javnog morala, reda i bezbjednosti, ljudskog, životinjskog ili biljnog života, ili zdravlja, ili intelektualne svojine; ili se odnose na proizvode ili usluge hendikepiranih lica, filantropskih institucija ili prinudnog rada.

Član XXIV

Završne odredbe

1. *Prihvatanje i stupanje na snagu*

Ovaj Sporazum stupa na snagu 1. januara 1996. za one vlade²²⁷, a potvrda o saglasnosti sadržana je u Aneksima 1 do 5 Priloga I ovog Sporazuma, koje su potpisivanjem prihvatile Sporazum 15. aprila 1994. ili su, do tog datuma, potpisale Sporazum koji je predmet ratifikacije, a potom i ratifikovale Sporazum prije 1. januara 1996.

2. *Pristupanje*

Bilo koja vlada koja je član Svjetske trgovinske organizacije, odnosno prije datuma

²²⁷ Za potrebe ovog Sporazuma, izraz « vlada » podrazumijeva nadležne organe Evropskih zajednica

stupanja na snagu Sporazuma o Svjetskoj trgovinskoj organizaciji koja je ugovorna strana GATT-a 1947, a koja nije strana u ovom Sporazumu, može pristupiti ovom Sporazumu pod uslovima koji se dogovraju između vlade i tih strana. Pristupanje se odvija deponovanjem generalnom direktoru STO instrumenta o pristupanju koji sadrži dogovorene uslove. Sporazum stupa na snagu za pristupajuću vladu 30. dana, od dana njenog pristupanja Sporazumu.

3. *Prelazni aranžmani*

- (a) Hong Kong i Koreja mogu da odlože primjenu odredaba ovog Sporazuma, osim članova XXI i XXII, najkasnije do 1. januara 1997. O datumu početka primjene navedenih odredaba, treba obavijestiti generalnog direktora Svjetske trgovinske organizacije 30 dana unaprijed, ako je ista započela prije 1. januara 1997.
- (b) U periodu između datuma stupanja na snagu ovog Sporazuma i datuma njegove primjene od strane Hong Konga, prava i obaveze između Hong Konga i svih drugih strana ovog Sporazuma koje su 15. aprila 1994 bile strane Sporazuma o javnim nabavkama potpisanog u Ženevi 12. aprila 1979. sa izmjenama i dopunama od 2. februara 1987. ("Sporazum iz 1988"), regulisaće se substantivnim²²⁸ odredbama Sporazuma iz 1988, uključujući i njegove Anekse, modifikovane ili ispravljene, čije odredbe su, po preporuci, inkorporirane ovdje za tu svrhu i koje će biti na snazi do 31. decembra 1996.
- (c) Između strana ovog Sporazuma, koje su takođe strane Sporazuma iz 1988, prestaju da važe prava i obaveze iz "Sporazuma 1988".
- (d) Član XXII neće stupiti na snagu do dana stupanja na snagu Sporazuma o Svjetskoj trgovinskoj organizaciji. Do tog roka, odredbe člana VII Sporazuma iz 1988. će se primjenjivati na konsultacije i rješavanja sporova iz ovog Sporazuma, čije odredbe su po preporuci i za tu svrhu inkorporirane u Sporazum. Ove odredbe primenjuju se pod okriljem Od-bora ovog Sporazuma.
- (e) Prije datuma stupanja na snagu Sporazuma o Svjetskoj trgovinskoj organizaciji, preporuke upućene organima STO će se tumačiti kao da se odnose na odgovarajuće GATT tijelo, i preporuke generalnom direktoru Svjetske trgovinske organizacije i Sekretarijatu STO će se tumačiti kao preporuke upućene generalnom direktoru Ugovornih Strana GATT-a 1947. i Sekretarijatu GATT-a .

4. *Rezervacije*

Rezervacije se ne mogu podnijeti na bilo koju odredbu ovog Sporazuma

²²⁸ Sve odredbe iz « 1988 Sporazuma » izuzev Preambule, Člana VII i IX, osim stava 5 (a) i (b) i stava 10

5. Nacionalno zakonodavstvo

- (a) Svaka vlada koja prihvata ili pristupa ovom Sporazumu treba da obezbijedi, najkasnije do dana stupanja na snagu ovog Sporazuma, usaglašenost njegovog zakonodavstva i administrativnih procedura, i pravila, procedura i prakse primenjenih od strane naručilaca koji su navedeni na listama aneksa, u skladu sa odredbama ovog Sporazuma.
- (b) Svaka strana će obavijestiti Odbor o svim promjenama u zakonima i propisima relevantnim za ovaj Sporazum i o promjenama u sprovođenju tih zakona i propisa.

6. Ispravke ili modifikacije

- (a) rektifikacijama, transferima naručilaca iz jednog aneksa u drugi ili, u izuzetnim slučajevima, o drugim modifikacijama u vezi sa Prilogom I do IV, treba obavijestiti Odbor, kao i o mogućim posljedicama promjene izvještaja o uzajmnoj saglasnosti koja se nalazi u ovom Sporazumu. Ukoliko su ispravke, transferi ili druge modifikacije manje, ili čisto formalne prirode, one će stupiti na snagu ukoliko za to ne postoji nikakav prigovor u roku od 30 dana. U drugim slučajevima, predsjednik Odbora će odmah sazvati sastanak Odbora. Odbor će razmotriti prijedlog i bilo koji zahtjev za kompenzacionim usaglašavanjima, sa ciljem da se održi ravnoteža prava i obaveza i uporediv nivo izvještaja o uzajmnoj saglasnosti koji mora biti u Sporazumu prije takvog obavještenja. U slučaju da se ne dođe do dogovora, predmet može da bude nastavljen u skladu sa odredbama sadržanim u članu XXII.
- (b) Ako jedna strana želi, u vršenju svojih prava, da povuče naručioca iz Priloga I, jer je kontrola od strane vlade ili uticaj koji je imala nad njim efikasno uklonjena, ta strana će o tome obavijestiti Odbor. Takva izmjena će stupiti na snagu dan nakon završetka sastanka Odbora, pod uslovom da sastanak nije ranije od 30 dana od dana obavještenja i ukoliko nema prigovora. U slučaju prigovora, predmet može da bude nastavljen u skladu sa procedurama za konsultacije i rješavanja sporova sadržanim u članu XXII. Prilikom razmatranja predloženih izmjena u Prilogu I i bilo kojeg posljedičnog kompenzatornog usaglašavanja, nadoknada će se dodijeliti za efekte tržišnog otvaranja, uklanjanja državne kontrole ili uticaja.

7. Revizije, pregovori i budući rad

- (a) Odbor će jednom godišnje preispitivati primjenu i funkcionisanje ovog Sporazuma uzimajući u obzir ciljeve istog. Odbor će jednom godišnje informisati Generalni savjet STO-a o naprecima tokom izvještavanog perioda.
- (b) Po završetku treće godine od dana stupanja na snagu ovog Sporazuma i periodično nakon toga, Strane će nastaviti pregovore, sa ciljem poboljšanja ovog Sporazuma i postizanja njegove najveće moguće rasprostranjenosti između svih Strana na bazi uzajmanog reciprociteta,

- imajući u vidu odredbe člana V koje se odnose na zemlje u razvoju.
- (c) Strane će nastojati da izbjegn uvođenje ili produženje diskriminatornih mjera i prakse koje narušavaju otvoreni postupak javnih nabavki i koje će, u kontekstu pregovora pod stavom (b), nastojati da uklone one koje ostaju na dan stupanja na snagu ovog Sporazuma.

8. *Informacione tehnologije*

U cilju obezbjeđivanja da Sporazum ne predstavlja nepotrebnu prepreku tehničkom razvoju, strane će u Odboru redovno raspravljati dešavanja u pogledu dostignuća informacionih tehnologija u javnim nabavkama i, ako je potrebno, pregovarati izmjene Sporazuma. Ove konsultacije naročito imaju za cilj da obezbijede da se upotrebom informacionih tehnologija promovišu ciljevi otvorenih, nediskriminatornih i efikasnih javnih nabavki kroz transparentne procedure, da su ugovori obuhvaćeni Sporazumom jasno identifikovani i da su sve raspoložive informacije vezane za pojedini ugovor identifikovane. Kada Strana namjerava da inovira, ona će nastojati da se uzmu u obzir stavovi drugih stranaka u vezi sa bilo kakvim potencijalnim problemima.

9. *Amandmani*

Potpisnice mogu izmijeniti ovaj Sporazum imajući u vidu, između ostalog, iskustva pri likom njegove primjene. Takve izmjene, kada su se strane jednom složile u skladu sa procedurama uspostavljenim od strane Odbora, neće stupiti na snagu za bilo koju stranu sve dok je ta strana ne prihvati.

10. *Povlačenje*

- (a) Svaka potpisnica se može povući iz ovog Sporazuma. Povlačenje će stupiti na snagu po isteku roka od 60 dana od dana kad je pisano obavještenje o povlačenju primio generalni direktor STO-a. Svaka strana može na osnovu tog obavještenja zahtijevati hitan sastanak Odbora.
- (b) Ako potpisnica ovog Sporazuma ne postane član STO-a u roku od jedne godine od datuma stupanja na snagu Sporazuma o STO, ili prestane da bude član STO-a, ona prestaje da bude potpisnica ovog Sporazuma od istog datuma.

11. *Neprimjenjivanje ovog Sporazuma između pojedinih strana*

Ovaj Sporazum se ne primjenjuje između bilo koje dvije potpisnice, ako bilo koja od potpisnica, u to vrijeme bilo prihvatanjem ili pristupanjem ovom Sporazumu, ne daje saglasnost za takvo primjenjivanje.

12. *Bilješke, prilozi i aneksi*

Biljaške, Prilozi i Aneksi ovog Sporazuma čine njegov sastavni dio.

13. *Sekretarijat*

Sekretarijatu STO će pomagati u sprovođenju ovog Sporazuma.

14. *Depozit*

Ovaj Sporazum će biti deponovan kod Generalni direktora STO-a, koji će odmah dostaviti svakoj Strani ovjerenu kopiju ovog Sporazuma, svaku ispravku ili modifikaciju istog, u skladu sa stavom 6 i sve izmjene i dopune istog u skladu sa stavom 9, i obaveštenje o svakom prihvatanju ili pristupanju Sporazumu, u skladu sa stavovima 1 i 2 i o svakom povlačenju iz istog, u skladu sa stavom 10 ovog člana.

15. *Registracija*

Ovaj Sporazum će biti registrovan u skladu sa odredbama član 102 Povelje Ujedinjenih nacija.

Potpisano u Marakešu, 15. aprila 1994. godine u jednom primjerku, na engleskom, francuskom i španskom jeziku, pri čemu je svaki od tekstova autentičan, osim ako nije drugačije navedeno u odnosu na Priloge ovog dokumenta.

NAPOMENE

Pojmovi “država”; ili “države” kako je to korišteno u ovom Sporazumu, uključujući i Priloge, uključuju posebne posebne carinske zone, potpisnice ovog Sporazuma.

U slučaju kada je posebna carinska teritorija potpisnica ovog Sporazuma, a izraz koji se koristi u ovom Sporazumu “nacionalni”, takav izraz će se čitati kao da se odnosi na tu carinsku teritoriju, osim ako nije drugačije navedeno.

Član I, stav 1

Imajući u vidu opšta razmatranja koja se tiču vezane pomoći, uključujući i cilj zemalja u razvoju u odnosu na nevezanu pomoć, ovaj Sporazum se ne odnosi na javne nabavke u cilju daljeg sprovođenja vezane pomoći zemljama u razvoju, ukoliko to praktikuju potpisnice.

Međunarodni sporazum o mlijeku i mliječnim proizvodima

Ugovorne strane ovog Sporazuma,

Prepoznajući značaj mlijeka i mliječnih proizvoda za privredu mnogih zemalja²²⁹ u smislu proizvodnje, prometa i potrošnje;

Prepoznajući potrebu, zasnovanu na zajedničkim interesima proizvođača i potrošača, kao i izvoznika i uvoznika, da se izbjegnu viškovi i nestašice, kao i da se cijene održe na jednakom nivou;

Imajući u vidu raznolikost i međuzavisnost mliječnih proizvoda;

Imajući u vidu situaciju na tržištu mliječnih proizvoda, koja se odlikuje veoma promjenjivim i široko obuhvatnim izvoznim i uvoznim mjerama;

Konstatujući da unapređenje saradnje u sektoru mliječnih proizvoda doprinosi ostvarivanju ciljeva ekspanzije i liberalizacije svjetske trgovine, kao i implementaciji principa i ciljeva zemalja u razvoju dogovorenih u Tokiju Deklaracijom ministara od 14. septembra 1973;

Odlučne da poštuju principe i ciljeve Opšteg sporazuma o carinama i trgovini iz 1994²³⁰, i da, u sprovođenju ciljeva ovog Sporazuma, efikasno sprovedu principe i ciljeve dogovorene u navedenoj Deklaraciji iz Tokija;

Ovim su se *sporazumjele* o sljedećem:

Član 1 *Ciljevi*

Ciljevi ovog Sporazuma, u skladu sa principima i ciljevima dogovorenim u Tokiju Deklaracijom ministara od 14. septembra 1973. su,

- da se postigne ekspanzija i sve veća liberalizacija svjetske trgovine mliječnim proizvodima pod, što je moguće stabilnijim tržišnim uslovima, na osnovu uzajamne koristi zemalja uvoznica i zemalja izvoznica,
- dalji ekonomski i socijalni razvoj zemalja u razvoju.

²²⁹ U ovom Sporazumu i pratećem Aneksu, pojmom "zemlja" smatra se Evropska zajednica kao i sve posebne carinske teritorije članice Svjetske trgovinske organizacije.

²³⁰ Ova odredba važi samo između strana koje su članice Svjetske trgovinske organizacije.

Član II Pokrivenost proizvoda

1. Ovaj Ugovor se odnosi na sektor mliječnih proizvoda. Za potrebe ovog Sporazuma, pod pojmom “mliječni proizvodi” smatraju se sljedeći proizvodi, kao što je definisano u Harmonizovanom sistemu opisa i kodiranja robe (“Harmonizovani sistem”), ustanovljenom od strane Savjeta za carinsku saradnju²³¹ :

Kod HS	
04.01.10-30	Mlijeko i pavlaka, nekoncentrovani bez dodatka šećera ili drugih materija za zaslađivanje
04.02.10-99	Mlijeko i pavlaka, koncentrovani ili sa dodatkom šećera ili drugih materija za zaslađivanje
04.03.10-90	Tenica, kiselo mlijeko i pavlaka, jogurt, kefir i drugo fermentisano ili ukiseljeno mlijeko i pavlaka, bez obzira da li je ili ne koncentrovano ili sa dodatkom šećera ili drugih materija za zaslađivanje ili aromatizovan ili sa dodatkom voća ili kakaoa
04.04.10-90	Surutka, bez obzira da li je ili ne koncentrovana ili sa dodatkom šećera ili drugih materija za zaslađivanje; proizvodi koji se sastoje od prirodnih sastojaka mlijeka, sa ili bez dodatka šećera ili drugih materija za zaslađivanje, na drugom mjestu nepomenuti niti obuhvaćeni
04.05.00	Maslac i ostale masnoće i ulja iz mlijeka
04.06.10-90	Sir i surutka
35.01.10	Kazein

2. Međunarodni savjet mljekara, osnovan na osnovu stava 1(a) člana VII (u daljem “Savjet”), može odlučiti da se Sporazum primenjuje na druge proizvode u kojima su uključeni mliječni proizvodi iz stava 1, ukoliko smatra da je njihovo uključivanje neophodno za sprovođenje ciljeva i odredaba ovog Sporazuma.

²³¹ Za one Članice koje još nijesu implementirale Harmonizovani sistem, sljedeća Nomenklatura Savjeta za carinsku saradnju se primenjuje u vezi sa članom II ovog Sporazuma i članom 1. Aneksa:

Mlijeko i pavlaka, svježi, nekoncentrisani ili zaslađeni	NSCS 04.01
Mlijeko i pavlaka, očuvani, koncentrisani i zaslađeni	04.02
Puter	04.03
Sir i surutka	04.04
Kazein	ex 35.01

Član III

Informacije i praćenje tržišta

1. Svaka strana će Savjetu obezbijediti redovno i blagovremeno informacije potrebne za praćenje i procjenu ukupne situacije na svjetskom tržištu mliječnih proizvoda i situacije na svjetskom tržištu za svaki pojedinačni mliječni proizvod.
2. Potpisnice zemlje u razvoju će dostavljati informacije koje su im na raspolaganju. U cilju da ove zemlje mogu da poboljšaju svoje mehanizme za prikupljanje podataka, potpisnice razvijene zemlje, kao i sve potpisnice zemlje u razvoju koje imaju tu mogućnost, treba da razmotre svaki zahtjev za tehničku pomoć.
3. Informacije koje se potpisnice obavezuju da obezbijede u skladu sa stavom I, u skladu sa modalitetima koje utvrdi Savjet, će sadržati podatke o prethodnim dostignućima, trenutnom stanju i perspektivama u pogledu proizvodnje, potrošnje, cijena, akcija i trgovine, uključujući i transakcije osim uobičajenih komercijalnih transakcija, u odnosu na proizvode iz člana II i sve druge informacije koje Savjet smatra neophodnim. Potpisnice će, takođe obezbijediti informacije o nacionalnim politikama i trgovinskim mjerama u mliječnom sektoru, obavezama preuzetim na bilateralnom, plurilateralnom ili multilateralnom nivou, i što je moguće prije, obavijestiti o bilo kakvim promjenama ovih politika i mjera koje će vjerovatno uticati na međunarodnu trgovinu mliječnim proizvodima. Odredbe ovog stava ne znače obavezu bilo koje potpisnice da otkriva poverljive informacije čije bi otkrivanje ometalo sprovođenje zakona ili na drugi način bilo suprotno javnom interesu, ili bi nanijelo štetu legitimnim komercijalnim interesima određenih preduzeća, javnih ili privatnih.
4. Sekretarijat Svjetske trgovinske organizacije (u daljem tekstu: "Sekretarijat"), priprema i ažurira, spisak svih mjera koje utiču na trgovinu mliječnim proizvodima, uključujući i obaveze koje proističu iz bilateralnih, plurilateralnih i multilateralnih pregovore.

Član IV

Funkcije Međunarodnog savjeta mljekara i Saradnja između strana potpisnica

1. Savjet će se sastajati u cilju:
 - (a) sačinjavanja procjene stanja i perspektive za svjetskom tržištu mliječnih proizvoda, na osnovu izveštaja o statusu koji priprema Sekretarijat, dokumentacije koju dostavljaju potpisnice u skladu sa članom III, informacija koje proističu iz sprovođenja Aneksa ovog Sporazuma o određenim mliječnim proizvodima (u daljem tekstu "Aneks") i bilo koje druge informacije na raspolaganju Sekretarijatu;
 - (b) razmatranja funkcionisanja ovog Sporazuma.
2. Ako poslije procjene svjetske tržišne situacije i perspektive, iz stava 1(a), Savjet konstatuje da se ozbiljna neravnoteža na tržištu, odnosno opasnost od takve neravnoteže, koja utiče ili može uticati na međunarodnu trgovinu, razvija za mliječne proizvode uopšte ili za jedan ili više proizvoda, Savjet će pristupiti identifikovanju mogućih rješenja za razmatranje od strane vlada, uzimajući posebno u obzir situaciju u zemljama u razvoju.

3. U zavisnosti od toga da li Savjet smatra da je situacija iz stava 2 privremenog ili trajnijeg karaktera, mjere iz stava 2 bi trebalo da su kratkoročne, srednjoročne ili dugoročne i da doprinesu poboljšanju ukupne situacije na svjetskom tržištu.
4. Kada se razmatraju mjere koje mogu biti preduzete u skladu sa stavovima 2 i 3, u obzir će se uzeti poseban i povoljniji tretman koji treba obezbijediti za zemlje u razvoju, gdje je to izvodljivo i odgovarajuće.
5. Svaka strana može postaviti Savjetu²³² pitanje koje utiče na sprovođenje ovog Sporazuma, između ostalog, za iste namjene predviđene u stavu 2. Svaka strana će odmah obezbijediti adekvatnu priliku za konsultacije u vezi pitanja koja utiču na sprovođenje ovog Sporazuma.
6. Ako pitanje utiče na primjenu određenih odredbi Aneksa, svaka strana koja smatra da su njeni trgovinski interesi ozbiljno ugroženi i koja nije je u stanju da postigne obostrano zadovoljavajuće rješenje sa drugom stranom ili zainteresovanim stranama, može zatražiti od predsjednika Odbora, formiranog na osnovu stava 2(a) člana VII, da sazove poseban hitan sastanak Odbora kako bi se, što je brže moguće, i ako se zahtjeva u roku od četiri radna dana, utvrdile mjere neophodne za zadovoljavanje situacije. Ako se zadovoljavajuće rješenje ne može postići, Savjet će se, na zahtjev predsjednika Odbora, u roku ne dužem od petnaest dana, sastati da razmotri pitanje sa ciljem obezbjeđivanja zadovoljavajućeg rješenja.

Član V

1. (a) U saradnji sa FAO i drugim zainteresovanim organizacijama, podstiču prepoznavanje vrijednosti mliječnih proizvoda u poboljšanju nivoa ishrane i načina i sredstava putem kojih oni mogu biti dostupni zemljama u razvoju.
- (b) U skladu sa ciljevima ovog Sporazuma, obezbijede, u granicama svojih mogućnosti, mliječne proizvode kroz pomoć u hrani. Potpisnice bi trebalo da svake godine unaprijed obavijeste Savjet, u mjeri koja je izvodljiva, o skali, količini i destinacijama svojih predloženih doprinosa kroz pomoć u hrani. Potpisnice takođe treba da, ako je moguće, prethodno obavijeste Savjet o bilo kakvim predloženim amandmanima na već najavljeni doprinos kroz pomoć u hrani. Podrazumijeva se da se doprinosi mogu realizovati kroz bilateralne ili zajedničke projekte ili kroz multilateralne programe, naročito Svjetski program za hranu.
- (c) Priznajući poželjnost usklađivanja napora u ovoj oblasti, kao i potrebu da se izbjegnju štetne smetnje normalnim vidovima proizvodnje, potrošnje i međunarodne trgovine, da se u Savjetu razmijene mišljenja o aranžmanima za snabdijevanje i o zahtjevima mliječnih proizvoda kao vrste pomoći u hrani ili o povlašćenim uslovima.

²³² Potvrđeno je da termin «stvar» u ovom paragrafu uključuje bilo koje pitanje obuhvaćeno multilateralnim trgovinskim sporazumima priloženim Sporazumu o osnivanju Svjetske trgovinske organizacije, posebno onih koji utiču na mjere izvoza i uvoza .

2. Donirani izvoz, izvoz namenjen za pružanje pomoći zaštite, kao i druge transakcije koje nijesu uobičajene komercijalne transakcije biće vršen u skladu sa članom 10 Sporazuma o poljoprivredi. Savjet će blisko sarađivati sa Konsultativnim pod-odborom za raspolaganje viškom FAO.

3. Savjet će, u skladu sa uspostavljenim uslovima i modalitetima, na zahtjev, raspravljati i razmatrati sve transakcije osim uobičajenih komercijalnih transakcija i druge transakcije osim onih obuhvaćenih Sporazumom o subvencionim i kompenzacionim mjerama.

Član VI *Aneks*

Bez obzira na odredbe članova I do V, proizvodi navedene u nastavku će biti predmet odredaba Aneksa:

Mlijeko u prahu i pavlaka u prahu, osim surutke u prahu

Mliječna mast

Neki sirevi

Član VII *Organi upravljanja*

1. *Međunarodni savjet mljekara*

(a) Međunarodni savjet mljekara osniva se u okviru Svjetske trgovinske organizacije (u daljem tekstu „STO”). Savjet čine predstavnici svih potpisnica sporazuma i obavlja sve funkcije koje su neophodne za primjenu odredaba ovog Sporazuma. Administrativne poslove Savjeta će obavljati Sekretarijat. Savjet utvrđuje svoj poslovnik o radu. Savjet može, po potrebi, uspostaviti pomoćne radne grupe ili druga tijela.

(b) *Redovni i vanredni sastanci*

Savjet će se redovno sastajati po potrebi, ali ne manje od dva puta godišnje. Predsjednik može sazvati vanrednu sjednicu Savjeta po sopstvenoj inicijativi, ili na zahtjev Odbora formiranog na osnovu stava 2(a), ili na zahtjev potpisnice ovog Sporazuma.

(c) *Odluke*

Savjet donosi odluke konsenzusom. Smatra se da je odluka Savjeta donijeta o pitanju koje je podnijeto na razmatranje, ako nijedan član Savjeta formalno nema prigovor na prihvatanje predloga.

(d) *Saradnja sa drugim organizacijama*

Savjet sklapa sve aranžmane odgovarajuće za konsultaciju i saradnju sa

međuvladinim i nevladinim organizacijama.

- (e) *Prijem posmatrača*
- (i) Savjet može pozvati bilo koju vladu koja nije potpisnica ovog Sporazuma da prisustvuje bilo kom sastanku u svojstvu posmatrača i može se utvrditi pravila o pravima i obavezama posmatrača, posebno u pogledu pružanja informacija.
- (ii) Savjet takođe može pozvati bilo koju organizaciju navedenu u stavu 1 (d) da prisustvuje bilo kom sastanku u svojstvu posmatrača.

2. *Odbor za određene mliječne proizvode*

- (a) Savet obrazuje Odbor za određene mliječne proizvode (u daljem tekstu “Komitet”) da izvrši sve funkcije koje su neophodne za primjenu odredaba Aneksa. Ovaj Odbor sastavljen je od predstavnika svih strana potpisnica. Sekretarijata obavlja poslove za potrebe Odbora. Odbor podnosi izveštaj Savjetu o vršenju svojih poslova.
- (b) *Ispitivanje stanja na tržištu*
Savjet sklapa neophodne aranžmane, određuje modalitete za dostavljanje informacija na osnovu člana III, tako da Odbor može imati stalni pregled situacije i razvoj međunarodnog tržišta za proizvode obuhvaćene Aneksom, i uslove pod kojima se odredbe Aneksa primenjuju na potpisnice, uzimajući u obzir evoluciju cijena u međunarodnoj trgovini za svaki drugi mliječni proizvod koji ima uticaj na trgovinu proizvoda obuhvaćenih Aneksom.
- (c) *Redovni i vanredni sastanci*
Odbor će se redovno sastajati kvartalno. Međutim, predsjednik Odbora može sazvati vanredni sastanak Odbora po sopstvenoj inicijativi ili na zahtjev bilo koje potpisnice.
- (d) *Odluke*
Odbor donosi odluke konsenzusom. Smatra se da je odluka Odbora donijeta o pitanju koje je podnijeto na razmatranje, ako nijedan član Saveta formalno nema prigovor na prihvatanje predloga.

Član VIII *Završne odredbe*

1. *Prihvatanje*

- (a) Ovaj Sporazum je otvoren za prihvatanje, potpisivanjem ili na drugi način, od strane bilo koje države ili posebne carinske teritorije koja ima punu autonomiju u vođenju spoljno-trgovinskih odnosa i po drugim pitanjima predviđenim Sporazumom o osnivanju Svjetske trgovinske organizacije (u daljem tekstu „Sporazum o STO”), i Evropske zajednice.

- (b) Prihvatanjem ovog Sporazuma svaka vlada²³³ može staviti rezervu na primjenu Aneksa u vezi sa bilo kojim proizvodom/ima navedenim u Aneksu. Rezerve ne mogu biti unijete u odnosu odredbe Aneksa bez saglasnosti druge strane potpisnice.
- (c) Prihvatanje ovog Sporazuma pretpostavlja otkazivanje Međunarodnog aranžmana mljekara potpisanog u Ženevi 12. aprila 1979, koji je stupio na snagu 1. januara 1980, za strane potpisnice tog aranžmana. Otkazivanje će stupiti na snagu na dan stupanja na snagu ovog Sporazuma za tu stranu.

2. *Stupanje na snagu*

- (a) Ovaj Sporazum stupa na snagu, za one države koje su ga prihvatile, na dan stupanja na snagu Sporazuma o STO. Države koje su ovaj Sporazum prihvatile poslije tog datuma, on stupa na snagu od dana njihovog prijema.
- (b) Validnost ugovora koji su stupili na snagu prije datuma stupanja na snagu ovog Sporazuma neće uticati na ovaj Sporazum.

3. *Punovažnost*

Ovaj Sporazum ostaje na snazi tri godine. Trajanje ovog Sporazuma biće produženo za period od još tri godine, osim ako Savjet, najmanje osamdeset dana prije svakog datuma isteka, drukčije odluči.

4. *Amandman*

Odbor može predložiti amandman na odredbe ovog Sporazuma, osim ako je odredba za modifikaciju predviđena na drugom mestu u ovom Sporazumu. Predloženi amandman će stupiti na snagu nakon prihvatanja od strane svih potpisnica.

5. *Odnos između Sporazuma i Aneksa i prilogi*

Sljedeći dokumenti će se smatrati sastavnim dijelom ovog Sporazuma, u skladu sa odredbama stava 1 (b):

- Aneks iz člana VI;
- Liste referentnih tačaka navedenih u članu 2 Aneksa, koji se nalazi u Prilogu A;
- Raspored cijena razlike u skladu sa sadržajem mliječne masti iz stava 4. člana 3 Aneksa, koji se nalazi u Prilogu B;
- registar procesa i kontrolnih mjera iz stava 5. člana 3 Aneksa, koji se nalazi u Prilogu C;

²³³ Za potrebe ovog Sporazuma, pod pojmom « vlada » smatraju se nadležni organi Evropske zajednice

6. *Odnos Sporazuma i drugih aranžmana*

Ništa u ovom Sporazumu neće uticati na prava i obaveze strana potpisnica, shodno Opštem sporazumu o carinama i trgovini i Sporazumu o STO²³⁴.

7. *Povlačenje*

- (a) Svaka strana se može povući iz ovog Sporazuma. Povlačenje stupa na snagu po isteku roka od 60 dana od dana podnošenja pismenog obavještenja o povlačenju generalnom direktoru STO.
- (b) Pod uslovima koje mogu biti dogovorene između potpisnica, svaka strana može da povuče svoj pristanak na primjenu odredaba Aneksa u vezi sa bilo kojim proizvodom/ima navedenim u Aneksu. Takvo povlačenje stupa na snagu po isteku roka od 60 dana od dana podnošenja pismenog obavještenja o povlačenju generalnom direktoru STO.

8. *Depozit*

Do stupanja na snagu Sporazuma o STO, tekst ovog Sporazuma će biti deponovan kod generalnog direktora, za ugovorne strane GATT-a, koji će odmah dostaviti ovjerenu kopiju istih i obavještenja o svakom prihvatanju istog od svake potpisnice. Tekstovi ovog Sporazuma na engleskom, francuskom i španskom jeziku će biti autentični. Ovaj Sporazum, i sve izmjene, nakon stupanja na snagu Sporazuma o STO, biće deponovani kod generalnog direktora STO.

9. *Registracija*

Ovaj Sporazum će biti registrovan u skladu sa odredbama člana 102 Povelje Ujedinjenih nacija.

Sačinjeno u Marakešu petnaesatog aprila hiljadu devesto devedeset četvrte godine.

ANEKS NA ODREĐENE MLIJEČNE PROIZVODE

*Član 1**Pokrivenost proizvoda*

1. Ovaj Aneks važi za:

- (a) mlijeko u prahu i šlag u prahu koje potpadaju pod HS tarifne brojeve od 04.02.10 - 99 i 04.03.10-90;
- (b) mliječne masti koje potpadaju pod HS tarifni broj 04.05.00, sa sadržajem mliječne masti jednakim ili većim od 50 % po težini; i
- (c) sireve koji potpadaju pod HS tarifni broj 04.06.10-90, sa sadržajem masti u suvoj materiji, po težini, jednakim ili većim od 45 %, i sa sadržajem suve materije, po težini, jednakim ili većim od 50 %.

234 Ova odredba važi samo između strana koje su Članice STO ili GATT-a

Polje primjene

2. Za svaku potpisnicu, ovaj Aneks se odnosi na izvoz proizvoda iz stava 1. -proizvedeni ili prepakovani unutar svoje carinske teritorije.

Član 2
Pilot proizvodi

Minimalne cijene izvoza formirane prema članu 3 utvrđene su u odnosu na pilot proizvode sljedeće specifikacije:

- (a) Oznaka: *Obrano mlijeko u prahu*
Sadržaj mliječne masti: manje od ili jednako 1,5 % po težini
Sadržaj vode: manje ili jednako od 5 % po težini
- (b) Oznaka: *Punomasno mlijeko u prahu*
Sadržaj mliječne masti: 26 % po težini
Sadržaj vode: manje ili jednako od 5 % po težini
- (c) Oznaka: *Puter u prahu*²³⁵
Sadržaj mliječne masti: manji od ili jednak 11 % po težini
Sadržaj vode: manje ili jednako od 5 % po težini
- (d) Oznaka: *Bezvodne mliječne masti*
Sadržaj mliječne masti: 99,5 % po težini
- (e) Oznaka: *Maslac*
Sadržaj mliječne masti: 80 % po masi
- (f) Oznaka: *Sir*

Pakovanje:

U trgovini su obično u upotrebi pakovanja, neto sadržaja po masi ne manje od 25 kg ili 50 kg, osim za sir, od 20 kg do 40 kg, odnosno na odgovarajući način.

Uslovi prodaje:

F.O.B. od strane izvoznice ili D.A.F. od strane izvoznice .

Po odstupanju od ove odredbe, referentne tačke za potpisnice navedene u Prilogu A može biti kao što je navedeno u istom.

Brza isplata prema dokumentima.

²³⁵ Izveden iz proizvodnje putera i bezvodne mliječne masti

Član 3 Minimalne cijene

Nivo i poštovanje minimalnih cijena

1. Svaka strana će preduzeti neophodne korake da osigura da izvozne cijene proizvoda definisane u članu 2 ne budu manje od minimalnih cijena se primjenjuju u skladu sa ovim Aneksom. Ako su proizvodi izvezeni u obliku robe u koje su bili uključeni, potpisnice će preduzeti neophodne korake kako bi se izbjeglo zaobilaženje odredbi o cijeni ovog Aneksa.

2.
 - (a) Minimalne cijene navedene u ovom članu uzimaju u obzir, naročito trenutnu tržišnu situaciju, cijene mliječnih proizvoda u zemljama proizvođačima, potrebu da se osigura odgovarajući odnos između minimalnih cijena utvrđenih u Aneksu, potrebu za obezbjeđivanjem ravnopravnih cijena potrošačima, kao i poželjnost održavanja minimalne povraćaj sredstava najefikasnijim proizvođačima kako bi se osigurala dugoročna stabilnost snabdijevanja.
 - (b) Minimalne cijene predviđene u stavu 1 primjenjive na dan stupanja na snagu ovog Sporazuma su fiksirane na:
 - (i) US \$ 1.200 po toni za obrano mlijeko u prahu definisano u članu 2 (a),
 - (ii) US \$ 1.250 po toni za punomasno mlijeko u prahu definisano u članu 2 (b)
 - (iii) US \$ 1.200 po toni za mlaćenicu u prahu definisano u članu 2 (c),
 - (iv) US \$ 1.625 po toni za bezvodne mliječne masti definisano u članu 2 (g),
 - (v) US \$ 1,350 po toni za puter definisano u članu 2 (d),
 - (vi) US \$ 1.500 po toni za sir definisano u članu 2 (f).

3.
 - (a) Nivoi minimalne cijene navedene u ovom članu mogu biti izmijenjeni od strane Odbora, uzimajući u obzir, s jedne strane, rezultate Aneksa, i s druge strane, evoluciju situacije na međunarodnom tržištu.
 - (b) Nivoi minimalne cijene navedene u ovom članu će biti podvrgnuti reviziji najmanje jednom godišnje od strane Odbora. Prilikom revizije Odbor uzima u obzir posebno, u mjeri u kojoj je to relevantno i neophodno, troškove sa kojima se suočavaju proizvođači, druge relevantne ekonomske faktore na svjetskom tržištu, potrebu za održavanjem dugoročnog minimalnog povraćaja sredstava najekonomičnijim proizvođačima, potrebu za održavanjem stabilnosti u snabdijevanju obezbjeđivanju prihvatljive cijene za potrošače, kao i trenutnu situaciju na tržištu i ima u vidu poželjnost poboljšanja odnosa između različitih nivoa minimalnih cijena navedenih u stavu 2 (b) i nivo podrške mljekara u zemljama glavnim proizvođačima.

Prilagođavanje minimalne cijene

4. Ako se proizvodi koji se izvoze razlikuju od pilot proizvoda u odnosu na sadržaj masnoća, pakovanje ili uslove prodaje, minimalne cijene biće prilagođene tako da se zaštite minimalne cijene formirane u ovom Aneksu za proizvode navedene u članu 2 ovog Aneksa, u skladu sa sljedećim odredbama:

Sadržaj mliječne masti:

Mlijeko u prahu. Ako se sadržaj mliječne masti u mlijeku u prahu koji podpada pod član 1 (a), isključujući puter u prahu²³⁶, razlikuje od sadržaja mliječne masti pilot proizvoda kao što je naznačeno u članu 2 (a) i članu 2 (b), onda za svaki puni procentni poen mliječne masti, od 2 %, minimalna cijena će biti prilagođena u odnosu na razliku između minimalne cijene na snazi za pilot proizvode kao što je naznačeno u članu 2 (a) i članu 2 (b).²³⁷

Mliječne masti. Ako se sadržaj mliječne masti, iz vrste mliječne masti, koji potpada pod član 1 (b) se razlikuje od sadržaja mliječne masti pilot proizvoda kao što je naznačeno u članu 2 (d) ili članu 2 (e), onda, ako je sadržaj mliječne masti jednak ili veći od 82 % ili manji od 80 %, minimalna cijena ovog proizvoda se za svaki puni procentni poen u kome je sadržaj mliječne masti veći ili manji od 80 %, povećava ili smanjuje u odnosu na razliku između minimalne cijene na snazi za pilot proizvode, posebno, kao što je naznačeno u članu 2 (d) ili člana 2 (e).

Pakovanje:

Ako se proizvodi nude u pakovanjima drugačijim u odnosu pakovanja koja se obično koriste u trgovini, neto sadržaja po masi ne manje od 25 kg ili 50 kg, ili za sir, ne manje od 20 kg ili 40 kg, odnosno, po potrebi, minimalne cijene će se podesiti tako da odražavaju razliku u troškovima pakovanja u odnosu na cijenu vrste pakovanja navedenih gore.

Uslovi prodaje:

Ako je prodato pod uslovima drugačijim od F.O.B. od strane izvoznice ili D.A.F. od strane izvoznice²³⁸, minimalne cijene obračunavaju se na osnovu minimalne F.O.B. cijene iz stava 2 (b), plus stvarni i opravdani troškovi pruženih usluga; ako uslovi prodaje uključuju kredit, naplaćuju se preovlađujuće komercijalne stope u zemlji potpisnici koja izvozi robu.

236 Kao što je definisano u članu 2 (c) ovog Aneksa.

237 Vidi Dodatak B, « Raspored diferencijalne cijene prema sadržaju mliječne masti ».

238 Vidi član 2 ovog Aneksa.

Izvoz i uvoz obrano mlijeka u prahu i putera u prahu za potrebe stočne hrane

5. Po odstupanju od odredbe stava 1 do 4, potpisnica može, pod uslovima definisanim u nastavku, izvoziti i uvoziti, kao što može biti slučaj, obrano mlijeko u prahu i puter u prahu za potrebe stočne hrane, po cijenama ispod minimalnih cijena utvrđenim u ovom Aneksu, za ove proizvode. Potpisnica može da koristi ovu mogućnost samo u mjeri u kojoj to obezbjeđuje da su proizvodi izvezeni ili uvezeni podvrgnuti procesnim i kontrolnim mjerama koje se primjenjuju u zemlji izvoza ili destinacije kako bi se obezbijedilo da se obrano mlijeko u prahu i puter u prahu na taj način izvezeni ili uvezeni isključivo koriste za stočnu hranu. Ovi procesi i kontrolne mjere odobreni su od strane Odbora i evidentirani u registar utvrđen za ove potrebe.²³⁹ Potpisnice koje žele da iskoriste odredbe ovog stava će unaprijed obavijestiti Odbor o svojoj namjeri, a koji će se sastati, na zahtjev bilo koje strane, da ispita situaciju na tržištu. Potpisnice će dostaviti neophodne informacije o svojoj transakciji u odnosu na obrano mlijeko u prahu i puter u prahu za potrebe stočne hrane, tako da Odbor može pratiti dešavanja u ovom sektoru i povremeno dati prognoze o evoluciji ove trgovine.

Posebni uslovi prodaje

6. Strane ugovornice se obavezuju da, u granicama svojih institucionalnih mogućnosti, obezbijede da praksa kao ona navedena u članu 4 nema efekat da direktno ili indirektno dovedu do toga da izvozne cijene proizvoda padnu ispod dogovorene minimalne cijene.

Transakcije, osim uobičajene komercijalne transakcije

7. Odredbe stavova 1 do 6 ne smatraju se primjenjivim na donirane izvoze ili izvoze namenjene za pružanje pomoći ili vezanim za potrebe razvoja hrane ili u socijalne svrhe, pod uslovom da je Savjet obaviješten, kako je predviđeno u članu V Sporazuma.

Član 4

Pružanje informacija

U slučajevima gdje se cijene u međunarodnoj trgovini proizvoda iz člana 1 približavaju minimalnim cijenama navedenim u stavu 2 (b) člana 3, i bez obzira na odredbe člana III ovog Sporazuma, potpisnice će obavestiti Odbor o svim relevantnim elementima za procjenu sopstvene situacije na tržištu i, posebno, o kreditu ili kreditnoj praksi, povezivanju sa drugim proizvodima, razmjeni ili trostranim transakcijama, povraćajima ili popustima, ekskluzivnim ugovorima, troškovima pakovanja i detaljima o pakovanju, tako da je Odbor može izvršiti provjeru.

²³⁹ Vidi Prilog C “Registar procesa i mjere kontrole”. Podrazumijeva se da će izvoznicima biti dozvoljeno da upute obrano mlijeko u prahu i puter u prahu za potrebe stočne hrane u nepromjenjenom stanju do države uvoznika koji imaju svoje procese i kontrolne mjere unijete u registar. U ovom slučaju, izvoznici će o tome obavestiti Odbor.

*Član 5.**Obaveze strana izvoznica*

Strane izvoznice su saglasne da usmjere svoje napore, u skladu sa svojim institucionalnim mogućnostima, da na osnovu prioriteta obezbijede normalne komercijalne zahteve stranama uvoznicama u razvoju, posebno one koji se koriste za razvoj prehrambene industrije i u zaštitne svrhe.

*Član 6**Saradnja strana uvoznica*

1. Potpisnice koje uvoze proizvode iz člana 1 obavezuju se posebno:
 - (a) da sarađuju na implementaciji cilja minimalne cijene ovog Aneksa i da obezbijede, koliko je to moguće, da se proizvodi iz člana 1 ne uvoze po vrijednosti manjoj od odgovarajuće carinske vrijednosti koja odgovara propisanoj minimalnoj cijeni;
 - (b) bez obzira na odredbe člana III Sporazuma i člana 4 ovog aneksa, da pruže informacije koje se odnose na uvoz proizvoda iz člana 1 od strane ne-potpisnice;
 - (c) da razmotre prijedloge za odgovarajuće korektivne mjere ukoliko uvoz po cijenama koje nijesu u skladu sa minimalnim cijenama ugrožava sprovođenje ovog Aneksa.
2. Stav 1. neće se primjenjivati na uvoz obranog mlijeka u prahu i putera u prahu za potrebe stočne hrane, pod uslovom da takav uvoz podliježe mjerama i postupcima predviđenim u stavu 5 člana 3.

*Član 7**Odstupanja*

1. Odbor je ovlašten da, na zahtjev potpisnice, odobri odstupanja od odredbi iz stava 1 do 5, člana 3, da bi se otklonile poteškoće koje je određenoj potpisnici izazvalo poštovanje minimalne cijene. Odbor donosi odluku o takvom zahtjevu u roku od tri mjeseca od dana podnošenja zahtjeva.
2. U izuzetnim okolnostima odredbe stavova 1 do 4 člana 3 ne odnose se na izvoz, male količine prirodnog neprerađenog sira čiji kvalitet bi zbog propadanja ili grešaka u proizvodnji bio ispod uobičajenog izvoznog kvaliteta. Potpisnice koje izvoze takve sirove unaprijed obavještavaju Sekretarijat o svojoj namjeri da to učine. Strane će takođe obavjestiti Odbor kvartalno o svim prodajama sira izvršenim prema ovoj odredbi, navodeći za svaku transakciju količinu, cijenu i destinaciju.

*Član 8**Hitna Akcija*

Svaka strana potpisnica koja smatra da su njeni interesi ozbiljno ugroženi od strane zemlje koja nije vezana ovim Aneksom, može da zahtjeva od predsjednika Odbora da se sazove hitan sastanak Odbora u roku od dva radna dana, da bi se utvrdilo i odlučilo da li su potrebne mjere za rješavanje situacije. Ako se takav sastanak ne može organizovati u roku od dva radna dana, a vjerovatno je da su komercijalni interesi zainteresovanih strana potpisnica materijalno oštećeni, ta potpisnica može preduzeti jednostrane mjere da zaštiti svoju poziciju, pod uslovom da odmah obavijesti sve druge strane koje će tim mjerama vjerovatno biti pogođene. Predsjedavajući Odbora će takođe odmah biti zvanično obaviješten o svim okolnostima slučaja i zakazati poseban sastanak odbora u najkraćem mogućem roku.

PRILOG A

Lista referentnih tačaka

U skladu sa odredbama člana 2 ovog Aneksa, sljedeće referentne tačke su namijenjene zemljama navedenim u nastavku. Odbor, ustanovljen stavom 2 (a) člana VII ovog Sporazuma može modifikovati sadržaj ovog Priloga na odgovarajući način.

Finska: Antwerpen, Hamburg, Rotterdam
Bazel: za izvoz putera u Švajcarsku

Norveška: Antwerpen, Hamburg, Rotterdam

Švedska: Antwerpen, Hamburg, Rotterdam
Bazel: za izvoz putera u Švajcarsku

Poljska: Antwerpen, Hamburg, Rotterdam

PRILOG B

Raspored diferencijalne cijene prema sadržaju mliječne masti

<i>Sadržaj mliječne masti</i>				Minimalna cijena US \$ po toni
Manje od 2 (posto %)				1,200 Obrano mlijeko u prahu
Jednak ili veći od 2, manji od 31.202				
„	„	3	„ 4	1,204
„	„	4	„ 5	1,206
„	„	5	„ 6	1,208
„	„	6	„ 7	1,210
„	„	7	„ 8	1,212
„	„	8	„ 9	1,214
„	„	9	„ 10	1,216
„	„	10	„ 11	1,218
„	„	11	„ 12	1,220
„	„	12	„ 13	1,222
„	„	13	„ 14	1,224
„	„	14	„ 15	1,226
„	„	15	„ 16	1,228
„	„	16	„ 17	1,230
„	„	17	„ 18	1,232
„	„	18	„ 19	1,234
„	„	19	„ 20	1,236
„	„	20	„ 21	1,238
„	„	21	„ 22	1,240
„	„	22	„ 23	1,242
„	„	23	„ 24	1,244
„	„	24	„ 25	1,246
„	„	25	„ 26	1,248
„	„	26	„ 27	1,250 Punomasno mlijeko u prahu
“	“	27	“ 28	1,252

PRILOG B (nastavak)

Raspored diferencijalne cijene prema sadržaju mliječne masti

Sadržaj mliječne masti				Minimalna cijena US \$ po toni
Manje od 2 (posto %)				
Jednak ili veći od, manji od ...				
“	“	79	“ 80	1,336.25
“	“	80	“ 82	1,350.00 Puter
“	“	82	“ 83	1,377.50
“	“	83	“ 84	1,391.25
“	“	84	“ 85	1,405.00
“	“	85	“ 86	1,418.75
“	“	86	“ 87	1,432.50
“	“	87	“ 88	1,446.25
“	“	88	“ 89	1,460.00
“	“	89	“ 90	1,473.75
“	“	90	“ 91	1,487.50
“	“	91	“ 92	1,501.25
“	“	92	“ 93	1,515.00
“	“	93	“ 94	1,528.75
“	“	94	“ 95	1,542.50
“	“	95	“ 96	1,556.25
“	“	96	“ 97	1,570.00
“	“	97	“ 98	1,583.75
“	“	98	“ 99	1,597.50
“	“	99	“ 99.5	1,611.25
“	“	99.5		1,625.00 Bezvodna mliječna mast

PRILOG C

Registar procesa i kontrolnih mjera – mlijeko u prahu

U skladu sa odredbama stava 5. člana 3 ovog Aneksa, sljedeće procese i kontrolne mjere su odobreni za potpisnice navedene u nastavku. Odbor, ustanovljen stavom 2 (a) člana VII Sporazuma može menjati sadržaj ovog Priloga na odgovarajući način.

	Strana
Australija	19
Kanada	21

Evropska Zajednica	23
Finska	25
Mađarska	27
Japan	33
Novi Zeland	34
Norveška	36
Poljska	38
Švajcarska	40

AUSTRALIJA

Obrano mlijeko u prahu²⁴⁰ može biti izvezeno iz carinskog područja Australije u treće zemlje:

A. Ili, nakon što nadležni organi Australije obezbijede denaturaciju obranog mlijeka u prahu u skladu sa nekim od sljedećih procesa obrade:

1. Dodavanjem, na 100 kg obranog mlijeka u prahu, od 2,5 kg obroka od lucerke ili obroka od trave, koji sadrži ne manje od 70 % čestica do 300 mikrona, ravnomjerno raspoređenih širom mješavine.
2. Dodavanjem fino mljevenog brašna od lucerke (98 odsto da prođe mrežu 60, što je ekvivalent standarda Sjedinjenih Američkih Država do 50%), u srazmjeri od 2 do 4 prema 100 i fenolfthaleina u srazmjeri od 1:20,000 (1 gr na 20 kg mlijeka).
3. Dodavanjem, u proporciji od 20 prema 100 po masi proizvoda koji se tretira (80 prema 100 težine mlijeka u prahu i 20 % denaturovanog agenta) mješavina sačinjena od 80 % mekinja i 20 % krompir brašna, pirinčanog brašna ili drugog zajedničkog skroba (najmanje 10 % da prođe mreže 60, što je ekvivalent standarda Sjedinjenih Američkih Država do 50%), sa fenolfthaleinom u proporciji 1:20,000.
4. Dodavanjem, za svakih 100 kg obranog mlijeka u prahu, najmanje 35 kg nemirisnog ribljeg brašna i 200 gr karbonata gvožđa ili sulfata gvožđa i
 - (a) 1,5 kg aktivnog ugljenika,
 - (b) ili 100 gr mješavine sastavljene od četiri petine od žutog tartrazina (E 102) i jedne petine patennt plave V (E 131),

²⁴⁰ Ovi procesi i kontrolne mjere primjenjuju se na puter u prahu kao i obrano mlijeko u prahu namijenjene za stočnu hranu.

- (c) ili 20 gr od grimiz crvene A (E 124)
- (d) ili 40 GRS. patent plave V (E 131).
5. Dodavanjem, za svakih 100 kg obranog mlijeka u prahu, najmanje 40 kg nemirisnog ribljeg brašna i 300 gr karbonata od gvožđa ili sulfata gvožđa.
6. Dodavanjem, za svakih 100 kg obranog mlijeka u prahu, najmanje 4,5 kg ribljeg ulja ili ribljeg ulja iz jetre i 300 gr karbonata gvožđa ili sulfata gvožđa.

Riblje brašno navedeno u procesima 4 i 5 mora da sadrži najmanje 25 % čestica dimenzije ispod 80 mikrona. U procesima 4, 5 i 6, soli gvožđa treba da sadrži najmanje 30 % čestica veličine manje od 80 mikrona.

Boje treba da sadrže sljedeći procenat čistog proizvoda:

- najmanje 30 % za grimiz crvenu A (E 124),

- najmanje 25 % za ostale boje: boje treba da sadrže najmanje 30 % čestica veličine manji od 80 mikrona; kisjelost ribljeg ulja obračunata u oleinskoj kisjelini mora biti najmanje 10 %.

Proizvodi dodati obranom mlijeku u prahu, u skladu sa procesima 4, 5 i 6 moraju da ravnomerno raspoređeni naročito u pogledu aktivnog uglja, soli gvožđa i bojenih stvari; dva uzorka svaki od 50 gr, uzeta nasumice u količini od 25 kg, moraju po hemijskom određivanju dati iste rezultate u granicama greške koja se priznaje prilikom korišćenja metode analize.

7. Boja se dodaje u tečno obrano mlijeko prije sušenja po stopi od 2 do 3 ozs. na 100 litara mlijeka (12,5 do 18,7 gr po hektolitr). Boja treba da bude jedna od sljedećih:

Engleski standardni indeks br.

Svijetlo zelena	44,090, 42,095, 44,025
Limun žuta	19,140
U kombinaciji sa	

(a) Brillijant plava F.C.F.	42,090
ili	
(b) Zelena B.S.	44,090

Grimiz	77,289
Brilijant plava / FCF	42.090
8.	Po dodatak mesa i koštanog brašna u srazmjeri od 2 do 4 dijela obranog mlijeka u prahu.

Kese ili posude u koje se pakuje denaturisani prah će biti označene “Samo za stočnu ishranu”.

B. Ili, nakon što je uspostavljen u kompleksu ili u vrsti mješovite stočne hrane potpada pod stavku 23.09 Harmonizovanog sistema.

KANADA

1. Dodavanjem fino mljevenog brašna lucerke (98 % da prođe mreže 60, što je ekvivalent standarda Sjedinjenih Američkih Država do 50%), u srazmjeri od 2 do 4 prema 100 i fenolfthalein u srazmjeri od 1:20,000 (1 gr. na 20 kg mlijeka.).

2. Dodavanjem, u proporciji od 20 prema 100 po masi proizvoda koji se tretira (80 prema 100 težine mlijeka u prahu i 20 % denaturovanog agenta) mješavina sačinjena od 80 % mekinja i 20 % krompir brašna, pirinčanog brašna ili drugog zajedničkog skroba (najmanje 10 % da prođe mreže 60, što je ekvivalent standarda Sjedinjenih Američkih Država do 50%), sa fenolfthaleinom u proporciji 1:20,000.

3. Dodavanjem, za svakih 100 kg obranog mlijeka u prahu, najmanje 35 kg nemirskog ribljeg brašna i 200 gr. karbonata gvožđa ili sulfata gvožđa i

- (a) 1,5 kg aktivnog ugljenika;
- (b) ili 100 gr mješavine sastavljene od četiri petine limun žutog (E 102) i jedne petine patent plave V (E 131),
- (c) ili 20 gr grimiz crvene A (E 124)
- (d) ili 40 gr patent plave V (E 131).

4. Dodavanjem, za svakih 100 kg. obranog mlijeka u prahu najmanje 40 kg nemirskog ribljeg brašna i 300 gr. karbonata gvožđa ili sulfata gvožđa.

5. Dodavanjem, za svakih 100 kg obranog mlijeka u prahu, najmanje 4,5 kg ribljeg ulja ili ribljeg ulja iz jetre i 300 gr karbonata gvožđa ili sulfata gvožđa.

Riblje brašno navedeno u procesima 4 i 5 mora da sadrži najmanje 25 % čestica dimenzije ispod 80 mikrona. U procesima 4, 5 i 6, soli gvožđa treba da sadrži najmanje 30 % čestica veličine manje od 80 mikrona. Boje treba da sadrže sljedeći procenat čistog proizvoda:

- najmanje 30 % za grimiz crvenu A (E 124),
- najmanje 25 % za ostale boje: boje treba da sadrže najmanje 30 % čestica veličine manje od 80 mikrona; kisjelost ribljeg ulja obračunata u oleinskoj kisjelini mora biti najmanje 10 %.

Proizvodi dodati obranom mlijeku u prahu, u skladu sa procesima 4, 5 i 6 moraju da ravnomerno raspoređeni naročito u pogledu aktivnog uglja, soli gvožđa i bojernih stvari; dva uzorka svaki od 50 gr., uzeta nasumice u količini od 25 kg, moraju po hemijskom određivanju dati iste rezultate u granicama greške koja se priznaje prilikom korišćenja metode analize.

6. Boja se dodaje u tečno obrano mlijeko prije sušenja po stopi od 2 do 3 ozs. na 100 litara mlijeka (12,5 do 18,7 gr po hektolitr).

Boja treba da bude jedna od sljedećih:

	Engleski standardni indeks br.
Svijetlo zelena	44,090, 42,095, 44,025
Limun žuta	19,140
u kombinaciji sa:	
(i) Brillijant plava F.C.F.	42,090
ili	
(ii) Zelena B.S.	44,090
Grimiz	77,289
Brilijant plava F.C.F.	42,090

7. Dodavanjem mesa i koštanog brašna u srazmjeri od 2 do 4 dijela obranog mlijeka u prahu.

8. Dodavanjem, na 100 kg obranog mlijeka u prahu, od 2,5 kg obroka od lucerke ili obroka od trave, koji sadrži ne manje od 70 % čestica do 300 mikrona, ravnomjerno raspoređenih širom mješavine.

Kese ili posude u koje se pakuje denaturisani prah će biti označene "Samo za stočnu ishranu".

9. Uspostavljanje obranog mlijeka u prahu u kompleksu ili u vrsti mješovite stočne hrane potpada pod stavku 23.09 Harmonizovanog sistema.

EVROPSKA ZAJEDNICA

Obrano mlijeko u prahu²⁴¹ za upotrebu kao stočna hrana može biti izvezeno u treće zemlje:

- (a) ili nakon što je denaturisano u carinsko područje Zajednice u skladu sa članom 2:1 Regulative (EEZ) br. 1725/79²⁴², kao i sa posljednjim izmjenama i dopunama Regulative (EEZ) br. 3411/93²⁴³:

„Obrano mlijeko u prahu biće denaturisano po dodatku, na 100 kg obranog mlijeka u prahu, ili:

Metoda A:

- (i) 9 kg obroka od lucerke ili obroka od trave, koji sadrži najmanje 50 % (m / m) čestica do 300 mikrona; i

- (ii) 2 kg skroba ili nadimajućeg skroba,

ravnomjerno raspoređenog u mješavinu,

ili:

Metoda B:

- (i) 5 kg obroka od lucerke ili obroka od trave, koji sadrži najmanje 50 % (m / m) čestica do 300 mikrona, i

- (ii) 12 kg. ribljeg brašna, nemirisnog ili jakgo mirisa, koji sadrži najmanje 30 % (m / m) čestica do 300 mikrona, i

- (iii) 2 kg. skroba ili nadimajućeg skroba,

ravnomjerno raspoređenog u mješavinu;

- (b) ili nakon što je inkorporisana u „preparate koji se upotrebljavaju za ishranu životinja” koji potpadaju pod podnaslov ex. 23.09.10 i 23.09.90 eks zajedničke carinske tarife, koji sadrže obrano mlijeko u prahu;

241 Ovi procesi i kontrolne mjere primjenjuju se na puter u prahu kao i obrano mlijeko u prahu namjenjene za stočnu ishranu. (vidi Regulativu (EEC) Br. 804/68, član 10:1).

242 Sl.list br. L 199 od 7. avgusta 1979, strana 1.

243 Sl.list br. L 310 od 14. decembra 1993, strana 28.

(c) ili posle bojenja sljedećim procesom :

Bojenje se vrši bojama identifikovanim u Indeksu boja - najnovije izdanje - i oznake naznačene u ovom Sporazumu.

Te boje:

- Treba da se koriste pojedinačno ili u kombinaciji, u formi vrlo finog sitnog praha
i
- treba da budu ravnomjerno raspoređene u obranom mlijeku u prahu
- u minimalnim količinama od 200 gr./100 kg.

*Oznaka boja*²⁴⁴:

Indeks boja broj	Oznaka
19140	
42090	Brilijant plava F.C.F.
42095	Svijetlo zeleno
44090 E 142	Zelena B.S, Svijetlo zelena
74260	Pigment zelena 7
77289	Grimiz

FINSKA

Obrano mlijeko u prahu²⁴⁵ može biti izvezeno iz carinskog područja Republike Finske u treće zemlje:

A. Ili, nakon što nadležni organi Finske obezbijede denaturaciju obranog mlijeka u prahu u skladu sa nekim od sljedećih procesa:

1. Dodavanjem, na 100 kg obranog mlijeka u prahu, od 2,5 kg obroka od lucerke ili obroka od trave, koji sadrži ne manje od 70 % čestica do 300 mikrona, ravnomjerno raspoređenih širom mješavine
2. Dodavanjem fino mljevenog brašna lucerke (98 % da prode mreže 60, što je ekvivalent standarda Sjedinjenih Američkih Država do 50%), u srazmjeri od 2 do 4 prema 100 i fenolftalein u srazmjeri od 1:20,000 (1 gr. na 20 kg mlijeka.).

²⁴⁴ Ova materija za bojenje se koristi samo u kombinaciji sa jednim ili više drugih uključenih u gore navedene liste.

²⁴⁵ Ovi procesi i kontrolne mjere primjenjuju se na puter u prahu kao i na obrano mlijeko u prahu namenjeno za stočnu ishranu.

3. Dodavanjem, u proporciji od 20 prema 100 po masi proizvoda koji se tretira (80 prema 100 težine mlijeka u prahu i 20 % denaturovanog agenta) mješavina sačinjena od 80 % mekinja i 20 % krompir brašna, pirinčanog brašna ili drugog zajedničkog skroba (najmanje 10 % da prođe mreže 60, što je ekvivalent standarda Sjedinjenih Američkih Država do 50%), sa fenolfthaleinom u proporciji 1:20,000.
4. Dodavanjem, za svakih 100 kg obranog mlijeka u prahu, najmanje 35 kg. nemirisnog ribljev brašna i 200 gr karbonata gvožđa ili sulfata gvožđa i:
 - (a) 1,5 kg aktivnog ugljenika,
 - (b) ili 100 gr mešavine sačinjene od četiri petine od limun žute (E 102) i jedne petine patent plave V (E 131),
 - (c) ili 20 gr Grimiz crvene A (E 124)
 - (d) ili 40 gr patent plave V (E 131).
5. Dodavanjem, za svakih 100 kg. obranog mlijeka u prahu, najmanje 40 kg nemirisnog ribljev brašna i 300 gr. karbonata gvožđa ili sulfata gvožđa
6. Dodavanjem, za svakih 100 kg obranog mlijeka u prahu, najmanje 4,5 kg. ribljev ulja ili ribljev ulja iz jetre i 300 gr karbonata od gvožđa ili sulfata gvožđa.

Riblje brašno navedeno u procesima 4 i 5 mora da sadrži najmanje 25 % čestica dimenzije ispod 80 mikrona. U procesima 4, 5 i 6, soli gvožđa treba da sadrži najmanje 30 % čestica veličine manje od 80 mikrona. Boje treba da sadrže sljedeći procenat čistog proizvoda:

- najmanje 30 % za grimiz crvenu A (E 124),
- najmanje 25 % za ostale boje: boje treba da sadrže najmanje 30 % čestica veličine manje od 80 mikrona; kisjelost ribljev ulja obračunata u oleinskoj kisjelini mora biti najmanje 10 %.

Proizvodi dodati obranom mlijeku u prahu, u skladu sa procesima 4, 5 i 6 moraju da ravnomerno raspoređeni naročito u pogledu aktivnog ugljaj, soli gvožđa i bojenih stvari; dva uzorka svaki od 50 gr, uzeta nasumice u količini od 25 kg, moraju po hemijskom određivanju dati iste rezultate u granicama greške koja se priznaje prilikom korišćenja metode analize.

7. Boja se dodaje u tečno obrano mlijeko prije sušenja po stopi od 2 do 3 ozs. na 100 litara mlijeka (12,5 do 18,7 gr po hektolitr). Boja treba da bude jedna od sljedećih:

Engleski standardni indeks br.

Svijetlo zelena	44,090, 42,095, 44,025
Limun žuta	19,140

U kombinaciji sa

(a) Brillijant plava F.C.F. ili	42,090
(b) Zelena B.S.	44,090
Grimiz	77,289
Brilijant plava / FCF	42.090

8. Dodavanjem mesa i koštanog brašna u srazmjeri od 2 do 4 dijela obranog mlijeka u prahu.

Kese ili posude u koje se pakuje denaturisani prah će biti označene "Samo za stočnu ishranu".

- B. Ili, nakon što je uspostavljen u kompleksu ili u vrsti mješovite stočne hrane potpada pod stavku 23.09 Harmonizovanog sistema.

Odjeljak 2

Kompanija ovlašćena za obavljanje spoljnotrgovinske aktivnosti će biti direktno obaviještena o modifikacija minimalnih cijena u skladu sa stavom 3 (a) člana 3 Aneksa I Aranžmana.

Odeljak 3

Obrano mlijeko u prahu i puter u prahu, denaturisani ili na drugi način učinjeno nepodobnim za ljudsku ishranu, mogu se uvoziti po cijenama ispod minimalne cijene, za potrebe stočne ishrane.

Odeljak 4

1. Obrano mlijeko u prahu i puter u prahu, nedenaturisani ili na drugi način učinjeno nepodobnim za ljudsku ishranu, mogu se uvoziti po cijenama ispod minimalne cijene samo za potrebe stočne hrane. Obrano mlijeko u prahu uvezeno po cijenama ispod minimalne

cijene mora biti denaturisano ili na drugi način učinjeno nepodobnim za ljudsku ishranu, nakon carinjenja, prije upotrebe.

2. Denaturisanje ili na drugi način čineći robu nepodobnom za ljudsku ishranu može se izvršiti dodavanjem mesa, kosti, krvi, ribe, lucerke (lucerka), soje ili druge stočne hrane, ili masti životinjskog i biljnog porijekla, ili bilo kojim drugim postupkom koji vodi do pada stočne hrane pod Tarifni broj 23.09 Carinske tarife.

3. Carinjenje za kućnu upotrebu robe podložne carini iz stava 1 ovog člana može se pokrenuti samo u carinskoj službi regionalno nadležnoj za kompaniju koja vrši denaturisanje, miješanje ili pripremanje stočne hrane. Osoba koja podnosi carinsku deklaraciju treba da ukaže na to da je kupovina izvršena ispod minimalne cijene, i treba da izjavi da će se roba podležna carinjenju koristiti samo za potrebe stočne hrane.

4. U slučaju iz stava 3 gore, roba podložna carinjenju će biti svrstana u tar. broj 04.02-03 Carinske tarife ("mlijeko i pavlaka u prahu, nepodobni za ljudsku ishranu, bez obzira da li ili ne denaturisani, ne sadrže dodatak šećera"); a u ubačenoj klauzula na carinskoj deklaraciji predviđeno je da je, u skladu sa odredbama ove Direktive, zabranjeno korišćenje robe prije obavljanja denaturiranja ili na drugi način činjenja robe nepodobnom za ljudsku ishranu.

5. Denaturisanje ili na drugi način priprema mliječnih proizvoda iz stava 1. nepodobnih za ljudsku ishranu mora biti prijavljeno regionalno nadležnoj carinskoj službi ne kasnije od 10 dana prije početka postupka, navodeći u isto vrijeme dio materijala koji će se koristiti, način, mjesto i vrijeme postupka. Na osnovu ovog obavještenja, denaturisanje se provjerava od strane carinske službe u prostorijama kompanije.

6. Ako se mlijeko u prahu, ocarinjeno sa obavezom denaturisanja ili na drugi način pripremano, a nepodobno za ljudsku ishranu, koristi bez ispunjenja ove obaveze, lice će biti odgovorno prema zakonu o prekršajima ili krivičnom zakonu, u skladu sa specifičnim slučajem.

Odjeljak 5

Ova Direktiva stupa na snagu danom objavljivanja.

Dodatak mađarsko obavještenje

U Mađarskoj, denaturisanje obranog mlijeka u prahu koje se koristi za ishranu životinja je denaturisani ili na drugi način prprme istog nepodobnog za ljudsku ishranu vrši se, iz praktičnih razloga, ne u dva, nego samo u jednom koraku. Denaturisanje se vrši kada i mješanje ili pripremanje hrane za životinje, u skladu sa standardima i metodama ovdje priloženim.

U Mađarskoj sljedeće metode treba primjeniti za pripremu hrane za životinje uz

korišćenje obranog mlijeka u prahu.

Metode za pripremu hrane za svinje sa obranim mlijekom u prahu:

1. Broj 21 - I - 101 - 24

Kukuruz	21%
Ječam	15%
Pšenica	10%
Soja (48%)	20%
Riblje brašno	5,3%
Pšenica pupoljak	4%
Obrano mlijeko u prahu	12,2%
Smeša sa 50% industrijskog sadržaja masti	8%
MCP ²⁴⁶	1.1 %
CaCO ₃	1,3%
Soli	0,4%
Fermin-6	1,2%
Premix	0,5%.

2. Broj 21 - II - 106 - 24

Kukuruz	21%
Ječam	15%
Pšenica	10%
Soja (40%)	20%
Riblje brašno (70%)	5,3%
Pšenica pupoljak	4%
Obrano mlijeko u prahu	12,2%
Smeša sa 50% industrijskog sadržaja masti	8%
MCP	1,1%
CaCO ₃	1,3%
Soli	0,4%
Fermin-6	1,2%
Premix	0,5%

3. Broj 28 - I - 105 - 24

Kukuruz	28%
Ječam	15%
Pšenica	10%
Sjeme lana	2%

246 MCP = smješa sa sadržajem kalcijuma i fosfata

Soja (40%)	20,3%
Riblje brašno (70%)	5%
Pšenica pupoljak	2%
Obrano mlijeko u prahu	6,7%
Smješa sa 50% industrijske masnoće	8%
MCP	0,9%
CaCO ₃	1,2%
Soli	0,4%
Premix	0,5%

4. Broj 28 - II - 107 - 24

Kukuruz	28%
Ječam	15%
Pšenica	10%
Sjeme lana	2%
Soja (40%)	20,3%
Riblje brašno (70%)	5%
Pšenica pupoljak	2%
Obrano mlijeko u prahu	6,7%
Smješa sa 50% industrijske masnoće	8%
MCP	0,9%
CaCO ₃	1,2%
Soli	0,4%
Premix	0,5%

5. Broj 21 - I - 103 - 26

Kukuruz	29%
Pšenica	15%
Ječam	25%
Sjeme lana	4,7%
Soja (48%)	18%
Meso-jelo (54%)	2,4%
Obrano mlijeko u prahu	3%
MCP	1%
CaCO ₃	1,1%
Soli	0,3 %
Premix	0,5%

6. Broj 21 - II - 109 - 26

Kukuruz	29%
---------	-----

Pšenica	15%
Ječam	25%
Sjeme lana	4,7%
Soje	18%
Meso, brašno (54%)	2,4%
Obrano mlijeko u prahu	3%
MCP	1%
CaCO ₃	1,1%
Soli	0,3%
Premix	0,5%

7. Broj I - 102 - 22

Soja (47%)	60,4%
Meso-obrok (62%)	18%
Obrano mlijeko u prahu	16%
MCP	1%
CaCO ₃	0,6%
Soli	1,6%
Premix	1,6%
Premikture sa metonian sadržajem	0,8%

8. Broj II - 104 - 22

Soja (47%)	60,4%
Meso-obrok (62%)	18%
Obrano mlijeko u prahu	16%
MCP	1%
CaCO ₃	0,6%
Soli	1,6%
Premix	1,6%
Premikture sa metonian sadržajem	0,8%

Metodi za pripremu hrane za telad sa obranim mlijekom u prahu:

9. Broj 11 - 102 - 22

Kukuruz	57%
Soja (48%)	14,5%
Suncokret-griz	5%
Lucerka-obrok	6%
Obrano mlijeko u prahu	7%
Kvasac	2%
Sjeme lana	4.4%
MCP	1,2%

CaCO ₃	1,3%
Soli	0,5%
Premix	0,5%

10. Broj 11 - 502 - 22

Soja (48%)	33.7%
Sjeme lana	10.7%
Obrano mlijeko u prahu	12,5%
Lucerka obrok	15,3%
MCP	2,8%
CaCO ₃	3%
Soli	1,2%
Premix	1,2%

Metode za pripremu hrana za ovce sa obranim mlijekom u prahu:

11. Broj 102 - 22

Kukuruz	20%
Ječam	20%
Pšenica	32%
Soja (47%)	9%
Lucerka obrok	9,9%
Obrano mlijeko u prahu	3,5%
Sjeme lana	3%
MCP	0,8%
CaCO ₃	0,8%
Soli	0,5%
Premix	0,5%

12. Broj 41 - 502 - 22

Soja (47%)	32.1%
Sjeme lana	10.7%
Obrano mlijeko u prahu	12,5%
Lucerka obrok	35,3%
MCP	2,9%
CaCO ₃	2,9%
Soli	1,8%
Premix	1,8%

JAPAN

Na osnovu odredbi člana 13 Zakona o carinskoj tarifi, ko želi da uveze od carine izuzeto, obrano mlijeko u prahu, kako bi proizvodio stočnu hranu miješanog obranog mlijeka u prahu sa drugim materijalima, preduzeće sljedeće korake kako obrano mlijeko u prahu ne bi bilo usmjereno na drugu upotrebu, osim za hranu za životinje:

1. On će u unaprijed da podnese zahtjev upravniku Carinarnice, kako bi njegova fabrika bila ovlašćena za proizvodnju mješovite hrane sa obranim mlijekom u prahu izuzetim od carine.
2. Kada (sam ili preko zastupnika) uvozi obrano mlijeko u prahu za potrebe stočne hrane, on će proći kroz neophodne formalnosti uvoza, i carinici u luci unosa će voditi evidenciju o količini obranog mlijeka u prahu na ovaj način uvezenog.
3. On će dostaviti obrano mlijeko u prahu svojoj fabrici ovlašćenoj prema stavu 1 gore i pomiješati ga sa ribljim brašnom, chrisalis brašnom ili rastvorljivim ribama.
4. Nakon proizvodnje mješovite hrane, on mora carinskoj inspekciji da podnese izvještaj koji sadrži, između ostalog, informacije o količinama obranog mlijeka u prahu se upotrebljenim u proizvodnji i količinama drugih materijala miješanih sa tim. Carinski službenici treba da provjere, koliko je od količine prijavljeno na ulasku upotrebljeno u proizvodnji, kao i da provjere proizvod prije isporuke iz fabrike.

U slučajevima kršenja pomenutih mjera kontrole, ovlašćenje iz stava 1 ovog člana se ukida i oslobođenje od carine će biti naplaćeno u skladu sa odredbama Zakona o carinskoj tarifi. Pored navedenog, uvoznik će biti kažnjen novčanom kaznom ili zatvoren, zavisno od slučaja, po osnovu izbjegavanja plaćanja carine, kako je predviđeno Carinskim zakonom.

NOVI ZELAND²⁴⁷

1. Dodavanjem fino mljevenog brašna od lucerke (98 % da prođe mrežu 60, što je ekvivalent standarda Sjedinjenih Američkih Država do 50%), u srazmjeri od 2 do 4 prema 100 i fenolftaleina u srazmjeri od 1:20,000 (1 gr. na 20 kg mlijeka).
2. Dodavanjem, u proporciji od 20 prema 100 po masi proizvoda koji se tretira (80 prema 100 težine mlijeka u prahu i 20 % denaturovanog agenta) mješavina sačinjena od 80 % mekinja i 20 % krompir brašna, pirinčanog brašna ili drugog zajedničkog skroba (najmanje 10 % da prođe mreže 60, što je ekvivalent standarda Sjedinjenih Američkih Država do 50%), sa fenolftaleinom u proporciji 1:20,000.

²⁴⁷ Ovi procesi i kontrolne mjere primjenjuju se na puter u prahu kao i na obrano mlijeko u prahu namijenjeno za stočnu hranu.

3. Dodavanjem, za svakih 100 kg obranog mlijeka u prahu, najmanje 35 kg nemirisnog ribljeg brašna i 200 gr. karbonata gvožđa ili sulfata gvožđa i:

- (a) 1,5 kg aktivnog ugljenika,
- (b) ili 100 gr. mješavine sačinjene od četiri petine od limun žute (E 102) i jedne petine patent plave V (E 131),
- (c) ili 20 gr. grimiz crvene A (E 124)
- (d) ili 40 gr. patent plave V (E 131).
- (e) ili 20 gr Edikol kreča.

4. Dodavanjem, za svakih 100 kg od obrano mlijeko u prahu, najmanje 40 kg od nemirisnog ribljeg brašna i 300 gr karbonata gvožđa ili sulfata gvožđa.

5. Dodavanjem, za svakih 100 kg od obrano mlijeko u prahu, minimum 4,5 kg od ribljeg ulja ili ribljeg ulja iz jetre i 300 gr karbonata gvožđa ili sulfata gvožđa.

Riblje brašno navedeno u procesima obrade navedenih u tačkama 4 i 5 mora da sadrži najmanje 25 % čestica dimenzije ispod 80 mikrona. U procesima obrade navedenih u tačkama 4, 5 i 6, soli gvožđa treba da sadrži najmanje 30 % čestica veličine manje od 80 mikrona. Boje treba da sadrže sljedeći procenat čistog proizvoda

- najmanje 30 % za grimiz crvenu A (E 124),
- najmanje 25 % za ostale boje: boje treba da sadrže najmanje 30 % čestica veličine manje od 80 mikrona; kisjelost ribljeg ulja obračunata u oleinskoj kisjelini mora biti najmanje 10 %.

Proizvodi dodati obranom mlijeku u prahu, u skladu sa procesima obrade navedenih u tačkama 4, 5 i 6 moraju da ravnomerno raspoređeni naročito u pogledu aktivnog uglja, soli gvožđa i bojnih stvari; dva uzorka svaki od 50 gr, uzeta nasumice u količini od 25 kg, moraju po hemijskom određivanju dati iste rezultate u granicama greške koja se priznaje prilikom korišćenja metode analize.

6. Boja se dodaje u tečno obrano mlijeko prije sušenja po stopi od 2 do 3 ozs. na 100 litara mlijeka (12,5 do 18,7 gr po hektolitru).

Boja treba da bude jedna od sljedećih:

Engleski standardni indeks br.

Svijetlo zelena

44,090, 42,095, 44,025

Limun žuta	19,140
U kombinaciji sa	
(a) Brilijant plava F.C.F. ili	42,090
(b) Zelena B.S.	44,090
Grimiz	77,289
Brilijant plava / FCF	42.090

7. Dodavanjem mesa i koštanog brašna u srazmjeri od 2 do 4 dijela obranog mlijeka u prahu.

8. Dodavanjem, na 100 kg obranog mlijeka u prahu, od 2,5 kg obroka od lucerke ili obroka od trave, koji sadrži ne manje od 70 % čestica do 300 mikrona, ravnomjerno raspoređenih širom mješavine.

Kese ili posude u koje se pakuje denaturisani prah će biti označene "Samo za stočnu ishranu".

9. Uspostavljanje obranog mlijeka u prahu u kompleksu ili u vrsti mješovite stočne hrane potpada pod stavku 23.09 Harmonizovanog sistema.

NORVEŠKA

Obrano mlijeko u prahu²⁴⁸ može biti izvezeno iz carinskog područja Norveške u treće zemlje:

A. Ili, nakon što nadležni organi Norveške obezbijede denaturisanje obranog mlijeka u prahu u skladu sa nekim od sljedećih procesa:

1. Dodavanjem, na 100 kg obranog mlijeka u prahu, od 2,5 kg obroka od lucerke ili obroka od trave, koji sadrži ne manje od 70 % čestica do 300 mikrona, ravnomjerno raspoređenih širom mješavine
2. Dodavanjem fino mljevenog brašna lucerke (98 % da prođe mreže 60, što je ekvivalent standarda Sjedinjenih Američkih Država do 50%), u srazmjeri od 2 do 4 prema 100 i fenolfthalein u srazmjeri od 1:20,000 (1 gr. na 20 kg mlijeka.).
3. Dodavanjem, u proporciji od 20 prema 100 po masi proizvoda koji

²⁴⁸ Ovi procesi i kontrolne mjere primjenjuju se na puter u prahu kao i na obrano mlijeko u prahu namijenjeno za stočnu hranu

se tretira (80 prema 100 težine mlijeka u prahu i 20 % denaturovanog agenta) mješavina sačinjena od 80 % mekinja i 20 % krompir brašna, pirinčanog brašna ili drugog zajedničkog skroba (najmanje 10 % da prođe mreže 60, što je ekvivalent standarda Sjedinjenih Američkih Država do 50%), sa fenolfthaleinom u proporciji 1:20,000.

4. Dodavanjem, za svakih 100kg obranog mlijeka u prahu, najmanje 35kg nemirisnog ribljeg brašna i 200gr karbonata gvožđa ili sulfata gvožđa i:
 - (a) 1,5 kg aktivnog ugljenika,
 - (b) ili 100 gr mešavine sačinjene od četiri petine od limun žute (E 102) i jedne petine patent plave V (E 131),
 - (c) ili 20 gr grimiz crvene A (E 124)
 - (d) ili 40 gr patent plave V (E 131).

5. Dodavanjem, za svakih 100 kg obranog mlijeka u prahu, najmanje 40 kg nemirisnog ribljeg brašna i 300 gr karbonata gvožđa ili sulfata gvožđa

6. Dodavanjem, za svakih 100 kg obranog mlijeka u prahu, najmanje 4,5 kg ribljeg ulja ili ribljeg ulja iz jetre i 300 gr karbonata od gvožđa ili sulfata gvožđa.

Riblje brašno navedeno u procesima obrade navedenim u tačkama 4 i 5 mora da sadrži najmanje 25 % čestica dimenzije ispod 80 mikrona. U procesima obrade navedenim u tačkama 4, 5 i 6, soli gvožđa treba da sadrži najmanje 30% čestica veličine manje od 80 mikrona. Boje treba da sadrže sljedeći procenat čistog proizvoda:

- najmanje 30% za grimiz crvenu A (E 124),
- najmanje 25% za ostale boje: boje treba da sadrže najmanje 30 % čestica veličine manje od 80 mikrona; kisjelost ribljeg ulja obračunata u oleinskoj kisjelini mora biti najmanje 10 %.

Proizvodi dodati obranom mlijeku u prahu, u skladu sa procesima obrade navedenim 4, 5 i 6 moraju da ravnomerno raspoređeni naročito u pogledu aktivnog uglja, soli gvožđa i bojnih stvari; dva uzorka svaki od 50 gr, uzeta nasumice u količini od 25 kg., moraju po hemijskom određivanju dati iste rezultate u granicama greške koja se priznaje prilikom korišćenja metode analize.

7. Boja se dodaje u tečno obrano mlijeko prije sušenja po stopi od 2 do 3 ozs. na 100 litara mlijeka (12,5 do 18,7 gr po hektolitru). Boja treba da bude jedna od sljedećih:

Engleski standardni indeks br.

Svijetlo zelena	44,090, 42,095, 44,025
Limun žuta	19,140

U kombinaciji sa

(a) Brilijant plava F.C.F. ili	42,090
(b) Zelena B.S.	44,090
Grimiz	77,289
Brilijant plava / FCF	42.090

8. Dodavanjem mesa i koštanog brašna u srazmjeri od 2 do 4 dijela obranog mlijeka u prahu.

Kese ili posude u koje se pakuje denaturisani prah će biti označene “Samo za stočnu ishranu”.

- B. Ili, nakon što je uspostavljen u kompleksu ili u vrsti mješovite stočne hrane potpada pod stavku 23.09 Harmonizovanog sistema.

POLJSKA

Obrano mlijeko u prahu može da bude izvezeno iz carinskog područja Poljske u treće zemlje:

- A. Ili, nakon što nadležni organi Poljske obezbijede denaturisanje obranog mlijeka u prahu u skladu sa nekim od sljedećih procesa:

1. Dodavanjem, na 100 kg obranog mlijeka u prahu, od 2,5 kg obroka od lucerke ili obroka od trave, koji sadrži ne manje od 70 % čestica do 300 mikrona, ravnomjerno raspoređenih širom mješavine.
2. Dodavanjem fino mljevenog brašna lucerke (98 % da prođe mreže 60, što je ekvivalent standarda Sjedinjenih Američkih Država do 50%), u

srazmjeri od 2 do 4 prema 100 i fenolfthalein u srazmjeri od 1:20,000 (1 gr. na 20 kg mlijeka.).

3. Dodavanjem, u proporciji od 20 prema 100 po masi proizvoda koji se tretira (80 prema 100 težine mlijeka u prahu i 20 % denaturizovanog agensa) mješavina sačinjena od 80 % mekinja i 20 % krompir brašna, pirinčanog brašna ili drugog zajedničkog skroba (najmanje 10 % da prođe mreže 60, što je ekvivalent standarda Sjedinjenih Američkih Država do 50%), sa fenolfthaleinom u proporciji 1:20,000.
4. Po proizvodnji mlijeka surogat hrane MS-93:

INFORMACIJE
O PROIZVODNJI MLIJEKA SUROGAT HRANE MS-93

- (a) Opis proizvoda:

Mlijeko surogat hrane MS-93 je proizvedena od obranog mlijeka i surutke u proporciji 1+1, putera u prahu, životinjskih masti i masti za mlijeko surogat hrane, oljuštena sjemena ili soja i lecitin, vitamina, mineralnih soli i antibiotika u obliku Polfamixa 1C. Obrano mlijeko se može zamjeniti puterom do 20 %.

- (b) Količinski sastav gotovih proizvoda:

- suve nemasne materije	- 82,0%
- vode ne više od	- 5,0%
- masti ne manje od	- 12,0%
- Polfamix 1C	- 1,0 %
- oljuštena sjemena ili soja i lecitin	- oko 0,5%

- (c) Kvalitet gotovih proizvoda:

- kisjelost ne više od 9 ° SH
- Coli grupa bakterija prisutna u 0,01 gr.
- Ukupan broj mikroorganizama u 1 g. ne više od 250.000

- (d) Tehnološke operacije:

Proizvodnja „MS-93” podrazumijeva sljedeće poslove:

- konsolidaciju obranog mlijeka, surutke i putera do 45-48 % suve materije,
- razdvajanje lecitina i Polfamixa na temperaturi oko 40 ° C,
- vezivanje mješavine sa masnim komponentama i Polfamixom na temperaturi od 70-75 ° C intenzivnim miješanjem,
- sušenje i pakovanje.

B. Ili, nakon što je uspostavljen u kompleksu ili u vrsti mješovite stočne hrane potpada pod stavku 23.09 Harmonizovanog sistema.

ŠVAJCARSKA

Obrano mlijeko u prahu može da bude izvezeno iz carinskog područja Švajcarske u treće zemlje:

A. Ili, nakon što nadležni organi Švajcarske obezbijede denaturisanje obranog mlijeka u prahu u skladu sa nekim od sljedećih procesa:

1. Dodavanjem, na 100 kg obranog mlijeka u prahu, od 2,5 kg obroka od lucerke ili obroka od trave, koji sadrži ne manje od 70 % čestica do 300 mikrona, ravnomjerno raspoređenih širom mješavine
2. Dodavanjem fino mljevenog brašna lucerke (98 % da prođe mreže 60, što je ekvivalent do standarda Sjedinjenih Američkih Država do 50%), u srazmjeri od 2 do 4 prema 100 i fenolfthalein u srazmjeri od 1:20,000 (1 gr. na 20 kg mlijeka.).
3. Dodavanjem, u proporciji od 20 prema 100 po masi proizvoda koji se tretira (80 prema 100 težine mlijeka u prahu i 20 % denaturovanog agenta) mješavina sačinjena od 80 % mekinja i 20 % krompir brašna, pirinčanog brašna ili drugog zajedničkog skroba (najmanje 10 % da prođe mreže 60, što je ekvivalent standarda Sjedinjenih Američkih Država do 50%), sa fenolfthaleinom u proporciji 1:20,000.
4. Dodavanjem, za svakih 100 kg obranog mlijeka u prahu, najmanje 35 kg nemirisnog ribljevog brašna i 200 gr karbonata gvožđa ili sulfata gvožđa i:
 - (a) 1,5 kg aktivnog ugljenika,
 - (b) ili 100 gr mješavine sačinjene od četiri petine od limun žute (E 102) i jedne petine patent plave V (E 131),
 - (c) ili 20 gr grimiz crvene A (E 124)
 - (d) ili 40 gr patent plave V (E 131).
5. Dodavanjem, za svakih 100 kg obranog mlijeka u prahu, najmanje 40 kg nemirisnog ribljevog brašna i 300 gr karbonata gvožđa ili sulfata gvožđa
6. Dodavanjem, za svakih 100 kg obranog mlijeka u prahu, najmanje 4,5

kg ribljev ulja ili ribljev ulja iz jetre i 300 gr karbonata od gvožđa ili sulfata gvožđa.

Riblje brašno navedeno u procesima obrade navedenim u tačkama 4 i 5 mora da sadrži najmanje 25 % čestica dimenzije ispod 80 mikrona. U procesima obrade navedenim u tačkama 4, 5 i 6, soli gvožđa treba da sadrži najmanje 30 % čestica veličine manje od 80 mikrona. Boje treba da sadrže sljedeći procenat čistog proizvoda:

- najmanje 30 % za grimiz crvenu A (E 124),
- najmanje 25 % za ostale boje: boje treba da sadrže najmanje 30 % čestica veličine manje od 80 mikrona; kisjelost ribljev ulja obračunata u oleinskoj kisjelini mora biti najmanje 10 %.

Proizvodi dodati obranom mlijeku u prahu, u skladu sa procesima obrade navedenim u tačkama 4, 5 i 6 moraju da budu ravnomjerno raspoređeni naročito u pogledu aktivnog uglja, soli gvožđa i bojenih stvari; dva uzorka svaki od 50 gr, uzeta nasumice u količini od 25 kg, moraju po hemijskom određivanju dati iste rezultate u granicama greške koja se priznaje prilikom korišćenja metode analize.

7. Boja se dodaje u tečno obrano mlijeko prije sušenja po stopi od 2 do 3 ozs. na 100 litara mlijeka (12,5 do 18,7 gr po hektolitr). Boja treba da bude jedna od sljedećih:

	Engleski standardni indeks br.
Svijetlo zelena	44,090, 42,095, 44,025
Limun žuta	19,140

U kombinaciji sa

(a) Brilijant plava F.C.F. ili	42,090
(b) Zelena B.S.	44,090
Grimiz	77,289
Brilijant plava / FCF	42,090

8. Dodavanjem mesa i koštanog brašna u srazmjeri od 2 do 4 dijela obranog mlijeka u prahu.

Kese ili posude u koje se pakuje denaturisani prah će biti označene

“Samo za stočnu ishranu”.

B. Ili, nakon što je uspostavljen u kompleksu ili u vrsti mješovite stočne hrane potpada pod stavku 23.09 Harmonizovanog sistema.

PRILOG

Interpretativne izjave

Japan se obavezuje da će u potpunosti sprovesti odredbe ovog Sporazuma u granicama svojih institucionalnih mogućnosti.

Japan prihvata odredbe stava 5 člana 3 Aneksa o razumijevanju da će unaprijed izvršavati notifikacije o namjeri korišćenja odredbi navedenog stava, na generalnom nivou, a ne za svaku pojedinačnu transakciju.

Nordijske zemalje prihvataju odredbe stava 3 člana 5 Sporazuma, u smislu da isti ni na koji način ne prejudicira njihov položaj u vezi sa definicijom (osim) uobičajene komercijalne transakcije.

Švajcarska izražava stav da zadržava pravo da traži, u kasnijem periodu, imenovanja dvije ili tri evropske luke kao referentne tačke iz člana 2 Aneksa, u slučaju da izvoz ovo učini neophodnim.

Novi Zeland ukazuje na to da godišnje količine njegovog izvoza iz stava 2 člana 7 Aneksa obično iznose 1 hiljadu tona i mogu, u izuzetnim slučajevima, iznositi oko 2 hiljade tona.

Međunarodni sporazum o govedem mesu

Strane ovog Sporazuma,

Konstatujući da povećana međunarodna saradnja treba da bude sprovedena na način koji će doprinijeti postizanju veće liberalizacije, stabilnosti i širenju međunarodne trgovine mesom i živim životinjama;

Uzimajući u obzir potrebu da se izbjegnju ozbiljne smetnje u međunarodnoj trgovini govedim mesom i živim životinjama;

Prepoznajući značaj proizvodnje i trgovine govedim mesom i živim životinjama za ekonomiju mnogih zemalja, naročito za određene razvijene zemlje i zemlje u razvoju;

Imajući u vidu njihove obaveze prema principima i ciljevima Opšteg sporazuma o carinama i trgovini iz 1994. (u daljem tekstu: GATT 1994);²⁴⁹

Odlučne, da postizanjem ciljeva ovog Sporazuma implementiraju načela i ciljeve dogovorene Tokijskom deklaracijom ministara od 14. septembra 1973, naročito u pogledu posebnog i povoljnijeg tretmana za zemlje u razvoju;

Ovim su se dogovorile o sljedećem:

Član I *Ciljevi*

Ciljevi ovog Sporazuma su:

1. da promovišu ekspanziju, sve veću liberalizaciju i stabilnost međunarodnog tržišta mesa i stoke olakšavanjem progresivnog uklanjanja prepreka i ograničenja u svjetskoj trgovini govedim mesom i živim životinjama, uključujući i one koje kategorišu ovu trgovinu, kao i unapređenjem međunarodnog okvira svjetske trgovine u korist, kako potrošača tako i proizvođača, uvoznika i izvoznika;
2. da podstaknu veću međunarodnu saradnju u svim aspektima koji utiču na trgovinu govedim mesom i živim životinjama, posebno u pogledu veće racionalizacije i efikasnije raspodjele resursa u međunarodnoj ekonomiji mesa;
3. da obezbijede dodatne beneficije za međunarodnu trgovinu govedim mesom i živim životinjama zemalja u razvoju, kroz unapređenje mogućnosti za ove zemlje da učestvuju u širenju svjetske trgovine ovim proizvodima putem, između ostalog:
 - (a) promovisanja dugoročne stabilnosti cijena u kontekstu proširenja svjetskog tržišta govedeg mesa i živih životinja, i
 - (b) promovisanja održavanja i unapređenja dobiti zemalja u razvoju koje su izvoznice govedeg mesa i živih životinja;
 gore navedeno u pogledu podsticanja dodatne zarade, obezbjeđivanjem dugoročne stabilnosti tržišta govedeg mesa i živih životinja;
4. dalje proširenje trgovine na konkurentskoj osnovi, uzimajući u obzir tradicionalnu

²⁴⁹ Ova odredba se primjenjuje samo među stranama koje su članice STO.

poziciju efikasnih proizvođača.

Član II

Pokrivenost proizvoda

Ovaj Sporazum se primenjuje na proizvode navedene u Aneksu, i na bilo koji drugi proizvod koji Međunarodni savjet mesa može dodati (u daljem tekstu: Savjet), kako je utvrđeno odredbama člana V, radi postizanja ciljeva i odredbi ovog Sporazuma.

Član III

Informacija i praćenje tržišta

1. Svaka strana redovno i blagovremeno obezbeđuje informacije Savjetu, koje će mu omogućiti da prati i procjenjuje sveukupnu situaciju na svjetskom tržištu mesa i situaciju na svetskom tržištu za svaku posebnu vrstu mesa.
2. Zemlje u razvoju kao strane Sporazuma, dostavljaju informacije koje su im dostupne. Kako bi ove strane mogle da unaprijede mehanizam prikupljanja podataka, razvijene zemlje²⁵⁰, kao i zemlje u razvoju koje su za to sposobne, blagonaklono razmatraju bilo koji zahtjev koji im je dostavljen za tehničku pomoć.
3. Informacija koju strane dostavljaju u skladu sa stavom 1, shodno uslovima koje postavlja Savjet, sadrži podatke o prošlim aktivnostima i sadašnjem stanju, kao i procjenu u vezi sa izgledima za proizvodnju (uključujući i razvoj sastava stada), potrošnju, cijene, zalihe i trgovinu proizvodima iz člana II i sve druge informacije koje Savjet smatra neophodnim, a posebno podatke o konkurentnim proizvodima. Strane pružaju informacije o svojim nacionalnim politikama i trgovinskim mjerama, uključujući bilateralne i plurilateralne obaveze u sektoru goveđeg mesa, i obavještavaju što je prije moguće o bilo kakvim promjenama u tim politikama i mjerama koje mogu uticati na međunarodnu trgovinu goveđim mesom i živim životinjama. Odredbama ovog stava se ne može zahtijevati otkrivanje povjerljivih informacija od bilo koje strane, koje bi ometale sprovođenje zakona ili na drugi način bile suprotne javnom interesu, ili bi naškodile legitimnim privrednim interesima pojedinih javnih ili privatnih preduzeća.
4. Sekretarijat Svjetske trgovinske organizacije (u daljem tekstu: Sekretarijat) prati promjene na tržištu podataka, naročito veličine stada, zaliha, klanja i domaćih i međunarodnih cijena, kao bi se omogućilo rano otkrivanje simptoma bilo kakvog ozbiljnog disbalansa u ponudi i potražnji. Sekretarijat obavještava Savjet o značajnim dešavanjima na svjetskom tržištu, kao i mogućnostima za proizvodnju, potrošnju, izvoz i uvoz. Sekretarijat sastavlja i održava ažurirani inventar svih mjera koje utiču na trgovinu goveđim mesom i živim životinjama, uključujući i obaveze koje proističu iz bilateralnih, plurilateralnih i multilateralnih pregovora.

²⁵⁰ U ovom Sporazumu se smatra izraz „zemlje“ uključuje Evropske zajednice, kao i bilo koju posebnu carinsku teritoriju Članicu Svjetske trgovinske organizacije.

Član IV*Funkcije Međunarodnog savjeta mesa i saradnja između strana*

1. Savjet se sastaje u cilju da:
 - (a) ocjenjuje svjetsku ponudu i tražnju i izgleda na osnovu tumačenja analiza postojećeg stanja i mogućih razvoja koje je sačinio Sekretarijat, na osnovu dokumentacije u skladu sa članom III, uključujući i one koje se odnose na funkcionisanje domaćih i trgovinskih politika i bilo kojih drugih podataka dostupnih Sekretarijatu;
 - (b) nastavi sa sveobuhvatnim ispitivanjem funkcionisanja ovog Sporazuma;
 - (c) pruži priliku za redovne konsultacije o svim pitanjima koja utiču na međunarodnu trgovinu goveđim mesom.
2. Ako Savet nakon procjene situacije ponude i potražnje u svijetu, iz stava 1 (a), ili nakon pregleda svih relevantnih informacija, u skladu sa stavom 3 člana III, utvrdi da postoji ozbiljan disbalans ili prijetnja na međunarodnom tržištu mesa, Savjet će nastaviti da identifikuje, konsenzusom, moguća rješenja za potrebe vlada²⁵¹, u pogledu poboljšavanja situacije, u skladu sa principima i pravilima GATT 1994, posebno vodeći računa o situaciji u zemljama u razvoju.
3. U zavisnosti od toga da li Savjet smatra da je situacija iz stava 2 privremena ili trajnija, mjere iz stava 2 mogu da uključe kratkoročne, srednjoročne ili dugoročne mjere preduzete od strane uvoznika kao i izvoznika, u cilju poboljšanja sveukupne situacije na svjetskom tržištu, u skladu sa ciljevima ovog Sporazuma, posebno ekspanzijom, sve većom liberalizacijom i stabilnošću međunarodnog tržišta mesa i stoke.
4. Prilikom razmatranja predloženih mjera iz stava 2 i 3, posebna pažnja će se usmjeriti na poseban i povoljniji tretman zemalja u razvoju, gdje je to izvodljivo i odgovarajuće.
5. Potpisnice sporazuma se obavezuju da će u najvećoj mogućoj mjeri doprijeti sprovođenju ciljeva ovog Sporazuma, izloženih u članu I. U tom cilju, u skladu sa principima i pravilima GATT 1994, strane će na redovnoj osnovi organizovati konsultacije, kako je to navedeno u stavu 1 (c), u pogledu istraživanja mogućnosti za postizanje ciljeva ovog Sporazuma, posebno u pogledu daljeg uklanjanja prepreka svjetskoj trgovini goveđim mesom i živim životinjama. Takve konsultacije treba da se pripreme način na koji će se razmatrati moguća rješenja problema u trgovini, u skladu sa pravilima i principima GATT 1994, koja bi prihvatile sve strane, u kontekstu zajedničkih prednosti.
6. Svaka strana može pokrenuti bilo koje pitanje²⁵² iz Sporazuma pred Savjetom, između ostalog, za iste svrhe predviđene stavom 2. Savjet će se na zahtjev strane sastati u roku od 15 dana, kako bi razmotrio bilo koje pitanje iz ovog Sporazuma.

251 Za potrebe ovog Sporazuma, izraz „vlada“ uključuje nadležne organe Evropskih zajednica

252 Potvrđeno je da izraz „pitanje“ u ovom stavu podrazumijeva bilo koje pitanje iz Multilateralnih trgovinskih sporazuma, uz Sporazum o osnivanju STO, naročito ona koja se odnose na mjere izvoza i uvoza.

Član V

Administracija

1. *Međunarodni savjet mesa*

Međunarodni savjet mesa je osnovan u okviru Svjetske trgovinske organizacije (u daljem tekstu: STO). Savjet čine predstavnici svih potpisnica Sporazuma i može da obavlja sve funkcije koje su neophodne za primjenu odredaba ovog Sporazuma. Savjetu će u radu pomagati Sekretarijat. Savet donosi svoj Poslovnik. Savet može, po potrebi, uspostaviti pomoćne radne grupe ili druge organe.

2. *Redovni i posebni sastanci*

Savjet se redovno sastaje, najmanje dva puta godišnje. Predsjednik može sazvati posebnu sednicu Savjeta po sopstvenoj inicijativi ili na zahtev strana ovog Sporazuma.

3. *Odluke*

Savjet donosi odluke konsenzusom. Smatra se da je Savjet donio odluku o predloženom pitanju, ukoliko ni jedan član Savjeta formalno nije odbio prihvatanje predloga.

4. *Saradnja sa drugim organizacijama*

Savjet zaključuje sporazume o konsultaciji ili saradnji sa međuvladinim i nevladinim organizacijama.

5. *Prijem posmatrača*

- (a) Savjet može da pozove bilo koju vlada koja nije potpisnica sporazuma da prisustvuje sastancima u svojstvu posmatrača i utvrdi pravila o pravima i obavezama posmatrača, posebno u pogledu pružanja informacija.
- (b) Savjet može da pozove bilo koju od organizacija navedenih u stavu 4 da prisustvuje bilo kom sastanku u svojstvu posmatrača.

Član VI

Završne odredbe

1. *Prihvatanje*

- (a) Ovaj sporazum je otvoren za prihvatanje, potpisivanjem ili na drugi način, od strane bilo koje države ili posebne carinske teritorije koja poseduje punu autonomiju u vođenju svojih spoljnih trgovinskih odnosa i drugih pitanja predviđenim u Sporazumu o osnivanju Svjetske trgovinske organizacije (u daljem tekstu: Sporazum o STO), ili od strane Evropskih zajednica.
- (b) Rezervacije ne mogu biti unijete bez saglasnosti ostalih Članica.
- (c) Prihvatanjem ovog Sporazuma prestaje da važi Sporazum o govedem mesu, potpisan u Ženevi 12. aprila 1979. a koji je stupio na snagu 1. januara 1980, za strane koje su prihvatila taj Sporazum. Sporazum iz Ženeve prestaje da važi danom stupanja na snagu ovog sporazuma.

2. *Stupanje na snagu*

Ovaj Sporazum stupa na snagu za one strane koje su ga prihvatile, na dan stupanja na snagu Sporazuma o STO. Za strane koje prihvataju ovaj sporazum posle tog datuma, sporazum stupa na snagu od dana njihovog prihvatanja.

3. *Važenje*
Ovaj Sporazum ostaje na snazi tri godine. Trajanje ovog Sporazuma biće produženo na još tri godine, osim ako Savjet, najmanje osamdeset dana prije svakog datuma isteka, na odlučiti drugačije.
4. *Izmjene i dopune Sporazuma*
Pored postojeće odredbe o izmjenama u Sporazumu, Odbor može predložiti izmjene i dopune odredbi ovog Sporazuma. Predloženi amandmani će stupiti na snagu nakon prihvatanja od svih strana.
5. *Odnos Sporazuma sa drugim sporazumima*
Ništa u ovom Sporazumu neće uticati na prava i obaveze strana ugovornica, shodno Opštem sporazumu o carinama i trgovini ili Sporazuma o STO.²⁵³
6. *Povlačenje*
Svaka strana se može povući iz ovog Sporazuma. Takvo povlačenje stupa na snagu po isteku roka od šezdeset dana od dana kada je obaveštenje o povlačenju podnijeto Generalnom direktoru STO.
7. *Depozit*
Do stupanja na snagu Sporazuma o STO, tekst ovog Sporazuma će biti deponovan kod Generalnog direktora ugovornih strana GATT-a, koji će odmah dostaviti ovjerenu kopiju istog i obaveštenje o prihvatanju svim stranama. Tekstovi ovog Sporazuma na engleskom, francuskom i španskom jeziku su podjednako vjerodostojni. Ovaj Sporazum, sa svojim izmjenama i dopunama, nakon stupanja na snagu Sporazuma o STO, biće deponovan kod Generalnog direktora STO.
8. *Registracija*
Ovaj Sporazum će biti registrovan u skladu sa odredbama člana 102 Povelje Ujedinjenih nacija.

Potpisano u Marakešu 15. aprila 1994. godine.

ANEKSI

LISTA POKRIVENOSTI

Ovaj Sporazum se odnosi na goveđe meso. Za potrebe ovog Sporazuma, izraz „goveđe meso“ podrazumijeva sljedeće proizvode, kao što je definisano Harmonizovanim opisom roba i sistemom kodiranja („Harmonizovani sistem“), utvrđenim od strane Savjeta za carinsku saradnju²⁵⁴:

²⁵³ Ova odredba važi samo između strana koje su Članice STO ili GATT.

²⁵⁴ Za one strane koje još nisu implementirale Harmonizovani sistem, sljedeća Nomenklatura Savjeta carinske saradnje se primenjuje u vezi sa članom II:

CCCN

- (a) Živa goveda 01.02
- (b) Meso i jestive iznutrice govedine, svježe, rashlađeno, ili zamrznuto ex 02.01
- (c) Meso i jestivi goveđi proizvodi, soljeni, u salamuri, sušeni ili dimljeni ex 02.06
- (d) Ostali pripremljeni ili konzervisani proizvodi od goveđeg mesa i drugi klanični proizvodi ex 16.02

HS kod

- 01.02 - Živa goveda:
- 0102.10 - Čistokrvni uzgoj životinja
 - 0102.90 - Ostalo
- 02.01 - Meso goveda, sveže ili rashlađeno:
- 0201.10 - Trupovi i polutke
 - 0201.20 - Ostali komadi s kostima
 - 0201.30 - Bez kostiju
- 02.02 - Meso goveda, smrznuto:
- 0202.10 - Trupovi i polutke
 - 0202.20 - Ostali komadi s kostima
 - 0202.30 - Bez kostiju
- 02.06 - Drugi klanični proizvodi upotrebljivi za jelo, svježi, rashlađeni ili smrznuti:
- 0206.10 - Od životinja, vrsta goveda, svježi ili rashlađeni
 - 0206.10 - Od životinja, vrsta goveda, smrznuto:
 - 0206.21 - Jezici
 - 0206.22 - Džigerice
 - 0206.29 - Ostalo
- 02.10 - Meso i jestivi proizvodi, soljeni, u salamuri, sušeni ili dimljeni; jestivo brašno i prah od mesa ili od drugih klaničnih proizvoda:
- 0210.20 - Meso goveđe
 - ex 0210.90 - Drugi klanični proizvodi od goveđeg mesa
- 16.02 - Ostali pripremljeni ili konzervisani proizvodi od mesa, drugih klaničnih proizvoda ili krvi:
- 1602.50 - Od goveda

SVJETSKA TRGOVINSKA ORGANIZACIJA

S/L/11
24. jul 1995. godine
(95-2165)

TRGOVINA USLUGAMA

DRUGI PROTOKOL UZ OPŠTI SPORAZUM O TRGOVINI USLUGAMA

Članice Svjetske trgovinske organizacije (u daljem tekstu: "STO"), čije su Liste koncesija i Liste izuzeća od člana II Opšteg sporazuma o trgovini uslugama, a koje se odnose na finansijske usluge priložene uz ovaj Protokol (u daljem tekstu "Članice"),

Nakon sprovedenih pregovora u skladu sa pravilima Ministarske odluke o finansijskim uslugama, usvojene u Marakešu, dana 15. aprila 1994. godine,

Imajući u vidu II Prilog o finansijskim uslugama, kao i Odluku o primjeni tog Priloga, koja je usvojena na Savjetu za trgovinu uslugama, dana 30. juna 1995. godine,

Sporazumjele su se o sljedećem:

1. Lista koncesija i lista izuzeća iz člana II Opšteg sporazuma o trgovini uslugama, a koja se tiču finansijskih usluga priloženih uz ovaj Protokol, nakon stupanja na snagu ovog Protokola za odredjenju Članicu, zamijeniće i sekciju o finansijskim uslugama u Listi koncesija i Listi izuzeća od člana II, Članice u pitanju.
2. Ovaj Protokol je otvoren za prihvatanje, putem potpisivanja ili na neki drugi način, od strane Članica, do dana 30. juna 1996. godine.
3. Ovaj Protokol stupa na snagu 30-tog dana nakon dana prihvatanja od strane svih Članica. U slučaju da ovaj Protokol nijesu prihvatile sve Članice do dana 1. jula 1996. godine, Članice koje private Protokol nakon tog datuma će, u periodu od 30 dana nakon prihvatanja, odlučiti o datumu stupanja na snagu ovog Protokola.
4. Protokol ce biti deponovan kod Generalnog direktora Svjetske trgovinske organizacije. Generalni direktor će blagovremeno dostaviti svakoj Članici ovjerenu kopiju Protokola i notifikaciju o prihvatanju, u skladu sa stavom 3 ovog dokumenta.
5. Ovaj Protokol ce biti registrovan u skladu sa odredbama člana 102 Povelje Ujedinjenih nacija.

Sačinjeno u Ženevi, dana – mjeseca – hiljadu devetsto devedeset pete, na engleskom, francuskom, i španskom jeziku, pri čemu je tekst svakog primjerka autentičan, osim ukoliko nije drugačije predviđeno u skladu sa Listom koncesija i Liste izuzeća priloženih uz ovaj Protokol.

SVJETSKA TRGOVINSKA ORGANIZACIJA

S/L/12
24. jul 1995. godine
(95-2166)

TRGOVINA USLUGAMA

TREĆI PROTOKOL UZ OPŠTI SPORAZUM O TRGOVINI USLUGAMA

Članice Svjetske trgovinske organizacije, čije Liste koncesija i specifičnih obaveza, kao prilog Opštem sporazumu o trgovini uslugama koje se odnose na kretanje fizičkih lica, predstavljaju prilog ovog Protokola,

Imajući u vidu pregovore sprovedene u skladu sa pravilima Ministarske odluke o pregovorima u oblasti kretanja fizičkih lica, usvojene u Marakešu, dana 15. aprila 1994. godine,

Imajući u vidu rezultate sprovedenih pregovora,

Imajući u vidu odredbe Odluke o kretanju fizičkih lica, koja je usvojena na Savjetu za trgovinu uslugama dana 30. juna 1995. godine,

Sporazumjele su se o sljedećem:

1. Obaveze o kretanju fizičkih lica koje predstavljaju prilog ovog Protokola, a koje se odnose na Članice će, nakon stupanja na snagu ovog Protokola za Članicu koja je u pitanju, zamijeniti ili dopuniti relevantne odredbe o kretanju fizičkih lica u Listama koncesija i specifičnih obaveza te Članice.
2. Ovaj Protokol je otvoren za prihvatanje, putem potpisivanja ili na neki drugi način, od strane Čnica, do dana 30. juna 1996. godine.
3. Ovaj Protokol stupa na snagu 30-tog dana nakon 1. januara 1996. godine i to za one Članice koje su prihvatile Protokol do ovog datuma, a za one Članice koje ga prihvate nakon tog datuma, odnosno najkasnije do 30. juna 1996. godine, Protokol stupa na snagu 30 dana nakon dana prihvatanja istog. U slučaju da Članica čije Liste koncesija su priložene uz ovaj Protokol ne prihvate odredbe Protokola do navedenog datuma, to pitanje će biti predmet razmatranja na Savjetu za trgovinu uslugama i podložno izricanju adekvatnih mjera.
4. Protokol će biti deponovan kod Generalnog direktora Svjetske trgovinske organizacije. Generalni direktor će blagovremeno dostaviti svakoj Članici ovjerenu kopiju Protokola i notifikaciju o prihvatanju u skladu sa odredbama stava 3.
5. Ovaj Protokol će biti registrovan u skladu sa odredbama člana 102 Povelje Ujedinjenih nacija.

Sačinjeno u Ženevi, dana – mjeseca—hiljadu devetsto devedeset pete, na engleskom, francuskom, i španskom jeziku, pri čemu je tekst svakog primjerka autentičan, osim ukoliko nije drugačije predviđeno u skladu sa Listom koncesija priloženih uz ovaj Protokol.

SVJETSKA TRGOVINSKA ORGANIZACIJA

S/L/20

30. april 1996. godine (96-1750)

TRGOVINA USLUGAMA

ČETVRTI PROTOKOL UZ OPŠTEG SPORAZUM O TRGOVINI USLUGAMA

Članice Svjetske trgovinske organizacije (u daljem tekstu: "STO"), čije su Liste koncesija i Liste izuzeća iz člana II Opšteg sporazuma o trgovini uslugama, a koje se odnose na osnovne telekomunikacije priložene uz ovaj Protokol (u daljem tekstu "Članice"),

Imajući u vidu pregovore sprovedene u skladu sa pravilima Ministarske odluke o pregovorima u oblasti osnovnih telekomunikacija, usvojene u Marakešu, dana 15. aprila 1994. godine,

Imajući u vidu Prilog o pregovorima u oblasti osnovnih telekomunikacija, *Sporazumjele su se* o sljedećem:

1. Nakon stupanja na snagu ovog Protokola, Lista koncesija i Lista izuzeća iz člana II Opšteg sporazuma o trgovini uslugama, koji se odnosi na osnovne telekomunikacije, priložene uz ovaj Protokol, Članice će, u skladu sa navedenim uslovima, dopuniti ili izmijeniti Listu koncesija i Listu izuzeća iz člana II, za Članicu koja je u pitanju.
2. Ovaj Protokol je otvoren za prihvatanje putem potpisivanja ili na neki drugi način, od strane Članica, do dana 30. novembra 1997. godine.
3. Ovaj Protokol stupa na snagu 1. januara 1998. godine, pod uslovom da su ga prihvatile sve Članice. Ukoliko, do 1. decembra 1997. godine, ovaj Protokol ne prihvate sve Članice, a Članice koje su ga prihvatile do tog datuma mogu odlučiti, prije 1. januara 1998. godine, o danu stupanja na snagu ovog protokola.
4. Protokol će biti deponovan kod Generalnog direktora Svjetske trgovinske organizacije. Generalni direktor će blagovremeno dostaviti svakoj Članici ovjerenu kopiju Protokola i notifikaciju o prihvatanju.
5. Ovaj Protokol će biti registrovan u skladu sa odredbama člana 102 Povelje Ujedinjenih nacija.

Sačinjeno u Ženevi, dana – mjeseca—hiljadu devetsto devedeset sedme, na engleskom, francuskom, i španskom jeziku, pri čemu je tekst svakog primjerka autentičan, osim ukoliko nije drugačije predviđeno, u skladu sa Listom koncesija i Listom izuzeća priloženih uz ovaj Protokol.

SVJETSKA TRGOVINSKA ORGANIZACIJA

S/L/45

3. decembar 1997. godine (97-5441)

TRGOVINA USLUGAMA

PETI PROTOKOL UZ OPŠTI SPORAZUM O TRGOVINI USLUGAMA

Članice Svjetske trgovinske organizacije (u daljem tekstu: "STO"), čije su Liste koncesija i Liste izuzeća od člana II Opšteg sporazuma o trgovini uslugama, a koje se odnose na finansijske usluge priložene uz ovaj Protokol (u daljem tekstu "Članice"),

Nakon sprovedenih pregovora u skladu sa pravilima II Odluke o finansijskim uslugama, usvojene od strane Savjeta za trgovinu uslugama, dana 21. jula 1995. godine (S/L/9),

Sporazumjele su se o sljedećem:

1. Liste koncesija i liste izuzeća iz člana II određene Članice, a koja se tiču finansijskih usluga priloženih uz ovaj Protokol, nakon stupanja na snagu ovog Protokola za određanju Članicu, zamijenice sekciju o finansijskim uslugama u Listi koncesija i Listi izuzeća od člana II Opšteg sporazuma o trgovini uslugama, Članice koja je u pitanju.
2. Ovaj Protokol je otvoren za prihvatanje, putem potpisivanja ili na neki drugi način, od strane Članica do dana 29. januara 1999. godine
3. Ovaj Protokol stupa na snagu 30-tog dana, nakon dana prihvatanja od strane svih Članica. U slučaju da ovaj Protokol nijesu prihvatile sve Članice do dana 30. januara 1999. godine, a Članice koje prihvate Protokol nakon tog datuma će, u periodu od 30 dana nakon prihvatanja, odlučiti o datumu stupanja na snagu ovog Protokola.
4. Protokol će biti deponovan kod Generalnog direktora Svjetske trgovinske organizacije. Generalni direktor će blagovremeno dostaviti svakoj Članici ovjerenu kopiju Protokola i notifikaciju o prihvatanju, u skladu sa stavom 3 ovog dokumenta.
5. Ovaj Protokol će biti registrovan u skladu sa odredbama člana 102 Povelje Ujedinjenih nacija.

Sačinjeno u Ženevi, dana – mjeseca – hiljadu devetsto devedeset devete, na engleskom, francuskom, i španskom jeziku, pri čemu je tekst svakog primjerka autentičan, osim ukoliko nije drugačije predviđeno u skladu sa Listom koncesija i Listom izuzeća priloženih uz ovaj Protokol.